งานวิจัยเรื่อง การปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมไทย (พ.ศ.2475-2487)

เพ็ญพิสุทธิ์ ทองมี

ทุนการวิจัยจากงบรายได้ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประจำปี 2552

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” (พ.ศ.2475-2487)” มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาถึงนโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยในช่วงปี พ.ศ.2475-2487 ที่ส่งผลกระทบต่อ “นายทุนชาวจีน” และศึกษาถึงการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” รวมถึงศึกษาถึงผลของการปรับตัวของ”นายทุนชาวจีน” ที่มีต่อเศรษฐกิจไทย

ผลการวิจัยพบว่า เนื่องจากรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มีนโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” ที่เข้มงวดรุนแรงมากยิ่งขึ้นเพื่อส่งเสริมบทบาท “ชาวไทย” เข้าแทนที่ “นายทุนชาวจีน” จึงทำให้รัฐไทยได้มีการดำเนินนโยบายต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของ “นายทุนชาวจีน” ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวของนายทุนชาวจีนทั้งในลักษณะของปฏิกิริยาตอบสนองของนายทุนชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการต่างๆ ของรัฐไทยออกเป็นสองแนวทางอันได้แก่ การขอผ่อนผันและการแสดงความไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐไทย และในลักษณะของการแสดงตัวตนของนายทุนชาวจีน ซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นสองลักษณะใหญ่ๆ ก็คือ นายทุนชาวจีนที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเป็นชาวไทย และนายทุนชาวจีนที่ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง แต่จากการที่รัฐไทยยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจจึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจไทยอยู่เช่นเดิม

AN ABSTRACT

Research subject. "Adaptation of "Chinese entrepreneurs," under the policy, the Thai economic nationalism "(1932-1944), aims to study the policy "Economic Nationalism, Thailand, the Thai government in recent years.(1932-1944). The impact. "Chinese entrepreneurs, and to study the adaptation of "Chinese entrepreneurs," under the policy, the Thai economic nationalism, "including the influence of adaptation of the" capitalist Chinese "on the Thai economy.

The results showed that Since the Thai government since the year 1932 change of government policy, the Thai economic nationalism, "the violence more stringent role to promote the" Thais "to replace" Chinese capitalists, allowing the Thai government has implemented various policies. That affect the lives of "Chinese entrepreneurs," which affect the adaptation of the Chinese capitalists and the nature of the reaction of the Chinese capitalists towards the various Thai government in two ways, namely. Request granted, and to express their dissatisfaction with the operation of the Thai government. And the nature of the identity of the Chinese capitalists. Which have different characteristics in two major Chinese capitalists is to demonstrate the nature of the Thai Chinese capitalists and maintaining the nature of Chinese politics. But from the Thai government continues to rely on the Chinese capitalists in the economy makes Chinese capitalists as a group still lacks the power of the Thai economy is restored.

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” (พ.ศ.2475-2487) จะสำเร็จไม่ได้หากมิได้รับความอนุเคราะห์ในเรื่องทุนการวิจัยจากงบรายได้ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2552 และกำลังใจในการค้นคว้าวิจัยจากคณาจารย์ในคณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ และภาคภูมิศาสตร์ที่คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลและคำปรึกษาต่างๆ นอกจากนั้นต้องขอขอบคุณคุณพ่อประพันธ์ คุณแม่พันทิพาที่เป็นกำลังใจและคอยช่วยเหลือในทุกๆ อย่างเสมอมา ขอขอบคุณคุณอลงกรณ์ ทองมีสำหรับกำลังใจและกำลังกายในทุกๆ เรื่อง ขอบคุณเจ้าอ้ายที่ทำให้คุณแม่หายเหนื่อยและมีกำลังใจที่ดีในการค้นคว้าวิจัย ขอบคุณครอบครัวอินทรภิรมย์ และครอบครัวทองมีที่ทำให้มีแรงใจและแรงกายในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงลงได้

ขอบคุณผู้ช่วยวิจัย และผู้ช่วยแปลภาษาที่ทำให้ได้เอกสารและงานวิจัยดีๆ เป็นจำนวนมากที่ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นรูปร่างและสำเร็จลงได้ด้วยดี ขอบคุณเบญจวรรณและณัฐพนธ์ที่คอยให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาในทุกเรื่อง สุดท้ายนี้ขอขอบคุณบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

บทที่ 1
บทนำ

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบภาพสลักนูนต่ำที่ปราสาทบายน ที่ได้แสดงภาพเรือสำเภาจีนได้สะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนได้เดินทางเข้ามาตั้งตลาดการค้าและเมืองท่าในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้วในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 (คริสต์ศตวรรษที่ 13) นอกจากนั้นยังมีหลักฐานลายลักษณ์อักษร เช่น บันทึกของโจวต้ากวนหรือบันทึกเก่าๆ ของไทย ที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนได้มีการค้าอยู่ที่นครธม และบริเวณแหลมมลายูเป็นแห่งแรกของสยามที่มีพ่อค้าชาวจีนมากันมาก และนับตั้งแต่นั้นชาวจีนก็ได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายในสยามเรื่อยมา ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยอยุธยา แม้ว่าบางครั้งในจีนจะเกิดเหตุการณ์วุ่นวายที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการค้า แต่พ่อค้าเอกชนชาวจีนก็ยังคงทำการติดต่อค้าขายกับเมืองท่าต่างๆ ของสยามอยู่ตลอดมา[1]

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยอยุธยาที่สยามกับจีนได้ดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้าภายใต้ "ระบบบรรณาการ" อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งเสริมให้พ่อค้าชาวจีนเดินทางเข้ามาในสยามและมีการตั้งถิ่นฐานในสยามเพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏในการบันทึกของ หม่า ฮวน ว่า "เรือจีนเดินทางไปสยามเพื่อค้าขาย " หรือในบันทึกของ เดอ คัมโบส์ ชาวโปรตุเกสที่ทำการสำรวจเรื่องราวเกี่ยวกับสยามในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 (คริสต์ศตวรรษที่ 16) ได้ถึงพ่อค้าชาวจีนว่า "ตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งในประเทศไทย"[2] ด้วยเหตุที่ชาวจีนเดินทางเข้ามาในสยามมีจำนวนมากขึ้นประกอบกับการที่ชาวจีนที่เดินทางเข้ามามีความสามารถในการประกอบกิจการค้า ส่งผลให้ฐานะของพ่อค้าชาวจีนมีความสำคัญอย่างมากในสยามในสมัยอยุธยา และชุมชนชาวจีนในอยุธยาส่วนใหญ่จึงประกอบไปด้วยพ่อค้า

ดังปรากฏหลักฐานบันทึกของชาวต่างประเทศมากมายที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของพ่อค้าชาวจีนในสยาม เช่น ชาวฮอลันดาที่ปัตตานีได้บันทึกว่า ชาวจีนมีจำนวนมากกว่าชาวพื้นเมืองที่นั่นมาก[3] หรือในหลักฐานของชาวจีนที่ได้บันทึกเกี่ยวกับสภาพธุรกิจที่ปัตตานีว่า "ชาวจีน

---

[1] วิลเลียม จี สกินเนอร์. (2548). สังคมจีนในไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่นๆ, แปล. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์), หน้า 1.

[2] Joaquim de Campos. (1940). "Early Portuguese Accounts of Thailand", Journal of the Siam Society, 32 (Sept.) pp.22-25.

[3] John Anderson. (1890). English Intercourse with Siam in the Seventeenth Century. (London: Kegan Paul, Trench, Trubner and Co.), p.80.

ที่อยู่ในปัตตานีมีจำนวนมากมาย กล่าวได้ว่าเดินก็แทบจะชนกัน... เมื่อนำสินค้ามาขายเจ้าหน้าที่ก็ไม่กล้าเรียกเก็บภาษีกับคนจีน"[4]

จากหลักฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของชาวจีนที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเรื่อยมานับตั้งแต่สมัยอยุธยา แม้กระทั่งในช่วงที่กรุงศรีอยุธยาได้พ่ายแพ้ต่อพม่า ในปี พ.ศ. 2310 ชาวจีนก็ยังคงมีบทบาทสำคัญทั้งในการช่วยเหลือทั้งชาวสยามและชาวต่างประเทศอื่นๆ ในการป้องกันบ้านเมือง และในการช่วยเหลือพระเจ้ากรุงธนบุรีในการกอบกู้เอกราชจากพม่า[5] ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทและความสำคัญของชาวจีนที่มีต่อพัฒนาการต่างๆ ภายในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

จากการที่ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งที่ให้การช่วยเหลือพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้น ทำให้ชาวจีนในสมัยธนบุรีมีบทบาทและความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นชาวจีนกลุ่มภาษาพูดเดียวกันกับพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงเรียกกันว่าเป็น "จีนหลวง"[6] ซึ่งมีผลทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้เดินทางอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นชาวจีนกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดในสังคมไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นมาแทนที่ชาวจีนฮกเกี้ยนที่มีจำนวนมากที่สุดในสมัยอยุธยา ทำให้ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีชาวจีนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและเจริญรุ่งเรืองขึ้น

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงปราบดาภิเษกและสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีในปี พ.ศ. 2325 แล้ว พระองค์ได้ทรงฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายใต้ "ระบบบรรณาการ" กับจีนซึ่งได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ในปี พ.ศ.2396 เพื่อที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสยามกับจีน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชาวจีนเดินทางอพยพเข้ามาในสยามเพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏหลักฐานของชาวต่างประเทศที่กล่าวถึงจำนวนประชากรในสยาม เช่น จอห์น ครอเฟิร์ด ทูตอังกฤษที่เดินทางเข้ามาในสยามในปี พ.ศ. 2369 ได้บันทึกว่า ชาวจีนในกรุงเทพฯ ซึ่งเสียภาษีในช่วยสมัยเดียวกันนี้มีประมาณ 31,000 คน[7] หรือบันทึกของฟินเลย์สันที่กล่าวถึงประชากรในสยามในช่วงทศวรรษ 2363 ว่า "ในภาคที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดของสยาม (กรุงเทพฯ) จะปรากฏมีชาวจีนถึง 3 ใน 4 ของประชากร

---

[4] แปลมาจากข้อความที่คัดมาจาก Hsieh Yu-jung. (1949). Hsien-lo- kuo-chih. (Bangkok: Nan hai t'ung-hsun-she), p.275.

[5] นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2540). การเมืองไทยในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. (กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม), หน้า 35.

[6] Bangkok Calendar, 1871, p.86.

[7] John Crawfurd. (1915). "Report to George Swinton, Esq." April 3, 1823. In The Crawfurd Papers. (Bangkok: Vajiranana National Library), p. 64.

ทั้งหมดเป็นอย่างน้อยที่สุด...แต่ก็มีกรุงเทพฯ บางส่วนซึ่งน้อยมากที่ไม่ปรากฏว่ามีชาวจีนมากกว่าชาวพื้นเมือง"[8]

จากการที่มีชาวจีนเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 นั้นทำให้ชาวจีนซึ่งมีบทบาทในการดำเนินเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยอยู่แล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา ได้มีบทบาทในการดำเนินเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง ในปี พ.ศ.2398 ที่ทำให้เศรษฐกิจไทยได้เปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพเป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้า ทำให้ชาวจีนที่มีการสะสมทุนในการเป็นผู้ดำเนินการเศรษฐกิจอยู่ก่อนสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตนเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ได้ก่อนคนกลุ่มอื่นและสามารถส่งเสริมสถานะทางเศรษฐกิจของตนจนกลายเป็น "นายทุน" และเป็นกลไกสำคัญในแทบจะทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจไทย

ภาพสะท้อนที่สำคัญถึงการที่ชาวจีนได้กลายเป็น "นายทุน" ที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่ชาวจีนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจในผลผลิตหลัก 4 ประเภทของไทย อันได้แก่ ข้าว ไม้ ดีบุก และยางพาราภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เป็นต้นมา เมื่อชาวจีนสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบใหม่และสามารถเข้าแทนที่นายทุนชาวยุโรปที่เป็นผู้มีบทบาทในระยะแรกได้แล้ว ในกิจการสีข้าว ชาวจีนได้เข้าเป็นโรงสีแทนที่ชาวยุโรปในประมาณปี พ.ศ.2462 ซึ่งมีโรงสีขนาดใหญ่ที่เป็นของชาวจีนทั้งหมด 56 โรงจากโรงสีทั้งหมด 66 โรง และอีก 10 โรงก็มีชาวจีนเป็นผู้ดำเนินงาน[9] สำหรับกิจการไม้นั้น แม้ว่าชาวยุโรปยังคงรักษาบทบาทในการผูกขาดการดำเนินการเศรษฐกิจอยู่ได้ แต่ก็ปรากฏว่าชาวจีนสามารถที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ในปี พ.ศ.2467 ในจำนวนโรงเลื่อยขนาดใหญ่และทันสมัยในเขตกรุงเทพฯ ทั้งหมด 9 โรง มีโรงเลื่อยที่เป็นของชาวจีน 3 โรง และคนงานในโรงเลื่อยแทบทั้งหมดก็เป็นชาวจีน[10] ในกิจการแร่ดีบุกนั้น ชาวยุโรปได้นำเอาเรือขุดแร่เข้ามาซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อชาวจีนอย่างมาก เพราะชาวจีนยังขาดเงินทุนที่จะซื้อเครื่องมือขุดแร่ ชาวจีนยังคงทำเหมืองเปิดและเหมืองสูบอยู่ต่อไป แต่ชาวจีนก็ยังสามารถดำเนินกิจการต่อไปและยังสามารถขยายการผลิตอยู่ได้ในช่วงทศวรรษ 2462[11] และคนงานในเหมืองทั้งของชาวจีนและชาว

---

[8] George Finlayson. (1826). The Mission to Siam and Hue the Capital of Cochin China, in the Years 1821-2. (London: John Murray), pp.212-213.

[9] Harley F. MacNair. (1926). The Chinese Abroad, Their Position and Protection: A Study in International Law and Relations. (Shanghai: Commercial Press), p.48.

[10] W.A. Graham. (1924). Siam, 3d ed., 2 vols. (London: Alexander Moring), pp.89-90.

[11] วิลเลียม จี สกินเนอร์. (2548). เล่มเดิม, หน้า 220.

ยุโรปยังเป็นชาวจีนเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย สำหรับยางพารานั้นกิจการส่วนใหญ่เป็นของคนจีน ในช่วงทศวรรษ 2472 มีสวนยางเพียง 2 แห่งเท่านั้นที่อยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัทตะวันตก และคนทำสวนยางก็เช่นเดียวกันกับในกิจการประเภทอื่นที่ส่วนมากเป็นชาวจีน

ในช่วงปลายทศวรรษ 2472 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ชาวจีนได้เข้าควบคุมกิจการค้าข้าว ทั้งในเรื่องการขนส่ง กรรมวิธีการสี การขายปลีกและการส่งออก เช่นเดียวกันกับในกิจการยางพารา ที่ชาวจีนได้เข้าควบคุมการผลิต การแปรสภาพและส่งยางออกนอก ชาวจีนยังมีส่วนอย่างสำคัญในการทำไม้ ขายไม้ ส่งไม้ออก และในการผลิตและส่งดีบุกออกนอก และชาวจีนยังคงเป็นคนงานส่วนใหญ่แทบทั้งสิ้นในการทำเหมืองดีบุก การผลิตยาง ในโรงงานแปรสภาพข้าว ไม้และยาง และในการขนส่งผลิตผลทั้งสี่อย่างที่ท่าเรือเพื่อการส่งออก นอกจากนั้นชาวจีนยังมีส่วนสำคัญในการผลิตและจำหน่ายผลิตผลทางอาหารที่สำคัญของไทยอีกหลายชนิด อันได้แก่ หมู ปลาและผลิตภัณฑ์ปลา ผักที่นำมาขายในตลาดและน้ำตาล นอกจากภาคการเกษตรแล้ว ชาวจีนยังเป็นคนงานทั้งที่มีฝีมือและไม่มีฝีมือ ประมาณร้อยละ 60 – 75 ของคนงานทั้งหมดนอกภาคเกษตรกรรมอีกด้วย[12]

จะเห็นได้ว่าก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 นั้น ชาวจีนเป็นผู้ที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของไทย หรือเรียกได้ว่าเป็นกลุ่ม “นายทุน” ที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของไทย ซึ่งส่วนหนึ่งนอกจากจะเกิดจากความสามารถและการสะสมทุนของชาวจีนที่มีมาตั้งแต่เดิมแล้ว อีกส่วนหนึ่งยังเกิดจากการที่รัฐบาลไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองยังไม่ได้มีนโยบายที่จะจำกัดบทบาททางเศรษฐกิจของ “นายทุนชาวจีน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาริ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในสนธิสัญญาที่จะต้องปล่อยให้ระบบการค้าเป็นแบบ “เสรี” กล่าวคือรัฐบาลมิอาจเข้าแทรกแซงขัดขวางหรือผูกขาดในการดำเนินการทางเศรษฐกิจได้ ประกอบกับการที่รัฐบาลไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเห็นว่าชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยนั้นก็เป็นเสมือน “ชาวไทย” ดังนั้นผลประโยชน์ที่อยู่ในมือของชาวจีนก็คือผลประโยชน์ของชาวไทยนั่นเอง รัฐบาลจึงยังมิได้มีการดำเนินการใดๆ เพื่อที่จะขัดขวางหรือกีดกันผลประโยชน์ของชาวจีน

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 รัฐบาลคณะราษฎรที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีมุมมองและทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับทั้งนโยบายในการดำเนินการทางเศรษฐกิจและชาวจีน โดยรัฐบาลคณะราษฎรพยายามที่จะเข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น และต้องการส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของ “ชาวไทย” หรือที่เรียกว่า “นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมไทย” อันเป็นนโยบายที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องมาถึง

[12] แหล่งเดิม, หน้า 221 – 222.

รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2487) ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการดำเนินมาตรการทั้งทางนโยบายและทางปฏิบัติเพื่อที่จะเพิ่มข้อจำกัดในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทย เพื่อให้ “ชาวไทย” เข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ได้ส่งผลกระทบต่อบทบาทและการดำเนินการทางเศรษฐกิจของ “นายทุนชาวจีน” เป็นอย่างมาก ทำให้ “นายทุนชาวจีน” ต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองในหลากหลายวิธีการไม่ว่าจะเป็นทางนิตินัย (ทางกฎหมาย) หรือทางพฤตินัย เพื่อที่จะรักษาสถานะและบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของตน ซึ่งในท้ายที่สุด “นายทุนชาวจีน” ก็ยังคงเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่ได้ในสังคมไทยนับตั้งแต่ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาหรือแม้กระทั่งในปัจจุบัน

ดังนั้นงานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทย (พ.ศ.2475-2487) จึงต้องการจะศึกษาถึงการดำเนินนโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยว่ามีสาเหตุและปัจจัยอย่างไร รัฐบาลไทยจึงดำเนินนโยบายดังกล่าว และการดำเนินนโยบายนั้นได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการเศรษฐกิจของ “นายทุนชาวจีน” อย่างไร และต้องการจะศึกษาถึงการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้การดำเนินนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลไทย ว่าชาวจีนได้มีการดำเนินการในลักษณะอย่างไร เพราะเหตุใด และท้ายที่สุดต้องการที่จะศึกษาว่าการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” นั้นส่งผลอย่างไรต่อทั้ง “นายทุนชาวจีน” เองและระบบเศรษฐกิจของไทย เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นว่าสาเหตุและปัจจัยใดที่ทำให้ “นายทุนชาวจีน” รักษาบทบาทและสถานะทางเศรษฐกิจไว้ได้หรือไม่ได้ และการรักษาบทบาทดังกล่าวมีผลดีหรือเสียอย่างไรต่อระบบเศรษฐกิจไทย เพื่อที่จะให้งานวิจัยนี้ช่วยทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งว่าการดำเนินนโยบายในลักษณะเช่นไรจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือก่อให้เกิดโทษแก่สภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยโดยส่วนรวม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาถึงการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในอนาคต นอกจากนั้นเพื่อที่จะศึกษาถึงวิธีการที่ “นายทุนชาวจีน” ใช้ในการปรับตัวและการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่ทำให้ “นายทุนชาวจีน” ยังคงเป็นกลุ่มคนที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยอยู่ได้แม้ว่าจะต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจหรือกำลังดำเนินการทางเศรษฐกิจอยู่ที่จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและนำไปปรับใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.เพื่อศึกษาถึงนโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยในช่วงปี พ.ศ.2475-2487 ที่ส่งผลกระทบต่อ “นายทุนชาวจีน”

2.เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย”
3.เพื่อศึกษาถึงผลของการปรับตัวของ”นายทุนชาวจีน” ที่มีต่อเศรษฐกิจไทย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้จะทำการวิจัยถึงการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามสมัยแรก (พ.ศ.2481-2487) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นระยะเริ่มต้นที่รัฐบาลไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจโดยถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการและสถานะทางเศรษฐกิจของ “นายทุนชาวจีน” โดยตรง โดยจะทำการศึกษาจากเอกสารทั้งชั้นต้นและชั้นรอง รวมถึงการสัมภาษณ์จากทั้งชาวไทยและชาวจีนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ถึงนโยบายของรัฐบาลไทย, ผลที่เกิดการ “นายทุนชาวจีน”, การปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” และผลอันเกิดจากการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน”

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

เนื่องจากรัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีนโยบายเร่งด่วนที่ต้องการจะส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของ “ชาวไทย” จึงทำให้รัฐบาลมีนโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินบทบาททางเศรษฐกิจของ “นายทุนชาวจีน” ทำให้ต้องมีการปรับตัวในหลากหลายวิธีการเพื่อที่จะดำรงสถานะทางเศรษฐกิจของตน ประกอบกับการดำเนินนโยบายอย่างเร่งด่วนของรัฐบาลก็ทำให้ไม่สามารถที่จะส่งเสริม “นายทุนชาวไทย” เข้าแทนที่ “นายทุนชาวจีน” ได้ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะเศรษฐกิจของไทย ทำให้ในที่สุดทั้งรัฐบาลไทยและ “นายทุนชาวจีน” ได้มีการประนีประนอมและร่วมมือกันเพื่อที่จะรักษาสถานะและเสถียรภาพของทั้งสองฝ่าย

บทที่ 3
"ชาวจีน" ภายใต้การปกครองของรัฐไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

ชาวจีนได้เดินทางอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นชาวจีนได้เดินทางเข้ามาในเมืองไทยเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีนโยบายสนับสนุนให้ชาวจีนอพยพเข้ามาในเมืองไทย เพราะรัฐบาลไทยมีความต้องการแรงงานและต้องการอาศัยความรู้ความชำนาญของชาวจีนในทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะชาวจีนจะมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นในเมืองไทย แต่รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ก็ยังคงถือปฏิบัติต่อชาวจีนคล้ายคลึงกับที่เคยปฏิบัติมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ซึ่งก็คือไม่ได้ถือว่าชาวจีนเป็นเสมือนชาวต่างประเทศ[1] รัฐไทยในช่วงเวลาดังกล่าวจึงยังมิได้มีนโยบายหรือการดำเนินการที่ชัดเจนกับชาวจีน แม้ว่าในบางครั้งชาวจีนจะก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวายภายในเมืองไทย เช่น การจัดตั้งสมาคมลับ หรือการลักลอบซื้อขายและสูบฝิ่นซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายของไทยก็ตาม

ในเวลาต่อมาเมื่อชาวจีนยังคงเดินทางเข้ามาในเมืองไทยเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากปัจจัยทั้งภายในเมืองจีนเองที่เกิดความไม่สงบภายในจากการจลาจลและการกบฏหลายครั้ง นอกจากนั้นยังเกิดภาวะอดอยากและแห้งแล้งอีกด้วย และปัจจัยภายในเมืองไทยที่สนับสนุนให้ชาวจีนเดินทางอพยพเข้ามา เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ขยายกิจการค้ากับต่างประเทศ ชาวจีนจึงนิยมเข้ามาประกอบการค้าขายเพิ่มมากขึ้น และในเมืองไทยยังมีความต้องการและนิยมจ้างกรรมกรที่เป็นชาวจีนทั้งในกิจการของเอกชนและรัฐบาลเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย[2] ประกอบกับการที่ในช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่รัฐไทยกำลังดำเนินการปฏิรูปประเทศเพื่อให้ทันสมัยตามแบบอย่างของตะวันตก จึงทำให้รัฐไทยในสมัยสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีนโยบายและการดำเนินการกับชาวจีนที่ชัดเจนและมีความแตกต่างจากรัฐไทยในช่วงก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของรัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็ยังคงรักษาลักษณะการปกครองที่ถือว่าชาวจีนเป็นเสมือนชาวไทยอยู่เช่นเดิม ซึ่งทำให้แม้ว่ารัฐไทยในช่วงเวลานี้จะได้มีการดำเนินการกับชาวจีนที่ชัดเจนยิ่งขึ้นแต่ก็เป็นการดำเนินการกับชาวจีนในบางด้านที่รัฐไทยเห็นว่าก่อให้เกิดปัญหาต่อความสงบ

---

[1] พลกูล อังกินันทน์. (2514). บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, หน้า 23.

[2] ภูวดล ทรงประเสริฐ, (2519). นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475 – 2500), วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,, หน้า 6 – 7.

เรียบร้อยของบ้านเมืองเท่านั้น จึงทำให้ลักษณะการดำเนินการกับชาวจีนของรัฐไทยในช่วงเวลานี้มีความแตกต่างจากการดำเนินการกับชาวจีนของรัฐไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

"ชาวจีน" ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นจะไม่มีการแบ่งแยกชาวจีนออกจากชาวไทย เนื่องจากรัฐต้องการเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของราษฎรภายใต้พระบรมโพธิสมภาร รัฐไทยในช่วงเวลานั้นจึงได้มีการเน้นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชน กลุ่มต่างๆ ภายในรัฐรวมทั้งชาวจีนว่า รัฐไม่ถือว่าชาวจีน เป็น "ชาวต่างประเทศ" และรัฐได้ดูแลชาวจีนเหมือนเป็น "ชาวไทย" อยู่โดยตลอด ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ว่า

> ความคิดของเรานั้นย่อมมีอยู่แล้วเสมอว่าจีนในกรุงสยามควรจะได้มีโอกาสที่จะทำงานและมีประโยชน์เหมือนเช่นชาวไทยเรา เราถือว่าชาวจีนนั้นไม่เหมือนคนต่างประเทศ หากจะเป็นในเมืองเราส่วนหนึ่งและมีส่วนได้รับผลในความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองด้วยเหมือนกัน[3]

การที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ไม่แบ่งแยกชาวจีนออกจากชาวไทยยังจะเห็นได้จากในช่วงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ซึ่งได้ปฏิรูปการปกครองที่พยายามมิให้มีการแบ่งแยกการปกครองชาวจีนต่างหากจากชาวไทย โดยได้มีการยุบกรมท่าซ้ายแล้วโอนการควบคุมดูแลชาวจีนในกรุงเทพฯ ให้ขึ้นอยู่กับกระทรวงนครบาล และการควบคุมดูแลชาวจีนในส่วนภูมิภาคในขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย[4] ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยของชาวไทยด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นการปฏิรูปการปกครอง ยังทำให้มีการยุบเลิกศาลคดีจีนและกงสุลจีนในบังคับสยาม ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลชาวจีนและตัดสินคดีความที่ชาวจีนเป็นคู่ความกันเองที่แยกการการควบคุมและการตัดสินคดีความของศาลไทย และได้โอนการตัดสินคดีความของชาวจีนมาขึ้นกับศาลไทย[5] รวมไปถึงยังได้ยกเลิกกรมการจีน ซึ่งประกอบไปด้วยปลัดจีนและนายอำเภอจีน ซึ่งแต่เดิมจะได้รับแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ และมีบทบาทค่อนข้างมากในการควบคุมและให้ความช่วยเหลือชาวจีน โดยรัฐไทยได้แต่งตั้งตำแหน่ง "กรมการพิเศษ" ขึ้นแทน

---

[3] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2505). จดหมายเหตุประกอบเรื่องไกลบ้าน, (พระนคร: พระจันทร์, หน้า 106.

[4] สจช. (ร.ศ.127). เอกสาร รัชกาลที่ 5 น.8.7 กองตระเวนแพนกจีน กระทรวงนครบาล.

[5] ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2535) "ควบคุมชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการปฏิรูปการปกครอง (พ.ศ.2325-2435)" ศิลปวัฒนธรรม, (ปีที่ 13 ฉบับที่ 4 กุมภาพันธ์) หน้า 194.

แต่กรมการพิเศษนี้จะมีฐานะและอำนาจน้อยกว่ากรมการจีน เพราะได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าเมือง และเป็นเพียงที่ปรึกษาของเจ้าเมืองในปัญหาที่เกี่ยวกับชาวจีน ไม่มีอำนาจในด้านการบริหารหรือพิจารณาคดีความแต่อย่างใด[6]

การเปลี่ยนแปลงวิธีการดูแลชาวจีนดังกล่าวของรัฐไทยได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยในช่วงเวลานี้ไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกการปกครองชาวจีนออกจากชาวไทย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความแตกต่างกันระหว่างชาวจีนและชาวไทยได้ รัฐไทยจึงได้รวมการปกครองชาวจีนและชาวไทยให้อยู่ภายใต้หน่วยการปกครองเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนั้นแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังได้ยกเลิกการผูกปี้ ซึ่งเป็นการเก็บภาษีที่จะเก็บเฉพาะจากชาวจีนอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชาวจีนกับชาวไทยอีกด้วย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันของการเป็นพสกนิกรภายใต้พระบรมโพธิสมภาร โดยได้มีการประกาศในปี พ.ศ.2452 ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2453 เป็นต้นไป ชาวต่างประเทศทุกคนที่อยู่ภายใต้กฎหมายไทย คือ คนในบังคับฝรั่งเศสที่เกิดในเอเชีย ชาวอังกฤษที่เกิดในทวีปยุโรป และเอเชีย รวมทั้งชาวจีน ต้องเสียเงินค่าราชการให้แก่ทางการไทยคนละ 6 บาทเป็นประจำทุกปี[7] ซึ่งเป็นอัตราเดียวกันกับที่เก็บจากชาวไทย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในสังคม

นอกจากนั้นแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังได้มีความพยายามที่จะมิให้มีการแบ่งแยกชาวจีนออกจากชาวไทย โดยการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่เปิดโอกาสให้คณะทูตของจีนสามารถที่จะทำการเจรจาทางการทูตเพื่อการจัดตั้งสถานกงสุลจีนในสยาม[8] เพราะการจัดตั้งสถานกงสุลจีนจะมีผลทำให้ชาวจีนกลายเป็น “ชาวต่างชาติ” ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของทูตหรือกงสุลจีนแทนรัฐบาลไทย และจะทำให้ชาวจีนแบ่งแยกออกไปกลายเป็น “ชาวต่างชาติ” ภายในสังคมไทยทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติด้วย

นโยบายที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีต่อชาวจีนอีกประการก็คือ การพยายามควบคุมชาวจีนในทางการเมืองที่ทำให้ชาวจีนมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับกิจการภายในของเมืองจีน จากแต่เดิมที่ชาวจีนเมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยแล้วจะมีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรเพื่อให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในรูปแบบของสมาคมอั้งยี่ ซึ่งต่อมาได้มีการกระทำที่ผิดกฎหมาย รัฐไทยจึงได้จัดการการควบคุมสมาคมอั้งยี่ โดยได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยอั้งยี่ ร.

---

[6] ปรารถนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีน พ.ศ.2440 – 2488. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,, หน้า 28.

[7] *ศรศักร ชูสวัสดิ์*. (2524). ผูกปี้ : การจัดเก็บเงินค่าแรงแทนการเกณฑ์แรงงานจากชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 172.

[8] ปรารถนา โกเมน, เล่มเดิม, หน้า 121 – 122.

ศ.116 (พ.ศ.2440) ทำให้อิทธิพลของสมาคมอั้งยี่เสื่อมลง และทำให้ชาวจีนเกิดการรวมกลุ่มกันในรูปลักษณะใหม่ ที่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเมืองจีน อันเนื่องมาจากปัญหาความแตกแยกทางการเมืองในเมืองจีนหลังสงครามฝิ่น ทำให้ชาวจีนในเมืองไทยได้เกิดการแบ่งกลุ่มกันตามลักษณะของกลุ่มการเมืองในเมืองจีนออกเป็น 2 กลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มรัฐบาลราชวงศ์ชิง และกลุ่มปฏิวัติที่นำโดยซุนยัดเซน[9]

การเข้าไปสนับสนุนกลุ่มการเมืองภายในเมืองจีนของชาวจีนในเมืองไทยนั้น ได้ส่งผลก่อให้เกิดกระแสความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” และความใกล้ชิดผูกพันกับเมืองแม่มากยิ่งขึ้นในหมู่ชาวจีนในเมืองไทย ทำให้ชาวจีนเกิดการตระหนักถึงความแตกต่างของตนกับชาวไทยที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งขัดกับความต้องการของรัฐไทยที่จะให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงได้พยายามติดตามควบคุมชาวจีนในทางการเมือง ถึงแม้จะยังไม่มีนโยบายที่ออกมาจัดการการเคลื่อนไหวดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม แต่รัฐไทยก็ได้พยายามที่จะดำเนินการขัดขวางการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีน เช่น การไม่อนุญาตให้สยามพานิชจีนสโมสรได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรที่ถูกกฎหมาย เนื่องจากทราบว่าองค์กรดังกล่าวมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลราชวงศ์ชิงของจีน[10] อันทำให้ชาวจีนตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ของตน หรือการที่มีการเนรเทศซุนยัดเซนออกจากเมืองไทย เมื่อครั้งที่เข้ามาปาฐกถาชักชวนให้ชาวจีนในเมืองไทยสนับสนุนการปฏิวัติจีน ในปี พ.ศ.2451[11] ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในของจีน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จะมีนโยบายในการปกครองชาวจีน แต่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็พยายามที่จะเน้นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างชาวจีนกับชาวไทย ซึ่งการปกครองของชาวจีนของรัฐไทยในสมัยนี้จะเน้นการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการจัดการปกครองชาวจีนให้เหมือนกับชาวไทย เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในรัฐ หรือจะเป็นการพยายามควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในเมืองจีนของชาวจีนที่ก่อให้เกิดการปลุกกระแส “ชาตินิยมจีน” ในเมืองไทยก็ตาม แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้ยังมิได้มีนโยบายที่จะดำเนินการกับการครอบงำทางเศรษฐกิจของชาวจีนแต่อย่างใด

---

[9] แหล่งเดิม, หน้า 114.

[10] พลกูล อังกินันทน์. เล่มเดิม,หน้า 102–131.

[11] สจช. เอกสาร ร.5 น.8.7/8 .(ร.ศ.127) หนังสือกราบบังคมทูลของเจ้าพระยายมราช ลงวันที่ 9 มกราคม.

แม้ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จะได้มีนโยบายการปกครองชาวจีนที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่พระองค์ได้ใช้ “ลัทธิชาตินิยม”[12] เพื่อปลุกใจให้ชาวไทยมีความรู้สึก “ชาตินิยม” มีความรักและความหวงแหนในความเป็น “ไทย”[13] ทำให้พระองค์ต้องหาเป้าหมายในการโจมตีเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีและความยึดมั่นภายใน “ชาติ” ที่แน่นแฟ้นมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงกลายเป็นเป้าหมายในการโจมตีของการสร้างความรู้สึก ”ชาตินิยม” ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างศัตรูร่วมของชาติ โดยที่พระองค์ทรงเป็น “ผู้นำ” ในการโจมตีเพื่อทำให้เกิดศูนย์รวมกำลังของชาติไว้ที่จุดเดียวกัน[14] ดังนั้นการโจมตีชาวจีนจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการเมือง เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ในหมู่ชาวไทย ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์ ซึ่งเท่ากับเป็นการเน้นความสำคัญเพื่อให้เกิดความมั่นคงกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกชาวจีนเป็นเป้าหมายในการโจมตีนั้น ก็อาจจะเกิดขึ้นเนื่องมาจากชาวจีนเป็น “คนกลุ่มอื่น” ที่มีจำนวนมากในสังคมไทย และปัญหาชาวจีนในสังคมไทยเป็นสิ่งที่ชาวไทยโดยทั่วไปตระหนักได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาควบคุมเศรษฐกิจของเมืองไทย ซึ่งชาวไทยสามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจน ในกรณีที่เกิดการนัดหยุดงานของชาวจีนในเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ.2453 ทำให้ชาวไทยต้องประสบความยากลำบากในการซื้อหาสิ่งของต่างๆ ซึ่งทำให้การโจมตีชาวจีนเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ง่าย[15] รวมไปถึงการที่ชาวจีนยังคงตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ของตนทำให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับเมืองจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในจีนจากระบอบราชาธิปไตยเป็นระบอบสาธารณรัฐ ซึ่งได้ส่งผลต่อการวางแผนที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเมืองไทยตามแบบอย่างของจีนของคณะนายทหารไทยกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า “กบฏ ร.ศ.130” ซึ่งประเด็นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่า ความนิยมในลัทธิการปกครอง

---

[12] ยุพา ชุมจันทร์. (2519).“พระบรมราโชบายในการใช้ลัทธิชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 3/3 (เมษายน – มิถุนายน), หน้า 27.

[13]สนธิ เตชานันท์. (2527). แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาเฉพาะกรณีการพัฒนาการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น (2453 – 2468). วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า70.

[14] พัทยา สายหู. (2512). “องค์ประกอบกำลังอำนาจของชาติทางจิตสังคม” สังคมศาสตร์, (ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม).

[15] นงเยาว์ จิตตะปุตตะ. (2524). “บทพระราชนิพนธ์เรื่องพวกยิวแห่งบูรพทิศ : แนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม” วารสารอักษรศาสตร์ ศิลปากร, (ปีที่ 4 ฉบับที่ 2), หน้า 128 – 129.

อื่นที่มิใช่ “ราชาธิปไตย” เป็นเรื่องของคนที่มิใช่ “ไทย” เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับ “ชาติไทย”[16] จึงมีส่วนทำให้พระองค์ใช้ชาวจีนเป็นเป้าหมายของการโจมตี เพื่อปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ในหมู่ชาวไทย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ได้มีนโยบายต่อชาวจีน แต่การดำเนินการของพระองค์นั้นก็จะเป็นเพียงการใช้บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชาวจีนกับชาวไทย และแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนแสดงออกถึง “ความเป็นชาวจีน” เพื่อที่จะกระตุ้นจิตสำนึกของชาวจีนให้ละทิ้ง “ความเป็นชาวจีน” ที่พระองค์เห็นว่าเป็นความแตกต่างแล้วผสมกลมกลืนเข้ากับชาวไทย ดังเช่น บทพระราชนิพนธ์ที่ลงพิมพ์ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2457 ในหนังสือพิมพ์ไทย เรื่อง “เมืองไทยจงตื่นเถิด คำเตือนสติชาวไทย” ซึ่งพระองค์ต้องการกระตุ้นให้ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยก็ควรจะละทิ้ง “ความเป็นชาวจีน” และแสดงถึง “ความเป็นชาวไทย” แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังใจความว่า

> ส่วนคนจำพวกที่โฆษณาตนว่าเป็นไทย แต่ซึ่งบรรดามิตรและพวกพ้องที่เขาสมาคมนั้นล้วนเป็นจีน อีกทั้งแสดงความรู้สึกเข้าข้างจีนทุกคราวทุกสมัยที่จะแสดงได้เช่นนี้ ข้าพเจ้ายังมีความสงสัยในความตั้งใจของเขาอยู่ คนเราจำจะต้องเป็นไทยหรือจีนอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นทั้งสองอย่างในขณะเดียวกันไม่ได้ และคนที่ทำตัวเป็นทั้งสองอย่างเช่นนี้ โดยมากมักจะเป็นทั้งสองอย่าง คนชนิดนี้เปรียบเทียบกิ้งก่าซึ่งเปลี่ยนสีให้เหมาะแก่พื้นที่[17]

หรือบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ไทยผสม เปนคนไม่พึงปรารถนา” ในหนังสือพิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2458 ก็ได้แสดงให้เห็นว่าพระองค์ต้องการที่จะโจมตีชาวจีนที่แสดงออกถึงทั้ง “ความเป็นชาวจีน” และ “ความเป็นชาวไทย” ในขณะเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์ไม่ต้องการ แต่พระองค์ต้องการที่จะให้ละทิ้ง “ความเป็นชาวจีน” แล้วหันมาแสดงออกถึง “ความเป็นชาวไทย” แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้ชาวจีนสามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างราบรื่น ดังใจความว่า

> ขอให้พวกจีนโนสยามเลิกเรียกตนเองว่าจีนโนสยาม ขอให้เขาแสดงว่าเขาทั้งหลายมีความปรารถนาจริงใจที่กลายมาเปนไทยแท้ ไม่แต่ด้วยวาจาด้วย พร้อมทั้งกิริยาและอาการที่กระทำด้วย ขอให้เขาตัดขาดซึ่งเยื่อใยแห่งความรู้สึกและความนิยมในชาติจีน และในที่สุดซึ่งยิ่งกว่าสิ่งอื่น ขอให้เขาพร้อมอยู่เสมอไม่

---

[16] อัจฉราพร กมุทพิสมัย. (2525).“อุดมการณ์ชาตินิยมของผู้นำไทย” เอกสารวิชาการหมายเลข 29 เพื่อประกอบการสัมมนา สองศตวรรษรัตนโกสินทร์: ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย 20 สิงหาคม, หน้า 30. (อัดสำเนา).

[17] พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2515). ปกิณกะคดี. พระนคร: บรรณาคาร, , หน้า 18–19.

> ว่าในกาละใดๆ ที่จะยกประโยชน์แห่งเมืองไทยและชาติไทยขึ้นเหนือประโยชน์อื่นๆ ทั้งสิ้น เมื่อเขาทั้งหลายได้ทำอย่างที่ว่านี้แล้วเมื่อใด เมื่อนั้นและไทยเราจึ่งจะสามารถรับเขาได้ด้วยความเต็มใจ ว่าเขาเปนคน ๑ ในพวกเราโดยแท้[18]

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าชาวจีนได้ถูกแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่แตกต่างจากชาวไทย และเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาแล้วอย่างน้อยที่สุดก็ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ อย่างไรก็ตามนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อชาวจีนในสมัยนี้ก็เป็นเพียงการโจมตีโดยการใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อกระตุ้นให้ชาวจีนละทิ้ง “ความเป็นชาวจีน” แล้วผสมกลมกลืนเข้ากับ “ความเป็นชาวไทย” เท่านั้น ซึ่งรัฐไทยในช่วงเวลานี้ได้มีการกำหนด “ความเป็นชาวไทย” ที่ชาวจีนสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงออกได้ โดยที่พระองค์ได้กำหนดให้ดู “ความเป็นชาวไทย” จากความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ดังความว่า

> มีหลักเกณฑ์ได้อีกสถาน ๑ คือการที่จะตัดสินว่าผู้ใดเป็นชาติใดโดยแท้จริงนั้น ต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีความจงรักภักดีต่อใคร? ถ้าเขาจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม เขาจึงจะเปนไทยแท้[19]

จากแนวนโยบายของรัฐไทยที่ถือว่าชาวจีน ไม่ใช่ “ชาวต่างประเทศ” ถึงแม้ว่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติไทย พุทธศักราช 2456 เพื่อเป็นการตอบโต้การประกาศพระราชบัญญัติสัญชาติของจีน ที่กำหนดให้บุตรที่เกิดจากบิดาที่เป็นชาวจีนไม่ว่าจะเกิดในที่ใดก็ถือว่ามี “สัญชาติจีน” เพื่อที่จะทำให้บุตรชาวจีนที่เกิดในเมืองไทยได้กลายเป็นชาวไทยตามกฎหมายสัญชาติของไทย แต่ก็ยังมิได้มีการใช้สัญชาติในการแบ่งแยกพลเมืองของรัฐออกจากกัน ที่จะทำให้ชาวจีนสูญเสียสิทธิและผลประโยชน์หรือได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐจากการที่มิได้มี “สัญชาติไทย” อย่างชัดเจน

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอาจจะถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีรูปแบบวิธีการในการปกครองชาวจีนที่สืบเนื่องมาจากสมัยก่อนหน้านี้ กล่าวคือ ในสมัยนี้ก็มีความต้องการที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในรัฐ มิให้เกิดความแตกแยกระหว่างชนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกับชาวจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่ชาวจีน ในเมืองไทยยังคงมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเมืองในเมืองจีนอยู่โดยตลอด รัฐไทยในสมัยนี้จึงยังคงต้องดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมือง เพราะการเคลื่อนไหวทางการเมืองดังกล่าวได้มีผลต่อการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ของชาวจีนในเมืองไทยที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกชาวจีนออกจากชาวไทย และการเคลื่อนไหว

---

[18] อัศวพาหุ,. (2458).“ไทยผสม เปนคนไม่พึงปรารถนา” ไทย, วันที่ 14 ตุลาคม.

[19] อัศวพาหุ. (2458). “ความเปนชาติโดนแท้จริง”, ไทย ฉบับวันที่ 29 พฤษภาคม.

ทางการเมืองที่สัมพันธ์กับเมืองจีนภายในเมืองไทยนั้นยังได้ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐไทยอีกด้วย ซึ่งเป็นการขัดต่ออุดมการณ์ของรัฐไทยที่ต้องการจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนกลุ่มต่างๆ ภายในรัฐ เพื่อความมั่นคงของรัฐไทย

ประกอบกับการที่ในสมัยนี้ชาวจีนยังคงอพยพเข้ามาในไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐไทยรู้สึกตื่นตัวเป็นอย่างมากเรื่องชาวจีนอพยพ จึงทำให้รัฐไทยต้องดำเนินการออกพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2470[20] เพื่อควบคุมการเข้ามาของ “คนต่างด้าว” ที่ไม่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย ซึ่งชาวจีนเป็นเป้าหมายสำคัญในเรื่องนี้ ทั้งนี้เพราะมีชาวจีนอพยพเข้ามาสู่เมืองไทยมากกว่าคนสัญชาติอื่นๆ และต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2474 ซึ่งในกฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เรียกค่าธรรมเนียมออกใบสำคัญและรูปพรรณในการเข้าเมืองเพิ่มสูงขึ้น จากเดิมตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2470 เรียกเก็บ 4 บาท แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้เรียกเก็บ 10 บาท และยังมีการเก็บค่าธรรมเนียมออกใบสำคัญอนุญาตให้กลับเข้าประเทศเป็นเงิน 5 บาท และให้เรียกค่าธรรมเนียมการออกใบสำคัญถิ่นที่อยู่เป็นเงิน 30 บาทอีกด้วย[21]

แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้เห็นความสำคัญของการที่จะต้องดำเนินการเพื่อควบคุมจำนวนชาวจีนที่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีการเพิ่มค่าเข้าเมืองให้สูงขึ้น เพื่อที่จะควบคุมการเข้าเมืองของชาวจีนให้ลดลง แต่จำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นอาจจะยังไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับชาวจีนมากนัก ดังจะเห็นได้ว่าชาวจีนที่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยมิได้มีจำนวนลดลงภายหลังการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ และจำนวนคนเข้าเมืองยังคงมีจำนวนสูงกว่าคนเดินทางออกจากเมืองไทย[22]

นอกจากนั้นรัฐไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ยังได้พยายามที่จะดำเนินการกับชาวจีนที่ยังคงจงรักภักดีต่อเมืองจีน เนื่องจากการที่ชาวจีนในช่วงนี้ได้มีการเคลื่อนไหวที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ภายในเมืองจีนใน พ.ศ.2470 ที่เกิดจากความแตกแยกของพรรคก๊กมินตั๋ง ออกเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งอยู่ภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค โดยมีการจัดตั้งรัฐบาลอยู่ที่นานกิง และอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ภายใต้การนำของฮู่ฮั่นหมิน ซึ่งมีการจัดตั้งรัฐบาลของตนอยู่ที่

---

[20] ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 44 กฤษฎีกา ภาค 1 – 2 พ.ศ. 2470, หน้า 104.

[21] “กฎเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2474 ว่าด้วยการกำกับตรวจตราคนต่างด้าวเข้าประเทศสยามตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2474”, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 48 กฤษฎีกา ภาค 1 – 2 พ.ศ.2474, หน้า 158.

[22] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.76/10. (2478). การตรวจสอบบัญชีสถิติจากกองตรวจคนเข้าเมืองใลงวันที่ 2 ตุลาคม.

กวางตุ้ง * ซึ่งส่งผลให้หนังสือพิมพ์จีนในเมืองไทยล้วนแล้วแต่มีการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในเมืองจีนและการนำเสนอข่าวดังกล่าวก็เต็มไปด้วยความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” อย่างรุนแรง ทำให้รัฐไทยต้องเข้าควบคุม เพราะเกรงจะเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นภายในเมืองไทยได้[23]

รัฐไทยจึงได้มีการยกร่างและประกาศพระราชบัญญัติหลายฉบับขึ้นพร้อมกัน เพื่อที่จะทำให้รัฐสามารถที่จะควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนได้ อันได้แก่ ฉบับแรกคือ พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2470 เพื่อห้ามการเผยแพร่ลัทธิการเมืองใดๆ อันเป็นการขัดต่อเจตนารมย์ของชาติ ฉบับที่สอง คือ พระราชบัญญัติสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช 2470 เพื่อมุ่งป้องกันมิให้ตีพิมพ์ข้อความใด ๆ ที่จะยุยงให้เกิดการประทุษร้าย ดูหมิ่น เกลียดชังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาล หรือก่อให้เกิดการทำร้ายร่างกาย กระด้างกระเดื่องต่อแผ่นดิน ซึ่งเกี่ยวกับลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจอันเป็นภัยต่อประเทศ และฉบับที่สามคือ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2470 เพื่อป้องกันและควบคุมการดำเนินการทางการเมืองในโรงเรียนจีน เนื่องจากมีการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองทั้งคอมมิวนิสต์และลัทธิไตรราษฎร์ของพวกก๊กมินตั๋งในโรงเรียนจีน [24]

จากการที่ชาวจีนในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเมืองในเมืองจีน ซึ่งมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างไปจากการปกครองในเมืองไทย

---

* เนื่องจากการขัดแย้งเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในการร่างรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศของจีน ซึ่งเจียงไคเช็คปรารถนาให้ธรรมนูญที่ร่างขึ้นนั้นมีเนื้อหาสาระในการรับรองอำนาจของตน ในขณะที่ฮู่ฮั่นหมินไม่ยอมทำตามความปรารถนาของเจียงไคเช็ค การปฏิเสธของฮู่ฮั่น หมินได้เป็นเหตุให้เขาถูกเจียงไคเช็คจับกุมตัวมาควบคุมไว้ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้นำมาซึ่งความไม่พอใจของฝ่ายตรงข้ามของเจียงไคเช็ค ซึ่งได้รวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลของตนขึ้นมาที่มณฑลกวางตุ้ง เรียกกันว่า “รัฐบาลกวางตุ้ง” เพื่อให้เห็นว่าเป็นคนละฝ่ายกับ “รัฐบาลนานกิง” ของเจียงไคเช็ค และภายหลังรัฐบาลกวางตุ้งได้เปลี่ยนชื่อ โดยเรียกอย่างเป็นทางการใหม่ว่า “คณะกรรมการการเมืองประจำภาคหรดี” โดยมีฮู่ฮั่นหมินเป็นผู้นำด้านทฤษฎีให้กับคณะกรรมการชุดนี้ภายหลังจากที่เขาได้รับการปล่อยตัว รายละเอียดใน เออิจ มูราชิมา. (2539). การเมืองจีนสยาม: การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ.1924 – 1941., วรศักดิ์ มหัทธโนบล, แปลและบรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 26.

[23] Claude A. Buss. (1964). Asia in the Modern World: a history of China, Japan, South and Southeast Asia. New York: Macmillan, p.273.

[24] ณรงค์ พ่วงพิศ. (2514). นโยบายเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว., ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, หน้า 38 – 39.

การเคลื่อนไหวทางการเมืองจึงเป็นปัญหาต่อการเมืองการปกครองของไทยทำให้รัฐไทยต้องมีนโยบายเพื่อดำเนินการกับชาวจีน อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะได้มีนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่จะดำเนินการกับชาวจีน แต่ในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยก็ยังผ่อนปรนต่อชาวจีนอยู่มาก ดังจะเห็นได้จาก การออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อที่จะควบคุมการดำเนินการทางการเมืองในโรงเรียนจีน แต่ก็ยังมิได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง โดยยังคงอนุญาตให้โรงเรียนจีนสามารถที่จะสั่งสอนให้บุตรหลานจีนรักษาการตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ทางการเมืองเอาไว้ได้ เพียงแต่ให้มีการอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานจีนมี “ความเป็นชาวไทย” อยู่ด้วย เพราะรัฐไทยได้ให้ชาวจีนมีสิทธิทุกอย่างเหมือนชาวไทย ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กล่าวในการเสด็จเยี่ยมโรงเรียนจิ้นเต็ก ในปี พ.ศ.2470 มีใจความว่า

> โรงเรียนของท่าน ท่านย่อมสั่งสอนให้นักเรียนรักประเทศจีนอันเป็นบ้านเกิดเมืองมารดร ข้อนี้ย่อมเป็นของธรรมดาและของควร แต่นอกจากที่จะสอนให้รักประเทศจีน ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะสอนให้รักเมืองไทยด้วย เพราะท่านทั้งหลาย ...มีสิทธิทุกอย่างเหมือนชาวไทย[25]

จะเห็นได้ว่าแม้ว่ารัฐไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะได้มีนโยบายปกครองชาวจีนแล้วก็ตาม แต่การปกครองดังกล่าวก็ยังไม่เป็นนโยบายที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนและยังไม่มีการดำเนินการในทางปฏิบัติที่จริงจัง นอกจากนั้นรัฐไทยในช่วงเวลานี้ได้มีการเน้นว่าชาวจีนไม่มีความแตกต่างจากชาวไทย และยังคงได้รับสิทธิเช่นเดียวกันกับชาวไทย รวมไปถึงการดำเนินการของรัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็จะเป็นการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมืองเพียงด้านเดียว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเมืองในเมืองจีนของชาวจีนในเมืองไทย หรือจะเป็นการควบคุมเพื่อพยายามสลายลักษณะ “ความเป็นชาวจีน” ให้ผสมกลมกลืนเข้ากับ “ความเป็นชาวไทย” ก็ตาม ทั้งที่บทบาทที่สำคัญของชาวจีนในเมืองไทยก็คือ บทบาทการควบคุมเศรษฐกิจของไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็ตระหนักถึงเป็นอย่างดี แต่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังไม่มีการดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด

ทั้งนี้คงจะสืบเนื่องมาจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้มีนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่รัฐจะไม่เข้าแทรกแซงการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักในสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีที่ได้ทำไว้กับนานาประเทศ และประกอบกับการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้เห็นว่าชาวจีน

---

[25] พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, “พระราชดำรัสคราวเสด็จเยี่ยมโรงเรียนจีน”, พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, (พระนคร: ป.พิศนาคิการพิมพ์, 2507), หน้า 238 – 240.

ไม่ใช่ “ชาวต่างประเทศ” จึงทำให้รัฐเห็นว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่ในมือชาวจีนนั้นก็ยังคงถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ของประเทศ เพราะชาวจีนอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลไทย

บทที่ 4
ปัจจัยที่นำไปสู่การดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ของรัฐบาลไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากการที่นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่ครอบงำการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทยเรื่อยมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นจะตระหนักถึงการครอบงำทางเศรษฐกิจของ “นายทุนชาวจีน” แล้ว แต่ด้วยนโยบายทางการปกครองของรัฐที่ถือว่า “ชาวจีน” จะได้รับการปกครองเหมือนกับ “ชาวไทย”[1] และนโยบายทางเศรษฐกิจที่รัฐจะปล่อยให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจเป็นอย่างเสรี โดยที่รัฐจะไม่เข้าแทรกแซง รวมถึงข้อจำกัดของสนธิสัญญาที่ไทยได้ทำกับต่างประเทศ นับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาริ่ง จึงทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นจึงมีเพียงนโยบายทางด้านการจัดการปกครองและการควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนายทุนชาวจีนเท่านั้น โดยที่ยังมิได้มีนโยบายทางเศรษฐกิจใดๆ ที่สัมพันธ์กับการควบคุมการขยายบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน แต่นโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม “นายทุนชาวจีน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 โดยที่รัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ใช้นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” เพื่อส่งเสริมบทบาท “ชาวไทย” ในทางเศรษฐกิจแทนที่บทบาท “ชาวต่างประเทศ” ส่งผลให้ “นายทุนชาวจีน” ต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้สามารถรักษาบทบาทและสถานะทางเศรษฐกิจของตน ซึ่งปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลไทยได้นำนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” มาใช้ได้แก่

4.1. นโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

เมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎร์ได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ โดยการจัดการปกครองในรูปแบบดังกล่าว คณะราษฎรได้พยายามสถาปนาอำนาจสูงสุดให้เป็นของราษฎร โดยการปฏิเสธอำนาจสูงสุดในระบอบเก่า และสถาปนาอำนาจใหม่โดยการยืนยันในรัฐธรรมนูญ คณะราษฎรได้พยายามที่จะให้รัฐธรรมนูญมีความหมายยิ่งขึ้นด้วยการประกาศอุดมการณ์ซึ่งถือเป็นนโยบายของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ซึ่งในเวลาไม่นานทั้งรัฐธรรมนูญและนโยบายการเปลี่ยนแปลงการ

---

[1] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2505) จดหมายเหตุประกอบเรื่องไกลบ้าน, พระนคร: พระจันทร์, หน้า 106.

ปกครอง ได้ถูกผสมผสานให้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตามการปกครองระบอบใหม่ นโยบายของคณะราษฎร ที่ได้ประกาศไว้ควบคู่กับการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญคือ หลัก 6 ประการ ได้แก่

1.จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง การศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

2.จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

3.ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

4.จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิ์ยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)

5.จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการข้างต้น

6.จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร[2]

คณะราษฎรต้องการสถาปนาหลัก 6 ประการ เป็นอุดมการณ์คู่กับการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญ คณะรัฐบาลในระบอบใหม่จะต้องบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามหลัก 6 ประการ ซึ่งหมายถึง “จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ” และการที่ชาวต่างประเทศเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจอันเป็นปัญหาที่ตกค้างมาจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งปัญหาการครอบงำทางเศรษฐกิจโดยชาวจีนยังมิได้รับการแก้ไข

นอกจากนั้นผู้ปกครองในระบอบใหม่ยังมีความเห็นว่า รัฐควรมีบทบาททางเศรษฐกิจมากกว่าการปกครองในระบอบเก่า ประกอบกับคำกล่าวเปรียบเปรยของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ไม่ใช่ Coup d’Etat เป็น Revolution ในทางเศรษฐกิจ”[3] ทำให้การดำเนินการของรัฐบาลในระบอบใหม่ที่จะจัดการทางเศรษฐกิจจะต้องพยายามผลักดันมาตราการต่างๆ ในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของระบอบเก่า ไม่ว่าจะผ่านทางรัฐบาล หรือผ่านสภานิติบัญญัติก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลในฐานะฝ่ายบริหารได้ประกาศนโยบายสำคัญคือ หลัก 6 ประการไว้ ซึ่งเสมือนเป็นข้อสัญญากับราษฎรว่ารัฐในระบอบใหม่จะทำให้ราษฎรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้ราษฎรเกิดความคาดหวังและติดตามการปกครองของรัฐบาลในระบอบใหม่ ซึ่งในระบบการเมืองแบบใหม่นี้ รัฐบาลจะมีความชอบธรรมทางการเมืองได้ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารราชการให้เป็นไปตามนโยบาย ดังนั้นรัฐบาลในระบอบใหม่ย่อมจะต้อง

---

[2] “ประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1” ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และขัตติยา กรรณสูตร (รวบรวม). (2532) เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ.2417 – 2477). กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, หน้า 169.

[3] เดือน บุนนาค. (2517) ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้นการพิมพ์, หน้า 158.

พยายามดำเนินการจัดการทางเศรษฐกิจตามที่ประกาศไว้ในหลัก 6 ประการ[4] เพื่อส่งเสริมให้ชาวไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น จึงทำให้รัฐในระบอบใหม่ดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเท่ากับการที่รัฐบาลไทยต้องดำเนินการเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนอย่างจริงจัง

การที่รัฐต้องดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นก็เพื่อก่อให้เกิด “ช่องว่าง” เพื่อให้ ชาวไทยสามารถที่จะเข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจได้ ทั้งนี้เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในทางเศรษฐกิจของไทย รัฐบาลไทยและชาวไทยเองได้ตระหนักถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายเหตุผลของการออกพระราชบัญญัติควบคุมคนต่างด้าว ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2479 ตอนหนึ่งว่า

> การอาชีพนี้เป็นปัญหาสำคัญมากที่รัฐบาลหรือสภาฯ นี้ควรพิจารณาเป็นอย่างหนักให้ได้ผลตามสมควร และเวลานี้การกสิกรรม พวกชาวกสิกรโดยมากก็เป็นชาวสยาม ส่วนการค้าขายหรือการอุตสาหกรรมอย่างอื่นนั้น ชาวต่างประเทศมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๙๕ เปอร์เซ็นต์[5]

หรือการที่รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนที่มีอยู่ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทที่สำคัญๆ ของเมืองไทย เช่น ในกิจการการค้าข้าว ซึ่งเป็นสินค้าหลักที่สำคัญของเมืองไทยก็อยู่ในมือชาวจีน ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2480 ความว่า “...เวลานี้ชาวจีนเป็นเจ้าแห่งการค้าข้าว เขาจะขายให้ใครก็ได้ ผลร้ายจึ่งไปตกแก่ชาวนา...”[6] หรือในการทำประมงก็มีชาวจีนทำอยู่เกือบทั้งหมด ดังในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ.2478 ความว่า

> ราษฎรที่เป็นชาวประมงในการทำโป๊ะแล้ว โดยปกติเป็นราษฎรที่สืบเนื่องมาจากจีนเป็นส่วนใหญ่ และจังหวัดใดที่มีการพาณิชย์ในเรื่องประมงบ้างแล้ว ย่อมมีชาวจีนเข้าเกี่ยวข้องด้วยเป็นส่วนมาก ทั้งนี้เพราะตลาดปลาตลาดเงิน

---

[4] เรืองวิทย์ ลิ่มปนาท. (2537). บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ.2475 – 2500). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,หน้า 59.

[5] สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2479). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ปี พ.ศ.2479. (พระนคร; สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, หน้า 351.

[6] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 11/80 (สมัย 2). (2480). เรื่องกระทรวงเศรษฐการขออนุมัติหลักการในโครงการบางอย่างสำหรับ พ.ศ.2481 วันที่ 24 มกราคม .

อยู่ในมือชาวจีนทั้งปลาเค็มและปลาสด ดังนี้จึงเห็นได้ว่าผลแห่งการจับปลาของประเทศสยามนั้นอยู่ในมือชาวต่างประเทศเกือบร้อยละ 99[7]

แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงการที่เศรษฐกิจของไทยตกอยู่ในมือนายทุนชาวจีนเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังปรากฏบทความในหนังสือพิมพ์ที่แสดงให้เห็นว่าชาวไทยโดยทั่วไป ก็ตระหนักถึงอิทธิพลในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนเช่นเดียวกัน ดังเช่น เรื่อง “ไทยกับจีน” ในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ความว่า

> ชาวจีนมีห้างจำหน่ายอยู่ที่ฮ่องกงสิงคโปร์ ชะวาและคิวบา ข้าวเกือบทุกๆ กระสอบที่ออกในท่าเมืองเหล่านี้ ต้องผ่านพ่อค้าจีนทั้งนั้น ปีหนึ่งๆ เรามีข้าวจำหน่ายไปต่างประเทศราว ๑๐๐ ล้านบาท ในจำนวนนี้พ่อค้าจีนซื้อไปประมาณ ๗๕ ล้านบาท หรือเศษ ๓ ส่วน ๔ ของสินค้าข้าวของเรา เปนจำนวนไม่น้อยเลย[8]

หรือ “เรื่องจีนยิ่งกว่ายิว” ในหนังสือพิมพ์สยามรีวิว ฉบับวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า ผลประโยชน์ต่างๆ ของไทยอยู่ในมือนายทุนชาวจีนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นชาวไทยจึงไม่ควรกล่าวแสดงความไม่พอใจต่อนายทุนชาวจีน เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติได้ ดังใจความว่า

> สยามมีแต่ทางเสียเปรียบทั้งขึ้นทั้งล่อง เพราะความเปนอยู่ ของประเทศได้ล่วงถลำทั้งในทางสิทธิ ในทางจำนวนคน ในทางโภคกิจ และทางอื่นๆ ทั่วไปแก่จีนแล้วเช่นนี้ การจะมากล่าวประณามจีนไปในทางอัประมงคลเช่นนี้ ได้รับประโยชน์อันใด? ประณามแล้วแอนตี้แล้วสยามได้รับผลเจริญรุ่งเรืองงอกงามขึ้นมาอย่างใดบ้าง?[9]

หรือในเรื่อง “เปนภัยหรือไม่” หนังสือพิมพ์ชาตินิยม ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ซึ่งได้แสดงความไม่พอใจต่อการเข้ามากอบโกยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและแย่งการประกอบอาชีพของนายทุนชาวจีน ดังความว่า

> งานประสิทธิผลเปนงานที่ชาวไทยทำ แล้วชาวไทยก็ไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะถูกจีนคอยชุบมือเปิบและเบียดบังเอาด้วยเชิงการค้าเสียมาก…ไทยเราเปนผู้ทำต่างหาก แต่เมื่อไทยเราสร้างทรัพย์ขึ้นมาแล้ว จีนก็เข้าเบียดแบ่งเอาและแบ่งเอาส่วนมากกว่าไทย ซึ่งเปนผู้ทำเสียอีก…เพราะจีนไม่ประสงค์จะทำงาน

---

[7] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 105/2478. (2478). เรื่องโรงเรียนการประมง วันที่ 10 มกราคม.

[8] “เรื่องไทยกับจีน” (2481). ไทยใหม่. ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม.

[9] “เรื่องจีนยิ่งกว่ายิว” (2481). สยามรีวิว, ฉบับวันที่ 30 กรกฎาคม.

> อย่างนั้น จีนต้องการอยู่แต่ในเมือง และคอยจ้องดูว่าไทยทำอะไรก็เบ่งเอา จีนรับของที่ไทยทำเปนผลขึ้นแล้วมาขาย ขายให้จีนด้วยกันราคาหนึ่ง ขายให้ไทยอีกราคาซึ่งแพงกว่าขายให้จีนด้วยกัน[10]

หรือในเรื่อง “ตื่นเถิดชาวไทย” ในหนังสือพิมพ์ผดุงชาติ ฉบับวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2481 ที่ได้แสดงการที่ชาวจีนเข้ามาดำเนินการทางเศรษฐกิจในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก ชาวไทยจึงไม่สามารถที่จะแข่งขันได้ เศรษฐกิจไทยจึงอยู่ภายใต้อิทธิพลของนายทุนชาวจีน ดังใจความว่า

> การค้าขายทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยผู้ที่มิใช่ไทย เมื่อเปนเช่นนี้รูปการณ์ก็แปลว่า เราหาเงินมาให้ผู้อื่นนั่นเอง เราสู้ไม่ได้อยู่เอง อิทธิพลของการเงินย่อมชนะความอ่อนแอเสมอ และเราจะถีบตัวเองให้ขึ้นสู่ชัยโดยฝ่าอำนาจ ซึ่งหนาแน่นนั้นก็ย่อมไม่ได้อยู่เปนธรรมดา และจะต้องพ่ายแพ้ลงทุกวัน[11]

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการที่นายทุนชาวจีนได้มีอิทธิพลอยู่ในเศรษฐกิจของไทยนั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยและผู้คนในสังคมไทยตระหนักรับรู้กันเป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมีนโยบายที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจ ก็ย่อมจะส่งผลให้รัฐต้องดำเนินการเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนลง

แม้ว่ารัฐบาลไทยในสมัยพระยามโนปกรณ์นิติธาดา อาจจะยังมิได้มีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ”อย่างชัดเจน แต่ก็ได้ “เริ่ม” มีการดำเนินการในทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยเข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลในสมัยนี้ที่เห็นว่า ปัญหาการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของประชาชนหรือปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักข้อที่ 3 ของหลัก 6 ประการ เป็นปัญหาสำคัญมาก โดยเห็นว่ารัฐบาลควรที่จะเริ่มเข้าเป็นเจ้าของดำเนินการในทางเศรษฐกิจเสียเอง จึงมีความคิดที่รัฐบาลควรจะตั้งโรงงานบางอย่าง เพื่อเป็นการช่วยบำรุงความสุขในทางเศรษฐกิจให้กับประชาชน และรัฐบาลยังมีนโยบายที่จะส่งเสริมชาวไทยในการประกอบอาชีพ โดยมีความเห็นว่าควรจะกำหนดเป็นเงื่อนไขให้ผู้ที่ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลให้ใช้กรรมกรที่เป็นชาวไทยตามสัดส่วน และการงานของรัฐบาลก็จะพยายามใช้กรรมกรไทยอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้[12]

หรือจะเห็นได้จากได้มีการเสนอความเห็นในการดำเนินการเศรษฐกิจที่มีลักษณะเศรษฐกิจแบบชาตินิยม ดังเช่น การเสนอความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการเศรษฐกิจของ

---

[10] เลือดสุวรรณภูมิ, “เปนภัยหรือไม่” (2481). ชาตินิยม. ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม.

[11] “ตื่นเถิดชาวไทย”(2481). ผดุงชาติ, ฉบับวันที่ 5 สิงหาคม.

[12] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/15 (2475). คำแถลงนโยบายของรัฐบาลครั้งพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี. วันที่ 20 ธันวาคม.

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ซึ่งได้แสดงปาฐกถาเรื่อง “สยามกับพาณิชย์” ที่สามัคยาจารย์สโมสรสถาน เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2475 โดยได้แสดงให้เห็นถึงการที่พ่อค้าคนกลางที่มีแต่ชาวต่างประเทศและได้เข้ามามีบทบาทในการผลิตสินค้า และชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่สยามกำลังประสบอยู่ในขณะนี้ก็คือ การขาดพ่อค้าไทย ดังนั้นรัฐบาลควรจะเข้ามีส่วนในการดำเนินการเพื่อให้เกิดพ่อค้าไทยโดยการตั้งบริษัทจำกัดขึ้น[13] แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกชาตินิยมไทยที่ต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมให้เกิดพ่อค้าไทยที่จะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทยเพื่อแข่งขันกับพ่อค้าชาวต่างประเทศ

รัฐบาลไทยในสมัยนี้ยังได้มีการเคลื่อนไหวผลักดันนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่เริ่มประสบความสำเร็จอย่างชัดเจนจากการประกาศจัดตั้งแผนกน้ำมันเชื้อเพลิง สังกัดกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2476 เพื่อทำหน้าที่ในการสั่งซื้อและขายน้ำมันเชื้อเพลิงให้แก่กรมกองในกระทรวงทบวงต่างๆ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลไทยมี “แผนกน้ำมันเชื้อเพลิงของชาติไทย”[14] ที่แสดงให้เห็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบ “ชาตินิยม” ที่พยายามจะไม่พึ่งพิงต่างประเทศในการซื้อขายน้ำมัน อาจจะถือได้ว่าหน่วยงานดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นที่รัฐจะเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจที่มีจุดประสงค์เพื่อที่จะดึงบทบาททางเศรษฐกิจกลับมาอยู่ในมือชาวไทยที่ทำให้รัฐต้องมีการดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลไทยในสมัยพระยามโนปกรณ์นิติธาดาจะเริ่มมีแนวคิดและการดำเนินการตามนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” แต่ก็ยังมิได้มีการดำเนินการที่จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจโดยตรง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่สภาพการณ์ทางการเมืองและแนวนโยบายของรัฐบาลในสมัยพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ยังคงเน้นการดำเนินการทางเศรษฐกิจไปในทาง “เสรีนิยม”[15] เช่นรัฐบาลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่รัฐจะไม่เข้าแทรกแซงการดำเนินการทางเศรษฐกิจมากเกินไป โดยรัฐบาลยังคงเคารพต่อ

---

[13] อนุสรณ์งานศพนายกรรชิง โชติกเสถียร ต.ช. (ม.ป.ป.). เราต่างเป็นห่วงอย่างเดียวกัน. ม.ป.ท.:, หน้า 56 – 63.

[14] วนิช ปานะนนท์ . (2490). “ประวัตินายวนิช ปานะนนท์” ใน ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนายวนิช ปานะนนท์. วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2490. กรุงเทพฯ: พระจันทร์, หน้า ประวัติ.

[15] นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2542). “พลังของแนวคิดชาติ-ชาตินิยม กับการเมืองไทยในสมัยแรกเริ่มของรัฐประชาชาติ”, รัฐศาสตร์สาร. (ปีที่ 21 ฉบับที่ 3), หน้า 67.

กรรมสิทธิของเอกชนที่คงมีอยู่[16] จึงทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ยังมิได้มีดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนนัก

การดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่จะก่อให้เกิดการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ในทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา เนื่องจากการที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้มีแนวนโยบายค่อนข้างจะชัดเจนที่ต้องการจะส่งเสริมชาวไทยให้เข้ามีบทบาทในทางเศรษฐกิจเพื่อลดบทบาท “ชาวต่างประเทศ” และส่งเสริมบทบาทของรัฐในการดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยเหลือชาวไทย ดังจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลในช่วงเวลานี้ที่จะดำเนินการตามหลัก 6 ประการ เพื่อให้ชาวไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยรัฐจะสนับสนุนส่งเสริมให้ชาวไทยเกิดความรู้ความชำนาญและความนิยมในการค้า การกสิกรรมและการอุตสาหกรรม และจะจัดการส่งเสริมความเป็นอยู่ตลอดจนการศึกษาและอนามัยของกสิกรและกรรมกรไทยให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือกรรมกรไทย รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้จะดำเนินการต่อจากรัฐบาลไทยในสมัยพระยามโนปกรณ์นิติธาดาในการให้ความช่วยเหลือกรรมกรไทยทั้งในทางทุนและการจัดหางานให้ทำ รวมไปถึงการที่รัฐจะพยายามหาทางบำรุงสินค้าไทยให้ดีขึ้นอีกด้วย[17]

นอกจากนั้นยังเห็นได้จาก โครงการทางเศรษฐกิจของผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดแนวทางการดำเนินการทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ดังเช่น นโยบายในการดำเนินเศรษฐกิจของพระยาโกมารกุลมนตรี (ชื่น โกมารกุล ณ นคร) ผู้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสภาเศรษฐกิจและรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐการในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งได้เสนอนโยบายเศรษฐกิจในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2477 ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ได้อย่างชัดเจน โดยได้ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจข้อหนึ่งว่า “ให้ฐานะการเป็นอยู่ของชาวไทยเขยิบดีขึ้นเป็นคั่นๆ เป็นลำดับไป”[18]

โครงการเศรษฐกิจของพระยาสุริยานุวัต (เกิด บุนนาค) รัฐมนตรีในรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา (ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2476 – 10 กันยายน พ.ศ.2479) ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความคิด “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ในหลักการเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน ที่จะไม่ให้คนต่างด้าวมีสิทธิและกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นอันขาด ยกเว้นคนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไม่ต่ำกว่า 37 ปีต่อเนื่อง

---

[16] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/15 (2475). คำแถลงนโยบายของรัฐบาลครั้งพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี. วันที่ 20 ธันวาคม.

[17] สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2476). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร์ (สมัยสามัญ) พ.ศ.2476. พระนคร: สำนักเลขาธิการรัฐสภา, หน้า 37 – 38.

[18] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.22/3 (2477). เรื่องโครงการเศรษฐกิจสมัยพระยามโนปกรณ์เป็นนายกรัฐมนตรี .18 มีนาคม พ.ศ.2475 – 6 ตุลาคม.

กัน[19] โครงการเศรษฐกิจของนายพลเรือตรีพระยาศรยุทธเสนี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาอีกท่านหนึ่ง ซึ่งได้เสนอโครงการตั้งกองพาณิชย์การสงเคราะห์ ที่แสดงให้เห็นถึงความคิด “ชาตินิยมไทย” โดยที่โครงการนี้ต้องการให้รัฐตั้งกองพาณิชย์การสงเคราะห์ขึ้นมา โดยจะทำการประเภทอิมปอร์ต (Import) เอ็กซ์ปอร์ต (Export) เพื่อแข่งขันกับกิจการที่ชาวต่างประเทศดำเนินการอยู่[20] และโครงการส่งเสริมการค้าข้าวของพระยาบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการต่อจากพระยาศรยุทธเสนี (ตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2478 – 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2485) ได้เสนอการส่งเสริมการค้าข้าวที่แสดงให้เห็นถึงความคิด “ชาตินิยมไทย” อย่างชัดเจน โดยกล่าวถึงคนต่างด้าวว่าได้ก่อความยุ่งยากให้แก่สินค้าข้าวหลายครั้ง จนกระทบกระเทือนฐานะเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงได้เสนอให้มีการตั้งโรงสีข้าวของรัฐขึ้น โดยจะต้องเป็นโรงสีข้าวขนาดใหญ่ และเสนอให้รัฐได้เข้าดำเนินการเกี่ยวกับการค้าข้าวทั้งกระบวนการ (การซื้อข้าวเปลือก, การสีข้าว, การขายข้าว) และยังได้เสนอมาตรการอื่นที่จะทำให้การค้าข้าวอยู่ในความควบคุมของรัฐบาลยิ่งขึ้น[21] จากนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลและแนวความคิดต่างๆ ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิด “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” จึงทำให้รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

4.2.การเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่อง “ชาติ” ของรัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

นอกจากนั้นการที่รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีแนวคิดเรื่อง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่นายพันตรีหลวงสารานุประพันธ์ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ชาติ คือ ประเทศ องค์ประกอบของชาติคือ

1.ประกอบไปด้วยพลเมืองที่รวมกันอยู่มีจำนวนมากพอสมควร

2.มีดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน

3.มีเอกราชไม่ขึ้นแก่ใครสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

4.มีการปกครองที่จัดตั้งไว้ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย[22]

---

[19] หจช. เอกสาร สร.0201.8/20 (2475 – 2479). พระยาสุริยานุวัตร.

[20] หจช. เอกสาร (3) สร.0201.45/8 (2478). เรื่องโครงการพาณิชย์การสงเคราะห์. 21 พฤศจิกายน – 11 กุมภาพันธ์.

[21] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.57.1/2 (2492). กระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว. 21 กรกฎาคม พ.ศ.2477 – 17 กันยายน.

[22] พ.ต.หลวงสารานุประพันธ์. (2479). “การป้องกันชาติ”, ยุทธโกศ, 5: 1 (10 ตุลาคม), หน้า 27.

จากองค์ประกอบของ “ชาติ” ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประชาชนภายในประเทศมีส่วนเป็นเจ้าของชาติร่วมกันไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในภูมิภาคใดหรือนับถือศาสนาใด และเมื่อทุกคนในชาติเป็นเจ้าของชาติเสมอกันแล้ว การปฏิบัติตนเพื่อให้ชาติเจริญก้าวหน้าจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของทุกคน ซึ่งคณะราษฎรได้ดำเนินการปลูกฝังแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างสำนึกเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ให้แก่ราษฎร โดยจัดพิมพ์หนังสือคู่มือพลเมืองและการเปลี่ยนเนื้อหาแบบเรียนเพื่อเสนอแนวคิดเรื่องชาติและหน้าที่พลเมืองใหม่ให้แก่ราษฎร ในปี พ.ศ.2479 ดังนี้

> พลเมืองทุกคนคือหน่วยที่สำคัญของชาติ และได้รวมกันเป็นชาติ ดังนั้น พลเมืองทุกคนนอกจากจะมีสิทธิและจะต้องมีหน้าที่ เพื่อจะทำให้ชาติเจริญ การรับผิดชอบภายในและต่อหน้าที่ของตน อันจะต้องรักและถนอมชาติ กระหายอยากที่จะทำให้แก่บ้านเมืองของตนดำเนินไปโดยเรียบร้อย และเจริญก้าวหน้าทันเทียมอารยประเทศทั้งหลายโดยไม่ประพฤติตนเป็นที่ขัดขวางต่อความเจริญก้าวหน้า ต้องพักพร้อมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รักพวกเดียวกัน รักแผ่นดินที่เราอยู่และรักหน่วยสำคัญคือชาติ[23]

“ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเป็นความรู้สึกชาตินิยมในความหมายใหม่ที่มีความแตกต่างจากความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ที่ได้รับการปลูกฝังในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ กล่าวคือ จากเดิมที่ “ชาตินิยมไทย” ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะมุ่งเน้นในเรื่องความจงรักภักดีที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ[24] เนื่องจากความเชื่อที่ว่าชาติคือพระมหากษัตริย์ แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วกลับได้รับคำอธิบายว่า “ชาติ” เป็นของราษฎรทุกคนที่มีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน และราษฎรทุกคนเป็นเจ้าของชาติอย่างเท่าเทียมกัน การปฏิบัติตนให้ชาติเจริญก้าวหน้าจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของทุกคน[25]

---

[23] กระทรวงธรรมการ. (2480). ประมวลการศึกษาพิเศษ ภาค 1 ตอนที่ 2 ประมวลการสอนชั้นมัธยมต้น. (พระนคร: ช่างพิมพ์วัดสังเวส, หน้า 16.

[24] พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. หลักราชการ . อ้างถึงใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์.. (2528).""ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกรองสยามระหว่าง พ.ศ. 2470 - 2480 ".. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,หน้า 106.

[25] ปรัศนีย์ เกศะบุตร. (2529). การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2481 – 2487. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,หน้า 5.

จากแนวความคิดเรื่อง “ชาติ” “ชาตินิยม” “การเป็นเจ้าของชาติ” และหน้าที่ของประชาชนในชาตินั้น แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นได้มีการเน้นถึง “ความเป็นไทย” “ความรักชาติไทย” และ ความเป็นพวกเดียวกันในหมู่ “ชาวไทย” เพื่อที่จะกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นชาวไทย” ของประชาชนภายในชาติ ที่จะร่วมมือกันในการ “สร้างชาติไทย” ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากรวรวรรณ เรื่อง “ปาฐกถาเรื่องรัฐธรรมนูญ” ซึ่งแสดงทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2476 ว่า “...สยามประเทศเปนราชอาณาจักร์อันหนึ่งอันเดียวกันจะแบ่งแยกไม่ได้...คนซึ่งอยู่ในเขตต์รั้วนับเปนชาวไทยด้วยกันทั้งหมด เราอาจมีไทยเหนือ ไทยใต้ ไทยอีสาน แต่เราเปนชาวไทยด้วยกันทั้งหมด...”[26] ซึ่งการเน้น “ความเป็นไทย” หรือการเป็น “ชาวไทย” ของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น จะใช้ “สัญชาติไทย” เป็นตัวกำหนด ดังจะเห็นได้จากเงื่อนไขของผู้ที่มีจะสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการปกครองผ่านสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถือเป็นสิทธิที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่ได้กำหนดว่าผู้จะสมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้ที่จะออกเสียงเลือกตั้งได้จะต้องมีสัญชาติไทย[27]

การที่รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองการดำเนินการเพื่อกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” มีหลักฐานจากการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ณ ที่ว่าการอำเภองาว จังหวัดลำปาง ในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นการประชุมตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทยเพื่อชี้แจงการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศตามพระราชบัญญัติธรรมนูญ ได้มีการกล่าวขอให้กำนันผู้ใหญ่บ้านต่างๆ ได้ออกชี้แจงกับประชาชนชาวไทยให้มีการช่วยกันทำมาหากินเพื่อที่จะพึ่งตนเองให้ได้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือตนเองและช่วยชาติบ้านเมือง และถ้าประชาชนพร้อมใจช่วยกันดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้ตีตลาดสินค้าของชาวต่างด้าวที่มาแย่งชาวไทยอยู่ในเวลานี้ให้ลดน้อยลงได้ ซึ่งได้มีการกระตุ้นให้เห็นถึงอิทธิพลของชาวต่างชาติที่เข้ามาแย่งการทำมาหากินในเมืองไทย เพื่อที่จะให้ชาวไทยเกิดความตื่นตัวใน “ความเป็นชาวไทย” ของตนที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐบาลที่มีนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชนชาวไทยให้ตลาดสินค้าในเมืองไทยเป็นของชาวไทย ขายสินค้าที่ทำขึ้นในเมืองไทยเราจำหน่ายกันเอง[28]

---

[26] บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวมพิมพ์). (2477). คู่มือระบอบใหม่. พระนคร: สยามพาณิชยการ, หน้า 11.

[27] พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และขัตติยา กรรณสูต (รวบรวม). เล่มเดิม, หน้า 174.

[28] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/3 (2475). รายงานการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านราษฎร. ลงวันที่ 25 กรกฎาคม.

การที่รัฐบาลไทยในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาเร่งดำเนินการจัดให้มี “เพลงชาติ” ขึ้นอย่างเป็นทางการ ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ในความหมายใหม่ รัฐบาลไทยจึงได้มีการวางระเบียบเรื่องการบรรเลงเพลงชาติกับเพลงสรรเสริญพระบารมี ในปี พ.ศ.2478 ดังใจความประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง การบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติ ว่า

> (2) โอกาสอันใดสมควรจะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และโอกาสอันใดสมควรจะบรรเลงเพลงชาตินั้น อาศัยหลักเกณฑ์ดั่งนี้ คือในกรณีใดที่มุ่งหมายจะถวายความเคารพแด่พระมหากษัตริย์เฉพาะพระองค์ก็ดี หรือในฐานะที่ทรงเป็นประมุขแห่งชาติก็ดี สมควรบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และในกรณีใดที่มุ่งหมายจะแสดงความเคารพต่อชาติ ก็สมควรจะบรรเลงเพลงชาติ... (4) ในการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประชาชนนั้น โดยปรกติสมควรบรรเลงเพลงชาติแบบสังเขป แต่ถ้าเป็นพิธีใหญ่ก็สมควรบรรเลงเพลงชาติแบบพิสดาร (5) ในการสโมสรสันนิบาต ถ้าดื่มถวายพระพรพระมหากษัตริย์ ก็สมควรบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ถ้าดื่มเพื่อความเจริญของชาติและรัฐธรรมนูญ ก็สมควรบรรเลงเพลงชาติ[29]

จากระเบียบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ที่รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองต้องการที่จะกระตุ้นให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน “ชาวไทย” นั้น เป็น “ชาติ” ที่แตกต่างไปจากเดิม ที่มิได้มีจุดศูนย์รวมอยู่ที่พระมหากษัตริย์อีกต่อไป การแสดงความเคารพต่อชาติกับการแสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์จึงเป็นคนละส่วนแยกออกจากกันด้วยเพลงที่แสดงความเคารพในแต่ละสิ่ง นอกจากนั้นระเบียบดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นว่า “ชาติ” ในความหมายใหม่นั้นหมายถึง ประชาชนด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ให้บรรเลงเพลงชาติในงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชน แสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติกับประชาชน

หรือการที่รัฐบาลไทยในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาได้มีนโยบายที่จะ “ปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ” เป็นนโยบายของราชการส่วนรวม[30] ซึ่งการจะให้ได้ผลเป็นอย่างดีจะต้องมีการอบรมทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ รัฐบาลไทยในสมัยนี้จึงได้มีการวางโครงการดังกล่าว สำหรับการดำเนินการในเด็กนั้น รัฐจะให้มีการดำเนินการทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน โดยภายในโรงเรียนนั้นก็จะให้หนังสือเรียนมีเนื้อหาที่ประกอบไปด้วยประวัติของผู้กล้าหาญของประเทศทั้งบุรุษและสตรี ให้มี

---

[29] เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม. (2478). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 48 พ.ศ.2478. “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีที่7/182 พ.ศ.2478 เรื่องการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติ”. พระนคร: นีติเวชช์,.

[30] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 21/2478 (2478). เรื่องข้อหารือจากข้าหลวงประจำจังหวัด เรื่องปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ 5 มิถุนายน.

คุณธรรม อันเป็นเครื่องส่งเสริมให้เกิดความรักชาติ และให้ทุกโรงเรียนมีเสาธงชักธงชาติ และควรมีข้อความจารึกให้มีคติเร้าใจให้ระลึกถึงชาติหรือการกระทำเพื่อชาติ เช่น รักชาติยิ่งชีพ ซึ่งข้อความที่จารึกนี้ให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นมนต์ขลัง ฉะนั้นควรจะจารึกลงบนแผ่นกระดานปิดทอง รวมไปถึงให้ทุกโรงเรียนมีเพลงปลุกใจที่มีเนื้อเป็นคติให้รักชาติ สำหรับภายนอกโรงเรียนนั้นก็ให้พานักเรียนไปชมสถานที่ต่างๆ ที่ให้เห็นไปในทางก่อกู้และทรงไว้ซึ่งอิสสระภาพของไทย การถูกทำลายหรือถูกข่มเหงจากศัตรู และกิจการต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของชาติ และถ้าเป็นนักเรียนมหาวิทยาลัย ก็ให้พาไปชมถึงประเทศใกล้เคียง เพื่อที่จะให้เด็กนักเรียนได้เห็นถึงความแตกต่างของเมืองไทยที่เป็นเอกราชกับประเทศใกล้เคียงที่อยู่ในฐานะประเทศราช ซึ่งจะช่วยเร้าใจให้เขารักชาติแน่นแฟ้นขึ้น[31]

การอบรมประชาชนให้รักชาตินั้น ให้ดำเนินการโดยการหล่ออนุสาวรีย์ผู้ที่ได้ทำคุณไว้ต่อชาติหรือยอมเสียสละให้แก่ชาติ เพื่อให้เป็นอุทาหรณ์ และเป็นเครื่องระลึกเร้าใจประชาชนให้เห็นว่าเกียรติยศชื่อเสียงนั้นเป็นสิ่งควรหาควรเชิดชูชีวิตของตนหามีค่าควรเท่าเทียมไม่ ฉะนั้นเมื่อเกิดความจำเป็นขึ้น ก็อาจสละชีวิตของตนเพื่อชาติได้เสมอ และให้มีการชักธงชาติ เนื่องจากเห็นว่าธงชาติเป็นเครื่องแทนชาติ ดังนั้นการเคารพธงชาติก็เสมือนเป็นการเคารพชาติของตน การเห็นธงชาติก็ให้นึกถึงชาติของตน รวมไปถึงให้มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง เนื่องจากขนบธรรมเนียมเหล่านี้เป็นเครื่องทำให้ระลึกถึงชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันตรุษไทย ถ้าจัดให้เป็นระเบียบดีแล้วก็จะเร้าใจประชาชนไม่ให้ลืมชาติ[32]

จากนโยบายที่รัฐบาลไทยต้องการที่จะดำเนินการดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีความพยายามที่จะสร้างความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของประชาชน “ชาวไทย” ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่ต่อ “ชาติ” โดยยอมเสียสละผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อให้ความช่วยเหลือชาติบ้านเมืองในด้านต่างๆ และปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล และเพื่อที่จะให้การปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ในความหมายใหม่ได้ผลเป็นอย่างดี รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้จึงได้มีความพยายามที่จะหาสัญลักษณ์แทน “ความเป็นชาติ” อันใหม่ ซึ่งรัฐบาลไทยเห็นว่าธงชาตินำจะเป็นสิ่งที่ใช้แทนชาติได้เป็นอย่างดี จึงได้มีการรณรงค์ให้สถานที่สำคัญต่างๆ มีการประดับธงชาติ และให้ประชาชนเคารพธงชาติ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อชาติ จึงได้มีการวางระเบียบในการชักธงชาติให้เป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ โดยให้มีการชักธงในสถานที่ราชการฝ่ายพลเรือน ที่สาธารณะสถาน สถานที่ของประชาชน และเรือเดินในลำน้ำ

---

[31] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 79/2478 (2478). เรื่องการปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ 15 พฤศจิกายน .

[32] แหล่งเดิม.

ซึ่งกำหนดให้มีการชักธงขึ้นในเวลา 08.00 นาฬิกา และชักธงลงในเวลา 18.00 นาฬิกา[33] และให้มีการยืนทำความเคารพธงชาติเมื่อมีการบรรเลงเพลงชาติในโรงมหรสพต่างๆ ด้วย[34] แสดงให้เห็นความสำคัญของธงชาติที่เป็นสัญลักษณ์ของ “ความเป็นชาติ” จึงต้องมีการแสดงสัญลักษณ์ดังกล่าวในสถานที่สำคัญต่างๆ ทั่วประเทศ และประชาชนจะต้องแสดงความเคารพสัญลักษณ์ของชาติดังกล่าว เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงชาติอันจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมกันใน “ความเป็นชาติ” หรือเกิดความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” นั่นเอง

จากการที่ธงชาติเป็นสัญลักษณ์แทน “ความเป็นชาติ” ดังกล่าวยังได้นำไปสู่การออกพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช 2478 เพื่อวางระเบียบการประดับธงชาติ และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของธงชาติ โดยการที่รัฐห้ามไม่ให้ชักธงชาติอื่นในเมืองไทย ยกเว้นว่าจะได้รับอนุญาตบ้างในกรณีพิเศษ แต่ก็จะต้องชักธงชาติสยามคู่ไว้ด้วยทางด้านขวามือเสมอ[35]

การปลูกฝังความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ในความหมายใหม่ดังกล่าว ก็เพื่อให้เพื่อให้ระบอบการปกครองใหม่มีความชอบธรรมและสามารถจะใช้ในการบริหารประเทศต่อไปได้ ซึ่งการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ในหมู่ชาวไทยก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับ “คนกลุ่มอื่น” ในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐจะดำเนินการเพื่อเชิดชู “ความเป็นไทย” ก็ย่อมจะทำให้รัฐต้องกด “ความเป็นอื่น” ในสังคมไทยเอาไว้ ซึ่ง “ความเป็นอื่น” ที่มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งก็คือ ชาวจีน โดยเฉพาะนายทุนชาวจีน ผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทย จึงดูเหมือนจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวมากที่สุด

ประกอบกับการที่รัฐในช่วงเวลานี้ใช้ “สัญชาติไทย” เป็นสิ่งที่กำหนดเงื่อนไขของการเป็นชาวไทยที่จะมีสิทธิมีเสียงในการปกครองบ้านเมืองรวมไปถึงสิทธิและผลประโยชน์อื่นๆ ที่ชาวไทยจะได้รับตามกฎหมาย นายทุนชาวจีนยังเป็นกลุ่มที่ได้รับผลจากการที่รัฐในช่วงเวลานี้เห็นว่ารัฐควรที่จะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการครอบงำทางเศรษฐกิจของ “คนต่างด้าว” เพื่อที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยได้เป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ โดยการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ทำให้รัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการดำเนินการเพื่อจัดการกับชาวจีนเพื่อให้เป็นไปตามข้อ 3 ของหลัก 6 ประการ ที่ว่า รัฐ “ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

---

[33] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 75/2478 (2478). เรื่องระเบียบการชักธงชาติสยาม. วันที่ 11 ตุลาคม.

[34] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 21/2478 (2478). เรื่องข้อหารือจากข้าหลวงประจำจังหวัด เรื่องปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ 5 มิถุนายน.

[35] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 122/2478 (2478). เรื่องพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช 2478. วันที่ 19 กุมภาพันธ์.

ในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”[36]

ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ดังกล่าวนั้น ได้ส่งผลให้ชาวไทยเองที่มีความตื่นตัวในเรื่องดังกล่าว ต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการ ”ปลุกใจให้ชาวไทยรักชาติ” จึงได้มีการเสนอให้จัดตั้ง “สมาคมบำรุงสินค้าไทย” ขึ้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2475 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะ

1.ปลูกความนิยมให้มหาชนใช้ สินค้าที่ทำได้ในเมืองไทย

2.เผยแผ่สินค้าที่ทำได้ในเมืองไทยให้เจริญยิ่งขึ้น

3.พะยุงสภาพของสินค้าที่ทำได้ในเมืองไทยให้มีคุณสมบัติดีขึ้นเสมอ

4.ผะดุงฐานะของผู้ทำสินค้าและพ่อค้าไทยให้สูงขึ้น

5.แนะนำกิจการอันเกี่ยวแก่การค้าทั้งปวง

6.อุดหนุนให้บรรดาอุตสาหกรรมซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตให้เกิดขึ้นด้วยดี[37]

การเสนอความคิดให้จัดตั้งสมาคมดังกล่าว ก็เกิดขึ้นเนื่องมาจากการที่กลุ่มผู้เสนอได้เกิดความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ร่วมกัน ต้องการที่จะให้สมาคมมีส่วนร่วมในการปลุกใจชาวไทยให้รักชาติ เนื่องจากเห็นว่าบ้านเมืองไทยเป็นของชาวไทย ถ้าชาวไทยมีของขายเอง ชาวไทยซื้อของไทยเงินจะอยู่ในประเทศ จะบำรุงความสุขของชาวไทยได้มากขึ้น และถ้ามีอุตสาหกรรมไทย เพราะชาวไทยนิยมของที่ทำได้ในเมืองไทย กรรมกรจะมีงานทำมากขึ้น รวมไปถึงการมีพ่อค้าและผู้ทำสินค้าเป็นชาวไทยมากๆ ชาวไทยก็เป็นอิสระในการซื้อขาย และเห็นว่าการที่พ่อค้าไทยมีฐานะตกต่ำก็เนื่องมาจากการมีความรู้น้อยกว่าชาวต่างประเทศทำให้ไม่สามารถที่จะทำการค้าแข่งขันได้ สมาคมนี้จึงจะมีการปลุกกระแสให้ชาวไทยรักชาติไทย และนิยมใช้ของที่ทำในเมืองไทย รวมไปถึงการส่งเสริมความรู้ความชำนาญของพ่อค้าไทย เพื่อทำการค้าแข่งขันกับชาวต่างประเทศได้[38]

หรือการที่นายกิมเซ็ง กิมสุวรรณ เสนอโครงการณ์บริษัทสุวรรณ ในปี พ.ศ.2478 ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ชาวไทยได้รับการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” เห็นได้จากการที่บริษัทนี้ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจของ “ประเทศชาติ” จึงได้คิดที่จะตั้ง “บริษัทไทย” เพื่อเป็นการช่วยเหลือการทำการค้าขายของชาวไทย โดยมีนโยบายที่รับซื้อพืชผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศสยามและจะรับซื้อสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาขายให้แก่รัฐบาล เพื่อส่งเสริมฐานะ

---

[36] “ประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1” ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และขัตติยา กรรณสูตร (รวบรวม). เล่มเดิม, หน้า 169.

[37] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.52/2 (2475). โครงการชั่วคราว “สมาคมบำรุงสินค้าไทย”. ลงวันที่ 1 สิงหาคม.

[38] แหล่งเดิม.

เศรษฐกิจของชาติและเป็นการช่วยเหลือชาวไทยที่ทำการเพาะปลูกให้สามารถขายสินค้าได้ราคาดี และเพื่อที่จะทำให้รัฐบาลไม่ต้องพึ่ง “ชาวต่างประเทศ” ในการซื้อสินค้าที่จะทำให้ผลประโยชน์ตกไปอยู่ในต่างประเทศหรือในมือชาวต่างประเทศ แต่ต้องการที่จะให้ผลประโยชน์เหล่านั้นตกอยู่ในเมืองไทย และเป็นเงินหมุนเวียนเปลี่ยนมือกันในหมู่ชาวไทยและในเมืองไทยนี้เอง[39]

การเสนอโครงการบริษัทดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ได้ส่งผลให้ชาวไทยเกิดความตื่นตัวในการที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจตามนโยบายของรัฐบาล และเห็นว่าชาวไทยควรที่จะให้ความช่วยเหลือชาวไทยด้วยกันเพื่อที่จะลดอิทธิพลของ “ชาวต่างประเทศ” อันเป็นผลจากการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทย สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ที่ก่อให้เกิดความตื่นตัวใน “ความเป็นไทย” นั้น ย่อมจะมีผลต่อการดำเนินการกับชาวจีน

4.3.นโยบายในการบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2487)

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2481 แล้วได้มีนโยบายในการบริหารประเทศซึ่งอยู่ในกระบวนการเดียวกับการพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าของรัฐบาลไทยสมัยพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ดังจะเห็นได้จากการยึดมั่นที่จะดำเนินนโยบายทั่วไปตามหลัก 6 ประการ โดยที่จะให้ความสำคัญกับการที่จะส่งเสริมการประกอบอาชีพของพลเมืองที่เน้นหนักไปในทางกสิกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม และรัฐบาลไทยในสมัยนี้ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ชาวไทยนิยมอาชีพการค้า และหาช่องทางให้ชาวไทยได้ทำการค้ามากขึ้น นอกจากนั้นรัฐบาลไทยในสมัยนี้ยังคงให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐในการเข้าเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทยให้ดียิ่งขึ้น และเป็นทางนำมาซึ่งความสมบูรณ์พูนสุขและความมั่นคงของประเทศชาติ[40]

นอกจากนี้ก็คือ นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” จึงทำให้รัฐบาลไทยในสมัยนี้ต้องดำเนินการกับชาวจีน เพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนจึงจะทำให้ชาวไทยสามารถที่จะเข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจได้ ดังเช่น การส่งเสริมการประกอบอาชีพต่างๆ ของชาวไทยในกิจการที่มีชาวจีนดำเนินการอยู่มาก หรือการส่งเสริมการใช้กรรมกรไทยในกิจการต่างๆ หรือการส่งเสริมให้ชาวไทยนิยมการทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อไว้บริโภคภายในครัวเรือนเอง จะได้ไม่

---

[39] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.23/19 (2478). เรื่องโครงการณ์ของบริษัทสุวรรณ. วันที่ 27 กรกฎาคม.

[40] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/15 (2481). คำแถลงนโยบายของรัฐบาลในสภา. ลงวันที่ 26 ธันวาคม.

ต้องพึ่งพาชาวจีน[41] รวมไปถึงการจัดตั้งบริษัทที่รัฐบาลถือหุ้นเป็นส่วนใหญ่เพื่อเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจในกิจการที่มีความสำคัญ เป็นต้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการกับชาวจีนที่ต่อเนื่องกันของรัฐบาลไทยทั้งสองสมัย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายการสร้างชาติ ของจอมพล ป. นั้น ได้ใช้อุดมการณ์ “ชาตินิยม” ในรูปแบบวิธีการบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากอุดมการณ์ “ชาตินิยม” ของรัฐบาลไทยในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศของรัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้เอื้ออำนวยต่อการที่รัฐจะนำนโยบาย “ชาตินิยม” มาใช้อย่างเข้มข้นและจริงจังมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ สถานการณ์ภายในประเทศนั้น ได้มีความขัดแย้งทางการเมืองภายใน เนื่องจากการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่งได้รับการเปลี่ยนแปลงนั้นยังไม่มีความมั่นคงนัก จอมพล ป. จึงได้พยายามหาทางที่จะรักษาอำนาจทางการเมืองของตนไว้ด้วยการสร้างความชอบธรรมและหาการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปด้วยการใช้นโยบาย “ชาตินิยม” ที่เข้มข้นเพื่อที่จะกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นชาวไทย” ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐบาลที่จะช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้กับรัฐบาลในระบอบใหม่

สำหรับสถานการณ์ภายนอกประเทศที่ได้ส่งผลต่อการดำเนินโยบาย “ชาตินิยม” ที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น ก็คือ สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ได้เกิดขึ้นภายหลังจากที่จอมพล ป. ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไม่นานนัก จากการที่เยอรมนีได้เข้าโจมตีโปแลนด์ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2482 ซึ่งทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสประกาศสงครามกับเยอรมนีในวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2482 จอมพล ป. ในฐานะนายกรัฐมนตรีก็คงจะตระหนักดีถึงภัยของสงครามที่อาจจะส่งผลกระทบถึงประเทศไทยได้ จอมพล ป. จึงได้นำนโยบาย "การสร้างชาติ" เพื่อสร้าง “ชาติไทย” ให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์ของสงครามโลกที่อาจจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ด้วยการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองขึ้นภายในชาติและเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของไทยให้ทัดเทียมอารยะประเทศในขณะนั้น ดังที่จอมพล ป. ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า " สร้างชาติ " ไว้ว่า

> คำว่าสร้างชาตินั้นเป็นคำสั้นอันได้ละความหมายไว้ให้เข้าใจกันมากกว่าตัวอักษรสองพยางค์ที่ปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้นอาจมีผู้เถียงว่า ชาติมีมานานแล้ว เหตุใดจึงจะต้องมาสร้างกันให้เป็นอะไรขึ้นมาอีก แท้จริงความหมายของการสร้างชาตินั้น มีว่า ชาติไทยมีอยู่แล้ว แต่สถานะบางอย่างของชาติยังไม่ถึงขั้นระดับสมความต้องการของประชาชาติไทย เราจำเป็นต้องพร้อมใจกันสร้าง

---

[41] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 15/80 (ตอน 2) (2480). เรื่องส่งเสรริมให้ราษฎรนิยมทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์. วันที่ 13 ตุลาคม.

เพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ช่วยกันปรับปรุงไปจนกว่าเราทุกคนจะพอใจหรืออย่างน้อยก็ได้ระดับเสมออารยะประเทศ[42]

แสดงให้เห็นว่า “การสร้างชาติ” ของจอมพล ป. นั้น คือการทำให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้า มีความเป็นสมัยใหม่และยิ่งใหญ่เทียบเท่ากับอารยประเทศทั้งหลาย ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ ซึ่งรัฐบาลไทยได้มีการประกาศนโยบายต่างๆ เพื่อที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวไทยหลากหลายประการไม่ว่าจะเป็น การยกเลิกประเพณีดั้งเดิม อันได้แก่ การยกเลิกประเพณีการหมอบ คลาน และการบวงสรวงสังเวยในพระราชพิธี การเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่จากวันที่ 1 เมษายน เป็นวันที่ 1 มกราคม ในปี พ.ศ.2482 การยกเลิกบรรดาศักดิ์ การชักชวนให้เลิกความนิยมใช้ฤกษ์ การห้ามการกินหมาก และยังได้มีการกำหนดวัฒนธรรมใหม่ให้ชาวไทยปฏิบัติตามอีกด้วย อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของประชาชนโดยให้แต่งกายแบบสากลนิยม ซึ่งกำหนดให้ทั้งชายและหญิงสวมหมวก สวมรองเท้า ผู้หญิงไม่ให้นุ่งผ้าโจงกระเบน ให้นุ่งกระโปรง[43]

จากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของประชาชนในลักษณะดังกล่าวนั้นได้สะท้อนให้เห็นว่า “การสร้างชาติไทย” ที่มีความเจริญก้าวหน้าในสายตาของจอมพล ป. นั้นก็คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่างๆ โดยเลียนแบบชาติตะวันตก (Westernization) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนค่อนข้างมาก ดังนั้นเพื่อที่จะการดำเนินตามนโยบาย “สร้างชาติ” ประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการยอมรับและปฏิบัติตามจากประชาชนเป็นอย่างมาก รัฐบาลไทยจึงได้นำนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ที่มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นมาใช้เพื่อที่จะกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นชาวไทย” ที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามนโยบายของรัฐที่จะนำไปสู่การพัฒนา “ชาติไทย” ให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยะประเทศ

นอกจากสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศดังกล่าวที่มีส่วนทำให้รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. ได้นำนโยบาย “ชาตินิยม” ที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้นมาใช้เพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จใน “การสร้างชาติไทย” แล้ว การที่รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ได้มีนโยบาย “ชาตินิยม” ที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น ยังสืบเนื่องมาจากรัฐบาลจอมพล ป. ได้อิทธิพลจากอุดมการณ์ชาตินิยมของลัทธิฟาสซิสต์

---

[42] แผนกเก็บ ศลร , ปึกที่ 1 แฟ้มที่ 35 / 1 (2484). เรื่องคำวิงวอนของนายกรัฐมนตรีแด่พี่น้องสตรีไทย. เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน .

[43] รอง ศยามานนท์. (2520). ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 116 – 117.

ของอิตาลีและลัทธินาซีของเยอรมนี ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองทั้งสองกำลังเฟื่องฟูอยู่ในยุโรป และได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากให้กับประเทศทั้งสอง

การรับรู้และความชื่นชมของจอมพล ป. ต่ออุดมการณ์ “ชาตินิยม” แบบ ฟาสซิต์และนาซี จะเห็นได้จากคำกล่าวของจอมพล ป. นับตั้งแต่ก่อนที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วที่จะแสดงความชื่นชมต่อการที่อุดมการณ์ดังกล่าวทำให้ “ชาติ” เจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นมหาอำนาจได้ ดังความในหนังสือศรีกรุง ฉบับวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2480 ว่า

> ดูอย่างประเทศเยอรมันเมื่อเสร็จมหาสงครามประมาณ 20 ปีมาแล้ว ชาติเยอรมันหย่อนในทางการทหาร เพราะแพ้สงคราม ชาวเยอรมันมีแต่เสื่อมลงตลอดมา จนถึงสมัยที่มีรัฐบาลท่านฮิตเลอร์ ก็ตั้งต้นบำรุงกองทหารอย่างจริงจังและรีบด่วน ในเวลา 2 – 3 ปี เยอรมันก็ประกาศอิสรภาพ…ในที่สุดไม่มีประเทศใดบังคับเยอรมันได้ เพราะเยอรมันมีกำลังทหารเป็นที่ครั่นคร้ามแก่ชาติทั้งหลายนั่นเอง บัดนี้เยอรมันกลับเป็นมหาประเทศอย่างเดิม และเป็นชาติที่น่าเกรงกลัวแก่ชาติอื่นมากอีกด้วย[44]

นอกจากนั้นการที่ผู้ร่วมคณะรัฐบาลคนอื่นๆ ก็อาจจะมีการรับรู้และชื่นชมการดำเนินการปกครองของเยอรมัน ดังจะเห็นได้จากความใกล้ชิดระหว่างนายพันโทประยูร ภมรมนตรี ซึ่งเป็นรัฐมนตรีอยู่ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับรัฐบาลเยอรมนี ทำให้นายพันโทประยูร ได้รับเชิญจากรัฐบาลเยอรมันให้ไปร่วมงาน Congrès de la paix ที่ประเทศเยอรมัน ในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2482[45] แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างบุคคลในรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเยอรมัน ซึ่งความใกล้ชิดดังกล่าวอาจจะทำให้ได้รับรู้ถึงวิธีการในการปกครองของเยอรมันและเกิดความรู้สึกชื่นชมในวิธีการปกครอง และอาจจะนำมาประยุกต์ใช้ในการปกครองของไทยก็เป็นได้ ดังจะเห็นได้ว่า การที่นายพันโทประยูร ขอเดินทางไปร่วมงานในประเทศเยอรมันในครั้งนี้ นอกจากรัฐบาลจะอนุญาตให้ไปร่วมงานได้แล้ว รัฐบาลยังได้มีคำสั่งให้นายพันโทประยูรไปดูการซ้อมรบและการยุวชนของเยอรมันด้วย[46] แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้รับรู้ถึงการดำเนินการของเยอรมันและต้องการที่จะศึกษาให้มากยิ่งขึ้น อาจจะสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้มีความรู้สึกชื่นชมการดำเนินการของเยอรมัน และอาจจะทำให้รัฐบาลไทยนำมาปฏิบัติใช้ในเมืองไทย

---

[44] ศรีกรุง. (2480). ฉบับประจำวันที่ 3 เมษายน.

[45] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่35/2482 (2482). เรื่องท่านฮิตเลอร์เชิญนายพันโทประยูร ภมรมนตรีไปร่วมในงาน Congrès de la paix วันที่ 7 สิงหาคม.

[46] แหล่งเดิม.

หรือการที่รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ได้มีความชื่นชมและเห็นว่า ควรดำเนินการตามแบบอย่างของเยอรมันในเรื่องการให้การศึกษาแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีความรู้และช่วยเหลือในการพัฒนาชาติบ้านเมืองได้ ดังใจความว่า

> ครั้นเยอรมันแพ้สงครามปี ค.ศ.1918 อีกถูกบังคับให้มีทหาน 1 แสนคน เปนเวลา 12 ปี จึงขอแก้ด้วยการอบรมทหาน 1 แสนให้มีความรู้เปนผู้บังคับบันชาได้ ส่วนยุวชนทหานและทหานพลั่ว อบรมให้มีความรู้เปนผู้บังคับหมู่และนายพวกได้ เมื่อประกาสสงครามประเทสเยอรมันนี้จึงมีทหานมาก การสงครามจึงแผ่ไพสาลเปนสงครามทั้งชาติ ตามนี้จะเห็นได้ว่าประเทสเยอรมันนี้ได้ใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงได้โดยอาสัยความกล้าหาน ความมานะอดทน ความมีระเบียบเปนเครื่องสนับสนุน...จึงขอเรียนให้ที่ประชุมซาบว่า รัถบาลมีความประสงค์จะให้ชาวไทยรู้หนังสือไทยชนิดอ่านออกเขียนได้ พายไน พ.ส.2486[47]

แสดงให้เห็นถึงความชื่นชมที่มีต่อเยอรมนีที่ทำให้ประเทศของตนที่แม้จะมีกำลังทหารไม่มากนัก แต่ได้มีการอบรมให้มีความรู้ ทำให้เยอรมนีสามารถที่จะกลับมามีกำลังยิ่งใหญ่ในการทำสงครามได้อีกครั้ง ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงต้องการที่จะให้มีการอบรมประชาชนชาวไทยให้มีความรู้หนังสือเช่นเดียวกับเยอรมัน เพราะเห็นจากตัวอย่างของเยอรมันว่าถ้าประชาชนมีความรู้แล้วก็จะ "...เปนกำลังต่อสู้กับสงคราม..."[48] ได้

จากความชื่นชมในอุดมการณ์ดังกล่าวของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็น่าจะเป็นส่วนที่ทำให้รัฐบาลไทยในสมัยนี้รับแนวทางการดำเนินการบางอย่างจากอุดมการณ์ดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อให้นโยบาย "สร้างชาติ" ของรัฐบาลไทยประสบความสำเร็จ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการดำเนินการหลายประการของรัฐบาลไทยในสมัยนี้นั้นสอดคล้องกับหลักการของอุดมการณ์ดังกล่าว อาทิเช่น หลักรัฐนิยม (statism) หรือการให้ความสำคัญกับรัฐเป็นอย่างมาก อันเป็นแนวคิดพื้นฐานประการหนึ่งของอุดมการณ์ฟาสซิสต์ ดังจะเห็นได้จาก สัญลักษณ์ของพรรคฟาสซิสต์ของมุสโสลินีก็คือ มัดหวายที่มีหัวเป็นขวานซึ่งได้รับการตีความว่า มัดหวายก็คือ เอกภาพของประชาชนที่อยู่ภายใต้รัฐ และหัวขวานก็คือสิ่งที่แทนรัฐ[49]

อุดมการณ์ฟาสซิสต์นั้นจะให้ความสำคัญกับรัฐมากกว่าปัจเจกบุคคล และความเข้มแข็งของรัฐจะขึ้นอยู่กับการทำงานอย่างสอดประสานกันเป็นเอกภาพสมบูรณ์ระหว่างองค์ประกอบทุก

---

[47] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.24.5/7 (2486). บันทึกการประชุม เรื่องการปรับปรุงการสึกสาผู้ใหย่. วันจันทที่ 17 พรึสภาคม.

[48] แหล่งเดิม.

[49] สมเกียรติ วันทะนะ,. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 100.

ส่วนของรัฐ ซึ่งก็คือการที่ประชาชนภายในรัฐต้องสละความเป็นปัจเจกชนของตน เพื่อดำเนินตามนโยบายของรัฐ ที่จะนำความเจริญก้าวหน้าและความเข้มแข็งมั่นคงมาสู่รัฐซึ่งเป็นจุดสูงสุด ดังนั้น รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. จึงได้มีการประกาศ “รัฐนิยม” ซึ่งเป็นลักษณะชาตินิยม และ “เป็นแนวความคิดหรือลัทธิที่เน้นถึงความจงรักภักดีที่มีต่อชาติมากกว่าสิ่งอื่นใด”[50] การประกาศใช้รัฐนิยมนั้น จอมพล ป. ก็ได้กล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับรัฐหรือชาติว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด จึงทำให้ประชาชนภายในรัฐต้องดำเนินตามรัฐนิยมดังกล่าวเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ชาติ โดยแสดงจุดประสงค์ของการปฏิบัติตามรัฐนิยมว่าเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับ

1.ชาติและประเทศชาติ

2.การผดุงฐานะความเป็นอยู่ของชาติไทยให้สมกับความเป็นไทย

3.สังคม เช่น มารยาท และการแต่งกายอันเป็นที่พึงปรารถนาของชาติไทย[51]

นอกจากนั้นรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. ยังได้แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับรัฐเป็นอย่างมาก และพยายามสะลายความเป็นปัจเจกชนของประชาชน โดยถือว่ารัฐนิยมเป็นส่วนสำคัญในการ “สร้างชาติ” ซึ่งการสร้างชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนให้ความร่วมมือปฏิบัติตามที่รัฐบาลกำหนดแนวปฏิบัติ จะเห็นได้จากคำกล่าวของจอมพล ป. เกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

> ถ้าราษฎรทำตามคำชักชวนของรัฐบาล ก็เท่ากับเป็นการฝึกหัดตามคำสั่ง ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างชาติเพื่อป้องกันรักษาชาติในยามคับขัน…ชาติไทยจะมีระเบียบอย่างอารยะชน ระเบียบอันดีนี้ก็จะเป็นสมบัติของชาติ[52]

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การ “สร้างชาติ” ตามนโยบายของรัฐบาลนั้น หากดำเนินการประสบความสำเร็จแล้ว ก็จะสามารถป้องกันชาติในยามคับขันและยังทำให้ชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเช่นเดียวกันกับชาติอื่นๆ ที่มีความเจริญแล้ว ดังนั้นการสร้างชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนภายในรัฐปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล สะท้อนให้เห็นว่าจอมพล ป. ให้ความสำคัญกับรัฐมากกว่าปัจเจกชน และยิ่งไปกว่านั้นยังเห็นว่าควรจะสลายความเป็นปัจเจกชนเพื่อปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่รัฐ ไม่ว่าประชาชนภายในรัฐจะเห็นด้วยกับการดำเนินการเหล่านั้นหรือไม่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. นี้สอดคล้องกับอุดมการณ์รัฐนิยมของฟาสซิสต์

---

[50] จรูญ สุภาพ. (2518). สารานุกรมรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 50.

[51] สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2544). อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม : รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, หน้า 106 – 107.

[52] หจช. เอกสาร ศธ. 0701.29/5 ความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรม.

นอกจากหลักรัฐนิยมแล้ว ยังมีหลักการสร้างชาติอีกประการที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ฟาสซิสต์และนาซี ก็คือ “ลัทธิผู้นำ” ซึ่งเป็นสิ่งที่อุดมการณีทั้งสองให้ความสำคัญเป็นอย่างสูง โดยที่มุสโสลินี เรียกตัวเองว่า “Il Duce” ส่วนฮิตเลอร์ เรียกตัวเองว่า “der Furthrer” ซึ่งแปลว่า “ผู้นำ” เหมือนกันทั้งสองคำ เนื่องจากอุดมการณ์นี้มีความเห็นว่าสังคมต้องมีกลุ่มที่ทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ทั้งทางการเมืองและสังคม และประชาชนไม่เหมาะที่จะปกครองตนเองได้ ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีผู้นำ[53]

แม้ว่าจอมพล ป. อาจจะมิได้รับแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในลักษณะดังกล่าวของอุดมการณ์ฟาสซิสต์และนาซีมาทั้งหมด แต่แนวคิดเช่นนั้น ก็น่าจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. ด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยได้มีการรณรงค์ให้เรียกจอมพล ป. ว่า “ผู้นำ” โดยที่ จอมพล ป. ได้ใช้สื่อมวลชนทางวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสร้างลัทธิ “ผู้นำนิยม” ให้ตนเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีอยู่เพียงสถานีเดียว คือสถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ รัฐบาลได้ใช้รายการสนทนาระหว่าง นายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ซึ่งจัดโดยนายสังข์ พัธโนทัย และนายคงศักดิ์ ขำศิริ เป็นรายการกระบอกเสียงท่านผู้นำ มีการพูดปลุกใจให้เกิดความรักชาติด้วยการเร้าใจประชาชนให้เชื่อและตามผู้นำ[54] และในรายการสนทนาทางวิทยุดังกล่าวยังได้มีการนำเสนอให้ใช้คำว่า “พิบูลสวัสดิ์” อันเป็นคำที่มีความหมายว่าจอมพล ป. จงมีความสวัสดิภาพ ปลอดภัย[55]

นอกจากนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ใช้หนังสือพิมพ์ต่างๆ ลงข้อความอันเป็นคำขวัญที่ยกย่องจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะ “ผู้นำ” เช่น

หนังสือพิมพ์สุวันนภูมิ	เสนอคำขวัญว่า “ความปลอดภัยแห่งชาติอยู่ที่เชื่อผู้นำ”
หนังสือพิมพ์ศรีกรุง	เสนอคำขวัญว่า “เชื่อพิบูลสงครามชาติไม่แตกสลาย”
หนังสือพิมพ์ประชามิตร	เสนอคำขวัญว่า “เชื่อพิบูลสงครามชาติปลอดภัย”
หนังสือพิมพ์ไทยราษฎร	เสนอคำขวัญว่า “เชื่อพิบูลสงคราชาติไม่แตกสลาย”
หนังสือพิมพ์ประมวลวัน	เสนอคำขวัญว่า “เชื่อผู้นำทำให้ชาติพ้นภัย”
หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ	เสนอคำขวัญว่า “เชื่อมั่นในท่านผู้นำชาติปลอดภัย”
หนังสือพิมพ์ข่าวภาพ	เสนอคำขวัญว่า “เชื่อและตามผู้นำชาติจะสวัสดี”
หนังสือพิมพ์ประชาติ	เสนอคำขวัญว่า “ความปลอดภัยของชาติ อยู่ที่เชื่อและทำ

---

[53] สมเกียรติ วันทะนะ. เล่มเดิม, หน้า 103 –104.

[54] แถมสุข นุ่มนนท์. (2526). “การสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงครามสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2” ธรรมปาฐกถาจากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2520 – 2521. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,หน้า 88.

[55] สุรวุฒิ ปัดไธสง. เล่มเดิม. หน้า 135.

ตามท่านพิบูลสงคราม"

หนังสือพิมพ์นิกร เสนอคำขวัญว่า "แนวพิบูลสงคราม"

การที่รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนำอุดมการณ์ "ผู้นำ" ตามแบบลัทธิฟาสซิสต์และนาซีมาใช้ในการปกครองยังเห็นได้จากการที่มีการยกย่องจอมพล ป. พิบูลสงครามว่ามีความเป็น "ผู้นำ" เท่าเทียมกันกับฮิตเลอร์และมุสโสลินี ดังความในบทสนทนาในรายการสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2485 ว่า

> ในตำหรับ ภาควัคคีตา ของอินเดีย กล่าวไว้ว่า พระผู้เป็นเจ้าย่อมแบ่งภาคมาเกิด ในดินแดนที่ต้องการกอบกู้เพราะเหตุดังนี้เองท่านฮิตเลอร์ ท่านมุสโสลินีและท่านพิบูลสงครามจึงได้มาเกิด เพื่อกอบกู้โชคชะตาประเทศชาติ ของท่านเหล่านี้[56]

นอกจากนั้น เพื่อทำให้สถานะความเป็น "ผู้นำ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไป จะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของ "ผู้นำ" โดยปราศจากความสงสัย จอมพล ป. จึงใช้สัญลักษณ์อันเป็นสื่อสารทางการเมืองด้วยสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของผู้นำ กล่าวคือ จอมพล ป. ได้ใช้ ไก่ และสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ประจำตัว ซึ่งมีความหมายว่า ไก่ คือปีระกา และสีเขียวคือ วันพุธอันเป็นปีและวันเกิดของจอมพล ป. ภาพไก่นี้จะอยู่บนคฑาอันเป็นเครื่องหมายของนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้มีการเผยแพร่ภาพไก่อันเปรียบเสมือนตัวแทนของจอมพล ป.นี้ออกไปทั่วประเทศเพื่อให้เป็นที่รู้จักและจดจำของประชาชน และในวันคล้ายเกิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังให้ประชาชนนำธงมาประดับตามบ้านเรือนอย่างพร้อมเพรียงกัน ธงที่ใช้ประดับนั้นจะมีไก่กางปีกอันเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวของจอมพล ป. ติดอยู่ด้วย[57]

รัฐบาลยังได้มีคำสั่งชักชวนให้ประชาชนนำรูปภาพของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาติดตามบ้านทุกหลังคาเรือน ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรได้รู้จักท่านผู้นำ[58] การสร้างการยอมรับด้วยการใช้รูปจอมพล ป. เป็นสื่อนั้นยังได้ทำในรูปของการแสดงความเคารพอีกด้วย โดยกำหนดให้โรงภาพยนตร์ทุกแห่งก่อนทำการฉายภาพยนตร์ให้ฉายภาพเต็มยศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อให้ผู้ชมภาพยนตร์ลุกขึ้นเพื่อทำความเคารพในฐานะผู้นำของชาติ และขณะฉายภาพของจอมพล ป.นั้น จะมีเพลงสดุดีพิบูลสงครามบรรเลงประกอบอีกด้วย[59]

---

[56] บทสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย. (2485). เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม.

[57] แถมสุข นุ่มนนท์ ,"เมืองไทยยุคเชื่อผู้นำ" (2519). วารสารธรรมศาสตร์. (ปีที่ 6 เล่มที่ 1 มิถุนายน – กันยายน), หน้า 120.

[58] หจช. เอกสาร สร. 0201.103/12 เรื่องรูปท่านนายกรัฐมนตรีและทำเนียบรัฐบาล.

[59] คำให้การต่อศาลอาชญากรสงครามของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าทิพอาภา . (2488).19 ตุลาคม .

นอกจากการดำเนินการเกี่ยวกับรัฐนิยมและลัทธิผู้นำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ฟาสซิสต์และนาซี ในการดำเนินนโยบาย “การสร้างชาติ” อันเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐในสมัยนี้แล้ว การจัดตั้งยุวชนทหาร ของจอมพล ป. ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้เลียนแบบมาจากพวกนาซีและฟาสซิสต์ที่มีนโยบายชาตินิยมรุนแรงในขณะนั้นด้วย[60] ดังจะเห็นได้จากการที่นายพันโทประยูรได้รับคำสั่งให้ไปดูกิจการยุวชนของเยอรมันเมื่อครั้งที่ได้รับเชิญให้ไปร่วมงานที่เยอรมันในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2482 และนโยบายที่สำคัญเป็นอย่างมากอีกประการที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ทางการเมืองดังกล่าวก็คือ “นโยบายชาตินิยม”

ชาตินิยม (nationalism) ถือเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของลัทธิฟาสซิสต์และนาซี แต่ไม่ใช่ชาตินิยมธรรมดา ชาตินิยมสำหรับลัทธินี้เป็นชาตินิยมที่เข้มข้น และเน้นการขยายดินแดน (militant and expansionist nationalism) ในกรณีของอิตาลี ลัทธิชาตินิยมไม่มีบทบาทมากเท่ากับการเน้นรัฐนิยมหรือการบูชารัฐ แต่ในกรณีของเยอรมนี การให้ความสำคัญแก่รัฐถือว่าเป็นรองการให้ความสำคัญแก่ชาตินิยมอย่างเข้มข้น ซึ่งแปลงรูปเป็นลัทธิเชื้อชาตินิยม (racialism) และการต่อต้านยิว (Anti – Semitism) ในที่สุด[61]

ตามอุดมการณ์นี้ ชาติคือทุกสิ่งทุกอย่าง ปัจเจกชนไม่มีความหมายใดๆ หากไม่อุทิศตัวเพื่อชาติ และที่สำคัญชาติแบบรวมศูนย์นี้หมายถึง ชุมชนที่มีความบริสุทธิ์ทางชาติพันธุ์ (integral nation = exclutive ethnic community) เท่านั้น และการที่จะทำให้กระแสความรักและหยิ่งผยองในเชื้อชาติรุนแรงเร่าร้อนยิ่งขึ้น คือ ต้องหาศัตรูหรือแพะรับบาปที่มาเปรียบเทียบทำให้สีสันของเชื้อชาติของตนเด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านยิวอย่างรุนแรงของเยอรมัน กระแสการต่อต้านยิวในเยอรมนีมีความรุนแรงเป็นอย่างมาก มีการกล่าวโทษว่า ความพ่ายแพ้ของเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น เป็นเพราะฝีมือของชาวยิว ซึ่งอาศัยอิทธิพลทางการเงินบีบธนาคาร ธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งชนชั้นกลางให้ต้องอ่อนแอ และในทางเศรษฐกิจยิวเปรียบเหมือนกับปลิงหรือทาก ที่เอาแต่ดูดเลือดเจ้าของบ้าน[62]

รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้รับอุดมการณ์ “ชาตินิยม” แบบเข้มงวดตามลัทธิฟาสซิสต์และนาซีมาใช้ ดังจะเห็นได้ว่าการเผยแพร่อุดมการณ์ดังกล่าวในสมัยนี้นั้นเป็นไปอย่างเข้มงวดและจริงจังยิ่งกว่าในช่วงที่ผ่านๆ มา โดยรัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้ใช้วิธีการหรือกลไกที่หลากหลายในการ “สร้าง”

---

[60] สุรพันธุ์ บุณยมานพ. (2521). การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปรปักษ์ทางการเมืองในปี พ.ศ.2481. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 132 – 136.

[61] สมเกียรติ วันทะนะ. เล่มเดิม. หน้า 101.

[62] แหล่งเดิม, หน้า 102 - 103.

เผยแพร่ และปลูกฝังอุดมการณ์ “ชาตินิยม” เพื่อให้อุดมการณ์นี้ฝังแน่นในจิตใจของ “ชาวไทย” และเมื่อ ชาวไทยเกิดความรู้สึกร่วมตามอุดมการณ์ดังกล่าวแล้วก็จะทำให้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ซึ่งก็เท่ากับเป็นการให้ความสำคัญกับ “รัฐ” เหนือความเป็นปัจเจกชนของแต่ละคน

นอกจากความเข้มงวดและจริงจังทั้งในการเผยแพร่และการปฏิบัติของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้รับอิทธิพลอุดมการณ์ “ชาตินิยม” จากลัทธิฟาสซิสต์และนาซีแล้ว รัฐบาลไทยในสมัยนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับเชื้อชาติและเน้นการขยายดินแดนเช่นเดียวกันกับลัทธิฟาสซิสต์และนาซีด้วย จะเห็นได้จากการเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “ไทย” ของรัฐบาลไทยในสมัยนี้ ก็เนื่องจากเห็นว่าควรตั้งชื่อประเทศตามเชื้อชาติ[63] และเห็นว่าชาติไทยเป็นชาติใหญ่เพราะมีคนเชื้อชาติไทยอยู่ในดินแดนต่างๆ เป็นจำนวนกว่า 36 ล้านคน และเห็นว่า “...คนเหล่านี้ยังถือตนเป็นไทยเรียกตัวเองว่าไทย พูดภาษาไทยซึ่งสามารถจะสนทนากับพวกเราให้เข้าใจกันได้...[64] แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยนี้ให้ความสำคัญกับเชื้อชาติ ซึ่งเป็นการดำเนินการในลักษณะที่คล้ายคลึงกับของลัทธินาซีของเยอรมัน ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่คนโดยทั่วไปได้ตระหนักรับรู้กันเป็นอย่างดี

การที่รัฐบาลไทยต้องการจะรวบรวมดินแดนที่มีคนเชื้อชาติไทยตามแนวทางของลัทธินาซีนั้นมิได้เป็นเพียงแค่ความคิดหรือความเห็นเท่านั้น แต่รัฐบาลไทยในสมัยนี้ยังได้มีการดำเนินการในทางปฏิบัติ ดังเห็นได้จากกรณีการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ในปี พ.ศ.2483 ซึ่งได้แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับ “เชื้อชาติไทย” และการขยายดินแดนไปยังบริเวณที่เห็นว่าเป็นดินแดนของคนที่มี “เชื้อชาติไทย” เช่นเดียวกับการกระทำของนาซี ดังปราศรัยทางวิทยุของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อชี้แจงเรื่องการปรับปรุงเขตแดนทางด้านอินโดจีน ว่า

> ในเรื่องการเมืองอันเกี่ยวกับนานาประเทศนั้น พี่น้องทุกๆ คน จะต้องรู้สึกเป็นหน้าที่ที่จะรักษาไมตรีอันดีแก่ชาติไว้ ตามหลักนโยบายอันมั่นคงแก่ชาติไทยเรา เว้นแต่ชาติใดที่ขาดความยุตติธรรมแก่ไทย ชาตินั้นเราก็ต้องถือเอาความสำเร็จตามทางยุตติธรรมของไทยเป็นเบื้องหน้า สำหรับพี่น้องของเราในแคว้นเขมรก็ดี หรือในแคล้นลาวก็ดี ซึ่งอาจมีผู้เข้าใจว่าเป็นชาติเขมรหรือเป็นคนเชื้อชาติลาวอันต่างกับชาติไทยนั้น ความจริงคำว่า “แคว้นเขมร” “แคว้นลาว” ก็มี

---

[63] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 4/2482 (2482). เรื่อง การเปลี่ยนนามประเทศ. วันที่ 8 พฤษภาคม.

[64] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2482 (2482). เรื่อง ร่างบันทึกของรัฐบาลเรื่องคิดที่จะเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย. วันที่ 31 พฤษภาคม.

> ลักษณะเดียวกันกับแคว้นกรุงเทพฯ แคล้นลพบุรี หรือแคว้นเชียงใหม่นั่นเอง ซึ่งเป็นนามสถานที่ตามภูมิประเทศเหล่านั้น แต่ส่วนคนซึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ในที่นั้นๆ เช่น ที่เชียงใหม่ ก็หาได้เป็นคนชาติอื่นไม่ แต่เป็นชาวไทยพวกเดียวกันทั้งสิ้นฉันใดก็ดี คนที่อยู่ในแคว้นเขมร แคว้นลาวก็มิได้เป็นคนชาติเขมรชาติลาว แต่แท้ที่จริงเป็นชาวไทยมีเลือดเป็นไทยทั้งสิ้น คือเป็นพี่น้องชาวไทยของเราทั้งสิ้น[65]

หรือจะเห็นได้จากคำกล่าวของหลวงวิจิตรวาทการเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2483 ในหัวข้อเรื่อง “ไทยจะชนะ” ซึ่งเป็นข้อความที่แสดงถึงความรักชาติตามอุดมการณ์ “ชาตินิยม” ว่า

> ลัทธิชาตินิยมหรือที่ข้าพเจ้าชอบเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าลัทธิชูชาติ ได้ฝังตัวและแผ่ซ่านไปอย่างรุนแรง ทั้งในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และกรุงกัมพูชา รัฐนิยมฉบับที่ 2 ของเรากำลังได้รับการเผยแพร่อย่างดีในดินแดนเหล่านั้น พวกหมอลำในฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมีกาพย์ บั้ง อุ้ม ร้องใหม่เป็นข้อความแสดงให้คนทั้งหลายรู้สำนึกความเป็นไทยและการต่อสู้เพื่ออิสระภาพ[66]

จากการที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้ให้ความสำคัญกับ “เชื้อชาติไทย” และความต้องการ “สร้าง” กระแส “ชาตินิยมไทย” อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของลัทธิฟาสซิสต์และนาซีดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้มีการดำเนินการแบบเดียวกันกับอุดมการณ์นาซีของเยอรมันที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ชาตินิยม” มากกว่าฟาสซิสต์ โดยการแปลงความรู้สึก “ชาตินิยม” เป็น “ลัทธิเชื้อชาตินิยม” ซึ่งก่อให้เกิดการดำเนินการกับเชื้อชาติอื่นภายในประเทศของตน เพื่อที่จะทำให้กระแสความรักและความภาคภูมิใจใน “เชื้อชาติ” ของตนรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในกรณีของเยอรมันก็คือ การต่อต้านยิว และสำหรับในกรณีของไทยก็คือ ชาวจีน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอุดมการณ์ของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะได้รับอิทธิพลจากลัทธิฟาสซิสต์และนาซี แต่เนื่องจากสภาพการณ์ภายในเมืองไทยนั้นมีความแตกต่างจากสภาพของเยอรมันและอิตาลี ทำให้การจะนำอุดมการณ์ของลัทธิดังกล่าวมาใช้ในเมืองไทยนั้นจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากกรณีเรื่อง “เชื้อชาตินิยม” ในการต่อต้านกลุ่มคนเชื้อชาติอื่นนั้น รัฐบาลไทยคงจะไม่สามารถดำเนินการตามลัทธินาซีของเยอรมันได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากภายในเมืองไทยนั้นประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มี ”เชื้อชาติ” ที่หลากหลายและมีการผสมผสานระหว่างเชื้อชาติกันมาเป็นเวลายาวนาน

---

[65] รอง ศยามานนท์. เล่มเดิม, หน้า 144.

[66] หจช. เอกสาร (2) ส.ร. 0201.35/7 สุนทรพจน์และคำปราศรัยของบุคคลสำคัญเนื่องด้วยการขอปรับปรุงเส้นเขตแดนระหว่างไทย – อินโดจีน – ฝรั่งเศส.

กล่าวเฉพาะแต่กรณีของนายทุนชาวจีน ที่ผู้ปกครองของไทยเปิดโอกาสให้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลายาวนานนับตั้งแต่ครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 18 ก็ได้ปล่อยให้มีการแต่งงานปะปนกันได้ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยทั้งในระดับประชาชน เจ้านายและขุนนาง เป็นเหตุให้เกิดชุมชนในระดับหมู่บ้าน และเมืองที่มีผู้คนเป็นเชื้อสายของชาวจีน และเป็นกลุ่มชนที่มีอาชีพในด้านการค้าขาย ทำให้อาจกล่าวได้ว่า ชนชั้นปกครองของไทย เช่น เจ้านาย และขุนนาง มีการแต่งงานกับกลุ่มชนที่เป็นพ่อค้านี้มากกว่าคนทั่วไป เนื่องจากที่การค้าขายเป็นระบบเศรษฐกิจที่อยู่ในการผูกขาดของชนชั้นปกครอง ชนกลุ่มพ่อค้าเหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์ด้วยอย่างลึกซึ้ง และถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ หรืออีกนัยหนึ่งแฝงอยู่รวมกันกับชนชั้นปกครองนั่นเอง ทำให้ชาวจีนได้รับสิทธิพิเศษในการสร้างบ้านเรือน อีกทั้งเป็นข้าราชการและขุนนางที่ทำหน้าที่พิเศษ[67] ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทาง “เชื้อชาติ” ระหว่างชาวจีนกับชาวไทย รวมถึงชนเชื้อชาติอื่นที่มีมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว ทำให้การจะแบ่งแยกความเป็น “เชื้อชาติไทยบริสุทธิ์” จาก “เชื้อชาติจีน” เพื่อที่จะดำเนินการต่อต้านอย่างเด็ดขาดนั้นเป็นไปได้ยาก

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยในสมัยนี้จึงน่าจะมีการปรับใช้อุดมการณ์ดังกล่าว ที่จะมิได้เน้นที่ความแตกต่างที่จะดำเนินการต่อต้านในด้านเชื้อชาติบริสุทธิ์แบบที่ฮิตเลอร์เน้นในเยอรมนี แต่จะเน้นที่ลักษณะการแสดงออกถึง ความเป็น “ไทย” ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเน้นไปที่ “สัญชาติไทย” มากกว่า “เชื้อชาติไทย” เพราะเมื่อมีการแสดงออกซึ่ง “ความเป็นไทย” แล้ว แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีเชื้อชาติอื่นก็สามารถที่จะขอแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทยได้ และก็ได้รับการยอมรับในสายตาของรัฐบาลไทยและสังคมไทยด้วย

ดังจะเห็นได้จาก การที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้ยินยอมให้นายทุนชาวจีนเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทย และรัฐก็จะให้สิทธิเท่าเทียมกับชาวไทยทุกประการ[68] ซึ่งถึงแม้จะมีกฎหมายแปลงชาติมาก่อนหน้านี้ แต่นายทุนชาวจีนก็มิเคยได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติมาก่อนหน้าสมัยจอมพล ป. เลย[69] หรือจะเห็นได้จากการที่แม้ว่ารัฐบาลไทยในสมัยนี้จะมีการการดำเนินการต่อต้านนายทุนชาวจีน แต่ก็จะการเปิดโอกาสให้ “ชาวจีนที่ใจไทย” สามารถที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการของ

---

[67] *ศรีศักร วัลลิโภดม.* (2525). “จีนในไทย”, ใน ชาวจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศิริชัยการพิมพ์, หน้า 20 - 21.

[68] “รายงานพิเศษเศรษฐกิจนิยมไทย ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475” (2528).ศิลปวัฒนธรรม. (ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน , หน้า 82.

[69] หจช. เอกสาร (2) ส.ร.0201.82.2 / 1 (2476 - 2483). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับสยาม. 9 มีนาคม – 19 กันยายน.

รัฐ[70] หรือการที่ในกิจการหลายอย่างที่ตั้งขึ้นโดยรัฐก็ได้อาศัยความร่วมมือจากนายทุนชาวจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยนี้จะเน้นที่ “ความเป็นไทย” มากกว่าจะเน้นที่ “เชื้อชาติ” โดยตรง

นอกจากการที่รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการที่จะให้นโยบาย “การสร้างชาติไทย” ประสบความสำเร็จ จึงได้นำนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิฟาสซิสต์และนาซีเพื่อกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นชาวไทย” ที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐในการดำเนินการต่างๆ ซึ่งจากการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้นนั้นได้ส่งผลให้รัฐบาลไทยในสมัยนี้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นกว่าการดำเนินการของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว การที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ ยังน่าจะมีสาเหตุมาจากการที่รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นแม้จะมีนโยบาย “ชาตินิยมไทย” แต่รัฐก็ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้บรรลุตามหลัก 6 ประการได้อย่างอิสระ ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขที่ตกค้างมาจากระบอบเก่า ซึ่งก็คือ การที่เมืองไทยได้ทำหนังสือสัญญาไม่เป็นธรรมไว้กับนานาประเทศตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาริ่ง พ.ศ.2398 ซึ่งประเทศตะวันตกต่างๆ ก็ได้อาศัยหนังสือสัญญานี้เป็นข้อผูกมัดเมืองไทย ให้เปิดโอกาสให้ชาวตะวันตก (รวมทั้งคนต่างด้าวอื่นๆ เช่น ชาวจีน) ให้มีเสรีภาพทางการค้าขายเพื่อตักตวงผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งได้รับสิทธิในทางการศาลอีกด้วย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จะได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขสนธิสัญญาพระราชไมตรีระหว่างเมืองไทยกับนานาประเทศในช่วง 2463 – 2468 มีผลทำให้เรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตผ่อนคลายลงไปได้ในระดับหนึ่ง แต่หนังสือสัญญาที่แก้ไขใหม่ก็ยังมีข้อผูกพันให้เมืองไทยต้องปฏิบัติตาม ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการศาล

การแก้ไขหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทำให้คนในบังคับของประเทศต่างๆ ตกอยู่ภายใต้อำนาจของศาลไทย โดยกงสุลของประเทศต่างๆ ก็ยังคงมีสิทธิในการถอนคดีกลับไปพิจารณา ในกรณีที่คนในบังคับของชาติตกเป็นจำเลยหรืออาจให้มีที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปเข้าร่วมพิจารณาด้วย สิทธิดังกล่าวจะยังคงมีอยู่ได้อีก 5 ปีหลังจากที่ไทยประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบบริบูรณ์ เงื่อนไขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เอกราชทางด้านการศาลของไทยนั้นยังมิได้กลับคืนมาจนกว่าจะได้จัดทำประมวลกฎหมายครบบริบูรณ์เสียก่อน

2. ด้านเศรษฐกิจ

---

[70] หจช. เอกสาร (2) ส.ร. 0201.57.1/2 (2480). เรื่องกระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ลงวันที่ 15 มกราคม.

การแก้ไขหนังสือสัญญาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ยังมี 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจ คือ

2.1 ภาษีอากร การแก้ไขหนังสือสัญญาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้สยามมีสิทธิในการกำหนดพิกัดอัตราภาษีอากรได้โดยเสรี แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับสินค้าเข้าบางประเภท เช่น ฝ้าย ด้ายดิบ ผ้า ตลอดจนเหล็กและเครื่องจักรที่กำหนดให้ไทยมีสิทธิเก็บภาษีได้เพียงร้อยละ 5 เท่านั้น สินค้าบางอย่างที่ทำขึ้นในประเทศคู่สัญญาพระราชไมตรี อันเป็นสินค้านำเข้ามาขายในไทย ก็จะถูกกำหนดให้ไทยมีสิทธิเก็บภาษีนำเข้าไว้ในอัตราที่ต่ำมาก

2.2 การผูกขาดทางเศรษฐกิจ หนังสือสัญญาพระราชไมตรีได้ระบุถึงหลักการในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของไทย ที่จะต้องให้ประเทศคู่สัญญาได้รับสิทธิต่างๆ อย่างเท่าเทียมว่า

> สิทธิ และเอกสิทธิ และเสรีภาพ และประโยชน์ที่โปรดให้ และความยกเว้นต่างๆ ในด้านค้าขาย และการเดินเรือเหมือนกันกับที่คนในบังคับของภาคีฝ่ายนั้นได้รับอยู่บัดนี้หรือจะได้รับต่อไปข้างหน้า[71]

หลักการดังกล่าวจะปรากฏทั่วไปและสิทธิดังกล่าวจะรวมถึงกรณีที่ว่า หากไทยให้สิทธิใดๆ แก่ประเทศอื่นใดก็ดี ประเทศอื่นก็สามารถที่จะเรียกร้องเพื่อขอรับสิทธินั้นๆ ได้เช่นกัน นั่นย่อมหมายถึง การผูกขาดที่จะเป็นการให้สิทธิพิเศษแก่กิจการใดๆ จะเกิดขึ้นมิได้ เพราะนโยบายเศรษฐกิจของไทยจะต้องพยายามทำให้ทุกกลุ่มมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน ซึ่งหากรัฐบาลไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจจนก่อให้เกิดการผูกขาดขึ้น รัฐบาลไทยก็มีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติต่อประเทศคู่สัญญาต่างๆ กันไป เช่น กรณีของอังกฤษจะต้องจ่ายค่าทดแทนแก่คนในบังคับและบริษัทหุ้นส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการที่จะมีการผูกขาด หรือกรณีของฝรั่งเศสนั้นไทยจะต้องได้รับความยินยอมจากอัครราชทูตฝรั่งเศสเสียก่อน ซึ่งจะมีรายละเอียดของเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปตามสัญญาแต่ละประเทศที่ทำไว้กับไทย

จากข้อผูกพันในสนธิสัญญาพระราชไมตรีดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองยังไม่มี “เอกราช” ในการจัดการกิจการภายในได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเอกราชในทางการศาล หรือเอกราชในทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลไทยไม่สามารถที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุไปตามหลัก 6 ประการ อันเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการปกครองระบอบใหม่ และข้อผูกพันในสนธิสัญญาดังกล่าวยังน่าจะมีส่วนที่ทำให้รัฐบาลไทยยังไม่สามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้อย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐยังไม่สามารถที่จะเข้าแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในสนธิสัญญาดังกล่าว และยังมีปัญหาในเรื่องของชาวจีนที่อยู่ใน

---

[71] ข้อหนังสือสัญญาระวางกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ ลงนามกัน ณ กรุงลอนดอน (2468). วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2468 แลกเปลี่ยนสัตยาบัน 30 มีนาคม.

บังคับตะวันตกที่รัฐบาลไทยยังไม่สามารถจะดำเนินการใดๆ ได้มากนัก เนื่องจากชาวจีนเหล่านี้ก็จะได้รับการคุ้มครองจากชาติตะวันตกและอยู่ภายใต้เงื่อนไขของสนธิสัญญาด้วยเช่นเดียวกัน

ดังนั้นเพื่อที่จะทำให้การดำเนินการตามหลัก 6 ประการให้ประสบความสำเร็จในการที่จัดการกิจการภายในประเทศได้อย่างอิสระและเต็มที่ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังกล่าวได้สำเร็จ รัฐบาลไทยจึงจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือยกเลิกหนังสือสัญญาพระราชไมตรีที่ทำไว้กับนานาประเทศเสียก่อน ซึ่งในที่สุด รัฐบาลไทยก็สามารถแก้ไขสนธิสัญญาพระราชไมตรีได้ เมื่อรัฐบาลไทยได้พยายามเร่งรัดปฏิรูประบบกฎหมาย และได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบบริบูรณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2478 รัฐบาลจึงได้เจรจาเพื่อทำสัญญาใหม่กับนานาประเทศให้มีความเสมอภาค และสามารถทำสนธิสัญญาได้เป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ.2480 และมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2481 โดยมีประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศสุดท้ายที่ได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันกับไทย เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2481 ซึ่งทำให้ไทยมีความเป็นเอกราชโดยสมบูรณ์[72]

จากความสำเร็จในการแก้ไขสนธิสัญญาพระราชไมตรี ทำให้รัฐบาลไทยได้มี “เอกราช” ในทางการศาล และทางเศรษฐกิจที่เสมอภาคกับนานาประเทศ ซึ่งถือได้ว่าการดำเนินการของรัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อให้เป็นไปตามหลัก 6 ประการนั้นได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก และถือเป็น “จุดเริ่มต้น” ที่ดีที่จะดำเนินการตามหลัก 6 ประการในข้ออื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จต่อไป และเมื่อรัฐมีเอกราชในทางเศรษฐกิจแล้ว รัฐบาลไทยก็สามารถที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อที่จะดึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่ในมือ “ชาวต่างชาติ” ที่แต่เดิมรัฐไม่สามารถที่จะเข้าจัดการได้เนื่องจากติดข้อผูกพันในสนธิสัญญาพระราชไมตรี กลับคืนมาอยู่ในมือชาวไทยได้ และทำให้รัฐสามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่อยู่ในบังคับตะวันตกได้ เนื่องจากคนเหล่านั้นจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษที่เคยมีในเงื่อนไขของสนธิสัญญาอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้อาจจะทำให้รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. จึงสามารถที่จะดำเนินการตามนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” กับนายทุนชาวจีนได้อย่างเข้มงวดจริงจังมากยิ่งขึ้น

4.4.ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ “ชาวจีน” ในสายตารัฐบาลไทย

นอกจากการเน้น “ความเป็นไทย” เพื่อที่จะกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ได้มีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” เพื่อที่จะส่งเสริมบทบาทของ “ชาวไทย” เข้าแทนที่ “นายทุนชาวจีน” แล้ว การที่รัฐบาลไทยเห็นว่านายทุนชาวจีนเองก็เป็นปัญหา

---

[72] ทรงศรี อาจอรุณ. (2506).การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, บทที่ 7.

ภายในสังคมไทยในด้านต่างๆ มาเป็นระยะเวลายาวนานและยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการที่ชาวจีนเป็น “ชนกลุ่มน้อย” ที่มีจำนวนมากที่สุดในเมืองไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ “นายทุนชาวจีน” เป็นผู้ที่คุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยไว้เกือบทุกด้าน ทั้งในฐานะพ่อค้าคนกลางรับซื้อและกระจายสินค้าขาเข้าจากตะวันตก พ่อค้ารายย่อย กรรมกรโรงสีและโรงงานอื่นๆ ซึ่งเริ่มมีการจัดตั้งขึ้น ตลอดจนกรรมกรขนถ่ายสินค้าขาเข้าและขาออก รวมทั้งการทำงานทางด้านการเกษตรกรรมและหัตถกรรมอีกด้วย[73] ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองตระหนักถึงเป็นอย่างดีแล้ว

นอกจากนั้น ยังอาจจะเกิดจากการที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยยังได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยได้มีการประมาณการว่าในช่วง พ.ศ.2461 – 2474 ซึ่งเป็นช่วงที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาเมืองไทยมากที่สุดนั้น มีชาวจีนอพยพเข้ามาประมาณปีละ 95,000 คนต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากการที่เศรษฐกิจของไทยในช่วงเวลานั้นกำลังเจริญรุ่งเรืองด้วยยางพาราและดีบุกที่ทำให้มีความต้องการแรงงานสูง จำนวนชาวจีนอพยพได้ลดลงเหลือประมาณ 33,800 คนต่อปีในช่วง พ.ศ.2475 – 2488 ซึ่งเป็นที่เชื่อกันว่ามีชาวจีนประมาณ 2 – 3 ล้านคน หรือประมาณ 10 เปอร์เซนต์ของประชากรทั้งหมดในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง[74]

นอกจากจะมีชาวจีนเดินทางอพยพเข้ามาในเมืองไทยเป็นจำนวนมากดังกล่าวแล้ว นายทุนชาวจีนในช่วงเวลานี้ยังกลายเป็น “ไทย” ได้ยากขึ้นกว่าแต่ก่อน เนื่องจากการที่ชาวจีนในช่วงเวลานี้ยังมีจิตสำนึกทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในเมืองจีนนับตั้งแต่ก่อนที่เมืองจีนจะมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ ในปี พ.ศ.2454 กลุ่มการเมืองต่างๆ ภายในเมืองจีนก็ได้มีกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” โดยการหาเสียงสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเล รวมทั้งนายทุนชาวจีนในไทยเพื่อให้สนับสนุนกลุ่มการเมืองของตนในการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในเมืองจีน ซึ่งทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยเกิดความตระหนักสำนึกใน “ความเป็นพลเมืองจีน” ของตน และการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ดังกล่าวก็ได้ดำรงอยู่เรื่อยมา ภายหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกแยกทางการเมืองภายในเมืองจีน และการที่เมืองจีนถูกรุกรานจากภายนอกทำให้มีความต้องการได้การสนับสนุน โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจจากนายทุนชาวจีนในเมืองไทยด้วย

---

[73] วิลเลียม จี สกินเนอร์. (2529) สังคมจีนในประเทศไทย :ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. พรรณี ฉัตรพลรักษ์, แปล. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 219 – 222.

[74] แหล่งเดิม, หน้า 172 – 176.

การตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ดังกล่าวทำให้การผสมกลมกลืนนายทุนชาวจีนกับ “ความเป็นไทย” ทำได้ช้าลง และยิ่งเมื่อมาประกอบกับการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของนายทุนชาวจีนในเมืองไทย จากเดิมที่ผู้อพยพชาวจีนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ซึ่งง่ายต่อการที่จะผสมกลมกลืนกับ “ความเป็นไทย” เมื่อได้คู่สมรสเป็นหญิงไทย บุตรธิดาที่เกิดมาเพียงชั่วอายุคนเดียวก็จะกลายเป็น “ไทย” ทั้งนี้เพราะจากการเลี้ยงดูของมารดาที่เป็นไทย แต่เมื่อถึงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ และในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ หญิงจีนก็เริ่มอพยพเข้ามาในไทยเป็นจำนวนมากและเป็นกลุ่มก้อน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการแต่งงานของชาวจีน ซึ่งจะแต่งงานกันเองในระหว่างชายจีนและหญิงจีน จึงส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงดูบุตรธิดาที่เกิดในเมืองไทยให้ยังรักษา “ความเป็นชาวจีน” อยู่[75]

นอกจากนั้นแล้ว การที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยยังคงตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ของตนเอง ทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเมืองในเมืองจีนอยู่โดยตลอดเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อญี่ปุ่นทำการรุกรานจีนจนเกิดเป็นสงคราม ในปี พ.ศ.2480 ทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยมีการเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนการทำสงครามของจีน และดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นภายในเมืองไทย โดยมีการดำเนินการปิดสินค้าญี่ปุ่นที่ได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงมาก กล่าวคือ มีการฆ่า การทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สินของพ่อค้าที่ค้าขายกับญี่ปุ่นหลายราย รวมทั้งมีการทำร้ายคนญี่ปุ่น ฆ่าคนไต้หวันที่เป็นประชาชนของญี่ปุ่นด้วย ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยและความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่รัฐบาลไทยนับตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพยายามที่จะสถาปนาขึ้นมา[76] ในฐานะที่ญี่ปุ่นได้กลายเป็นชาติมหาอำนาจในเอเชียที่ต้องคำนึงถึง ฉะนั้น การที่สมาคมลับและกิจกรรมต่อต้านญี่ปุ่นเกิดขึ้นในหมู่นายทุนชาวจีนในเมืองไทย อันเป็นผลมาจากความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ทำให้รัฐบาลไทยเพิ่มความกังวลเกี่ยวกับนายทุนชาวจีนมากยิ่งขึ้นจึงเป็นสาเหตุอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ต่อนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการที่รัฐบาลไทยนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ที่ดีกับญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลไทยได้ส่งพระยาอินทรวิชิตซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความ

---

[75] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และวิกัลย์ พงศ์พนิตานนท์ , บรรณาธิการ. (2544). บันทึกการสัมมนาจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, หน้า 402.

[76] พรรณี บัวเล็ก. (2540). จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกับพัฒนาการทุนนิยมไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 – 2 (พ.ศ.2452 – 2484). กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ, หน้า 49 – 63.

ไว้วางใจจากคณะราษฎรให้เป็นกงสุลประจำญี่ปุ่น และได้มีธุรกิจเอกชนของญี่ปุ่นเข้ามาตั้งบริษัทในเมืองไทยมากขึ้นนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นต่างชาติที่เข้ามามีอิทธิพลภายในสังคมไทยแทนที่อังกฤษและฝรั่งเศส แต่ในช่วงก่อนที่ญี่ปุ่นจะส่งทหารเข้ามายึดครองในเมืองไทยอันจะนำไปสู่การเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นของไทยนั้น การกดดันของญี่ปุ่นที่จะมีส่วนต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐบาลไทยน่าจะยังมีไม่มากนัก ดังจะเห็นได้จากการที่นายทุนชาวจีนมีการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นภายในเมืองไทยหลังจากที่ญี่ปุ่นได้รุกรานจีนในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2480 นั้น รัฐบาลไทยก็ยังมิได้ใช้ความรุนแรงในการจัดการกับนายทุนชาวจีนที่ต่อต้านญี่ปุ่น ทำให้การต่อต้านญี่ปุ่นยังคงดำเนินอยู่ได้เป็นระยะเวลานานซึ่งได้ส่งผลกระทบทั้งทางด้านการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจต่อคนญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งจะแตกต่างจากเมื่อญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทยที่ได้มีการจับกุมนายทุนชาวจีนที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก[77]

หรือจะเห็นได้จากบันทึกของหลวงพิบูลสงคราม ถึง พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2481 เรื่อง “ขอให้รัฐบาลพยายามรักษาความเป็นกลางเนื่องในการสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น”[78] ที่ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยมิได้เข้าข้างญี่ปุ่นมากกว่าจีนในสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น หรือแม้แต่ความเห็นของฝ่ายญี่ปุ่นเองที่แสดงความไม่พอใจที่รัฐบาลไทยยังคงปล่อยให้นายทุนชาวจีนต่อต้านญี่ปุ่น จนญี่ปุ่นเกิดความเสียหาย ทำให้ญี่ปุ่นต้องส่งทหาร 2 คนเข้ามาประจำและทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ เอาไว้[79] ดังบันทึกความเห็นของมูไร ทูตญี่ปุ่นถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ในวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. ที่ได้แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการกับชาวจีนนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐบาลไทยเอง แต่ก็ได้ส่งผลให้ญี่ปุ่นได้รับผลประโยชน์ตามไปด้วย ความว่า

> ชาวจีนส่วนหนึ่งที่เข้ามานั้นเป็นพวกนิยมความรุนแรง และกระทำการโฆษณาชวนเชื่อชาวจีนให้ต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อรัฐบาลไทยทำการปราบปรามและได้พบความจริงเกี่ยวกับสมาคมลับได้ชัดเจนขึ้น จึงตระหนักว่าหากรัฐบาลไม่ปราบปรามชาวจีนอย่างแรงแล้ว ต่อไปชาวจีนเหล่านี้ก็สร้างปัญหาและผลกระทบ

---

[77] เออิจิ มูราชิมา. (2539). การเมืองจีนสยาม: การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย, วรศักดิ์ มหัทธโนบล, แปลและบรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 184 - 191.

[78] บันทึกหลวงพิบูลสงครามถึงพระยาพหลพยุหเสนา. (2481). ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์.

[79] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 173.

ต่างๆ ให้กับรัฐบาลไทยได้ไม่ยาก นโยบายเช่นนี้ของรัฐบาลไทยเองทำให้ญี่ปุ่นพลอยได้ประโยชน์ไปด้วยโดยปริยาย[80]

หรือจะเห็นจากการที่ญี่ปุ่นได้พยายามหาวิธีการที่จะทำให้รัฐบาลไทยดำเนินการปราบปรามชาวจีนที่ต่อต้านญี่ปุ่น ดังปรากฏในโทรเลขของอัครราชทูตญี่ปุ่นคนเดียวกันนี้ที่มีไปยังรัฐบาลญี่ปุ่น ในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2482 มีใจความว่า "...ทำให้ไทยพึ่งพาญี่ปุ่นในทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เมื่อนั้น ญี่ปุ่นก็คงจะเรียกร้องจากไทยให้ปราบปรามนายทุนชาวจีนที่ต่อต้านญี่ปุ่นได้บ้าง..."[81] แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐบาลไทยนั้นมิได้เกิดขึ้นจากแรงกดดันของญี่ปุ่น จึงอาจจะทำให้รัฐบาลไทยมิได้ดำเนินการปราบปรามนายทุนชาวจีนที่ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเข้มงวดเท่าที่ควร จึงทำให้ญี่ปุ่นต้องพยายามหาวิธีการที่จะกดดันให้รัฐบาลไทยดำเนินการกับชาวจีนตามที่ญี่ปุ่นต้องการ

หรือแม้แต่ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นเข้าช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสนั้น ถึงแม้จะทำให้รัฐบาลไทยและชาวไทยมีความชื่นชมญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น แต่ญี่ปุ่นกลับเห็นว่าสถานะของญี่ปุ่นในไทยยังไม่ดีเท่าที่ควร ดังปรากฏในรายงานของ พันเอก ทามุระ ฮิโรชิ ทูตทหารในกงสุลญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2484 ว่า " (ข้อ 1) อิทธิพลของญี่ปุ่นในไทย ยังมีขอบเขตจำกัด...(ข้อ 3) ชาวไทยไม่ได้ซาบซึ้งกับความพยายามของญี่ปุ่นที่ช่วยยุติกรณีพิพาทชายแดน..."[82]

จากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นดังกล่าวน่าจะแสดงให้เห็นว่า ในช่วงก่อนที่ญี่ปุ่นจะเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทยและการที่ไทยเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นยังไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายในการดำเนินการต่อชาวจีนของรัฐบาลไทยมากนัก แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปและญี่ปุ่นได้เข้ามาในเมืองไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น บทบาทของญี่ปุ่นก็น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนต่อการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจต่อนายทุนชาวจีนของรัฐบาลไทยที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่มีการจับกุมนายทุนชาวจีนที่ต่อต้านญี่ปุ่นภายหลังจากที่ญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทย

---

[80] หอจดหมายเหตุการทูต, กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น.E.3.3.0 J/XI-SI 7, เรื่อง การคลังและนโยบายเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ, กรณีประเทศไทย". (ภาษาญี่ปุ่น). อ้างถึงใน แหล่งเดิม, หน้า 175.

[81] หอจดหมายเหตุการทูต, กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น.E.1.1.0.2-17, เรื่อง การคลังและนโยบายเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ, กรณีประเทศไทย". (ภาษาญี่ปุ่น). อ้างถึงใน แหล่งเดิม, หน้า 175.

[82] โทชิฮารุ โยชิกาวา.(2528). รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และสงครามแปซิฟิค. อาทร ฟุ้งธรรมสาร, แปล. กรุงเทพฯ: โครงการแปลไทย-ญี่ปุ่น มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโตโยต้า ประเทศญี่ปุ่น, หน้า 13.

หรือการที่ญี่ปุ่นกดดันให้รัฐบาลไทยต้องยอมให้ญี่ปุ่นจ้างแรงงานชาวจีนไปทำการก่อสร้างทางรถไฟเพื่อใช้ในกิจการทหารของญี่ปุ่น[83]

นอกจากนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และการที่รัฐบาลไทยเห็นว่านายทุนชาวจีนเป็นปัญหาในด้านต่างๆ ที่ยังมิได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง รวมไปถึงบทบาทของญี่ปุ่นในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทย จะเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีนโยบายในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในด้านต่างๆ แล้ว สถานการณ์ภายในเมืองจีนเองก็มีส่วนที่ทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้สามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมืองจีนในช่วงเวลานี้นั้นเป็นช่วงที่มีปัญหาความวุ่นวายทั้งที่เกิดจากการเมืองภายในและการถูกรุกรานจากภายนอก

สำหรับสถานการณ์ทางการเมืองภายในเมืองจีนนั้นก็ได้เกิดการแตกแยกกันระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์ ในปี พ.ศ.2470* ทั้งนี้เนื่องจากการที่เจียงไคเช็ค ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งคนใหม่ได้ยุติการรับความช่วยเหลือจากโซเวียตที่ให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์จีน และได้ใช้กำลังทหารปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ ถึงแม้ว่าใน ปี พ.ศ.2471 เจียงไคเช็คจะสามารถรวบรวมประเทศจีนได้สำเร็จ แต่พรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้กลายเป็นศัตรูสำคัญของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง และได้มีการสู้รบกันอย่างรุนแรงระหว่าง 2 ฝ่ายเกือบตลอด 10 ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ.2480 เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นขึ้นแล้ว การต่อสู้ระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์จึงได้ยุติลงชั่วคราว[84] การแตกแยกที่นำไปสู่การสู้รบกันอยู่โดยตลอดดังกล่าวนั้นทำให้แม้ว่าพรรคก๊กมินตั๋งจะได้จัดตั้งรัฐบาลกลางแต่ก็เป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพและความมั่นคง

นอกจากการเมืองภายในจะขาดเสถียรภาพแล้ว เมืองจีนยังถูกรุกรานจากศัตรูภายนอกประเทศอีกด้วย กล่าวคือ ญี่ปุ่นได้รุกรานจีนถึง 2 ครั้งในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับสมัยของรัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยในครั้งแรกนั้นญี่ปุ่นได้บุกและยึดครองแมนจูเรีย ในปี พ.ศ.2474 และตั้งแมนจูเรียเป็นประเทศใหม่เรียกว่า “แมนจูกัว” และในครั้งที่สองก็คือ เหตุการณ์ปะทะกันระหว่างทหารจีนและทหารญี่ปุ่นที่ตำบลลุเกาเจียวนอกกรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2480 เหตุการณ์นี้เองได้กลายเป็นที่มาของสงครามระหว่าง

---

[83] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม. หน้า 190 - 193.

* จากแต่เดิมที่พรรคก๊กมินตั๋ง ภายใต้การนำของซุนยัดเซนได้ตกลงเป็นพันธมิตรกันอย่างเป็นทางการกับพรรคคอมมิวนิสต์ ในปี พ.ศ.2466 รายละเอียดใน เทอด ประชาธรรม. (2518). เหมาเจ๋อตงผู้นำจีนใหม่. กรุงเทพฯ: แสงตะวัน, หน้า 142 – 145.

[84] ปรารถนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีน พ.ศ.2440 – 2488. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 287.

จีนกับญี่ปุ่นโดยไม่มีการประกาศอย่างเป็นทางการ[85] ซึ่งได้ขยายตัวเป็นสงครามขนาดใหญ่ โดยในเวลา 2 ปีของการสู้รบ ญี่ปุ่นก็สามารถครอบครองมณฑลชายทะเลได้ทั้งหมด และยึดเมืองสำคัญของจีนเช่นนานกิง เซี่ยงไฮ้ ปักกิ่ง กวางตุ้ง รวมทั้งเมืองท่าซัวเถาใน พ.ศ.2482 จึงทำให้รัฐบาลกลางของจีนภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค ต้องหนีไปตั้งอยู่ที่เมืองจุงกิง[86] ในมณฑลเสฉวน

ต่อมา ในปี พ.ศ.2483 ญี่ปุ่นก็ได้ตั้งรัฐบาลจีนชุดใหม่ของตนขึ้น โดยตั้งเมืองหลวงอยู่ที่นานกิง และให้หวังจิงเหว่ย อดีตผู้นำก๊กมินตั๋งและเคยเป็นคู่แข่งของเจียงไคเช็ค เป็นหัวหน้าคณะ ดังนั้น เมืองจีนจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 รัฐบาล คือ รัฐบาลหวังจินเหว่ยภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น ตั้งอยู่ที่นานกิง และรัฐบาลเจียงไคเช็ค ตั้งอยู่ที่จุงกิง และทั้ง 2 ฝ่ายก็ยังคงทำการสู้รบกันต่อไป จนกระทั่งเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชียในปี พ.ศ.2484 สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกด้วย

จากสถานการณ์ภายในและภายนอกเมืองจีนดังกล่าว ทำให้รัฐบาลจีนเป็นรัฐบาลที่ไร้เสถียรภาพและไม่มีสถานะที่มั่นคงเพียงพอที่จะต่อรองกับรัฐบาลไทยเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือนายทุนชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลจีนนั้นก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยได้ทราบข่าวจากอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่น ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2478 ว่าญี่ปุ่นจะเข้าจัดการปกครองดินแดนทางภาคเหนือของจีนให้แยกออกจากการปกครองของรัฐบาลจีน ดังความว่า

> รายงานอัครราชทูตสยาม ณ กรุงโตกิโอเกี่ยวกับนโยบายของญี่ปุ่นในวิธีการดำเนินการในประเทศจีนภาคเหนือ ซึ่งกำลังเตรียมตัวเป็นเอกราชไม่ขึ้นแก่รัฐบาลนานกิจ และต่อไปจะได้ขึ้นกับประเทศแมนจูกัวโดยตรง[87]

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยยิ่งเห็นถึงการไร้เสถียรภาพมากยิ่งขึ้นของรัฐบาลจีน เพราะนอกจากญี่ปุ่นจะยึดแมนจูเรียแล้ว ญี่ปุ่นยังได้ดินแดนในภาคเหนือของจีนไปอีก และรัฐบาลไทยก็ยังได้รับทราบถึงสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีนมากยิ่งขึ้น เมื่ออัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่นได้รายงานเพิ่มเติมมาอีกในเดือนธันวาคม พ.ศ.2478 ว่า

---

[85] จอห์น เค. แฟร์แบงก์, เอ็ดวิน โอไรเชาเวอร์ และแอลเบิร์ต เอ็มเครท,. (2525).เอเชียตะวันออกยุคใหม่ เล่ม 3. กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยโชค จุลศิริวงศ์, แปล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 890 – 894.

[86] เขียน ธีรวิทย์. (2509). วิวัฒนาการการปกครองของจีน. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 326 – 329.

[87] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 92/2478 (2478). เรื่อง รายงานอัครราชทูตณกรุงโตกิโอรายงานเกี่ยวกับนโยบายของประเทศญี่ปุ่นในประเทศจีนภาคเหนือ. วันที่ 29 พฤศจิกายน.

> ถึงแม้รัฐบาลนานกิงจะส่งทหารไปปราบพวกที่จะตั้งตนเป็นเอกราชทางฝ่ายเหนือ ๔ มณฑลแล้ว มณฑลฟูเกี้ยนก็จะลุกและร่วมมือกับมณฑลฝ่ายเหนือทั้งมณฑลฝ่ายใต้ทั้งหมดจะมาร่วมมือกับญี่ปุ่น และจะขอความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นในการปรับปรุงรัฐบาลด้วย[88]

จากการที่รัฐบาลไทยเห็นถึงการที่จีนไม่สามารถที่จะต้านทานการรุกรานของญี่ปุ่นได้ตลอดมา ทำให้เมื่อเกิดสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในปี พ.ศ. 2480 รัฐบาลไทยจึงเห็นว่าการทำสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในครั้งนี้ จีนคงจะไม่สามารถสู้ญี่ปุ่นได้ เนื่องจากญี่ปุ่นได้ยึดเมืองสำคัญของจีนได้ ซึ่งส่งผลให้การใช้กำลังทหารของญี่ปุ่นในการทำสงครามครั้งนี้มีจำนวนลดน้อยลง ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2480 มีใจความว่า

> เหตุการณ์ในประเทศจีนเวลานี้ได้ผันแปรไปบ้างแล้ว การที่ญี่ปุ่นตีเซี่ยงไฮ้แตกแล้ว และตีซานสีเกือบเสร็จแล้วนั้นย่อมแสดงว่าจุดมุ่งหมายของญี่ปุ่นได้หมดแล้ว...สรุปความว่าการใช้กำลังของญี่ปุ่นในจีนจะมีแต่น้อยลง[89]

การที่รัฐบาลไทยเห็นว่าจีนไม่สามารถที่จะสู้ญี่ปุ่นได้ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงการไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลจีน และจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้สถานะของรัฐบาลจีนไม่มั่นคงเพียงพอที่จะดำเนินการต่อรองกับประเทศอื่นๆ จึงอาจจะมีส่วนที่ทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้จึงได้มีการดำเนินการในทางเศรษฐกิจกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น และทำให้รัฐบาลตระหนักดีว่าสามารถที่จะบ่ายเบี่ยงการเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับจีนได้

นอกจากนั้นแล้ว รัฐบาลไทยยังอาจจะสามารถทราบข่าวสถานการณ์ความไม่มั่นคงของรัฐบาลจีนได้จากหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่มีการนำเสนอข่าวสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เริ่มสงคราม ดังปรากฏการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2480 เกี่ยวกับการที่ญี่ปุ่นได้เกิดการทำสงครามกับจีนที่ลูเกาเชียว[90] หรือดังที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2480 ที่ได้นำเสนอข่าวการปะทะกันระหว่างกองทัพจีนกับกองทัพญี่ปุ่น แถบกรุงปักกิ่ง ซึ่งการนำเสนอข่าวดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่ากองทัพจีนมีประสิทธิภาพในการรบที่ด้อยกว่ากองทัพญี่ปุ่น โดยได้กล่าวว่า "ทัพจีนญี่ปุ่นปะทะ

---

[88] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 99/2478 (2478). เรื่อง อัครราชทูตสยามณกรุงโตกิโอรายงานเกี่ยวกับนโยบายของญี่ปุ่นในประเทศจีน. วันที่ 25 ธันวาคม.

[89] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 22/2480 (ตอน 2). (2480). เรื่องชำระเงินกู้ปี 1905 และ 1907. วันที่ 17 พฤศจิกายน.

[90] "จีนกับญี่ปุ่นเกิดยิงกันขึ้นที่ลูเกาเชียว" (2480). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม.

กันแล้ว บริเวณเกิดการยิงกัน คือ แถบกรุงปักกิ่ง ญี่ปุ่นใช้ปืนใหญ่ระดม จีนมีแต่ไรเฟิล"[91] หรือการนำเสนอในหนังสือพิมพ์ประชาชาติฉบับวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2480 ที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีนที่มีมากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะส่งผลต่อเสถียรภาพที่ไม่มั่นคงของรัฐบาลจีน ดังความว่า

> รัฐบาลนานกิงจะเกิดปะทะกับญี่ปุ่นขึ้นอีก จีนดูช่างไร้ความสงบสุขเสียจริงๆ ยิ่งนานวันข่าวโทรเลขซึ่งส่งมาจากต่างประเทศได้สแดงให้เห็นว่า เมฆแห่งการสงครามได้เลื่อนลอยปกคลุมอยู่เหนือจีนมากขึ้น[92]

จากการนำเสนอข่าวดังกล่าวก็น่าจะมีส่วนทำให้รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้ตระหนักถึงสถานการณ์ความไม่มั่นคงและไร้เสถียรภาพของรัฐบาลจีนได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะส่งผลต่อการที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายในเมืองจีนดังกล่าว คงจะทำให้รัฐบาลจีนเข้ามาแทรกแซงการดำเนินการของรัฐบาลไทยต่อนายทุนชาวจีนได้ยากมากยิ่งขึ้น

รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ตระหนักดีถึงสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีนดังกล่าว จึงมีความเห็นว่าถ้าจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังนั้นจะต้องดำเนินการในช่วงเวลานี้ที่เมืองจีนมีความวุ่นวายมาก ดังรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2481 มีใจความว่า

> ปัญหาจีนเป็นปัญหาที่ขบไม่แตกมานานแล้ว ถ้าจะต้องทำเป็นการใหญ่และต้องทำในขณะนี้ซึ่งประเทศจีนมีกิจการสำคัญอื่นพัวพันอยู่ หากเหตุการปกติแล้วก็อาจจะไม่หวังอีกก็ได้[93]

แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ตระหนักดีถึงสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีน และแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยเห็นว่าจะต้องรีบดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะหากเมืองจีนผ่านพ้นสถานการณ์เหล่านั้นไปได้แล้ว ก็อาจจะทำให้รัฐบาลไทยไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ กับนายทุนชาวจีนได้อีก จึงอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลาได้มีนโยบาย "ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ" ที่ต้องการจะส่งเสริมบทบาท "ชาวไทย" เข้าแทนที่ "นายทุนชาวจีน" ในทางเศรษฐกิจ

---

[91] "ทัพจีนญี่ปุ่นปะทะกันแล้ว" (2480). สยามนิกร. ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม.

[92] "เชียวฮุดเส็งพูดเรื่องกบฏในเมืองซีอาน"" (2480). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 21 กรกฎาคม.

[93] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2481 (2481). เรื่องกระทรวงเศรษฐการขอทราบนโยบายเกี่ยวกับปัญหากรรมกร. วันที่ 10 กุมภาพันธ์.

จากสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ทั้งจากการดำเนินนโยบายของรัฐเองและการที่นายทุนชาวจีนเป็นปัญหาในด้านต่างๆในสายตารัฐบาลไทย รวมไปถึงสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีนดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมีการดำเนินการทางเศรษฐกิจกับนายทุนชาวจีน ตามนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ซึ่งแตกต่างไปจากการดำเนินการของรัฐบาลไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยการที่รัฐบาลไทยได้ใช้ “สัญชาติไทย” ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติสัญชาติ พุทธศักราช 2456 ที่ได้กำหนดว่า…. ในการกำหนดการเป็น “ชาวไทย” ที่จะมีสิทธิและหน้าที่ของ “ความเป็นพลเมืองไทย” ได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนถูกกันออกไปจากการเป็น “ชาวไทย” อย่างชัดเจน ดังที่ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในการให้สิทธิเลือกตั้งและรับสมัครเลือกตั้งในธรรมนูญการปกครองสยามชั่วคราว พ.ศ.2475 ที่ได้กำหนดว่า….ซึ่งเท่ากับเป็นการกันชาวจีนออกไปจากการมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งและลงสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นสิทธิที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการเป็น “พลเมืองไทย” ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ดังนั้นเมื่อรัฐบาลไทยต้องการที่จะเน้น “ความเป็นไทย” โดยใช้สัญชาติไทยเป็นตัวกำหนด “ความเป็นไทย” ดังกล่าวในการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐ เพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของ “ชาติไทย” จึงมีผลต่อการที่รัฐต้องดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ซึ่งเป็น “คนกลุ่มอื่น” ที่มีจำนวนมากที่สุดและมีบทบาทในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก รวมไปถึงมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับดินแดนอื่นเป็นอย่างมาก อันเป็นกระทำที่รัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ไม่ต้องการที่จะให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยม” ของ “ชาติอื่น” ขึ้นในเมืองไทย รัฐบาลไทยจึงจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” เพื่อที่จะสามารถกระตุ้นความร่วมมือจากประชาชนชาวไทยที่จะร่วมมือร่วมใจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการ “สร้างชาติไทย” ที่เป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลไทยในช่วงเวลานี้ได้สำเร็จ และสิ่งหนึ่งที่จะทำให้รัฐบาลไทยสามารถที่จะกระตุ้นความรู้สึกร่วมกันในความเป็น “ชาวไทย” ได้ดีก็คือการใช้การครอบงำทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน เพราะเป็นสิ่งที่ชาวไทยตระหนักรับรู้ด้วยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้มีการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” เพื่อที่จะกระตุ้นความรู้สึกร่วมของ “ชาวไทย” ที่จะร่วมมือกันลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน และส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทย

บทที่ 5

นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ของรัฐไทยที่มีต่อ “นายทุนชาวจีน” ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงก่อนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2475 – 2481)

จากการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้ดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ประกอบกับปัญหาที่เกิดจากนายทุนชาวจีนเองยังมิได้รับการแก้ไข รวมไปถึงสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีนที่ทำให้รัฐบาลจีนไม่มีเสถียรภาพและความมั่นคงเพียงพอที่จะดำเนินการต่อรองกับรัฐบาลไทย จึงทำให้รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน โดยได้มีการเสนอความเห็นในการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2475 ในการที่จะห้ามการเข้าเมืองของนายทุนชาวจีน ซึ่งมติของที่ประชุมนั้นก็เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว และให้มีการหาวิธีทางอ้อมในการห้ามนายทุนชาวจีนเข้าเมือง โดยการเก็บภาษีเข้าเมืองให้แรงขึ้น[1] ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีแนวความคิดที่ต้องการจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ในเมืองไทยมิให้มีปริมาณเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวจะได้ส่งผลต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนทั้งในทางนโยบายและทางปฏิบัติในเวลาต่อมา โดยได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2475 เพื่อที่จะแก้ไขพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ซึ่งได้มีการเสนอให้เพิ่มค่าธรรมเนียมคนเข้าเมือง และการจดทะเบียนคนต่างด้าว เพื่อป้องกันภัยแก่เศรษฐกิจ และความปลอดภัยเมื่อเมืองจีนมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น ที่อาจจะนำไปสู่การขอตั้งกงสุล[2]

จากข้อเสนอดังกล่าว ได้นำไปสู่การดำเนินการกับนายทุนนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นในหลายๆ ด้าน และในเวลาต่อมารัฐไทยยังได้ตั้ง “คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีน” ขึ้นมาในปี พ.ศ.2477 เนื่องจากเห็นว่าปัญหาของนายทุนชาวจีนมีอยู่มาก[3] จึงต้องมีคณะกรรมการเพื่อวางแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการวางแนวทางในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างมีความเข้มงวดรัดกุมมากยิ่งขึ้น และเพื่อที่จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหานายทุนชาวจีนได้เป็นอย่างดี โดยรัฐไทยได้มีการออกนโยบายที่จะดำเนินการกับนายทุนนายทุนชาวจีนทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะควบคุมการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีน ทำให้นายทุนนายทุนชาวจีนในช่วงนี้

---

[1] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 50/2475. (2475). เรื่อง จีนในเมืองไทย วันที่ 27 กันยายน.

[2] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 77/2475. (2475). เรื่อง พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง แก้ไขเพิ่มเติม วันที่ 30 ธันวาคม.

[3] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1 / 2477. (2477).เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาปัญหานายทุนชาวจีน วันที่ 3 เมษายน.

ประสบปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่ส่งผลให้นายทุนนายทุนชาวจีนในสังคมไทยต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถรักษาสถานะและบทบาททางเศรษฐกิจของตนให้ดำรงอยู่ได้

5.1.นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ของรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง

รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ในหลากหลายวิธีการด้วย เพื่อที่จะการขยายบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ และเพื่อที่จะส่งเสริม “ชาวไทย” เข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนที่ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักข้อ 3 ของคณะราษฎรที่ต้องการส่งเสริมให้ชาวไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ได้แก่

5.1.1 การใช้มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับ “นายทุนชาวจีน” ในทางเศรษฐกิจ

เมื่อรัฐไทยในช่วงเวลานี้มีแนวความคิด “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” (ดังที่ได้กล่าวถึงในบทที่แล้ว) ที่ต้องการจะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจ ก็ย่อมจำเป็นที่จะต้องมีนโยบายที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของ “ชาวต่างประเทศ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนชาวจีนเพื่อที่จะทำให้เกิด “ช่องว่าง” ทางเศรษฐกิจที่ชาวไทยจะสามารถเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจได้ ทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีนโยบายในการดำเนินการกับนายทุนนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนและเข้มงวดมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทย ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้มีแนวความคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก “ชาตินิยม” ของรัฐ ที่จะต้องการจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ในการที่รัฐไทยได้เสนอความเห็น ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2476 ที่ต้องการจะให้รัฐบาลเข้าเกี่ยวข้องในการจัดตั้งโรงรับจำนำเสียเอง ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าโรงรับจำนำในเมืองไทยเวลานี้เป็นของนายทุนชาวจีนเกือบทั้งหมด[4] ถึงแม้ว่ารัฐไทยจะยังมิได้ดำเนินการดังกล่าวโดยทันที ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐเกรงว่าการกระทำดังกล่าวจะขัดกับสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีที่ทำไว้กับประเทศต่างๆ เพราะการดำเนินการดังกล่าวเป็นลักษณะของการผูกขาด แต่รัฐก็เห็นว่าแนวความคิดดังกล่าวเป็นความคิดที่ดี ที่ควรจะได้รับพิจารณาในการดำเนินการต่อไป[5] ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยเห็นถึงบทบาททางเศรษฐกิจที่มีอยู่มากของนายทุนนายทุนชาวจีนและต้องการที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนนายทุนชาวจีนลงโดยการที่รัฐจะเข้าดำเนินการในกิจการที่นายทุนนายทุนชาวจีนควบคุมอยู่เพื่อเพิ่มการแข่งขันซึ่งเป็นการลดการผูกขาดของนายทุนชาวจีนและส่งเสริมบทบาทของชาวไทยแทนที่ อันเป็นการดำเนินการตามแนวทาง “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ”

---

[4] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2476. (2476). เรื่อง โรงรับจำนำ วันที่ 11 สิงหาคม.

[5] แหล่งเดิม.

นอกจากนั้นรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองยังได้มีนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นมาตรการทางกฎหมายกฎหมาย เพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอีกด้วย อันได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477 ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดว่า

> ห้ามมิให้ออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำ หรือเครื่องมือจับสัตว์น้ำ (ก) ให้แก่คนต่างด้าวคนใดคนหนึ่ง หรือ (ข) ให้แก่ห้างหุ้นส่วนสามัญใดๆ เว้นแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดมีสัญชาติไทย หรือ (ค) ให้แก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดใดๆ เว้นแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด ซึ่งรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนนั้นมีสัญชาติไทย หรือ (ง) ให้แก่บริษัทใดๆ เว้นแต่ (๑) บริษัทนั้นได้ตั้งขึ้นตามกฎหมายสยาม และ (๒) ร้อยละเจ็บสิบห้าแห่งทุนของบริษัทผู้มีสัญชาติไทยเป็นผู้ถือ[6]

และได้กำหนดว่า “ห้ามมิให้เรือต่อไปนี้ทำการจับสัตว์น้ำในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม (๑) เรือที่มีสัญชาติต่างประเทศ และ (๒) เรือจับสัตว์น้ำสยามซึ่งมีคนประจำเรือไม่ว่าในฐานะใดๆ เป็นคนต่างด้าวรวมอยู่ด้วย[7]

พร้อมกับการออกพระราชบัญญัติดังกล่าว รัฐไทยยังได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477 เพื่อที่จะกำหนดลักษณะของเรือที่จะถือว่าเป็นเรือจับสัตว์น้ำสยาม ที่จะมีสิทธิในการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำสยามได้ อันได้แก่

> เรือจับสัตว์น้ำซึ่งเป็นของบุคคลสัญชาติไทยคนเดียวหรือหลายคนก็ตาม ให้ถือว่าเป็นเรือจับสัตว์น้ำสยาม
>
> แต่ถ้าเจ้าของเรือ หรือคนหนึ่งในพวกเจ้าของเรือทั้งหมดเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือบริษัทที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมายสยามไซ้ร มิให้ถือว่าเรือนั้นเป็นเรือจับสัตว์น้ำสยามเว้นแต่
>
> ในกรณีที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ ผู้ถือหุ้นทั้งหมดมีสัญชาติไทย
>
> ในกรณีที่เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด ผู้ถือหุ้นทั้งหมดซึ่งต้องรับผิดร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนมีสัญชาติไทย
>
> ในกรณีที่เป็นบริษัทจำกัด กรรมการหรือถ้าบริษัทนั้นมีกรรมการสองคน กรรมการทั้งสองคน หรือถ้าบริษัทมีกรรมมากกว่าสองคน กรรมการฝ่ายข้างมาก

---

[6] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม). (2478). “พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477”. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 47 พ.ศ.2477. พระนคร: นีติเวชช์, หน้า 556.

[7] แหล่งเดิม, หน้า 456 – 457.

> ต้องมีสัญชาติไทย และร้อยละเจ็ดสิบห้าแห่งทุนของบริษัทนั้น ผู้มีสัญชาติไทยเป็นผู้ถือ[8]

จากข้อกำหนดของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่ามาตรการทางกฎหมายนี้ได้ส่งผลในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ทำให้กิจการเดินเรือที่เป็นของนายทุนชาวจีนจะไม่สามารถที่เดินเรือจับสัตว์น้ำในน่านน้ำสยามได้ และทำให้ชาวจีนยังไม่สามารถที่จะเป็นคนประจำเรือได้ ทั้งที่อาชีพการประมงนี้อยู่ในมือนายทุนชาวจีนเป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏว่ารัฐไทยได้ตระหนักดีถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพการประมง ว่า

> ราษฎรที่เป็นชาวประมงในการทำโป๊ะแล้ว โดยปกติเป็นราษฎรที่สืบเนื่องมาจากจีนเป็นส่วนใหญ่ และจังหวัดใดที่มีการพาณิชย์ในเรื่องประมงบ้างแล้ว ย่อมมีชาวจีนเข้าเกี่ยวข้องด้วยเป็นส่วนมาก ทั้งนี้เพราะตลาดปลาตลาดเงินอยู่ในมือชาวจีนทั้งปลาเค็มและปลาสด ดังนี้จึงเห็นได้ว่าผลแห่งการจับปลาของประเทศสยามนั้นอยู่ในมือชาวต่างประเทศเกือบร้อยละ 99[9]

ดังนั้นการออกพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับของรัฐไทยก็น่าจะเป็นไปเพื่อดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะควบคุมการประกอบอาชีพการประมงของนายทุนชาวจีน ซึ่งจากข้อกำหนดดังกล่าวก็ทำให้นายทุนชาวจีนได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพประมง ดังปรากฏในการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์หว่าเฉียว (จีน) ฉบับวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ว่า

> พระราชบัญญัติการจับปลาในน่านน้ำสยาม (พระราชบัญญัตินี้ได้บังคับให้ผู้ประกอบการอาชีพในทางจับปลาต้องใช้คนงานสัญชาติไทย 75 เปอร์เซนต์) ยังผลให้ชาวประมงจีนในจังหวัดชุมพรต้องไร้งาน[10]

แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติทั้งสองได้มีผลต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ และรัฐไทยเองก็คงจะตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวต่อนายทุนชาวจีนว่าอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนรู้สึกไม่พอใจ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่มีข่าวว่าเมืองจีนจะไม่ซื้อข้าวจากเมืองไทยนั้น รัฐไทยจึงคิดว่าการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่

---

[8] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), “พระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477”, เล่มเดิม, หน้า 550 – 551.

[9] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 105/2478, (2478). เรื่องโรงเรียนการประมง วันที่ 10 มกราคม.

[10] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). ข่าวหนังสือพิมพ์จีน, 29 พฤษภาคม.

ทำให้นายทุนชาวจีนตอบโต้ด้วยการไม่ซื้อข้าวไทย[11] แต่ภายหลังจากการส่งเจ้าหน้าที่ไปสอบสวนถึงกรณีดังกล่าวในเมืองจีนจึงทำให้ทราบว่า สาเหตุของการที่จีนจะไม่ซื้อข้าวไทยนั้นเกิดจากการที่รัฐเพิกถอนใบอนุญาตโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนภาษาจีน[12] อย่างไรก็ตามการที่รัฐคิดว่าการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้จะทำให้นายทุนชาวจีนดำเนินการตอบโต้ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยก็ตระหนักดีถึงผลกระทบของพระราชบัญญัติดังกล่าวที่จะมีต่อการประกอบอาชีพของนายทุนชาวจีนเป็นอย่างมากจนอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ได้

แม้ว่ารัฐจะตระหนักดีว่าการออกพระราชบัญญัติดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมากของนายทุนชาวจีน แต่รัฐไทยในสมัยนี้ก็คงจะมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจในการควบคุมการประกอบอาชีพดังกล่าวของนายทุนนายทุนชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐบาลต้องการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชาวไทย แต่มีชาวไทยประกอบอาชีพประมงเพียงเล็กน้อยและส่วนใหญ่ก็ไม่ทำเป็นล่ำเป็นสันหรือทำเป็นการค้า ทำให้แม้ว่าเมืองไทยจะมีปลาอุดมสมบูรณ์ก็ยังต้องซื้อปลาจากภายนอกประเทศเข้ามาจำหน่าย ประกอบกับการที่การจับปลาด้วยเรือของนายทุนชาวจีนนั้นทำให้จับปลาได้มากกว่าการทำโป๊ะซึ่งชาวไทยใช้อยู่ จึงทำให้ชาวไทยไม่สามารถประกอบอาชีพนี้แข่งขันกับนายทุนนายทุนชาวจีนได้ รัฐไทยจึงต้องออกพระราชบัญญัตินี้เพื่อที่จะควบคุมการจับปลาของ “ชาวต่างประเทศ” เพื่อที่จะเป็นการช่วยเหลือให้ชาวไทยสามารถเข้าประกอบอาชีพทางการประมงได้อย่างเป็นล่ำเป็นสัน[13]

อย่างไรก็ตาม รัฐไทยเองก็คงจะตระหนักดีถึงความสามารถของชาวไทยในการประกอบอาชีพดังกล่าว ดังนั้นแม้ว่ารัฐจะออกพระราชบัญญัติฉบับนี้เพื่อเป็นการควบคุมการประกอบอาชีพประมงของนายทุนชาวจีน และส่งเสริมบทบาทของชาวไทยเข้าแทนที่ แต่รัฐไทยก็ยังคงเกรงว่าชาวไทยอาจจะยังไม่สามารถที่จะทำอาชีพนี้ได้ทั้งหมด ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของรัฐโดยส่วนรวม รัฐจึงได้มีข้อกำหนดที่เป็นการผ่อนผันไว้ให้กับนายทุนชาวจีน โดยที่แม้รัฐจะมีข้อห้ามเรือจับสัตว์น้ำของคนต่างด้าวจับสัตว์น้ำในน่านน้ำสยาม แต่รัฐก็ยังกำหนดข้อยกเว้นว่า

> แต่คนต่างด้าวคนใด ซึ่งมีใบอนุญาตให้ใช้เครื่องมือสำหรับจับสัตว์น้ำอยู่แล้วในเวลานี้ จะทำการจับสัตว์น้ำต่อไปรวมทั้งการใช้เรือที่ได้รับอนุญาตแล้วก็ได้

---

[11] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 29/2478. (2478). เรื่อง จีนปิดสินค้าข้าวสยาม วันที่ 24 มิถุนายน.

[12] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 47/2478. (2478). เรื่อง นายวิลาศ โอสถานนท์รายงานการไปประเทศจีน. วันที่ 7 สิงหาคม.

[13] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 105/2478. (2478). เรื่อง โรงเรียนการประมง. วันที่ 10 มกราคม.

> และใบอนุญาตสำหรับเครื่องมือและเรือนั้นจะต่ออายุอีกก็ได้ ถ้าหากว่าผู้รับใบอนุญาตมิได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายว่าด้วยการจับสัตว์น้ำและกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในกฎหมายนั้น[14]

และยังมีข้อยกเว้นเกี่ยวกับคนประจำเรือที่เป็นคนต่างด้าว ว่า

> แต่คนต่างด้าวผู้ซึ่งได้อาศัยอยู่ในสยามเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้ ย่อมเป็นคนประจำเรือจับสัตว์น้ำได้ ถ้าหากว่าคนต่างด้าวเหล่านั้นรวมกันไม่มากกว่าร้อยละยี่สิบห้าแห่งจำนวนคนประจำเรือ[15]

รัฐไทยยังตระหนักดีถึงความสามารถของชาวไทยในการประกอบอาชีพการประมงที่ถ้าปล่อยให้ทำเองก็ไม่อาจที่จะแข่งขันกับชาวต่างประเทศได้ รัฐจึงได้กำหนดข้อผ่อนผันว่า “มิให้ถือว่าคนประจำเรือเป็นคนต่างด้าว ถ้าหากคนต่างด้าวนั้นเป็นครูสอนวิชาการประมง”[16] เพื่อที่จะอาศัยความรู้ความชำนาญของ “ชาวต่างประเทศ” ในการสอนการทำประมงให้กับชาวไทยเพื่อที่ชาวไทยจะสามารถเข้าประกอบอาชีพนี้แทนชาวต่างประเทศได้ในที่สุด ดังการให้เหตุผลของน.ต. หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีรักษาราชการแทนรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2478 เกี่ยวกับการยกเว้นให้กับชาวต่างด้าวที่เป็นครูประมง ว่า

> ในภายหน้าในเรื่องการประมงซึ่งเป็นอาชีพของราษฎรนั้นอาจจะแพร่หลายยิ่งขึ้น และในการแพร่หลายนั้น เราอาจจะนำเอาวิธีการต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีการในทางวิทยาศาสตร์ก็ดี หรือวิธีการซึ่งผิดจากธรรมเนียมประเพณีที่ชาวประมงของเราได้ใช้อยู่ก็ดี เพราะฉะนั้นในกรณีเช่นนี้อาจจะมีเทศบาลใดเทศบาลหนึ่ง ซึ่งอาจจะตั้งโรงเรียนจับสัตว์น้ำขึ้น เพราะฉะนั้นจึงได้เขียนเองไว้ว่า (ครูประมงชาวต่างด้าว...ผู้เขียน) โรงเรียนละไม่เกิน ๕ คน[17]

อย่างไรก็ตาม การกำหนดดังกล่าวก็อาจจะกลายเป็น “ช่องทาง” ที่ทำให้นายทุนชาวจีนสามารถประกอบอาชีพประมงต่อไปได้ถ้าถือว่านายทุนชาวจีนเป็นครูการประมง ซึ่งการกำหนดข้อยกเว้นต่างๆ ดังกล่าวก็ทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งยังคงสามารถประกอบอาชีพการประมงต่อไปได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้ว่ารัฐไทยจะต้องการส่งเสริมให้ชาวไทยมีบทบาททางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น แต่รัฐไทยก็ยังคงตระหนักถึงการที่จะต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทาง

---

[14] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), “พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม” เล่มเดิม, หน้า 556.

[15] แหล่งเดิม, หน้า 557.

[16] แหล่งเดิม, หน้า 557.

[17] สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2478). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ปี พ.ศ.2478. พระนคร; สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, หน้า 2458.

เศรษฐกิจอยู่ เพื่อมิให้กระทบกระเทือนกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม รัฐจึงได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อเป็นการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนดังกล่าว

การที่อาชีพการประมงยังคงอยู่ในการควบคุมของนายทุนชาวจีน นอกจากจะเนื่องมาจากการผ่อนผันของรัฐดังกล่าวแล้ว ยังน่าจะเนื่องมาจากความบกพร่องของข้อกำหนดในพระราชบัญญัติที่ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมิได้ออกกฎกระทรวงเพื่อที่จะทำให้เกิดการบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ[18] ดังปรากฏในการชี้แจงของกระทรวงเศรษฐการ ซึ่งทำหน้าที่ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ถึงสาเหตุที่ทำให้รัฐยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2479 ว่า

> กระทรวงเศรษฐการชี้แจงว่า เหตุที่กฎกระทรวงต้องออกล่าช้าก็เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำ พ.ศ.2477 บางมาตรายังมีความไม่ชัดเจน ในเรื่องการจดทะเบียนและการตรวจเรือ ซึ่งจำเป็นจะต้องแก้ไขใหม่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งข้อบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังขัดต่อหลักการสมภาพในการเก็บภาษีอากรด้วย จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องจัดการแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับนี้เสียก่อน ถ้าหากได้แก้ไขแล้วเมื่อใด กฎกระทรวงก็จะออกได้ทันที[19]

จากความไม่ชัดเจนของข้อกำหนดดังกล่าวทำให้การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติใช้ของเจ้าหน้าที่ของรัฐยังมีความบกพร่อง จึงทำให้ไม่สามารถควบคุมการประกอบอาชีพประมงของนายทุนนายทุนชาวจีนได้อย่างรัดกุมเพียงพอ ดังปรากฏรายงานเกี่ยวกับการนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477 ไปปฏิบัติใช้ว่า "...ยากแก่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่จะบริหารงานให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัตินี้ บางมาตราบกพร่องไม่สามารถจะควบคุมให้อาชีพการประมงเป็นไปตามนโยบาย..."[20] ประกอบกับการที่รัฐเองก็ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอที่จะทำการจดทะเบียนเรือที่จะ

---

[18] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 51/2479. (2479). เรื่อง พระราชบัญญัติการจดทะเบียนและการออกใบอนุญาติเรืองจับสัตว์น้ำ พ.ศ.2477, วันที่ 14 ตุลาคม.

[19] แหล่งเดิม.

[20] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 55/2479. (2479). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม (ฉะบับที่ 2) พ.ศ.2479, วันที่ 23 ตุลาคม.

อนุญาตให้เป็นเรือจับสัตว์น้ำสยาม จึงทำให้รัฐมีการผ่อนผันในการจดทะเบียนเรือ โดยให้ถือว่าเรือที่ไม่ได้จดทะเบียนเพราะเจ้าหน้าที่ไม่พอนั้นไม่มีความผิด สามารถที่จะเดินเรือจับสัตว์น้ำต่อไปได้[21]

แสดงให้เห็นว่ามาตรการกฎหมายดังกล่าวและการนำกฎหมายไปปฏิบัติใช้นั้นยังมีความบกพร่องที่ยังไม่สามารถออกกฎกระทรวงมาบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้ ทำให้นายทุนชาวจีนอาจจะอาศัยข้อบกพร่องของกฎหมายดังกล่าวและการผ่อนผันของรัฐดังกล่าวทำการเดินเรือประมงของตนต่อไปได้ ทำให้รัฐไม่สามารถที่จะส่งเสริมอาชีพการประมงให้เป็นของชาวไทยได้ตามจุดประสงค์ของการออกพระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้นายทุนชาวจีนยังสามารถควบคุมการประกอบอาชีพประมงอยู่ได้ รัฐจึงต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม (ฉะบับที่ 2) พุทธศักราช 2479 เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพการประมงของชาวไทย โดยยกเว้นให้เรือขนาดเล็กไม่ต้องมาจดทะเบียน ทั้งนี้เพื่อผ่อนผันให้ชาวไทยที่มีอาชีพประมงเพียงหาเช้ากินค่ำไม่ต้องนำเรือมาจดทะเบียนเป็นเรือจับสัตว์น้ำ จะได้สามารถทำอาชีพดังกล่าวได้ต่อไป[22] แต่ข้อกำหนดในพระราชบัญญัติฉบับนี้คงจะไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นข้อกำหนดที่มีจุดประสงค์ที่จะผ่อนผันให้ชาวไทยได้ทำอาชีพการประมงเล็กๆ น้อยๆ มากกว่าที่ต้องการจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีน

จากการที่รัฐไทยได้ตระหนักดีถึงการที่พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำสยามและพระราชบัญญัติการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตเรือจับสัตว์น้ำ พุทธศักราช 2477 ยังมีข้อความที่บกพร่อง ทำให้การนำปฏิบัติเพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนทำได้อย่างไม่เต็มที่ แต่รัฐก็ยังมิได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อที่จะทำให้การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาจจะแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยเองก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐยังคงต้องอาศัยนายทุนนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพการประมง เพื่อผลประโยชน์ของรัฐโดยส่วนรวม รัฐจึงยังคงมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะประกอบอาชีพประมงต่อไปได้ โดยการไม่แก้ไขพระราชบัญญัติให้มีความเข้มงวดรัดกุมในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่รัฐมีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” รัฐจึงต้องแสดงให้เห็นว่ารัฐได้มีการดำเนินมาตรการเพื่อที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการประกอบอาชีพดังกล่าว แต่เนื่องจากชาวไทยยังไม่สามารถที่จะทำการประมงขนาดใหญ่ได้ รัฐจึงได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน และหันมาเน้น

---

[21] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 13/2481. (2481). เรื่อง การออกกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช.2477 วันที่ 15 กรกฎาคม.

[22] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 55/2479. (2479). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม (ฉะบับที่ 2) พ.ศ.2479, วันที่ 23 ตุลาคม.

การส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำประมงขนาดเล็ก เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล และไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศ

นอกจากนั้นแม้ว่าการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิจับสัตว์น้ำในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช 2477 จะเป็นการที่รัฐต้องการที่จะควบคุมการประกอบอาชีพประมงของนายทุนนายทุนชาวจีน แต่ก็มิได้เป็นการที่รัฐต้องการจะแสดงการเป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนชาวจีน เนื่องจากการที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดว่าการห้ามดังกล่าวนั้นใช้สำหรับ “คนต่างด้าว” ซึ่งก็หมายถึง “ชาวต่างประเทศ” ทั้งหมด มิได้หมายถึงแต่นายทุนชาวจีนแต่เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่าชาวญี่ปุ่นที่มีอาชีพประมงในเมืองไทยก็ได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัตินี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้ชาวญี่ปุ่นต้องถูกจับกุม เนื่องจากการที่ยังคงทำการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำของไทยอยู่ภายหลังจากที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศใช้แล้ว ซึ่งทำให้ชาวญี่ปุ่นรู้สึกว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้นั้น รัฐบาลไทยออกมาเพื่อที่จะเจาะจงใช้เพื่อควบคุมชาวญี่ปุ่น รัฐบาลไทยจึงต้องชี้แจงว่ารัฐบาลได้บังคับใช้กับชาติอื่นๆ เช่นเดียวกัน[23]

ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2478 ถึงการที่รัฐไทยได้มีการลงโทษชาวญี่ปุ่นที่ยังคงจับสัตว์น้ำ อันเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายของไทย มีใจความว่า

> ปัญหาที่อาจมีข้อขัดข้องหมองใจกับญี่ปุ่นขึ้นได้ เท่าที่สังเกตเห็นก็มีเรื่องญี่ปุ่นเข้ามาจับสัตว์น้ำในพระราชอาณาเขตต์อยู่เนืองๆ ในเรื่องนี้ทางฝ่ายเรามีพระราชบัญญัติห้ามการจับสัตว์น้ำในพระราชอาณาเขตต์ ก็จำต้องดำเนินการจับกุมฟ้องร้องลงโทษตามพระราชบัญญัตินั้น[24]

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้เลือกปฏิบัติหรือเจาะจงที่จะใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนโดยเฉพาะ แต่รัฐไทยได้ดำเนินการกับชาวต่างชาติชาติอื่นๆ ที่ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยเช่นเดียวกัน แม้ว่ารัฐไทยจะได้รับการทักท้วงถึงการดำเนินการดังกล่าวกับชาวญี่ปุ่นจากรัฐบาลญี่ปุ่นที่รัฐไทยต้องการจะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี ดังปรากฏในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2478 ว่า ”...เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ที่

---

[23] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 41/2478. (2478). เรื่องการเจริญทางพระราชไมตรี. วันที่ 24 กรกฎาคม.

[24] แหล่งเดิม.

จะให้ไมตรีระหว่างญี่ปุ่นกับสยามสนิทสนมยิ่งขึ้น..."[25] แต่รัฐไทยก็ยังคงยืนยันที่จำเป็นจะต้องลงโทษชาวญี่ปุ่นที่ฝ่าฝืนกฎหมายไทยเช่นเดียวกันกับชาวต่างชาติชาติอื่นๆ

หรือการที่ชาวญี่ปุ่นได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัตินี้ที่ทำให้ชาวประมงญี่ปุ่นไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ชาวญี่ปุ่นจึงพยายามหาทางหลีกเลี่ยงโดยการที่จะขอเป็นครูประมงเพื่อสอนการประมงให้กับชาวไทย ที่จะทำให้ชาวญี่ปุ่นสามารถที่จะประกอบอาชีพประมงต่อไปได้ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับนี้[26] แต่รัฐไทยก็ตระหนักดีถึงการพยายามหาทางหลีกเลี่ยงข้อกฎหมายของชาวญี่ปุ่น ในที่สุดจึงไม่อนุญาตให้ชาวประมงญี่ปุ่นเป็นครูสอนการประมง และให้ส่งชาวประมงญี่ปุ่นเหล่านี้กลับประเทศญี่ปุ่น[27] จากกรณีของชาวญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าการออกพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นมิได้แสดงว่ารัฐไทยเป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนชาวจีนโดยตรง เนื่องจากรัฐได้บังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้กับ "ชาวต่างประเทศ" ชาติต่างๆ เช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนประกอบอาชีพนี้อยู่เป็นจำนวนมากที่สุดจึงได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัติมากที่สุด ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ออกมาเพื่อที่จะแสดงการเป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนนายทุนชาวจีน

5.1.2 การส่งเสริมบทบาทชาวไทยทางเศรษฐกิจของรัฐไทยที่มีต่อการดำเนินการกับ "นายทุนชาวจีน"

นอกจากการที่รัฐไทยจะมีการดำเนินมาตรการทางกฎหมายที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐได้ดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะเปิด "ช่องทาง" ให้ชาวไทยได้เข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจแล้ว รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่ต้องการจะให้ชาวไทยเลื่อมใสในการกสิกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม และให้ฐานะความเป็นอยู่ของชาวไทยดีขึ้น[28] รัฐไทยจึงต้องมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมชาวไทยให้เข้าไปมีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ในฐานะที่นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ

---

[25] แหล่งเดิม.

[26] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42/2478. (2478). เรื่อง การขออนุญาตให้ชนชาติญี่ปุ่นเป็นครูสอนวิชาการประมงในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม, วันที่ 26 กรกฎาคม.

[27] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 66/2478. (2478). เรื่อง ตั้งโรงเรียนการประมง วันที่ 18 กันยายน.

[28] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 16/2476. (2476). เรื่อง หน้าที่ราชการของสภาเศรษฐกิจ วันที่ 16 สิงหาคม.

ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวไทยได้เข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจรัฐบาลจึงได้ส่งเสริมให้ “พ่อค้าไทย” มีการรวมกันให้เป็นกลุ้มก้อนเพื่อที่รัฐบาลจะได้ให้การสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง “หอการค้าไทย” ซึ่งได้เริ่มต้นขึ้นมาจากการที่มีพ่อค้าคณะหนึ่งภายใต้การนำของนายเล็ก โกเมศ ได้ร่วมประชุมกันเป็นครั้งแรก ณ ตำบลตรอกกัปตันบุช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมในครั้งนั้น 6 คนคือ พระยาภิรมย์ภักดี, นายเล็ก โกเมศ, นายเจือ เพ็ญภาคกุล, นายทองดี อิสระกุล, นายเชฮุ่น ย่งฮั้ว และนายสิริบูรณ์ ภาคสุวรรณ ต่อมา ดร.โชติ คุ้มพันธ์, นายประทุม สุสังกร์กาญจน์ และหลวงบุรณเวชวาณิชย์ ได้เข้าร่วมด้วย และที่ประชุมได้มอบให้พระยาภิรมย์ภักดี, พระชัยสิทธิเวช, หลวงนรเศรษฐสนิท และขุนเลิศดำริห์การ เป็นผู้ไปจดทะเบียนก่อตั้งเป็นสมาคม โดยกำหนดเอาวันพฤหัสบดีที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2476 เป็นปฐมฤกษ์ในการจดทะเบียน โดยมี “พระยาภิรมย์ภักดี” เป็นนายกสมาคมหอการค้าคนแรก และประกอบด้วยกรรมการอีก 25 ท่าน[29] ซึ่งรัฐบาลได้ให้การอุปถัมภ์อย่างเต็มที่ตั้งแต่เริ่มต้น[30]

หอการค้าไทยที่ตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์สำคัญ 6 ประการ คือ

1) เชื่อมความสามัคคีระหว่างพ่อค้ากับประชาชน

2) แลกเปลี่ยนและให้ความรู้

3) ช่วยเหลือพ่อค้าไทยเท่าที่จะทำได้

4) ส่งเสริมการติดต่อระหว่างพ่อค้าไทยและนอกประเทศ

5) บำรุงและส่งเสริมพ่อค้าไทย

6) ปลูกฝังชาวไทยให้นิยมการค้ามากขึ้น[31]

ถึงแม้ว่าในระยะแรกหอการค้าไทยจะยังไม่มีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากการที่พ่อค้าไทยไม่สามารถที่จะรวมตัวกันได้เหนียวแน่น และยังมีปัญหาในเรื่องทุนที่จะใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆ อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่หอการค้าไทยขอเงินสนับสนุนจากรัฐบาลในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2477 เพื่อจัดงานออกร้านเป็นประจำทุกปี เนื่องจาก “หอการค้าก็พึ่งจะเริ่มเกิดทุนรอนก็ยังไม่มีมากพอที่จะทำได้โดยลำพัง...”[32] หรือการที่รัฐไทยได้มีการอนุมัติเงิน

---

[29] หอการค้าไทย. (2525). บทบาทของหอการค้าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ. กรุงเทพฯ: แผนกวิจัยและวางแผน หอการค้าไทย, หน้า 1 – 3.

[30] ณรงค์ เพชรประเสริฐ. (2518). สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (อัดสำเนา), หน้า 36.

[31] สมาคมพ่อค้าไทย. (2514). “ประวัติสมาคมพ่อค้าไทย”. ที่ระลึกเปิดอาคารสมาคมพ่อค้าไทย. พระนคร: กรุงสยามการพิมพ์, หน้า 3.

[32] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 42/2477. (2477). เรื่อง หอการค้าไทยขออนุญาตมีงานออกร้าน วันที่ 17 สิงหาคม.

ช่วยเหลือหอการค้าไทยในเดือนมกราคม พ.ศ.2479 เพื่อที่จะนำไปใช้ในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าที่ประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้เนื่องจาก "...หอการค้าไทยแจ้งว่ามีทุนรอนไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้..."[33] แสดงให้เห็นถึงปัญหาการขาดแคลนทุนของหอการค้าไทย ซึ่งอาจจะส่งผลให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจของหอการค้าไทยเป็นไปได้อย่างล่าช้า จึงทำให้ในระยะนี้หอการค้าไทยยังไม่มีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจมากนัก

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐไทยให้ความช่วยเหลือหอการค้าไทยนับตั้งแต่การเริ่มจัดตั้งจนกระทั่งให้ความช่วยเหลือในเรื่องทุนในการดำเนินกิจการต่างๆ ของหอการค้าไทยก็แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยต้องการที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะดึงอำนาจทางเศรษฐกิจกลับมาอยู่ในมือชาวไทย หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการทางเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งก็เท่ากับเป็นความต้องการที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจลง ถึงแม้หอการค้าไทยยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวของรัฐบาล แต่หอการค้าก็ได้พยายามทำหน้าที่ในการส่งเสริม "ความเป็นไทย" ในทางเศรษฐกิจ โดยการเผยแพร่สินค้าไทยเพื่อให้ชาวไทยนิยมใช้ "สินค้าไทย" แทน "สินค้าต่างด้าว"

ดังจะเห็นได้จากการที่พระยาภิรมย์ภักดี นายกหอการค้าไทย ได้ขออนุญาตจากรัฐบาลเพื่อจะจัดงานแสดงสินค้าของประเทศไทย โดยจะจัดในเดือนมกราคมเป็นงานประจำปี ปีละครั้ง ซึ่งจะเริ่มครั้งแรกในเดือนมกราคม พ.ศ.2477 เนื่องจากเห็นว่าการจัดงานดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติในการที่จะทำให้ "สินค้าไทย" ได้รับความนิยมเพิ่มมากยิ่งขึ้น[34] แสดงให้เห็นว่าหอการค้าไทยก็ได้ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ที่รัฐไทยให้การสนับสนุนในการจัดตั้งองค์กรแห่งนี้ ก็เพื่อที่จะส่งเสริม "ความเป็นไทย" ในทางเศรษฐกิจ หอการค้าไทยจึงได้พยายามดำเนินการเพื่อที่จะให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวเท่าที่สามารถจะดำเนินการได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้ว่าการสนับสนุนการจัดตั้งหอการค้าไทยของรัฐไทยจะยังไม่สามารถลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจลงได้มากนัก แต่การสนับสนุนและการให้ช่วยเหลือหอการค้าไทยดังกล่าวของรัฐไทยก็ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยต้องการที่จะส่งเสริมบทบาทของ ชาวไทยในทางเศรษฐกิจให้มีมากยิ่งขึ้น อันสอดคล้องกับนโยบาย "ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ"ของรัฐไทย

นอกจากรัฐไทยในช่วงเวลานี้จะทำการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการดำเนินการทางเศรษฐกิจแล้ว รัฐยังได้เข้ามีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจเองอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการที่

---

[33] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 71/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติจ่ายเงินช่วยเหลือหอการค้าไทย, วันที่ 19 มกราคม.

[34] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 42/2477. (2477). เรื่อง หอการค้าไทยขออนุญาตมีงานออกร้าน วันที่ 17 สิงหาคม.

รัฐในสมัยนี้มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของรัฐทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากรัฐในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมีแนวคิดที่ว่า รัฐควรจะเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ มิใช่ปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีเหมือนเช่นรัฐในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์[35] ด้วยเหตุดังนี้รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้เข้าเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจโดยตรง โดยการก่อตั้งบริษัทที่รัฐเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ เพื่อเข้าประกอบการในกิจการที่รัฐเห็นว่ามีความสำคัญ และ “เอกชนไทย” ไม่สามารถที่จะเข้าประกอบการกิจการนั้นๆ ได้ด้วยตนเอง รัฐจึงเข้าเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเป็นการริเริ่มกิจการของชาวไทย เพื่อที่จะทำการแข่งขันกับกิจการ “ชาวต่างประเทศ” เพื่อลดการครอบงำทางเศรษฐกิจของ “ชาวต่างประเทศ” โดยเฉพาะนายทุนชาวจีน และเมื่อ “เอกชนไทย” สามารถที่จะดำเนินกิจการนั้นๆ ได้ด้วยตนเองแล้ว รัฐก็จะปล่อยให้เอกชนไทยดำเนินกิจการนั้นต่อไป

ดังที่ปรากฏในนโยบายของรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ที่เข้ารับตำแหน่งในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477 ที่มีแผนดำเนินการทางเศรษฐกิจว่า

> กิจการบางอย่างที่เป็นสาธารณูปโภค รัฐบาลอาจเข้าควบคุมตลอดจนร่วมทุนร่วมงานกับบริษัทหรือเอกชนเป็นรูปบริษัทสาธารณะ บางอย่างสมควรจะจัดทำเองก็จะจัดทำ และกิจการที่ไม่เป็นสาธารณูปโภค จะปล่อยให้พลเมืองทำกันเอง นอกจากสิ่งใดเป็นของสำคัญสำหรับชาติควรจัดทำก่อน แต่ถ้ายังไม่มีผู้เริ่มทำ รัฐบาลจะเป็นผู้นำหรือสนับสนุนหรือเข้าร่วมมือด้วย เมื่อเห็นว่าควรจะปล่อยได้ ก็จะได้ปล่อยให้บริษัทหรือเอกชนดำเนินการต่อไป[36]

ด้วยนโยบายดังกล่าวของรัฐไทยจึงทำให้รัฐได้เริ่มเข้าประกอบการทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมีสนธิสัญญาพระราชไมตรีที่ได้ทำไว้กับประเทศต่างๆ จึงทำให้รัฐยังไม่อาจเข้าไปมีส่วนในกิจการประเภทต่างๆ ได้มากนัก เพราะยังมีข้อผูกพันที่ต้องทำตามสัญญา โดยเฉพาะในประเด็นจะต้องปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจเป็นไปอย่างเสรีไม่เกิดระบบผูกขาด จึงทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังไม่สามารถที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่นัก แต่เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐ แต่รัฐไทยในช่วงเวลาก็ได้มีการเริ่มดำเนินการในกิจการ

---

[35] เรืองวิทย์ ลิ่มปนาท. (2537). บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ.2475 – 2500). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,หน้า 73.

[36] เสถียร ลายลักษณ์, “คำแถลงนโยบาย”, เล่มเดิม, หน้า 406.

บางอย่างบ้างแล้ว อันได้แก่ บริษัทกระดาษ โรงงานสาวไหม[37] โรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาล และได้เริ่มวางโครงการบริษัทข้าวไทย ในปี พ.ศ.2480[38]

การที่รัฐได้เข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเองดังกล่าวนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของรัฐไทยที่จะดำเนินการกับนายทุนนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการตั้งโรงงานน้ำตาลสยามของรัฐ ที่รัฐได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจในการเลือกที่ตั้งของโรงงาน ซึ่งรัฐเห็นว่าจังหวัดที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งของโรงงานมีอยู่ด้วยกัน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดลำปาง แต่รัฐเห็นว่าจังหวัดนครปฐมและชลบุรีไม่เหมาะสม เพราะนอกจากการคมนาคมไม่สะดวกแล้ว ยังเป็นเพราะ "...ผู้ที่ทำการปลูกอ้อยเป็นอาชีพก็เป็นคนจีนหรือลูกจีนโดยมาก ซึ่งมีขนบธรรมเนียมโอนเอนไปคนจีน"[39] แสดงให้เห็นว่ารัฐไม่ต้องการให้นายทุนชาวจีนมีบทบาทในการปลูกอ้อยที่จะนำมาใช้ในการทำน้ำตาลในโรงงานของรัฐ เนื่องจากรัฐต้องการที่จะให้โรงงานแห่งนี้เป็นกิจการที่ส่งเสริมบทบาทของ ชาวไทยในทางเศรษฐกิจ ดังที่รัฐได้ให้เหตุผลในการที่จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่เหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งโรงงานน้ำตาลของรัฐ คือ "...พวกที่ทำการปลูกอ้อยเป็นคนไทยทั้งสิ้น"[40]

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการที่รัฐเข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจนั้นก็เพื่อที่จะส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทย และลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน เช่นเดียวกันกับการวางโครงการจัดตั้งบริษัทข้าวไทยนั้น ก็เนื่องมาจากรัฐเห็นว่า "...การค้าข้าวเวลานี้อยู่ในมือคนจีน ถ้าคนจีนไม่ทำ เราจะลำบาก ฉะนั้นมีปัญหาว่าเราจะทำหรือไม่"[41] ซึ่งในที่สุดที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2480 ก็รับหลักการในการดำเนินการตามโครงการค้าข้าวของรัฐ ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งบริษัทข้าวไทย แม้ว่าในที่ประชุมครั้งนี้จะมีการพิจารณาแล้วว่าการดำเนินการดังกล่าวอาจจะไม่ได้กำไร แต่ก็เห็นว่าไม่อาจที่จะปล่อยให้นายทุนชาวจีนควบคุมการค้าข้าวได้อีกต่อไป ดังนั้นรัฐควรที่จะลงมือทำก่อน และถ้ากิจการไปได้ดีก็อาจจะปล่อย

---

[37] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 79/2479. (2478). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขอดำเนินงานอุตสาหกรรมสาวไหม และทำน้ำตาลเป็นแบบบริษัท วันที่ 8 เมษายน.

[38] C.D. Cowan. (1964). The Economic Development of Southeast Asia: Studies in Economic History and Political Economy. London: George Allen and Unwin ltd, p.104.

[39] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 57/2479. (2478). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการเสนอที่ๆจะจัดการโรงงานทำน้ำตาล,วันที่ 8 เมษายน.

[40] แหล่งเดิม.

[41] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 10/2480 (สมัยที่ 2). (2480). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติหลักการในโครงการบางอย่าง, วันที่ 21 มกราคม.

ให้ชาวไทยเข้ามาทำแทน[42] แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจุดประสงค์ที่รัฐไทยเข้าประกอบการในกิจการค้าข้าวนั้น เนื่องจากรัฐต้องการที่ดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่ควบคุมการค้าข้าวอยู่

นอกจากการจัดตั้งบริษัทของรัฐดังกล่าวที่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นรูปธรรมในรัฐบาลในช่วงเวลานี้ เพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจแล้ว รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังได้มีการวางโครงการที่จะเป็นผู้ประกอบการในกิจการหลายๆ ประเภท ซึ่งทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับไปดำเนินการต่อในการจัดตั้งบริษัทตามโครงการเหล่านั้น เพื่อที่จะดำเนินการกับ นายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการค้ายาง[43] และการทำเหมืองแร่ โดยรัฐพยายามที่จะสงวนการทำสวนยางและการเหมืองแร่ให้ชาวไทย ซึ่งจากนโยบายดังกล่าวก็น่าจะมีผลต่อการการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน เนื่องจากเป็นกิจการที่มีนายทุนชาวจีนดำเนินการอยู่มากพอสมควร

ดังจะเห็นได้จากการทำเหมืองแร่นั้น ก็ได้เป็นที่ตระหนักและยอมรับว่าการทำเหมืองแร่นั้นได้ถูกควบคุมโดย “คนต่างด้าว” ทั้งสิ้น จึงทำให้นายมังกร สามเสน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้ร่อนแร่และขุดหาแร่ชั่วคราว พุทธศักราช 2477 เพื่อที่จะเปิดให้ชาวไทยได้ขุดหาแร่ เพื่อได้ยังชีพ อันจะเป็นไปตามหลัก 6 ประการที่จะให้ราษฎรประกอบอาชีพโดยทั่วไป มีเสรีภาพที่จะประกอบอาชีพ มีงานทำไม่อดอยาก[44] ซึ่งทางฝ่ายรัฐบาลก็ได้รับเรื่องและได้ตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นพิจารณา โดยที่มีความเห็นพ้องในทางหลักการ ตามคำกล่าวของนายไต๋ ปาณิกบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งร่วมเป็นกรรมธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีความว่า “...ในอดีต เราได้เขียนกฎหมายพลาดไป ฉะนั้นเห็นว่าเราพลาดไปแล้ว ก็ควรจะแก้ไขเสีย โดยให้สิทธิชาวไทยเป็นพิเศษ (ในการขุดหาแร่ - - ผู้เขียน)”[45] แต่การจะดำเนินการในเรื่องนี้ก็มีปัญหา เนื่องจากเป็นการขัดกับสัญญาทางพระราชไมตรี ดังที่หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรวรวรรณ ที่ปรึกษารัฐบาล ได้อธิบายว่า “การที่เราจะเขียนกฎหมายให้สิทธิเป็นพิเศษเฉพาะคนไทยและจำกัดสิทธิคนชาติอื่นๆ ทำไม่ได้ เพราะเป็นการขัดต่อสัญญาทางพระราชไมตรี...”[46] ทำให้

---

[42] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 11/2480 (ตอน 2). (2480). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติหลักการในโครงการณ์บางอย่าง สำหรับ พ.ศ.2481, วันที่ 24 มกราคม .

[43] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 10/2480 (สมัยที่ 2). (2480). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติหลักการในโครงการบางอย่าง, วันที่ 21 มกราคม.

[44] สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2477). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) พ.ศ.2477. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, หน้า 329.

[45] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.60/12 (2477).บันทึกร่างประชุมโดยย่อ ร่างพระราชบัญญัติให้ร่อนและขุดหาแร่ พ.ศ.2477, ลงวันที่ 17 มกราคม.

[46] แหล่งเดิม.

ต่อมารัฐบาลก็ได้ยอมถอนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อมิให้เกิดความยุ่งยากทางการเมืองการบริหาร และกระทบต่อความสัมพันธ์กับต่างประเทศ[47]

ถึงแม้รัฐไทยจะเห็นว่ายังไม่สามารถที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการทำเหมืองแร่ของคนต่างด้าว และให้สิทธิชาวไทยเป็นพิเศษได้ แต่รัฐไทยก็มิได้ล้มเลิกความตั้งใจดังกล่าว รัฐจึงได้มีนโยบายในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนที่จะกีดกันการให้สัมปทานกับ “ชาวต่างประเทศ” ให้มีจำนวนน้อยที่สุด เพื่อที่จะสงวนเหมืองแร่ส่วนหนึ่งไว้เป็นของรัฐ และรัฐจะให้สัมปทานดังกล่าวแก่ชาวไทย[48] และโดยที่นายทุนชาวจีนก็เป็น “ชาวต่างประเทศ” กลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการทำเหมืองแร่ ดังจะเห็นได้จากการประเมินแร่ที่ขุดได้ของไทยในปี พ.ศ.2480 ได้มีรายงานว่ามีเหมืองของนายทุนชาวจีนอยู่ประมาณ 228 แห่ง (ทั้งนี้ยังไม่นับรวมเหมืองที่เป็นของลูกหลานนายทุนชาวจีน) ในขณะที่ของชาวต่างประเทศอื่นมีประมาณ 54 แห่ง และของชาวไทยมีประมาณ 8 แห่ง[49]

ดังนั้นนโยบายการสงวนแร่ให้ชาวไทย ดังกล่าวก็น่าจะต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน เพราะพื้นที่ในการที่รัฐจะให้สัมปทานกับชาวต่างประเทศจะต้องลดลง และรัฐก็เพิ่มความเข้มงวดมากขึ้นในการให้สัมปทานกับชาวต่างประเทศโดยจะจะพิจารณาว่าผู้ได้รับสัมปทานจะต้องนำที่ดินที่ได้รับสัมปทานไปทำเหมืองแร่จริงๆ ไม่ใช่นำเอาสัมปทานไปเก็บไว้เฉยๆ และไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในที่ดินที่ได้รับสัมปทาน[50] และควบคุมการขอสัมปทานของผู้ที่จะนำสัมปทานที่ได้ไปโอนให้กับชาวต่างประเทศ รวมไปถึงพยายามที่จะกำหนดอายุสัมปทานของชาวต่างประเทศให้มีระยะเวลาน้อยลงด้วย[51] จากนโยบายดังกล่าวจะทำให้พื้นที่ที่รัฐจะให้สัมประทานกับชาวต่างประเทศมีจำนวนลดลงและระยะเวลาสัมปทานก็อาจจะน้อยลงด้วย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่และระยะเวลาที่นายทุนชาวจีนจะได้รับสัมปทานอาจจะลงน้อยลงไปด้วย และยังอาจจะทำ

---

[47] แหล่งเดิม, สำเนารายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 43/2478. (2478). วันที่ 29 กรกฎาคม .

[48] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 34/2478. (2476). เรื่อง ขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม, วันที่ 5 กรกฎาคม.

[49] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 6/2480 (พิเศษ). (2480). เรื่อง บริษัทไซมิสทินไมนส์ขอให้รัฐบาลร่วมมือในการบังเกิดดีบุก, วันที่ 20 พฤษภาคม.

[50] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2479. (2479). เรื่อง ขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม นายเง่า ทายซายกับพวกรวม 23 นายกับข้อสังเกตของอนุกรรมการ, วันที่ 3 มิถุนายน.

[51] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 2/2479. (2478). เรื่อง ขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกวุลแฟรม และทองคำ, วันที่ 8 เมษายน.

ให้นายทุนชาวจีนที่จะขอสัมปทานต้องได้รับการตรวจสอบที่มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น ทำให้การได้รับสัมปทานของนายทุนชาวจีนมีความลำบากมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

จากนโยบายที่จะสงวนการทำเหมืองไว้ให้ชาวไทยดังกล่าวได้นำไปสู่การออกพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พุทธศักราช 2479 ซึ่งได้มีข้อกำหนดในกฎกระทรวงเกษตราธิการที่ออกตามความในมาตรา 6 และมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการเป็นผู้ควบคุมการทำเหมืองแร่ และการซื้อ – ขาย แร่ดีบุก ซึ่งได้กำหนดให้มีการสงวนโควตาของประเทศเพื่อกันไว้สำหรับจำนวนแร่ในครอบครอง โดยจำนวนโควตาของประเทศที่สงวนไว้เพื่อรัฐนั้น รัฐอาจขุดหาแร่เอง หรือโอนให้ผู้อื่นขุดหาแร่หรือร่อนหาแร่ก็ได้[52] การสงวนโควตาการทำเหมืองแร่ไว้ให้แก่รัฐดังกล่าว ก็เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐไทยในสมัยนี้ดังกล่าวข้างต้นที่จะสงวนแร่ให้ชาวไทยเพราะการสงวนแร่ไว้เพื่อรัฐ รัฐสามารถนำไปให้สัมปทานแก่ชาวไทยได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำเหมืองแร่ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการพยายามที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจให้มีบทบาทลดลงในการทำเหมืองแร่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวของรัฐจะได้ส่งกระทบต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่อาจจะทำเหมืองแร่ได้น้อยลง แต่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็ยังมิได้มีนโยบายเข้มงวดถึงขั้นการไม่อนุญาตให้นายทุนชาวจีนได้รับสัมปทานการทำเมืองแร่ ดังจะเห็นได้จาก รายงานการขอสัมปทานการทำเหมืองแร่ ซึ่งยังคงมีรายชื่อของนายทุนชาวจีนได้รับสัมปทานในการทำเหมืองแร่ในที่ต่างๆ อยู่เรื่อยมาภายหลังการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้[53] แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้ผู้ประกอบการนายทุนชาวจีน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการที่รัฐไทยยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนที่ทำเหมืองแร่มานานและมีความชำนาญในการทำเหมืองแร่ เนื่องจากชาวไทยยังไม่มีความชำนาญในการทำเหมืองแร่มากพอที่จะรับสัมปทานในการทำเหมืองแร่แทนที่นายทุนชาวจีนได้ทั้งหมด ซึ่งถ้ารัฐกีดกันนายทุนชาวจีนทั้งหมดก็อาจจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของประเทศจากการทำเหมืองแร่ได้ ดังจะเห็นได้จากความกังวลของรัฐเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ของชาวไทยในพื้นที่ที่รัฐสงวนไว้ให้นั้น อาจจะยังไม่สามารถทำได้ ซึ่งจะทำให้รัฐบาลต้องทำเองซึ่งรัฐอาจจะได้ผลประโยชน์เพียงเล็กน้อยว่า "...โควตาที่เหลือสงวนเพื่อรัฐ 28 เปอร์เซ็นต์ ตั้งใจไว้ให้คนไทยทำ

---

[52] เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม, (2479). "กฎกระทรวงเกษตราธิการออกตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉะบับที่ ๑)", ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 49, หน้า 867.

[53] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม รวม 27 นาย, วันที่ 18 พฤศจิกายน.

แต่เมื่อสำรวจแล้วคนไทยไม่สามารถทำได้ รัฐก็ต้องทำเอง ถ้ามิฉะนั้นก็ต้องเฉลี่ยให้คนอื่นทำ รัฐก็จะได้แต่ค่าโอน และค่าภาคหลวง..."[54]

จากการที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้ตระหนักถึงการที่ชาวไทยยังไม่มีความรู้ความชำนาญในการทำเหมืองแร่ดังกล่าว ทำให้อาจจะไม่สามารถทำเหมืองแร่ให้ประสบความสำเร็จได้ รัฐจึงได้มีการกำหนดเงื่อนไขในการโอนโควตาของรัฐให้ชาวไทยนั้นจะให้ทำเป็นการทดลองในระยะเวลา 3 เดือนก่อน เพื่อที่จะดูว่าชาวไทยสามารถที่จะทำได้หรือไม่ ถ้าทำไม่ได้รัฐก็จะได้ยกเลิกโควตา[55] เพื่อมิให้กระทบกระเทือนกับผลประโยชน์ของประเทศโดยส่วนรวม ซึ่งอาจจะทำให้รัฐต้องนำโควตาดังกล่าวกลับมายกให้ "คนอื่น" ทำ ดังที่รัฐได้แสดงความกังวลไว้ข้างต้นก็เป็นได้ ซึ่งทำให้ "คนอื่น" ยังคงมีบทบาทในการทำเหมืองแร่ต่อไป ดังนั้นการที่ชาวไทยยังขาดความรู้ความชำนาญในการทำเหมืองแล้ว จึงทำให้การจะให้ชาวไทยเข้าทำเหมืองแร่แทนนายทุนชาวจีนทั้งหมดจึงเป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐจึงยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในการทำเหมืองแร่ได้ต่อไป เพื่อมิให้กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของรัฐนายทุนชาวจีนจึงยังคงมีบทบาทในการทำเหมืองแร่อยู่ได้

จากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ทั้งการดำเนินการผ่านนโยบายและทางปฏิบัติที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้น จากแต่เดิมที่รัฐไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์แทบจะไม่เข้ามาดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเลย แต่การจะดำเนินการของรัฐไทยในช่วงนี้ก็ยังคงมีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องของสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีที่ได้ทำไว้กับนานาประเทศ ทำให้รัฐยังไม่สามารถที่จะออกกฎหมายที่จะส่งผลต่อการควบคุมการดำเนินการทางเศรษฐกิจของ "ชาวต่างประเทศ" ได้อย่างเต็มที่ แต่รัฐไทยในช่วงนี้ก็ได้พยายามที่จะดำเนินการเพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจในหลากหลายวิธีการ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวของรัฐก็น่าจะส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพต่างๆ ที่เคยทำได้อย่างค่อนข้างจะเสรี แต่ในช่วงนี้จะถูกควบคุมมากยิ่งขึ้น การจะประกอบอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรสำคัญของเมืองไทย เช่น ข้าว ดีบุก และยางพารา เป็นต้น จะต้องมีความลำบากมากยิ่งขึ้น เพราะรัฐต้องการที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยเป็นผู้ควบคุมการประกอบอาชีพที่สำคัญต่างๆ เหล่านั้น

---

[54] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 6/2480 (พิเศษ). (2480). เรื่อง บริษัทไซมิสทินไมนส์ขอให้รัฐบาลร่วมมือในการบังเกิดดีบุก, วันที่ 20 พฤษภาคม.

[55] เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม, "กฎกระทรวงเกษตราธิการออกตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉะบับที่ ๑)". เล่มเดิม,หน้า 868.

อย่างไรก็ตาม จากการที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้ประกอบการในกิจการต่างๆ มาเป็นระยะเวลานาน และมีความชำนาญ รวมถึงการที่ชาวไทยเองก็ไม่สนใจในการเข้าประกอบกิจการต่างๆ ดังกล่าวเท่าใดนัก จึงทำให้รัฐไทยยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในการประกอบการอยู่ ดังจะเห็นได้จากบทความของผู้ที่ใช้นามปากกา “555” ในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2481 เรื่อง “นายทุนชาวจีนเงินไทย” ที่สะท้อนให้เห็นว่าเศรษฐกิจของไทยนั้นยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการเป็นผู้ดำเนินการเศรษฐกิจประเภทต่างๆ อยู่ แม้ว่าการให้นายทุนชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจจะทำให้ผลประโยชน์ของไทยต้องรั่วไหลออกไปนอกประเทศบ้าง แต่ผลประโยชน์ที่ “ชาติไทย” ได้รับจากการอาศัยนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นมีมากกว่าผลประโยชน์ที่สูญเสียไปมาก ดังความว่า

> ถานะเศรษฐกิจของเมืองไทยเทียบกับสำมโนครัวคนไทยแล้ว ยังต้องการแรงคนต่างชาติอีกมากมายนัก… แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าจีน…ได้ทำประโยชน์ให้แก่เมืองไทยยิ่งกว่าเงินที่เขาส่งออกไปเมืองนอกมากมายหลายเท่านัก เรายังต้องการเซอวิสของชนต่างชาติอีกมาก เพราะเซอวิสของคนไทยไม่พอ ถ้าจะกันคนต่างชาติออกไปให้หมดลองดูซิ รายได้ของประเทศจะได้ไม่ถึงครึ่ง…ควรจะส่งเสริมให้เข้ามาหากินช่วยกันทำให้ทรัพย์เกิดให้มากขึ้น คนไทยจะได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้นนั้นจะมิดีกว่าหรือ[56]

หรือการที่รัฐไทยตระหนักดีว่า รัฐยังไม่สามารถที่จะห้ามนายทุนชาวจีนเข้าเมืองไทยได้ ถึงแม้จะตระหนักดีว่าการที่มีนายทุนชาวจีนเข้ามามากจะทำให้เกิดการแย่งการประกอบอาชีพของชาวไทย และทำให้ชาวไทยถูกกดขี่ทางเศรษฐกิจแทบทุกทางก็ตาม เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม[57] ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยตระหนักดีถึงการที่จะต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยได้มีการผ่อนผันในทางปฏิบัติให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการดำเนินการ โดยเฉพาะการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อนำมาปฏิบัติใช้ในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางด้านการเมืองนั้นรัฐไทยในช่วงเวลานี้จะมีความเข้มงวดและจริงจัง แทบจะไม่มีการผ่อนผันให้ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐ

---

[56] 555 “นายทุนชาวจีนเงินไทย”. (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 28 กรกฎาคม.

[57] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 29/2481. (2481). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ของนายเอื้อน ณ สงขลา, วันที่ 9 กันยายน.

ไทยไม่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนยังคงตระหนักสำนึกใน “ความเป็นนายทุนชาวจีน” ที่จะมีความจงรักภักดีต่อเมืองจีนและคอยให้ความช่วยเหลือเมืองจีนอยู่โดยตลอด ซึ่งบางครั้งได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายในเมืองไทยและส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของเมืองไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตระหนักสำนึกดังกล่าวนั้นทำให้นายทุนชาวจีนเกิดการแบ่งแยกตัวเองออกจาก “ความเป็นไทย” อันเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ได้เน้นที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่สำหรับการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นรัฐค่อนข้างจะมีการผ่อนผันให้ เนื่องจากรัฐตระหนักดีถึงการที่ยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่ ดังนั้นสิ่งใดที่รัฐเห็นว่าจะส่งเสริมให้ชาวไทยทำได้รัฐก็จะส่งเสริม แต่สิ่งใดที่เห็นว่าชาวไทยไม่สามารถทำได้หรือทำได้ไม่ดีนัก ซึ่งจะกระทบกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม รัฐก็จะผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถจะดำเนินการต่อไปได้

5.1.3 การดำเนินการกับ “นายทุนชาวจีน” ของคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีน

เนื่องจากรัฐไทยในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาเห็นว่าปัญหานายทุนชาวจีนนั้นมีอยู่มากมาย จึงเห็นควรที่จะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว จึงได้เกิดการตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีนขึ้น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2477 ซึ่งคณะกรรมการชุดดังกล่าวประกอบด้วย

1.หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ ประธานกรรมาธิการ
2.นายดิเรก ชัยนาม กรรมาธิการ
3.พระยานลราชสุวัจน์ กรรมาธิการ
4.นายวิลาส โอสถานนท์ กรรมาธิการ
5.นายพันเอก พระสิทธิเรืองเดชพล กรรมาธิการ
6.พระยาสุริยานุวังส์ประวัติ กรรมาธิการ
7.นายพันตำรวจตรี หลวงอดุลเดชจรัส กรรมาธิการ
8.พระประมณฑ์ปัญญา กรรมาธิการ[58]

โดยวางแนวทางในการพิจารณาการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนว่า ให้พิจารณาทั้งทางโภคกิจและทางการเมือง รวมทั้งการควบคุมด้วย[59] แต่จากการดำเนินงานของคณะกรรมการคณะ

---

[58] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1/2477. (2477). เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีน, วันที่ 3 เมษายน.

[59] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/6. (2477). เรื่องตอบชี้แจงในการพิจาณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีน, ลงวันที่ 25 มิถุนายน.

นี้ จะเป็นลักษณะของการแก้ปัญหานายทุนชาวจีนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้ามากกว่าที่จะเป็นการวางแนวที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างจริงจังในระยะยาว ดังจะเห็นได้จาก ในกรณีที่มีนายทุนชาวจีนขอแปลงสัญชาติเป็นไทยเป็นจำนวนมาก คณะรัฐมนตรีได้ประชุมในวันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2477 โดยให้ถือปฏิบัติตามนโยบายเดิม คือ ไม่ยอมให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาติแล้วให้ส่งเรื่องนี้ให้คณะกรรมการนี้พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง แต่คณะกรรมการนี้ก็มิได้มีการเสนอแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องนี้แต่อย่างใด[60] ในที่สุดเรื่องนี้ก็เงียบไป และจะมาปรากฏบทบาทของคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีนเกี่ยวกับเรื่องนายทุนชาวจีนขอแปลงสัญชาติอีก ก็เมื่อมีนายทุนชาวจีนเคลื่อนไหวของแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมากอีก ในปี พ.ศ.2480[61] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการคณะนี้เป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหานายทุนชาวจีนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้ามากกว่าที่จะวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระยะยาวตามจุดประสงค์ของการตั้งคณะกรรมการนี้

หรือจะเห็นได้จากเมื่อได้มีการตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้นใหม่ในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ประกอบด้วย 1.หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ เป็นประธานกรรมการ

2.พระสารสาสน์ประพันธ์ เป็นกรรมการ

3.ขุนสมาหารหิตะคดี เป็นกรรมการ

4.หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นกรรมการ

5.นายพันตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัส เป็นกรรมการ

6.นายนาวาโท หลวงสุนาวันวิวัฒ เป็นกรรมการ

7.ขุนสุคนธวิทศึกษากร เป็นกรรมการและเลขานุการ

โดยให้ถือแนวทางในการพิจารณาเช่นเดิม คือในทางโภคกิจ ทางการเมือง และการควบคุม พร้อมกับได้ส่งเรื่องที่ยังค้างพิจารณาให้คณะกรรมการคณะนี้ได้พิจารณาหลายเรื่องด้วยกัน อันได้แก่ 1.เรื่องนายทุนชาวจีนขอแปลงสัญชาติเป็นไทย 2.เรื่องจีนขอทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับกรุงสยาม 3.เรื่องจีนจะพิจารณาห้ามส่งสินค้าข้าวเข้าไปจำหน่ายเพื่อเป็นการทดแทนในการที่รัฐบาลสยามเพิ่มค่าธรรมเนียมคนเข้าเมืองกับการที่ให้เด็กจีนเรียนหนังสือไทย และ 4. เรื่องการเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศจีน[62] แต่คณะกรรมการคณะนี้ก็ยังมิได้ดำเนินการ

---

[60] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 45/2477 (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477). เรื่องนายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นไทย, วันที่ 14 มกราคม.

[61] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 5/2480. (2480). เรื่อง นายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นไทย, วันที่ 19 พฤษภาคม.

[62] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/6. (2478). เรื่องตั้งกรรมการพิจาณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีนในประเทศสยาม, ลงวันที่ 21 พฤษภาคม.

เพื่อที่จะพิจารณาปัญหาต่างๆ ดังกล่าวแต่อย่างใด จนทำให้คณะรัฐมนตรีต้องเร่งให้คณะกรรมการชุดนี้จัดการประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญ ดังความว่า "...ขอให้คณะกรรมการเริ่มประชุมโดยด่วนเสียสักคราวหนึ่ง เพราะมีเรื่องที่จักต้องพิจารณาหลายเรื่อง แล้ว"[63] แต่ก็ไม่ปรากฏว่าคณะกรรมการคณะนี้ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด และสำหรับเรื่องจีนจะห้ามส่งข้าวไปขายนั้น รัฐบาลก็ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขให้กับรัฐบาล คณะกรรมการนี้จึงไม่ต้องพิจารณาปัญหาเรื่องดังกล่าว

หรือการที่จะเห็นบทบาทของคณะกรรมการคณะนี้ ก็ต่อเมื่อรัฐได้มีนโยบายซึ่งอาจจะส่งผลกระทบกับนายทุนชาวจีน ก็จะส่งให้คณะกรรมการคณะนี้พิจารณาก่อนว่านโยบายดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือควรแก้ไขประการใดหรือไม่ ดังเช่น เมื่อรัฐจะออกกฎกระทรวงธรรมการออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 ซึ่งมีนโยบายเกี่ยวกับชาวจีน รัฐก็จะ "...ให้ส่งร่างกฎกระทรวงนี้ให้คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีน พิจารณาเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีโดยด่วน"[64] ซึ่งคณะกรรมการก็ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้รัฐพิจารณา (ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว)

บทบาทที่ไม่ชัดเจนของคณะกรรมการคณะนี้ ยังเห็นได้จากการตั้งคณะกรรมการคณะนี้จะไม่มีความแน่นอน ดังจะเห็นได้จากการตั้งคณะกรรมการคณะนี้ครั้งแรกในเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2477 แต่เมื่อถึงพฤษภาคม ปี พ.ศ.2478 ปรากฏว่าได้มีการตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้นใหม่ เนื่องจากเมื่อเปลี่ยนคณะรัฐบาลใหม่ เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477 รัฐยังไม่ได้คณะกรรมการคณะนี้ และมีปัญหาเกี่ยวกับนายทุนชาวจีนหลายปัญหา จึงเห็นควรให้ตั้งคณะกรรมการคณะนี้ ดังปรากฏในรายงานการปะชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ถึงการเสนอเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีนในประเทศสยาม ความว่า

> เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเสนอว่า คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีนในประเทศสยาม เมื่อเปลี่ยนคณะรัฐบาลใหม่ ไม่ได้ตั้งคณะกรรมการนี้ไว้ จึงขอเสนอว่าจะควรตั้งคณะกรรมการนี้ต่อไปหรือ ที่ประชุมตกลงให้ตั้งคณะกรรมการนี้ต่อไป[65]

---

[63] เรื่องเดียวกัน, (2478). หนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทูล ประธานคณะกรรมการพิจารณาปัญหานายทุนชาวจีนในประเทศสยาม, ลงวันที่ 26 มิถุนายน.

[64] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 95/2478. (2478). เรื่อง กฎกระทรวงธรรมการออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2478, วันที่ 13 ธันวาคม.

[65] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2478. (2478). เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีนในประเทศสยาม, วันที่ 15 พฤษภาคม.

หรือการที่รัฐให้ยุบเลิกคณะกรรมการคณะนี้ ในวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2480 แต่ต่อมาเมื่อมีปัญหานายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นจำนวนมาก รัฐก็ให้ตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้นใหม่ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2480[66] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รัฐจะตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้นมา เมื่อรัฐเห็นว่ามีปัญหานายทุนชาวจีนที่ควรได้รับการแก้ไข แต่เมื่อรัฐเห็นว่าปัญหาเหล่านี้คลี่คลายลงไป รัฐก็ให้ยุบเลิกคณะกรรมการคณะนี้ หรือถ้าเห็นว่ายังไม่มีปัญหานายทุนชาวจีนใดๆ ก็จะไม่แต่งตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการนี้ไม่มีบทบาทมากนักในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน และจะมีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหานายทุนชาวจีนที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าที่จะวางแนวทางเพื่อที่จะให้เกิดผลในทางปฏิบัติในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างจริงจัง และมิได้มีวางแนวทางในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในระยะยาว ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในช่วงเวลานี้จะตระหนักดีถึงปัญหานายทุนชาวจีน จึงได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนด้วยวิธีการต่างๆ รวมถึงการตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้นมา แต่รัฐก็ยังมิได้เห็นถึงความสำคัญที่จะต้องมีการกำหนดแนวทางที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างจริงจังในระยะยาว เพื่อที่จะขจัดนายทุนชาวจีนออกไปจากสังคมไทย แต่รัฐต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนเป็นเรื่องๆ โดยเฉพาะเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายที่สำคัญของรัฐดังนโยบายที่รัฐต้องการเน้น “ความเป็นไทย” ให้เกิดขึ้นในสังคมทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐจึงต้องดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทั้งสองส่วนดังกล่าว เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อนโยบายสำคัญของรัฐ แต่การจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในด้านใดในลักษณะอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาของนายทุนชาวจีนในด้านนั้นและผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ (ดังที่กล่าวไปแล้ว)

นอกจากนั้นการที่คณะกรรมการนี้ไม่มีบทบาทมากนักในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนยังอาจจะเนื่องมาจาก การที่ปัญหานายทุนชาวจีนนั้นเป็นปัญหาหลายด้าน จึงเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐบาลหลายหน่วยงานด้วยกัน ซึ่งอาจจะทำให้แต่ละหน่วยงานได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาและวางแนวทางในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้อย่างเข้มงวดรัดกุมเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของการพิจารณาเรื่องนายทุนชาวจีนขอแปลงสัญชาตินั้น เมื่อเกิดปัญหาที่มีนายทุนชาวจีนขอแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ.2477 รัฐไทยได้

---

[66] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 17/2480 (ตอน 2). (2480). เรื่อง นายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นไทย, วันที่ 7 กุมภาพันธ์.

มอบหมายให้กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาว่าควรมีการอนุญาตให้แปลงสัญชาติหรือไม่[67] แต่ต่อมาเมื่อเกิดการขอแปลงสัญชาติของนายทุนชาวจีนขึ้นอีกในปี พ.ศ.2480 นั้น รัฐจึงได้มอบให้คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีนเป็นผู้พิจารณา[68] จึงทำให้คณะกรรมการคณะนี้ไม่ได้มีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ของนายทุนชาวจีนมากนัก

แต่ที่รัฐได้ตั้งคณะกรรมการคณะนี้ขึ้นมาก็อาจจะเป็นไปเพื่อพิจารณาปัญหานายทุนชาวจีนโดยทั่วไปที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานใดโดยเฉพาะ เพื่อที่จะให้การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหานายทุนชาวจีนเฉพาะหน้า คณะกรรมการนี้ก็มิได้มีบทบาทมากนักที่จะเสนอแนวทางการดำเนินการที่จะให้มีผลปฏิบัติใช้กับนายทุนชาวจีน ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการที่คณะกรรมการนี้เป็นคณะกรรมการเฉพาะหน้าเพื่อเสนอความเห็นในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น จึงไม่มีอำนาจที่จะเสนอแนวทางการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งน่าจะเป็นวิถีทางที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

5.2 สรุป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีนโยบายที่จะส่งเสริม “ความเป็นไทย” ให้เกิดขึ้นจึงทำให้รัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่อาจจะถือได้ว่าเป็น “ความเป็นอื่น” ที่เห็นได้อย่างค่อนข้างจะชัดเจนในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมืองที่นายทุนชาวจีนกำลังตื่นตัวกับการปลุกเร้ากระแสความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” และในทางเศรษฐกิจที่นายทุนชาวจีนได้เข้ามากุมอำนาจทางเศรษฐกิจในเมืองไทย ทำให้นายทุนชาวจีนน่าจะเป็นกลุ่มที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้เห็นว่าเป็นปัญหาที่จะต้องทั้งดำเนินการและใช้ในการกระตุ้นให้ชาวไทยเห็นถึงความแตกต่างที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในเมืองไทย เพื่อปลุกกระแส “ความเป็นไทย” รัฐไทยจึงได้มีการดำเนินการกับนายทุนนายทุนชาวจีนทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ

โดยลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่รัฐไทยให้ความสำคัญค่อนข้างมาก เนื่องจากลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางการเมืองนั้นก่อให้เกิดการแบ่งแยกออกจาก “ความเป็นไทย” อย่างชัดเจนทั้งนายทุนชาวจีนในรุ่นแรกและที่สำคัญในหมู่บุตรหลานนายทุนชาวจีนที่ควรจะเป็นชาวไทยตามกฎหมาย รัฐไทยจึงได้มีการดำเนินการที่ค่อนข้างจะเข้มงวดและรัดกุมต่อนายทุนนายทุนชาวจีนในทางการเมือง แต่สำหรับลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้น แม้ว่าจะเป็นบทบาทที่โดดเด่นของกลุ่มนายทุนนายทุนชาวจีน ซึ่งส่งผลกระทบต่อ

---

[67] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2477. (2477). เรื่อง นายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นไทย, วันที่ 3 เมษายน.

[68] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 9/2480. (2480). เรื่อง นายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นไทย, วันที่ 3 มิถุนายน.

บทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทยโดยตรง อันเป็นสิ่งที่รับรู้ได้กันทั่วไปในสังคมไทย จึงเป็นสิ่งที่รัฐไทยใช้บทบาทในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนเป็นสิ่งปลุกเร้ากระแส “ความเป็นไทย” เพื่อให้ชาวไทยตื่นตัวในการเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจ แต่รัฐไทยก็ตระหนักดีว่าอย่างไรก็ตามนายทุนนายทุนชาวจีนก็ยังเป็นกลุ่มคนที่รัฐไทยยังคงต้องพึ่งพาอาศัยในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยมีการผ่อนผันให้กับการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการที่แม้ว่ารัฐไทยจะพยายามจัดตั้งองค์กรของรัฐเพื่อเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจ แต่องค์กรเหล่านั้นก็ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการเข้ามาดำเนินการ หรือในการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทที่ชาวไทยยังไม่สามารถดำเนินการได้ แม้รัฐจะมีนโยบายเชิงนามธรรมในการกีดกัน แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็ยังคงผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนดำเนินกิจการเหล่านั้นอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะมีการดำเนินการกับนายทุนนาชาวจีนในทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็ยังมิได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทุกๆ ด้านอย่างเข้มงวดและจริงจังนัก ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมิได้มีการดำเนินการใดๆ กับนายทุนชาวจีนในทางสังคมและวัฒนธรรม และการดำเนินการในทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้นก็มิได้เข้มงวดจนเกินไปนัก ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงรักษาทั้งองค์กรและบทบาทในทางการเมืองและเศรษฐกิจเอาไว้ได้ ซึ่งการดำเนินการที่ยังไม่เข้มงวดและจริงจังจนเกินไปของรัฐไทยในช่วงเวลานี้อาจจะเกิดจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมิได้มีนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ที่เข้มข้น ประกอบกับการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังติดขัดข้อผูกมัดตามสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีทำให้รัฐไทยยังไม่สามารถที่จะเข้ามีบทบาทในทางเศรษฐกิจที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้อย่างจริงจังมากนัก นายทุนชาวจีนจึงยังคงรักษาลักษณะทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของตนเอาไว้ได้ ทำให้รัฐไทยในสมัยต่อมาที่มีนโยบาย “ชาตินิยมไทย” เป็นนโยบายสำคัญ เห็นว่าลักษณะต่างๆ ของนายทุนชาวจีนดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่ “แตกต่าง” จาก “ความเป็นไทย” จึงต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง รัฐไทยในสมัยต่อมาจึงได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น

บทที่ 6
การดำเนินการกับ “นายทุนชาวจีน” ของรัฐไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 – 2487)

จากที่กล่าวถึงในบทที่ 3 ได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินการตามนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ประกอบกับการที่รัฐไทยเห็นว่านายทุนชาวจีนเป็นปัญหาที่ยังมิได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง รัฐไทยจึงได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น แต่การที่รัฐไทยยังไม่สามารถที่จะแก้ไขสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับนานาชาติได้ ทำให้รัฐไม่สามารถที่จะเข้าไปดำเนินการใดๆ กับนายทุนชาวจีนได้อย่างเต็มที่นัก หากจะเป็นการละเมิดสัญญาดังกล่าว จึงทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมิได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในหลากหลายด้านที่เข้มงวดและรัดกุม

ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้ว่าจะมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในบางประการที่ต่อเนื่องจากรัฐไทยในช่วงก่อนหน้านี้ โดยจะครอบคลุมการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนในหลากหลายด้านที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากรัฐไทยได้มีการดำเนินการตามนโยบาย “ชาตินิยมไทย” อย่างจริงจังมากขึ้นประกอบกับการที่รัฐไทยสามารถที่จะแก้ไขสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับนานาชาติได้เป็นผลสำเร็จทำให้สามารถจะดำเนินการในด้านต่างๆ ที่เคยเป็นข้อผูกพันตามสนธิสัญญาดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ และสถานการณ์ในเมืองจีนที่ต้องประสบปัญหาทั้งความแตกแยกภายในและการรุกรานจากภายนอกประเทศ ทำให้รัฐบาลกลางของจีนไม่ค่อยมีเสถียรภาพและขาดความมั่งคง รวมไปถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในช่วงก่อนหน้านี้ที่ยังไม่ได้ผลมากนัก เนื่องจากนายทุนชาวจีนยังคงสามารถที่จะรักษาบทบาทและการเคลื่อนไหวในด้านต่างๆ ของตนเอาไว้ได้ รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากขึ้นทั้งในทางนโยบายและทางปฏิบัติ

6.1 สาเหตุที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน

การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองที่จะเน้นในเรื่องการออกนโยบายและการนำไปปฏิบัติใช้ในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์กล่าวคือ เนื่องจากรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดเป็นหลักในการปกครองประเทศ ทำให้การปกครองของรัฐจะยึดการใช้กฎหมายเป็นหลัก ดังนั้นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐจึงมักจะเป็นการดำเนินการที่ผ่านตัวบทกฎหมายและการนำกฎหมายนั้นๆ ไปปฏิบัติใช้

สำหรับรัฐไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่จะมีนโยบายในการดำเนินการกับชาวจีน แต่รัฐจะไม่ใช่การดำเนินการผ่านตัวบทกฎหมายเป็นหลัก แต่จะดำเนินการผ่านบทพระราชนิพนธ์เป็นจำนวนมากของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานั้น เป็นการปกครองแบบ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์” ซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองประเทศ และสถานะของพระมหากษัตริย์ในสมัยพระองค์ก็มีความมั่นคงเป็นอย่างมาก เนื่องจากการแก้ไขกฎมณเฑียรบาลและการสืบสันตติวงศ์โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว[1] ทำให้พระมหากษัตริย์สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นของพระองค์โดยเปิดเผย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของ “ชนกลุ่มน้อย” ได้ โดยที่พระองค์จะมิได้รับปฏิกิริยาตอบกลับที่รุนแรงถึงขั้นที่จะสั่นคลอนสถานะของพระองค์

จากความแตกต่างกันในเรื่องระบอบการปกครองและการใช้อำนาจของรัฐดังกล่าว ทำให้รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะพยายามไม่ใช้การแสดงออกของรัฐในการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนโดยผ่านการพูด การเขียนผ่านสื่อต่างๆ หรือวิธีการที่เปิดเผยโดยตรงว่าต้องการจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกัน ทั้งนี้นอกจากจะเป็นด้วยเหตุผลเดียวกันแล้ว ยังน่าจะเกิดจากกรณีที่หลวงวิจิตรวาทการได้แสดงปาฐกถาในช่วงก่อนที่จอมพล ป. จะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไม่นานนัก โดยได้มีข้อความที่สื่อให้เห็นว่ารัฐต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ซึ่งอาจจะเป็นครั้งเดียวที่บุคคลของรัฐได้ใช้วิธีการพูดแสดงความไม่พอใจต่อชาวจีนอย่างเปิดเผย เนื่องจากการกระทำดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านและความวุ่นวายเกิดขึ้นเป็นอย่างมาก

หลวงวิจิตรวาทการได้แสดงปาฐกถาเรื่อง “การรวมออสเตรียเข้ากับเยอรมนี” เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้มีการกล่าวกระทบกระเทียบเปรียบเปรยว่า “จีนยิ่งกว่ายิว” ซึ่งการแสดงปาฐกถานี้สืบเนื่องมาจากการจัดแสดงละครเรื่องพระเจ้ากรุงธนบุรีของกรมศิลปากร ที่จัดแสดงในปลายปี พ.ศ.2480 เพื่อที่จะนำเงินไปสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่ปรากฏว่ามีชาวจีนมาชมการแสดงละครน้อยมาก แต่เมื่อนายทุนชาวจีนได้นำละครเรื่องนี้ไปจัดแสดง เพื่อที่จะนำไปบำบัดทุกข์ยากในประเทศจีนนั้น ปรากฏว่ามีชาวจีนไปชมการจัดละครในครั้งดังกล่าวเป็นจำนวนมาก หลวงวิจิตรฯ จึงมีความเห็นว่า นายทุนชาวจีนไม่สนใจที่จะ

---

[1] ราม วัชรประดิษฐ์. (2539). พัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติในประเทศไทย พ.ศ.2411 – 2487.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 90–92.

ก่อให้เกิดประโยชน์กับเมืองไทยเลย โดยได้กล่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่า “จีนยิ่งกว่ายิว”[2] ดังใจความว่า

> มีบางท่านชอบเอายิวขึ้นมาเทียบกับจีน แต่หาเปนถูกต้องไม่ ยิวกับจีนผิดกันมาก ผิดอย่างเปรียบกันไม่ได้ทีเดียว ยิวไม่มีประเทศอยู่เปนถิ่นฐานหลักแหล่งคือว่าเกิดมาก็ไม่มีที่อยู่ของชาติตน ยิวจึงไม่มีที่ๆ จะขนเงินส่งไปหลักแหล่งเดิม ซึ่งเพราะยิวไม่มีเลย...พวกยิวโดยมากเมื่อทำการค้าขายร่ำรวยขึ้นแล้ว ก็ซื้อที่ดินกว้างขวาง สร้างชาโดคฤหาสน์ใหญ่โตสวยหรูสำหรับหาความสุขความสบายในประเทศนั้น ใช้จ่ายเงินในประเทศนั้น ทรัพย์สินอยู่ในประเทศนั้น แต่ยิวไม่ได้ส่งเงินออกไปที่อื่น ยิวจะทำอะไรก็ตามแต่ไม่ได้เอาเงินไปส่งที่ไหนเลยจะเทียบกับจีนไม่ได้ จีนเขาทำเงินได้เขาส่งเงินไปประเทศ ดังนี้เราจะพูดว่าจีนยิ่งกว่ายิวก็พูดได้[3]

จะเห็นได้ว่าการกล่าวของหลวงวิจิตรวาทการนั้นมุ่งโจมตี “นายทุนชาวจีน” เนื่องจากชาวจีนกลุ่มนี้เป็นชาวจีนที่สามารถสร้างฐานะเศรษฐกิจจนร่ำรวยมีเงินทองส่งกลับไปช่วยเมืองจีนได้เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อรัฐไทยต้องการความช่วยเหลือดังเช่นกรณีการนำเงินไปสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีชาวจีนกลุ่มนี้ซึ่งมีฐานะที่จะช่วยเหลือได้ กลับไม่ยอมให้การช่วยเหลือกิจการในเมืองไทย หลวงวิจิตรฯ จึงได้กล่าวถ้อยคำที่แสดงการตำหนิติเตียนนายทุนชาวจีนว่ามุ่งหวังแต่ผลประโยชน์จากเมืองไทย แต่มิได้มีความปรารถนาที่จะช่วยในการพัฒนาเมืองไทยเลย ดังความว่า

> เขา (ชาวจีน - - ผู้เขียน) จะยอมทำสิ่งใดๆ ได้ ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นจะเกิดประโยชน์แก่เขาเท่านั้น อย่าว่าจะทำสิ่งซึ่งได้ประโยชน์แก่ไทย และจีนไม่ได้ประโยชน์เลย แม้แต่สิ่งซึ่งเปนประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งไทยและจีน เขาก็ไม่ยอมทำ เขาจะทำก็ต่อเมื่อเปนประโยชน์สำหรับจีนอย่างเดียว นี่เปนพะยานแห่งความรักชาติของจีนในเมืองไทย[4]

จะเห็นได้ว่า การแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ นั้นเป็นการกล่าวตำหนิติเตียนนายทุนชาวจีนที่ไม่ยอมให้ความช่วยเหลือในกิจการของเมืองไทย ซึ่งเป็นความพยายามเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าชาวจีนนั้น เป็น “สิ่งอื่น” ที่แยกต่างหากจากคนไทยเพราะ นายทุนชาวจีนนั้นมิได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในกิจการต่างของไทย และการดำเนินการต่างๆ ของนายทุนชาวจีนนั้นก็เป็นไป

---

[2] “คำพูดรัฐมนตรี”. (2481). ประชามิตร, ฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม.

[3] “หลวงวิจิตรฯ กล่าวว่า จีนยิ่งกว่ายิวเสียอีก”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 18 กรกฎาคม .

[4] “ประชาชนคับคั่งฟังปาฐกถารัฐมนตรี”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 19 กรกฎาคม.

เพื่อผลประโยชน์ของชาวจีนด้วยกันเองและชาติจีนมากกว่าเพื่อผลประโยชน์ของคนไทยและชาติไทย เป็นสิ่งกระตุ้นให้คนไทยมีความสามัคคีเป็นปึกแผ่นที่จะร่วมมือกันสร้างผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชาติไทย

เมื่อหนังสือพิมพ์ได้นำปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการพิมพ์เผยแพร่ออกไป ทำให้เกิดการถกเถียงกันขึ้นทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์และในรัฐสภา กล่าวคือ ในหนังสือพิมพ์เมื่อได้มีการเผยแพร่ปาฐกถาก็ได้เกิดการแตกแยกกันขึ้นในระหว่างหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ โดยแบ่งออกเป็นฝ่ายที่สนับสนุนคำกล่าวของหลวงวิจิตรฯ ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ผดุงชาติ ชาตินิยม ประชาชาติ วารศัพท์ และดาวนคร กับฝ่ายที่คัดค้านคำกล่าวของหลวงวิจิตรฯ ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์หลักเมือง ไทยใหม่ สยามรีวิว และประชามิตร[5] โดยที่ทั้งสองฝ่ายได้มีการตอบโต้กันเกี่ยวกับปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ผ่านหน้าหนังสือพิมพ์เป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งได้มีการนำเรื่องดังกล่าวไปตอบกระทู้ในรัฐสภา

โดยฝ่ายที่สนับสนุนหลวงวิจิตรฯนั้น เห็นว่า นายทุนชาวจีนได้เข้ามาเอาเปรียบคนไทยจริงๆ ตามที่ปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ดังที่หนังสือพิมพ์ผดุงชาติซึ่งเป็นในหนังสือพิมพ์ที่เห็นด้วยกับหลวงวิจิตรวาทการได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ในฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ความว่า

> จีนในเมืองไทยมิใช่ว่าจะไม่ทำประโยชน์ให้แก่ไทยเท่านั้นก็หาเสมอ หรือมิฉะนั้นก็ช่วยเมื่อเขาได้รับผลตอบแทนพอแล้วจึงทำต่างหาก ปาฐกถาของหลวงวิจิตรว่าจีนไม่ทำในสิ่งที่ทำประโยชน์แก่ไทย และแม้ส่วนรวมของชาตินั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าผู้ปาฐกถาหมายถึงทำโดยบริสุทธิใจไม่หวังผลตอบแทนนั่นเอง ดังตัวอย่างที่จะเห็นได้ก็เช่นจีนคนจนอยู่ในเมืองไทย ยกเว้นผู้ที่มั่งมีจากเมืองไทยหรือได้ผลตอบแทนจากเมืองไทยแล้ว เขาเสียสละเพื่อไทยหรือเปล่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านตอบยาก[6]

สำหรับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการกล่าวกระทบนายทุนoชาวจีนของหลวงวิจิตรฯ นั้น จะเห็นว่าชาวจีนกับชาวไทยเป็นมิตรกัน ไม่ควรที่จะทำอะไรให้กระทบถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างชนทั้งสองกลุ่มและนายทุนชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยก็ได้ทำประโยชน์ให้เมืองไทยมากมาย และเห็นว่าการกล่าวกระทบถึงนายทุนชาวจีนนั้นจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของไทยเอง ดังเช่น การกล่าวของหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ว่า

> ชนชาติจีนบรรดาที่ได้เข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภารนี้ ถ้าพูดถึงส่วนไม่ดีก็มีไม่ดีอยู่บ้าง แต่จะพูดถึงในทางดีทีเป็นประโยชน์แก่ไทย ก็มีไม่น้อยเช่นกัน ซึ่งทั้งนี้

---

[5] หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/3 ปึก 3. (2481). ใบปลิวทิ้งตอนเช้ามืด, ลงวันที่ 8 สิงหาคม .

[6] หจช. เอกสารส.บ.9.2.3/3 ปึก 1. (2481). ผดุงชาติ, ฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม.

> ก็เปนธรรมดาของชนหมู่มาก ที่ย่อมมีดีบ้างชั่วบ้าง แต่ในการกล่าวสำรวมกันไปทั้งหมดในทางร้าย พวกที่ดีมีสัมมาอาชีวะก็ย่อมจะเสียใจ...การเพาะความแตกร้าวระหว่างไทยกับจีนนั้น บัดนี้เราแน่แก่ใจเราว่า ชาวสยามเราพร้อมที่จะรับช่วงมาทำการค้าในทันทีแล้วหรือ?...จมูกหายใจในทางการค้าขายของเรานั้นไม่ได้อยู่ฉะเพาะเท่าที่มองเห็นในประเทศสยาม หรือเพียงในกรุงเทพฯ ดอก เราต้องอาศัยตลาดต่างประเทศซื้อข้าวของเราเองด้วย แม้ท่านรัฐมนตรีผู้กล่าวนั้นก็ย่อมจะรู้อยู่แล้วว่าคือ จีน[7]

แม้ว่าหนังสือพิมพ์ภาษาไทยจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ แต่ว่าทั้งสองฝ่ายก็มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า การแสดงปาฐกถานั้นมีจุดประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้นได้เอาเปรียบคนไทย และชาวจีนเหล่านั้นยังคงมีความรักชาติจีนให้ความสำคัญกับชาติจีนมากกว่าชาติไทย เพื่อที่จะแบ่งแยกชาวจีนให้เป็น “ความเป็นอื่น” ของ “ความเป็นไทย” และ ชาติไทยเพื่อที่จะใช้ความรู้สึกต่อต้านนายทุนชาวจีนกระตุ้นให้เกิด “ความเป็นไทย” และความรักชาติไทย เพื่อให้คนไทยเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการที่จะเข้าดำเนินการในทางเศรษฐกิจแทนที่ชาวจีน เนื่องจากนายทุนชาวจีนได้เข้ามาเอาเปรียบคนไทยในทางเศรษฐกิจมาเป็นเวลานานแล้ว และแทนที่นายทุนชาวจีนจะนำเงินที่ได้จากการดำเนินธุรกิจในเมืองไทยมาพัฒนาเมืองไทยต่อไป นายทุนชาวจีนกลับส่งเงินเหล่านั้นไปช่วยเมืองจีน ดังในกรณีของการจัดการแสดงละครพระเจ้ากรุงธนบุรีเพื่อนำเงินไปสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสิน ชาวจีนกลับไม่ให้ความร่วมมือ แต่เมื่อต้องการนำเงินไปช่วยเมืองจีน ชาวจีนกลับให้ความสนใจไปชมการแสดงเป็นจำนวนมาก[8] ซึ่งเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการไม่ให้ความช่วยเหลือเมืองไทยของนายทุนชาวจีนที่หลวงวิจิตรฯ ได้ยกขึ้นมากล่าวเพื่อที่จะกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นไทย”

นอกจากการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ จะก่อให้เกิดการโต้ตอบกันในหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทยฉบับต่างๆ ในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังทำให้หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในเมืองไทยมีความไม่พอใจต่อการแสดงปาฐกถาอีกด้วย โดยหนังสือพิมพ์ตงฮั้วมิ่นป่อ ฉบับวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ได้ลงเรื่อง “หลวงวิจิตรวาทการแอบอิงหัวข้อ ปาฐกถาเรื่อง ‘เยอรมันรวมเอ๊าสะเตรีย’ โจมตีชนจีนในสยาม” แสดงความไม่พอใจต่อการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ และได้แสดงให้เห็นว่าการกล่าวเปรียบเทียบว่า “จีนยิ่งกว่ายิว” นั้น ได้ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวจีนใน

---

[7] เรื่องเดียวกัน. (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม.

[8] “ประชาชนคับคั่งฟังปาฐกถารัฐมนตรี”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 19 กรกฎาคม.

เมืองไทยเป็นอย่างมากอีกด้วย ซึ่งหนังสือพิมพ์หลักเมืองได้แปลข้อความของหนังสือพิมพ์ตงฮั้วมิ่นป่อมาลงในฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม ดังความว่า

> หลังจากเรา (ตงฮั้วมิ่งป่อ) ได้นำข้อความแห่งปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ เสนอต่อผู้อ่านแล้ว ได้ก่อให้เกิดความเอาใจใส่ในระหว่างชนจีนเปนอันมาก ชาวจีนส่วนมาก เห็นว่าการที่หลวงวิจิตรฯ โจมตีชาวจีนในสยามเป็นส่วนรวมเช่นนี้ ก็เพราะมีความเข้าใจในจีนอย่างผิดพลาดเกิดขึ้นแก่หลวงวิจิตรฯ...การกระทำเช่นนี้อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกอันไม่งามขึ้นในระหว่างชาติไทยกับชาติจีน ทางด้านพวกจีนก็อาจจะมีความสงสัยในนโยบายของรัฐบาลว่า ปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ อาจจะเปนภัยแก่ชนจีนในสยามอย่างร้ายแรง...เราหวังว่าหลวงวิจิตรฯจะได้เข้าใจในชนจีนดีขึ้น เมื่อได้ทราบคำแถลงของเราแล้ว หวังว่าหลวงวิจิตรฯ จะไม่แสดงความคิดและคำพูดที่ไม่เปนประโยชน์แต่กลับจะเปนการทำลายความสามัคคีระหว่างจีนกับไทยเท่านั้น[9]

นอกจากนั้นแล้วหนังสือพิมพ์ภาษาไทยยังได้ลงข้อความที่ได้แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของชาวจีนในเมืองไทยที่มีต่อการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ดังในหนังสือพิมพ์สารสยาม ฉบับวันที่ 24 กรกฎาคม ได้ลงข่าวเรื่อง "ชาวจีนในกรุงเทพฯ ว่าไทย-จีน แยกกันไม่ออกแม้แต่หลวงวิจิตร์ฯ" มีใจความว่า

> บ่ายวันนี้ (ที่ ๒๓) เราได้รับข่าวด่วนจากที่ต่างๆ หลายทางด้วยกันว่า ชาวจีนในกรุงเทพฯ กำลังมีความรู้สึกนึกคิดกรุ่นอยู่ด้วยเรื่องปาฐกถาของหลวงวิจิตร์วาทการรัฐมนตรี เราได้ส่งเจ้าหน้าที่ข่าวของเราออกสดับตรับฟังข่าวเรื่องนี้ในที่ต่างๆ คงประมวลได้ลงรอยเดียวกันว่า ชาวจีนรู้สึกไม่พอใจในน้ำคำของท่านรัฐมนตรี ความรู้สึกไม่พอใจนั้น ได้ขยายตัวออกไกลเปนการใหญ่โตเสมือนหนึ่งว่าจะก่อให้เกิดความผิดพ้องหมองใจระหว่างชนชาติ (จีน-ไทย) ที่เปนพี่น้องกันมาแต่บรรพกาลนั้นอย่างรุนแรง[10]

นอกจากการแสดงปาฐถาของหลวงวิจิตรฯ จะก่อให้เกิดการแตกแยกในหมู่หนังสือพิมพ์ในระหว่างคนไทยด้วยกัน และในระหว่างคนไทยกับชาวจีนแล้ว การแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ยังก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในรัฐสภาของไทยอีกด้วย ทำให้นายอรุณ แสงสว่างวัฒนะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการตั้งกระทู้ถามในรัฐสภาเกี่ยวกับการแสดง

---

[9] หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/3 ปึก 1, "เรื่องไม่ดูละคร", หลักเมือง, ฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2481.

[10] แหล่งเดิม, "ชาวจีนในกรุงเทพฯ ว่าไทย-จีน แยกกันไม่ออกแม้แต่หลวงวิจิตร์ฯ", สารสยาม, ฉบับวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2481.

ปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2481 ทั้งนี้เนื่องจากการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ได้มีการเปรียบเทียบว่า “จีนยิ่งกว่ายิว” และกล่าวถึงการปราบปรามยิวของฮิตเลอร์ ซึ่งอาจทำให้มีผู้เข้าใจผิดได้ว่า การกล่าวของหลวงวิจิตรฯ นั้นเป็นไปในนามตัวแทนของรัฐบาลไทย ที่สะท้อนถึงนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีน เนื่องจากหลวงวิจิตรฯ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอยู่ในขณะนั้นด้วย[11]

รัฐบาลโดยพระยาพหลพลหยุหเสนา ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ตอบกระทู้เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งในหมู่ชาวไทย และในระหว่างชาวไทยกับชาวจีน โดยได้แสดงให้เห็นว่าความเห็นของหลวงวิจิตรฯ นั้นเป็นความเห็นส่วนบุคคล ไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาล และได้ยืนยันว่ารัฐบาลไทยมิได้มีนโยบายที่ต้องการจะกีดกันนายทุนชาวจีน ทั้งนี้ก็คงจะเป็นไปเพื่อยุติความแตกแยกที่เกิดขึ้น นอกจากกระทู้ของนายอรุณ แสงสว่างวัฒนะแล้ว ก็ยังมีกระทู้ของนายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2481 ซึ่งเป็นกระทู้ที่สืบเนื่องมาจากกระทู้ของนายอรุณ โดยนายเลียง ได้ถามว่า “ตามที่นายกรัฐมนตรีตอบกระทู้ของนายอรุณ เรื่องปาฐกถาของหลวงวิจิตรนั้นว่าทราบภายหลังส่วนนโยบายของรัฐบาลนั้นได้แถลงไว้ชัดเจนแล้วนั้น ขอทราบว่าปาฐกถาของหลวงวิจิตรนั้นขัดกับนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ ถ้าขัดจะจัดการอย่างไร”[12]

นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และทำหน้าที่รักษาการแทนนายกรัฐมนตรีได้ตอบกระทู้ของนายเลียง ไชยกาลว่า “ความตามปาฐกถานั้นเปนความเห็นไม่ใช่ข้อเท็จจริงจะให้ตอบก็ยากที่จะตอบให้ตรงกับคำถามได้ ส่วนจีนในเมืองไทยนั้นรัฐบาลก็มีนโยบายประสานให้สนิทสนมตามหลักที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันอยู่แล้ว”[13]

การตอบคำถามของรัฐบาลในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกันกับกระทู้แรก ซึ่งเป็นไปเพื่อยืนยันให้เห็นถึงนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีน ว่ารัฐไทยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มีต่อนายทุนชาวจีนและมิได้ต้องการที่จะกีดกันนายทุนชาวจีน ทั้งนี้ก็คงจะเป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันระหว่างชนทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากรัฐบาลไทยเองก็คงจะตระหนักดีถึงผลเสียที่จะตามมาหากว่ารัฐไทยมีการต่อต้านนายทุนชาวจีนตามปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ซึ่งอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนเกิดการต่อต้านรัฐไทยและส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศที่ชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการที่สำคัญได้

---

[11] “รัฐบาลไม่รับผิดชอบในความคิดเห็นบุคคล”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม.

[12] “หลวงพิบูลฯ ตอบกระทู้เรื่องหลวงวิจิตร”. (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 7 สิงหาคม.

[13] แหล่งเดิม

นอกจากการตั้งกระทู้และตอบกระทู้ดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นถึง ความไม่ต้องการที่จะขัดแย้งกับนายทุนชาวจีนโดยเปิดเผยของรัฐไทย เนื่องจากรัฐไทยยังตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาการลงทุนและการดำเนินการทางเศรษฐกิจจากนายทุนชาวจีนแล้ว การตั้งกระทู้ดังกล่าวยังได้นำไปสู่ความวุ่นวายในรัฐสภา เมื่อในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2481 สมาชิกประเภท 2 อันได้แก่ นายพันตรีขุนนิรันดรชัย นายวิเชียร สุวรรณทัต นายวิลาส โอสถานนท์ หลวงอรรถสารประสิทธิ์ และนายชุณห์ ปิณฑานนท์ ไม่พอใจการตั้งกระทู้ของนายเลียง จึงได้ตรงเข้าหานายเลียง โดย นายวิเชียร สุวรรณทัต และนาย วิลาศ โอสถานนท์ ได้ตรงเข้าแบกเก้าอี้ที่นายเลียงนั่งและพาลุกหามออกจากสโมสรสถาน ผ่านเข้าเขตพระราชฐานชั้นในคือ บริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน นายวิเชียร และนายวิลาส ได้วางนายเลียงลงบนขอบสระ และขุนนิรันดรชัยได้ใช้มือผลักนายเลียงลงไปในบ่อ ซึ่งมีน้ำอยู่ประมาณ 75 เซนติเมตร นายวิเชียร ได้โยนผ้าขาวผืนใหญ่ลงไปให้นายเลียงเกาะ แต่นายเลียงมิได้เกาะขึ้นมา[14]

จะเห็นได้ว่า จากการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ที่มีการกล่าวเปรียบเทียบว่า “จีนยิ่งกว่ายิว” ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความวุ่นวายทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์และในรัฐสภา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลเสียของการโจมตีนายทุนชาวจีนโดยเปิดเผย ที่ทำให้เกิดความแตกแยกกันในระหว่างชาวไทยด้วยกันเอง แทนที่จะเกิดความร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดังที่รัฐไทยต้องการแล้ว นอกจากนั้นปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯยังได้นำไปสู่การทิ้งใบปลิวตามถนนในกรุงเทพฯ ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2481 ของผู้ที่เรียกตัวเองว่า คณะ “รักชาติ” ที่มีเนื้อหาโจมตีทั้งนายทุนชาวจีนว่านายทุนชาวจีนเข้ามาแย่งการประกอบอาชีพของคนไทย และยังได้กล่าวโจมตีผู้แทนราษฎรที่ผู้ทำใบปลิวเห็นว่าเป็นผู้แทนให้กับชาวจีน โดยกล่าวว่าบุคคลเหล่านี้เป็นพวกขายชาติ รวมไปถึงยังได้มีการโจมตีหนังสือพิมพ์ที่คัดค้านการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการอุปถัมภ์ จากนายทุนชาวจีนเพื่อเขียนตำหนิชาวไทยและกล่าวชื่นชมว่าชาวจีนดีกว่าชาวไทย ซึ่งเป็นการกระทำของพวกขายชาติ ดังใจความว่า

> พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย จีนมีเสื่อผืนหมอนใบหลั่งไหลเข้ามาในประเทศสยามอันเปนที่รักของเรา เข้ามาแย่งงานการ แย่งการทำมาหากิน เบียดเบียนคนไทยจนเกือบหมดทางดำรงอาชีพ จีนไม่ได้ประกอบก่อโภคทรัพย์อันใดให้แก่เมืองไทย จีนเปนแต่มาคอยดูว่าคนไทยเราทำอะไร แล้วก็แย่งทำ…จีนมีอำนาจแผ่เข้าไปในสภา เวลานี้ผู้แทนราษฎรที่คอยเปนผู้แทนของจีน คือ นายเลียง ไชยกาล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายผล แสนสระดี นายดาบสงวน

---

[14]ฉ่ำไม่พอใจที่จับเลียงโยนน้ำ ถอดเสื้อก่ำแสดงกิริยาฮึดฮัด”. (2481). ประชามิตร, ฉบับวันที่ 9 สิงหาคม.

> พยุงพงศ์ และนายพันธ์ อินทุวงศ์ พวกนี้ทุกคนได้รับสินบนของจีน เพื่อทำประโยชน์แก่จีน พวกนี้ทุกคนเปนพวกขายชาติ...หนังสือพิมพ์ หลักเมือง, ไทยใหม่, สยามรีวิว, ประชามิตร์ เปนปากเสียงของจีน...ได้รับอุปถัมภ์จากคนไทยสำหรับเขียนด่าคนไทยทั้งเมือง เพื่อให้เห็นว่า จีนดีกว่าไทย พวกนี้ทั้งหมดกำลังทำการขายชาติ[15]

จากเนื้อหาของใบปลิว สะท้อนให้เห็นว่าการทิ้งใบปลิวก็เพื่อต้องการที่จะให้ชาวไทยสนับสนุนฝ่ายของหลวงวิจิตรวาทการในการโจมตีชาวจีน จึงทำให้เกิดความเห็นว่าใบปลิวนี้น่าจะมาจากฝ่ายหลวงวิจิตรฯ และเมื่อทางตำรวจได้สอบสวนและพิสูจน์หลักฐานแล้วก็ปรากฏว่าทางตำรวจเห็นว่า เครื่องพิมพ์ของกรมศิลปากร จะเป็นเครื่องที่ใช้พิมพ์ใบปลิว[16] ในฐานะที่หลวงวิจิตรฯ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรอยู่ในขณะนั้น ตำรวจจึงได้เชิญไปสอบสวนและเห็นว่าหลวงวิจิตรฯ อาจจะเกี่ยวข้องกับเรื่องใบปลิวเถื่อนในครั้งนี้ จึงตั้งข้อกล่าวหา แต่ก็ได้ให้หลวงวิจิตรฯ ประกันตัวเองออกไปได้[17]

แม้ว่าในท้ายที่สุดแล้ว อัยการจะสั่งไม่ฟ้องหลวงวิจิตรฯ เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าหลวงวิจิตรฯ ได้เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ใบปลิวในครั้งนี้[18] แต่จากการทิ้งใบปลิวที่ได้นำไปสู่การจับกุมหลวงวิจิตรฯ ก็ได้แสดงให้เห็นว่า การใช้วิธีการโจมตีนายทุนชาวจีนโดยตรงนั้นได้ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในหมู่ประชาชนเป็นอย่างมาก จนทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่ายและมีการโจมตีซึ่งกันและกันทั้งในรูปแบบที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายก็คือ การโจมตีกันผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์โดยใช้ถ้อยคำที่ไม่รุนแรงจนเกินไปนัก และการโจมตีที่อยู่นอกขอบเขตของกฎหมายก็คือ การใช้ใบปลิวโจมตีอีกฝ่ายหนึ่งด้วยถ้อยคำที่รุนแรงซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทำให้หลวงวิจิตรฯ ผู้ริเริ่มในการโจมตีนายทุนชาวจีนด้วยการแสดงปาฐกถาต้องได้รับข้อกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับการทิ้งใบปลิวโจมตีชาวจีน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกแยกและความวุ่นวายเป็นอย่างมากที่เกิดขึ้นในสังคมไทยจากการใช้วิธีการโจมตีนายทุนชาวจีนโดยเปิดเผย

ด้วยเหตุดังนี้จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้จะพยายามไม่ใช่วิธีการแสดงความไม่พอใจต่อนายทุนชาวจีนและชาวไทยโดยเปิดเผย เนื่องจากได้เห็นถึงผลจากการแสดงปาฐกถาในครั้งนี้ที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจทั้งในหมู่ชาวจีนและชาวไทยด้วยกันเอง และได้นำไปสู่

---

[15] หจช. เอกสาร สบ.9.2.3/5. (2481). ใบปลิวทิ้งตอนเช้ามืด, วันที่ 8 สิงหาคม.

[16] “หลวงวิจิตร์ ถูกตำรวจเชิญไปไต่สวน สงสัยว่าเครื่องพิมพ์ดีดในกรมศิลปากรพิมพ์ใบปลิวด่าผู้แทน”. (2481)..ประมวญวัน, วันที่ 16 สิงหาคม.

[17] “ให้หลวงวิจิตรวาทการประกันตัวเองอาจได้ผู้ต้องหาอีกหลายคน”. (2481). ประชามิตร, วันที่ 17 สิงหาคม.

[18] “ส่งให้สันติบาลสืบสวนคดีใบปลิวเถื่อนต่อไปอีก”, ประชามิตร, วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2481.

ความวุ่นวายในรัฐสภาซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยที่อาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ ซึ่งรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองอาจจะตระหนักถึงผลที่จะเกิดจากการใช้วิธีการดังกล่าวมาก่อนแล้ว เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยประชาชนสามารถที่จะเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนและแสดงความคิดเห็นได้อย่างค่อนข้างจะเสรี รวมไปถึงการที่รัฐสภามีสิทธิและอำนาจในการตรวจสอบรัฐบาลได้ ถ้ารัฐบาลก่อให้เกิดความวุ่นวายหรือดำเนินนโยบายที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ถูกต้องและเป็นธรรมในสังคมก็อาจจะถูกถอดถอนได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีการลาออกทั้ง 3 ครั้งของพระยาพระหลพลพยุหเสนาก็เกิดจากการที่รัฐสภาเห็นว่าดำเนินงานของรัฐบาลไม่ถูกต้อง[19] ซึ่งจากการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ นี้ก็ได้แสดงให้เห็นว่าได้มีการตระหนักถึงสถานะที่แตกต่างกันระหว่างรัฐไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิ ราชย์กับรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นอย่างดี ดังความว่า

> สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชชกาลที่ ๖ ก็เคยว่าๆ “จีนคือยิวแห่งบูรพทิศ” และว่าไม่เห็นมีเรื่องมีราวอะไร ข้าพเจ้าใคร่ขอถามว่า หลวงวิจิตรฯ มีสถานะอย่างรัชชกาลที่ ๖ หรือ? หลวงวิจิตรวาทการเปนใคร? สืบมาทางใด? รัชชกาลที่ ๖ เปนใคร? สืบมาทางใด? และเวลาซึ่งพระองค์ท่านรับสั่งพระองค์ท่านอยู่ในตำแหน่งอะไร? และขณะที่หลวงวิจิตรฯ พูด หลวงวิจิตรฯอยู่ในตำแหน่งอะไร? สถานะของโลกในเวลาโน้นเปนอย่างไร? และเวลานี้เปนอย่างไร? ข้าพเจ้าเห็นว่าเปนเหตุผลที่อ้างมาอย่างไม่เข้าท่า![20]

จากข้อความข้างต้นที่กล่าวเปรียบเทียบการดำเนินการต่อชาวจีนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ กับของหลวงวิจิตรฯ ว่า ถึงแม้จะเป็นการดำเนินการในลักษณะเดียวกันแต่การดำเนินการของหลวงวิจิตรฯ ก็เป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ เนื่องจากสถานะที่แตกต่างกันของบุคคลทั้งสอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความแตกต่างในรูปแบบการปกครองของรัฐไทยทั้งสองสมัยนั้น ที่ทำให้สถานะของ “ผู้ปกครอง” มีความแตกต่างกันนั้น เป็นที่ทราบกันอย่างน้อยที่สุดก็ในหมู่ผู้ที่มีการศึกษา ซึ่งย่อมหมายรวมถึงกลุ่มผู้ปกครองประเทศใหม่ด้วย ซึ่งเมื่อผู้ปกครองประเทศตระหนักถึงสถานะของตนในการทำการปกครองประเทศเป็นอย่างดี และได้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากใช้วิธีการโจมตีชาวจีนโดยเปิดเผยมาแล้ว จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐไทยในสมัยนี้พยายามที่จะไม่นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินการกับชาวจีน แต่จะใช้การดำเนินการผ่านการออกนโยบายต่างๆ ที่จะไม่ได้ระบุว่าจะใช้กับนายทุนชาวจีนโดยตรง แต่จากเนื้อหาสาระของนโยบาย

---

[19] รายละเอียดใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). ประวัติการเมืองไทย 2475 – 2500. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,, หน้า 169 – 170.

[20] หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/3 ปึก 1 “แก้ตัวให้หลวงวิจิตร?” , ไม่ปรากฏวันที่.

ต่างๆ นั้นจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในช่วงเวลานี้ต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในด้านต่างๆ

จากปัญหาที่ตามมาภายหลังจากที่รัฐไทยได้มีการแสดงถึงการต้องการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนโดยตรง จากการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการดังกล่าว น่าจะเป็นสิ่งที่แสดงให้รัฐไทยเห็นว่าการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนโดยเปิดเผยนั้น จะก่อให้เกิดความวุ่นวายตามมามากกว่าที่รัฐจะได้ประโยชน์ในการจัดการกับนายทุนชาวจีน จึงทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงดำเนินการตามแนวทางของรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองที่พยายามจะไม่ใช้วิธีการในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนโดยตรง แต่จะใช้มาตรการทางกฎหมายและการดำเนินการในทางปฏิบัติในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน เพื่อจัดการกับลักษณะของชาวจีนบางประการที่รัฐไม่พึงปรารถนาให้มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งถึงแม้รัฐไทยจะมิได้กล่าวโจมตีนายทุนชาวจีนอย่างเปิดเผย ก็ทำให้นายทุนชาวจีนเองก็ตระหนักได้ถึงความไม่พอใจที่รัฐไทยมีต่อลักษณะดังกล่าวของชาวจีนนั้นได้ จนทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยนั้น รัฐไทยได้มีการจำแนกแยกแยะลักษณะของชาวจีนออกเป็น นายทุนชาวจีนที่มีลักษณะที่รัฐต่อต้านโดยการดำเนินนโยบายเพื่อที่จะจัดการปราบปรามลักษณะดังกล่าวของนายทุนชาวจีน และนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะที่รัฐเห็นว่าสามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไปได้ ที่รัฐจะพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีเอาไว้ ทั้งนี้คงจะเนื่องจากการที่รัฐไทยตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่ จึงไม่อาจที่จะสร้างความขัดแย้งกับกลุ่มนายทุนชาวจีนทั้งหมดได้

การดำเนินการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้แม้จะมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้น แต่รัฐไทยในสมัยนี้ก็มิได้ต้องการที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย ก็คือ การที่รัฐไทยในสมัยนี้จึงมีการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้เป็นครั้งแรก แม้ว่าจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแปลงชาติมาตั้งแต่ ร.ศ.130 (พ.ศ.2454) แต่รัฐไทยก็ไม่เคยอนุญาตให้ชาวจีนได้รับการแปลงสัญชาติมาก่อน[21] ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้ยืนยันในนโยบายเดิมที่จะไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติ

การที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาตินั้นก็เนื่องมาจากการที่รัฐไทยต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนกลายเป็น “ไทย” ดังจะเห็นได้จากการประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อ

---

[21] หจช., เอกสาร (2) ส.ร.0201.82.2 / 1. (.2483). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับสยาม 9 มีนาคม พ.ศ.2476 – 19 กันยายน.

ร่างนโยบายของรัฐบาล ในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2481 ได้มีการเสนอนโยบายว่า "...ชาวจีนในเมืองไทย ถ้าทำให้เป็นไทยได้ก็ทำไป..."[22] หรือการเสนอความเห็นของจอมพล ป. ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2482 ว่า "สั่งไปยังข้าหลวงประจำจังหวัดให้ทำเจ๊กพวกนี้ให้เป็นไทยเสียบ้างไม่ได้หรือ"[23] นอกจากนั้นรัฐไทยในสมัยนี้ยังต้องการได้พลเมืองเพิ่มขึ้นอีกด้วย[24] รัฐจึงต้องการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติได้ แสดงให้เห็นว่ารัฐมิได้ต้องการที่จะกีดกันชาวจีนออกจากสังคมไทย แต่ต้องการให้ชาวจีนละทิ้งลักษณะบางประการของ "ความเป็นชาวจีน" ซึ่งก็คือ "สัญชาติจีน" เพื่อให้ชาวจีนผสมกลมกลืนเข้ากับ "ความเป็นไทย" ได้อย่างชัดเจน

ทั้งนี้เนื่องจากการที่ชาวจีนยังคงรักษา "สัญชาติจีน" เอาไว้นั้นทำให้นายทุนชาวจีนคนนั้นยังคงความเป็น "พลเมืองจีน" อยู่ เนื่องจากบุคคลผู้นั้นจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของเมืองจีน และจะถือเป็น "คนต่างด้าว" ของเมืองไทยตามกฎหมาย ดังนั้นผลประโยชน์ต่างๆ ของบุคคลนั้นก็จะต้องถือว่าเป็นผลประโยชน์ของ "คนต่างชาติ" แทนที่จะเป็นผลประโยชน์ของชาวไทยและชาติไทย ดังที่ปรากฏในบทความหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการส่งเงินรายได้ของชาวจีนที่ยังคงมี "สัญชาติจีน" ซึ่งทำให้ชาวจีนเหล่านั้นยังคงมีความผูกพันกับเมืองจีน จึงได้มีการส่งเงินกลับไปเมืองจีน แทนที่รายได้นั้นจะนำมาใช้ในการพัฒนาเมืองไทยถ้าหากว่านายทุนชาวจีนเหล่านั้นละความผูกพันกับเมืองจีน แล้วหันมาให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของเมืองไทย ซึ่งจะเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมก็ต่อเมื่อนายทุนชาวจีนแสดงความจงรักภักดีต่อเมืองไทย โดยแสดงความต้องการที่จะละทิ้งสิ่งที่ทำให้ชาวจีนคงไว้ซึ่งความเป็น "พลเมืองจีน" ตามกฎหมาย นั่นก็คือ "สัญชาติจีน" แล้วแปลงชาติเป็น "ไทย" ที่แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติไทยอย่าง "แท้จริง" ดังบทความเรื่อง "555 กับผู้เขียน" ในหนังสือพิมพ์วารศัพท์ ฉบับวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2481 มีความว่า

> เงินที่ส่งไปเมืองจีนปีละ ๓๗ ล้านบาทนั้น... ข้าฯ เห็นแย้งกับท่านว่า ถ้าเงิน ๓๗ ล้านบาท ตกอยู่ในเมืองไทย โดยไม่ต้องส่งไปนอกประเทศเลยแล้ว สยามจะรุ่งเรืองมากขึ้นมิใช่หรือ เศรษฐกิจหมุนเวียนภายในประเทศ ย่อมพอกพูนรายได้ ให้แก่เราใช่ไหม?[25]

---

[22] รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2481. (2481). เรื่อง นโยบายของคณะรัฐบาล วันที่ 24 ธันวาคม .

[23] รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 76/248. (2482). เรื่อง การจับปลาทะเล วันที่ 24 มกราคม

[24] รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2481 (ตอนที่ 2. (2481). เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาวางเงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

[25] "555 กับผู้เขียน" (2481). วารศัพท์, ฉบับวันที่ 29 กรกฎาคม.

หรือบทความเรื่อง “พูดกันวันว่าง” ในหนังสือพิมพ์วารศัพท์ ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2481 มีใจความว่า

> แต่การที่ท่านจะว่าจีนคนหนึ่งส่งเงินไปเมืองจีนเพียงปีหนึ่งคนละ ๑๗ บาทนั้นมันน้อยอยู่หรือ ชาวจีนสองล้านเศษนั่นปีหนึ่งเปนเงินเท่าไร – หา เรามาพูดกันในแง่เศรษฐกิจเถอะ - - - อยากรู้นักว่ามีประเทศใดบ้างที่เขาอยากให้เงินของตนหนีออกนอกประเทศ – ถ้า จะมีสักรัฐบาลหนึ่งรัฐบาลนั้นคงไม่ใช่รัฐบาลของชาติ – และการที่จะมาขอร้องให้ใช้ของที่ทำในประเทศนั้น คงไม่ได้ผลแน่ๆ เราเปนไทย เราก้ออยากให้เงินทองหมุนเวียนอยู่ฉะเพาะในเมืองไทย ถ้าเมื่อไม่มีความจำเปนจริงๆ จะต้องให้เงินออกนอกประเทศแล้ว เราก็ไม่ควรทำ - - - จริงแมะ[26]

จากบทความในหนังสือพิมพ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายสำคัญในการกล่าวโจมตีชาวจีนและการอนุญาตให้แปลงสัญชาติ น่าจะเป็นกลุ่มนายทุนชาวจีน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สามารถส่งเงินไปช่วยเมืองจีนได้เป็นจำนวนมาก ทำให้เมืองไทยเสียประโยชน์ และจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ในการแปลงสัญชาติที่จะพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจในการที่จะอนุญาตให้แปลงสัญชาติด้วย ซึ่งก็น่าจะส่งผลให้กลุ่มนายทุนชาวจีนได้รับผลกระทบจากการโจมตีเรื่องการส่งเงินและการได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่นๆ

นอกจากนั้นจากบทความดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าการที่ชาวจีนนั้นยังคงรักษา “ความเป็นชาวจีน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางกฎหมาย ซึ่งก็คือ “สัญชาติจีน” นั้น ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงมีความผูกพันกับเมืองจีนเป็นอย่างมากนายทุนชาวจีนจึงยังคงมีการนำผลประโยชน์ที่ตนหาได้ในเมืองไทยส่งกลับไปยัง “บ้านเกิดเมืองนอน” ของตน ทำให้ชาติไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์ปีหนึ่งเป็นจำนวนเงินมหาศาล ซึ่งถ้าหากนายทุนชาวจีนมิได้ถือว่าตนเป็น “พลเมืองจีน” อยู่ เงินรายได้เหล่านั้นก็อาจจะไม่ถูกส่งกลับออกไป

ฉะนั้นการที่จะทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมหาศาลที่เกิดจากการประกอบการของนายทุนชาวจีนได้นำมาพัฒนาเมืองไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ ตามนโยบายการ “สร้างชาติ” ของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านั้นมีความรักและผูกพันกับเมืองไทย และรู้สึกว่าเมืองไทยเป็นดินแดนของตน ซึ่งการที่จะทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกดังกล่าวนี้ได้ ก็จะต้องทำให้นายทุนชาวจีนรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย ซึ่งน่าจะเกิดขึ้นได้โดยการที่นายทุนชาวจีนได้กลายเป็น “พลเมืองไทย” อย่าง “สมบูรณ์” โดยการมี “สัญชาติไทย” ที่จะทำให้นายทุนชาวจีนมีสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยทุกประการ และการที่จะ

---

[26] “พูดกันวันว่าง” (2481). วารศัพท์, ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม.

ทำให้นายทุนชาวจีนเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเข้ากับ “ความเป็นไทย” โดยการแปลงสัญชาตินั้น ก็จะต้องทำให้นายทุนชาวจีนรู้สึกว่าการที่ยังคงรักษา “สัญชาติจีน” เอาไว้นั้นจะทำให้ได้รับผลกระทบที่หลากหลายจากนโยบายของรัฐไทยในสมัยนี้ เพราะฉะนั้นถ้าหากว่านายทุนชาวจีนไม่อยากได้รับผลกระทบก็จะต้องดำเนินตามแนวทางที่รัฐไทยได้วางไว้ ก็คือ การขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. คงจะเห็นว่า การอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็น “ไทย” นั้น รัฐไทยจะได้ประโยชน์มากกว่าการดำเนินตามนโยบายเดิมที่ไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงชาติได้ เนื่องจากว่า การที่ชาวจีนจะขอแปลงชาตินั้น อย่างน้อยที่สุดก็ได้แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนเหล่านั้นพร้อมที่จะละลักษณะของ “ความเป็นชาวจีน” บางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น “พลเมืองจีน” ตามกฎหมาย นอกจากนั้นการที่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติได้ก็จะทำให้รัฐไทยได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จากการดำเนินการทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนที่ได้แปลงสัญชาติแล้ว เนื่องจากรัฐไทยก็จะถือได้ว่าผลประโยชน์ของนายทุนชาวจีนนั้นก็คือผลประโยชน์ของชาวไทยและชาติไทยนั่นเอง

จากความต้องการที่จะผสมกลมกลืนชาวจีนเข้ากับ “ความเป็นไทย” เพื่อผลประโยชน์ของรัฐไทยดังกล่าวจึงทำให้รัฐไทยได้มีการวางเงื่อนไขในการแปลงสัญชาติขึ้นใหม่ เพื่อที่จะไม่ให้มีความเข้มงวดรัดกุมมากจนเกินไป เพราะเกรงว่าจะทำให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาติไม่ได้ ดังจะเห็นได้จาก เงื่อนไขข้อหนึ่งของการแปลงสัญชาติ กล่าวคือ ตามปกตินั้นผู้ที่จะได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้นั้นจะต้องหลุดจากสัญชาติเดิม ตามระเบียบของแต่ละชาติก่อน ซึ่งถ้าชาวจีนจะสามารถแปลงสัญชาติเป็นไทยได้นั้น ชาวจีนก็ต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทยของจีนเสียก่อน เพื่อจะนำได้ใบอนุญาตแล้วนำมาแสดงเพื่อขอเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทย แต่ทางรัฐไทยเกรงว่าถ้ากำหนดตามลักษณะดังกล่าวจะทำให้ชาวจีนไม่สามารถที่แปลงสัญชาติเป็นไทยได้ จึงได้กำหนดเงื่อนไขโดยเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ใช้ดุลยพินิจในการอนุญาตไม่ต้องขึ้นอยู่กับใบอนุญาตสละสัญชาติจากรัฐบาลจีน รัฐไทยจึงกำหนดในแบบเรื่องราวว่า “หนังสืออนุมัติการแปลงชาติหรือหนังสืออนุญาตสละสัญชาติเดิม ข้าพเจ้ามี คือ... ข้าพเจ้าไม่มีเพราะว่า.... เพื่อที่ให้เจ้าหน้าที่รัฐไทยเป็นผู้ชี้ขาดในการอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้หรือไม่”[27] ซึ่งจะทำให้ชาวจีนสามารถที่จะแปลงสัญชาติเป็นไทยได้สะดวกมากขึ้น

นอกจากนั้นแล้วในการกำหนดลักษณะของชาวจีนที่รัฐจะอนุญาตให้แปลงชาติเป็นไทยในเงื่อนไขการแปลงชาตินั้น ยังได้สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะของชาวจีนแบบใดที่รัฐไทยนอกจากจะ

---

[27] รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 11/2481 (ตอนที่ 2). (.2481). เรื่อง เงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 17 กุมภาพันธ์.

ยินยอมให้อยู่ในสังคมไทยได้แล้ว ยังยินดีจะรับเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ “ความเป็นไทย” อีกด้วย จากการที่รัฐได้กำหนดเงื่อนไขสาระสำคัญโดยลำพังที่จะอนุญาตให้ชาวจีนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ สามารถที่จะแปลงชาติได้ คือ ผู้ที่เป็นกสิกร ผู้ที่เป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า 2 ปีมาแล้วโดยไม่มีภาระจำนองผูกพันอสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่ในขณะที่ร้องขอแปลงชาติ ถ้าเป็นที่ดินในเมืองมีปริมาณตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป และถ้าเปนที่ดินในชนบท มีปริมาณตั้งแต่ 20 ไร่ขึ้นไป โดยเจ้าของเป็นผู้จัดทำผลประโยชน์ในที่ดินชนบทนั้นด้วย และผู้ขอเสียภาษีเงินได้หรือภาษีการค้า[28] แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนที่รัฐไทยมีความต้องการที่จะให้ผสมกลมกลืนเข้ากับ “ความเป็นไทย” นั้น นอกจากจะเป็น ชาวจีนที่สามารถพึ่งพาเลี้ยงดูตนเองได้และยังสามารถที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับรัฐได้อีกด้วย หรืออาจจะกล่าวได้ว่าลักษณะของชาวจีนที่รัฐไทยยอมรับให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้นั้นจะเป็นลักษณะของชาวจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีหรือนายทุนชาวจีนนั่นเอง

การอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยของรัฐไทยยังได้สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะของชาวจีนแบบใดที่รัฐไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย ที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดก็คือ “สัญชาติจีน” รัฐไทยไม่ต้องการให้นายทุนชาวจีนยังคงรักษาสัญชาติจีน อันเป็นการแสดงสถานะของการเป็น “พลเมืองจีน” ที่ยังคงให้ความจงรักภักดีต่อเมืองจีนอยู่โดยตลอด รัฐไทยจึงต้องการให้นายทุนชาวจีนละทิ้งลักษณะดังกล่าว โดยการที่รัฐไทยได้เปิดโอกาสให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะได้รับสัญชาติไทยแทนการรักษาสัญชาติจีนเอาไว้ ดังจะเห็นได้จากเงื่อนไขในการแปลงสัญชาติที่ได้กำหนดว่าผู้ที่จะได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาตินั้นจะต้องสละความจงรักภักดีต่อชาติเดิมจริงๆ และจะต้องมีเจตนาที่จะเป็นคนสัญชาติไทยโดยบริสุทธิ์ใจจริงๆ[29] แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยไม่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนรักษาลักษณะที่ยังคงมีความจงรักภักดีต่อชาติจีน แต่รัฐต้องการที่จะให้ชาวจีนมีความจงรักภักดีต่อชาติไทยซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัย รัฐไทยจึงได้ดำเนินนโยบายเพื่อที่จะให้ชาวจีนละทิ้งสัญชาติจีนแล้วผสมกลมกลืนเข้ากับ “ความเป็นไทย”

การที่รัฐไทยต้องการให้ชาวจีนละทิ้งสัญชาติจีน และความจงรักภักดีต่อเมืองจีนยังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยได้กำหนดในเงื่อนไขข้อหนึ่งว่าการจะอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติได้หรือไม่นั้น จะต้องดูความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับเมืองจีนด้วยว่า ชาวจีนยังมีความผูกพันอยู่กับเมืองจีนมากน้อยเพียงใด เช่นว่า ถ้าเป็นการอุปถัมภ์เพียงแต่บิดามารดาในเมืองจีนเท่านั้น รัฐไทยก็ไม่รังเกียจในการจะแปลงสัญชาติ แต่ถ้ามีบุตร ภรรยา ญาติพี่น้องอยู่ในเมืองจีนเป็นจำนวนมากดังกล่าว รัฐไทยเห็นว่าจะต้องระมัดระวังในการที่จะอนุญาตให้แปลงสัญชาติ[30] ทั้งนี้อาจจะเกิด

---

[28] แหล่งเดิม.

[29] แหล่งเดิม.

[30] แหล่งเดิม.

จากการที่ยิ่งมีความผูกพันอยู่ในเมืองจีนมาก ก็อาจจะทำให้ชาวจีนเหล่านั้นยังมีความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ในเมืองจีนมาก ทำให้ไม่สามารถละทิ้งความผูกพันและการให้ความช่วยเหลือกิจการต่างๆ ของเมืองจีน เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของญาติพี่น้องของตนได้ ทำให้ชาวจีนเหล่านั้นยังรักษาความจงรักภักดีต่อเมืองจีนอยู่ จึงเป็นสิ่งที่รัฐไทยต้องระมัดระวังการที่จะอนุญาตให้ชาวจีนที่ยังไม่สามารถที่จะละทิ้งลักษณะดังกล่าวได้แปลงสัญชาติเป็นไทย

ความต้องการของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ที่จะให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้น จะเห็นได้จากความเห็นของคณะรัฐมนตรีที่ได้กล่าวถึงการที่รัฐไทยได้มีความพยายามช่วยเหลือให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะแปลงสัญชาติได้อย่างรวดเร็ว ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2486 มีใจความว่า

> จอมพล ป. พิบูลสงคราม: สำหรับชนชาวจีนเวลานี้แกก็ว้าเหว่ หยากถือนโยบายให้สมานกับพวกนี้ ได้ขอให้รัถมนตรีว่าการกะซวงการต่างประเทสรับไปจัดการเชินหัวหน้าๆ มาเลี้ยงดู
>
> พล.ต.ท. อ. อดุลเดชจรัส (รัถมนตรีช่วยว่าการกะซวงมหาดไทย): แกก็พยายามเปนไทยหยู่แล้ว ทางด้านแปลงชาติก็ได้อลุ้มอล่วย เพียงพูดไทยได้เซ็นชื่อได้เราก็ยอม[31]

หรือจะเห็นได้จากคำสั่งของจอมพล ป. ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2486 ความว่า

> บอกท่านที่ปรึกษา (ม.จ.วรรณไวทยากร วรวรรณ - - ผู้เขียน) ว่า หากเราจะประกาศให้จีนเป็นสัญชาติไทยหมด หรือบางประเภท เพื่อให้การสนับสนุนให้พวกจีนซึ่งมีการกินอยู่ใกล้ไทย และในยามคับขันนี้ เพื่อจะได้ช่วยดูแลทุกข์สุขให้ได้อย่างเต็มที่อย่างคนไทยดังนี้จะทำได้ไหม[32]

ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้มิได้ต้องการที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนออกจากสังคมไทย แต่ต้องการที่จะให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย จึงได้เปิด “ช่อง” ไว้สำหรับนายทุนชาวจีนที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงตนเองตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนด

จากการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้เป็นครั้งแรกและเงื่อนไขในการอนุญาตให้แปลงสัญชาตินั้น ได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนในสายตารัฐไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นมิได้มีชาวจีนที่มีลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียว ที่รัฐไทยต้องการที่จะกีดกันออกไปจาก

---

[31] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ -/2486. (2486). เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับชาวจีน วันที่ 9 มิถุนายน.

[32] “อยากประกาศให้ชาวจีนถือสัญชาติไทย” ใน บันทึกคำสั่งทางเศรษฐกิจ อ้างถึงใน อ. พิบูลสงคราม.(2540). จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, หน้า 290.

สังคมไทย แต่มีลักษณะของนายทุนชาวจีนในสายตารัฐที่แตกต่างกัน กล่าวคือลักษณะของชาวจีนที่รัฐไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย หรือลักษณะของชาวจีนที่รัฐต้องการที่จะให้ชาวจีนละทิ้งนั่นก็คือสัญชาติจีนอันเป็นลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่ยังคงจงรักภักดีต่อเมืองจีน ซึ่งเมื่อชาวจีนละทิ้งแล้วก็จะสามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างราบรื่น เนื่องจากเมื่อชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว รัฐก็จะถือว่าชาวจีนเหล่านั้นมีสถานะเป็น “ชาวไทย” คนหนึ่ง ที่จะได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคนไทยโดยกำเนิดทุกประการ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดลักษณะของการเป็นคนไทยที่รัฐจะอนุญาตให้เข้ารับราชการซึ่งรัฐต้องการที่จะสงวนการประกอบอาชีพดังกล่าวไว้ให้แก่คนไทย ว่า

> เรื่องรับคนเข้ารับราชการวิสามัญ และลูกจ้างก็ดีอยากให้เจ้าหน้าที่พิจารณาบรรจุแก่คนไทย คนไทยมีหลายอย่าง เช่น คนแปลงชาติมา คนที่ผ่านโรงเรียนของไทยมา ซึ่งบางทีเจ้าหน้าที่ของเราไม่เฉลียวใจคิดว่าเป็นคนไทย จึงใคร่จะขอให้ระมัดระวังให้มากสักหน่อย[33]

หรือการที่รัฐได้ทำความเข้าใจกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐเกี่ยวกับคำว่า “คนไทย” ว่า “... หมายถึง ผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะโดยแปลงชาติหรือโดยกำเนิด...” แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ได้ถือว่า คนที่ได้รับการแปลงสัญชาติก็มีสถานะเหมือน “คนไทย” ที่จะได้รับสิทธิต่างๆ ที่รัฐสงวนไว้ให้แก่คนไทยเช่นเดียวกัน และลักษณะของชาวจีนที่รัฐยอมรับให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้และมีความยินดีถ้าชาวจีนที่มีลักษณะดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ “ความเป็นไทย” ซึ่งลักษณะของชาวจีนดังกล่าวก็คือ ชาวจีนที่สามารถช่วยก่อให้เกิดผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจกับรัฐไทยได้ หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นลักษณะของนายทุนชาวจีนนั่นเอง

การอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้นยังเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. นั้น ได้ดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” อย่างจริงจัง โดยนอกจากที่จะดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ด้วยการปลุกกระแส “ความเป็นไทย” โดยการใช้ชาวจีนเป็น “ความเป็นอื่น” เพื่อกระตุ้นให้คนไทยเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แบ่งแยกตนเองออกจากชาวจีนแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังต้องการที่จะแผ่ขยาย “ความเป็นไทย” ให้กว้างขวางออกไปครอบคลุม “ประชาชน” กลุ่มอื่นภายในรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวจีนซึ่งเป็น “ชนกลุ่มน้อย” ที่มีจำนวนมากที่สุดและเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของเมืองไทย เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้เกิดความสำนึกที่ต้องการที่จะเป็น “พลเมือง” ของชาติไทยเพื่อที่จะได้ดำเนินการต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของเมืองไทย ซึ่งวิธีการที่รัฐไทยใช้เพื่อการแผ่ขยาย “ความเป็นไทย” ไปยังชาวจีนก็คือ การดำเนิน

---

[33] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 16/2482. (2482). เรื่อง การบรรจุข้าราชการวิสามัญในกรมศิลปากร. วันที่ 16 มิถุนายน.

มาตรการต่างๆ อย่างเข้มงวดและจริงจังกับลักษณะของชาวจีนที่รัฐไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ เพื่อที่จะให้ชาวจีนละทิ้งลักษณะดังกล่าวที่จะนำไปสู่การผสมกลมกลืนเข้ากับ “ความเป็นไทย” โดยการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

6.2 การดำเนินการกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนายทุนชาวจีน

นอกจากสัญชาติจีนจะเป็นลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยแล้ว ยังมีลักษณะอื่นๆ ของนายทุนชาวจีน ที่รัฐไทยในสมัยนี้มิต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยอีก ได้แก่ การที่นายทุนชาวจีนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มสมาคมในลักษณะอั้งยี่ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ว่า “ทำอะไรก็ตาม แต่ขอโรงเรียนจีนกับอั้งยี่ไม่ให้มี”[34]

การที่รัฐไทยเห็นว่าลักษณะของชาวจีนทั้งสองเป็นสิ่งที่มิควรมีอยู่ในสังคมไทยก็คงจะเนื่องมาจากการที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยยังคงมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเมืองในเมืองจีนอยู่โดยตลอด สืบเนื่องมาตั้งแต่ในช่วงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ก่อนที่จะเมืองจีนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐในปี พ.ศ.2454 กลุ่มการเมืองต่างๆ ภายในเมืองจีนก็ได้มีกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” โดยการหาเสียงสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเล รวมทั้งชาวจีนในไทยเพื่อให้สนับสนุนกลุ่มการเมืองของตนในการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในเมืองจีน ทำให้ชาวจีนในเมืองไทยเกิดความตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ของตน ซึ่งการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ดังกล่าวก็ได้ดำรงอยู่เรื่อยมาภายหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐของจีน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกแยกทางการเมืองภายในเมืองจีน และการที่เมืองจีนถูกรุกรานจากภายนอกทำให้มีความต้องการได้การสนับสนุน โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจจากชาวจีนในเมืองไทยด้วย

รัฐบาลสาธารณรัฐจีนก็ยังให้ความสำคัญกับชาวจีนในเมืองไทย โดยถือว่า ชาวจีนในเมืองไทยเป็นสมาชิกทางการเมืองของจีน และทายาทของชาวจีนโพ้นทะเลไม่ว่ากี่ชั่วอายุคนล้วนเป็นพลเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายของจีนทั้งสิ้น[35] ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลจีนได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงชาวจีนในเมืองไทย ทำให้รัฐบาลสามารถที่จะดำเนินการต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จ รัฐบาลจีนจึงให้ความสนใจดูแลชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งทำให้ชาวจีนในเมืองไทยเกิดความรู้สึกผูกพันกับเมืองจีนและตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน”

---

[34] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2.11. (2482). สำเนารายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62 / 2482 วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน.

[35] Lea E. William. (1966). The Future of Oversea Chinese in Southeast Asia. New York : McGraw – Hill Book Co., p.4.

ของตนอยู่โดยตลอด นายทุนชาวจีนในเมืองไทยจึงยังคงมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในเมืองจีน รัฐไทยมีความเห็นว่าได้ส่งผลกระทบกับความสงบเรียบร้อยภายในเมืองไทยและยังกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยอีกด้วย ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวของชาวจีนนั้นถือได้ว่าเป็นลักษณะของการตั้งรัฐจีนขึ้นซ่อนในรัฐไทยอันเป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยไม่ต้องการให้เกิดขึ้น

โดยการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนที่มีผลทำให้เกิดความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” เป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย ได้ดำเนินการผ่านองค์กรที่สำคัญอย่างน้อยที่สุด 2 องค์กรที่รัฐไทยไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ก็คือ โรงเรียนจีน และ สมาคมลับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะของชาวจีนที่รัฐไทยในสมัยนี้มิต้องการให้ดำรงอยู่ก็คือ ชาวจีนที่ผ่านการศึกษาแบบจีน และ ชาวจีนที่เข้าร่วมในของสมาคมลับ

การดำเนินการกับสมาคมลับของชาวจีน

การเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยในสมัยนี้ไม่ยอมที่จะให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยก็คือการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนผ่านการเข้าร่วมสมาคมลับในลักษณะสมาคมอั้งยี่ ทั้งนี้เนื่องจากสมาคมลับของชาวจีนมีบทบาทเป็นอย่างมากในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อดำเนินการต่อต้าน “ศัตรู” ของเมืองจีน ซึ่งในขณะนั้นก็คือ ญี่ปุ่น บทบาทของสมาคมลับชาวจีนจะเห็นได้มาโดยตลอดเมื่อมีการปิดสินค้าญี่ปุ่นก็จะมีนายทุนชาวจีนที่เป็นสมาชิกของสมาคมลับดำเนินการเพื่อข่มขู่ ทำร้าย หรือฆาตกรรมชาวญี่ปุ่นหรือชาวจีนที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น ดังเช่น การปิดสินค้าญี่ปุ่นในปี พ.ศ.2480 นั้นสมาคมลับหัวคัง (Hua Kang) หรือเซคัง (Sea Khang) ซึ่งเป็นองค์กรใต้ดินที่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ของจีน สมาคมลับหัวคังนี้ถือเป็นสมาคมลับที่มีอิทธิพลที่สุดในขณะนั้น ได้ดำเนินกิจกรรมที่สำคัญในการชักชวนให้ชาวจีนปิดสินค้าญี่ปุ่น และได้ใช้วิธีการที่รุนแรงกับพ่อค้าที่คัดค้าน นอกจากนั้นสมาคมลับนี้ยังได้ทำงานผิดกฎหมายหลายอย่างอีกด้วย[36]

นายทุนชาวจีนน่าจะเป็นกลุ่มสำคัญที่มีส่วนร่วมกับสมาคมลับ เนื่องจากการเคลื่อนไหวของสมาคมต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินในการดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ ดังจะเห็นได้จากชาวจีนที่ถูกจับกุมในข้อหาที่เข้าเกี่ยวข้องกับสมาคมลับมักจะเป็นนายทุนชาวจีน[37] ดังนั้นการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ดำเนินการกับสมาคมลับชาวจีนก็เท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของสมาคมลับดังกล่าว

---

[36] พรรณี บัวเล็ก. (2540). จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกับพัฒนาการทุนนิยมไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 – 2 (พ.ศ.2452 – 2484). กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ, หน้า 61.

[37] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33/2482. (2482). เรื่อง ธนาคารโอเวอร์ซีกับธนาคารกวางตุ้ง วันศุกร์ที่ 28 กรกฎาคม.

บทบาทของสมาคมลับที่มีนายทุนชาวจีนอยู่เบื้องหลังที่มักจะมีการทำงานที่ผิดกฎหมาย และมีการดำเนินการอันสัมพันธ์อยู่กับการเมืองภายในเมืองจีนอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายของเมืองไทย และได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายในเมืองไทย รวมถึงการถึงการที่สมาคมลับนั้นมีความต้องการที่จะให้ชาวจีนในเมืองไทยยังยึดมั่นใน “ความเป็นชาวจีน” ของพวกตน ซึ่งถ้าหากชาวจีนมีไม่แสดงออกถึง “ความเป็นชาวจีน” ด้วยการให้ความร่วมมือกับสมาคมลับ สมาคมลับก็จะใช้วิธีการรุนแรงกับชาวจีนนั้นๆ ซึ่งก็อาจจะมีผลทำให้ชาวจีนที่เกรงกลัวปฏิบัติตามคำแนะนำของสมาคมลับแม้ว่าจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยภายในเมืองไทย และยังทำให้ชาวจีนเหล่านั้นเกิดความผูกพันใกล้ชิดกับเมืองจีน เนื่องจากได้ทราบสถานการณ์ต่างๆ อยู่โดยตลอด อันมีผลต่อการรักษาสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ให้ดำรงอยู่ในกลุ่มชาวจีนในเมืองไทย

จากการที่สมาคมลับมีผลต่อความผูกพันและความตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ประกอบกับการที่สมาคมลับถือเป็นองค์กรที่ผิดกฎหมายเพราะมิได้รับการรับรองจากทางการไทย และมีการกระทำที่ผิดกฎหมายอันแสดงถึงการไม่เคารพกฎหมายและอำนาจของรัฐไทย ซึ่งเท่ากับเป็นการจัดตั้งรัฐของตนเองเพื่อจัดการปกครองชาวจีนกันเอง โดยมีการใช้ความรุนแรงกับชาวจีนคนอื่นที่เห็นว่าไม่ปฏิบัติตามแนวทางของสมาคมลับในการให้ความช่วยเหลือเมืองจีน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการตั้งรัฐซ้อนรัฐอย่างชัดเจน น่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมิต้องการให้ นายทุนชาวจีนที่เข้าร่วมสมาคมลับดำรงอยู่

รัฐไทยจึงได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อจะกำจัดบทบาทดังกล่าวของนายทุนชาวจีน โดยได้มีการจับกุมผู้นำชาวจีนหลายคนที่มีบทบาทร่วมมือกับสมาคมลับในการต่อต้านญี่ปุ่น เช่น การจับกุมผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการและเสมียนของธนาคารโอเวอร์ซีและธนาคารกวางตุ้ง จำกัด สาขาในกรุงเทพฯ ในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2482 ทั้งนี้เนื่องจากธนาคารทั้งสองให้การสนับสนุนสมาคมลับ โดยทำหน้าที่เป็นแหล่งเรี่ยไรเงินจากชาวจีนเพื่อนำไปช่วยเหลือกิจการในเมืองจีน[38] รัฐไทยจึงเห็นว่าการดำเนินการที่แสดงให้เห็นถึงการตระหนักสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ของเจ้าหน้าที่ธนาคารทั้งสองแห่ง เป็นสิ่งที่ไม่อาจปล่อยให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ จึงได้จับกุมเจ้าหน้าที่ของธนาคาร และต้องการให้มีการเนรเทศออกจากเมืองไทย รวมไปถึงยังต้องการที่จะสั่งปิดธนาคาร เนื่องจากธนาคารเป็นสถานที่ที่สมาคมลับใช้เคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ของชาติจีนเป็นสำคัญ[39]

ดังนั้นภายหลังจากการประกาศนโยบายที่ชัดเจนของรัฐบาลไทยที่ต้องการจะปราบปรามสมาคมลับชาวจีนให้หมดไปนั้น รัฐไทยจึงได้จับกุมชาวจีนที่คิดว่าเกี่ยวข้องกับสมาคมลับเป็น

---

[38] แหล่งเดิม.

[39] แหล่งเดิม..

จำนวนมากเพื่อนำมาสอบสวน และหากพบหลักฐานว่าชาวจีนเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับสมาคมลับก็จะสั่งเนรเทศชาวจีนเหล่านั้น ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2482 เกี่ยวกับจำนวนชาวจีนที่ถูกคำสั่งเนรเทศ เนื่องจากการเข้าไปเกี่ยวพันกับสมาคมลับว่า "...ขณะนี้มีคนต่างด้าวเนรเทศถึง 92 คน..."[40] แสดงให้เห็นว่ารัฐเองก็ตระหนักว่าจำนวนดังกล่าวเป็นจำนวนที่มากพอสมควร แต่รัฐก็จะต้องเนรเทศเนื่องจากชาวจีนเหล่านี้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสมาคมลับที่มีจุดประสงค์ทางการเมืองแอบแฝง ที่จะช่วยเหลือเมืองจีนในการทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น อันเป็นการแสดงถึงลักษณะของชาวจีนที่รัฐไทยไม่พึงปรารถนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย

การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2482 เรื่อง "จับพ่อค้าจีนนับร้อย" เกี่ยวกับการจับกุมพ่อค้าจีนจำนวนมากที่รัฐเห็นว่าอาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจ้าที่ธนาคารกวางตุ้งที่ถูกเนรเทศเนื่องจากเกี่ยวข้องกับสมาคมลับ ก็แสดงให้เห็นว่าชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมลับนั้นเป็นนายทุนชาวจีนเป็นส่วนใหญ่ ดังใจในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2482 ความว่า

> เมื่อประมาณ ๒ เดือนล่วงมานี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลได้ทำการจับกุมผู้จัดการแบงก์กวางตุ้งและเจ้าของภัตตาคารในกรณีที่ส่งเงินไปช่วยประเทศจีน และก่อความไม่สงบขึ้นในประเทศไทย กรมตำรวจได้ดำเนินการไต่สวนคดีนี้เป็นอันดับมา และเนรเทศผู้ต้องหาไปจากประเทศไทยแล้วนั้น ต่อมาอธิบดีกรมตำรวจได้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกสถานีดำเนินการจับกุมและเชิญพ่อค้าจีนคนสำคัญ...มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐๐ คน เพื่อทำการไต่สวน ในกรณีที่พัวพันกับผู้ที่ถูกเนรเทศไปแล้ว...ผู้ต้องสงสัยบางคนยังอยู่ในระวางสอบสวน เพื่อดำเนินการพิจารณาต่อไป[41]

จากการจับกุมพ่อค้าจีนเป็นจำนวนมากดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนายทุนชาวจีนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอยู่เบื้องหลังสมาคมลับ ดังนั้นนโยบายในการจัดการปราบปรามสมาคมลับชาวจีน จึงเป็นนโยบายที่ส่งผลกระทบโดยตรงในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ทำให้นายทุนชาวจีนเป็นจำนวนมากได้รับการปราบปรามจากรัฐไทยในสมัยจอมพล ป.

---

[40] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 31/2482. (2482). เรื่อง สมาคมและโรงเรียนคนต่างด้าวที่ไม่มีสนธิสัญญากับประเทศไทย วันที่ 24 กรกฎาคม.

[41] "จับพ่อค้าจีนนั บร้อย". (2482). ประชาชาติ, ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม .

ในเวลาต่อมารัฐไทยยังได้มีการจับกุมนายทุนชาวจีนที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวพันกับสมาคมลับเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีก ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2482 เรื่อง “พ่อค้าจีนนับพันถูกสอบสวนอีก” มีใจความว่า

> การกระทำแก่พ่อค้าจีนครั้งนี้มิใช่จะกระทำแต่ในจังหวัดพระนครเท่านั้น แม้ตามต่างจังหวัดทั่วพระราชอาณาจักร์... (ต้นฉบับขาดหาย...ผู้เขียน) ตำรวจก็ได้สั่งให้... (ต้นฉบับขาดหาย...ผู้เขียน) พ่อค้าจีนที่จะต้องถูกจับและถูกนำตัวมาสอบสวนมีจำนวนนับพันดังกล่าวแล้ว[42]

การนำเสนอความคืบหน้าในการดำเนินการกับพ่อค้าจีนที่ถูกจับกุม ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ก็ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าการจับกุมพ่อค้าเป็นจำนวนมากดังกล่าวนั้น ก็เนื่องจากเห็นว่าพ่อค้าจีนเหล่านั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาคมลับ ดังความว่า

> หนังสือพิมพ์นี้เคยเสนอเรื่องพ่อค้าจีนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจตามสถานีต่างๆ เรียกตัวไปสอบสวนเรื่องที่เกี่ยวแก่สมาคมลับ อันมีการเรี่ยไรเงินส่งไปยังประเทศจีน มีจำนวนกว่า ๑๐๐๐ ราย[43]

จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีและการนำเสนอข่าวดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีนายทุนชาวจีนที่ได้ถูกจับกุมและลงโทษ เนื่องจากเข้าเกี่ยวข้องกับสมาคมลับเป็นจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพฯและตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศนั้น น่าจะสะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ได้มีนโยบายที่เข้มงวดและการปฏิบัติที่จริงจังมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะปราบปรามการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมลับของชาวจีนอันมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ในหมู่ชาวจีนในเมืองไทยให้ได้อย่างเด็ดขาด

นอกจากรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. จะมีการดำเนินการกับสมาคมลับที่มีนายทุนชาวจีนอยู่เบื้องหลังอย่างเข้มงวดและจริงจังดังกล่าวแล้ว รัฐบาลยังได้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าตรวจค้นโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์จีนต่างๆ อีกด้วย ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะรัฐไทยเห็นว่าโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์จีนจะมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสมาคมลับของชาวจีนแล้ว ยังเกิดจากการที่รัฐไทยเห็นว่าหนังสือพิมพ์จีนได้มีบทบาทเป็นอย่างมากในการกระตุ้นความรู้สึกและสำนึก “ชาตินิยมจีน” อยู่โดยตลอด ซึ่งอาจจะสัมพันธ์กับการดำเนินการของสมาคมลับหรืออาจจะเป็นการดำเนินการของหนังสือพิมพ์เองก็ตาม ก็เป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยนี้มิอาจให้การส่งเสริมสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ดำรงอยู่ได้ ในขณะที่รัฐไทยพยายามที่จะกระตุ้นส่งเสริมสำนึกใน “ความเป็นไทย” ให้เกิดขึ้นกับคนกลุ่มต่างๆ ภายในรัฐไทย ไม่เว้นแม้แต่ชาวจีนที่รัฐไทยก็ต้องการที่จะโน้มน้าว

---

[42] “พ่อค้าจีนนับพันถูกสอบสวนอีก”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 18 ตุลาคม.

[43] “ตรวจคดีพ่อค้าจีน”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 7 พฤศจิกายน.

ให้มาเป็นคนไทย[44] เช่นกัน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทย เนื่องจากเจ้าของโรงพิมพ์เหล่านี้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสมาคมลับหรือการนำเสนอข่าวเพื่อกระตุ้น “ความเป็นจีน” นั้นก็เป็นนายทุนชาวจีน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ชาวจีนในเมืองไทยตระหนักสำนึกใน “ความเป็นจีน” อันเป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยนี้ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น ส่งผลให้นายทุนชาวจีนได้รับการดำเนินการจากรัฐไทยในสมัยนี้อย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น

จากความต้องการที่จะดำเนินการอย่างเข้มงวดและจริงจังกับโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์จีนดังกล่าว จึงทำให้รัฐบาลได้สั่งปิดโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์จีนทันทีเมื่อพบหลักฐานว่ามีการให้ความร่วมมือกับสมาคมลับเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและให้ความช่วยเหลือเมืองจีน พร้อมกันนั้นก็จะจับกุมผู้ที่ร่วมงานกับโรงพิมพ์นั้นๆ เพื่อรอการเนรเทศต่อไป ทำให้รัฐไทยได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์จีนทั้งใหญ่และเล็กเกือบจะหมดนับตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2482 เหลือเพียงหนังสือพิมพ์จุงหยวนเป้า (Chung-yuan Pao) ฉบับเดียว เนื่องจากรัฐบาลสามารถที่จะควบคุมการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้[45] การดำเนินการที่เข้มงวดและจริงจังในลักษณะดังกล่าวของรัฐไทยก็เนื่องมาจากการที่รัฐบาลจอมพล ป. ไม่ต้องการที่จะให้มีการดำเนินงานของสมาคมลับของชาวจีนในเมืองไทยอย่างเด็ดขาด[46]

การปิดหนังสือพิมพ์ต่างๆ ของชาวจีนจนเกือบหมดดังกล่าวนั้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนผู้เป็นเจ้าของโรงพิมพ์อย่างเข้มงวดและจริงจังของรัฐไทยแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่านายทุนชาวจีนเหล่านี้ย่อมได้รับผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของตน เนื่องจากไม่สามารถดำเนินกิจการของตนต่อไปได้ และอาจจะได้รับผลกระทบต่อสถานภาพทางสังคมที่ทำให้บางคนต้องได้รับการลงโทษ หรือบางคนได้รับความหวาดระแวงจากรัฐไทย ทำให้ไม่สามารถดำเนินบทบาทของตนได้อย่างปกติอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ก็มิได้ต้องการที่จะกำจัดนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย ดังจะเห็นได้จาก ภายหลังเหตุการณ์การจับกุมนายทุนชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมลับเป็นจำนวนมากดังกล่าว ซึ่งอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนเกิดความหวาดระแวงว่ารัฐไทยมีนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน และต้องการที่จะกำจัดชาวจีนออกจากเมืองไทย จอมพล ป.

---

[44] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2.12. (2485). เรื่องการควบคุมชาวจีนในประเทศไทย ของนายวิจิตร วิจิตรวาทการ ลงวันที่ 20 มีนาคม.

[45] วิลเลียม จี สกินเนอร์. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย :ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. พรรณี ฉัตรพลรักษ์, แปล. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, หน้า 272.

[46] หจช. เอกสาร (2) สร0201.77/2.11. (2482). รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33/2482 เรื่องปัญหาชาวจีน.. วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน.

พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรี จึงต้องพยายามสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับชาวจีน โดยการกล่าวปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ว่าการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยมิใช่รัฐไทยจะมีนโยบายที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน แต่การที่รัฐไทยจะต้องดำเนินการเช่นนั้น เพราะมีนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งได้กระทำการที่เป็นการขัดต่อกฎหมายของไทย รัฐจึงจำเป็นที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชาวจีนส่วนใหญ่ด้วย ดังใจความว่า

> ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสมาสนทนากับท่านในคืนวันนี้ ความสำคัญที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้ จะได้ปรับความเข้าใจกับชาวจีน...การปฏิบัติที่พาดไปถึงชนจีนมีอยู่หลายประการ ซึ่งชาวจีนอาจสำคัญผิดไปว่าเปนปฏิปักษ์ต่อชาวจีน ดั่งเช่น...การดำเนินการกับผู้ที่เกี่ยวพันในกิจการแห่งสมาคมลับ...การปฏิบัติการต่างๆ เหล่านี้ถ้าใคร่ครวญให้รอบคอบกอบด้วยเหตุผลตามทำนองคลองธรรมแล้ว ก็จักเห็นได้ว่ามิได้เปนการดำเนินทำนองปฏิปักษ์ต่อชาวจีนเลย แต่เปนความสงบและความปลอดภัยของประเทศชาติ ซึ่งชาวจีนที่พำนักอยู่ในประเทศนี้ย่อมมีส่วนได้รับประโยชน์ด้วย[47]

หรือในใจความอีกตอนหนึ่งที่เน้นย้ำให้เห็นว่าการจับกุมนายทุนชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับสมาคมลับชาวจีนดังกล่าว ก็เพื่อประโยชน์แห่งความผาสุขของชาวจีนส่วนใหญ่ ดังใจความว่า

> การปราบปรามองค์การหรือบุคคลชาวจีนที่ชอบจีนที่ชอบก่อให้เกิดความแตกร้าวแห่งสัมพันธภาพระหว่างไทยกับจีน เพื่อความผาสุกและมิตรภาพแห่งชาวจีนส่วนมาก[48]

จากการปราศรัยของจอมพล ป. เพื่อสร้างความเข้าใจกับชาวจีนต่อการจับกุมนายทุนชาวจีนเป็นจำนวนมากนั้น แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้มิได้ต้องการที่จะกำจัดนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย รัฐไทยจึงต้องยืนต่อชาวจีนว่า รัฐไทยยังคงมีนโยบายที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวจีนและยังคงยินดีต้อนรับให้นายทุนชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยเหมือนเช่นเดิม ดังใจความหนึ่งของการปราศรัยในครั้งนี้ว่า

> ตามนโยบายของรัฐบาลในทางการต่างประเทศ ก็ได้ปรากฏแจ้งชัดอยู่แล้วว่ารัฐบาลนี้จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ซึ่งมีอยู่แล้วเปนอย่างดีนั้นให้สนิทสนมยิ่งขึ้นโดยทั่วกัน ชาวจีนซึ่งมาพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อใคร่ครวญโดยน้ำใจอันสุจริตเที่ยงธรรมแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าได้รับสิทธิเสรียิ่งกว่าชน

---

[47] “ท่านนายกรัฐมนตรีปราศรัยกับชาวจีน”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน.

[48] “นายกฯ ปราศรัย”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 23 พฤศจิกายน.

> ต่างด้าวอื่นเสียอีก เพราะเปนมิตรต่างด้าวซึ่งสนิทสนมและมีความสัมพันธ์กับไทยมาช้านานกว่าชนชาติอื่น จำนวนชนจีนได้มาตั้งหลักแหล่งในเมืองไทยเปนผาสุกจนถึงฝักรกรากในนี้ก็มีอยู่เปนอันมาก และยิ่งในยามที่ประเทศจีนกำลังตกอยู่ในสถานการณ์อันยุ่งยาก เมืองไทยก็ยังคงเปนที่พึ่งอันผาสุกของชนจีนดังเดิมมิได้เปลี่ยนแปลง[49]

สะท้อนให้ว่า การที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่เข้าเกี่ยวข้องกับสมาคมลับอย่างค่อนข้างจะเด็ดขาดและจริงจังนั้น ก็เนื่องมาจากการที่รัฐไทยเน้นที่จะจัดการกับการดำเนินการของ ชาวจีนที่มีส่วนกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นชาวจีน” ที่ยังคงให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของ “ชาติจีน” โดยไม่คำนึงว่าจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของเมืองไทยเท่านั้น รัฐไทยจึงต้องพยายามสร้างความเข้าใจกับชาวจีนถึงนโยบายและการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยที่มิได้ต้องการจะกำจัดชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย

อาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยได้แสดงการต่อต้านและดำเนินการปราบปรามในทางปฏิบัติเพื่อให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทยอย่างจริงจัง ด้วยการใช้ทั้งมาตรการทางกฎหมายและการลงโทษอย่างเด็ดขาดและจริงจังนั้น จะเป็นลักษณะของนายทุนชาวจีนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง ที่ทำให้ชาวจีนยังคงรักษาความเป็น “พลเมืองจีน” ที่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของเมืองจีนของตนเอาไว้ ประกอบกับการดำเนินการต่างๆ ของชาวจีนนั้นมีลักษณะของการจัดตั้งรัฐของนายทุนชาวจีนขึ้นภายในรัฐไทย ซึ่งน่าจะมีผลต่อความมั่นคงของอำนาจรัฐในฐานะผู้ปกครองประเทศ เพราะเท่ากับเป็นการเพิกเฉยต่ออำนาจของรัฐไทย ซึ่งถ้ารัฐไทยปล่อยให้นายทุนชาวจีนดำเนินการดังกล่าวได้ ก็อาจจะส่งผลให้คนกลุ่มอื่นเห็นว่ารัฐไทยไม่มีประสิทธิภาพที่จะจัดการกับกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้การปกครอง ความน่าเชื่อถือและความมั่นคงของรัฐก็จะหมดไป และอาจจะส่งผลให้คนกลุ่มอื่นๆ ดำเนินการตามอย่างนายทุนชาวจีน ซึ่งก็จะยิ่งทำให้เกิดความวุ่นวายเป็นอย่างมากภายในรัฐไทย

ด้วยเหตุดังนี้จึงทำให้รัฐไทยมิอาจที่จะปล่อยให้การเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนที่แสดงความเป็น “พลเมืองจีน” ดำรงอยู่ ในขณะที่รัฐไทยในสมัยนี้พยายามที่จะดำเนินการส่งเสริม “ความเป็นไทย” ให้เกิดขึ้นกับประชาชนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทย ที่จะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการดำเนินนโยบาย “สร้างชาติ” ของรัฐไทยให้ประสบผลสำเร็จ ลักษณะของนายทุนชาวจีนดังกล่าวจึงเป็น “ความเป็นอื่น” ของ “ความเป็นไทย” รัฐไทยจึงได้พยายามชี้ให้เห็นว่าลักษณะของชาวจีนแบบใดที่คือ “ความเป็นอื่น” ที่รัฐจะมิยอมให้ดำรงอยู่ภายในสังคมไทย โดยการที่รัฐได้มีการต่อต้านและปราบปรามลักษณะของชาวจีนดังกล่าวอย่างเข้มงวดและจริงจัง และ

---

[49] “นายกฯ ปราศรัย”. (2482). ประชาชาติ., ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน.

ไม่มีการเปิดช่องใดๆ ที่จะทำให้การสร้างและส่งเสริมลักษณะของชาวจีนดังกล่าวดำรงอยู่ได้ในเมืองไทย

การที่รัฐไทยต้องการให้นายทุนชาวจีนละทิ้ง “ความเป็นชาวจีน” และอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทยนั้นก็มิได้หมายความว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะให้สิทธิในด้านต่างๆ แก่ชาวจีนเช่นเดียวกันกับชาวไทย ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยในสมัยนี้ก็ยังคงไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนได้รับสิทธิทางการเมือง แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีการอนุญาตให้ชาวจีนได้รับการแปลงสัญชาติเป็นไทยซึ่งจะมีสิทธิทางการเมืองตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง แต่ชาวจีนที่ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาตินั้นจะมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็เมื่อได้รับการแปลงสัญชาติไปแล้ว 2 ปี[50] ซึ่งในระหว่างที่ชาวจีนยังแปลงสัญชาติไม่ครบ 2 ปีนั้นก็จะไม่ได้รับสิทธิทางการเมืองดังกล่าว และถ้าชาวจีนที่ได้รับการแปลงสัญชาติเกิดทำความผิดหรือมีพฤติกรรมที่รัฐไทยเห็นว่าไม่มีความเหมาะสมที่จะให้ได้รับสัญชาติไทย รัฐไทยก็มีอำนาจที่จะถอนการแปลงสัญชาติได้ อันจะทำให้ชาวจีนต้องสูญเสียสิทธิทางการเมือง[51]

อาจจะกล่าวได้ว่าแม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีการให้สิทธิทางการเมืองแก่นายทุนชาวจีนที่ได้รับการแปลงสัญชาติก็ตาม แต่การให้สิทธิดังกล่าวของรัฐก็เป็นไปอย่างเข้มงวด นับตั้งแต่ขั้นตอนในการอนุญาตให้แปลงสัญชาติ รัฐก็จะต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติของชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติว่ามีความจงรักภักดีต่อเมืองไทยและความเหมาะสมเพียงพอที่รัฐจะให้ได้รับสิทธิทางการเมือง และรัฐก็ยังมีอำนาจที่จะถอนการแปลงสัญชาติหากเห็นว่าชาวจีนนั้นมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพื่อที่จะไม่ให้นายทุนชาวจีนผู้นั้นได้รับสิทธิทางการเมือง

นอกจากการควบคุมอย่างค่อนข้างจะเข้มงวดในการที่รัฐจะให้สิทธิทางการเมืองแก่ชาวจีนที่ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยในสมัยนี้ยังคงไม่ต้องการที่จะชาวจีนได้รับสิทธิทางการเมืองมากเกินไปแล้ว การที่รัฐไทยกังวลเกี่ยวกับการที่นายทุนชาวจีนจะเข้ามีอิทธิพลในทางการเมือง ยังจะเห็นได้จาก การที่รัฐไทยได้ให้เหตุผลถึงการที่รัฐไทยในสมัยนี้ไม่ต้องการที่จะให้ระบบการเมืองไทยมีพรรคการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากการที่เกรงว่านายทุนชาวจีนจะเข้ามามีอิทธิพลในทางการเมือง เพราะชาวจีนเป็น “คนกลุ่มอื่น” ที่มีจำนวนมากที่สุด ดังปรากฏในการแสดงความเห็นของจอมพล ป. เกี่ยวกับการที่รัฐไทยในสมัยนี้ยังไม่ต้องการจะให้มีพรรคการเมือง ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 ดังใจความว่า

---

[50] เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม. (2477). “พระราชบัญญัติเลือกตั้ง พุทธศักราช 2476”, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 46 พ.ศ.2476. พระนคร: นีติเวชช์,, หน้า 395.

[51] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 11/2481 (ตอน 2). (2481). เรื่อง บันทึกการประชุมคณะกรรมการพิจารณาวางเงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 17 กุมภาพันธ์.

> เราเป็นชาติที่เสียเปรียบเหลือเกิน เราบอกว่าเราเป็นไทย ๑๔ ล้านคน แต่อพยพมาจากที่ต่างๆ และผสม ฯลฯ มากที่สุดมาจากจีน...ลูกจีนที่เข้ารับราชการก็มี ฉะนั้นปัญหาเรื่องชาวจีนหรืออิทธิพลของจีนในการเมืองจึงสำคัญมาก ความเห็นของข้าพเจ้าฉะเพาะเวลานี้ ไม่อยากให้มีพรรค[52]

จากความเห็นดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยในสมัยนี้ก็เช่นเดียวกันกับรัฐไทยในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาที่ไม่ต้องการให้ชาวจีนได้รับสิทธิทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่เพิ่งเดินทางเข้ามาในเมืองไทยเป็นรุ่นแรก ดังความเห็นของจอมพล ป. ที่ว่า "...พวกเป็นจีนใหม่สำคัญมาก..."[53] ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการที่จีนใหม่นั้นเป็นนายทุนชาวจีนที่เกิดและเติบโตในเมืองจีน ทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ยังคงตระหนักสำนึกในการเป็น "พลเมืองจีน" ที่มีความผูกพันและจงรักภักดีต่อเมืองจีนอยู่มาก จึงทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จะยังไม่ผสมกลมกลืนเข้ากับคนไทย และจะคอยให้ความช่วยเหลือกิจการต่างๆ ในเมืองจีนอยู่โดยตลอด ซึ่งลักษณะของนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้นั้นล้วนแต่เป็นลักษณะที่รัฐไทยไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะทำให้รัฐไทยค่อนข้างจะไม่ไว้วางใจนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ รัฐจึงไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนกลุ่มนี้ได้รับสิทธิทางการเมือง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ทำให้มีโอกาสทางการเมืองมากกว่าคนกลุ่มอื่น ทำให้ต้องมีการวางเงื่อนไขที่ค่อนข้างจะรัดกุมในการที่จะอนุญาตให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้รับการแปลงสัญชาติเป็นไทย เนื่องจากการได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาตินั้นจะทำให้ชาวจีนกลุ่มนี้ได้รับสิทธิทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยนี้ยังไม่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนมีสิทธิทางการเมืองมากเกินไปอันจะทำให้เข้าไปมีอิทธิพลในทางการเมือง รัฐจึงได้พยายามควบคุมการได้รับสิทธิทางการเมืองของนายทุนชาวจีนอย่างค่อนข้างจะเข้มงวดรัดกุม

จะเห็นได้ว่าการดำเนินการทางการเมืองที่จริงจังของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ทั้งในเรื่องการเข้าเกี่ยวข้องกับสมาคมลับ หรือการได้รับสิทธิทางการเมืองนั้น แม้ว่าดูเหมือนจะเป็นการดำเนินการกับชาวจีนโดยทั่วไป แต่หากดูผลในทางปฏิบัติแล้วแสดงให้เห็นว่าเป็นการดำเนินการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อนายทุนชาวจีน ผู้มีบทบาทอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของสมาคมลับต่างๆ และเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีที่จะสามารถอาศัยสิทธิทางการเมืองเข้ามามีบทบาทในการเมืองไทยได้ เพื่อที่จะควบคุมนายทุนชาวจีนเหล่านี้ไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในเมืองจีนอันจะส่งผลต่อการตระหนักสำนึกใน "ความเป็นคนจีน" ของตนอยู่โดยตลอด ในขณะที่นายทุนชาว

---

[52] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 5/2483. (2483). เรื่อง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง. วันที่ 4 พฤศจิกายน.

[53] แหล่งเดิม.

จีนเหล่านี้สามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในเมืองไทยได้เป็นจำนวนมาก แต่หากยังคงตระหนักสำนึกใน “ความเป็นคนจีน” อยู่ ผลประโยชน์เหล่านั้นก็จะไม่กลายเป็นผลประโยชน์ของเมืองไทย รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้พยายามที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนเพื่อให้ละทิ้ง “ความเป็นจีน” เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนให้เป็นผลประโยชน์ของ “ชาติไทย”

6.3 การดำเนินการกับทางเศรษฐกิจกับนายทุนชาวจีน

การครอบงำทางเศรษฐกิจนั้นเป็นบทบาทที่สำคัญของนายทุนชาวจีนในเมืองไทย เพราะกลุ่มนายทุนชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจไทย ดังที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามก็เช่นเดียวกันกับรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองที่ได้ตระหนักถึงการครอบงำทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 เกี่ยวกับการที่นายทุนชาวจีนจำนวนมากสามารถที่จะเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆ ทั้งการค้า ไม่ว่าจะเป็นการค้าเล็กๆ น้อย หรือกิจการค้าที่มีขนาดใหญ่ การเกษตรกรรม รวมไปถึงการอุตสาหกรรมได้อย่างเจริญรุ่งเรืองในเมืองไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยได้ตระหนักถึงการที่นายทุนชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอยู่ในระบบเศรษฐกิจไทย ดังใจความว่า

> ในการอาชีพชาวจีนก็ได้รับความสะดวกไม่น้อยกว่าคนไทย ซึ่งเปนเจ้าของประเทศเอง นับแต่การค้าเร่เล็กๆ น้อยๆ ตลอดขึ้นไปจนถึงการค้าที่สำคัญ และการเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม เปนอาทิ ก็ได้รับความสะดวกทุกประการอีกเช่นกัน จนปรากฏว่าชนจีนมีเปนจำนวนไม่น้อย ที่สามารถตั้งหลักฐานเปนปึกแผ่นมั่นคง สืบชั้นลูกหลานตราบเท่าทุกวันนี้[54]

หรือการที่รัฐไทยโดยกระทรวงเศรษฐการ ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลเศรษฐกิจของประเทศได้เสนอความคิดที่จะสงวนการประกอบอาชีพจำนวนหนึ่งไว้สำหรับชาวไทยเท่านั้น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2484 เนื่องจากการที่รัฐไทยเห็นว่านายทุนชาวจีนได้เข้ามาครอบงำการประกอบอาชีพต่างๆ ของไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยตระหนักถึงอิทธิพลในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน รัฐไทยจึงต้องวางนโยบายเพื่อจะให้ความช่วยเหลือชาวไทยให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น ดังใจความว่า

> เท่าที่คิดดูเห็นมีการงานที่พอจะให้คนไทยทำได้ดั่งต่อไปนี้ การขับเกวียนและล้อเลื่อนทุกอย่าง, การขับขี่พาหนะทางน้ำ, (เว้นเรือเดินทะเล), การขนของ, การตัดผม, การช่างบางอย่าง, ได้แก่ ช่างไม้, ช่างเหล็ก, ช่างปูน, ช่างทาสี, ช่างบัดกรี, ช่างสาน, ช่างทอ, ช่างย้อมผ้า, ช่างตัดเสื้อ, ช่างเครื่องกล, ช่างเย็บหนัง,

---

[54] “นายกฯ ปราศรัย”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน.

> ช่างทอง, ช่างเจียรนัย, ช่างทำเงิน, ช่างทำอิฐ, ช่างทำหม้อด้วยดินเผา ฯลฯ การเลี้ยงสัตว์, การเพาะปลูก, ได้แก่ การทำนาทำสวนผัก, สวนผลไม้, สวนยาสูบ, สวนอ้อย, และอื่นๆ การอุตสาหกรรมบางชะนิด ได้แก่ โรงทำบุหรี่, โรงไม้ขีดไฟ, โรงน้ำเข็ง, โรงสีไฟ, โรงฟอกหนัง, โรงทำสบู่ และอื่นๆ เหล่านี้คือการงานที่ห้ามมิให้ชาวต่างประเทศทำ...เมื่อได้ออกกฎหมายห้ามมิให้ชาวต่างประเทศทำดังกล่าวนี้ การด้านต่างประเทศมีการกระเทือนน้อย เพราะโดยมากผู้ที่การเหล่านี้เป็นชาวจีน[55]

หรือการที่รายการสนทนานายมั่น – นายคง ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2484 ได้กล่าวถึงการที่ชาวไทยปล่อยให้นายทุนชาวจีนเข้ามาแย่งการประกอบอาชีพ จนทำให้ในที่สุดอาชีพต่างๆ ก็ตกอยู่ในมือนายทุนชาวจีนหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยได้ตระหนักถึงบทบาทในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนเป็นอย่างดี ดังใจความว่า

> เมื่อมีคนต่างด้าวเขามาขอแบ่งงานเหล่านี้ทำจากเรา เราก็ยินดีสละให้เขา แล้วก็ไม่นำพาที่จะแข่งขันกับเขาด้วย ครั้นนานๆ ไป เราเลยเหยียดว่า งานหลายอย่างเหล่านี้ เป็นของต่ำเป็นของไม่มีเกียรติ ทำไปเขาจะหาว่าเป็นคนจน ซึ่งคนต่างด้าวเขาก็ย่อมยินดีมาก และคนไทยก็พอใจซื้อและอุดหนุนข้าวของที่คนต่างด้าวทำหรือจำหน่าย ...ทำให้ในที่สุดอาชีพก็เลยไปอยู่ในมือคนต่างด้าว ข้าวของทุกอย่างที่คนไทยใช้ก็ต้องซื้อจากคนต่างด้าว[56]

จากการกล่าวของนายมั่น – นายคงดังกล่าวนั้น ยังได้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยต้องการที่จะกระตุ้นให้ชาวไทยตื่นตัวในการที่จะแย่งอำนาจทางเศรษฐกิจคืนมาจากคนต่างด้าว ซึ่งถึงแม้รัฐจะมิได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่าเป็นคนกลุ่มใด แต่ก็น่าจะเป็นที่ตระหนักรับรู้กันในหมู่ชาวไทยได้เป็นอย่างดีว่าคนกลุ่มใดที่มีบทบาทอยู่ในระบบเศรษฐกิจของไทย สะท้อนให้เห็นว่าแม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีการกล่าวโดยเปิดเผยเพื่อปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” เพื่อให้ชาวไทยตื่นตัวในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนนั้น รัฐไทยก็มิได้กล่าวว่ากลุ่มที่เข้ามาแย่งการประกอบอาชีพของคนไทยเป็นนายทุนชาวจีนโดยตรง แต่จะใช้ว่าคนต่างด้าวเพื่อให้มีลักษณะเป็นกลางๆ แต่สามารถเป็นที่เข้าใจกันได้ ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะรัฐไม่ต้องการให้ชาวจีนเกิดความไม่พอใจ อันอาจจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐได้

---

[55] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, (2484). ครั้งที่ 23/2484, เรื่อง อาชีพของไทยในประเทศไทย วันที่ 30 เมษายน.

[56] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.18.1/1. (2484). รายการสนทนานายมั่น – นายคง, วันที่ 13 พฤศจิกายน.

ในทางตรงกันข้ามรัฐไทยกลับจะกล่าวถึงนายทุนชาวจีนโดยตรงในลักษณะยกย่องเพื่อให้ชาวไทยเอาเป็นตัวอย่างที่สามารถจะเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยได้ ดังปรากฏในคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2482 มีใจความว่า

> ทั้งนี้ก็โดยหวังที่จะปลูกฝังให้พี่น้องชาวไทยบางส่วนที่สมัครใจจะประกอบการค้าขายได้เริ่มประกอบอาชีพในทางนี้ขึ้น...ท่านจะต้องดูอื่นไกลไปไย ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าขายเป็นจำนวนไม่น้อยในประเทศไทยของเรา ซึ่งท่านเห็นประจักษ์ตาอยู่ทุกวันนี้ ย่อมเป็นอุทธาหรณ์ของเรื่องได้ดีที่สุด ส่วนมากของชาวจีนพวกนี้ เมื่อแรกเข้ามาหากินในบ้านเรานั้น หามีทรัพย์สมบัติติดตัวมาด้วยไม่เลย ซื้อร้ายบางคนมีเพียงกางเกงชั้นในพันกายบางคนก็มีเพียงเสื่อท่อนหมอนใบเท่านั้น แต่ด้วยอุตสาหะวิริยะพยายามอันแรงกล้า เขาได้เริ่มการค้าด้วยสิ่งเล็กๆ ขึ้นก่อน...เพราะฉะนั้น ด้วยความมานะอาบเหงื่อต่างน้ำของเขาเหล่านั้น เป็นเวลาเพียงไม่กี่ปี เขาก็กลายเป็นคนมั่งคั่งมั่งมีขึ้นในตำบลบ้านของไทยเราเอง[57]

หรือดังคำกล่าวทางวิทยุกระจายเสียงของจอมพล ป. เนื่องในวันชาติ 24 มิถุนายน พ.ศ.2483 ที่ต้องการให้ชาวไทยช่วยกันประกอบอาชีพต่างๆ เพื่อดำเนินการตามนโยบาย “สร้างชาติ” โดยไม่ต้องหวาดกลัวว่าจะไม่มีทุน เพราะทุนในการประกอบอาชีพที่สำคัญก็คือความมานะอดทน โดยให้ดูตัวอย่างจากชาวจีน ดังใจความว่า

> ตั้งแต่งานเบ็ดเตล็ดขายของเล็กน้อยถึงงานใหญ่ๆ ทุนนับล้าน ความมานะอันเป็นองคคุณสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จผล ความมานะนี้เป็นคุณธรรมสำคัญยิ่ง สิ่งใดถ้าท่านมานะอดทนนั้นคือตัวเงินอันจะเป็นทุนรองรับของท่าน ขอจงดูตัวอย่างพวกจีนเป็นต้น เขาใช้ความมานะและใช้ร่างกายเป็นทุนโดยไม่พึ่งเงินแต่ตั้งต้น และเขามั่งมีกว่าเรามากมายก่ายกองถมไป[58]

หรือคำกล่าวในรายการนายมั่น – นายคง ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2484 ที่ให้คนไทย “...เอาจีนเป็นตัวอย่างในการเอาแรงเป็นทุน สร้างการอยู่ดีกินดี ...เรื่องนี้ไม่ควรกระดากอายที่จะเอา

---

[57] หจช เอกสาร (2) สร.0201.10/50. (2482). คำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของนายกรัฐมนตรีเนื่องในท้ายศก, ลงวันที่ 31 มีนาคม.

[58] หจช เอกสาร (2) สร.0201.10/50. (2483). คำกล่าวทางวิทยุกระจายเสียงของนายกรัฐมนตรีเนื่องในวันชาติ, ลงวันที่ 24 มิถุนายน.

ตัวอย่างดีของเพื่อนจีน..."[59] แสดงให้เห็นว่านอกจากรัฐไทยในสมัยนี้จะไม่ใช้การกล่าวถึงการที่นายทุนชาวจีนเข้ามาแย่งการประกอบอาชีพของคนไทยโดยเปิดเผยในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังได้ใช้การกล่าวถึงความสามารถของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเพื่อกระตุ้นให้คนไทยตื่นตัวในทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับชาวจีนโดยเปิดเผยอีกด้วย

จากคำกล่าวต่างๆ ข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ก็ได้ตระหนักถึงการที่นายทุนชาวจีนได้เข้ามาครอบงำเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างดี จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ที่มีนโยบาย "ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ" ซึ่งถึงแม้จะเป็นนโยบายที่ต่อเนื่องจากรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปที่ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศ จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้สามารถที่จะดำเนินนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือชาวไทยในทางเศรษฐกิจได้มากยิ่งขึ้น โดยมิต้องกังวลว่าจะส่งผลกระทบต่อชาติอื่นๆ ที่มีข้อผูกพันตามสนธิสัญญาเช่นที่เคยเกิดขึ้นกับรัฐไทยในช่วงก่อนหน้านี้

การดำเนินการของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ต้องการจะส่งเสริมบทบาทของชาวไทย หรือ "ความเป็นไทย" ในทางเศรษฐกิจดังกล่าว ก็เท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจด้วย ถึงแม้ว่ารัฐจะมิได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่าเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นย่อมจะต้องเกิดขึ้นกับนายทุนชาวจีนมากกว่าคนกลุ่มอื่นในสังคมไทย ซึ่งการที่รัฐมิได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่าต้องการจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนยังช่วยเน้นย้ำให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้จะไม่ใช้การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนด้วยการกล่าวโจมตีอย่างเปิดเผยดังเช่นรัฐไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ แต่รัฐไทยจะใช้วิธีการอื่นๆ อันได้แก่ การใช้มาตรการทางกฎหมาย การส่งเสริมบทบาทคนไทยในทางเศรษฐกิจ และการเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจของรัฐ ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจกับชาวจีน

6.3.1 การใช้มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

จากการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามตระหนักดีถึงการที่นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่บทบาทในทางเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก ประกอบกับการที่รัฐไทยในสมัยนี้ต้องการที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐได้ดำเนินมาตรการทางกฎหมายหลากหลายประการเพื่อที่จะเป็นการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งมาตรการทางกฎหมายของรัฐไทยในสมัยนี้จะมีการกำหนดลงไปอย่างค่อนข้างจะชัดเจนกว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองถึงการที่รัฐต้องการจะให้ชาวไทยได้เป็นผู้ประกอบอาชีพต่างๆ

---

[59] หจช เอกสาร (2) สร.0201.18.1/1. (2484). บทสนทนารายการวิทยุนายมั่น - นายคง, ลงวันที่ 14 ตุลาคม.

ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยมากยิ่งขึ้นในช่วงเวลานี้จากการที่รัฐได้แก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รัฐจึงสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจในลักษณะผูกขาดได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งมาตรการทางกฎหมายของรัฐย่อมจะส่งผลกระทบกับนายทุนชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพหลายๆ อาชีพที่รัฐต้องการจะคนไทยเป็นผู้ผูกขาดหรืออย่างน้อยที่สุดเป็นคนส่วนใหญ่ที่สุดที่จะได้ประกอบอาชีพนั้นๆ จะเป็นอาชีพที่นายทุนชาวจีนเข้าดำเนินการอยู่เป็นส่วนมาก ดังนั้นการที่รัฐได้ออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมชาวไทยในการประกอบอาชีพต่างๆ จึงเท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจโดยที่รัฐมิต้องกล่าวโดยเปิดเผย

การใช้มาตรการทางกฎหมายของรัฐไทยเพื่อดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนนั้น ได้แก่

4.3.1.1 **พระราชบัญญัติเรือสยาม พุทธศักราช 2481** ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะสามารถถือกรรมสิทธิ์เรือจดทะเบียนเป็นเรือสยามที่จะเดินเรือในน่านน้ำสยามได้นั้น ต้องมี “สัญชาติไทย” ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม สำหรับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดต้องมี “สัญชาติไทย” และทุนของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบต้องเป็นของบุคคลธรรมดา ซึ่งมี “สัญชาติไทย” ในกรณีที่เป็นบริษัทจำกัด กรรมการส่วนมากต้องมี “สัญชาติไทย” และทุนของบริษัทนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบต้องเป็นของบุคคลธรรมดาซึ่งมี “สัญชาติไทย”[60] นอกจากการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นเจ้าของเรือสยามที่จะต้องมี “สัญชาติไทย” แล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดคุณสมบัติของคนประจำเรือว่าจะ “...ต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบห้า”[61] อีกด้วย การออกพระราชบัญญัตินี้ก็เป็นไปเพื่อให้ชาวไทยมีโอกาสประกอบอาชีพทางเรือดียิ่งขึ้น[62] ซึ่งก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมบทบาทชาวไทยเข้าแทนที่บทบาทนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพทางเรือ

การที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ต้องมีการออกมาตรการทางกฎหมายฉบับใหม่ขึ้นมาแทนมาตรการทางกฎหมายที่ออกในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาสะท้อนให้เห็นว่า มาตรการทางกฎหมายเดิมไม่สามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยสามารถที่จะเข้าประกอบอาชีพดังกล่าวได้มากขึ้น ทั้งนี้ก็อาจจะเพราะการที่ข้อกำหนดใน

---

[60] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), " พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 " , เล่มเดิม, หน้า165 - 166.

[61] แหล่งเดิม, หน้า 184.

[62] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. (2481).ครั้งที่ 4/2481, เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเรือสยาม พุทธศักราช 2481 วันที่ 11 มกราคม.

พระราชบัญญัติฉบับก่อนยังมิสามารถที่จะระบุถึงการที่จะให้ผู้มีสัญชาติไทยเป็นผู้ดำเนินการที่สำคัญในการประกอบอาชีพทางเรือได้ และเนื่องจากการประกอบกิจการเกี่ยวกับการเดินเรือนั้นต้องอาศัยความรู้ความชำนาญในหลายๆ ด้าน ทั้งในเรื่องการบริหารกิจการ การทำการค้าขายเรื่องการของการเดินเรือ และยังอาจจะต้องอาศัยเครือข่ายในต่างประเทศที่จะทำการค้าขายทางทะเล ซึ่งชาวไทยเองอาจจะไม่มีความรู้ความชำนาญและไม่มีเครือข่ายทางการค้าอยู่ก่อน รัฐจึงได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน โดยการกำหนดไว้ในบทบัญญัติเฉพาะกาล ว่า

> ภายในกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ เรือทะเลมีขนาดตามมาตรา ๘ สำหรับการค้าในน่านน้ำสยามอันเป็นของบุคคลผู้ไม่ต้องด้วยลักษณะที่จะถือกรรมสิทธิ์เรือสยามได้ตามมาตรา ๗ (จะต้องมีสัญชาติไทย - - ผู้เขียน) ซึ่งได้ลงทะเบียนไว้ และรับใบอนุญาตจากกรมเจ้าท่าก่อนวันประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ทำการตามมาตรา ๔๗ (ทำการค้าในน่านน้ำไทย - - ผู้เขียน) และมาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง (มีสิทธิที่จะใช้ธงไทยเป็นธงประจำเรือได้ - - ผู้เขียน) แต่ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้...ส่วนเรือลำน้ำมีขนาดตามมาตรา ๘ (เรือลำน้ำที่มิใช่เรือกล ขนาดตั้งแต่ห้าสิบตันกรอสส์ ขึ้นไปสำหรับการประมง - - ผู้เขียน) ได้ สำหรับการค้าในน่านน้ำสยามอันเป็นของบุคคลผู้ไม่ต้องด้วยลักษณะที่จะถือกรรมสิทธิ์เรือสยามได้ตามมาตรา ๗ ซึ่งได้รับอนุญาตจากกรมเจ้าท่าก่อนวันประกาศพระราชบัญญัตินี้ ภายในกำหนดเวลาสองปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ทำการตามมาตรา ๔๗ ได้...เมื่อพ้นกำหนดสามปี หรือสองปีแล้ว แล้วแต่กรณี ถ้าพิจารณาเห็นว่าน่านน้ำสยามส่วนใด ยังมีจำนวนเรือสยามทำการตามมาตรา ๔๗ ไม่พอแก่ความต้องการของประเทศ รัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตให้เรือของบุคคลผู้ไม่ต้องด้วยลักษณะที่จะถือกรรมสิทธิ์เรือสยามได้ตามมาตรา ๗ ดั่งกล่าวมาแล้ว ทำการตามมาตรา ๔๗ ต่อไปได้ มีกำหนดคราวละไม่เกินสองปี แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีเห็นสมควรกำหนดขึ้น[63]

แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนที่ถึงแม้จะไม่มีคุณสมบัติในการเป็นเจ้าของเรือตามที่รัฐไทยกำหนด แต่ก็สามารถที่จะทำการเดินเรือทำการค้าขายในน่านน้ำไทยภายใต้การเป็น "เรือไทย" อยู่ได้ แม้ว่าจะมีผู้แปรญัตติของให้ลดระยะเวลาผ่อนผันจากสองปีเป็นหนึ่งปี เพื่อที่จะลดบทบาทในการเดินเรือของนายทุนชาวจีนให้รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่รัฐไทยในสมัยนี้ก็เห็นว่าควรที่จะคงไว้สองปีเช่นเดิม เพราะการลดระยะเวลาอาจจะทำให้ชาว

---

[63] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), " พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 " , เล่มเดิม, หน้า 190.

ต่างประเทศไม่พอใจและจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศได้[64] นอกจากนั้นแล้วในบทบัญญัติเฉพาะกาล รัฐไทยยังได้มีการผ่อนผันให้ชาวจีนยังคงสามารถเป็นคนประจำเรือต่อไปได้อีกด้วย ดังใจความว่า

> ภายในกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลที่จะใช้เป็นคนประจำเรือได้ ยังมีจำนวนไม่พอแก่ความต้องการของประเทศหรือมีเหตุอื่นอันสมควรอนุญาตให้มีการผ่อนผันเป็นพิเศษชั่วครั้งคราว ก็ให้อธิบดีกรมเจ้าท่ามีอำนาจสั่งอนุญาตผ่อนผันจำนวน คุณสมบัติ พื้นความรู้ และอัตราคนประจำเรือ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕๐ (ต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทยเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบห้า - -ผู้เขียน) ได้ เมื่อได้รับความเป็นชอบของรัฐมนตรี[65]

นอกจากนั้นแล้วเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น รัฐไทยจึงได้ออกกฎกระทรวงเศรษฐการการออกตามความในพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481 เพื่อที่จะผ่อนผันให้ผู้ควบคุมเรือ และเจ้าหน้าที่ประจำเรืออื่นๆ สำหรับเรือทะเล ซึ่งมีลักษณะสำหรับใช้เดินทะเลลึกไม่จำเป็นต้องมีสัญชาติไทย[66] และเมื่อรัฐไทยได้จัดตั้งบริษัทเดินเรือไทยขึ้น เพื่อทำการเดินเรือนั้น รัฐไทยก็ได้มีการผ่อนผันให้บริษัทเดินเรือไทยสามารถที่จะใช้คนประจำเรือเป็นชาวต่างประเทศไปก่อน เนื่องจากยังไม่สามารถจะหาชาวไทยมาทำหน้าที่ได้ โดยการกำหนดให้ผ่อนผันการใช้คนต่างชาติเป็นคนเรือและช่างกลเป็นเวลา 3 ปี และใช้คนต่างชาติเป็นจุ๊นจู๊เป็นเวลา 5 ปี[67]

แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ถึงแม้จะมีการกำหนดในมาตรการทางกฎหมายที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความชัดเจนและเข้มงวดมากยิ่งขึ้น แต่ในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยกลับมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนให้สามารถประกอบอาชีพทางเรือและยังคงเป็นคนประจำเรือในเรือไทยอยู่ได้ สะท้อนให้เห็นว่าในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนทางเศรษฐกิจนั้น แม้ว่ารัฐไทยจะมีการกำหนดลงไปอย่างชัดเจนที่จะกีดกันคน “สัญชาติอื่น” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สัญชาติจีน” ที่มีบทบาทในการประกอบอาชีพดังกล่าวอยู่ แต่ในทางปฏิบัติรัฐได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจค่อนข้างมาก ซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมือง

---

[64] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. (2481). ครั้งที่16/2481, เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติเรือสยาม วันที่ 3 มีนาคม.

[65] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), " พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 " , เล่มเดิม, หน้า 191.

[66] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่15/2483. (2483). เรื่อง ร่างกฎกระทรวงเศรษฐการออกตามความในพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ (ฉะบับที่ ๒), วันที่ 3 กรกฎาคม.

[67] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่17/2483. (2483). เรื่อง การผ่อนผันให้บริษัทเดินเรือไทยใช้คนประจำเรือชาวต่างประเทส, วันที่ 17 กรกฎาคม.

ที่รัฐอาจจะไม่ได้กำหนดลงไปอย่างชัดเจนนัก แต่กลับมีความเข้มงวดและจริงจังที่จะจัดการกับนายทุนชาวจีน

นอกจากนั้นก็ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมงในเขตต์การประมงไทย พุทธศักราช 2482 ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ต้องการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน เนื่องจากการที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีหลักการที่จะสงวนสิทธิการประมงในเขตต์การประมงสยามไว้ให้ชาวไทย และให้ชาวไทยมีการประกอบอาชีพในการประมงดียิ่งขึ้น[68] ด้วยการกำหนดในพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า

> ห้ามมิให้ออกใบอนุญาตสำหรับทำการประมงให้แก่ (ก) คนต่างด้าวคนใดคนหนึ่ง หรือ (ข) ห้างหุ้นส่วนสามัญใดๆ เว้นแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดมีสัญชาติไทยหรือ (ค) ห้างหุ้นส่วนจำกัดใดๆ เว้นแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน มีสัญชาติไทย และทุนของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบ ต้องเป็นของบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทย หรือ (ง) บริษัทจำกัดใดๆ เว้นแต่กรรมการส่วนมากมีสัญชาติเป็นไทย และทุนขอบริษัทนั้นไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบต้องเป็นของบุคคลธรรมดา ซึ่งมีสัญชาติไทย[69]

นอกจากนั้นยังมีการห้ามมิให้ใช้เรือที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ทำการประมงในเขตต์การประมงไทยอีกด้วย คือ

> (๑) เรือที่มีสัญชาติต่างประเทศ หรือเรือที่เป็นของคนต่างด้าว หรือของนิติบุคคลที่มีสัญชาติต่างประเทศ (๒) เรือสยามซึ่งมีคนประจำเรือไม่ว่าอยู่ในฐานะใดๆ เป็นคนต่างด้าวรวมอยู่ด้วย[70]

การกำหนดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ได้มีการกีดกันนายทุนชาวจีนออกไปจากการประกอบอาชีพการประมง เนื่องจากอาชีพการประมงนั้นมีนายทุนชาวจีนดำเนินการอยู่เป็นส่วนใหญ่ และชาวจีนมีฐานะเป็น “คนต่างด้าว” ตามการกำหนดของกฎหมายฉบับนี้ จึงทำให้นายทุนชาวจีนมีโอกาสน้อยลงหรือแทบจะไม่มีโอกาสในการที่จะเป็นผู้ประกอบกิจการเรือประมงและการเป็นคนประจำเรือตามข้อกำหนดที่ปรากฏในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนั้นการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวก็เป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

---

[68] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่13/2481. (2481). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมง ในเขตต์การประมงสยาม พุทธศักราช 2481, วันที่ 10 กุมภาพันธ์.

[69] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), " พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมง ในเขตต์การประมงไทย พุทธศักราช ๒๔๘๒ " , เล่มเดิม, หน้า 775.

[70] แหล่งเดิม, หน้า 776.

อย่างไรก็ตาม รัฐไทยในสมัยนี้ก็ได้มีการกำหนดการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนให้สามารถที่จะประกอบกิจการเรือประมงได้บ้าง เพื่อรักษาผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้มีการกำหนดในบทบัญญัติฉะเพาะกาล ว่า

> คนต่างด้าวผู้ได้รับมอบอนุญาติสำหรับทำการประมงอยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ จะทำการประมงต่อไปเท่าที่ได้รับอนุญาต และจะขอต่อใบอนุญาตอีกก้ได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้นั้นมิได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติใดๆ แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นว่าด้วยการประมง หรือกฎกระทรวงซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น[71]

และยังได้มีการผ่อนผันให้กับคนประจำเรือที่เป็น “คนต่างด้าว” สามารถที่จะประกอบอาชีพต่อไปได้อีกด้วย ดังความว่า

> แต่คนต่างด้าวผู้ได้อาศัยในประเทศไทยเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี ก่อนวันที่ ๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ย่อมเป็นคนประจำเรือสยามสำหรับทำการประมงได้ ถ้าหากคนต่างด้าวนั้นได้จดทะเบียนและปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนคนต่างด้าว และรวมกันไม่มากกว่าร้อยละยี่สิบห้าแห่งจำนวนคนประจำเรือ[72]

จากการกำหนดดังกล่าวทำให้ชาวจีนส่วนหนึ่งที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี สามารถที่จะเป็นคนประจำเรือประมงต่อไป นอกจากนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้มีข้อยกเว้นสำหรับ “คนต่างด้าว” ที่จะเป็นคนประจำเรือเพิ่มเติมอีกว่า

> เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ มิให้ถือว่าคนประจำเรือเป็นคนต่างด้าว ถ้าหากคนต่างด้าวนั้นเป็นครูสอนวิชาการประมง[73]

แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยถือว่าชาวจีนเหล่านั้นเป็นครูสอนการประมง ชาวจีนก็จะสามารถประกอบอาชีพการประมงต่อไปได้ สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้กับชาวจีน และยังสะท้อนให้เห็นถึงการจัดแบ่ง “ความเป็นต่างด้าว” ของรัฐในบางครั้งนั้นขึ้นอยู่กับ “ผลประโยชน์” ของรัฐเป็นสำคัญ ดังเช่นที่ปรากฏในการดำเนินการของรัฐตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่รัฐได้มีการกำหนดอย่างชัดเจนในตอนต้นของพระราชบัญญัติถึงลักษณะของคนต่างด้าวว่า หมายถึงคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าว[74] แต่เมื่อรัฐเห็นว่าการกำหนดดังกล่าวไม่เป็น

---

[71] แหล่งเดิม, หน้า 778 – 779.

[72] แหล่งเดิม, หน้า 776.

[73] แหล่งเดิม.

[74] แหล่งเดิม, หน้า 774.

ประโยชน์ต่อรัฐ รัฐก็มีการเปลี่ยนแปลงการกำหนดลักษณะของคนต่างด้าวใหม่ในลักษณะที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับรัฐมากกว่า

ดังที่รัฐได้เปลี่ยนแปลงลักษณะของ “ความเป็นต่างด้าว” ของครูสอนวิชาการประมงที่ถึงแม้จะมีลักษณะของการเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าว อันเป็นการกำหนดที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อรัฐในการที่จะนำคนต่างด้าวมาทำงานให้กับรัฐ รัฐจึงได้กำหนดใหม่ว่า ถ้าเป็นครูสอนวิชาการประมงรัฐจะไม่ถือว่ามีลักษณะเป็นคนต่างด้าว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับรัฐในการที่รัฐสามารถจะนำมาความรู้และความชำนาญของคนต่างด้าวดังกล่าวมาอบรมสั่งสอนคนไทยให้สามารถประกอบอาชีพการประมงได้มากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า “ความเป็นต่างด้าว” ในสายตารัฐไทยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการผ่อนผันของรัฐไทยในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา แต่ในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. อาจจะมีเข้มงวดในการดำเนินการที่จะไม่อนุญาตให้นายทุนชาวจีนได้ประกอบอาชีพการประมงมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2482 ที่มีการรายงานเกี่ยวกับรายได้จากการประมงตกต่ำลงเป็นอันมาก เนื่องจากการที่ชาวจีนถูกห้ามการทำประมงตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดของรัฐไทยในสมัยนี้ในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการดำเนินการที่มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้นของรัฐได้ก่อให้เกิดความเสียหายกับผลประโยชน์ของประเทศเป็นอย่างมาก รัฐจึงเห็นว่าควรจะหาทางแก้ไข จึงได้มีการเสนอให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเพิกเฉยเสียต่อการที่นายทุนชาวจีนจะยังคงประกอบอาชีพการประมง ซึ่งเท่ากับเป็นการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนให้สามารถที่จะประกอบอาชีพการประมงต่อไปได้ ดังใจความในการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ ว่า

> หลวงพิบูลสงคราม – ได้ทราบว่า รายได้เกี่ยวกับปลาตกต่ำลงไปมาก เพราะพวกเจ๊กที่ไม่มีสิทธิจับปลาได้เลิกล้มไปมาก กระทรวงเกษตราธิการจะมีทางแก้ไขอย่างไรบ้าง...
>
> หลวงเชวงศักดิ์สงคราม – มันจะไปยากอะไร สั่งให้เจ้าพนักงานการประมงหลิ่วตาเสียก็แล้วกัน[75]

จากการที่มาตรการทางกฎหมายที่รัฐไทยออกมาเพื่อใช้ดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจข้างต้นจะมีการเน้นในการส่งเสริมบทบาทของผู้ที่มี “สัญชาติไทย” นั้น นอกจาก

---

[75] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่76/2482. (2482). เรื่อง การจับปลาทะเล วันที่ 24 มกราคม.

จะสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยต้องการที่จะแสดงความเป็น “เอกราช” ทางเศรษฐกิจที่สมบูรณ์ และต้องการที่จะปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวไทยแล้ว การเน้นไปที่ “สัญชาติไทย” ยังได้สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะของชาวจีนแบบใดที่รัฐไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย รัฐจึงได้มีการกีดกันให้ออกไปจากระบบเศรษฐกิจของไทย ซึ่งก็คือ ชาวจีนที่ยังคงรักษา “สัญชาติจีน” เอาไว้ เพราะตามเงื่อนไขของมาตรการทางกฎหมายได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยต้องการที่จะดำเนินการกับชาวจีนที่ยังคงมี “สัญชาติจีน” เท่านั้น เนื่องจากนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จะไม่สามารถประกอบอาชีพดังกล่าวได้หรือประกอบอาชีพได้ในจำนวนที่น้อยลง แต่ถ้าเป็นชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้ละ “สัญชาติจีน” แล้ว ก็จะไม่ได้รับผลกระทบจากมาตรการทางกฎหมายสามารถประกอบอาชีพได้ต่อไป

ดังนั้นการที่รัฐไทยใช้ “สัญชาติไทย” เป็นเกณฑ์กำหนดในการประกอบอาชีพ ก็อาจจะเป็นการกดดันนายทุนชาวจีนทางอ้อม ถ้าหากนายทุนชาวจีนไม่ต้องการที่จะได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพของตนเอง เพื่อให้ชาวจีนละทิ้ง “สัญชาติจีน” แล้วขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ซึ่งการดำเนินมาตรการทางกฎหมายก็สอดคล้องกับนโยบายของรัฐไทยที่ต้องการจะส่งเสริมการแปลงสัญชาติของนายทุนชาวจีน อันจะทำให้ชาวจีนที่แปลงสัญชาติแล้วสามารถประกอบอาชีพต่างๆ ได้เช่นเดิม

3.3.1.2 **พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่า ชาย โค กระบือ แพะ แกะ สุกร พุทธศักราช 2481** ทั้งนี้เนื่องจากการฆ่าและขายเนื้อสัตว์นั้นเป็นอาชีพที่นายทุนชาวจีนดำเนินการอยู่เป็นส่วนมาก ดังจะเห็นได้จากรายงานของคณะกรมการจังหวัดฉะเชิงเทราเกี่ยวกับการที่ชาวจีนเป็นผู้ควบคุมการฆ่าและขายสุกร ดังใจความว่า

> การฆ่าและการขายสุกรณะบัดนี้ตกอยู่ในมือพวกจีนทั้งสิ้น อำนาจการกะราคาซื้อขายก็ ย่อมตกอยู่ในมือเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่าจะขึ้นราคาหรือลดราคาวันใดอย่างใดก็ได้กับพวกจีนเอาเปรียบทั้ง ๒ ทาง[76]

หรือดังที่ปรากฏในความเห็นของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงค่าอาชญาบัตร์การฆ่าสุกรและหาวิธีการแก้ไขไม่ให้มีการฆ่าสุกรเถื่อน ในวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2482 ก็ได้มีความเห็นที่แสดงให้เห็นว่าอาชีพการฆ่าเนื้อสัตว์นั้นอยู่ในมือชาวจีน ดังความว่า

> การฆ่าสัตว์ตกอยู่ในมือของบุคคลพวกหนึ่ง ในท้องที่หนึ่งๆ ซึ่งนำไปสู่การผูกขาดตัดตอน พฤติการณ์เช่นนี้เป็นอยู่ทั่วๆ ไป และโดยมากได้แก่พวกจีน...

---

[76] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.8/3. (2478). หนังสือของคณะกรมการจังหวัดฉะเชิงเทราเรียนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, ลงวันที่ 11 เมษายน.

บุคคลพวกนี้ลักลอบฆ่าสุกรเกินจำนวน จึงเห็นว่าทางที่ดีไม่ควรให้กิจการนี้อยู่ในมือของคนๆ เดียวหรือพวกเดียว[77]

จากความเห็นดังกล่าวที่แสดงให้เห็นว่าอาชีพการฆ่าและขายเนื้อสัตว์นั้นมีนายทุนชาวจีนดำเนินการอยู่เป็นส่วนมากนั้น ก็อาจจะสะท้อนให้เห็นว่า การที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้ออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อที่อย่างน้อยที่สุดจะลดการผูกขาดการประกอบอาชีพนี้ของนายทุนชาวจีน เพื่อไม่ให้เป็นคู่แข่งของชาวไทย โดยการที่รัฐจะเข้ามาเป็นผู้ควบคุมการให้ใบอนุญาตกับผู้ที่รัฐเห็นสมควรให้เป็นผู้ฆ่า และขายเนื้อสัตว์เท่านั้น ดังใจความในพระราชบัญญัติ มาตราที่ 5 และ มาตราที่ 6 ว่า

> มาตรา ๕ สัตว์ที่จะฆ่าได้ ต้องเป็นสัตว์ของรัฐบาล...มาตรา ๖ ผู้ใดจะทำการขายส่งหรือขายปลีกเนื้อสัตว์ให้ยื่นคำร้องขอรับอนุญาตต่อเจ้าพนักงาน และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ใบอนุญาตนี้ให้ใช้ได้ฉะเพาะตัว เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตให้ขายส่งหรือขายปลีกได้ตามที่เห็นสมควร[78]

ข้อกำหนดดังกล่าว ทำให้รัฐไทยสามารถที่จะใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติในการที่จะลดการอนุญาตให้นายทุนชาวจีนประกอบอาชีพนี้ และส่งเสริมให้ชาวไทยประกอบอาชีพนี้มากยิ่งขึ้นก็ได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

ถึงแม้รัฐไทยในสมัยได้มีความพยายามที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพฆ่าและขายเนื้อสัตว์ด้วยการออกพระราชบัญญัตินี้แล้วก็ตาม แต่ก็ดูเหมือนว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร เนื่องจากชาวไทยไม่นิยมในการประกอบอาชีพฆ่าสัตว์ จึงอาจจะทำให้การส่งเสริมชาวไทยเข้าแทนที่ชาวจีนไม่ได้ผลเท่าใดนัก จึงทำให้รัฐไทยยังต้องอนุญาตให้นายทุนชาวจีนประกอบอาชีพนี้ต่อไป เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อการซื้อขายเนื้อสัตว์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติมากนัก แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ของรัฐไทยที่ต้องการส่งเสริมชาวไทยให้มีบทบาทในการประกอบอาชีพนี้มากยิ่งขึ้น

---

[77] แหล่งเดิม. (2482).ความเห็นของเจ้าหน้าที่สรรพากรเกี่ยวกับการปรับปรุงค่าอาชญาบัตรฆ่าสัตว์, ลงวันที่ 21 เมษายน.

[78] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), " พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่า ชาย โค กระบือ แพะ แกะ และสุกร พุทธศักราช 2481 " เล่มเดิม, หน้า 248.

3.3.1.3 **การออกกฎหมายบังคับให้เจ้าของโรงงานต่าง ๆ ใช้แรงงานชาวไทย**[79] โดยได้ออกพระราชกฤษฎีกาบังคับให้โรงสีข้าวเอกชนทุกแห่ง ต้องจ้างแรงงานเป็นชาวไทยอย่างน้อย 50% และต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2482 ยังได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมทั้งของเอกชนและของรัฐบาลต้องจ้างแรงงานเป็นชาวไทยอย่างน้อย 75 % ของแรงงานทั้งหมด จึงทำให้โรงงานต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมนิยมใช้แรงงานชาวจีนแทบทั้งสิ้น ต้องลดการจ้างแรงงานชาวจีนลง และเพิ่มการจ้างแรงงานไทยเข้ามาแทนที่[80] ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบกับนายทุนชาวจีนที่เป็นเจ้าของโรงงานที่นิยมจ้างแรงงานชาวจีนที่มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่า

การออกกฎหมายนี้ก็เท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ โดยการพยายามลดบทบาทของแรงงานชาวจีนในกิจการต่างๆ ลง อย่างไรก็ตาม การออกกฎหมายเพื่อลดการว่าจ้างแรงงานชาวจีนก็มิค่อยได้ผลมากนักในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากการที่ชาวไทยไม่ค่อยนิยมที่จะยอมทำงานรับจ้าง และการที่แรงงานชาวจีนส่วนใหญ่มีความอดทนและเสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการจ้างแรงงานไทยโดยทั่วไป จึงทำให้โรงงานเอกชนของชาวจีนส่วนมากมักหลีกเลี่ยงกฎหมายดังกล่าว และจ้างชาวจีนมาเป็นแรงงานในโรงงานของตนอยู่ต่อไป[81] ด้วยเหตุนี้การออกกฎหมายนี้แม้ว่าจะแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐต้องการจะลดการใช้แรงงานชาวจีนในโรงงานต่างๆ และส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการเป็นแรงงานเข้าแทนที่ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วการดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจด้วยกฎหมายนี้ก็ไม่ได้ผลเท่าใดนัก เพราะโรงงานเอกชนต่างๆ ก็ยังคงนิยมจ้างชาวจีนเข้าทำงานในโรงงานของตนอยู่เช่นเดิม โรงงานของนายทุนชาวจีนจึงน่าจะไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากการออกกฎหมายนี้เท่าใดนัก

3.3.1.4 **พระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพ พุทธศักราช** 2484 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ เพื่อที่จะสงวนอาชีพบางประเภทไว้สำหรับผู้ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น โดยรัฐจะได้กำหนดอาชีพที่รัฐต้องการจะสงวนไว้สำหรับชาวไทยในการออกพระราชกฤษฎีกา ซึ่งทำให้ในเวลาต่อมาในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2485 รัฐไทยได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะแก่คนไทย พุทธศักราช 2485[82] เพื่อที่จะระบุอาชีพทั้งหมด 27 อาชีพเป็นอาชีพที่รัฐต้องการจะสงวนไว้

---

[79] " พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ พ.ศ. 2484 ". (2484). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 58 ตอนที่ 64_ลงวันที่ 30 กันยายน , หน้า 1220.

[80] Keneth Perry Landon. (1941). The Chinese in Thailand. New York : Institute of Pacific Relation. pp. 242.

[81] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2482. (2482). เรื่อง การส่งเสริมสมรรถภาพของชาติ , วันที่ 8 พฤษภาคม.

[82] " พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พ.ศ. 2485 ". (2485). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 59 ตอนที่ 38 ลงวันที่ 9 มิถุนายน, หน้า 1221.

ให้เฉพาะแก่ชาวไทยเท่านั้น โดยรัฐมีหลักในการพิจาณาอาชีพที่รัฐจะสงวนไว้ดังนี้ คือ การสิ่งใดที่ควรจะให้คนไทยทำได้บ้างแล้วก็ออกกฎหมายห้ามมิให้ชาวต่างประเทศทำ เมื่อห้ามไม่ให้ผู้อื่นทำแล้ว ความต้องการก็มีขึ้น ชาวไทยก็ต้องทำเองเป็นแน่เพราะตัวไม่ทำก็ไม่มีผู้อื่นทำได้ ทั้งนี้เพื่อให้อาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพของคนไทย โดยคนไทย และเพื่อคนไทย[83]

อย่างไรก็ตาม นอกจากหลักการดังกล่าวในการกำหนดอาชีพสงวนสำหรับชาวไทย เพื่อทำให้ชาวไทยได้ประกอบอาชีพต่างๆ ได้โดยมิต้องเผชิญกับการแข่งขันกับชาวต่างประเทศ เนื่องจากหากปล่อยให้ชาวไทยแข่งขันในการประกอบอาชีพกับชาวต่างประเทศด้วยตนเองนั้นก็อาจจะทำให้ชาวไทยไม่สามารถที่จะแข่งขันได้แล้ว ในการกำหนดอาชีพสงวนนั้น รัฐยังจำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบว่า "...จะห้ามอะไรลงไปควรได้พิจารณาให้แน่ใจว่า คนไทยทำได้จริงๆ จึงห้าม มิฉะนั้นจะอลเวงไม่น้อย...ถ้าออกไปทีเดียวหลายอย่างแล้ว คนของเรายังไม่พร้อม ความเดือดร้อนก็จะเกิดแก่ประชาชน..."[84] นอกจากนั้นรัฐยังมีการเน้นย้ำหลักการในการกำหนดอาชีพสงวนว่า "...อาชีพชะนิดใดที่เราควรจะบังคับมิให้คนต่างประเทศทำได้นั้น ต้องเป็นอาชีพที่คนไทยพร้อมที่จะทำได้..."[85]

แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีนโยบาย "ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ" ที่เข้มข้นมากขึ้น แต่การที่รัฐจะดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจใดๆ เพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะ ชาวจีน เพื่อส่งเสริมบทบาทชาวไทยเข้าแทนที่นั้น รัฐก็จะต้องมีการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดกับเศรษฐกิจกับประเทศโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นหากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบกับเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ก็ทำให้รัฐต้องมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน ดังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้แสดงความเห็นในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2484 ถึงการที่รัฐต้องผ่อนผันในการประกอบอาชีพให้กับชาวจีน เนื่องจากไม่มีชาวไทยเข้าประกอบอาชีพ ทำให้รัฐยังคงต้องอนุญาตให้ชาวจีนเดินทางเพื่อเข้ามาเป็นผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ที่ขาดแคลน ความว่า

---

[83] กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด พุทธศักราช 2484 เล่ม 1, ม.ป.ท. หน้า 67.

[84] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 23/2484. (2484). เรื่อง อาชีพของไทยในประเทศไทย วันที่ 30 เมษายน.

[85] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ, ครั้งที่ 25/2484. (2484). เรื่อง พระราชบัญญัติอาชีพสงวน พุทธศักราช 2484 วันที่ 9 พฤษภาคม.

หลวงพิบูลสงคราม: ...ที่นี้อาชีพมีมาก แต่ไม่ทำ เช่น การสร้างถนน ทาง รถไฟ ถางป่า และขุดดิน คนไทยไม่มีทำ ถึงต้องปรึกษากันให้ปล่อยเจ๊กเข้ามา[86]

การผ่อนผันของรัฐไทยที่มีต่อนายทุนชาวจีน จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่รัฐอนุญาตให้นายทุนชาวจีนประกอบอาชีพประเภทหนึ่งที่ถึงแม้ว่ารัฐจะตระหนักดีว่าเป็นอาชีพที่มีชาวจีนประกอบการอยู่เป็นจำนวนมาก แต่รัฐก็จะไม่ดำเนินการสงวนอาชีพนั้นไว้ให้แก่ชาวไทย ซึ่งก็คือการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าย่อยตามร้านชำ ดังที่รัฐได้กล่าวถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนในการทำการค้าย่อยในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2485 ว่า "...อย่างร้านชำก็เหมือนกัน เพราะพวกเราไม่ทำกัน เจ๊กจึงทำเสียหมด..."[87] แต่ในการสงวนอาชีพนี้รัฐมีหลักการสำคัญที่จะไม่ให้ครอบคลุมไปถึงการค้าย่อย เพราะ "...การค้าห้ามเขาไม่ได้..."[88] ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยก็ตระหนักดีว่าชาวไทยนั้นคงจะทำการค้าสู้นายทุนชาวจีนไม่ได้ เนื่องจากการทำการค้านั้นต้องอาศัยทั้งทุนและความรู้ความชำนาญรวมไปถึงเครือข่ายทางการค้า ซึ่งนายทุนชาวจีนนั้นทำการค้ามาเป็นระยะเวลานานจึงสามารถที่จะทำได้ดีกว่าชาวไทย ดังในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2485 ว่า

การหาสินค้า...เวลานี้หยู่กับเจ๊กทั้งนั้น เหนว่าพอจะทำได้ถ้าร่วมมือกันจิงๆ แต่การที่เราจะเอาไห้ถูกเท่ากับพวกเจ๊กไม่ได้ เพราะเราไม่ชำนาญเท่ากับเขา[89]

จากการที่รัฐไทยตระหนักถึงการที่นายทุนชาวจีนมีความรู้ความชำนาญในการทำการค้ามากกว่า จึงทำให้สามารถหาสินค้าได้ถูกกว่าของชาวไทย ซึ่งทำให้ประชาชนแม้แต่ชาวไทยเองก็นิยมที่จะซื้อสินค้ากับชาวจีนมากกว่าที่จะซื้อสินค้าที่รัฐบาลเป็นผู้นำมาขาย ดังที่รัฐได้กล่าวในการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2485 ว่า "...กเสตรหาพันธุ์ให้คนไทยไม่ซื้อ

---

[86] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 48/2484. (2484). เรื่อง พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ วันที่ 27 สิงหาคม .

[87] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 25/2485. (2485). เรื่อง กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงพาณิชย์ วันที่ 29 เมษายน.

[88] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 22/2485. (2485). เรื่อง ร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพบางประเภทไว้สำหรับเป็นอาชีพและวิชาชีพเฉพาะคนไทย พุทธศักราช 2485 วันที่ 15 เมษายน

[89] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 37/2485. (2485). เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับการพานิช วันที่ 29 กรกฎาคม.

เพราะแพง เหมือนกะซวงพานิชส่งสินค้าไห้พ่อค้าไม่เอา เพราะแพง”[90] จากสาเหตุดังกล่าวจึงอาจจะส่งผลให้รัฐไทยไม่กำหนดอาชีพการทำการค้าเป็นอาชีพสงวนไว้ให้แก่ชาวไทย แต่ยังคงอนุญาตให้นายทุนชาวจีนทำการค้าได้อยู่ต่อไป แม้ว่าจะตระหนักว่านายทุนชาวจีนครอบงำการค้าของไทยก็ตาม นอกจากนั้นรัฐไทยยังได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยไม่ได้ต้องการจะกีดกันร้านค้าของนายทุนชาวจีน แม้ว่ารัฐจะต้องการส่งเสริมให้ชาวไทยทำการค้ามากขึ้นก็ตาม ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2485 ที่ได้กล่าวว่ามีผู้เสนอว่าควรจะบังคับให้ร้านค้าต้องเป็นชาวไทยขาย แต่จอมพล ป. พิบูลสงครามเห็นว่าในการตั้งร้านค้าคนชาติใดจะจัดตั้งขึ้นก็ได้รัฐไม่ขัดข้อง เพียงแต่รัฐต้องการที่จะให้ร้านค้าเหล่านั้นมาลงทะเบียนกับรัฐเพื่อทราบจำนวนร้านค้าเท่านั้น ดังใจความว่า

> พลโทมังกร พรหมโยธี: สาเหตุที่กะซวงมหาดไทยต้องตั้งร้านค้าประจำตำบลขึ้น ก็เนื่องมาจากท่านนายกรัฐมนตรต้องการจะให้ทำการค้าทั่วไปอยู่ในมือคนไทย...ผมเห็นว่าการรอไว้ช้าจะไม่ทัน หยากจะไห้ออกกดหมายบังคับว่าร้านชำต้องไทยขาย
>
> จอมพล ป. พิบูลสงคราม: ใครจะตั้งร้านเราไม่ขัดข้อง แต่ต้องมาทะเบียนทั้งนั้น[91]

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้มิได้มีนโยบายที่ต้องการจะกีดกันไม่ให้นายทุนชาวจีนได้ทำการค้า เพียงแต่รัฐต้องการที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการประกอบอาชีพค้าขายให้มากขึ้น รัฐจึงได้มีการสนับสนุนในการจัดตั้งร้านค้าขึ้นในที่ต่างๆ ทั้งนี้ก็คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐตระหนักดีถึงการที่นายทุนชาวจีนมีความชำนาญในการทำการค้ามากกว่า ดังนั้นหากรัฐกีดกันนายทุนชาวจีนก็จะอาจจะส่งผลกระทบทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้าได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประกอบอาชีพใดที่รัฐตระหนักว่าชาวไทยยังไม่สามารถที่จะทำได้ แม้จะเป็นอาชีพที่มีนายทุนชาวจีนดำเนินการอยู่มาก รัฐก็จะมิได้มีการห้ามปรามนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพนั้นๆ แต่กลับจะมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนประกอบอาชีพเหล่านั้นต่อไปได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศโดยส่วนรวม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้ว่ารัฐไทยจะมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมชาวไทยในการประกอบอาชีพต่างๆ ด้วยการสงวนอาชีพไว้ให้เฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ส่งผล

---

[90] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 55/2485. (2485). เรื่อง กะซวงเกสตราธิการขออนุมัติยืมเงินซื้อพันธุทปสุสัตว วันที่ 18 พฤศจิกายน.

[91] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 50/2485. (2485). เรื่อง การตั้งร้านค้าของคนไทยและการปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค วันที่ 14 ตุลาคม.

กระทบต่อนายทุนชาวจีนโดยตรง เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประกอบอาชีพหลายๆ อาชีพที่รัฐบาลได้สงวนไว้ แต่จากการที่ชาวไทยยังไม่มีความพร้อมในการที่เข้าประกอบอาชีพเหล่านี้ จึงทำให้รัฐยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน ทั้งการที่รัฐไม่ได้ห้ามการที่นายทุนชาวจีนจะเข้าเป็นเจ้าของกิจการเหล่านั้น และการที่รัฐไม่บังคับใช้ข้อกำหนดของการสงวนอาชีพกับชาวต่างประเทศที่รัฐถือว่าเป็นครูที่ทำให้ชาวจีนที่เป็นครูสอนการประกอบอาชีพต่างๆ ยังสามารถที่จะประกอบอาชีพเหล่านั้นต่อไปได้ และการที่รัฐคำนึงถึงศักยภาพของนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพต่างๆ หากนายทุนชาวจีนทำได้ดีกว่ารัฐก็จะปล่อยให้นายทุนชาวจีนประกอบอาชีพบางอาชีพต่อไปได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศ รวมไปถึงการที่รัฐอาจจะมีการขยายเวลาในการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนยังคงสามารถประกอบอาชีพสงวนเหล่านั้นต่อไปได้จนกว่ารัฐจะสามารถหาชาวไทยเข้าทำแทนได้ ซึ่งการผ่อนผันต่างๆ เหล่านี้น่าจะมีส่วนทำให้นายทุนชาวจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในการประกอบอาชีพที่รัฐสงวนไว้ได้ต่อไป

นอกจากนั้นเมื่อรัฐไทยในสมัยต่อมาได้เข้ามาดำเนินการปกครองแทนรัฐในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามแล้ว และได้มีการแสดงความคิดเห็นที่ต้องการจะยกเลิกกฎหมายในการสงวนอาชีพดังกล่าว ก็ยิ่งแสดงให้เห็นว่าการสงวนอาชีพตามกฎหมายนี้เพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพต่างๆ นั้นไม่ค่อยจะได้ผลเท่าใดนัก ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2487 ถึงเหตุผลที่รัฐต้องการจะยกเลิกพระราชกฤษฎีกาสงวนอาชีพและวิชาชีพบางอย่างไว้สำหรับชาวไทยว่า

> การสงวนอาชีพและวิชาชีพตามพระราชกฤษฎีกานั้นเป็นการสงวนอาชีพและวิชาชีพชั้นกรรมกรไม่อำนวยผลในทางเศรษฐกิจได้เต็มที่...เป็นการกระทบกระเทือนใจคนต่างด้าว โดยมีลักษณะเป็นไปในทางกีดกันโดยตรง...การสงวนไว้ไม่มีประสิทธิภาพให้เป็นที่พอใจ เพราะการที่จะให้พ้นจากการกีดกันนี้ ก็เพียงแต่ขอแปลงชาติโดยเสียค่าธรรมเนียมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งการขอแปลงชาติในขณะนี้เราก็ไม่มีข้อขีดคั่นให้รัดกุม และเวลานี้มีคนต่างด้าวร้องขอแปลงชาติเป็นคนไทยมากมายเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกีดกันนี้...การงานบางอย่าง คนไทยเรายังไม่พร้อมที่จะทำ เมื่อประกาศกฤษฎีกานี้ จึงเกิดความอลเวงขึ้นได้บ้าง และในขณะเดียวกันก็เกิดความแพงขึ้นในงานที่ได้ควบคุมนั้นหลายอย่าง...ทั้งนี้จะอ้างสถานการณ์สงครามแต่อย่างเดียวเป็นเหตุให้เป็นไปก็ไม่ถูกนัก ความจริงเพราะเหตุนี้เป็นเหตุช่วยแรงขึ้นอีกเหตุหนึ่ง[92]

---

[92] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2487. (2487). เรื่อง ยกเลิกการสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับคนไทย, วันที่ 18 ตุลาคม.

จะเห็นได้ว่า การสงวนอาชีพและวิชาชีพในสมัยจอมพล ป. นั้นไม่ค่อยจะได้ผลเท่าใดนัก ทั้งผลในทางเศรษฐกิจ และผลในการกีดกันนายทุนชาวจีน เนื่องจากรัฐก็ยังคงมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะหลีกเลี่ยงการกีดกันได้โดยการขอแปลงชาติเป็นไทย ซึ่งรัฐไทยก็ไม่เข้มงวดในการขอแปลงสัญชาติมากจนเกินไป เพื่อที่จะให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองอันจะทำให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะประกอบอาชีพที่สงวนเหล่านั้นต่อไปได้

ชาวจีนก็ได้มีการขอแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่านายทุนชาวจีนได้รับผลกระทบจากการที่ยังคงรักษาลักษณะของการเป็นชาวจีนในทางการเมืองจึงได้เปลี่ยนแปลงตนเองไปตามช่องทางที่รัฐไทยให้การยอมรับเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้มิได้มีการดำเนินการที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับลักษณะต่างๆ ของชาวจีน ดังจะเห็นได้ว่า หากเป็นลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองนั้น รัฐจะมีการกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อละทิ้งลักษณะดังกล่าว แต่สำหรับลักษณะของนายทุนชาวจีนทางเศรษฐกิจนั้นรัฐกลับผ่อนผันให้ในหลายวิธีการทำให้ชาวจีนยังคงรักษาลักษณะดังกล่าวอยู่ได้ นายทุนชาวจีนจึงยังคงเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยแม้ว่ารัฐไทยจะมีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ”

3.3.1.5 **พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว พุทธศักราช 2484** การออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เพื่อให้อำนาจกับรัฐบาลที่จะกำหนดให้คนต่างด้าวจะเดินทาง พักอาศัย หรือมีถิ่นที่อยู่ได้เฉพาะเขตท้องที่ซึ่งมิได้กำหนดไว้เป็นเขตหวงห้ามเท่านั้น[93] ซึ่งการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้สืบเนื่องมาจากการที่รัฐไทยได้เห็นความวุ่นวายที่เกิดจากคนต่างด้าวในช่วงสงครามอินโดจีนที่คนต่างด้าวคอยสอดแนมเรื่องราวในเมืองไทยให้กับฝ่ายตรงข้าม รัฐไทยจึงเห็นว่าในช่วงที่สงครามโลกกำลังดำเนินอยู่นั้น รัฐก็ควรจะหาทางป้องกันภัยจากคนต่างด้าว โดยการควบคุมมิให้คนต่างด้าวเดินทางไปในที่ต่างๆ ภายในประเทศได้อย่างอิสระ รัฐจึงได้ออกกฎหมายฉบับนี้เพื่อกำหนดท้องที่ที่จะไม่ให้คนต่างด้าวอยู่[94] โดยคนต่างด้าวจะต้องเดินทางออกจากพื้นที่ที่รัฐกำหนดเป็นเขตหวงห้ามภายในระยะเวลาที่รัฐกำหนด ซึ่งจะเป็นเท่าใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับจำนวนคนต่างด้าวในแต่ละท้องที่ว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใดและต้องใช้เวลาเท่าใดจึงจะอพยพออกหมด แล้ว

---

[93] เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม” พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามคนต่างด้าว พุทธศักราช 2484”, เล่มเดิม, หน้า 745 – 747.

[94] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่24/2484. (2484). เรื่อง พระราชบัญญัติควบคุมคนต่างด้าว วันที่ 7 พฤษภาคม.

จึงกำหนดระยะเวลาออกของแต่ละท้องที่ โดยรัฐจะค่อยๆ ประกาศบริเวณที่กำหนดเป็นเขตหวงห้ามทีละแห่ง[95]

สำหรับการประกาศเขตหวงห้ามที่จะไม่คนต่างด้าวได้อยู่อาศัยนั้น รัฐไทยจะมีการประกาศเขตหวงห้ามออกมาเป็นระยะๆ โดยเริ่มจากในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2484 รัฐบาลได้ประกาศท้องที่เขตจังหวัดลพบุรี ปราจีนบุรี และกิ่งอำเภอสัตตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นเขตหวงห้ามไม่ให้คนต่างด้าวพักอาศัย คนต่างด้าวจะต้องอพยพออกในท้องที่เหล่านี้ภายใน 90 วัน[96] ต่อมาในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2484 รัฐบาลได้ประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามคนต่างด้าว ฉบับที่ 2 โดยได้กำหนดเขตอำเภอเมือง, อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา คนต่างด้าวจะต้องอพยพออกภายใน 90 วันเช่นกัน[97] และเมื่อรัฐไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรในเดือนธันวาคม พ.ศ.2485 แล้ว ในปลายเดือนธันวาคม รัฐบาลก็ได้ประกาศให้อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และเขตจังหวัดกาญจนบุรีทั้งหมดเป็นเขตหวงห้ามคนต่างด้าว และในต้นปี พ.ศ.2486 รัฐบาลก็ได้ประกาศเขตหวงห้ามคนต่างด้าวเพิ่มเติมในพื้นที่ภาคเหนือรวม 6 จังหวัด อันได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ และอุตรดิตถ์[98]

ในระยะแรกของการออกพระราชกฤษฎีกานี้นั้น คนต่างด้าวที่พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้มุ่งที่ควบคุมนั้นน่าจะเป็นชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากในระยะแรกนั้นรัฐไทยจะเป็นห่วงเรื่องการส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทยเพื่อเข้าแทนที่ชาวจีนค่อนข้างมาก รัฐไทยจึงเห็นว่าถ้าหากยังคงอนุญาตให้ชาวจีนอยู่ในท้องที่ต่างๆ ได้ทั่วทั้งประเทศ การจะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยให้เข้าแทนที่ชาวจีนคงจะเป็นไปได้ยาก แต่ถ้าหากรัฐควบคุมท้องที่บางท้องที่ไม่ให้ชาวจีนเข้าไปอยู่แล้วก็น่าจะทำให้ชาวไทยสามารถที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนที่ชาวจีนได้ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐตระหนักว่าในท้องที่ที่ชาวไทยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นจะเป็นท้องที่ที่ไม่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ซึ่งชาวไทยสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจได้ดี ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2484 ว่า

---

[95] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 26/2484. (2484). เรื่อง กำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว วันที่ 14 พฤษภาคม.

[96] [96] เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม" พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามคนต่างด้าว พุทธศักราช 2484", เล่มเดิม, หน้า 745.

[97] แหล่งเดิม.

[98] แหล่งเดิม.

> ที่อรัญญประเทศ หลวงพรหมโยธีไปแนะให้คนไทยค้าขายทุกอย่าง คนไทยขาย แต่แกขู่ไว้ ถ้าวันไหนรัฐบาลปล่อยให้เจ๊กเข้าไป เขาก็เลิกหมด เพราะสู้ไม่ไหว แล้วเราจะทำอย่างไร[99]

แสดงให้เห็นว่าชาวไทยจะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง ก็ต่อเมื่อในท้องที่นั้นไม่มีชาวจีนเข้าแข่งขัน และชาวไทยยังจะมีความหวาดระแวงว่าถ้าหากชาวจีนเข้ามาอยู่อาศัยในท้องที่ก็จะทำให้คนไทยไม่สามารถที่จะแข่งขันกับชาวจีนได้จึงไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนเดินทางเข้ามา จากบทบาทในทางเศรษฐกิจของคนไทยในท้องที่ที่ไม่มีชาวจีนอาศัยอยู่และความหวาดระแวงชาวจีนของคนไทยดังกล่าว น่าจะส่งผลให้รัฐไทยตระหนักว่า หากรัฐต้องการที่จะให้ชาวไทยเป็นผู้ดำเนินการเศรษฐกิจที่สำคัญในท้องที่ใด รัฐจะต้องควบคุมไม่ให้ชาวจีนเข้าไปอยู่อาศัยในท้องที่นั้น ด้วยเหตุดังนี้จึงอาจทำให้รัฐใช้มาตรการทางกฎหมายในการห้ามคนต่างด้าวเข้าไปอยู่อาศัยในบางท้องที่ในการลดบทบาทในทางเศรษฐกิจของชาวจีน ดังนั้นพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้จึงน่าจะส่งผลกระทบกับนายทุนชาวจีนซึ่งเป็นผู้ประกอบกิจการอยู่ในสถานที่ต่างๆ โดยตรง

นอกจากการกำหนดเขตหวงห้ามจะทำให้ชาวไทยสามารถมีบทบาททางเศรษฐกิจแล้ว รัฐไทยยังหวังว่าการกำหนดเขตหวงห้ามดังกล่าวจะทำให้นายทุนชาวจีนเดินทางอพยพออกไปอยู่ยังพื้นที่ห่างไกลออกไปซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ค่อยมีความเจริญ เพื่อที่จะได้ให้นายทุนชาวจีนเข้าไปดำเนินการทางเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นๆ และจะได้ทำให้พื้นที่นั้นเกิดการพัฒนาขึ้น ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ที่รัฐกำหนดเป็นเขตหวงห้ามนั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ในเมืองที่น่าจะมีความเจริญอยู่แล้ว รัฐจึงต้องการให้นายทุนชาวจีนเดินทางออกจากพื้นที่เพื่อเข้าไปอยู่และสร้างความเจริญให้กับพื้นที่ที่ห่างไกลออกไป ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2484 ถึงผลที่รัฐคาดว่าจะได้รับจากการที่รัฐกำหนดเขตหวงห้าม มีใจความว่า

> กำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าวในเขตต์จังหวัดนครราชสีมา และในจังหวัดอื่นๆ อีกบางจังหวัด จึ่งเสนอร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว (ฉะบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๔ พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผลมาเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา เอาแต่ฉะเพาะอำเภอเมืองเป็นที่รวม และฉะเพาะจุดยุทธศาสตร์ เพื่อคล้อยตามที่หวงห้ามไว้เดิม ส่วนอำเภอชั้นนอกๆ ที่ไม่เจริญนั้น เมื่อคนต่างด้าวออกจากอำเภอเมืองจะได้ขยายไปอยู่[100]

---

[99] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 21/2484. (2484). เรื่อง ส่งผู้มีพื้นความรู้วิชาชีพไปศึกษาต่อในต่างประเทศ, วันที่ 16 เมษายน.

[100] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 53/2484. (2484). พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว วันที่ 17 กันยายน.

สะท้อนให้เห็นว่า การกำหนดเขตหวงห้ามนั้นรัฐจะมีการเน้นบริเวณที่เป็นตัวเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญอยู่แล้ว เพื่อต้องการให้นายทุนชาวจีนอพยพออกไปอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล เพื่อให้เขตเมืองขยายตัวออกไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกำหนดเขตหวงห้ามของรัฐไทยนั้นทำให้รัฐได้ประโยชน์ทั้งสองด้าน กล่าวคือ ทั้งการได้ส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนที่นายทุนชาวจีนและการพัฒนาพื้นที่ที่ห่างไกลให้มีความเจริญเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากการที่นายทุนชาวจีนเดินทางเข้าไปอยู่ในบริเวณนั้น แสดงให้เห็นว่าการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินของรัฐไทยระยะแรกนั้นมีจุดประสงค์ที่จะใช้ในการควบคุมการเข้าอยู่อาศัยในบริเวณต่างๆ ของนายทุนชาวจีน

จากการที่ในระยะแรกพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ได้มีจุดประสงค์เพื่อกำหนดให้นายทุนชาวจีนต้องอพยพออกจากบริเวณที่รัฐกำหนดนั้น ก็ได้ทำให้นายทุนชาวจีนได้รับความยากลำบากจากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ เนื่องจากจะต้องอพยพออกจากบริเวณที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดเขตหวงห้ามครั้งสุดท้าย ในปี พ.ศ.2486 ที่มีการกำหนดบริเวณที่เป็นเขตหวงห้ามคนต่างด้าวเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกันหลายจังหวัด การอพยพของนายทุนชาวจีนจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก บางคนต้องย้ายไปอยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นจังหวัดที่ทุรกันดารและอยู่ห่างไกลมาก[101]

นอกจากการกำหนดเขตหวงห้ามจะทำให้นายทุนชาวจีนได้รับความยากลำบากในการต้องเดินทางออกจากบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ยังทำให้ชาวไทยได้รับความเดือดร้อนทั้งจากการที่เมื่อนายทุนชาวจีนเดินทางออกจากเขตหวงห้ามแล้ว ได้ทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้า เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนที่ต้องอพยพออกจากเขตหวงห้ามนั้นได้นำสินค้าต่างๆ ติดตัวไปด้วย[102] และชาวไทยยังได้รับความเดือดร้อนจากการที่พ่อค้าชาวไทยที่เข้าดำเนินการแทนที่นายทุนชาวจีนก็ได้กว้านซื้อสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคจากพ่อค้าจีนที่จำเป็นต้องขายสินค้าของตนเองไปในราคาทุนแก่พ่อค้าคนไทย หลังจากนั้นพ่อค้าชาวไทยก็จะโก่งราคาสินค้าเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ.2484 ที่ได้กล่าวถึงการฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าของพ่อค้าไทยในเขตหวงห้ามที่พ่อค้าจีนต้องอพยพออกไป มีใจความว่า

> ในท้องที่ที่กำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าวนี้ พอพวกเจ๊กไปหมดแล้ว พวกไทยกลับเล่นเกอีก ลูกศิษย์หลวงเสรีฯ (หลวงเสรีเริงฤทธิ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ

---

[101] William G. Skinner. (1957). Chinese Society in Thailand: An Analytical History, Ithaca, New York: Cornell University Press, pp.274 – 275.

[102] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.76/14 สำเนาคำสั่งท่านนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2486.

> กระทรวงเศรษฐการ - - ผู้เขียน) ร้านค้าพืชผลไทยถือโอกาสขึ้นราคาของทุกอย่าง เช่น โกโก้ โอวัลติน เคยขายกระป๋องละ 1.40 บาท แกไปเที่ยวกว้านซื้อเสียหมด แล้วเอามาขายกระป๋องละ 3 บาท เวลานี้เรามีพระราชบัญญัติค้ากำไรเกินควร เราก็ทำไม่ได้ เราบอกราคาเท่านั้นมันก็ไม่ขาย เราก็ทำไมมันไม่ได้ คนโง่ก็ซื้อไปจะให้ทำอย่างเมืองนอกของทุกอย่างต้องมีราคาไม่ได้หรือ[103]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้จะทำให้นายทุนชาวจีนต้องเดินทางอพยพออกไปนอกเขตหวงห้ามซึ่งทำให้คนไทยได้เข้าดำเนินการแทนที่นายทุนชาวจีนก็ตาม แต่การดำเนินการของชาวไทยนั้นก็ก่อให้เกิดปัญหาต่อเศรษฐกิจของประเทศ และในบางครั้งหากไม่มีชาวไทยเข้าดำเนินการแทนที่นายทุนชาวจีนแล้วก็อาจจะส่งผลกระทบทำให้การขาดแคลนสินค้าและทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจบางอย่างหยุดชะงักลงได้ ด้วยเหตุดังนี้จึงอาจจะทำให้รัฐไทยเองก็ตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการที่ให้นายทุนชาวจีนอพยพออกจากบริเวณต่างๆ ทั้งหมด รัฐไทยจึงต้องมีการผ่อนผันให้ชาวจีนยังคงสามารถเดินทางเข้าออกในบริเวณที่เป็นเขตหวงห้ามได้ โดยการกำหนดระยะเวลาที่อนุญาตให้นายทุนชาวจีนจะเดินทางเข้าไปในเขตหวงห้าม หากเป็นการเดินทางเข้าไปในบริเวณเขตหวงห้ามไม่เกิน 48 ชั่วโมงนั้น นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเดินทางเข้าไปได้เลย มิต้องขออนุญาตจากทางราชการ แต่หากจะเป็นการเข้าไปอยู่เกิน 48 ชั่วโมง แต่ไม่เกินหนึ่งเดือนให้ขออนุญาตข้าหลวงประจำจังหวัด[104]

แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐได้มีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเดินทางเข้าไปเพื่อที่จะไปดูแลความเรียบร้อยของที่อยู่อาศัยของตน หรือจะเข้าไปดำเนินการทางเศรษฐกิจเล็กๆ น้อยๆ แล้วกลับออกมาภายใน 48 ชั่วโมง และก็สามารถที่จะเดินทางกลับเข้าไปใหม่ได้อยู่โดยตลอดเพียงแต่แต่ละครั้งไม่ให้เกิน 48 ชั่วโมงเท่านั้น ซึ่งก็น่าจะทำให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเข้าไปทำการค้าขายในบริเวณเขตหวงห้ามได้ ดังจะเห็นได้จากการที่นายทุนชาวจีนยังคงสามารถเดินทางผ่านเข้าออกและเข้าไปอยู่อาศัยในจังหวัดลพบุรีเป็นกรณีพิเศษได้ ที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน ในรายงานของคณะกรมการจังหวัดคณะกรมการอำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี ในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2486 มีใจความว่า

---

[103] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 30/2484. (2484). เรื่อง การค้ากำไรเกินควร วันที่ 4 มิถุนายน.

[104] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 26/2484. (2484). เรื่อง กำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว วันที่ 14 พฤษภาคม.

> อำเพอเมืองลพบุรี แจ้งว่า คนต่างด้าวส่วนมากมีการเดินผ่านท้องที่อำเภอเมืองลพบุรี และคนต่างด้าวผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาหยู่ในกรนีพิเสส และโดยมากเปนชาติจีน[105]

หรือที่ปรากฏในรายงานของคณะกรมการจังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2486 ถึงการที่รัฐยังคงมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนเดินทางเข้ามาอยู่ในจังหวัดปราจีนบุรีที่เป็นเขตหวงห้ามได้ในระยะเวลาไม่เกิน 48 ชั่วโมง ดังใจความว่า

> ฉะเพาะจังหวัดนี้ นอกจากอำเพอ ในเขตจังหวัดนครนายกเดิมที่โอนมาแล้ว เปนเขตหวงห้ามคนต่างด้าว แต่ทางการยังเปิดโอกาสให้คนต่างด้าวเข้ามา หยู่ได้พายไน 48 ชั่วโมง เข้าออกพลุกพล่านและทำการค้าติดต่อได้เสมอ[106]

แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยยังคงมีการผ่อนผันให้นายทุยชาวจีนสามารถที่จะเดินทางเข้าไปอยู่อาศัยในเขตหวงห้ามได้ ทั้งนี้การผ่อนผันของรัฐไทยนั้นน่าจะเป็นไปเพื่อการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดจากการขาดแคลนผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากเหตุผลที่รัฐได้ให้ไว้เกี่ยวกับการอนุญาตให้คนต่างด้าวกลับเข้าไปอยู่อาศัยได้ก็เพื่อให้ทำการค้า เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจในเขตหวงห้าม ซึ่งนายทุนชาวจีนเองก็คงจะตระหนักดีถึงการผ่อนผันของรัฐจึงทำให้นายทุนชาวจีนเดินทางเข้าออกในเขตหวงห้ามเป็นจำนวนมากดังที่ปรากฏในรายงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าการกำหนดเขตหวงห้ามของรัฐจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่นายทุนชาวจีนในการที่จะต้องอพยพออกจากเขตหวงห้าม แต่รัฐก็ยังคงมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีน ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจในบริเวณดังกล่าวได้

นอกจากนั้น การที่รัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีน ยังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยอนุญาตให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะอยู่อาศัยได้ต่อไปในจังหวัดในภาคเหนือที่เป็นเขตหวงห้ามคนต่างด้าว* เพื่อให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทต่างๆ ที่อาจจะยังไม่มีชาวไทยทำการแทนได้ไม่ต้องหยุดชะงัก เพราะถ้านายทุนชาวจีนต้องอพยพออกไปจนหมดแล้ว ก็อาจจะทำให้ไม่มีผู้ดำเนินการ รัฐไทยจึงผ่อนผันให้ชาวจีนสามารถดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไปได้ ดังรายงานของกระทรวงมหาดไทย ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยนั้นได้ดำเนินการผ่อน

---

[105] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). หนังสือจากข้าหลวงประจำจังหวัดลพบุรี ถึง ปลัดกะซวงมหาดไทย, ลงวันที่ 29 มกราคม.

[106] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). หนังสือจากคนะกรรมการจังหวัดปราจีนบุรีถึง ปลัดกะซวงมหาดไทย, ลงวันที่ 8 เมสายน.

* เขตหวงห้ามคนต่างด้าวในภาคเหนือมีทั้งหมด 6 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ และอุตรดิตถ์ รายละเอียดใน คำสั่งอธิบดีกรมตำรวจ. (2486). เลขที่ 28/2486, ลงวันที่ 20 มกราคม.

ผันให้ชาวจีนอยู่ในจังหวัดภาคเหนือที่เป็นเขตหวงห้ามต่อไปได้ว่า "...ส่วนการที่จะผ่อนผันตามความจำเปนและความเหมาะสมเปนรายบุคคลนั้น ย่อมกระทำได้ในทางปฏิบัติอยู่แล้ว..."[107] หรือรายงานของบริษัทข้าวไทย เสนอต่อรัฐมนตรีว่ากระทรวงพาณิชย์ เกี่ยวกับสถานการณ์การค้าข้าวใน 6 จังหวัดภาคเหนือที่เป็นเขตหวงห้ามคนต่างด้าวว่า เมื่อกำหนดเป็นเขตหวงห้ามแล้ว การค้าข้าวในทั้ง 6 จังหวัดนั้นเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งในรายงานฉบับนี้ก็ได้แจ้งวิธีการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเกี่ยวกับการขาดแคลนข้าวเมื่อชาวต่างด้าว โดยเฉพาะนายทุนชาวจีนต้องอพยพออกไปแล้ว และหนึ่งในวิธีการแก้ไขป้องกันการขาดแคลนก็คือ "การผ่อนผันไม่ต้องอพยพ" ดังใจความว่า

> ขอผ่อนผันไม่ต้องอพยพ เนื่องจากเหตุที่จังหวัดที่กล่าวแล้วหยู่ในท้องที่เขตปติบัติการของทหาน ซึ่งมีทหานและผู้คนมาทำการช่วยรบเปนจำนวนมาก ทางการจำต้องมีข้าวสำรองไว้เพื่อเหตุฉุกเฉินให้เพียงพอ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจึงจำต้องผ่อนผันไห้คนต่างด้าวซึ่งเปนผู้ดำเนินงานสีข้าวหยู่ทำการต่อไปก่อน ทั้งนี้อนุมานไม่ได้ว่าจะผ่อนผันมีกำหนดนานสักเท่าใด[108]

หรือจะเห็นได้จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2486 เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำหนดเขตหวงห้ามต่างด้าวในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแพร่ว่า การให้คนต่างด้าวอพยพออกจากทั้งสองจังหวัดนั้น มีผลกระทบต่อการทำการค้า โรงสี และโรงเลื่อย จอมพล ป. จึงต้องการที่จะให้ผ่อนผันให้คนต่างด้าวสามารถดำเนินกิจการต่างๆ เหล่านั้นต่อไปได้ ดังใจความว่า

> ปรึกษาเรื่องกะซวงมหาดไทยเสนอรายงานจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแพร่ เรื่องให้คนต่างด้าวอพยพชั่วคราวและให้คนไทยเข้าทำการค้าขายแทนนั้น มีกะทบกะเทือนถึงการค้า โรงสี โรงเลื่อยหยู่ รายงานนี้ได้ทำเสนอท่านนายกรัฐมนตรีซาบแล้ว สั่งให้เสนอคนะรัถมนตรีพิจารนา
>
> จอมพล พิบูลสงคราม: จากรายงานของจังหวัดแพร่ จังหวัดที่ไล่คนต่างด้าวออกนั้น โรงสี โรงเลื่อยทำหย่างไร? ปล่อยไว้ก็จะหลุดมือ เดี๋ยวจะถูกขายไปพม่าหมด หยากให้ผ่อนผันให้คนต่างด้าวทำ เดิมเขาทำหย่างไรก็ให้ทำไปก่อน... โรงสีโรงเลื่อยไห้หยู่ในที่นั่น แต่ผ่อนผันให้คนต่างด้าวทำได้[109]

---

[107] เรื่องเดียวกัน, ไม่ลงวันที่.

[108] หจช., เอกสาร (2) สร.02101.57.1/7. (ไม่ปรากฏวันที่). เรื่อง สำรวจโรงสีข้าวคนต่างด้าวทางภาคเหนือ 6 จังหวัดเพื่อรับช่วงมาจัดการ (ม.ท.)

[109] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ _/2486. (2486). เรื่อง อพยพคนต่างด้าว วันที่ 22 กันยายน .

จากรายงานดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จุดประสงค์ของการกำหนดเขตหวงห้ามนั้นเป็นเรื่องของเศรษฐกิจเพื่อที่จะผลักดันให้คนต่างด้าว โดยเฉพาะนายทุนชาวจีนออกจากบริเวณที่เป็นเขตหวงห้าม เพื่อให้ชาวไทยได้เข้าดำเนินการแทน แต่การกำหนดเขตหวงห้ามกลับส่งผลกระทบก่อให้เกิดการขาดแคลนผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจบางประเภท จึงทำให้รัฐต้องมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถอยู่อาศัยในเขตหวงห้ามและเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทต่างๆ ที่ขาดแคลนอยู่ต่อไปได้

นอกจากการกำหนดเขตหวงห้ามคนต่างด้าวที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐต้องการที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจในบางพื้นที่ เพื่อที่จะส่งเสริมชาวไทยให้เข้าดำเนินการแทนแล้ว ในช่วงหลังจากที่รัฐไทยได้เข้าร่วมสงครามมหาเอเชียบูรพากับญี่ปุ่นในเดือนมกราคม พ.ศ.2485 นั้น รัฐไทยในสมัยนี้ยังมีนโยบายให้เจ้าหน้าที่รัฐในท้องที่ต่างๆ คอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนต่างด้าว โดยเฉพาะชาวจีนอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากที่ชาวจีนมักจะเป็นคนต่างด้าวที่มีจำนวนมากที่สุดในท้องที่ต่างๆ ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมเกี่ยวแก่กิจการต่างประเทศของจังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2486 ว่า “ในจังหวัดเพชรบุรีขณะนี้ ชาวต่างประเทสมีหยู่ก็ฉะเพาะแขกในบังคับอังกริดเปนจำนวนน้อย มีชาวจีนเปนส่วนใหย่ ชนชาติอื่นๆ นอกจากนี้ ไม่มี…”[110] หรือดังในรายงานการประชุมเกี่ยวแก่กิจการต่างประเทศของอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2486 ว่า “ฉะเพาะคนต่างด้าวมีแต่จีน…”[111] หรือในรายงานการประชุมเกี่ยวกับคนต่างประเทศของอำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2486 ว่า “คนต่างด้าวเวลานี้มี 57 คน เปนชนชาติจีนทั้งสิ้น…”[112]

ประกอบกับการที่รัฐไทยมีนโยบายที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจในขณะที่การดำเนินการทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่นั้นอยู่ในมือนายทุนชาวจีน จึงทำให้รัฐต้องมีการสอดส่องการเคลื่อนไหวในการประกอบอาชีพต่างๆ ของนายทุนชาวจีนว่าได้ส่งผลกระทบกับคนไทยหรือไม่ เพื่อที่จะได้หาทางแก้ไขป้องกันและลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมของจังหวัดน่าน ในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ.2486 ที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของนายทุนชาวจีนที่เอาเปรียบคนไทยในทางการค้า รัฐจึงต้องการที่จะควบคุมนายทุนชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ ดังใจความว่า

---

[110] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวแก่กิจการต่างประเทส, วันที่ 25 มกราคม.

[111] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของจังหวัดและ อำเพอ, วันที่ 2 มีนาคม.

[112] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของจังหวัดและ อำเพอ, วันที่ 8 มีนาคม.

> นับตั้งแต่เกิดสงครามเปนต้นมา รู้สึกว่า พวกจีนเอารัดเอาเปรียบคนไทยมาก มีการกักสินค้า ขึ้นราคาสินค้าหย่างหน้าเลือด นอกจากนี้ ถ้าสั่งกักหมู ก็พยายามส่งน้ำมันหมูออกไป เราต้องการซื้อเสื้อกางเกงให้ทหานป่วย ก็พยายามกว้านซื้อผ้าที่เราต้องการไว้ในมือ สตางค์ก็ขาดตลาด ตลอดถึงการขนส่ง ที่รถยนต์ขึ้นราคาค่าบันทุกและค่าโดยสาร ก็เนื่องมาจากจีน และยิ่งเป็นรถยนต์ของคนต่างด้าวด้วยแล้ว ก็ไม่ยอมรับขนส่งสินค้าไทย หรือถ้าจะรับก็คิดราคาสูงมาก รู้สึกว่า คนไทยถูกบีบหลายประการ....ถ้าเราปิดช่องโหว่นี้ไม่ได้ ชาติของเราก็คงป่นปี้แน่ๆ จึงขอให้คนะกรมการจังหวัดและท่านผู้กำกับการตำหรวดช่วยกันหาทางป้องกัน[113]

หรือดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมเกี่ยวกับต่างประเทศของอำเภอสินธุสงครามชัย จังหวัดพิบูลสงคราม ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2486 ที่ได้กล่าวถึงการที่รัฐได้คอยสอดส่องความเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากรัฐไทยไม่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนแย่งอาชีพที่รัฐสงวนไว้ให้กับคนไทย ดังใจความว่า

> คนต่างด้าวที่เปนจีน มีหยู่ประมาน 77 คน อาชีพค้าขาย สังเกตในแง่การเมืองไม่สู้กะตือรือล้นนัก แต่ไม่ควนไว้วางใจ ให้ช่วยกันสังเกตไว้ ไนแง่การค้าให้ตรวดตรากวดขัดให้ปติบัติตามพระราชกริสดีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับคนไทยหย่างจริงจังเพื่อช่วยคนไทยที่กำลังก่อส้างตัว[114]

จากการที่รัฐไทยได้มีการสอดส่องการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยให้ความสนใจกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนเป็นอย่างมาก ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมของกิ่งอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2486 ว่า “เราจะไม่สังเกตฉะเพาะการเคลื่อนไหวในทางการเมืองหย่างเดียว ในเรื่องประกอบอาชีพนี่แหละเราจะต้องสนใจเปนพิเสส...”[115] เพื่อที่จะได้ทราบว่านายทุนชาวจีนในแต่ละท้องที่มีบทบาททางเศรษฐกิจในด้านใด มากน้อยเพียงใด และหากเห็นว่านายทุนชาวจีนมีบทบาททางเศรษฐกิจมากเกินไปที่จะส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของคนไทย รัฐก็จะได้หาทางป้องกันและแก้ไขเพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนและส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทยเข้าแทนที่

---

[113] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9 . (2486).รายงานการประชุมจังหวัดน่าน, วันที่ 20 มกราคม.

[114] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของอำเพอสินธุสงครามชัย จังหวัดพิบูลสงคราม, วันที่ 8 มีนาคม.

[115] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของอำเพอประจำกิ่งวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร, มีนาคม.

นอกจากรัฐไทยจะได้มีการสอดส่องการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนเป็นพิเศษ และได้มีการหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจแล้ว รัฐไทยยังได้พยายามที่จะหาแนวทางในการลดบทบาทของนายทุนชาวจีนลง ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมของอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2486 ที่ได้กล่าวถึงการครอบงำทางการค้าของนายทุนชาวจีน ที่ทำให้ชาวไทยได้รับความเดือดร้อน รัฐไทยจึงต้องหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังใจความว่า

> ให้บันดาข้าราชการทุกท่านเพิ่มความเอาใจใส่สังเกตพฤติการของคนต่างด้าวให้มากขึ้น โดนฉะเพาะชาวจีน ซึ่งหยู่ในประเทสไทยเปนจำนวนมาก หลักเสถกิจในด้านการค้าย่อมตกหยู่ในเงื้อมมือของจีน จึงทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่พ่อค้าไทยและราสดรที่ซื้อส่งของจากร้านค้าของจีน เดือดร้อนโดยซื้อของราคาสูงเกินควน...จึงสั่งให้ข้าราชการทุกท่านพิจารนาดูให้ดีว่า...ต่างด้าวคนใดขายของสูงเกินควนก็ให้นำตัวไปยังที่ว่าการอำเพอเพื่อสอบสวนต่อไป ถ้าร้านค้าแห่งใดมีสิ่งของไว้โดยไม่ยอมขายให้ก็ให้ดำเนินการตามกดหมาย[116]

หรือในรายงานการประชุมเกี่ยวกับการเมืองภายในของอำเภอเกรียงศักดิ์พิชิต จังหวัดพิบูลสงคราม ในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2485 ที่ได้กล่าวถึงการครอบงำทางการค้าของนายทุนชาวจีนที่อาจก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนและความเดือดร้อนแก่ชาวไทย รัฐไทยจึงได้วางแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เศรษฐกิจกลับมาอยู่ในมือชาวไทย ดังความว่า

> ให้พวกเราพยายามส่งเสิมแต่ร้านค้าของคนไทยด้วยกัน เพื่อการค้าของคนไทยจะได้เฟื่องฟูขึ้น...ยิ่งไนสมัยบ้านเมืองภาวะคับขันเนื่องแต่เกิดสงครามกันหย่างทุกวันนี้ยิ่งเปนการสำคันมาก เพราะฝ่ายต่างด้วยซึ่งหยู่ในท้องที่อำเพอนี้หรือพายไนประเทสไทย ได้แก่จีน เปนต้น ก็อาดจะไหวตัวไนทางการค้าซึ่งเปนเหตุให้กะทบกะเทือนยังความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนให้เกิดปั่นป่วนเปนทางนำมาซึ่งความไม่สงบสุขด้วยประการทั้งปวง...ข้อสำคันอีกข้อหนึ่ง เราจะต้องพยายามไม่ได้เสียเปรียบคนต่างด้าว หรือไม่ยอมให้คนต่างด้าวหลบหลู่เกียติสักดิ์คนไทยหรือชาติไทยของเราได้โดยอาสัยหลักไทยทำ มานะ อดทน กล้าหาญ และทำการให้เปนกอบเปนกำเพื่อประโนชร์แก่ตัวเองและประเทสชาติสืบไป[117]

---

[116] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/16. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของอำเพอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์, วันที่ 20 มกราคม.

[117] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/17. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการการเมืองพายในอำเพอเกรียงสักดิ์พิชิต จังหวัดพิบูลสงคราม, วันที่ 15 พรึสภาคม.

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยได้ตระหนักดีถึงบทบาทในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนในท้องที่ต่างๆ เป็นอย่างดี รัฐไทยจึงต้องการลดบทบาทของนายทุนชาวจีน โดยการพยายามส่งเสริมบทบาทของชาวไทย และพยายามชักชวนให้ชาวไทยนิยมใช้ของไทย ซึ่งก็อาจจะส่งผลให้ชาวไทยเกิดความตื่นตัวในการดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนที่นายทุนชาวจีน และผู้บริโภคก็หันมาให้การสนับสนุนร้านของชาวไทยมากยิ่งขึ้นตามนโยบายที่รัฐบาลได้ประกาศให้ชาวไทยทุกคนนิยมใช้ของไทย อันอาจจะส่งผลกระทบให้บทบาทในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนลดลง ดังจะเห็นได้จากประชุมปรึกษาหารือการเมืองต่างประเทศภายใน จังหวัดจำปาศักดิ์ ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2486 ที่ได้กล่าวถึงการที่นายทุนชาวจีนต้องอพยพออกจากริมฝั่งแม่น้ำโขง ไปอยู่เกาะโขงมาก เนื่องจากการที่ถูกบีบคั้นในการที่รัฐไทยได้สงวนอาชีพบางอย่างไว้ให้กับชาวไทย ดังใจความว่า

> มีชาวจีนซึ่งภูมิลำเนาหยู่ตามริมฝั่งโขง เกาะดอนต่างๆ ซึ่งตกเปนของไทย ได้อพยพไปหยู่เกาะโขงมาก ร้านค้าชาวจีนเคยมี 11 ร้าน เวลานี้คงเหลือ 2 – 3 ร้านอพยพไปโดยไม่ซาบเหตุ...คนต่างด้าวอพยพไปหยู่สตรึงแตรงเอง เพราะถูกบีบคั้นในเรื่องการสงวนอาชีพของคนไทย[118]

หรือจะเห็นจากรายงานการประชุมจังหวัดชุมพร ในวันที่ 25 มกราคม พ .ศ.2486 ที่ได้แสดงให้เห็นว่า การที่รัฐไทยได้มีการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อที่จะสงวนการประกอบอาชีพประมงไว้ให้แก่ชาวไทยนั้น ได้ทำให้บทบาทของนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพประมงลดลงไป ดังความว่า

> คนต่างด้าวในจังหวัดชุมพรเวลานี้ มีจีนเปนส่วนมาก..อาชีพของคนต่างด้าวที่สำคันในเวลานี้ ก็มีการค้าขายกับการประมง...การควบคุมการจับสัตว์น้ำนั้น ได้มีพระราชบัญญัติควบคุมสิทธิการจับสัตว์น้ำของคนต่างด้าวโดยฉะเพาะแล้ว เข้าใจว่า คงจะลดน้อยลงไปตามสิทธิที่กดหมายผ่อนผันไว้ สถิติที่ปรากตหยู่เวลานี้ คือ มีจำนวนคนต่างด้าวที่ทำการจับสัตว์น้ำในจังหวัดชุมพร น้อยลงกว่าแต่ก่อน[119]

แสดงให้เห็นว่า การที่รัฐไทยได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมบทบาทชาวไทยในทางเศรษฐกิจนั้นได้ทำให้ชาวไทยมีความตื่นตัวในการเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่รัฐได้วางแนวทางในการส่งเสริมคนไทยในหลายๆ ลักษณะดังกล่าวเพื่อทำให้กิจการของชาวไทยสามารถที่จะแข่งขันกับนายทุนชาวจีน และเพื่อที่จะให้ชาวไทยหันมานิยมบริโภคสินค้าจากร้านค้าของชาว

---

[118] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการเมืองพายในจังหวัดจำปาศักดิ์ วันที่ 5 มกราคม.

[119] หจช. (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมจังหวัดชุมพร. วันที่ 25 มกราคม.

ไทย ก็ได้ส่งผลกระทบต่อบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนที่ทำให้กิจการของชาวจีนในบางท้องที่มีจำนวนลดน้อยลง หรือทำให้นายทุนชาวจีนต้องมีการเดินทางอพยพออกจากบางท้องที่ที่รู้สึกว่าไม่ได้รับความสะดวกในการประกอบอาชีพ ซึ่งเท่ากับเป็นการลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนในท้องที่นั้นๆ การดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนทางเศรษฐกิจในท้องที่ต่างๆ แต่รัฐไทยก็มิได้ต้องการที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพต่างๆ ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐไทยเองก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ จึงได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะอยู่ในเขตหวงห้ามว่า “การที่จะผ่อนผันตามความจำเปนและความเหมาะเปนรายบุคคลนั้น ย่อมกระทำได้ในทางปฏิบัติอยู่แล้ว ...”[120] ซึ่งจากนโยบายที่รัฐมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐอนุญาตให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเข้าไปทำการค้าให้เป็นปึกแผ่นในกิ่งอำเภอโพนทอง จังหวัดจำปาศักดิ์ได้ ทั้งนี้เนื่องจากในท้องที่ดังกล่าวเป็นท้องที่ที่พึ่งตั้งขึ้นใหม่ ประชาชนจึงยังไม่หนาแน่น ซึ่งถ้ารัฐไม่อนุญาตให้ชาวจีนเข้าไปทำการค้าก็อาจจะทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้าได้ ดังปรากฏในรายงานการประชุมปรึกษาหารือการเมืองต่างประเทศภายใน ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2486 มีใจความว่า

> ส่วนกิ่งอำเพอโพนทองนั้น ท่านข้าหลวงแถลงว่า เปนตำบนตัวหย่างที่เปิดไหม่ ประชาชนยังไม่หนานแน่นเห็นควนปล่อยให้คนต่างด้าวตั้งการค้าเปนปึกแผ่น และมีพลเมืองหนาแน่นเช่นเมืองอื่นๆ เสียก่อน ขนะนี้เรายังจะต้องอาสัยคนต่างด้าวพวกนี้ทางการค้าหยู่บ้าง จึงค่อยเปนค่อยไป[121]

จากการที่รัฐไทยยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่ รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนให้สามารถเป็นผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจในท้องที่ต่างๆ ได้หากเป็นการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่อยู่ในสภาพปกติธรรมดา ดังปรากฏในรายงานกรมการอำเภอเมืองกำแพงเพชร ในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2486 ที่ได้กล่าวถึงการที่นายทุนชาวจีนได้เข้าไปทำการค้าในอำเภอเมืองกำแพงเพชร ซึ่งรัฐเห็นว่า “...ถ้าเป็นการค้าอย่างตรงไปตรงมาก็เปน

---

[120] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.76/15. (2486). เรื่องให้คนต่างด้าวอพยพชั่วคราว, ลงวันที่ 24 กันยายน.

[121] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมปรึกสาหารือการเมืองต่างประเทสพายไน จังหวัดจำปาสักดิ์, วันที่ 5 มกราคม.

การดี..." [122] แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้ต้องการที่จะกีดกันการดำเนินการทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนทั้งหมด

การที่รัฐไทยมิได้ต้องการที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนออกจากเศรษฐกิจไทยทั้งหมด ยังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยยังคงอนุญาตให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจได้ตามปกติ ดังจะเห็นได้จากการรายงานเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของชาวจีนจากคณะกรมการจังหวัดต่างๆ ที่ยังคงมีการรายงานถึงการที่นายทุนชาวจีนยังมีการค้าอย่างเป็นปกติ ซึ่งรัฐไทยเองก็มิได้เห็นว่าต้องดำเนินการแก้ไขแต่อย่างไร แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการที่จะมีนายทุนชาวจีนทำการค้าอยู่ในจังหวัดต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่รัฐยอมรับได้ ดังจะเห็นได้จากในรายงานการประชุมคนะกรมการอำเภอและจังหวัดน่าน ในวันที่ 5 พรึสจิกายน พ.ศ.2486 ที่ได้กล่าวถึงการที่นายทุนชาวจีนยังคงสามารถที่จะทำการค้าได้อย่างเป็นปกติ มีใจความว่า

> ความเคลื่อนไหวโดยทั่วไป ไม่มีการเกี่ยวข้องกับการเมืองต่างประเทสแต่หย่างไร ตลอดจนการผ่านของคนต่างด้าวไนท้องที่ไม่มีโดยเฉพาะคนต่างด้าวที่อาสัยหยู่ไนท้องที่อำเพอนี้เปนชนชาตจีน ประกอบการค้าขายเปนอาชีพ ชนชาตจีนที่กล่าวตั้งหยู่ไนความสงบ เคารพและหยู่ไนขอบเขตไม่ฝ่าฝืนบทกดหมายใดๆ[123]

หรือดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมของอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร ในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2486 ที่กล่าวถึงการที่ชาวจีนได้ประกอบอาชีพอย่างเป็นปกติ รัฐไทยจึงไม่เห็นว่ารัฐจะต้องดำเนินการใดๆ กับนายทุนชาวจีนที่ประกอบอาชีพอยู่ในเมืองไทย มีใจความว่า

> ไนเดือนมีนาคม 2486 มีคนต่างด้าวซึ่งเปนจีนแต้จิ๋วรวม 5 คน อพยพเข้ามาหยู่ไนท้องที่ มาจากท้องที่อำเภอบันพตพิไส จังหวัดนครสวรรค์ มาประกอบอาชีพในทางทำไร่ และเข้ามาหยู่ไนตำบนวังแข อำเพอคลองขลุง เท่าที่ได้สืบสวนแล้ว คนต่างด้าวทั้ง 5 คนนี้ยังไม่มีการเคลื่อนไหวหรือท่าที อันเปนปติปักหรือจะต้องหาวิธีการแก้ไข นอกจากมาประกอบอาชีพตามปกติ[124]

---

[122] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/16. (2486). รายงานการประชุมกรมการอำเพอเมืองกำแพงเพชร, วันที่ 5 พรึสภาคม.

[123] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/15. (2486). รายงานประชุมกรมการอำเภอและ จังหวัดน่าน วันที่ 5 พรึสจิกายน.

[124] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/16. (2486). รายงานประชุมกรมการอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร วันที่ 24 มีนาคม.

แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการที่จะส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทย แต่เนื่องจากชาวไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจในหลายๆ ประเภท รัฐไทยจึงยังคงต้องมีการผ่อนผันให้ชาวจีนสามารถที่จะประกอบอาชีพต่างๆ ของตนต่อไปได้ หากการประกอบอาชีพนั้นๆ ไม่ส่งผลกระทบต่อชาวไทยมากจนเกินไปนัก จึงทำให้ชาวจีนยังรักษาการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญอยู่ต่อไปได้

3.4.1.6 **พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช** 2486[125] แม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะมิได้ประกาศลงไปอย่างชัดเจนว่า “คนต่างด้าว” ที่ระบุในพระราชบัญญัติหมายถึงชนชาติใดบ้าง แต่จากสาระของพระราชบัญญัติก็ทำให้เห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะส่งผลกระทบต่อ “คนต่างด้าว” ที่เป็นนายทุนชาวจีนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตรา 5 ได้กำหนดว่า

> คนต่างด้าวจะได้มาซึ่งที่ดินได้ก็ด้วยอาศัยบทสนธิสัญญา ซึ่งบัญญัติให้มีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้[126]

ทั้งนี้เนื่องจากประเทศจีนยังไม่ได้ทำสนธิสัญญากับไทย ดังนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงส่งผลกระทบในการถือครองที่ดินของนายทุนชาวจีนโดยตรง ทำให้ชาวจีนไม่มีโอกาสครอบครองที่ดินเหมือนชนบางชาติที่มีสนธิสัญญากับไทย ซึ่งย่อมจะทำให้นายทุนชาวจีนตระหนักได้ว่ารัฐไทยใช้กฎหมายฉบับนี้เพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีน นอกจากนั้นจากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2487 ซึ่งได้มีการปรึกษาเกี่ยวกับการที่นายทุนชาวจีนมีการพยายามหลีกเลี่ยงพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยการให้บุตรหลานของตนเข้าถือครองที่ดินแทน[127] ก็สะท้อนให้เห็นว่าพระราชบัญญัตินี้ได้ส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีน จึงทำให้นายทุนชาวจีนต้องหาทางหลีกเลี่ยงเพื่อให้ยังคงสามารถถือครองที่ดินของตนต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ดูเหมือนว่าจะส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนมากกว่าคนชาติอื่น เนื่องจากการที่ชาวจีนเป็น “คนต่างด้าว” ที่ไม่มีสนธิสัญญาที่มีจำนวนมากที่สุด รัฐไทยในสมัยนี้จึงอาจจะเกรงว่าถ้ามีข้อกำหนดในพระราชบัญญัติที่เข้มงวดเกินไปก็อาจจะส่งผลกระทบกระเทือนต่อการถือครองที่ดินของนายทุนชาวจีนมากเกินไปอันอาจจะ

---

[125] กรมที่ดิน. (2511). " พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช 2486 " , รวมกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน..พระนคร : สหกรณ์ขายส่งแห่งประเทศไทย, หน้า 273.

[126] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม). (2497). “พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช ๒๔๘๖, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 56 พ.ศ.2486. พระนคร: นีติเวชช์,, หน้า 94.

[127] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2487. (2487). เรื่อง ที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว วันที่ 25 มกราคม.

ส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ที่รุนแรงจากนายทุนชาวจีนเช่นเดียวกับการดำเนินการที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการนำมาใช้กับนายทุนชาวจีนโดยตรงเช่นที่ผ่านๆ มาและอาจจะส่งผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากที่ดินนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม รวมไปถึงการเป็นที่อยู่อาศัย จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีการกำหนดข้อผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในพระราชบัญญัติ โดยการกำหนดในมาตรา 10 ว่า

> คนต่างด้าวผู้ที่ได้มาซึ่งที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้แสดงหลักฐานแห่งสิทธิของตนในที่ดินนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และได้ขอจดทะเบียนสิทธินั้นภายในกำหนดเวลาเก้าสิบวันนับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ก็มีสิทธิในที่ดินเหล่านั้น เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการใดๆ ของตนต่อไป ได้[128]

นอกจากนั้นในมาตราเดียวกันยังมีการกำหนดการผ่อนผันให้สิทธิในการถือครองที่ดินของคนต่างด้าวที่มีอยู่ก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ สามารถที่จะตกเป็นมรดกแก่ทายาทได้อีกด้วย ดังใจความว่า

> สิทธิดังกล่าวในวรรคก่อน คนต่างด้าวซึ่งได้รบมรดกอาจขออนุญาตถือสิทธิเหล่านั้นในสภาพเดิมได้ ถ้าเป็นบุคคลในเกณฑ์เป็นทายาทโดยธรรม[129]

จากข้อกำหนดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนที่ได้ถือครองที่ดินอยู่แล้วก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้จะมิได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้แม้ว่าจะต้องการควบคุมการถือครองที่ดินของนายทุนชาวจีนให้มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น แต่รัฐก็ตระหนักดีถึงประโยชน์ที่รัฐจะได้รับจากการให้นายทุนชาวจีนมีสิทธิในการถือครองที่ดิน ที่ทำให้นายทุนชาวจีนสามารถดำเนินการทางเศรษฐกิจต่างๆ อยู่ในเมืองไทยอยู่ได้ รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้ผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนที่ถือครองที่ดินอยู่แล้ว สามารถที่จะถือครองที่ดินต่อไปได้ และอนุญาตให้การถือครองที่ดินนั้นสามารถสืบทอดไปยังบุตรหลานของชาวจีนได้อีกด้วย

นอกจากการผ่อนผันในการกำหนดในพระราชบัญญัติแล้ว รัฐไทยยังได้มีแนวทางผ่อนผันในการถือครองที่ดินให้กับนายทุนชาวจีนในทางปฏิบัติอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก ในการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2487 ที่ได้มีการหาแนวทางแก้ไขการหลีกเลี่ยงข้อกำหนดในพระราชบัญญัติฉบับนี้ของนายทุนชาวจีนโดยการโอนการถือครองที่ดินให้กับบุตรหลานของตน

---

[128] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), “พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช ๒๔๘๖, เล่มเดิม,หน้า 95.

[129] แหล่งเดิม.

นายนาวาเอกถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม จึงได้เสนอให้ไม่ควรอนุญาตการโอนการถือครองที่ดินให้กับบุคคลที่มีบิดามารดาเป็นชาวจีน แม้ว่าจะเกิดในเมืองไทย ดังใจความว่า

> กดหมายที่ดินจะไปใช้หลักหนึ่ง กดหมายสัญชาติใช้อีกหลักหนึ่งนั้นไม่ควน แต่ก็มีทางทำได้คือ เราแก้เสียใหม่ พวกตามสายโลหิตนั้นไม่มีปัญหา แกมีสิทธิได้ พวกที่พ่อเจ๊กแม่เจ๊ก แต่เกิดเมืองไทยเห็นว่ายังไม่สมควร[130]

แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าควรที่จะดูที่ความซื่อสัตย์จงรักภักดีกับเมืองไทยมากกว่า แม้จะเป็นชาวจีนแต่ถ้ามีความซื่อสัตย์ต่อเมืองไทยก็ควรที่จะอนุญาตให้สามารถถือครองที่ดินได้ ดังใจความว่า

> ถ้าแกเปนคนดีต่อเรา ซื่อสัตย์ตั้งหน้าทำมาหากินแล้ว เราก็ควนยอมให้เขา ต้องพิจารณาเปนรายตัว...ผมจึงเห็นว่าจะต้องมีคนะกัมการพิจารนาเรื่องนี้ เรื่องซื้อที่ดินนั้นแกทำประโยชน์จิงไหมแล้วไม่เปนภัยแก่ชาติด้วย ให้มีเจ้าหน้าที่ตรวด ควนจะให้อำนาจแก่คนะกัมการ แม้คนต่างประเทศเองถ้าแกซื่อสัตย์ก็ควนให้[131]

จากความเห็นของจอมพล ป. ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยจะมีเข้มงวดต่อการถือครองที่ดินของนายทุนชาวจีน แต่รัฐไทยเองก็ตระหนักดีถึงผลประโยชน์ที่รัฐจะได้รับจากการถือครองที่ดินของนายทุนชาวจีน ดังนั้นรัฐจึงได้มีแนวนโยบายในการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางปฏิบัติโดยการให้พิจารณาจากความซื่อสัตย์ต่อเมืองไทย ดังมติในที่ประชุมนี้ที่ว่า “มอบให้เลขาะการคนะกัมการ กริสดีการับไปร่างกดหมายขึ้น เพื่อให้อำนาดคนะกัมการพิจารนาในการโอนและรับโอนที่ดินดังได้รับซาบ นโยบายไปแล้ว”[132] ซึ่งแนวทางการผ่อนผันให้กับการถือครองที่ดินในกับคนต่างประเทศของจอมพล ป. นั้นก็น่าจะเป็นนโยบายหนึ่งที่คณะกรรมการคณะนี้จะได้ต้องรับไปพิจารณาในการอนุญาตการถือครองที่ดินของชาวจีนด้วย เนื่องจากไม่มีผู้คัดค้านแนวนโยบายของจอมพล ป. จึงน่าจะถือว่าแนวทางดังกล่าวได้ถือเป็นแนวนโยบายหนึ่งของคณะกรรมการพิจารณาในการโอนและรับโอนที่ดิน ซึ่งจะทำให้นายทุนชาวจีนจะยังคงขออนุญาตถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินต่อไปได้ และเมื่อรัฐพิจารณาแล้วว่านายทุนชาวจีนผู้นั้นมีความซื่อสัตย์ต่อเมืองไทยก็จะอนุญาตให้

---

[130] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2487. (2487). เรื่อง ที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว วันที่ 25 มกราคม.

[131] แหล่งเดิม.

[132] แหล่งเดิม.

ชาวจีนนั้นสามารถที่จะถือครองที่ดินต่อไปได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีการผ่อนผันให้กับชาวจีน

6.3.2 การส่งเสริมบทบาทชาวไทยในทางเศรษฐกิจ เพื่อลดบทบาทนายทุนชาวจีน

นอกจากรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจโดยการใช้มาตรการทางกฎหมายที่หลากหลายดังกล่าวแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังได้ใช้วิธีการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยเข้าแทนที่การดำเนินการทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน ซึ่งก็เท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจในรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากน่าจะส่งผลให้นายทุนชาวจีนต้องลดการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทนั้นๆ ลง

อาชีพที่รัฐไทยในสมัยนี้ให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมบทบาทของคนไทยให้มากยิ่งขึ้นนั้นก็ไม่แตกต่างจากรัฐไทยในช่วงก่อนหน้านี้ ก็คือ การส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำการค้าเพื่อที่จะลดการพึ่งพานายทุนชาวจีนอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า “การค้าอยู่กับต่างประเทศ จึงช่วยคิดสนับสนุนคนไทย ถ้าแย่งก็แย่งพ่อค้าต่างประเทศ แต่พ่อค้าไทยเราสนับสนุน”[133] ดังนั้นรัฐไทยในสมัยนี้จึงมีการกระตุ้นให้ชาวไทยหันมาประกอบอาชีพค้าขายแทยชาวต่างประเทศที่มีบทบาททางด้านนี้มาก่อน โดยรัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือทุกอย่างเท่าที่จะช่วยเหลือได้ สำหรับแนวทางที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้ดำเนินการเพื่อที่จะกระตุ้นให้ชาวไทยหันมาทำการค้านั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประการ เช่น มีการโฆษณาส่งเสริมให้ชาวไทยสนใจยึดอาชีพค้าขาย พร้อมกันนั้นรัฐบาลก็ส่งเสริมโดยการตั้งเงินทุนขึ้นมาจำนวนหนึ่ง เพื่อให้เอกชนไทยกู้ไปใช้จ่ายในการลงทุนค้าขาย[134]

นอกจากนั้นในการที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยสามารถที่จะทำการค้าได้มากยิ่งขึ้น รัฐไทยจึงจำเป็นที่จะต้องกีดกันการทำการค้าของนายทุนชาวจีน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการทำการค้าอยู่มาก โดยการที่รัฐไทยได้ออกคำสั่งในเดือนมกราคม พ.ศ.2482 เพื่อที่จะห้ามไม่ให้พ่อค้าหาบเร่ที่เป็นชาวจีนเข้าไปขายของในโรงเรียน หรือสถานที่ราชการที่ขึ้นต่อกระทรวงศึกษาธิการโดยให้ถือเป็นระเบียบเพิ่มระเบียบการกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการควบคุมผู้นำอาหารเข้ามาขายในโรงเรียนรัฐบาล และให้อนุญาตให้ผู้ขายอาหารในโรงเรียนได้เฉพาะพ่อค้าแม่ค้าไทยเท่านั้น โดยให้โรงเรียนในจังหวัดพระนคร และธนบุรีเริ่มปฏิบัติภายใน 15 วัน และโรงเรียนต่างจังหวัดภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป[135] รัฐบาลได้ให้เหตุผลในการประกาศกฎกระทรวงครั้งนี้ว่า

---

[133] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 68/2482. (2482). เรื่องการซื้อหุ้นของบริษัทประมวลไทยพาณิชย์ กัมมาลจ จำกัด, วันที่ 29 พฤศจิกายน.

[134] “ทุนกู้อุตสาหกรรมจะเลยไปถึงการค้า”. (2482). ไทยใหม่, วันที่ 19 พฤศจิกายน.

[135] “ธรรมการออกคำสั่งห้ามควบคุมการขายอาหาร”. (2481). ไทยใหม่, 5 มกราคม.

1.กระทรวงศึกษาธิการประสงค์จะฝึกปรือเด็กไทย ทั้งชายและหญิงที่ได้รับการสั่งสอนวิชาการครัว การค้าให้ได้มีโอกาสเป็นพ่อค้าแม่ค้า อันเป็นอาชีพที่ได้ฝึกฝนมาแล้วจากหลักสูตรการศึกษาที่กระทรวงบรรจุไว้ในแผนกอาชีวะศึกษาของชาติ

2.เอกราชในทางการค้าตามที่คณะราษฎรต้องการอยู่อย่างหนึ่งนั้น จำเป็นจะต้องร่วมมือกันในทุกทาง นับตั้งแต่ปลูกฝังความนิยมให้เป็นผู้มีนิสัยในเชิงการค้ามาตั้งแต่เยาว์เท่าที่กระทรวงศึกษาธิการจะอบรมได้ และจะต้องหาทางที่จะอบรมนิสัยเด็กให้รู้จักช่วยคนไทยด้วยกันทั้งทางตรงและทางอ้อม[136]

จากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยได้พยายามที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนในการทำการค้า เพื่อที่จะให้ชาวไทยมีโอกาสทำการค้าขายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นที่จะไม่ยินยอมให้ชาวจีนทำการค้าในโรงเรียนและสถานที่ราชการของกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยยังได้เน้นย้ำให้เห็นถึงการที่รัฐไทยให้ความสำคัญกับเรื่องของเอกราชเป็นอย่างมาก จึงได้พยายามแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยมีเอกราชในทางเศรษฐกิจแล้วภายหลังการแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศ ทำให้รัฐไทยมีสิทธิตามหลักเอกราชที่จะกีดกันการดำเนินการทางเศรษฐกิจของคนต่างประเทศ รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยมีสิทธิดังกล่าวด้วยการกีดกันการทำการค้าของนายทุนชาวจีน เพื่อที่จะสงวนสิทธิในการทำการค้าไว้ให้กับชาวไทยเท่านั้น

จากการประกาศกฎกระทรวงดังกล่าวยังได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อกีดกันพ่อค้าหาบเร่ที่เป็นชาวจีนไม่ให้ทำการค้าขายในสถานที่ราชการอื่นๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยการที่กระทรวงอื่นๆ ก็ได้ออกคำสั่งห้ามไม่ให้พ่อค้าหาบเร่ชาวต่างประเทศเข้าไปขายอาหารในสถานที่ราชการในสังกัดของตนด้วยเหตุผลเดียวกันกับกระทรวงศึกษาธิการ และได้ขอให้กระทรวงศึกษาธิการช่วยจัดการหาชาวไทยที่ได้รับการฝึกหัดทำอาหารมาดำเนินการแทน[137] จึงเกิดมีร้านอาหารชาวไทยขึ้นในสถานที่ราชการ หรือมีการตั้งครัวของชาวไทยขึ้นในกระทรวงต่างๆ ดังเช่นที่กระทรวงมหาดไทย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับหลักการของรัฐบาลที่ต้องการจะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยให้ทำการค้ามากขึ้น ตามนโยบายให้มีคนไทยทำขาย ชาวไทยซื้อกิน อันเป็นผลให้กระทรวงศึกษาธิการต้องบรรจุวิชาโภชนาการลงในหลักสูตรการศึกษา

---

[136] “ธรรมการกำลังจะขับจีนออกไปจากกระทรวงในเร็ววันนี้”. (2481). ไทยใหม่, วันที่ 24 ธันวาคม.

[137] Kenneth Perry Landon. Op.cit, pp.180 – 222.

ระดับต่างๆ[138] เพื่อฝึกฝนให้คนไทยสามารถที่จะทำการค้าขายอาหารแข่งขันกับชาวจีนได้ การดำเนินการเพื่อส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำการค้าขายอาหาร จึงน่าจะเป็นความพยายามของรัฐไทยที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในการทำการค้าลง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะมีนโยบายในการส่งเสริมชาวไทยให้ทำการค้าขายมากขึ้น โดยการกีดกันชาวจีนไม่ให้ทำการค้าขายในสถานที่ราชการ แต่ก็ยังคงมีสถานที่ราชการหลายแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามนโยบายได้ เนื่องจากการที่พ่อค้าแม่ค้าไทยนั้นยังมีเป็นจำนวนน้อย ไม่เพียงพอที่จะเข้าแทนที่พ่อค้าแม่คนที่เป็นชาวจีนในการทำการค้าขายในสถานที่ราชการในทุกๆ แห่งได้ ทำให้ถ้ารัฐไทยกีดกันไม่ให้ชาวจีนทำการค้าในโรงเรียนแล้วก็อาจจะไม่มีร้านค้าเพียงพอที่จะจำหน่ายให้กับเด็กนักเรียน ด้วยเหตุนี้ เมื่อโรงเรียนต่างๆ ได้ร้องเรียนได้ยังกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการผ่อนผันให้พ่อค้าแม่ค้าจีนยังคงสามารถที่จะทำการค้าในโรงเรียนต่อไปได้ โดยที่รัฐจะไม่เข้มงวดกับการห้ามพ่อค้าแม่ค้าจีนจนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร[139]

แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มงวดและจริงจังเพียงใดนั้นก็จะต้องขึ้นอยู่กับผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการนั้นๆ ด้วย ถ้าการดำเนินการนั้นก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีดังเช่นการห้ามชาวจีนขายอาหารในสถานที่ราชการที่อาจจะทำให้เด็กนักเรียนไม่มีร้านค้าเพียงพอที่จะบริโภคอันจะส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายของนักเรียน รัฐไทยก็จะต้องผ่อนคลายความเข้มงวดในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่ชาวไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้าทำการค้าแทนที่ชาวจีนนั้น ทำให้รัฐไทยไม่อาจที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้อย่างเข้มงวดและจริงจัง จึงต้องผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนทำการค้าต่อไปได้

นอกจากการที่รัฐไทยได้ผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนดังกล่าว จะทำให้ชาวจีนสามารถทำการค้าต่อไปได้แล้ว การที่นายทุนชาวจีนเองก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการกีดกันดังกล่าวของรัฐไทยก็น่าจะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้การค้าขายยังคงอยู่ในมือชาวจีน โดยการที่รัฐได้ห้ามพ่อค้าจีนในการทำการค้านั้น ชาวจีนก็หลีกเลี่ยงโดยการให้ภรรยาหรือบุตรหลานที่เป็นชาวไทยนำของไปขายแทนตน หรือบางคนก็ใช้วิธีการจ้างชาวไทยให้เป็นผู้ขายของแทน ก็ทำให้นายทุนชาวจีนยังสามารถที่จะทำการค้าขายต่อไปได้ตามเดิม ซึ่งถึงแม้รัฐไทยจะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ในเวลาต่อมาก็ได้แถลงว่า ไม่เห็นขัดข้องประการใด ด้วยตามวัตถุประสงค์ของกระทรวงมีอยู่ข้อหนึ่งว่า

---

[138] “จะให้นักเรียนหญิงขายอาหารข้าราชการ”. (2482). *ศรีกรุง*, วันที่ 11 พฤศจิกายน.

[139] “กระทรวงธรรมการให้โรงเรียนกวดขันการขายอาหาร”. (2481). ไทยใหม่, 23 ธันวาคม.

ต้องการให้ชาวไทยรู้จักการค้าขาย เมื่อหญิงไทยซึ่งเป็นภรรยาคนต่างประเทศ หรือคนไทยบางคนได้มีโอกาสทำการค้าขายก็พอใจแล้ว[140]

แสดงให้เห็นถึงการที่ชาวจีนก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐไทยต้องการที่จะกีดกันเฉพาะชาวจีนในการทำการค้าเท่านั้น จึงได้มีการหลีกเลี่ยงโดยการให้ชาวไทยเข้าทำการค้าแทนที่จะทำให้ชาวจีนไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าวของรัฐไทย นอกจากนั้นจากการที่รัฐไทยเองก็ไม่ขัดข้องในการที่นายทุนชาวจีนจะให้ชาวไทยทำการค้าแทนเพื่อที่กิจการของชาวจีนจะสามารถดำเนินต่อไปได้นั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของรัฐบาลที่อาจจะเพียงต้องการนำนโยบายของรัฐบาลมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยต้องการให้ร้านค้าต่างๆ ในสถานที่ราชการเป็นร้านที่มีชาวไทยเป็นคนขายเท่านั้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย “ให้มีคนไทยทำขาย คนไทยซื้อกิน” โดยไม่คำนึงว่าที่แท้จริงกิจการที่ชาวไทยขายนั้นจะมีชาวจีนเป็นเจ้าของ เพื่อเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในการปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” เพื่อให้ชาวไทยเกิดความตื่นตัวที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจและให้ความช่วยเหลือกิจการที่เป็นของชาวไทยเท่านั้น

นอกจากนั้นการที่รัฐไทยไม่ขัดข้องกับการดำเนินการดังกล่าวยังอาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยเองก็ตระหนักดีถึงความไม่พร้อมของชาวไทยที่จะเข้าทำการค้าด้วยตนเอง ซึ่งถ้ารัฐมีความเข้มงวดมากจนเกินไปที่จะต้องให้กิจการที่ชาวไทยเป็นผู้ทำการค้านั้นจะต้องเป็นกิจการของชาวไทยเองก็อาจจะทำให้มีร้านค้าไม่เพียงพอที่จะทำการค้าในสถานที่ราชการต่างๆ ดังที่ได้เกิดปัญหาร้องเรียนจากโรงเรียนดังกล่าว ดังนั้นรัฐจึงอาจจะเห็นว่าการที่ชาวจีนให้ชาวไทยเป็นผู้ทำการค้าแทนนั้นเป็นสิ่งที่รัฐก็ไม่ควรจะขัดข้อง เพราะว่านอกจากจะทำให้มีร้านค้าเพียงพอในการทำการค้าแล้ว ยังทำให้ชาวไทยได้เรียนรู้วิธีการทำการค้าซึ่งอาจจะทำให้ต่อไปชาวไทยสามารถที่จะทำการค้าได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงยังเป็นผลพลอยได้ในการปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ของรัฐในการที่รัฐสามารถที่จะดำเนินนโยบายให้ปรากฏเห็นเป็นรูปธรรมที่จะให้มีร้านค้าที่ชาวไทยทำการค้าเองในสถานที่ราชการต่างๆ เพื่อปลุกกระแสให้ชาวไทยเห็นว่ารัฐได้ให้การสนับสนุนกิจการของชาวไทย ดังนั้น ชาวไทยโดยทั่วไปก็ควรที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐในการส่งเสริมกิจการของชาวไทยอีกด้วย

นอกจากนั้นเพื่อที่จะให้มีกิจการค้าที่เป็นของชาวไทยมีเป็นจำนวนมากขึ้นตามนโยบายของรัฐ กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีคำสั่งให้คณะกรรมการจังหวัดพยายามแนะนำชักชวนให้คนไทยผู้มีหลักฐานหรือรวมทุนกันจัดตั้งร้านค้าย่อยขึ้นในอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านให้ทั่วถึงทุกชุมชน ถ้าในท้องที่ใดไม่อาจจะรวบรวมชาวไทยจัดตั้งเองได้ให้ปรึกษาตกลงกับบริษัทจังหวัดว่าจะพิจารณาจัดในลักษณะรวมทุนกับบริษัทจังหวัดจัดตั้งร้านค้าขึ้นเป็นการริเริ่มในอำเภอ หรือตำบลที่สำคัญ

---

[140] “ธรรมการมิได้กวดขันชนต่างด้าวนัก”. (2481). ไทยใหม่, วันที่ 5 มกราคม.

โดยรัฐบาลจะทำหน้าที่ช่วยจัดหาสินค้าจำเป็นต่างๆ ให้กับร้านค้าย่อยเหล่านั้น[141] และรัฐบาลยังได้พยายามชักชวนข้าราชการบำนาญทั่วไปประเทศให้ทำการค้าโดยใช้ทุนจากเบี้ยบำนาญที่จะได้รับเพื่อที่จะรับข้าวสารจากบริษัทข้าวไทยไปขายอีกด้วย[142]

การส่งเสริมชาวไทยให้มีบทบาทในการทำการค้ามากขึ้นนี้ รัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมการทำการค้าทุกประเภททั้งการค้าสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ และการค้าสินค้าที่ต้องสั่งจากต่างประเทศ โดยรัฐบาลจะมุ่งเน้นให้ชาวไทยได้มีอิทธิพลในการทำการค้าสินค้าที่ผลิตภายในประเทศก่อน ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐบาลมีอำนาจทางการเมืองเป็นพื้นฐานที่จะวางแนวทางและลงมือดำเนินการในการส่งเสริมสินค้าภายในประเทศได้สะดวกกว่า[143] ส่วนสินค้าที่ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ กรมการค้าต่างประเทศจะวางระเบียบช่วยเหลือพ่อค้าไทยในการติดต่อกับพ่อค้าต่างประเทศขึ้น โดยเฉพาะเกี่ยวกับการสั่งซื้อสินค้า การส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และการขึ้นลงของราคาสินค้าบางชนิด เพื่อสนับสนุนกิจการของคนไทยให้เจริญและมีอำนาจในการค้าขายมากขึ้น[144]

ในช่วงที่สภาวะสงครามโลกได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในช่วงปี พ.ศ.2485 ที่ไทยได้เข้าร่วมสงคราม รัฐไทยในสมัยนี้ก็ได้เร่งนโยบายสร้างร้านค้าของชาวไทยเพิ่มมากขึ้น เพราะปัญหาการขาดแคนสินค้านั้นนอกจากจะทำให้ความเจริญของประเทศต้องหยุดชะงักลงแล้วยังจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลอีกด้วย ประกอบกับการที่รัฐไทยในสมัยนี้ยังคงดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่ต้องการจะลดบทบาทของชาวต่างประเทศในทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ได้ประกาศใช้และส่งเสริมมาตรการทางเศรษฐกิจยามสงครามเพื่อสนับสนุนการค้าของคนไทยดังนี้ คือ กำหนดให้ร้านค้าคนไทยเท่านั้นจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพ เพราะสินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศชาติและประชาชน รัฐบาลจึงสามารถอ้างเพื่อเข้าควบคุมสินค้าเหล่านี้ได้อย่างเด็ดขาด พร้อมกันนั้นรัฐบาลก็ส่งเสริมให้ร้านค้าของคนไทยจำหน่ายสินค้าประเภทอื่นด้วย แม้ว่าร้านค้าของคนไทยเหล่านี้จะต้องแข่งขันกับร้านค้าของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีนบ้าง แต่รัฐไทยก็เชื่อว่าเมื่อพิจารณาถึงความ

---

[141] “แนวปติบัติส่งเสริมร้านค้าย่อย”. (2486). สรีกรุง, 17 กุมภาพันธ์.

[142] คำสั่งกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ม.๖๑๐๑/๒๔๘๒._(2482)..“เรื่องสนับสนุนให้ข้าราชการเบี้ยบำนาญทำการค้าข้าวสารของบริษัทข้าวไทย” จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 23 กันยายน.

[143] “วิธีการส่งเสริมให้คนไทยทำการค้า”. (2487). สรีกรุง, ฉบับวันที่ 10 กุมภาพันธ์.

[144] “ช่วยพ่อค้าไทยซื้อสินค้า”. (2486). สรีกรุง, ฉบับวันที่ 3 มิถุนายน.

สะดวกในการจัดหาสินค้าของร้านค้าของคนไทยที่รัฐบาลคอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนปล้วร้านค้าของคนไทยจะได้เปรียบร้านค้าของชาวต่างประเทศ[145]

ในปี พ.ศ.2485 รัฐบาลยังได้จัดตั้งกรมการค้าภายในขึ้น โดยมีทำหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญประการหนึ่งในการเพิ่มร้านค้าของคนไทยให้มากขึ้นกว่าเดิม และยังทำหน้าที่รับให้ความช่วยเหลือร้านค้าของคนไทยด้วยวิธีการต่างๆ เช่น รับจดทะเบียนเป็นร้านในสงคราะห์ ช่วยหาสินค้าจากแหล่งผลิตจำนวนมากๆ ในราคาพอสมควรมาให้กับร้านค้าของคนไทย[146] และเพื่อที่จะส่งเสริมให้คนไทยหันมาทำการค้าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นที่จะแข่งขันกับร้านค้าของชาวจีนได้ รัฐไทยจึงให้กรมการค้าภายในมีหน้าที่ในการพิจารณาให้เงินทุนที่ได้รับจากนายกรัฐมนตรีแก่ร้านค้าของคนไทยที่เห็นว่าตั้งใจทำการค้าอย่างจริงจัง เพื่อที่ร้านค้าของคนไทยจะได้นำเงินทุนจำนวนนี้ไปใช้ในการซื้อสินค้าเข้าร้าน เพื่อเป็นการขยายร้านค้าของคนไทยให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น[147]

นอกจากนั้นกรมการค้าภายในยังได้ทำหน้าที่ในการสงเคราะห์ร้านค้าย่อยของคนไทยให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ในเวลา 1 ปี ภายหลังการจัดตั้งกรมการค้าภายในได้มีร้านค้าย่อยของคนไทยเปิดร้านค้าเครื่องอุปโภคบริโภคและร้านชำ และมาขึ้นทะเบียนเป็นร้านในสงเคราะห์ของกรมการค้าภายในจำนวน 2,023 ร้าน ร้านเหล่านี้ทางกรมการค้าภายในได้จัดทำป้ายเป็นเครื่องหมายแสดงว่าเป็นร้านของคนไทย เพื่อให้ผู้ซื้อเห็นได้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการชักชวนให้คนไทยช่วยกันอุดหนุนสินค้าจากร้านค้าของชาวไทย[148] อันเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่จะคนไทยซื้อสินค้าที่มีชาวไทยขาย จากการสนับสนุนส่งเสริมร้านค้าของคนไทยด้วยวิธีการต่างๆ ของกรมการค้าภายในนั้นได้ทำให้มีการจัดตั้งร้านค้าของชาวไทยขึ้นเกือบจะทุกถนนในกรุงเทพฯและธนบุรี[149]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะใช้วิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมร้านค้าของชาวไทยแล้วก็ตาม แต่จากการที่ชาวไทยมิได้ประกอบอาชีพในการค้าขายมาก่อน ทำให้ในบางครั้งการจัดตั้งร้านค้าของคนไทยขึ้นมานั้น ชาวไทยมิได้ต้องการที่จะประกอบอาชีพนี้อย่างจริงจัง แต่ต้องการที่จะใช้โอกาสจากการที่รัฐให้การสนับสนุนการจัดตั้งร้านค้าของชาวไทยเพื่อหาประโยชน์ชั่วคราวด้วย

---

[145] กระทรวงการต่างประเทศ, เลขที่แฟ้ม 2/7.1 เศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย พ.ศ.๒๔๘๒ - ๒๔๙๒, "บันทึกเรื่องการกำหนดบริเวณให้คนไทยทำการค้าในพระนคร – ธนบุรี (ลับ).

[146] พระยามไหสวรรย์. (2518). "พระยามไหสวรรย์". หนังสือที่ระลึกในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพลิงศพพระยามไหสวรรย์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 9 กรกฎาคม. หน้า 99.

[147] กรมการค้าภายใน, เล่มเดิม.

[148] "ร้านค้าไทยรับจะทำการขายโดยสุจริต". (2486). นิกร, ฉบับวันที่ 5 มีนาคม.

[149] พระยามไหสวรรย์. เล่มเดิม, หน้า 99.

การนำสินค้าที่ทางราชการช่วยเหลือจัดหาให้ไปขายช่วงให้แก่พ่อค้าชาวต่างประเทศอีกต่อหนึ่ง[150] หรือการยินยอมให้พ่อค้าชาวต่างประเทศใช้ชื่อของตนหรือตัวชาวไทยเองเข้าดำเนินการต่างๆ เพื่อประโยชน์ของคนต่างประเทศ[151]

นอกจากนั้นแล้วการส่งเสริมชาวไทยในการทำการค้ายังประสบปัญหาในเรื่องของการจัดหาสินค้าให้ร้านค้าของคนไทยที่นอกจากจะมีความยากลำบากในการจัดหาและรัฐยังไม่สามารถที่จะจัดหามาได้ในราคาถูกเท่ากับที่นายทุนชาวจีนจัดหามาได้อีกด้วย เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนมีความชำนาญและเครือข่ายทางการค้ามากกว่า จึงทำให้แม้ว่าจะมีการจัดตั้งร้านค้าของชาวไทยเกิดขึ้นแต่ในบางครั้งก็ขาดแคลนสินค้าหรือสินค้ามีราคาแพงกว่าร้านค้าของชาวจีน[152] ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำการค้าเพื่อลดบทบาทของชาวจีน จึงไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จมากนัก รัฐไทยในสมัยนี้จึงยังไม่สามารถที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนออกไปจากการทำการค้าได้ทั้งหมด นายทุนชาวจีนจึงยังคงบทบาทสำคัญในการดำเนินการค้าของไทย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. จะมีนโยบายและการดำเนินการที่หลากหลายในการที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำการค้าเพื่อแข่งขันกับกิจการค้าของชาวจีน แต่จากการที่ชาวไทยไม่ได้มีความตั้งใจที่จะทำการค้าอย่างจริงจัง และขาดความรู้ความชำนาญในการทำการค้า ประกอบกับการที่รัฐไทยก็ไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดสงครามขึ้นในเมืองไทย เนื่องจากรัฐต้องทุ่มเททั้งงบประมาณและเวลาส่วนใหญ่ไปเพื่อการทำสงครามและการรักษาควาวามมั่นคงของประเทศ จึงทำให้ร้านค้าของคนไทยที่ได้ตั้งขึ้นอย่างมากมายในช่วงก่อนสงครามจะต้องเผชิญกับการช่วยเหลือตนเองในการจัดหาสินค้าเพื่อแข่งขันกับร้านค้าของนายทุนชาวจีน ซึ่งมีความชำนาญในการทำการค้ามากกว่าทำให้ในที่สุดร้านค้าของชาวไทยที่ไม่สามารถจะทำการจัดหาสินค้าได้ต้องค่อยๆ ปิดตัวเองลงไปเรื่อยๆ การส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำการค้าจึงไม่ประสบความสำเร็จนักในการที่จะดึงการค้าจากนายทุนชาวจีนให้กลับมาอยู่ในมือชาวไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีนโยบายและการดำเนินการที่เข้มงวดและจริงจังหลากหลายประการเพื่อที่จะลดบทบาทนายทุนชาวจีนในการทำการค้า แต่เมื่อทั้งรัฐและคนไทยเองยังไม่มีความพร้อม จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นผู้ควบคุมการทำการค้าของไทยต่อไป

---

[150] กรมการค้าภายใน, เล่มเดิม.

[151] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 30/2484. (2484). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกำจัดสิทธิคนไทยผู้กระทำการอันเป็นภัยแก่ชาติ พุทธศักราช 2484 วันที่ 4 มิถุนาย.

[152] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 37/2485. (2485). เรื่องเกี่ยวกับการพาณิช วันที่ 29 กรกดาคม.

6.3.3 รัฐไทยกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อลดบทบาทของนายทุนชาวจีน

6.3.3.1 การจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน

นอกจากการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยเพื่อเป็นการลดบทบาทของนายทุนชาวจีนแล้ว รัฐบาลในสมัยนี้ยังได้เข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเองด้วยการจัดตั้งบริษัทที่รัฐบาลถือหุ้นเป็นส่วนใหญ่ในกิจการที่รัฐเห็นว่ามีความสำคัญ เพื่อใช้บริษัทของรัฐบาลเข้าแข่งขันกับนายทุนชาวจีน และเพื่อช่วยให้การค้าขายกลับมาอยู่ในมือชาวไทย[153] ทั้งนี้เนื่องจากรัฐไทยเห็นว่าถ้าจะให้ชาวไทยดำเนินการเองแล้ว อาจจะทำได้ไม่ดีและไม่สามารถที่จะแข่งขันกับนายทุนชาวจีนได้ เพราะชาวไทยไม่รู้จักค่าของการค้า ทำให้สินค้าต่างๆ ถูกกดราคา และลำพังชาวไทยโดยส่วนตัวแล้วไม่สามารถแข่งขันแย่งคืนมาได้ รัฐจึงเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทนั้นๆ ด้วยการตั้งบริษัทให้เฉพาะชาวไทยถือหุ้น[154]

บริษัทที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้จัดตั้งขึ้นนั้นมีเป็นจำนวนหลายบริษัทด้วยกัน โดยแต่ละบริษัทมีแนวทางที่ชัดเจนในการที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยได้เข้าเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน ซึ่งก็เท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ โดยบริษัทที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นนั้นถึงในปี พ.ศ. 2484 รวมทั้งหมดมี 86 แห่งด้วยกัน ได้แก่

1.บริษัทข้าวไทย จำกัด

2.บริษัทไทยนิยมพาณิชย์ จำกัด

3.บริษัทค้าพืชผลไทย จำกัด

4.บริษัทพาณิชย์จังหวัดต่างๆ จำกัด มีในจังหวัดต่างรวมทั้งสิ้น 67 บริษัท

5.บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด

6.บริษัทเดินเรือไทย จำกัด

7.บริษัทเรือไทย จำกัด

8.บริษัทประมงไทย จำกัด

9.บริษัทเกลือไทย จำกัด

10.บริษัทเรือลำเลียงขนส่งจำกัด

11.บริษัทขนส่ง จำกัด

---

[153] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6.(2484). เรื่องให้พิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล, ลงวันที่ 21 มีนาคม.

[154] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่15/2482. (2482). เรื่อง การจัดตั้งบริษัทการค้าพืชผลไทย วันที่ 14 มิถุนายน.

12.บริษัทไม้ไทย

13.บริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรมไทย

14.บริษัทแร่และยางไทย จำกัด

15.บริษัทยางไทยจำกัด

16.บริษัทอุสาหกรรมนม จำกัด

17.บริษัทเรือลำเลียงขนส่ง จำกัด

18.บริษัทธนาคารไทยพานิช จำกัด

19. บริษัทประมวลไทยพานิชกัมมาจล จำกัด

20.บริษัทพืชกสิกรรม[155]

ในระยะเวลานี้ถือได้ว่าเป็นช่วงที่บริษัทของรัฐบาลยังมีประสิทธิภาพในการดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมบทบาทของชาวไทยและลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน เพราะภายหลังปี พ.ศ.2484 บริษัทของรัฐบาลเริ่มประสบปัญหาในการดำเนินงานทำให้รัฐบาลต้องมีการโอนการควบคุมบริษัทต่างๆ ของรัฐบาลให้อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงพาณิชย์[156] ทำให้บริษัทต่างๆ ของรัฐบาลไม่สามารถที่จะดำเนินงานในรูปของบริษัทได้อย่างเต็มที่เช่นในช่วงก่อนหน้านั้น และแสดงให้เห็นถึงความด้อยประสิทธิภาพของบริษัทของรัฐบาลในการดำเนินการเพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน จึงทำให้ในการศึกษาถึงการดำเนินงานของบริษัทของรัฐบาลเพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนนั้น จึงศึกษาเฉพาะบริษัทของรัฐบาลที่ตั้งขึ้นตั้งแต่เริ่มแรกถึงในช่วงปี พ.ศ.2484 ก่อนที่รัฐบาลจะโอนการควบคุมบริษัทเหล่านี้ไปขึ้นอยู่กับกระทรวงพาณิชย์

บริษัทของรัฐบาลทั้งหมดนั้นได้รับการจัดตั้งขึ้นมาเนื่องจากสาเหตุเดียวกัน ก็คือ การค้าของเมืองไทยส่วนมากได้ตกอยู่ในมือของชาวต่างประเทศ ทำให้การเงินของประเทศไทยต้องรั่วไหลออกไปปีละมากๆ และเพื่อที่จะช่วยให้การค้าขายกลับมาอยู่ในมือชาวไทย ดังนั้นแล้วบริษัทต่างๆ ของรัฐบาลเหล่านี้จึงถือนโยบายเดียวกันในการดำเนินกิจการของบริษัทก็คือ เพื่อที่จะลดบทบาทและแย่งอำนาจทางเศรษฐกิจจากชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีน[157] เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนเป็นชาวต่างประเทศที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจในกิจการประเภทต่างๆ อยู่มาก

---

[155] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6. (2484). เรื่องพิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล, ลงวันที่ 9 พฤษภาคม.

[156] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 15/2484. (2484). เรื่อง ให้พิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล และการใช้อิทธิพลในหน้าที่ราชการ วันที่ 19 มีนาคม .

[157] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6. (2484). เรื่องพิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล, ลงวันที่ 3 กรกฎาคม.

นอกจากบริษัทต่างๆ เหล่านี้จะมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการที่จะดึงอำนาจทางเศรษฐกิจจากมือนายทุนชาวจีนแล้ว ภายในบริษัทแต่บริษัทก็จะมีจุดมุ่งหมายของบริษัทที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของแต่ละบริษัทว่าจะต้องการดำเนินกิจการประเภทใด ซึ่งโดยส่วนมากกิจการของบริษัทรัฐบาลก็จะเป็นกิจการประเภทที่นายทุนชาวจีนได้เข้ามีบทบาทอยู่มาก ดังนั้นการที่บริษัทของรัฐบาลได้เข้าดำเนินกิจการประเภทนั้นๆ จึงเท่ากับเป็นการเข้าแข่งขันกับนายทุนชาวจีน เพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งการที่รัฐบาลได้จัดตั้งบริษัทของรัฐขึ้นมาเป็นจำนวนมากและมีการดำเนินงานในประเภทเศรษฐกิจที่หลากหลายก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงความจริงจังมากยิ่งขึ้นที่รัฐไทยต้องการที่จะบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ก็มิใช่ว่าการดำเนินงานของบริษัทรัฐบาลทุกบริษัทจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการต่อนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้การที่บริษัทของรัฐบาลบริษัทใดจะมีการดำเนินการที่ส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนนั้นก็ขึ้นอยู่กับประเภทของธุรกิจที่บริษัทรัฐบาลได้เข้าดำเนินการนั้นเป็นประเภทของธุรกิจที่มีนายทุนชาวจีนเป็นผู้ดำเนินการอยู่มากหรือไม่ กล่าวคือ ถ้าบริษัทรัฐบาลเป็นประเภทธุรกิจที่ชาวจีนมีบทบาทอยู่มาก ก็อาจจะสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในกิจการประเภทนั้นๆ ลง แต่ถ้าเป็นบริษัทที่มีธุรกิจประเภทที่นายทุนชาวจีนมิได้เป็นผู้มีบทบาทอยู่มาก ก็อาจจะสะท้อนให้เห็นว่ารัฐมิได้มุ่งเน้นที่จะใช้บริษัทนั้นในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่อาจจะต้องการที่จะใช้บริษัทดังกล่าวเพื่อควบคุมชาวต่างประเทศอื่นที่มีบทบาทในกิจการนั้นอยู่มาก หรือต้องการที่จะจัดตั้งบริษัทขึ้นมาเพื่อต้องการที่จะส่งเสริมกิจการประเภทนั้นที่เป็นของชาวไทยเองโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนเป็นชาวต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของไทย ดังนั้นการที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้จัดตั้งบริษัทของรัฐบาลขึ้นมาเป็นจำนวนมากเพื่อลดบทบาทของชาวต่างประเทศในทางเศรษฐกิจ ก็น่าจะมุ่งเน้นไปที่การดำเนินการกับนายทุนชาวจีน

การดำเนินงานของบริษัทของรัฐบาลที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการที่รัฐไทยต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้แก่

3.3.3.1.1 **บริษัทข้าวไทย** เป็นบริษัทที่มีโครงการริเริ่มที่จะจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา โดยได้มีการเปิดดำเนินงานอย่างเป็นทางการในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2481 แต่ได้มีการดำเนินงานอย่างจริงจังและส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยรัฐบาลมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บริษัทนี้ควบคุมราคาข้าวเปลือก และข้าวสารในประเทศมิให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลและเล่ห์เหลี่ยมของพ่อค้าคนกลางที่โดยมากมักจะเป็นชาวจีนที่มีบทบาทสำคัญในกิจการนี้มาก่อน และเพื่อหาทางให้อาชีพ

การค้าข้าวอยู่ในมือชาวไทย รัฐบาลจึงได้ผูกขาดการซื้อ สี และส่งข้าวออกนอกประเทศด้วยการบังคับซื้อโรงสีข้าวของนายทุนชาวจีน หรือใช้มาตรการภาษีและการเมืองทุกทางจนกระทั่งโรงสีของนายทุนชาวจีนต้องล้มละลายไปเองบ้าง และต้องขายกิจการให้รัฐบาลไทยดำเนินการแทนในที่สุด เช่น โรงสีจินเสง โรงสีจินเสงจั่น โรงสีเองติ๊ดหลี โรงสีง่วนกิมเสง โรงสีกวงฮะเสง และโรงสีเต๊กหลี[158]

จากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยในสมัยนี้ แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐต้องการที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในกิจการที่เกี่ยวกับการค้าข้าว ทั้งการซื้อ การสี และการส่งข้าวออกนอกประเทศ เพื่อที่จะดึงการดำเนินการดังกล่าวให้มาอยู่ในมือของชาวไทย ซึ่งจากการที่กิจการของชาวจีนต้องประสบภาวะล้มละลายและขายกิจการของตนให้กับรัฐบาลนั้นน่าจะสะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีน จนทำให้นายทุนชาวจีนต้องเลิกล้มกิจการของตนเอง อันสอดคล้องกับนโยบายในการจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลที่ต้องการจะควบคุมมิให้กิจการที่เกี่ยวกับการค้าข้าวตกอยู่แต่ในมือนายทุนชาวจีน เพื่อที่จะชาวไทยได้มีบทบาทในกิจการดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการดำเนินงานเกี่ยวกับการค้าข้าวนั้นต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ ตลอดจนเครือข่ายในการจำหน่ายสินค้าข้าวในต่างประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากสำหรับชาวไทยที่มิได้ดำเนินกิจการนี้มาตั้งแต่เริ่มแรก จึงทำให้รัฐไทยก็ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนที่เคยประกอบธุรกิจนี้มาก่อนมาเป็นผู้ดำเนินงานของบริษัท เพราะมีความชำนาญมากกว่าคนไทย การผ่อนผันของรัฐไทยให้กับนายทุนชาวจีนในการดำเนินงานของบริษัท ดังจะเห็นได้จาก การที่รัฐไทยได้ให้ นายม้าเลียบคุณ ซึ่งเป็นชาวจีนกวางตุ้ง เป็นผู้จัดการ เนื่องจากนายม้าเลียบคุณเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสีข้าวและค้าข้าวมาก โดยที่นายม้าเลียบคุณเป็นผู้จัดตั้งสมาคมโรงสีไฟแห่งประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2468 และดำรงตำแหน่งนายกสมาคมถึง 8 ปีติดต่อกัน นอกจากนั้นยังมีธุรกิจการค้าข้าวในฮ่องกงและสิงคโปร์ และยังเป็นผู้จัดการบริษัทเดินเรือ เพื่อรับส่งสินค้าทางทะเล และจัดตั้งธนาคารและบริษัทประกันภัยอีกด้วย ด้วยประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจการค้าข้าวและความสามารถทำให้รัฐบาลไทยแต่งตั้งเป็นผู้จัดการบริษัทข้าวไทย[159]

นอกจากนายม้าเลียบคุณแล้ว ยังมีนายทุนชาวจีนอีกคนหนึ่งเป็นกรรมการของบริษัทข้าวไทยอีกด้วย ก็คือ นายเจียร กอวัธนา มีสัญชาติจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากเป็นผู้ที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการค้าข้าวและโรงสีมาเป็นเวลานาน ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ.2446 ได้เป็นเสมียนที่ห้างง่วนฮวดเสง

---

[158] “โรงสีข้าวไทยกำลังสร้างใหม่อีกแห่ง”. (2482). ไทยใหม่, 11 มิถุนายน.

[159] พรรณี บัวเล็ก. (2545). ลักษณะของนายทุนไทย ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2457 – 2482 : บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม. กรุงเทพฯ : พันธกิจ, หน้า 440 – 441.

ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานทางโรงสี ทำให้ได้ศึกษางานเกี่ยวกับการซื้อขายข้าวและการโรงสีด้วย ต่อมาในปี พ.ศ.2450 ได้เป็นผู้จัดการโรงสีกลไฟยี่ห้อ “เซี่ยงฮะจั่น” ทำให้ได้ศึกษางานเกี่ยวกับการช่างโรงสี และในปี พ.ศ.2461 เป็นผู้จัดการโรงสีกลไฟยี่ห้อ “ง่วนเจียงเสง” และในปี พ.ศ.2476 ได้เป็นผู้ออกแบบและคิดตั้งเครื่องโรงสี “ง่วนกิมเสง” กับเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างด้วย[160] ด้วยประสบการณ์ที่นายเจียร กอวัธนา มีเกี่ยวกับการดำเนินกิจการโรงสีและการค้าข้าวดังกล่าว คงจะมีส่วนที่ทำให้รัฐไทยในสมัยนี้เลือกให้นายเจียร กอวัธนา เป็นหนึ่งในกรรมการของบริษัทข้าวไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยยังคงเห็นความสำคัญที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของชาวจีน ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยต้องมีการผ่อนผันให้กับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

นอกจากการที่รัฐไทยจะผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน โดยการให้นายทุนชาวจีนที่มีความรู้ความชำนาญในการค้าข้าวเข้าทำงานกับบริษัทข้าวไทยที่รัฐจัดตั้งขึ้น ซึ่งทำให้กิจการของนายทถนชาวจีนที่รัฐดึงเข้ามาร่วมมือกับรัฐยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้แล้ว ก็ยังมีกิจการการค้าข้าวของนายทุนชาวจีนอื่นๆ ที่ยังดำรงอยู่ได้แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้ได้จัดตั้งบริษัทเพื่อที่จะทำการค้าข้าวด้วยตนเองเพื่อบีบกิจการของนายทุนชาวจีนก็ตาม ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะว่าการที่นายทุนชาวจีนได้ทำการค้าข้าวมานานจึงมีความรู้ความชำนาญ มีเครือข่ายการค้า และมีเงินทุนแล้ว ยังอาจจะเกิดจากรัฐไทยยังคงมีการผ่อนผันให้กิจการของนายทุนชาวจีนดำเนินอยู่ต่อไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากกิจการของรัฐแต่เพียงบริษัทเดียวคงไม่อาจที่จะดำเนินการการค้าข้าวของประเทศทั้งหมดได้ รัฐจึงยังคงต้องอาศัยกิจการของชาวจีนในการดำเนินการค้าข้าวของประเทศต่อไป เพื่อมิให้กระทบกับผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้าข้าว

ดังจะเห็นได้จาก การที่รัฐได้กล่าวถึงการดำรงอยู่ของกิจการการค้าข้าวของนายทุนชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งรัฐมิได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการที่รัฐต้องการจะให้กิจการการค้าข้าวของนายทุนชาวจีนทั้งหมดต้องเลิกล้มไป เพียงแต่รัฐได้ชี้แจงเกี่ยวกับสาเหตุที่กิจการการค้าข้าวของนายทุนชาวจีนยังดำรงอยู่ได้ ก็เนื่องมาจากการที่นายทุนชาวจีนมีเงินและใช้วิธีตกข้าว ประกอบกับการที่นายทุนชาวจีนฉลาดในทางการค้ามากกว่าคนไทย จึงทำให้รัฐต้องเข้าช่วยเหลือกิจการของชาวไทย[161] ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยยังคงผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถรักษาบทบาททางเศรษฐกิจแม้ในกิจการที่รัฐเห็นว่ามีความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ และควร

---

[160] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.57.3/3 . (2486).รายงานจากรัฐมนตรีว่ากะซวงพานิช ถึง เลขาธิการคนะรัฐมนตรี เรื่องกัมการบริสัทข้าวไทย จำกัด, ลงวันที่ 10 มีนาคม.

[161] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 77/2482. (2482). เรื่อง บริษัทไทยนิยมพาณิชย์จำกัดขอให้องค์การณ์ของรัฐบาลช่วยเหลือบริษัท วันที่ 31 มกราคม.

ส่งเสริมให้ชาวไทยเข้ามีบทบาทเพื่อมิให้นายทุนชาวจีนผูกขาดมากจนเกินไป แต่รัฐก็ไม่อาจดำเนินการเพื่อกำจัดนายทุนชาวจีนออกจากการค้าข้าวได้

นอกจากการจัดตั้งบริษัทข้าวไทยเพื่อส่งเสริมให้ชาวไทยได้มีบทบาทในกิจการการค้าข้าวแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังได้มีนโยบายส่งเสริมชาวไทยในการค้าขายให้มากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการที่รัฐไทยเห็นว่า คนไทยไม่ชอบทำการค้า และถ้าปล่อยให้เอกชนไทยทำการค้าเองก็ไม่สามารถดำเนินการไปได้ตลอดรอดฝั่ง รัฐไทยจึงเห็นว่าถ้าจะให้ชาวไทยสามารถทำการค้าขายแข่งขันกับนายทุนชาวจีนได้นั้น รัฐจะต้องช่วยเหลือในการจัดตั้งบริษัทขึ้นมาเพื่อทำการค้าขาย โดยให้ชาวไทยได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการของบริษัทเพื่อให้เกิดการเรียนรู้วิธีการทำการค้าและได้รับผลประโยชน์จากการค้าขายของบริษัทด้วย ดังนั้นจึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ได้ส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทขึ้นหลายบริษัทที่จะเข้าดำเนินงานเกี่ยวกับการค้า อันได้แก่

3.3.3.1.2 **บริษัทไทยนิยมพาณิชย์** จัดตั้งขึ้น ในปลายปี พ.ศ.2482 เพื่อดึงเอาค้าให้มาอยู่ในมือชาวไทย สำหรับสินค้าที่บริษัทนี้จำหน่ายนั้นเป็นสินค้าที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตต่างๆ และรัฐบาลยังได้ให้สิทธิเป็นเอเย่นต์จำหน่ายสุราของกรมสรรพสามิตอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของบริษัทนี้นอกจากรัฐบาลจะเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่แล้ว รัฐบาลก็ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากเอกชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนต่างด้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนชาวจีน จึงทำให้แม้ว่าการตั้งบริษัทของรัฐบาลขึ้นมาจะมีจุดประสงค์ที่จะให้ชาวไทยเท่านั้นเป็นผู้ถือหุ้นและเข้าดำเนินงานของบริษัท แต่การที่รัฐยังมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาเอกชนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเอกชนที่มีความรู้ความชำนาญนั้นก็มักจะเป็นนายทุนชาวจีน ด้วยเหตุนี้นายทุนชาวจีนจึงสามารถที่จะมีส่วนในการดำเนินงานของบริษัทนี้ได้โดยการให้ลูกหลานของตนที่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท ดังจะเห็นได้จากการที่บริษัทแห่งนี้ได้ให้นายจุลินทร์ ล่ำซำ ซึ่งเป็นรุ่นหลานของนายทุนชาวจีนเข้าเป็นผู้จัดการของบริษัท[162]

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยก็ยังคงต้องอาศัยความร่วมมือจากนายทุนชาวจีนในการดำเนินกิจการของรัฐ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่นายทุนชาวจีนมีทั้งทุนและประสบการณ์ในการดำเนินการค้ามาเป็นเวลานาน ทำให้มีความรู้ความชำนาญและมีเครือข่ายการค้าที่จะให้ความช่วยเหลือบริษัทของรัฐบาลได้เป็นอย่างดี จึงทำให้แม้ว่ารัฐไทยต้องการให้บริษัทของรัฐบาลทำหน้าที่ในการดึงการค้ากลับมาอยู่ในมือชาวไทย แต่รัฐก็ยังคงต้องมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะทำให้แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่เข้มงวดจริงจังมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าในกิจการประเภทใดคนไทยยังไม่สามารถที่จะทำได้เองอย่างเต็มที่ รัฐก็ยังอนุญาตให้นายทุนชาวจีนรักษาบทบาทของตนได้ต่อไป

---

[162] “ไทยนิยมกำไรปีที่แล้วสี่แสนเสส”. (2486). สรีกรุง, 21 มีนาคม .

อย่างไรก็ตาม จากการที่รัฐได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงการที่จะให้ผู้ถือหุ้นของบริษัทต้องเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น จึงทำให้แม้ว่านายทุนชาวจีนจะยังสามารถมีส่วนร่วมในการถือหุ้นและเข้าเป็นผู้ดำเนินงานของบริษัทของรัฐบาลได้ แต่จากการที่ผู้ที่เข้าถือหุ้นและผู้ดำเนินงานของบริษัทนั้นจะเป็นบุตรหลานชาวจีนที่มีสัญชาติไทย ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มงวดกับนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่งที่รัฐจะพยายามควบคุมนายทุนชาวจีนที่มีสัญชาติจีนมิให้ได้เข้ามีส่วนร่วมในบริษัทของรัฐบาล พร้อมกับต้องการที่จะให้บริษัทของรัฐบาลแข่งขันกับกิจการของนายทุนชาวจีน เพื่อดึงการค้ากลับมาอยู่ในมือชาวไทยอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้ได้มีนโยบายที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อการดำเนินการนั้นจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐแล้ว รัฐจึงต้องมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนภายในขอบเขตที่จะมิให้กระทบกับนโยบายหลักของรัฐที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยมากจนเกินไป

3.3.3.1.3 **บริษัทค้าพืชผลไทย** ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2482 โดยมีนโยบายสำคัญคือ การรับซื้อขายสินค้าไทยและจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ เพื่อให้ชาวไทยมีโอกาสซื้อของได้ในราคาย่อมเยาว์ รวมไปถึงรับซื้อขายเผยแพร่สินค้าที่เป็นอุตสาหกรรมของพื้นเมืองและวัตถุประสงค์สำคัญของบริษัทก็คือ การตัดคนกลางที่คอยกินกำไรออกไปและทำการซื้อขายสินค้าด้วยความยุติธรรม[163] จากวัตถุประสงค์ของบริษัทก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าการที่รัฐจัดตั้งบริษัทนี้ขึ้นมาก็เพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางการค้า โดยที่รัฐจะให้บริษัทของรัฐเข้าทำหน้าที่ในการซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคเอง เพื่อชักชวนให้ชาวไทยหันมาซื้อสินค้าจากบริษัทของรัฐบาล ซึ่งก็น่าจะส่งผลกระทบต่อการที่คนไทยจะลดการซื้อสินค้าจากร้านค้าของชาวจีน เท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

แต่การดำเนินกิจการของบริษัทนี้ก็ไม่เป็นไปดังที่รัฐบาลได้วางวัตถุประสงค์ไว้ที่จะให้บริษัทนี้มีส่วนช่วยในการลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทได้ประสบปัญหาในการดำเนินงาน จึงทำให้ต้องมีการโอนการควบคุมดูแลกิจการของบริษัทนี้จากแต่เดิมที่รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงเศรษฐการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานทั้งหมด แต่ต่อมาได้โอนการดูแลบริษัทนี้ให้กับกรมรถไฟ เนื่องจากเห็นว่าการดำเนินงานของบริษัทนั้นเกี่ยวข้องการการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งกรมรถไฟจะทำการค้าได้ดี จึงได้ให้กรมรถไฟเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่มากกว่า 50% และเข้าควบคุมบริษัท ในปี พ.ศ.2482[164] แต่ต่อมาไม่นานกรมรถไฟก็ไม่

---

[163] “บริษัทไทยพุ่งสู่ความนิยม”. (2482). สรีกรุง, 5 กันยายน.

[164] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6. (2482). เรื่องบริษัทค้าพืชผลไทย, วันที่ 14 มิถุนายน.

สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้รัฐบาลได้มีแนวความคิดที่จะล้มเลิกกิจการของบริษัทนี้เสีย[165]

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะยังมิได้ล้มเลิกบริษัทนี้ตามแนวความคิดดังกล่าวในสมัยนี้ แต่จากการที่บริษัทค้าพืชผลไทยมิได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในการซื้อขายสินค้าลงนั้น จนทำให้รัฐบาลต้องการที่จะล้มเลิกบริษัทนั้น ก็ได้แสดงให้เห็นว่า การตั้งบริษัทค้าพืชผลไทยนั้น แม้ว่าวัตถุประสงค์จะได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการของรัฐบาลที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัตินั้นบริษัทนี้กลับไม่สามารถทำได้ จึงน่าจะส่งผลให้รัฐไทยต้องมีการผ่อนผันให้กับกิจการของนายทุนชาวจีนให้สามารถซื้อขายสินค้าได้ต่อไป เนื่องจากบริษัทของรัฐบาลไม่สามารถที่จะเข้าดำเนินการแทนได้

3.3.3.1.4 **บริษัทจังหวัด** มีการจัดตั้งขึ้นตามจังหวัดต่างๆ เพื่อช่วยเหลือชาวไทยในการทำการค้าขาย ดังปรากฏในความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัทจังหวัด ในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ความว่า

> เรื่องเกี่ยวกับการค้านี้เท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยเราเป็นชาติที่มีนิสสัยมุทะลุเป็นนักรบกินง่ายนอนง่าย และค้าขายไม่เป็น ผู้นำของชาติเห็นจุดอ่อนแอของชาติในข้อนี้ดีเป็นอย่างยิ่ง และได้พยายามแก้ไขตลอดมาแต่ก็ยังไม่ประสพผลสมความมั่งหมาย ชาวต่างประเทศที่เข้ามาค้าขายในประเทศไทยมีจีน ฝรั่งและญี่ปุ่นเหล่านี้ ในปีหนึ่งๆ ได้นำเงินออกไปนอกประเทศหลายสิบล้านบาท และการค้าเกือบทุกชะนิดได้ตกไปอยู่ในมือชาวต่างประเทศ เป็นการยากที่เอกชนโดยลำพังจะไปแย่งเอามาได้ จึงเห็นว่าถึงเวลาที่รัฐบาลจะต้องเข้าช่วยเหลือ โดยจัดตั้งบริษัทขึ้นเพื่อแบ่งเฉลี่ยผลิตผลของไทยให้แก่คนไทย[166]

จากความเห็นของรัฐไทยที่จะให้ความช่วยเหลือชาวไทยในการทำการค้านั้นได้นำไปสู่การจัดตั้งบริษัทจังหวัดขึ้นตามจังหวัดต่างๆ เพื่อให้คนไทยได้ทำการค้า ซึ่งการตั้งบริษัทจังหวัดนี้รัฐบาลถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญ โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือโดยการถือหุ้นของบริษัทจังหวัดนั้นด้วยส่วนหนึ่ง และส่วนที่เหลือจะให้ชาวไทยในจังหวัดนั้นๆ เป็นผู้ถือหุ้น และเพื่อให้กิจการของบริษัทสามารถทำการค้าขายแข่งขันกับนายทุนชาวจีนได้ รัฐไทยจึงต้องมีการอุดหนุนบริษัทโดย

---

[165] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่123/2484. (2484). เรื่อง บริษัทค้าพืชผลไทย วันที่ 19 มีนาคม.

[166] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่16/2483. (2483). เรื่อง การจัดตั้งบริษัทจังหวัด วันที่ 10 กรกฎาคม.

การให้บริษัทจังหวัดเป็นผู้รับผูกขาดจำหน่ายสินค้าที่อยู่ในอำนาจของรัฐบาล เช่น สุรา น้ำมัน ฯลฯ[167]

การที่รัฐได้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือชาวไทยในการทำการค้า โดยการส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทขึ้นในจังหวัดต่างๆ นั้น ได้ส่งผลให้คนไทยเกิดความตื่นตัวในการที่จะทำการค้าขาย และเกิดความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ที่จะให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจการที่เป็นของชาวไทย และไม่พึ่งพิงการซื้อสินค้าจากชาวต่างประเทศ ดังปรากฏในรายงานจากข้าราชการในจังหวัดหนองคาย ถึงการที่คนไทยตื่นตัวในความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” จึงต้องการที่จะเอาชนะคนต่างด้าวในการทำการค้า ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2482 ดังความว่า

> เพื่อเอาชนะในการค้าขายกับคนต่างด้าวชาวต่างชาติ ที่จังหวัดหนองคาย ผมได้เที่ยวประชุมข้าราชการและประชาชนให้ลงมือทำการค้าขาย ให้ทุกชุมนุมชาวไทยทุกละแวกบ้านไทย ต้องมีไทยทำ ไทยขาย ไทยซื้อ ในหมู่คนไทยเราเองทั้งนั้น เมื่อเห็นคนไทยขายอะไรที่ไหน ไทยต้องตรงไปซื้อของคนไทยก่อนเสมอ รู้สึกว่าข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูทั้ง ร.ร.รัฐบาล ร.ร.ประชาบาลทั้งหลาย รู้สึกนึกคิดในเรื่องนี้มา จนปรากฏว่าพากันไม่ซื้อของจากร้ายของชนต่างด้าว แม้แต่ซื้ออาหารและกาแฟตลอดจนตัดผม[168]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ได้สนับสนุนการจัดตั้งบริษัทจังหวัดเพื่อให้ชาวไทยได้ทำการค้านั้น ก็ต้องการที่จะลดบทบาทของ “คนต่างด้าว” ในการทำการค้าขาย ซึ่งถึงแม้จะมีคนต่างด้าวหลายประเทศที่เข้ามาทำการค้าขาย แต่คนต่างด้าวที่ทำการค้าอยู่เป็นจำนวนมากก็คือ ชาวจีน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยมักจะกล่าวถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนในการทำการค้า เช่น การที่จอมพล ป.ได้ปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ถึงการที่นายทุนชาวจีนได้เป็นผู้ที่ทำการค้าอยู่ในหลายระดับ ดังความว่า “...ชาวจีนก็ได้รับความสะดวกไม่น้อยกว่าคนไทย ซึ่งเปนเจ้าของประเทศเอง นับแต่การค้าเร่เล็กๆ น้อยๆ ตลอดขึ้นไปจนถึงการค้าที่สำคัญ...”[169] หรือการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงเนื่องในอภิลักขิตสมัยวันท้ายศก วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2482 ถึงการที่นายทุนชาวจีนมีการประกอบกอบอาชีพค้าขายอยู่เป็นจำนวนมาก ความว่า “...ชาวจีนที่เข้ามาทำการ

---

[167] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/5. (2483). เรื่อง การจัดตั้งบริษัทจังหวัด, ลงวันที่ 5 กรกฎาคม.

[168] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/5. (2482). หนังสือข้าราชการจังหวัดหนองคายถึงนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 12 กันยายน.

[169] “นายกฯ ปราศรัย”. (2482). ประชาชาติ, ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน.

ค้าขายเป็นจำนวนไม่น้อยในประเทศไทยของเรา..."[170] หรือการที่จอมพล ป. ได้แสดงความเห็นในการปะชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2484 ถึงการที่นายทุนชาวจีนได้เข้ามาแย่งการค้าขายของคนไทย ดังความว่า

> เจ๊กมาอยู่เมืองไทย เจ๊กเรียนภาษาไทย เห็นไทยขายหมาก บุหรี่ เจ๊กก็ขายบ้าง คนไทยกินขนมจีนน้ำยา เจ๊กซื้อกินแล้วก็เอาไปทำขายบ้าง ไทยกลับชมว่าของเจ๊กอร่อยดี อยากทราบว่ามีคนไทยคนใดเรียนจากเจ๊กได้บ้าง ก๋วยเตี๋ยว ผัดหมี่กรอบ ซึ่งเป็นของคนไทย เจ๊กกลับทำดีกว่าไทยเสียอีก[171]

ดังนั้นการที่รัฐได้ส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทจังหวัด เพื่อช่วยเหลือให้คนไทยทำการค้าขายเพื่อแข่งขันกับชาวต่างประเทศได้ พร้อมกับการกระตุ้นความรู้สึก "ชาตินิยมไทย" เพื่อให้ชาวไทยช่วยกันซื้อสินค้าที่ผลิตและขายโดยชาวไทยนั้น ก็เท่ากับเป็นการดำเนินการเพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในการประกอบอาชีพการค้าขาย ซึ่งจากการที่คนไทยเองก็ได้เกิดความตื่นตัวทั้งในเรื่องการทำการค้าและความรู้สึก "ชาตินิยมไทย" ที่ทำให้เกิดมีการจัดตั้งบริษัทจังหวัดขึ้นในจังหวัดต่างๆ เป็นจำนวนมากนั้นก็น่าจะทำให้นายทุนชาวจีนได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐที่อาจจะทำให้ชาวจีนทำการค้าขายได้น้อยลง หรืออาจจะต้องพยายามหาวิถีทางอื่นๆ ที่จะหาสินค้าเพื่อที่จะทำการค้าขายแข่งขันกับบริษัทจังหวัดของคนไทยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในการเป็นผู้ผูกขาดจำหน่ายสินค้าที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาล ซึ่งทำให้ร้านค้าของนายทุนชาวจีนที่อาจจะเคยได้รับสินค้าดังกล่าวมาจำหน่ายจากการประมูลก็ไม่สามารถที่จะจำหน่ายสินค้าได้อีกต่อไป ที่อาจจะมีผลกระทบต่อรายได้ในการค้าขายของนายทุนชาวจีน อันเท่ากับเป็นการดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลจะมีผลต่อการทำการค้าขายของนายทุนชาวจีน แต่เนื่องจากชาวไทยขาดความชำนาญในการค้าขาย ทั้งที่รัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือในการจัดหาสินค้าบางประเภทมาจำหน่ายแล้วก็ตาม แต่การดำเนินการของบริษัทจังหวัดก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องการหาสินค้าประเภทอื่นๆ ที่มิได้อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลมาจำหน่าย จึงทำให้รัฐบาลยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในการจัดหาสินค้า ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2482 เกี่ยวกับการปัญหาของบริษัทจังหวัดที่ไม่มีตัวแทนที่สามารถจะจัดหาสินค้าจากต่างประเทศได้ ทำให้ต้องพึ่งตัวแทนในประเทศ แต่ตัวแทนในประเทศก็

---

[170] หจช เอกสาร (2) สร.0201.10/50. (2482). คำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของนายกรัฐมนตรี เนื่องในท้ายศก, ลงวันที่ 31 มีนาคม.

[171] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 21/2484. (2484). เรื่องส่งผู้มีพื้นความรู้วิชาชีพไปศึกษาต่อในต่างประเทศ, วันที่ 16 เมษายน.

ไม่สามารถที่จะไปรับสินค้าต่างประเทศได้เอง ทำให้ยังคงต้องพึ่งนายทุนชาวจีนในการจัดหาสินค้า ทำให้สินค้าที่หาได้มีราคาแพง ดังความว่า

> เห็นว่าเรื่องนี้จะสำเร็จไปได้ก็ในเมื่อเราได้มีล้งที่สามารถเป็นเอเย่นต์รับของจากต่างประเทศมาขายด้วย ที่เป็นอยู่เวลานี้เรามีเอเยนต์แต่เอเย่นต์ของเราต้องไปรับซื้อสินค้าจากพวกเจ๊ก จึงไม่ได้ของถูกสมความต้องการ เพราะเขาขายให้เราเท่ากับราคาที่เขาขายส่ง เช่นกุ้งแห้งของเรามีที่จันทบุรี แต่ไม่พอกับความต้องการของประเทศจึงต้องซื้อจากประเทศจีนปีละมากๆ เราจะสั่งไปยังประเทศจีนโดยตรงเขาก็ไม่ขายให้เรา เขาบอกว่าเขามีล้งอยู่ทางนี้แล้วให้เราซื้อจากล้งเจ้าล้งก็เอากำไรอีกต่อหนึ่ง[172]

จากปัญหาของบริษัทจังหวัดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยต้องการที่จะส่งเสริมบทบาทชาวไทยในการทำการค้าโดยการที่รัฐได้เข้ามาช่วยเหลือในการจัดตั้งขึ้นเป็นบริษัทและให้ผูกขาดสินค้าที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลก็ตาม แต่การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้บริษัทของคนไทยสามารถดำเนินกิจการได้เองทั้งหมด ทำให้ยังคงต้องมีการพึ่งพิงชาวจีนอยู่ ซึ่งการที่ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีน ทำให้คงจะยากที่บริษัทจะทำการค้าขายแข่งขันกับนายทุนชาวจีนที่มีศักยภาพมากกว่าในการทำการค้า จึงน่าจะเป็นเหตุให้กิจการค้าของนายทุนชาวจีนยังสามารถดำเนินอยู่ได้

จากการที่รัฐไทยเองก็ตระหนักถึงปัญหาที่บริษัทการค้าของคนไทยต้องประสบที่ทำให้ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการทำการค้านั้น ก็อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการของรัฐไทยต่อนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจว่า แม้ว่ารัฐไทยจะมีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ แต่รัฐไทยก็ตระหนักดีถึงการที่ชาวไทยยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการด้วยตนเอง ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้อาจจะทำให้รัฐไทยยังคงมีการผ่อนผันให้กับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อมิให้ส่งผลกระทบกับผลประโยชน์ของประเทศ ดังจะเห็นได้จากการกล่าวเปรียบเทียบว่ารัฐบาลไม่ควรที่จะดำเนินการอย่างเด็ดขาดกับนายทุนชาวจีนในการทำการค้า เพราะว่าชาวไทยเองก็ยังไม่มีความพร้อมและยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนอยู่ ซึ่งถ้ารัฐดำเนินการอย่างเด็ดขาดก็จะส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังปรากฏในการแสดงความเห็นของหลวงโกวิทอภัยวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงธรรมการ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2484 ความว่า

---

[172] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 75/2482. (2482). เรื่อง การตั้งบริษัทไทยในจังหวัดต่างๆ , วันที่ 17 มกราคม.

> เรื่องการตั้งบริษัทนี้ข้าพเจ้าได้ว่ารัฐบาลจัดตั้งขึ้นในนโยบายที่จะช่วยอุ้มพ่อค้าไม่ใช่เพื่อทำลายพ่อค้า ฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าควรให้เสมอหน้ากัน ถ้าเราจะให้สิทธิพิเศษกันมากๆ แล้วบริษัทเอกชนก็เกิดไม่ได้ ประเทศจะร่ำรวยได้ก็ต้องอาศัยที่มีการค้ามากๆ เมื่อพ่อค้าเกิดไม่ได้ ประเทศเราจะร่ำรวยได้อย่างไร เวลานี้พ่อค้าต่างประเทศในเมืองเรามีมากก็คล้ายกับเรามีต้นไม้ใหญ่ เมื่อเราจะปลูกต้นเล็กแทน เราก็ต้องค่อยๆ รัดกิ่งที่ละน้อยๆ แต่เดี๋ยวนี้ต้นเล็กยังไม่ทันจะขึ้น เราก็จัดแจงเจาะโค่นต้นใหญ่เสียแล้ว แดดมันก็ร้อนตาย[173]

จากการที่ชาวไทยยังไม่มีความพร้อมในการทำการค้าและปัญหาที่บริษัทการค้าของคนไทยต้องประสบคงจะทำให้จอมพล ป. ตระหนักดีถึงการที่รัฐยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้แม้จะต้องการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจให้มากยิ่งขึ้น เพื่อลดบทบาทของนายทุนชาวจีนลง แต่รัฐก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มงวดและจริงจังมากเกินไปนัก เนื่องจากเกรงว่าอาจจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ รัฐไทยจึงยังคงผ่อนผันให้กับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยอยู่โดยตลอดแม้ในช่วงที่รัฐไทยมีนโยบาย “ชาตินิยมไทย” อย่างค่อนข้างจะรุนแรงเช่นในสมัยนี้

การผ่อนผันของรัฐไทยให้กับนายทุนชาวจีนในการค้าขายนั้นยังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยได้ออกรัฐนิยมฉบับที่ 5 เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย เพื่อชักชวนให้ชาวไทยพยายามบริโภคแต่อาหารอันปรุงจากสิ่งซึ่งมีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย และชักชวนให้คนไทยพยายามใช้เครื่องแต่งกายด้วยวัตถุที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย ตลอดจนควบคุมคุณภาพของสินค้า[174] ซึ่งจากสาระของรัฐนิยมฉบับนี้อาจจะทำให้เข้าใจได้ว่าการออกรัฐนิยมฉบับนี้นั้น รัฐไทยต้องการที่จะส่งเสริมให้คนไทยนิยมใช้ของไทยที่ผลิตโดยคนไทยที่เป็นไปตามนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” อันเท่ากับเป็นการที่จะลดการพึ่งพาสินค้าที่ผลิตโดยคนต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนชาวจีน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้นรัฐก็มิได้มุ่งที่จะส่งเสริมเฉพาะสินค้าไทยเท่านั้น แต่รัฐเห็นว่าควรที่จะส่งเสริมสินค้าที่คนต่างด้าวให้กำเนิดหรือประดิษฐ์ขึ้นในเมืองไทยด้วย ทั้งนี้เนื่องจากรัฐ

---

[173] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 24/2484. (2484). เรื่อง หลักเกณฑ์ที่กรมรถไฟวางโครงการช่วยเหลือกิจการค้าของบริษัทในอุปการะของรัฐบาล วันที่ 7 พฤษภาคม.

[174] เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมฉะบับที่ ๕ เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕๒ (ภาค ๒), หน้า 1262 – 1263.

มีความเห็นเกี่ยวกับชาวจีนในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ว่า “เรายังไม่พร้อมที่จะให้เขาออกจากเมืองไทยทั้งหมด”[175] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” แต่รัฐไทยก็ตระหนักดีถึงความจำเป็นที่ยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ รัฐจึงเห็นว่ายังไม่สามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเด็ดขาดโดยการให้ออกจากเมืองไทยได้ และในเมื่อนายทุนชาวจีนเป็นผู้ที่มีบทบาทในทางผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่สำคัญ ประกอบกับการที่ชาวไทยเองก็อาจจะยังไม่มีการผลิตสินค้าที่กว้างขวางนัก ทำให้รัฐต้องรวมสินค้าที่ผลิตโดยคนต่างด้าวเข้าไว้ในการส่งเสริมสินค้าที่ทำขึ้นในเมืองไทยด้วย เพราะไม่เช่นนั้นแล้วสินค้าที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อให้ประชาชนนิยมอุปโภคบริโภคตามรัฐนิยมฉบับนี้จะมีแต่สินค้าที่ผลิตโดยคนไทยซึ่งอาจจะมีจำนวนไม่มากนัก อันอาจจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศ

รัฐไทยจึงได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ โดยการให้รวมสินค้าที่ผลิตโดยชาวจีนเข้าไว้ในสินค้าที่จะได้รับการส่งเสริมให้ประชาชนนิยมอุปโภคบริโภคด้วย สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยต้องการส่งเสริมให้ชาวไทยนิยมใช้สินค้าที่ผลิตโดยคนไทย แต่รัฐก็ตระหนักดีถึงข้อจำกัดในการผลิตสินค้าของคนไทย จึงทำให้รัฐมีการผ่อนผันให้ส่งเสริมสินค้าที่ผลิตโดยนายทุนชาวจีนด้วย จากข้อจำกัดในทางเศรษฐกิจของชาวไทย น่าจะมีส่วนที่ทำให้รัฐไทยมิอาจจะดำเนินการอย่างจริงจังกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้

3.3.3.1.5 **บริษัทประมวลไทยพานิชกัมมาจล จำกัด** เป็นอีกบริษัทหนึ่งที่รัฐไทยจัดตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะทำการส่งเสริมการค้าโดยเน้นการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยบริษัทนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะรับซื้อหรือโอนกิจการด้านการค้าระหว่างประเทศที่ชาวต่างประเทศเคยดำเนินการอยู่แต่ต้องเลิกกิจการไปเพราะทนความกดดันของรัฐบาลไม่ได้มาดำเนินการสั่งสินค้าเข้าและส่งสินค้าออกนอกประเทศแทน[176] ซึ่งการที่มีบริษัทของชาวต่างประเทศต้องเลิกล้มกิจการก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มงวดและจริงจังของรัฐไทยในสมัยนี้ในการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” จึงทำให้รัฐได้ใช้มาตรการต่างๆ ในการจัดการกับบริษัทชาวต่างประเทศ ทำให้บริษัทเหล่านั้นต้องล้มเลิกกิจการไป

---

[175] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 64/2482. (2482). เรื่อง การส่งเสริมเครื่องอุปโภคบริโภคที่กำเนิดหรือประดิษฐ์ขึ้นในประเทศไทย วันที่ 15 พฤศจิกายน.

[176] ผาณิต รวมศิลป์. (2521).นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ.2481 ถึง2487. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 128.

ถึงแม้ว่ารัฐไทยะมีความเข้มงวดและจริงจังในการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” แต่เมื่อบริษัทประมวลไทยพานิชกัมมาจล จำกัดได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้ว รัฐไทยก็ยังคงตระหนักถึงความจำเป็นที่รัฐจะต้องพึ่งพาชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนายทุนชาวจีนซึ่งเป็นผู้ดำเนินกิจการประเภทนี้มาก่อน เพื่ออาศัยความรู้ความชำนาญของนายทุนชาวจีนที่จะช่วยให้กิจการของบริษัทดำเนินไปได้ด้วยดี ดังที่ได้ปรากฏรายนามของผู้ริเริ่มก่อตั้งบริษัทนั้นส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานหรือเป็นผู้ที่มีเชื้อสายชาวต่างประเทศแทบทั้งสิ้น ซึ่งโดยมากจะเป็นชาวจีน อันได้แก่ นายเทียนเซี้ยง กรรณสูตร นามกิมลั้ย เคียงศิริ นายซุ่นไล้ ปานะนนท์ นายตี๋ จันทร์งาม และนายเทียนไล้ กรรณสูตร[177]

จากการที่รัฐไทยยังคงอนุญาตให้นายทุนชาวจีนเข้ามีส่วนร่วมในการก่อตั้งบริษัทของรัฐบาลนั้น ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ต่อชาวจีนว่า รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มงวดรัดกุมมากยิ่งขึ้นตามนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” จนทำให้กิจการของนายทุนชาวจีนในหลายๆ ประเภทต้องล้มเลิกไป แต่รัฐก็มิได้ต้องการที่จะจัดการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างเด็ดขาด เนื่องจากรัฐยังคงต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของนายทุนชาวจีนอยู่ รัฐไทยจึงได้อนุญาตให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจการของรัฐบาลได้ ถ้าหากเห็นว่าการให้นายทุนชาวจีนเข้ามีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดผลประโยชน์กับรัฐมากกว่า ทั้งในเรื่องของการดำเนินกิจการของบริษัทให้ได้ผลกำไร และในการอบรมสั่งสอนให้ชาวไทยสามารถที่จะดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุดังนี้รัฐไทยในสมัยนี้จึงยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐบาลและของชาติโดยส่วนรวม

การที่รัฐอนุญาตให้ชาวจีนได้เข้ามีส่วนร่วมในบริษัทของรัฐบาล ยังเท่ากับเป็นการแสดงนัยว่ารัฐบาลให้การรับรองนายทุนชาวจีนที่จะสามารถมีบทบาททางเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นายทุนชาวจีนเห็นว่ารัฐไทยมิได้มีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่จริงจังมากนัก จึงอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ตระหนักถึงการผ่อนผันผ่อนปรนให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจและไม่ได้รับแรงกดดันจากการที่รัฐบาลมีการผ่อนผันให้ยังคงดำเนินกิจการของตนเองต่อไป ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นผู้ที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของเมืองไทยอยู่เช่นเดิม

นอกจากรัฐไทยในสมัยนี้จะต้องการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการค้าขายแล้ว รัฐไทยยังมีการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในกิจการขนส่งทางน้ำอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐไทยตระหนักดีว่าการที่รัฐจะดึงอำนาจทางเศรษฐกิจให้กลับมาอยู่ในมือชาวไทยนั้นรัฐต้องส่งเสริม

---

[177] แหล่งเดิม, หน้า 129.

บทบาทของชาวไทยในประเภทของเศรษฐกิจที่หลากหลาย ซึ่งการขนส่งทางน้ำนั้นก็เป็นประเภทเศรษฐกิจที่สำคัญประเภทหนึ่ง เนื่องจากผลิตผลส่วนใหญ่ของเมืองไทยนั้นจะเป็นสินค้าวัตถุดิบทางเกษตรกรรม เศรษฐกิจของเมืองไทยจึงอาศัยรายได้จากการขายสินค้าเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการจะขายสินค้าเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องอาศัยการขนส่งทางน้ำที่สามารถบรรทุกสินค้าที่มีขนาดใหญ่ และบรรทุกได้ปริมาณมาก ด้วยความสำคัญของการขนส่งทางน้ำที่มีต่อเศรษฐกิจไทย จึงทำให้รัฐไทยต้องการที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยได้เข้ามีบทบาทในกิจการเกี่ยวกับการขนส่งทางน้ำ แต่การที่จะส่งเสริมเอกชนไทยให้เข้าดำเนินกิจการดังกล่าวอาจจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากชาวไทยไม่มีความรู้ความชำนาญ รัฐจึงได้ตั้งบริษัทของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางน้ำหลายบริษัทด้วยกัน เพื่อที่จะให้มีบริษัทของคนไทยในกิจการขนส่งทางน้ำ และเพื่อส่งเสริมให้ชาวไทยได้เข้าดำเนินงานในกิจการขนส่งทางน้ำ เพื่อฝึกฝนให้ชาวไทยเกิดความรู้ความชำนาญที่จะดำเนินงานดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะตั้งบริษัทที่ดำเนินการขนส่งทางน้ำขึ้นหลายบริษัท อันได้แก่ บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด บริษัทเดินเรือไทย จำกัด และบริษัทเรือไทย จำกัด แต่ก็มิใช่การดำเนินงานของทุกบริษัทจะส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากนายทุนชาวจีนมิได้เป็นผู้ที่ควบคุมกิจการการขนส่งทางน้ำไว้ทั้งหมด ดังนั้นกิจการของบริษัทรัฐบาลบางแห่งที่มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินกิจการขนส่งทางน้ำในส่วนที่นายทุนชาวจีนมิได้มีบทบาทที่สำคัญอยู่ กิจการของบริษัทนั้นก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนเท่าใดนัก แต่ถ้าเป็นกิจการของบริษัทที่มีการดำเนินการในส่วนที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอยู่ การจัดตั้งบริษัทนั้นก็จะส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีน อันเท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งบริษัทของรัฐบาลที่มีการดำเนินงานขนส่งทางน้ำที่ส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนอย่างชัดเจน ก็คือ

3.3.3.1.6 **บริษัทเดินเรือไทย** เป็นบริษัทหนึ่งที่มีการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในการเดินเรือค้าขาย เพื่อเป็นการบำรุงการขนส่งทางทะเลของไทยให้ดีขึ้นเพื่อจะให้สินค้าไทยได้บรรทุกในเรือของตนเอง เพื่อให้ค่าขนส่งตกอยู่ในมือของชาวไทยไม่ให้ตกอยู่ในมือนายทุนชาวต่างประเทศทั้งหมด[178] อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะมีนโยบายที่จะจัดตั้งบริษัทเดินเรือเพื่อที่จะอุดหนุนให้มีเรือไทยแท้เดินทะเลทำการขนส่งให้เป็นปึกแผ่น แต่รัฐไทยก็ยังต้องการพึ่งพา “ชาวต่างประเทศ” ในการดำเนินการบางอย่างของบริษัทเดินเรือนี้ รัฐไทยจึงมีนโยบายที่จะไม่แสดงให้ชาวต่างประเทศเห็นว่าการจัดตั้งบริษัทเดินเรือไทยนี้เป็นความต้องการของรัฐที่จะกีดกันชาวต่างประเทศและไม่ต้องการให้การดำเนินงานของบริษัทนี้เป็นการตัดประโยชน์ของชาว

---

[178] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/3. (2482). บันทึกการตั้งบริษัทเดินเรือ, กันยายน.

ต่างประเทศโดยแรง[179] รัฐไทยจึงได้จัดตั้งบริษัทเดินเรือไทยในลักษณะของการประสานประโยชน์กับชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนายทุนชาวจีนมากกว่าที่จะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีน ดังจะเห็นได้จากกิจการของบริษัทนี้ที่รัฐไทยได้อาศัยนายทุนชาวจีน ทั้งในตำแหน่งคนประจำเรือ และผู้ที่ทำหน้าที่ในการค้าขาย ทั้งนี้เนื่องจากการที่ชาวไทยยังไม่มีความรู้ความชำนาญในกิจการดังกล่าว ดังที่รัฐไทยได้ให้เหตุผลไว้ในบันทึกการจัดตั้งบริษัทเดินเรือ ในเดือนกันยายน พ.ศ.2482 ว่า

> ในการหัดคนของเราในการเดินเรือนั้น ควรจะมีระยะเวลาสำหรับหัดและแทนผู้บังคับการเรือต่างประเทศ
>
> สำหรับการหัดแผนกค้าขายนั้นจะต้องจัดอีกรูปหนึ่ง และกำหนดเวลานั้นแล้วแต่ผู้เชี่ยวชาญทางนี้จะวางเกณฑ์ เข้าใจว่าใน ๑๐ ปีเราคงจะแทนเขายังไม่ได้ดีนัก เท่าที่สังเกตมาคนไทยเราไม่มีนิสสัยทางค้าขาย เราได้ติดต่อกับจีนมาก็หลายร้อยปีแล้ว จนบัดนี้ก็เอาอย่างจีนยังไม่ได้...จึงเห็นได้ว่าในแผนกค้าขายนั้นจะต้องกินเวลานานมากกว่าคนไทยจะทำได้[180]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ชาวไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะดำเนินงานทั้งในตำแหน่งคนประจำเรือและแผนกการค้าขาย ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญของบริษัทเดินเรือเนื่องจากบริษัทนี้มีจุดประสงค์ที่จะทำการเดินเรือขนส่งสินค้าเพื่อทำการค้าขายชายฝั่งเป็นสำคัญ จึงทำให้รัฐไทยยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในตำแหน่งดังกล่าวอยู่ต่อไป สะท้อนให้เห็นว่า จากความไม่พร้อมของชาวไทยนั้นน่าจะเป็นประเด็นที่สำคัญมากประการหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยในสมัยนี้แม้จะมีการดำเนินการที่หลากหลายเพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็ยังคงต้องผ่อนผันให้ เนื่องจากชาวไทยยังไม่สามารถเข้าดำเนินการแทนที่ได้ รัฐจึงยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไป แม้แต่ในกิจการที่รัฐต้องการจะส่งเสริมบทบาทชาวไทย

3.3.3.1.7 **บริษัทเรือลำเลียง จำกัด** บริษัทนี้ได้เริ่มดำเนินกิจการในปี พ.ศ.2486 โดยกระทรวงพาณิชย์ได้รับการโอนเรือลำเลียง 2 ลำ คือ เรือจำปาดะ และเรือพวงเงิน ซึ่งเดิมเป็นของกองทัพเรือมาตั้งเป็นกิจการบริษัทเรือลำเลียงนี้ขึ้น กิจการของบริษัทนี้ส่วนใหญ่คือ ทำการเดินเรือรับขนส่งสินค้า และทำการค้าขายแถบชายฝั่งทะเล แม้ว่าการจัดตั้งบริษัทนี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะรักษาการขนส่งซึ่งรัฐบาลเห็นว่าเป็นงานภายในของไทยให้อยู่ในมือบริษัทไทย เพื่อมิให้

---

[179] แหล่งเดิม.

[180] แหล่งเดิม.

บริษัทต่างด้าวยึดอำนาจการขนส่งไป[181] แต่การในการจัดตั้งบริษัทนี้รัฐไทยก็ยังคงต้องผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในการเข้าร่วมหุ้นกับบริษัท ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยยังคงเปิดโอกาสให้บริษัทของนายทุนชาวจีนเข้าร่วมหุ่นในการจัดตั้งบริษัทเรือลำเลียง อันได้แก่ บริษัทกวางเฮงหลี จำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญเค่งน่ำหลี และบริษัทหวั่งหลี ซึ่งเป็นตัวแทนให้กับบริษัทเดินเรือไทย จำกัด[182]

ทั้งนี้คงจะเนื่องการเดินเรือรับส่งสินค้าระหว่างกรุงเทพฯ กับเกาะสีชังของบริษัทเรือลำเลียงนั้นจะต้องใช้เรือจำนวนมากเพื่อที่จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันในการรับส่งสินค้า ซึ่งรัฐยังไม่พร้อมที่จะลงทุนในการที่จะซื้อเรือเพื่อใช้ในกิจการของบริษัทจึงต้องการอาศัยเรือที่ได้ใช้ในการรับส่งสินค้าในบริเวณดังกล่าวอยู่แล้ว และในจำนวนเรือที่รับส่งสินค้าในบริเวณดังกล่าวจำนวน 53 ลำนั้น มีเรือที่เป็นของบริษัทชาวจีนทั้ง 3 แห่งดังกล่าวอยู่ 22 ลำ[183] ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างมาก ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะทำให้เมื่อรัฐจะจัดตั้งบริษัทเรือลำเลียง จึงต้องการที่จะให้บริษัทของนายทุนชาวจีนเข้าร่วมในการจัดตั้งด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะต้องการลดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีน แต่การจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้น รัฐก็จะต้องคำนึงถึงความสามารถทั้งของรัฐและชาวไทย ถ้าเห็นว่ารัฐยังไม่สามารถที่จะดำเนินการเองได้ทั้งหมด รัฐก็จะยังอนุญาตให้นายทุนชาวจีนเข้ามีส่วนร่วมในบริษัทของรัฐ เพื่อทำให้กิจการของรัฐดำรงอยู่ได้ ดังเช่นในกรณีของการเข้าถือหุ้นของบริษัทเรือลำเลียงแห่งนี้

3.3.3.1.8 **บริษัทยางไทย** ก็เป็นอีกบริษัทหนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการที่ยางพาราเป็นสินค้าเกษตรกรรมที่มีความสำคัญในแง่ยุทธปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ดังนั้นเมื่อสงครามโลกเริ่มขึ้นทั้งในยุโรปและเอเชีย การกักตุนยางพาราในกลุ่มประเทศมหาอำนาจได้เพิ่มมากขึ้นตามความรุนแรงของสงคราม ด้วย ยางพาราจึงกลายเป็นสินค้าที่มีความสำคัญและทำรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ประเทศผู้ผลิต รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้กำหนดให้การประเมินจำนวนยางพาราให้เจ้าของสวนยาง การทำยาง

---

[181] หจช. เอกสาร สร.0201.23/36. (2485). บันทึกเรื่อง เรือลำเลียง, ลงวันที่ 6 กรกดาคม.

[182] แหล่งเดิม.

[183] แหล่งเดิม. ดังปรากฏในบัญชีเรือของบริษัทต่างๆ ซึ่งอยู่ในความควบคุมตามความไนความควบคุมตามพระราชกริสดีกาควบคุมยานพาหนะสาธารนะทางน้ำในภาวะคับขัน (ฉะบับที่ ๒) พุทธสักราช ๒๔๘๕ ว่า บริสัทอิสต์เอเชียติก มีเรือกลไฟลำเลียง ๒ ลำ เรือโป๊ะเหล็ก ๑๕ ลำ บริสัทกวางเฮงหลี จำกัด เรือโป๊ะเหล็ก ๔ ลำ เรือโป๊ะจ้าย ๑๒ ลำ กับเรือโยงต่างหาก บริสัทเดินเรือไทยจำกัด (บริสัทวั่งหลีเปนเอเย่นต์) เรือโป๊เหล็ก ๓ ลำ บริสัทกรุงเทพฯ จันทบุรีพานิชย์ จำกัด เรือโป๊ะจ้าย ๕ ลำ บริสัทข้าวไทย จำกัด มีกลไพลำเลียง ๔ ลำ โป๊จ้าย ๒ ลำ นายปุ่น รัชต์สรี เรือโป๊จ้าย ๒ ลำ ห้างหุ้นส่วนสามันเค่งน่ำหลีมีเรือโป๊ะจ้าย ๓ ลำ บริสัทสรีราชา จำกัด เรือโป๊ะเหล็ก ๑ ลำ.

หรือการค้ายาง การมียางไว้ในครอบครอง การตั้งโรงรีดยางหรือโรงรมยาง การปลูกเสริม การปลูกแทน การปลูกใหม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตามหลักเกณฑ์และระเบียบซึ่งกำหนดไว้ในกฎกระทรวง[184]

ต่อมารัฐไทยในสมัยนี้ยังได้จัดตั้งองค์การสวนยางพาราขึ้น ในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2484 ที่ ต.กลางช้าง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช เพื่อทำหน้าที่เป็นรัฐวิสาหกิจผลิตยางพารา และทำสวนยางพาราของรัฐ พร้อมกับการจัดตั้งองค์การดังกล่าวรัฐยังได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าไว้เพื่อการเกษตรใน ต.กลางช้าง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช พุทธศักราช 2484 ซึ่งการจัดตั้งองค์การสวนยางและการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการทำสวนยางของนายทุนชาวจีนโดยตรง เนื่องจากที่ดินที่รัฐบาลได้ประกาศหวงห้ามนี้กว่าครึ่งของพื้นที่ทั้งหมดเป็นของนายทุนชาวจีนที่ได้บุกเบิกทำสวนยางพารา และหมดจากสภาพรกร้างว่างเปล่ามานานแล้ว กล่าวคือ มีพื้นที่ที่เป็นสวนยางอ่อนของชาวจีนประมาณ 6,000 ไร่ ซึ่งสามารถกรีดยางได้จริง 3,365 ไร่ การดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยส่งผลให้ชาวจีนต้องละทิ้งที่ดินที่ใช้ในการปลูกสวนยางของตนในบริเวณนั้นทันที ซึ่งรัฐบาลได้เข้ายึดสวนยางพาราของนายทุนชาวจีนทั้งหมด และเข้าทำแทนโดยมอบให้เป็นหน้าที่ของกองการยาง กรมป่าไม้[185]

การยึดสวนยางพาราของนายทุนชาวจีนนี้น่าจะทำให้นายทุนชาวจีนได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก จึงทำให้รัฐบาลจีนได้ให้เอกอัครราชทูตของตนที่กรุงวอชิงตันประท้วงรัฐบาลไทยทันที ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2484 เพราะรัฐบาลจีนถือว่าสวนยางเหล่านี้นายทุนชาวจีนได้ทำมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว โดยได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทย การที่นายทุนชาวจีนถูกยึดสวนยางและผู้ที่อยู่อาศัยในสวนต้องถูกขับไล่ไปจากบ้านเรือนของตนด้วยนั้นไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง[186] แต่รัฐบาลไทยได้เพิกเฉยต่อการเรียกร้องดังกล่าวของรัฐบาลจีน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นที่ดินป่าสงวน รัฐไทยจึงเห็นว่ารัฐมีอำนาจที่จะประกาศหวงห้ามที่ดินอันจะนำไปสู่การยึดสวนยางพาราของชาวจีนได้ตามกฎหมายซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถที่จะร้องเรียนการดำเนินการของรัฐบาลได้ ด้วยเหตุนี้รัฐไทยจึงสามารถที่จะเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของรัฐบาลจีน

---

[184] เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม), “พระราชบัญญัติควบคุมยาง พุทธศักราช ๒๔๘๑“ ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 51 พ.ศ.2481, หน้า 249.

[185] สำเนา (ลับ) ไปรษณีย์อากาศที่ ต.๑๑๘/๒๔๘๔. (2484). “เรื่องเอกอัครราชทูตจีนส่งคำร้องไปยังรัฐบาลไทย” จากอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 14 มิถุนายน.

[186] แหล่งเดิม.

เมื่อรัฐไทยได้มีการยึดพื้นที่ที่เป็นสวนยางของชาวจีนแล้ว รัฐบาลยังได้จัดตั้งบริษัทยางไทย จำกัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการผูกขาดการค้ายางซึ่งกำลังเป็นสินค้ายุทธปัจจัยที่สำคัญและเพื่อค้นคว้าในการที่จะทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจากยางที่ผลิตได้ในประเทศ[187] ซึ่งการที่รัฐไทยได้จัดตั้งบริษัทนี้ขึ้นมาเพื่อผูกขาดการค้ายางซึ่งเป็นกิจการที่มีนายทุนชาวจีนดำเนินการอยู่ค่อนข้างมาก ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการควบคุมนายมียชาวจีนซึ่งเป็นผู้ปลูกยางที่ไม่สามารถที่จะค้ายางได้ด้วยตนเอง แต่ต้องทำการค้าขายผ่านองค์การของรัฐที่อาจจะทำให้รายได้ที่ได้จากการค้ายางของนายทุนชาวจีนต้องลดน้อยลง นอกจากนั้นรัฐยังได้กำหนดให้การค้าขายยางพาราทั่วราชอาณาจักรจะต้องมีใบสำคัญจำหน่ายยางพารา และคูปองยางพาราซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ออกให้แก่ผู้ทำสวนยางทุกคนเพื่อที่จะเป็นการควบคุมให้เฉพาะผู้ที่มีคูปองยางพาราเท่านั้นที่จะสามารถขายยางพาราของตนให้กับรัฐไทย ซึ่งการกำหนดดังกล่าวก็อาจจะทำให้รัฐสามารถที่จะนำมาใช้ในการควบคุมนายทุนชาวจีนในการปลูกยางพาราได้ กล่าวคือ ถ้ารัฐไม่ให้คูปองยางพาราแก่สวนยางของนายทุนชาวจีนก็จะทำให้นายทุนชาวจีนไม่สามารถที่จะขายยางพาราที่ตนปลูกให้กับรัฐได้ ที่อาจจะทำให้ชาวจีนต้องนำยางพาราไปขายให้กับผู้ที่มีคูปองยางพาราซึ่งอาจจะถูกกดราคา แต่นายทุนชาวจีนที่มิได้รับคูปองยางพาราก็ย่อมจะต้องยอมขายแม้จะได้ราคาถูกก็ดีกว่าไม่สามารถขายได้เนื่องจากไม่มีคูปองยางพารา[188]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะมีข้อกำหนดที่ทำให้รัฐสามารถลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในการปลูกยางพารา แต่ก็มิได้ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนว่ารัฐได้ใช้การงดให้คูปองยางกับนายทุนชาวจีน ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยแม้ว่าจะได้มีการยึดเอาสวนยางที่เป็นของนายทุนชาวจีนมาเป็นของรัฐ ซึ่งเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่รัฐก็มิได้ต้องการที่จะกีดกันมิให้นายทุนชาวจีนได้ทำสวนยางทั้งหมดทั้งที่ถ้ารัฐต้องการจะดำเนินการดังกล่าวรัฐก็สามารถที่จะทำได้ โดยการไม่ให้คูปองยางกับสวนยางของนายทุนชาวจีนและกำหนดโควตาในการขายยางพาราให้เหมาะสมกับพื้นที่ในการปลูกยางของสวนยางแต่ละแห่งก็จะทำให้นายทุนชาวจีนไม่สามารถที่จะจำหน่ายยางพาราได้

อันอาจจะส่งผลให้ชาวจีนต้องเลิกการทำสวนยาง แม้ว่าอาจจะมีสวนยางของนายทุนชาวจีนที่มิได้รับคูปองยางอยู่บ้างแต่ก็มิใช่สวนยางของชาวจีนทั้งหมดหรือจะมุ่งเน้นแต่สวนยางของชาวจีนเท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการที่ยางพารากำลังเป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญอยู่ในช่วงเวลา

---

[187] กระทรวงเศรษฐการ. (2502). เรื่องอุตสาหกรรมของประเทศไทย (ฉบับปรับปรุง), ม.ป.ท., หน้า 47.

[188] กระทรวงมหาดไทย,. เล่มเดิม, “เรื่องการป่าไม้และการยาง”, หน้า 101.

นั้น[189] รัฐจึงมีความต้องการยางพาราเป็นจำนวนมาก จึงไม่อาจที่จะดำเนินการให้ปริมาณการปลูกยางพาราลดจำนวนลงได้ รัฐจึงต้องยอมให้นายทุนชาวจีนสามารถทำสวนยางต่อไปได้ ดังนั้นการจัดตั้งบริษัทยางไทย แม้ว่าจะส่งผลต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่บ้าง แต่เนื่องด้วยความจำเป็นที่รัฐที่ต้องการยางพาราเป็นจำนวนมาก จึงทำให้รัฐได้มีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนทำสวนยางพาราได้ต่อไป

การผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในการทำสวนยางยังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยมีนโยบายที่จะซื้อสวนยางของนายลิ้มยิ่มค้อที่ถูกยึดมา ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2485 เนื่องจากการที่นายลิ้มยิ่มค้อค้างเงินอากรรังนก สวนยางของนายลิ้มยิ่มค้อจึงถูกนำมาขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระอากรรังนกที่ค้างอยู่[190] ซึ่งรัฐเห็นว่ารัฐควรที่จะดำเนินการซื้อสวนยางดังกล่าว เนื่องจากรัฐไทยมีนโยบายที่จะสนับสนุนการทำสวนยางของชาวไทย และรัฐไทยเกรงว่าหากรัฐไม่ซื้อแล้วสวนยางแห่งนี้จะตกไปอยู่ในมือของชาวญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นเองก็มีความสนใจสวนยางนี้อยู่เหมือนกัน เพราะนอกจากยางจะเป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญในการทำสงครามแล้ว ที่ตั้งของสวนยางแห่งนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในทางยุทธศาสตร์อีกด้วย เนื่องจากอยู่ที่หาดใหญ่และอยู่ติดกับทางรถไฟซึ่งสามารถจะเดินทางไปมลายูได้อย่างสะดวก รัฐไทยจึงต้องการที่จะซื้อสวนยางแห่งนี้ก่อนเพื่อไม่ให้สวนยางนี้ตกไปอยู่ในมือของญี่ปุ่น[191]

แสดงให้เห็นว่า การที่รัฐไทยได้ดำเนินการที่จะเข้าทำสวนยางในบริเวณต่างๆ นั้นนอกจากจะเป็นเพราะความต้องการที่จะส่งเสริมอาชีพของชาวไทยแล้ว ยังเป็นเพราะพื้นที่ของสวนยางในส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้และเป็นบริเวณที่มีความสำคัญในทางยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะในช่วงที่ไทยได้เข้าสงครามร่วมกับญี่ปุ่นแล้วที่ทำให้ญี่ปุ่นมีความสนใจพื้นที่ทางภาคใต้ของไทย เนื่องจากเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการทำสงครามกับอังกฤษในมลายู ด้วยเหตุดังนี้จึงอาจจะทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ต้องพยายามที่จะเข้าควบคุมพื้นที่ในการทำสวนยางให้ได้ เพื่อมิให้ตกไปอยู่ในความควบคุมของญี่ปุ่นที่อาจจะทำให้ไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก

โดยในระยะแรกนั้น แม้ว่ารัฐต้องการที่จะให้บริษัทแร่และยางไทยเป็นผู้ซื้อสวนยางแห่งนี้มาดำเนินการเอง แต่ในระยะเวลาต่อมารัฐเห็นว่าบริษัทแร่และยางไทยอาจจะไม่สามารถที่จะเข้าประมูลแข่งขันในการซื้อสวนยางแห่งนี้ได้ และเกรงว่าสวนยางจะตกไปอยู่ในมือของญี่ปุ่น รัฐไทยจึงมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการซื้อสวนยางแห่งนี้ว่า “...คนไทยหรือจีนสามารถประมูลได้ ให้

---

[189] แหล่งเดิม.

[190] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 41/2485. (2485). เรื่อง การซื้อสวนยางของนายลิ้มยิ่มค้อ วันที่ 26 สิงหาคม.

[191] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 50/2485. (2485). เรื่อง ให้บริษัทแร่และยางไทยจำกัดซื้อสวนยางของนายลิ้มยิ่มค้อ วันที่ 14 ตุลาคม.

ราคาสูง ก็ควรปล่อยให้ไป โดยบริษัทแร่และยางไทยจะไม่ประมูลแข่ง ยกเว้นถ้าคนไทยหรือจีนเป็นผู้ประมูลออกหน้าให้ชาวต่างประเทศ รัฐบาลจะไม่ยอม..."[192] แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะมีนโยบายที่ต้องการจะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการทำสวนยาง จึงได้มีการยึดสวนยางของชาวจีน แต่รัฐก็มิได้ต้องการที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนไม่ให้ทำสวนยางทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยได้มีการแสดงความคิดเห็นที่จะให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเข้าทำสวนยางแห่งนี้ หากนายทุนชาวจีนสามารถที่จะประมูลได้ โดยที่รัฐก็มิได้แสดงการกีดกันหรือจะขัดขวางนายทุนชาวจีนแต่อย่างใด

นอกจากนั้นจากความคิดเห็นดังกล่าวของรัฐไทยยังอาจจะสะท้อนให้เห็นว่า สำหรับการดำเนินการในทางเศรษฐกิจในบางกรณีนั้นรัฐก็อาจจะไม่มองว่านายทุนชาวจีนเป็น "ชาวต่างประเทศ" ที่รัฐจะต้องดำเนินการกีดกัน ดังจะเห็นได้จากในกรณีนี้ชาวต่างประเทศที่รัฐต้องการจะกีดกันก็คือ คนญี่ปุ่น ดังนั้นหากนายทุนชาวจีนจะประมูลสวนยางแล้วทำเองรัฐจะไม่กีดกัน แต่หากนายทุนชาวจีนประมูลให้กับคนญี่ปุ่นแล้วรัฐบาลก็จะไม่ยอมเป็นอันขาด สะท้อนให้เห็นว่าในการซื้อสวนยางแห่งนี้นั้นรัฐไทยไม่ถือว่านายทุนชาวจีนเป็น "ชาวต่างประเทศ" ที่รัฐจะกีดกันไม่ให้เข้าทำสวนยาง ซึ่งจากการที่รัฐมีความคิดเห็นที่ยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในการทำสวนยาง ก็น่าจะแสดงให้เห็นว่า รัฐมิได้กีดกันนายทุนชาวจีนในการทำสวนยางทั้งหมด ซึ่งก็น่าจะทำให้นายทุนชาวจีนยังคงสามารถทำสวนยางในพื้นที่ต่างๆ ที่รัฐมิได้กีดกันได้อยู่ต่อไป

นอกจากนั้นแล้ว ในการดำเนินงานของบริษัทยางไทยยังแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐได้จัดตั้งบริษัทนี้เพื่อผูกขาดการค้ายาง แต่รัฐเองก็ยังไม่สามารถรับซื้อยางได้ด้วยตนเอง จึงทำให้รัฐยังคงต้องอาศัย "คนกลาง" ซึ่งโดยมากก็มักจะเป็นนายทุนชาวจีนที่มีความชำนาญในการรับซื้อสินค้า มาเป็นผู้รับซื้อยางจากผู้ทำสวนยางก่อนที่จะนำมาขายให้กับบริษัทยางไทยอีกต่อหนึ่ง[193] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าจุดประสงค์ในการจัดตั้งบริษัทต่างๆ ของรัฐบาลขึ้นมานั้น รัฐต้องการที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีน แต่เนื่องจากความไม่พร้อมทั้งของรัฐและของคนไทยที่จะเข้าดำเนินการในทุกๆ ขั้นตอนแทนที่ชาวจีน จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้แม้จะดำเนินนโยบาย "ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ" ที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากขึ้น แต่ก็ยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน

3.3.3.1.9 **บริษัทพืชกสิกรรม จำกัด** จัดตั้งขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2486 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะส่งเสริมการค้าพืชไร่ประเภทสำคัญๆ เช่น พริก หอม กระเทียม ถั่ว ฯลฯ เพื่อช่วยเหลือชาวไร่ที่เพาะปลูกพืชดังกล่าวให้ขายพืชผลที่ผลิตได้ในราคาที่สมควรโดยไม่ถูกกดราคา

---

[192] หจช (2) สร.0201.59/3. (2485). บริษัทแร่และยางไทย, วันที่ 14 ตุลาคม.

[193] กระทรวงมหาดไทย, เล่มเดิม, "เรื่องการป่าไม้และการยาง", หน้า 101.

จากพ่อค้าคนกลาง[194] และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกระทรวงพาณิชย์ทำการค้าและติดต่อค้าขายกับตลาดต่างประเทศในสินค้าประเภทพืชพันธุ์ธัญญาหาร และพืชผลทั่วไป[195] นั้น ซึ่งการจัดตั้งบริษัทแห่งนี้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยมีการผ่อนผันให้กับชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างค่อนข้างจะชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดการถือหุ้นของบริษัทแห่งนี้ที่รัฐบาลได้กำหนดให้กระทรวงพาณิชย์ถือหุ้น 40 % เอกชนคนไทยถือหุ้น 30% และรัฐได้ผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนร่วมถือหุ้นของบริษัทนี้ด้วย 30% ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐไทยเห็นว่าการค้าสินค้าประเภทนี้ไม่มีคนไทยทำการค้าเป็นหลักฐาน จึงไม่ต้องการที่จะให้การจัดตั้งบริษัทส่งผลกระทบต่อคนต่างด้าวที่ทำการค้าสินค้าประเภทนี้อยู่ เพื่อที่จะได้อาศัยความรู้ความชำนาญในการค้าสินค้าประเภทนี้ของนายทุนชาวจีนในการช่วยเหลือบริษัทซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างชาวไทยและชาวจีนอีกด้วย ดังปรากฏในเหตุผลที่รัฐไทยได้จัดตั้งบริษัทพืชกสิกรรม ว่า

> ที่กรมการค้าภายในจะได้ริเริ่มจัดตั้งบริษัทพืชกสิกรรมจำกัด ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้าพืชไร่ประเภทสำคัญๆ เช่น หอม กระเทียม พริก และถั่วต่างๆ อันเป็นเครื่องบริโภคที่จำเป็นในการครองชีพของราษฎรนั้น การค้าสินค้าประเภทเหล่านี้ตามสภาพที่เป็นอยู่สำหรับประเทศไทย ไม่มีคนไทยทำการค้าเป็นหลักฐานเลยนอกจากการค้าปลีกเล็กๆ น้อยๆ แต่เพื่อมิให้เป็นการกระทบกระเทือนคนต่างด้าวที่ทำการค้าสินค้าประเภทนี้อยู่ก่อนแล้วอย่างหนึ่ง และเพื่อที่จะประสานงานและร่วมมือดำเนินการค้าประเภทนี้ระหว่างชาวไทยและชาวจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีกประการหนึ่ง กระทรวงพาณิชย์จึงได้ถือหุ้นในนามของรัฐบาลเพียง 40% ส่วนที่เหลือได้แบ่งให้คนไทยถือ 30% ชาวจีน 30% ในด้านการบริหารงานของบริษัทฯ นั้นเล่า ก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการซึ่งเลือกจากพ่อค้าไทยและจีนร่วมกัน[196]

การแบ่งการถือหุ้นของบริษัทพืชกสิกรรมในลักษณะดังกล่าวนี้ขัดกับหลักการในการจัดตั้งบริษัทของรัฐในระยะแรกที่รัฐต้องการให้ผู้ถือหุ้นของบริษัทเป็นชาวไทยเท่านั้น[197] เพื่อที่จะให้บริษัทของรัฐเป็นคู่แข่งกับชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีน แต่เมื่อจัดตั้งบริษัทนี้รัฐกลับอนุญาตให้

---

[194] อุทัย สินธุสาร. ธุรกิจของรัฐ, (2496).วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 140.

[195] พระยามไหสวรรย์, “พระยามไหสวรรย์”, เล่มเดิม, หน้า 74.

[196] หจช. เอกสาร 0201.51/22 เรื่องให้พิจารณาเลิกบริษัทต่างๆ ที่อยู่ในความควบคุม, ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2488.

[197] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 85/2482, เรื่อง การจำหน่ายหุ้นบริษัทข้าวไทย จำกัด วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2482.

นายทุนชาวจีนสามารถที่จะถือหุ้นของบริษัทได้เท่ากับชาวไทย ทั้งนี้อาจจะเป็นไปตามเหตุผลที่รัฐไทยได้ให้ไว้ เนื่องจากชาวไทยไม่มีความรู้ความชำนาญในการค้าสินค้าประเภทนี้ จึงต้องอาศัยความรู้ความชำนาญจากนายทุนชาวจีนเพื่อให้กิจการของบริษัทดำเนินไปได้ด้วยดี และอาจจะประกอบกับการที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้ตระหนักว่ากิจการของบริษัทรัฐบาลต่างๆ เท่าที่ผ่านมาที่ให้เฉพาะคนไทยถือหุ้นนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรอดพ้นจากอุปสรรคต่างๆ ได้ เพราะรัฐเองก็ยังไม่มีความพร้อมที่จะดำเนินการในทุกๆ กระบวนการและชาวไทยเองก็ยังไม่มีความรู้ความชำนาญ ซึ่งทำให้นายทุนชาวจีนยังคงดำรงบทบาทในการดำเนินธุรกิจประเภทต่างๆ อยู่ได้

ดังนั้นเมื่อรัฐจะตั้งบริษัทแห่งนี้ซึ่งประกอบธุรกิจประเภทที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญอยู่ รัฐจึงเห็นว่าควรจะอาศัยความรู้ความชำนาญของนายทุนชาวจีนมาช่วยเหลือบริษัทของรัฐบาลให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงอนุญาตให้นายทุนชาวจีนเข้าถือหุ้นของบริษัทได้อย่างเท่าเทียมกับชาวไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยได้มีความพยายามที่จะจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลขึ้นมาเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะดึงอำนาจทางเศรษฐกิจจากชาวจีนให้กลับมาอยู่ในมือชาวไทย แต่ในที่สุดเมื่อรัฐตระหนักดีถึงการที่บริษัทของรัฐที่มีแต่หุ้นไทยไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงต้องมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนโดยการให้เป็นส่วนหนึ่งของผู้ถือหุ้นในบริษัทของรัฐบาล

นอกจากนั้นในการให้เหตุผลของรัฐบาลถึงการที่รัฐได้ให้นายทุนชาวจีนเข้ามีส่วนในการถือหุ้นของบริษัทนี้ว่า เป็นไปเพื่อที่จะประสานงานและร่วมมือดำเนินการค้าระหว่างชาวไทยและชาวจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นนั้น ยังอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยตระหนักถึงการที่รัฐยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากนายทุนชาวจีนมีความรู้ความชำนาญในกิจการประเภทต่างๆ จึงทำให้รัฐไม่อาจที่จะใช้นโยบายกีดกันนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้ทั้งหมด และในกิจการประเภทใดที่รัฐไม่อาจที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนได้ รัฐก็จะใช้นโยบายในการดึงความร่วมมือจากนายทุนชาวจีน เพื่อที่จะอาศัยความรู้ความชำนาญของชาวจีนทำให้กิจการของรัฐดำเนินไปได้ด้วยดี และยังเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวไทยได้เรียนรู้การดำเนินการค้าจากนายทุนชาวจีนอีกด้วย ซึ่งการที่รัฐเลือกใช้นโยบายดังกล่าวนั้นจะเป็นประโยชน์กับกิจการของรัฐมากกว่าที่รัฐจะใช้วิธีการกีดกันนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจทั้งหมดแต่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้นจากการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ได้มีการจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลขึ้นมาเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะส่งเสริมบทบาทของไทยในกิจการประเภทต่างๆ ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยนี้จะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการที่จะต้องการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจ และลดบทบาทของคนต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวจีน โดยการกำหนดหลักการที่จะเน้นการใช้ชาวไทยในกิจการของรัฐบาล แต่รัฐก็จะคำนึงถึงขีดความสามารถของชาวไทยที่จะเข้า

แทนที่ชาวจีนในกิจการแต่ละประเภทด้วย เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ถ้าเป็นกิจการที่ชาวไทยมีความสามารถพอที่จะทำได้รัฐก็จะเปิดโอกาสให้ชาวไทยได้ดำเนินกิจการในประเภทนั้นๆ แต่ถ้าเป็นกิจการที่คนไทยยังไม่มีความรู้ความชำนาญพอ รัฐก็ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนเพื่อที่จะดำเนินกิจการประเภทนั้นๆ ไปก่อน แล้วจึงให้ชาวไทยได้เรียนรู้วิธีการของนายทุนชาวจีนจนมีความรู้ความชำนาญมากพอจึงจะให้เข้าดำเนินการแทนนายทุนชาวจีน ซึ่งกระบวนการในการเรียนรู้ดังกล่าวอาจจะเป็นสิ่งที่จะต้องใช้เวลา จึงทำให้การที่รัฐไทยในสมัยนี้ต้องการส่งเสริมบทบาทชาวไทยเข้าแทนที่นายทุนชาวจีนในกิจการหลายๆ ประเภทไม่สามารถที่จะดำเนินการได้สำเร็จในช่วงเวลานี้

นอกจากนั้นถ้าเป็นกิจการประเภทที่ยังไม่ค่อยมีชาวไทยได้เข้าดำเนินการนัก รัฐก็ยังไม่อาจที่จะใช้ชาวไทยในการดำเนินกิจการประเภทดังกล่าวได้ จึงทำให้รัฐยังคงต้องมีการผ่อนผันให้กับกิจการของนายมีชาวจีนได้ดำเนินอยู่ต่อไป เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อรายได้ของรัฐ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนลงนั้น โดยการจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลขึ้นมานั้น นอกจากรัฐจะคำนึงถึงการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลที่จะดึงอำนาจทางเศรษฐกิจให้กลับมาอยู่ในมือคนไทยเพื่อที่จะส่งเสริมให้ชาวไทยมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้จะต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ

โดยถ้าการดำเนินกิจการใดของรัฐที่ตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะส่งเสริมบทบาทชาวไทยแล้วชาวไทยยังไม่มีความพร้อม กิจการนั้นก็จะไม่มีประโยชน์ในการที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน จึงทำให้รัฐไทยมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะดำเนินกิจการประเภทนั้นได้ต่อไป หรือถ้าหากรัฐมีความจำเป็นที่จะตั้งบริษัทเพื่อดำเนินกิจการที่ชาวไทยยังไม่พร้อมที่จะทำเองได้ทั้งหมด รัฐก็จะมีการผ่อนผันให้นายทุนชาวจีนได้มีส่วนร่วมในบริษัทของรัฐบาลซึ่งทำให้กิจการนายทุนชาวจีนยังสามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ได้รับผลกระทบจากการจัดตั้งบริษัทของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยอยู่ทั้งที่รัฐไทยในไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น

6.3.3.2 รัฐไทยกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมไทยเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน

นอกจากการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีการจัดตั้งบริษัทของรัฐบาลเพื่อเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อลดบทบาทของนายทุนชาวจีนแล้ว รัฐไทยในสมัยนี้ยังได้มีการนโยบายที่จะจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐ เพื่อแข่งขันกับโรงงานของชาวต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากกิจการอุตสาหกรรมในประเทศยังมีน้อยมากและส่วนใหญ่ก็เป็นของชาวต่างประเทศ

จอมพล ป. จึงได้ประกาศเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมของคนไทยว่า “รัฐบาลจะทำให้โรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วให้ได้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2”[198] โดยที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้มีทั้งการจัดตั้งและส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อให้ประชาชนทำขึ้นเป็นจำนวนมาก อันได้แก่ อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมถลุงเหล็กและทำเหล็กกล้า อุตสาหกรรมน้ำตาล อุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา อุตสาหกรรมถักถุงเท้าและเสื้อ อุตสาหกรรมรองเท้าและเครื่องหนังอื่นๆ อุตสาหกรรมหมวก อุตสาหกรรมไม้ขีดไฟ อุตสาหกรรมสบู่ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเนื้อ อุตสาหกรรมแป้ง อุตสาหกรรมผัก อุตสาหกรรมสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมอาหารนม อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมสุราและแอลกอฮอล์ อุตสาหกรรมน้ำมันพืช อุตสาหกรรมโลหะไม่มีเหล็กผสม อุตสาหกรรมถลุงดีบุก อุตสาหกรรมอาหารกระป๋องและขวด อุตสาหกรรมทอผ้าแพร อุตสาหกรรมจัดทำสินค้ายางดิบ อุตสาหกรรมเครื่องปรุงอาหารและเบ็ดเตล็ด[199]

นอกจากนั้นรัฐไทยในสมัยนี้ยังให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองโรงงานอีกหลายประเภท แม้ว่าการที่รัฐได้เข้าแทรกแซงกิจการอุตสาหกรรมเอกชนเป็นอย่างมากดังกล่าวนั้นจะมิได้ส่งผลกระทบต่อกิจการของชาวจีนแต่เพียงกลุ่มเดียว เนื่องจากกิจการอุตสาหกรรมในหลายๆ ประเภทนั้นมิได้มีชาวจีนเป็นผู้ประกอบการที่สำคัญ แต่การที่รัฐได้เข้าแทรกแซงเพื่อจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐในหลายๆ ประเภทอันเป็นอุตสาหกรรมที่มีชาวจีนดำเนินกิจการอยู่เป็นส่วนมากก็ได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐต้องการที่จะกีดกันการดำเนินงานของชาวจีน โดยการพยายามที่จะดึงอำนาจในการดำเนินกิจการนั้นๆ ให้มาอยู่ในความควบคุมของรัฐ ซึ่งย่อมจะทำให้ชาวจีนได้รับผลกระทบจากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทย

กิจการอุตสาหกรรมที่รัฐไทยในสมัยนี้ได้เข้าดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐต้องการที่จะกีดกันชาวจีนในกิจการอุตสาหกรรมเหล่านั้น ได้แก่

3.3.3.2.1 **อุตสาหกรรมเหมืองแร่** ทั้งนี้เนื่องจากชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการทำเหมืองแร่ของไทย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏว่า อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของไทยได้รับการบุกเบิกริเริ่มโดยชาวจีนที่เข้ามาขุดแร่ทางภาคใต้ของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย[200] และในเวลาต่อมาจึงมีชาวตะวันตกได้เข้ามาดำเนินกิจการเหมืองแร่ ส่วนคนไทยนั้นได้เข้าทำเหมืองแร่น้อยมาก และเป็นเพียงการทำเหมืองเล็กๆ เท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เหมืองแร่ประเภทต่างๆ จึงตกอยู่ภายใต้การ

---

[198] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 21/2485. (2485). เรื่อง ตั้งกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เพิ่มเติม วันที่ 8 เมษายน .

[199] แหล่งเดิม.

[200] มัลลิกา เรืองระพี.(2518). บทบาทของชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 65.

ควบคุมของชาวจีนและคนตะวันตกตลอดมา ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ในเมืองไทยจึงตกอยู่แต่ชาวต่างประเทศทั้งสิ้น จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ที่ต้องการจะดึงการดำเนินกิจการต่างๆ ทางเศรษฐกิจให้กลับมาอยู่ในมือคนไทย โดยได้มีการจัดตั้งองค์การเพื่อที่จะควบคุมการทำเหมืองแร่ให้อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาล

นอกจากการกีดกันชาวต่างประเทศในอุตสาหกรรมเหมืองแร่จะเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐเข้าควบคุมการทำเหมืองแร่แล้ว การที่แร่ได้กลายเป็นสินค้ายุทธปัจจัยที่มีความสำคัญจึงทำให้แร่มีราคาสูงขึ้นมากนับตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามในยุโรปจะเกิดขึ้นเป็นต้นมา ดังจะเห็นได้จาก ราคาแร่ดีบุกแต่เดิมไม่เกินหาบละ 90 บาท แต่ในระยะหลังเมื่อเกิดสงครามโลกนั้นมีราคาสูงขึ้นถึงหาบละ 200 บาทเศษ และแร่วุลแฟรมเดิมมีราคาไม่เกินตันละ 800 บาท ต่อมาราคาเพิ่มขึ้นไปเกือบถึง 5,000 บาท และด้วยราคาแร่ที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมากนี้เองจึงทำให้เจ้าของเหมืองแร่ที่เป็นชาวต่างประเทศต้องการที่จะเปิดหรือขยายกิจการของตนเพิ่มมากขึ้นเป็นอย่างมาก จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ต้องการที่จะเข้าควบคุมกิจการเหมืองแร่อย่างรีบด่วน เพราะนอกจากจะต้องการกีดกันชาวต่างประเทศตามนโยบายชาตินิยมแล้ว การดำเนินการที่เป็นการส่งเสริมให้การทำเหมืองแร่ได้มาอยู่ในมือคนไทยยังจะทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากอีกด้วย

การเข้าควบคุมอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของรัฐนั้นเริ่มต้นจากการที่รัฐได้จัดตั้งองค์การเหมืองแร่ขึ้น อันเป็นองค์การที่จะนำไปสู่การผูกขาดการทำเหมืองแร่ของรัฐไทย และรัฐยังได้มีการส่งเสริมให้คนไทยมีอาชีพการทำเหมืองแร่เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยมีการเปิดเหมืองแร่ขึ้นเพื่อที่จะฝึกคนไทย ซึ่งเหมืองแร่แห่งแรกที่องค์การเหมืองแร่ได้เปิดดำเนินการขุดแร่ ก็คือ เหมืองแร่ที่เกาะสมุยและเกาะพงัน ต่อมารัฐยังได้เปิดเหมืองแร่ที่ต.ปิล็อก จ.กาญจนบุรี อีกแห่งหนึ่ง นอกจากนั้นรัฐยังได้มีการส่งเสริมให้ทำการค้นหาแหล่งวัตถุดิบอย่างกว้างขวางทั้งโดยรัฐบาลและประชาชน จึงทำให้อาจจะถือได้ว่าในช่วงเวลานี้เป็นยุคสมัยแห่งการสำรวจทางธรณีวิทยาเพื่อค้นหาแหล่งแร่ในประเทศ เช่น มีการสำรวจแหล่งแร่ที่จังหวัดลพบุรี นครสวรรค์ และเชียงรายเป็นต้น[201]

สำหรับการควบคุมอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของรัฐไทยในสมัยนี้ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนเป็นอย่างมากก็คือ การที่รัฐมีนโยบายที่จะเพิ่มความเข้มงวดมากยิ่งขึ้นในการให้สัมปทานการทำเหมืองแร่ โดยการที่รัฐเห็นว่าควรจะวางหลักเกณฑ์ที่จะให้สัมปทานในการทำเหมืองแร่แก่ผู้ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ซึ่งรัฐบาลได้กำชับให้ข้าหลวงจังหวัดต่างๆ พยายามหาโอกาสแนะนำให้ราษฎรสนใจการทำเหมืองแร่ด้วยบุ้งกี๋ที่ใช้ทุนต่ำกว่าการทำเหมืองแร่ทั่วไป แต่ปรากฏว่าชาวไทยไม่สนใจที่จะทำเหมืองแร่อย่างจริงจัง การพยายามที่จะเป็นเจ้าของเหมืองแร่ หรือขออาชญาบัตรตรวจแร่ หรือขอประทานบัตรการทำเหมืองแร่ของคนไทยมี

---

[201] “รัฐบาลเริ่มการขุดแร่เหล็ก, (2483). นิกร, ฉบับวันที่ 26 กันยายน.

จุดมุ่งหมายเพียงเตรียมไว้ขายแก่ชาวต่างประเทศเพื่อหากำไรอีกต่อหนึ่งเท่านั้น จึงทำให้รัฐได้เพิ่มความเข้มงวดในการกีดกันชาวต่างประเทศจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยรัฐไทยได้ขอร้องแก่ข้าหลวงจังหวัดให้ช่วยกันพิจารณาหาทางกีดกันชาวต่างประเทศจากอุตสาหกรรมนี้โดยยึดนโยบาย และมาตรการดังนี้

1.พิจารณาหาทางที่จะกีดกันมิให้มีการโอนสัมปทานเหมืองแร่กันได้

2.เมื่อชาวต่างประเทศขออาชญาบัตรตรวจแร่ก็ดี หรือขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ที่ใดก็ดี สมควรจะหาทางที่จะไม่อนุญาตตัดบทที่เดียว

3.ทางกรมโหลกิจได้วางแนวปฏิบัติการขออาญชาบัตรตรวจใหญ่ไว้ว่า ถ้าชาวต่างประเทศได้ยื่นเรื่องราวขออาชญาบัตรการตรวจแร่แล้ว ทางจังหวัดต้องส่งเรื่องมารับการเห็นชอบจากกรมโหลกิจเสียก่อน เพื่อจะได้ช่วยกันพิจารณาโดยรอบคอบ มิให้ชาวต่างประเทศอาศัยใช้เรื่องนี้เพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่นเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของชาติ[202]

จากความต้องการที่ดำเนินการเพื่อกีดกันการทำเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศในลักษณะดังกล่าวของรัฐไทยในสมัยนี้ ก็น่าจะส่งผลกระทบต่อการขอสัมปทานเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนที่จะได้รับการกีดกันอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในช่วงที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทยนั้นญี่ปุ่นได้ใช้เส้นทางเดินทัพผ่านบริเวณเหมืองแร่ต่างๆ ในภาคใต้เพื่อไปยังสิงคโปร์ ซึ่งอาจจะทำให้รัฐไทยเกรงว่าญี่ปุ่นจะถือโอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์จากเหมืองแร่เหล่านั้น หรือไม่ก็อาจจะเข้ายึดเหมืองแร่ของไทยก็เป็นได้ จึงทำให้รัฐไทยได้ดำเนินนโยบายที่จะเข้าควบคุมเหมืองแร่ต่างๆ ที่เอกชนชาวต่างประเทศ ทั้งชาวจีน อังกฤษ ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย รวมถึงชาติอื่นๆ ได้เปิดดำเนินการอยู่ในบริเวณดังกล่าว โดยการนำเหมืองแร่เหล่านั้นเข้ามารวมกันแล้วจัดตั้งในรูปบริษัทจำกัดที่รัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่[203]

จากการดำเนินการของรัฐไทยนั้นก็เท่ากับเป็นการจำกัดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากทำให้กิจการเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนต้องล้มเลิกลงไป จากการที่รัฐได้เข้ายึดเหมืองแร่ของชาวจีนมาดำเนินงานเอง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของรัฐไทยนั้นก็มิได้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนชาวจีนโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐไทยได้ดำเนินการกับเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศทุกประเทศที่ได้เปิดดำเนินการอยู่ในบริเวณดังกล่าว นอกจากนั้นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐเข้าควบคุมเหมืองแร่ก็เนื่องมาจากการที่เกรงว่าญี่ปุ่นจะเข้ายึดเหมืองแร่เหล่านั้นเพื่อหาประโยชน์ ซึ่งจะทำให้รัฐบาลสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก

---

[202] กระทรวงมหาดไทย,.เล่มเดิม หน้า 228.

[203] ผาณิต รวมศิลป์, , “เล่มเดิม, หน้า 379.

ถึงแม้ว่าอาจจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัฐได้ดำเนินการที่ค่อนข้างจะรุนแรงกับนายทุนชาวจีน และชาวต่างประเทศอื่นๆ แต่ถ้ารัฐไม่เข้าควบคุมเอง ญี่ปุ่นก็อาจจะเข้าควบคุมซึ่งก็จะทำให้ชาวจีนและชาวต่างประเทศอื่นๆ ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของญี่ปุ่นที่อาจจะรุนแรงกว่าการดำเนินการของรัฐไทย นอกจากนั้นการเข้าควบคุมของญี่ปุ่นยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐบาลอีกด้วย เนื่องจากแร่เป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญในการทำสงครามและยังก่อให้เกิดผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจกับรัฐเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสาเหตุดังกล่าวน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รัฐไทยดำเนินการเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ของรัฐเอาไว้ไม่ให้ได้รับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการกระทำของญี่ปุ่นมากกว่าการที่รัฐต้องการแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนโดยตรง

การที่รัฐมิได้ต้องการแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อนายทุนชาวจีนนั้น ยังจะเห็นได้จากเมื่อรัฐได้จัดตั้งบริษัทแร่และยางไทยขึ้นมาเพื่อที่จะดูแลรับผิดชอบเหมืองแร่ต่างๆ ที่อยู่ในความควบคุมของรัฐในการซื้อ การขาย และตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับแร่[204] ขึ้นมาในปลายปี พ.ศ.2484 นั้น รัฐก็ต้องการที่จะให้องค์การดังกล่าวจัดการกับเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศที่เป็นชนชาติศัตรู ซึ่งมิได้หมายรวมถึงชาวจีน เนื่องจากตามพระราชบัญญัติชนชาติศัตรู พุทธศักราช 2485นั้น ได้กำหนดชนชาติศัตรูว่าได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และฮอลันดา เท่านั้น ก็น่าจะทำให้เหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนจะมิได้ถูกบริษัทแร่และยางไทยเข้าควบคุมดูแล

นอกจากนั้นจากการพยายามเสนอแนวทางของรัฐที่จะให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่มาอยู่ในมือชาวไทย ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2485 ยังได้สะท้อนให้เห็นว่านายทุนชาวจีนยังคงเป็นชาวต่างประเทศที่มีบทบาทในการทำเหมืองแร่ของไทย รัฐจึงได้พยายามที่จะวางแนวทางในการควบคุมซึ่งน่าจะมุ่งเน้นไปที่นายมียชาวจีน เนื่องจากชาวต่างประเทศที่มีบทบาทในการทำเหมืองแร่ เช่น อังกฤษ หรือฝรั่งเศส นั้นรัฐได้เข้าควบคุมกิจการตามพระราชบัญญัติชนชาติศัตรูและทรัพย์สินของชนชาติศัตรูแล้ว จึงน่าจะทำให้นายมียชาวจีนซึ่งมิได้ถูกควบคุมด้วยพระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงมีบทบาทสำคัญในการทำเหมืองแร่อยู่ ดังที่รัฐได้กล่าวว่า

> ผู้ที่มีกำลังทรัพย์จะทำการตรวจหาหรือซื้อที่เหมืองไว้ในเวลานี้ก็คงมีแต่ชาวต่างประเทศบางจำพวก ถ้าไม่หาทางป้องกันแล้วความประสงค์ที่จะอุสาหกัมเหมืองแร่ดีบุกตกหยู่ในมือคนไทยก็ไม่เป็นผลสำเหร็ด[205]

---

[204] กระทรวงอุตสาหกรรม. (2510,). อนุสรณ์ครบรอบ 25 ปี กระทรวงอุตสาหกรรม 5 พฤษภาคม 2510. พระนคร: กระทรวงอุตสาหกรรม, หน้า 21.

[205] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 41/2485, (2485). เรื่อง นโยบายการให้สิทธิตรวดหาและทำเหมืองแร่ วันที่ 26 สิงหาคม.

แสดงให้เห็นว่าแม้ว่ารัฐจะได้ควบคุมการทำเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการวางแนวทางในการกีดกันที่จะให้ผู้ขอสัมปทานเหมืองแร่เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติรัฐอาจจะไม่สามารถที่จะทำได้ เนื่องจากอาจจะเกิดจากการที่ชาวไทยที่มีความรู้ความชำนาญในการทำเหมืองแร่นั้นยังมีจำนวนน้อย ถ้ารัฐจะให้แต่ชาวไทยทำก็อาจจะทำได้เพียงเล็กน้อยซึ่งจะทำให้สูญเสียรายได้ที่จะเกิดจากการทำเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศที่มีเป็นจำนวนมาก จึงทำให้รัฐยังต้องมีการผ่อนผันให้ชาวต่างประเทศ รวมทั้งนายทุนชาวจีน ยังสามารถที่จะทำเหมืองแร่ต่อไปได้ และการที่รัฐใช้วิธีการในการเข้าควบคุมกิจการเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศที่อยู่ในเส้นทางเดินทัพของญี่ปุ่นนั้น รัฐก็คงจะมิได้เข้าควบคุมทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐจะต้องมีการยึดกิจการเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศอีกภายหลังจากที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติชนชาติศัตรูและทรัพย์สินของชนชาติศัตรูแล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังคงมีกิจการเหมืองแร่ที่เป็นของชาวต่างประเทศอยู่

นอกจากนั้น การที่รัฐได้พยายามหาทางป้องกันการทำเหมืองแร่ของชาวต่างประเทศเพื่อดึงการทำเหมืองแร่ให้อยู่ในมือชาวไทย ก็สะท้อนให้เห็นว่ากิจการเหมืองแร่ยังคงอยู่ในมือของชาวต่างประเทศ ซึ่งน่าจะหมายถึงนายทุนชาวจีน เนื่องจากรัฐได้เข้าควบคุมกิจการของชาวต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการทำเหมืองแร่ชาติอื่นๆ แล้ว จะมีก็แต่นายทุนชาวจีนที่เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการทำเหมืองแร่ ดังจะเห็นได้จากจำนวนเหมืองแร่ที่รัฐได้ทำการสำรวจนั้นมีเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนเป็นจำนวนมากที่สุด แต่รัฐยังไม่สามารถที่จะลดบทบาทของชาวจีนได้ รัฐไทยในสมัยนี้จึงได้มีการพยายามที่จะวางแนวทางเพื่อที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีน โดยการที่จะระงับการให้สิทธิการตรวจหาแร่และทำเหมืองแร่ดีบุก ซึ่งจะทำอย่างเสมอภาคกันทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และจะหาทางป้องกันการโอนประทานบัตรอนุญาตในการทำเหมืองแร่ดีบุกไม่ให้ตกไปอยู่ในมือคนต่างประเทศ ด้วยการที่จะให้บริษัทแร่และยางไทยเป็นผู้รับซื้อประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกเสียเอง และจ่ายค่าชดใช้แทนรัฐบาล ซึ่งจะดำเนินการเมื่อเห็นว่าจะมีการโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกให้แก่ชาวต่างประเทศที่รัฐไม่ต้องการให้ทำเหมืองแร่ ดังจะเห็นได้จากการวางแนวทางเพื่อควบคุมการทำเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2485 ความว่า

> กะซวงอุสาหกัมเหนว่าควรระงับการให้สิทธิตรวดหาแร่และทำเหมืองแร่ดีบุกเสียแต่บัดนี้ โดยปติบัติเช่นนี้ทั้งชนชาวไทยและชาวต่างด้าวให้เปนการเสมอภาคกัน นอกจากนี้ควรหาทางป้องกันการโอนประทานบัตรดีบุกไม่ให้ไปตกหยู่ในมือชาวต่างประเทสด้วย...ส่วนการป้องกันการโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกนั้น ...กะซวงอุสาหกัมเหนว่า ถ้าจะไม่ให้เปนการรุนแรงและขัดประเพนีแล้ว ควนให้บริสัทแร่และยางไทยจำกัด เปนผู้ที่จะหารับซื้อประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกเสีย

เอง และจ่ายค่าชดใช้แทนรัถบาล ซึ่งการปติบัติในกรนีนี้ควนปติบัติฉะเพาะไน
เมื่อปรากตว่าจะมีการโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกให้แก่ชนต่างด้าวที่ไม่พึง
ปรารถนา และเหมืองแร่ดีบุกรายนั้นจะต้องเปนเหมืองที่จะทำไห้มีกำไรได้[206]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐต้องการที่จะควบคุมการทำเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนโดยการพยายามวางแนวทาง แต่รัฐก็ยังอาจจะคำนึงว่าการที่รัฐจะกีดกันการทำเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนทั้งหมดนั้นอาจจะยังเป็นไปไม่ได้ เพราะคนไทยเองก็ยังไม่มีความพร้อม และรัฐเองก็คำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐที่จะเกิดจากกิจการต่างๆ เป็นสำคัญ จึงทำให้การวางแนวทางที่จะควบคุมกิจการเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนโดยการรับโอนประทานบัตรเพื่อมาดำเนินงานเองของบริษัทแร่และยางไทยนั้น จะต้องพิจารณาว่าจะต้องเป็นกิจการที่ทำกำไรได้ ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่าถ้าเป็นกิจการของนายทุนชาวจีนหรือกิจการที่ชาวจีนจะรับโอนมาที่รัฐเห็นว่าอาจจะไม่ทำกำไรให้กับรัฐ รัฐก็อาจจะไม่รับโอนกิจการนั้น อันจะทำให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะดำเนินกิจการได้ต่อไป

นอกจากนั้นการวางแนวทางเพื่อที่จะกีดกันนายทุนชาวจีนในการทำเหมืองแร่ยังสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยไม่ต้องการที่จะแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนโดยเปิดเผย ดังจะเห็นได้จากการกำหนดว่ารัฐจะระงับการให้สิทธิตรวจหาแร่และทำเหมืองแร่นั้น รัฐจะประกาศห้ามทั้งชาวไทยและคนต่างประเทศอย่างเสมอภาคกัน ทั้งนี้ก็คงจะเป็นไปเพื่อที่รัฐจะแสดงให้เห็นว่ารัฐมิได้มุ่งเน้นไปที่นายทุนชาวจีนโดยเฉพาะ แต่รัฐได้ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันเพื่อที่จะควบคุมการทำเหมืองแร่ของประเทศเอง หรือการที่ในท้ายที่สุดรัฐไทยได้แสดงความเห็น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2485 ก็เห็นว่าแนวทางที่จะควบคุมการทำเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนนี้ไม่ควรที่จะประกาศออกไปเป็นกฎหมาย เนื่องจาก “...จะทำให้เห็นว่าเราต้องการที่จะกันใคร”[207]

การแสดงความเห็นดังกล่าวของรัฐก็น่าจะสะท้อนให้เห็นว่าเป็นที่ตระหนักรับรู้กันเป็นอย่างดีว่า ชาวต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการทำเหมืองแร่ในขณะนั้นเป็นกลุ่มชาวจีน เนื่องจากนายทุนชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการทำเหมืองแร่มาเป็นเวลานานและเหมืองแร่ของนายทุนงชาวจีนยังไม่สามารถที่จะใช้กฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้นควบคุมได้ทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากความเห็นของรัฐบาลในสมัยต่อมาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่มีบทบาทในการทำเหมืองแร่ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2487 ว่า “...ชนต่างด้าวที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในขณะนี้คงมีแต่ชนสัญชาติจีนเป็นส่วนใหญ่...”[208] ถึงแม้ว่าความเห็นดังกล่าวจะเป็นของ

---

[206] แหล่งเดิม.

[207] แหล่งเดิม.

[208] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2487. (2487). เรื่อง การอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองแร่ให้แก่คนต่างด้าว วันที่18 ตุลาคม.

รัฐไทยในเวลาต่อมา แต่ก็เป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่องจากรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. ซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดในการทำเหมืองแร่อยู่ในสมัยจอมพล ป. ด้วย[209]

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้รัฐไทยต้องการที่จะออกกฎหมายเพื่อควบคุมเหมืองแร่ของชาวจีน ซึ่งถ้ารัฐประกาศแนวทางดังกล่าวเป็นกฎหมายก็จะทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากลุ่มคนที่รัฐต้องการที่จะกีดกันตามกฎหมายฉบับนี้คือ นายทุนชาวจีน อันเป็นการแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนโดยเปิดเผยที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบกับรัฐเป็นอย่างมากดังที่รัฐได้เห็นมาแล้วจากการดำเนินการกับชาวจีนโดยเปิดเผยในกรณีที่ผ่านๆ มาทั้งการถอนอนุมัติการเทียบหลักสูตรโรงเรียนจีน หรือการแสดงปาฐกถาของหลวงวิจิตรฯ ดังนั้นรัฐไทยจึงไม่ต้องการที่จะให้เกิดผลกระทบตามมาจากการประกาศใช้แนวทางดังกล่าว ทำให้ในที่สุดที่ประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2485 มีมติ “ให้ระงับการออกประกาศไนเรื่องนี้เสีย...”[210]

การเลือกวิธีการระงับการออกกฎหมายนี้ของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. อาจจะถือได้ว่า รัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้กับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการที่รัฐไม่ได้ออกกฎหมายที่จะทำให้รัฐสามารถควบคุมการทำเหมืองแร่ของชาวจีนได้อย่างเข้มงวดรัดกุมมากยิ่งขึ้นที่ส่งผลให้นายทุนชาวจีนไม่สามารถขอสิทธิการตรวจหาแร่และทำเหมืองแร่ รวมไปถึงไม่สามารถที่จะโอนประทานบัตรอนุญาตในการทำเหมืองแร่มาเป็นของตนได้ ก็อาจจะแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยยังไม่ต้องการที่จะกีดกันการทำเหมืองแร่ของชาวจีนอย่างเด็ดขาด รัฐจึงไม่ได้ประกาศใช้กฎหมายที่จะแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนโดยตรง

3.3.3.2.2 **อุตสาหกรรมฟอกหนัง** กิจการอุตสาหกรรมประเภทนี้ทั้งในพระนครและธนบุรีนั้นมีนายทุนชาวจีนเป็นเจ้าของทั้งสิ้น และคนงานในโรงงานฟอกหนังก็ยังเป็นชาวจีนอีกด้วย[211] และเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในแถบภูมิภาคเอเชีย หนังสัตว์ในประเทศขาดแคลนลง และราคาพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจอมพล ป. จึงสนับสนุนให้ชาวไทยจัดตั้งอุตสาหกรรมประเภทนี้ขึ้นโดยกระทรวงอุตสาหกรรมได้จัดตั้งบริษัทวิโรจน์ จำกัด และบริษัทหนังสัตว์ จำกัด ขึ้นเองใน

---

[209] แหล่งเดิม.

[210] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 41/2485. (2485). เรื่อง นโยบายการให้สิทธิตรวดหาและทำเหมืองแร่ วันที่ 26 สิงหาคม.

[211] กระทรวงอุตสาหกรรม. (2485). แฟ้ม อก.4.10 โรงงานฟอกหนัง, “คำสั่งกระทรวงอุตสาหกรรมที่ 1224/2485 เรื่องรายงานการตรวจตรายึดโรงงาน จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ถึงเสนาธิการกองทัพสนาม”, ลงวันที่ 29 สิงหาคม.

ระหว่างสงครามเพื่อรับผิดชอบการส่งเสริมอุตสาหกรรมฟอกหนังของคนไทย[212] และเพื่อที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในกิจการฟอกหนัง

รัฐไทยจึงมีนโยบายที่จะยึดโรงงานอุตสาหกรรมฟอกหนังของนายทุนชาวจีนมาเป็นของรัฐทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเพื่อขจัดบทบาทของนายทุนชาวจีนในกิจการฟอกหนัง แต่รัฐไทยก็ไม่อาจที่จะเข้ายึดโรงงานอุตสาหกรรมฟอกหนังของนายทุนชาวจีนตามนโยบายที่รัฐได้วางไว้ เนื่องจากกระทรวงอุตสาหกรรมไม่มีอำนาจที่จะบังคับซื้อกิจการเหล่านี้ จึงทำให้กิจการฟอกหนังของนายทุนชาวจีนยังสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช้ความปรารถนาของรัฐที่จะผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่การที่รัฐในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีขอบเขตของอำนาจหน้าที่อย่างจำกัดภายใต้กฎหมายก็เป็นผลให้การดำเนินการของรัฐต่อนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นอยู่ในขอบเขตที่จำกัดตามไปด้วย รัฐไทยในสมัยนี้จึงต้องยอมผ่อนผันให้กิจการฟอกหนังของนายทุนชาวจีนดำรงอยู่ได้ในระยะแรก

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่หนังสัตว์นั้นเป็นสินค้ายุทธปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากอย่างหนึ่ง ทำให้รัฐไทยต้องพยายามเข้าควบคุมให้ได้อย่างเด็ดขาด เพราะรัฐเกรงว่าหากรัฐไม่เข้าควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังเอง ญี่ปุ่นซึ่งได้เข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทยก็อาจจะเข้าควบคุมกิจการ เนื่องจากญี่ปุ่นเองก็มีความต้องการหนังสัตว์ของไทยเป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่ญี่ปุ่นพยายามบีบบังคับเพื่อให้ไทยขายหนังสัตว์ให้กับญี่ปุ่น โดยการซื้อวัตถุเคมีที่ใช้ในการฟอกหนัง ได้แก่ น้ำมันละหุ่ง และน้ำมันปิโตรเลียม ไปกักตุนไว้ ทำให้อุตสาหกรรมฟอกหนังของไทยต้องประสบกับภาวะการขาดแคลนเคมีภัณฑ์อย่างรุนแรงประกอบกับหนังสัตว์ที่มีอยู่ก็มีจำนวนลดลงทุกที ทำให้รัฐไทยต้องยินยอมขายหนังสัตว์ให้กับญี่ปุ่น[213]

นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังได้มีความพยายามที่จะติดต่อกับนายทุนชาวจีนเพื่อที่จะร่วมมือนายทุนกับชาวจีนในการดำเนินอุตสาหกรรมฟอกหนัง หรือซื้อกิจการฟอกหนังของนายทุนชาวจีนมาดำเนินการเอง ด้วยเหตุนี้อาจจะเป็นสาเหตุที่รัฐไทยไม่อาจจะปล่อยให้อุตสาหกรรมฟอกหนังของนายทุนชาวจีนดำเนินการได้อย่างอิสระอีกต่อไป รัฐไทยในสมัยนี้จึงมีความเห็นเกี่ยวกับการเข้าควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังว่า “ถ้าเจ้าหน้าที่ทหารเข้าควบคุมแล้วโรงงานอาจผลิตหนังได้

---

[212] แหล่งเดิม.

[213] กระทรวงการต่างประเทศ. (ไม่ปรากฏวันที่.). เลขที่แฟ้ม พพ.2/2:8 ความตกลงทางการค้าและเรื่องเกี่ยวกับการเงินกับญี่ปุ่น, “เรื่องจำนวนหนังสัตว์ที่กำหนดไว้ในร่างความเข้าใจกัน ว่าด้วยการค้ากับญี่ปุ่น (ลับ - ด่วน)”.

มากขึ้น โดยใช้อำนาจทางทหารช่วยให้การดำเนินงานรวดเร็วขึ้น”[214] ดังนั้นรัฐไทยจึงได้โอนอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมฟอกหนังจากกระทรวงอุตสาหกรรมมาอยู่ในความดูแลของกระทรวงกลาโหม[215] ทั้งนี้ก็คงจะเป็นไปเพื่อที่จะทำให้มีอำนาจที่จะเข้าควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังของนายทุนชาวจีนได้อย่างเด็ดขาด เพื่อที่จะไม่ให้ญี่ปุ่นแสวงหาผลประโยชน์จากการร่วมมือกับนายทุนชาวจีนหรือการซื้อกิจการเหล่านั้นมาดำเนินการเองได้

การที่รัฐโอนการควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงกลาโหมอาจจะมีส่วนทำให้รัฐมีอำนาจเพิ่มมากขึ้นในการดำเนินการกับกิจการฟอกหนังของนายทุนชาวจีน เนื่องจากขณะนั้นเมืองไทยอยู่ในสภาวะสงคราม การดำเนินการใดๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสถานะความมั่นคงปลอดภัยของประเทศในการทำสงคราม รัฐบาลโดยกระทรวงกลาโหมก็มีอำนาจที่จะทำได้มากกว่าการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ ด้วยเหตุดังนี้การโอนการควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังให้แก่กระทรวงกลาโหมจึงทำให้สามารถบังคับซื้อโรงงานฟอกหนังของชาวจีนได้ทั้งหมดรวม 17 โรงงาน ภายในเดือนมกราคม พ.ศ.2486[216] ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้นำโรงงานฟอกหนังที่บังคับซื้อมาจากนายทุนชาวจีนทั้งหมดเหล่านี้มารวมกันแล้วจัดตั้งเป็นโรงงานฟอกหนังใหม่ 5 โรงงาน โดยมีกรมพลาธิการทหารบกเป็นผู้ควบคุมกิจการของโรงงาน[217]

การดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยจึงเท่ากับเป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างเข้มงวดและจริงจัง ทำให้นายทุนชาวจีนไม่สามารถที่จะดำเนินอุตสาหกรรมฟอกหนังได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวน่าจะมิได้เกิดจากสาเหตุที่รัฐต้องการจะกีดกันนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากเศรษฐกิจของไทย แต่ที่รัฐต้องดำเนินการควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังของนายทุนชาวจีนอย่างเด็ดขาด ก็คงจะเนื่องมาจากหนังสัตว์นั้นเป็นสินค้าทางยุทธปัจจัยที่มีความสำคัญ และญี่ปุ่นได้มีความพยายามที่จะเข้าควบคุมอุตสาหกรรมดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด รวมไปถึงการที่ชาวจีนเองก็ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ซึ่งถ้าญี่ปุ่นสามารถเข้าควบคุมกิจการฟอกหนังของชาวจีนทั้งหมดได้ จะส่งผลกระทบต่อทั้งรายได้และอาจจะทำให้รัฐขาดแคลน

---

[214] กระทรวงอุตสาหกรรม. (2485). แฟ้ม อก.4.10 โรงงานฟอกหนัง, “คำสั่งท.สนาม กองบัญชาการทหารสูงสุดที่ 7190/2485 เรื่องโรงงานฟอกหนัง จากผู้บัญชาการทหารสูงสุด ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, ลงวันที่ 17 กันยายน.

[215] แหล่งเดิม.

[216] คำสั่งกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลับ – ด่วนที่ อ.7599/2485. (2485).“เรื่องอนุมัติจ่ายเงินกู้ในประเทศเพื่อประกอบการอุตสาหกรรมเพื่อจัดทำโรงงานฟอกหนัง” จาก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, ลงวันที่ 15 ตุลาคม.

[217] เชวง เรียงสุวรรณ. (2513). การจัดตั้งองค์การรัฐวิสาหกิจ 2513, พระนคร: ชุมนุมสหกรณ์การซื้อและการขาย, หน้า 84.

สินค้าและยุทธปัจจัยที่สำคัญในระหว่างสงครามอีกด้วย ด้วยเหตุนี้รัฐไทยจึงต้องดำเนินการเพื่อที่จะควบคุมกิจการฟอกหนังของนายทุนชาวจีนอย่างเด็ดขาด เพื่อป้องกันมิให้ผลประโยชน์ของรัฐตกไปอยู่ในมือของญี่ปุ่น

ดังจะเห็นได้จาก รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2486 ที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นว่าการที่รัฐต้องเข้าซื้อและยึดโรงงานของนายทุนชาวจีนนั้นก็เพื่อที่จะป้องกันญี่ปุ่น และยังได้กล่าวถึงสาเหตุที่รัฐเห็นว่าควรจะมีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังเพื่อป้องกันการเข้าแทรกแซงของญี่ปุ่น เพราะถ้าไม่มีกฎหมายแล้วอาศัยแต่อำนาจรัฐในการเข้าซื้อและยึดโรงงานอุตสาหกรรมฟอกหนังของนายทุนชาวจีนเท่านั้น อาจจะไม่สามารถแข่งขันกับญี่ปุ่นได้ ดังใจความว่า

> เดิมเราไปยึดและซื้อโรงฟอกหนัง เพราะกลัวจะขายให้ยี่ปุ่น แต่ถ้าเขาให้ยี่ปุ่นเข้าจัดการเราทำไปไม่ได้ แต่ตามกดหมายนี้เราวางเงื่อนไขได้...คลองเตยมี 42 โรง ซื้อแล้ว 15 โรง และซื้อที่ลำปาง 1 โรง โรงที่เหลือยี่ปุ่นแกเอาหนังมาจ้างฟอกอีกหย่างหนึ่ง ยี่ปุ่นแกซื้อในราคาสูง เจ้าหน้าที่ว่าเราซื้อไม่ทันเขา ถ้าไม่ออกกดหมายควบคุมจะซื้อสู้เขาไม่ได้ ถ้าเราต้องซื้อราคาสูงของที่ผลิตออกก็จะแพง[218]

แสดงให้เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้รัฐไทยต้องเข้าซื้อและยึดโรงงานฟอกหนังของนายทุนชาวจีนนั้นก็เป็นเพราะรัฐไทยเกรงว่าญี่ปุ่นจะเข้าควบคุมอุตสาหกรรมฟอกหนังของไทย ซึ่งเป็นสินค้าและยุทธปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง อันอาจจะทำให้เกิดการขาดแคลนหนังใช้ภายในประเทศ จึงอาจจะกล่าวได้ว่า การที่รัฐมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในกรณีของอุตสาหกรรมฟอกหนังนี้เหตุผลสำคัญน่าจะมาจากการที่รัฐไทยเกรงว่าญี่ปุ่นจะเข้าควบคุมอุตสาหกรรมประเภทนี้มากกว่าจะมาจากการที่รัฐต้องการจะดำเนินการเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนโดยตรง

จากที่กล่าวมาถึงการที่รัฐไทยพยายามที่จะส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมนั้น จะเห็นได้ว่าประเภทของอุตสาหกรรมที่รัฐเข้าดำเนินการและส่งผลกระทบต่อการดำเนินการต่อนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นมีจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่ในระยแวลานี้เป็นช่วงที่กิจการอุตสาหกรรมต่างๆ เพิ่งเริ่มต้นขึ้น และการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมนั้นมีความจำเป็นจะต้องใช้เทคโนโลยีจึงทำให้กลุ่มคนที่มีบทบาทในอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ มักจะเป็นชาวตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ สำหรับนายทุนชาวจีนนั้นจะมีบทบาทอยู่ในประเภทที่ตนได้มีความรู้ความชำนาญและได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนานเท่านั้น

---

[218] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ _/2486. (2486). เรื่อง พระราชกำหนดควบคุมการฟอกหนัง พุทธสักราช 24.., วันที่ 21 เมษายน.

นอกจากนั้นอาจจะประกอบกับการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในกิจการอุตสาหกรรมของรัฐไทยนั้น รัฐจะเลือกประเภทอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศค่อนข้างมากที่ยังไม่ค่อยจะมีชาวไทยดำเนินการ ซึ่งมักจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่นายทุนชาวจีนอาจจะยังมิได้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญจึงทำให้ผลกระทบที่จะเกิดจากการที่รัฐเข้าควบคุมกิจการดังกล่าวที่มีต่อการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจยังมีในประเภทอุตสาหกรรมที่ไม่หลากหลาย และอาจจะประกอบกับการดำเนินการดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นอย่างมากในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งรัฐต้องให้ความสำคัญกับการทำสงครามเพื่อรักษาสถานะและความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก จึงอาจจะทำให้การส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในการดำเนินกิจการอุตสาหกรรมยังทำได้ไม่เต็มที่นัก ผลกระทบที่เกิดกับการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจจึงยังมีไม่มากนัก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลกระทบที่เกิดกับการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจจากการที่รัฐส่งเสริมบทบาทชาวไทยในการประกอบอุตสาหกรรมยังมีในประเภทอุตสาหกรรมที่ไม่หลากหลายและอาจจะยังส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนไม่มากนัก แต่ประเภทอุตสาหกรรมที่รัฐได้พยายามเข้าควบคุมที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการต่อนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นก็เป็นการดำเนินการที่ค่อนข้างจะมีความเข้มงวดและจริงจัง ดังจะเห็นได้จากมีการพยายามที่จะยึดเหมืองแร่ดีบุกของชาวจีน และต้องการที่จะออกกฎหมายเพื่อกีดกันมิให้นายทุนชาวจีนได้ทำเหมืองแร่ดีบุกอีกต่อไป รวมไปถึงการดำเนินการบังคับซื้อกิจการฟอกหนังของชาวจีน ทำให้ชาวจีนไม่สามารถดำเนินกิจการประเภทนี้ได้ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มงวดและจริงจังของรัฐที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่ทั้งนี้ก็มิอาจจะถือได้ว่าการดำเนินการของรัฐไทยเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐต้องการที่จะกีดกันชาวจีนออกจากระบบเศรษฐกิจของไทย

เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการดำเนินการของรัฐที่มีความเด็ดขาดในการจัดการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีการดำเนินการของรัฐต่อนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอีกเป็นจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้ชาวจีนสามารถรักษาบทบาทของตนในการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญได้อยู่ต่อไป ซึ่งการที่รัฐได้มีกความเข้มงวดต่อนายทุนชาวจีนในการเข้าควบคุมอุตสาหกรรมนั้น อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่อุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศอยู่ในสภาวะสงคราม และญี่ปุ่นก็มีความต้องการที่จะเข้าควบคุมอุตสาหกรรมดังกล่าว

ดังนั้นรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงไม่อาจที่จะปล่อยให้นายทุนชาวจีนดำเนินกิจการดังกล่าวอย่างอิสระที่อาจจะนำไปสู่การร่วมมือกับญี่ปุ่นหรืออาจจะถูกญี่ปุ่นเข้าควบคุม

กิจการได้ รัฐไทยจึงต้องเข้าควบคุมอย่างเด็ดขาดและจริงจัง ซึ่งอาจจะทำให้ดูเหมือนว่ารัฐไทยต้องการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างเด็ดขาด เพื่อขจัดนายทุนชาวจีนออกจากระบบเศรษฐกิจของไทย ทั้งที่ในทางปฏิบัติในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจประเภทอื่นๆ นั้น รัฐจะมีการผ่อนผันให้กับนายทุยชาวจีนค่อนข้างมาก เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม ที่ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงรักษาบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยอยู่ได้ตลอดมา

จากการที่รัฐกำหนดข้อผ่อนผันต่างๆ เพื่อที่จะทำให้ชาวจีนสามารถดำเนินการทางเศรษฐกิจแต่ละประเภทต่อไปได้ เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม จึงทำให้รัฐไม่สามารถที่จะกำจัดชาวจีนออกจากสังคมไทยได้ทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากรายงานของรัฐไทยในสมัยนี้เองก็ยังได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่รัฐไทยยังคงต้องอาศัยชาวจีนอยู่ ทำให้รัฐไม่สามารถที่จะจัดการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้ ดังเช่น รายงานการประชุมกรรมการพิจารณางานอุตสาหกรรมของรัฐบาล เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2484 ที่ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยตระหนักถึงความสำคัญของชาวจีนในทางเศรษฐกิจ และรัฐก็มิได้คิดที่จะเข้าแทรกแซงการดำเนินการของชาวจีน เพราะรัฐยังไม่พร้อม และถ้ารัฐทำการแทรกแซง ผู้ที่จะได้รับผลกระทบก็คือคนไทยเอง ดังความว่า

> ถ้าหากว่าจะควบคุมหนังทั้งหมดไม่ให้ไปตกอยู่ในมือคนต่างด้าว เพื่อให้คนต่างด้าวเหล่านั้นต้องเลิกล้มไปเพราะไม่มีหนังจะฟอก และกระทรวงกลาโหมจำจำหน่ายหนังได้โดยไม่มีผู้แข่งขันแล้ว ราษฎรของเราเองจะเป็นผู้รับความเดือดร้อนในเรื่องหนังแพง นอกจากนั้นผู้ขายหนังก็ยังจะต้องได้รับความเดือดร้อนด้วย…อีกประการหนึ่ง อุตสาหกรรมใดที่มีผู้ประกอบอยู่แล้วอย่างได้ผลดีในประเทศ และเราอาจเข้าควบคุมได้ทุกอย่าง นับตั้งแต่การทำและราคานั้น ไม่มีความจำเป็นที่รัฐบาลจะจัดสร้างขึ้นอีก เงินสำหรับลงทุนเพื่อการอุตสาหกรรมของประเทศเรามีจำนวนจำกัด[219]

หรือในบันทึกการประชุมกรรมการสร้างอุตสาหกรรมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2484 ที่ได้ประชุมเกี่ยวกับการจะซื้อโรงงานอุตสาหกรรมทำเครื่องปรุงอาหารของชาวจีนให้รัฐดำเนินการเอง แต่เมื่อคิดถึงผลได้ผลเสียแล้ว ที่ประชุมเห็นว่าไม่ควรซื้อโรงงานของชาวจีน โดยได้แสดง

---

[219] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.22.2/20. (2484). เรื่องรายงานการประชุมกรรมการพิจารณางานอุตสาหกรรมของรัฐบาล, ลงวันที่ 1 กรกฎาคม.

ความเห็นว่า "...ถ้าไม่ซื้อเสียเลยก็ดีใจ เพราะรู้สึกว่ามีปัญหายุ่งยากมาก ควรปล่อยให้เขาทำกันไป"[220]

แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยนั้นมีความเห็นว่าถ้าโรงงานอุตสาหกรรมที่มีนายทุนชาวจีน เป็นเจ้าของได้ดำเนินการเป็นอย่างดีอยู่แล้ว รัฐไทยก็ไม่ควรเข้าแทรกแซง เพราะจะมีปัญหายุ่งยากตามมา หรือ ใน "โครงการอุตสาหกรรมแห่งชาติ" ที่จะเป็นรายงานถึงกิจการอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในเมืองไทยในขณะนั้นว่ามีสถานภาพเป็นอย่างไร ซึ่งในการรายงานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมรองเท้า ในวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2485 นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญเป็นอย่างมากของนายทุนชาวจีนในอุตสาหกรรมประเภทนี้ ที่ถึงแม้รัฐจะพยายามส่งเสริมคนไทยก็คงจะเป็นไปได้ยากที่จะทำให้อุตสาหกรรมประเภทนี้มาอยู่ในมือชาวไทย ดังใจความว่า

> แต่ช่างประดิษฐ์รองเท้าเวลานี้เป็นจีนเกือบทั้งสิ้น สมควรที่จะรีบส่งเสริมให้คนไทยมีอาชีพในทางนี้เป็นปึกแผ่นขึ้น เวลานี้กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งโรงเรียนช่างเย็บรองเท้าขึ้น และนักเรียนที่สำเร็จชุดแรงคงจะออกในปีนี้ แต่เมื่อสำเร็จออกมาแล้วก็คงไม่มีความชำนาญพอที่จะไปตั้งร้านเป็นอิสสระแข่งขันกับร้านจีนได้ ทั้งจะไปหางานทำตามร้านต่างๆ เพื่อหาความรู้ความชำนาญเพิ่มเติมก็คงไม่ได้ เพราะร้านเย็บรองเท้าเป็นของจีนทั้งสิ้น ซึ่งเขาคงสมัครจ้างลูกจ้างเป็นชาติเดียวกัน...และอีกประการหนึ่งเมื่อทำงานไม่มีครูก็ไม่ได้ความรู้เพิ่มขึ้น ต่อไปเมื่อไม่มีช่างเย็บรองเท้าจีนแล้ว วิชาชีพอันนี้อาจเสื่อมลงได้[221]

จากรายงานเรื่องการอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐไทยนั้นได้ช่วยย้ำให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยนี้เห็นถึงความสำคัญของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ และเจ้าหน้าที่รัฐไทยเองก็เห็นถึงความจำเป็นที่รัฐยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีน ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ที่รัฐไม่อาจที่จะเข้าดำเนินการเองได้ นอกจากนั้นแล้วสำหรับกิจการบางประเภทที่รัฐเข้าควบคุมกิจการเองนั้น รัฐบาลก็ยังคงอาศัยความช่วยเหลือและการดำเนินการโดยนายทุนชาวจีน ดังในกรณีของบริษัทข้าวไทยก็มีนายทุนชาวจีน คือ นายม้าเลียบคุณ เป็นผู้จัดการ และมีนายเจียร กอวัธนา เป็นกรรมการ หรือการก่อตั้งบริษัทประมวลไทยพานิชกัมมาจล จำกัด ก็มีผู้ริเริ่มมาจากกลุ่มนายทุนชาวจีน ตระกูลกรรณสูตร ตระกูลเคียงศิริ และอื่นๆ[222] เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐ

---

[220] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.22.3/1. (2485). เรื่อง บันทึกการประชุมกรรมการสร้างอุตสาหกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 12 , ลงวันที่ 6 พฤษภาคม .

[221] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.22.5/1 โครงการอุตสาหกรรมแห่งชาติ, ไม่ปรากฏวันที่.

[222] ผาณิต ทรงประเสริฐ."นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 – 2487" ใน เล่มเดิม, หน้า 663 – 664.

ไทยต้องมีการกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐเห็นว่ายอมรับให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ เพื่อที่รัฐจะได้อาศัยนายทุนชาวจีนดังกล่าวในทางเศรษฐกิจ

ดังจะเห็นได้ว่า แม้ว่ารัฐจะกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐต่อต้านที่สะท้อนออกมาในมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ซึ่งก็คือ “สัญชาติจีน” แต่เนื่องจากความจำเป็นที่รัฐยังคงต้องอาศัย นายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ รัฐไทยจึงเปิด “ช่อง” เพื่อให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะของชาวจีนที่รัฐต่อต้าน โดยการเปิดโอกาสให้นายทุนชาวจีนสามารถแปลงสัญชาติได้เป็นครั้งแรก[223] ซึ่งจะทำให้นายทุนชาวจีนมีสิทธิเหมือนชาวไทยและจะไม่ได้รับการต่อต้านและผลกระทบอันเกิดจากมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่ออกมาเพื่อจัดการกับลักษณะของชาวจีนบางประการ และรัฐไทยยังมีนโยบายที่จะสนับสนุนการแปลงสัญชาติของนายทุนชาวจีนให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในทางปฏิบัติอีกด้วย

การสนับสนุนดังกล่าวจะเห็นได้จากความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 เกี่ยวกับการที่รัฐไทยในสมัยนี้ต้องการที่จะทำความเข้าใจกับนายทุนชาวจีนเพื่อให้ชาวจีนหันมาร่วมมือกับไทยจึงต้องการอนุญาตให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยและต้องการให้กระบวนการดังกล่าวเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ดังใจความว่า

> ปัญหาเรื่องจีนเป็นเรื่องใหญ่...เราควรทำความเข้าใจกับพวกจีนให้มาร่วมมือกับไทยอย่างเห็นอกเห็นใจ...ชาวจีนจะแปลงชาติเป็นไทยก็ยอม โดยให้เปลี่ยนชื่อทำการสมาคมกับคนไทย นี่เป็นแง่ที่เราแสดงเจตนาดีต่อจีน...ให้กระทรวงมหาดไทยรับทราบนโยบายไปจัดการเรื่องจีนแปลงชาติให้เร็วขึ้น[224]

แสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐไทยในสมัยนี้ที่ต้องการจะให้การแปลงสัญชาติของนายทุนชาวจีนเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะดึงดูดนายทุนชาวจีนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ “พลเมือง” ของรัฐซึ่งจะทำให้รัฐได้ประโยชน์จากชาวจีนที่แปลงสัญชาติมากกว่าการที่รัฐจะผลักดันนายทุนชาวจีนออกไปจากเมืองไทย

นอกจากจะมีหลักฐานจากรัฐบาลที่แสดงให้เห็นถึงนโยบายการสนับสนุนให้ชาวจีนแปลงสัญชาติอย่างชัดเจนดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐไทยในส่วนท้องถิ่นก็ได้ทราบและดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย ดังปรากฏในรายงานการประชุมของคณะกรรมการประจำจังหวัด และอำเภอ ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อรายงานความเคลื่อนไหวของ “คนต่างด้าว” ที่อาศัยอยู่ในอำเภอและ

---

[223] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.82.2/1 (2476). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับสยาม ลงวันที่ 9 มีนาคม.

[224] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 62/2482. (2482). เรื่องปัญหาชาวจีน, วันที่ 1 พฤศจิกายน.

จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย เพื่อที่จะได้ทราบการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของคนต่างด้าว เพื่อหาทางแก้ไขป้องกันได้อย่างทันท่วงทีหากมีการเคลื่อนไหวที่เป็น “ภัย” ต่อรัฐ ซึ่งรายงานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยต้องการสนับสนุนการแปลงชาติโดยเฉพาะของนายทุนชาวจีนเป็นไทยให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังตัวอย่าง รายงานของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ.2485 ที่ได้แสดงให้เห็นว่าถ้าชาวจีนที่เป็นผู้มีบทบาทในทางเศรษฐกิจอยู่ต้องการที่จะแปลงชาตินั้นรัฐไทยก็จะให้การสนับสนุน[225] หรือรายงานของจังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2486 ก็แสดงให้เห็นถึงความต้องการของรัฐบาลที่จะสนับสนุนให้การแปลงชาติดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้รัฐไทยต้องผ่อนปรนขั้นตอนในการแปลงชาติบางขั้นตอนที่ขัดขวางทำให้การแปลงชาติไม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังใจความการประชุมว่า

> ได้มีชาวจีนยื่นเรื่องราวขอแปลงชาติเป็นไทยมากขึ้นผิดปรกติ ทั้งนี้ก็เนื่องจากรัถบาลเปิดโอกาสไห้ ดังนั้นจึงขอทำความเข้าใจว่าเมื่อทางอำเพอได้รับเรื่องราวขอแปลงชาติจากชาวจีน ซึ่งมีภูมิลำเนาหยู่ไนท้องที่ของตนไว้แล้ว ขอไห้รับเสนอเรื่องราวนั้นมายังจังหวัดโดยด่วน โดยมิต้องรอบสอบสวนพริติการณ์หย่างใด[226]

หรือรายงานของจังหวัดพิษณุโลก ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2486 ได้กล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่จะขอแปลงชาติ[227] ซึ่งแสดงว่า รัฐบาลต้องการที่ให้การแปลงชาตินั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกจากการที่รัฐไทยได้มีคำสั่งไปยังอำเภอและจังหวัดต่างๆ เพื่อให้อำนวยความสะดวกให้แก่นายทุนชาวจีนที่จะแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้นก็เป็นอีกสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้ต้องการกำจัดนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย ถ้าลักษณะของชาวจีนนั้น เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์กับรัฐไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการในทางเศรษฐกิจของชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐไทยได้ตระหนักถึงการต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ รัฐไทยจึงได้มีการเปิด “ช่อง” เพื่อที่จะให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะดำรงอยู่ในสังคมไทยและดำเนินการทางเศรษฐกิจอันเป็นประโยชน์แก่รัฐไทยต่อไปได้

ดังจะเห็นได้จาก รายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2486 เกี่ยวกับกิจการโรงสีข้าวในภาคเหนือที่เป็นของนายทุนชาวจีน

---

[225] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.98.1/9 ปึก 3 . (2485).เรื่อง ข้อประชุมลับ เกี่ยวกับการต่างประเทส ประจำเดือนธันวาคม.

[226] แหล่งเดิม, (2486). เรื่อง ประชุมหารือเกี่ยวกับกิจการต่างประเทส, ลงวันที่ 9 มิถุนายน.

[227] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.98.1/16. (2486). เรื่อง การประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสพายไนของจังหวัดและอำเพอ, ลงวันที่ 22 มิถุนายน.

นั้น รัฐก็จะสนับสนุนให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย และเมื่อแปลงสัญชาติแล้วก็จะสามารถดำเนินกิจการโรงสีต่อไปได้ และสามารถะดำเนินชีวิตในจังหวัดที่เป็นเขตหวงห้ามต่อไปได้อีกด้วย ดังใจความว่า

> โรงสีในภาคพายัพ ฉเพาะหย่างยิ่ง ไน 6 จังหวัดที่มีคำสั่งไห้คนต่างด้าวอพยพไปนั้น... กะซวงพานิชได้ร่วมมือกับคนะกรมการจังหวัด ผ่อนผันไห้เจ้าของโรงสีเหล่านั้นเปิดทำการต่อไปตามเดิม โดยขอไห้เจ้าของโรงสีแปลงสัญชาติเปนไทย...ขนะนี้กำลังดำเนินการหยู่ ยังได้รับรายงานจากจังหวัดต่างๆ ไม่ครบรายงานเท่าที่ได้รับปรากตว่าเจ้าของโรงสีส่วนไหย่ยอมแปลงชาติเปนไทย และเปิดดำเนินเปนปกติแล้ว[228]

ในรายงานของอธิบดีกรมตำรวจ ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2486 เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์บางบัวทอง ซึ่งเป็นกิจการของรัฐบาลนั้น ก็ได้แสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนยังคงสามารถที่จะรักษาบทบาทในการเป็นผู้จัดการของสหกรณ์ได้ เมื่อแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว[229] เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะเปิดช่องทางให้นายทุนชาวจีนเปลี่ยนแปลงตนเองโดยการแปลงสัญชาติเป็นไทย แต่การที่รัฐไทยยังคงอนุญาตให้นายทุนชาวจีนดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไปได้ แม้ว่าจะมิได้มีการแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในทางเศรษฐกิจของชาวจีนเป็นอย่างมาก จึงทำให้รัฐไทยในสมัยนี้ไม่อาจที่จะดำเนินการจัดการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจได้ทั้งหมด รัฐไทยจึงต้องหาแนวทางสำหรับนายทุนชาวจีนที่รัฐจะยอมรับให้อยู่ในสังคมไทยต่อไปได้ หากว่าชาวจีนนั้น ไม่ดำเนินการแปลงสัญชาติ เพื่อที่จะให้ชาวจีนเหล่านั้นไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐที่แสดงให้เห็นว่ารัฐต้องการที่จะกำจัดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะให้คนไทยเข้าดำเนินการแทน เพื่อรักษา “ผลประโยชน์” ของชาติไทยเอาไว้

ลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ได้เปิดช่องทางสำหรับการรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนนั้น นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายในการที่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติแล้ว รัฐบาลในสมัยนี้ยังกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐพอที่จะยอมรับให้ดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไปได้อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ เกี่ยวกับความจำเป็นของรัฐไทยที่ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในทาง

---

[228] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.57.1/3. (2486). เรื่องการรวบรวมโรงสีข้าวมาเปนของไทย, ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน.

[229] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.22.2.15/3. (2486). หนังสือ อธิบดีกรมตำหรวจถึงผู้รักสาการแทนนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์.

เศรษฐกิจ เนื่องจากรัฐไทยไม่สามารถปฏิเสธความสามารถและบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนได้ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจของรัฐไทยดำเนินต่อไปได้ด้วยดีโดยได้รับความร่วมมือจากนายทุนชาวจีนในขณะที่รัฐไทยมีการกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนบางประการที่รัฐไทยต่อต้าน ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่ารัฐไทยจะมีการต่อต้านและควบคุมชาวจีนในทุกๆ ด้านนั้น รัฐไทยจึงต้องหาลักษณะของนายทุนชาวจีนเพื่อนำไปสู่การร่วมมือทางเศรษฐกิจกับนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะดังกล่าว และการกำหนดลักษณะดังกล่าวก็อาจจะเป็นแนวทางให้ชาวจีนอื่นๆ ที่ยังมิได้มีลักษณะนี้ปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นไปตามลักษณะที่รัฐกำหนด เพื่อที่จะสามารถรักษาสถานะและบทบาททางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้

ลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยไม่เพียงแต่จะอนุญาตให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้เท่านั้น หากแต่ว่ารัฐไทยจะให้การสนับสนุนนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะดังกล่าวในการดำเนินการทางเศรษฐกิจอีกด้วย ตามข้อเสนอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการก็คือ “ชาวจีนใจไทย” ซึ่งมีความหมายถึง ลูกจีน หรือจีนที่มีภรรยาไทยและมีความรู้สึกเป็นไทย ดังที่รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐการเสนอให้ “...หาทางสนับสนุนพ่อค้าไทยและลูกจีน หรือจีนที่มีภรรยาเป็นไทยและมีความรู้สึกเป็นไทยให้มีโอกาสทำการค้าได้ก่อนจีนแท้”[230] ดังที่รัฐจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้นายทุนชาวจีนได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยเพื่อประกอบการค้าและการอุตสาหกรรม เมื่อรัฐได้มีโครงการสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ ดังใจความว่า

> กะซวงมหาดไทยมีหนังสือชักชวนชาวจีนไปหยู่จังหวัดเพชรบูรน์ เพื่อประกอบการค้า และการอุตสาหกัมที่สุจริต ผู้ที่มีความประสงค์จะไป อาดไปขอความช่วยเหลือได้จากที่ว่าการอำเพอ[231]

จากการกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในนี้ ก็เท่ากับเป็นการเปิด “ช่องทาง” ให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจและดำเนินชีวิตภายในเมืองไทยได้ตามปกติ โดยจะมิได้รับการขัดขวางหรือกำจัดออกจากสังคมไทย แม้ว่านายทุนชาวจีนเหล่านี้บางส่วนจะมีการรักษาลักษณะของ “ความเป็นชาวจีน” ที่รัฐไทยดำเนินการต่อต้านก็ตาม ดังจะเห็นได้จาก การที่รัฐไทยมีนโยบายและมาตรการในการเนรเทศผู้ที่ยังคงรักษาลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางการเมืองโดยการมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น แต่ทางตำรวจก็จะพิจารณาว่า ถ้าชาวจีนผู้นั้นมีภรรยาเป็นคนไทย หรือมีลูกเป็นไทยก็จะสั่งเนรเทศให้สอดคล้องไป

---

[230] หจช. เอกสาร (2) สร0201.57.1/2. (2482). เรื่องกระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 15 มกราคม.

[231] “ข่าวพายไนประเทส”. (2487). ไทยฮั้วเซียมป่อ, ฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์.

กับการประกาศของรัฐบาล แต่แล้วในที่สุดก็จะมีคำสั่งออกมาให้รอการเนรเทศไว้ก่อน ดังในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ความว่า

> ในการเนรเทศ ทางตำรวจก็พิจารณาผ่อนผัน เช่น ถ้าแกมีเมียเป็นไทย ลูกเป็นไทยเราก็สั่งเนรเทศ ตามกฎหมาย แต่แล้วก็สั่งงดเนรเทศไว้[232]

การไม่ลงโทษใดๆ ต่อชาวจีนที่มีลักษณะดังกล่าว ที่ได้กระทำความผิด แสดงให้เห็นว่ารัฐมีการผ่อนปรนให้กับนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” และนอกจากการที่ชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” จะได้รับการลดหย่อนโทษในการกระทำความผิดร้ายแรงแล้ว รัฐบาลยังมีการวางแนวทางที่จะดำเนินการเพื่อที่จะยกย่องนายทุนชาวจีนเหล่านั้นอีกด้วย ดังมีการเสนอให้ยกย่อง “ชาวจีนดีที่ช่วยไทยหรืออยากเป็นไทย” โดยการให้เหรียญตราหรือตั้งเป็นขุน ฯลฯ เป็นต้น[233] ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. นั้น ให้ความสำคัญกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจของไทยที่ยังคงต้องอาศัยนายทุยชาวจีน และถ้าไม่มีนายทุนชาวจีนอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากต่อฐานะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐไทยจึงได้มีทั้งการเปิดช่องทางให้นายทุนชาวจีนเปลี่ยนแปลงตนเองเข้าสู่ “ความเป็นไทย” และกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยยอมรับให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้

การที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ได้มีการกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ โดยการกำหนดลักษณะของนายทุนชาวจีนที่รัฐยอมรับได้ หรือลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ขึ้นมา เพื่อให้นายทุนชาวจีนที่มีลักษณะดังกล่าวยังคงสามารถดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไปได้ ซึ่งจะทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนนั้นจะไม่ส่งผลกระทบกับ “ผลประโยชน์” โดยรวมของรัฐมากนัก และจะทำให้รัฐไม่ได้รับการต่อต้านจากชาวจีนโดยทั่วไป เพราะว่ารัฐได้มี “ช่อง” ที่เปิดไว้ให้สำหรับชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ที่สามารถจะรักษาฐานะและบทบาทของตนในสังคมไทยต่อไปได้

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้มิได้ต้องการที่จะกำจัดนายทุนชาวจีนทั้งหมด แต่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงตนเองโดยวิธีการแปลงสัญชาติให้เป็นไทย หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้มีจิตใจเป็น “ชาวจีนใจไทย” ที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือรัฐไทย ซึ่งจะทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านั้นสามารถที่จะดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไปได้ ดังที่ปรากฏในบันทึกของหลวงวิจิตรวาทการซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งของรัฐบาลจอมพล ป. ในการปลูกฝัง “ลัทธิชาตินิยมไทย” ใน

---

[232] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2482. (2482). เรื่อง ปัญหาชาวจีน วันที่ 1 พฤศจิกายน.

[233] แหล่งเดิม

หมู่คนไทย[234] ที่ได้กล่าวไว้ในเรื่อง “การควบคุมชาวจีนในประเทศไทย” ในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2485 ที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการดังกล่าวของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ดังใจความในบันทึกว่า

> ชาวจีนซึ่งมาตั้งหลักแหล่งเปนการอยู่เป็นประจำในประเทศไทย ก็ควรหาทางโน้มนำให้มาเป็นคนไทยทั้งทางสัญชาติและจิตต์ใจ และนโยบายข้อนี้ย่อมถือว่าเปนหลักสาระสำคัญ[235]

หรือในความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 เกี่ยวกับปัญหาชาวจีน ก็ได้แสดงความเห็นที่ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยมิได้มีนโยบายที่ต้องการจะกีดกันนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย แต่ได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือกับรัฐเพื่อ “ผลประโยชน์” ของชาติไทย โดย “…เราควรทำความเข้าใจกับพวกจีน ให้มาร่วมมือกับไทยอย่างเห็นอกเห็นใจ ข้าพเจ้าเห็นในคั่นแรก เราอาจได้ทั้งขึ้นทั้ง ล่อง…”[236] และยังได้มีการแสดงความเห็นในการที่รัฐควรจะแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีที่รัฐมีต่อชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ว่า “…ชาวจีนดีที่ช่วยไทยหรืออยากเป็นไทย เราก็ควรแสดงให้เขาเห็นบ้าง…”[237]

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะได้มีมาตรการทางกฎหมายและการดำเนินการในทางปฏิบัติเพื่อที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อปลุกเร้าให้ชาวไทยตื่นตัวใน “ความเป็นไทย” ของตนในการที่จะทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนที่นายทุนชาวจีนก็ตาม แต่รัฐไทยก็คำนึงถึง “ผลประโยชน์” โดยส่วนรวมของรัฐเป็นสำคัญว่า อย่างไรก็ตามการดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นรัฐก็ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนอยู่ในกิจการต่างๆ เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นรัฐไทยไม่อาจที่จะกำจัดนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทยได้ รัฐไทยจึงจำเป็นที่จะต้องหา “ช่อง” ทางไว้สำหรับนายทุนชาวจีนที่จะสามารถดำรงบทบาททางเศรษฐกิจต่อไปได้ และรัฐไทยเองก็ได้ให้การสนับสนุนเพื่อที่จะให้นายทุนชาวจีนดำเนินการตามแนวทางที่รัฐวางไว้ให้สำหรับลักษณะของชาวจีนที่รัฐยอมรับได้ ทั้งโดยการสนับสนุนในการให้ชาวจีนแปลงสัญชาติ และการกำหนด

---

[234] ประอรรัตน์ บูรณมาตร์. (2528).หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ธรรมศาสตร์, หน้า 31.

[235] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2.12. (2485). บันทึกเรื่อง การควบคุมชาวจีนในประเทศไทย ของนายวิจิตร วิจิตรวาทการ ลงวันที่ 20 มีนาคม.

[236] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2. (2482). รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2482, วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน.

[237] แหล่งเดิม.

ลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ที่จะทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินมาตรการกับชาวจีนของรัฐไทย และยังได้รับการสนับสนุนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจอีกด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นจะมีอย่างน้อยที่สุดเป็นสองลักษณะด้วยกันที่รัฐไทยได้มีนโยบายและการดำเนินมาตรการต่างๆเพื่อจัดการกับชาวจีน อันได้แก่ การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางการเมือง อันเกิดจากการที่นายทุนชาวจีนยังคงมีความผูกพันกับเมืองจีนอยู่ หรือก็คือความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” นั่นเอง ซึ่ง การดำเนินการกับชาวจีนในลักษณะนี้ รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. ถึงแม้จะมิได้แสดงการต่อต้านออกมาอย่างชัดเจนผ่านมาตรการทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยจะมีการจัดการปราบปรามชาวจีนในทางการเมืองอย่างค่อนข้างที่จะเข้มงวดและจริงจัง

และอีกลักษณะก็คือ การดำเนินการกับชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้น ที่ถึงแม้รัฐไทยจะแสดงให้เห็นถึงความต้องการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในลักษณะดังกล่าวผ่านมาตรการทางกฎหมายอย่างชัดเจน แต่การดำเนินการดังกล่าวก็เป็นไปเพื่อการใช้ชาวจีนเพื่อปลุกกระแส “ความเป็นไทย” แต่ในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยกลับมีการผ่อนผันเป็นอย่างมากให้กับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะทำให้ ชาวจีนที่ปฏิบัติตามลักษณะของชาวจีนที่รัฐกำหนดสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจของตนต่อไปได้ เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนรวม

บทที่ 7
การปรับตัวของนายทุนชาวจีน (พ.ศ.2475 – 2487)

การที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีนโยบายที่จะปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” โดยการที่รัฐไทยได้ใช้ “สัญชาติไทย” เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดลักษณะของ “คนไทย” ที่พึงจะได้รับสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามกฎหมายไทย ประกอบกับการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้เห็นว่ารัฐควรจะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะส่งเสริมบทบาทของ “ชาวไทย” ในทางเศรษฐกิจให้มากยิ่งขึ้นตามนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงการที่รัฐเห็นว่านายทุนชาวจีนเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จึงทำให้รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามจากการที่รัฐยังคงต้องมีการพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐมิได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในลักษณะที่เข้มงวดกวดขันแต่เพียงอย่างเดียว แต่รัฐกลับมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะของคนจีน กล่าวคือ รัฐไทยจะมีความเข้มงวดกับนายทุนชาวจีนในทางการเมือง แต่จะผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจและแทบจะไม่แทรกแซงคนจีนในทางการเมือง

จากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในลักษณะดังกล่าวของรัฐไทยนั้น ก็ได้ส่งผลต่อการแสดงออกของนายทุนชาวจีนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะสามารถแบ่งการปรับตัวที่เกิดขึ้นกับนายทุนชาวจีนออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ในลักษณะแรกนั้นจะเป็นปฏิกิริยาตอบสนองของนายทุนชาวจีนจากการดำเนินการของรัฐในแต่ละเรื่อง และในลักษณะที่สองนั้นจะเป็นการแสดงลักษณะของตนเองของนายทุนชาวจีนเมื่อตระหนักถึงการดำเนินการของรัฐไทยในรูปแบบดังกล่าว ซึ่งสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของนายทุนชาวจีนแต่ละคน สำหรับการปรับตัวที่เกิดกับนายทุนชาวจีนในลักษณะแรกนั้นอาจจะจำแนกปฏิกิริยาของนายทุนชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการของรัฐไทยได้เป็น 2 แนวทางด้วยกัน คือ การขอผ่อนผันต่อของรัฐไทย และการแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐไทย

7.1 การปรับตัวของนายทุนชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการของรัฐไทย

7.1.1 นายทุนชาวจีนกับการขอผ่อนผันต่อการดำเนินการของรัฐไทย

จากการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในด้านต่างๆ ทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ ได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยเองได้ตระหนักถึงการที่รัฐไทยต้องการที่จะดำเนินการกับนายทุนจีนในด้านต่างๆ ด้วยเช่นเดียวกัน จึงทำให้นายทุนชาวจีนเกิดการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะตอบโต้การดำเนินการของรัฐไทย ดังจะเห็นได้จากปฏิกิริยาของนายทุนชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการกับ

โรงเรียนจีนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งทำให้โรงเรียนจีนจะต้องจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาไทยเป็นหลัก จากแต่เดิมที่โรงเรียนจีนจะมีการสอนภาษาจีนเป็นส่วนใหญ่และจะสอนภาษาไทยเฉพาะวิชาภาษาไทยเท่านั้น ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของนายทุนชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการของรัฐไทย อันได้แก่ การที่ทางสมาคมพาณิชย์จีนแห่งกรุงสยาม ซึ่งมีฐานะเสมือนเป็นองค์กรที่เป็นผู้นำของชาวจีนในช่วงเวลานี้* ก็ได้มีการจัดการประชุมกันในวันที่ 2 และ 5 มีนาคม พ.ศ.2475 เพื่อที่จะยื่นคำร้องต่อสภาผู้แทนราษฎรของไทยเพื่อขอผ่อนผันการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ให้โรงเรียนจีนสามารถที่จะสอนภาษาจีนได้[1] และต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ.2476 คนจีนประมาณหกพันคนก็ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะยื่นคำร้องดังกล่าวต่อรัฐไทยเพื่อที่จะขอกลับไปสอนภาษาจีนตามเดิม[2] ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของนายทุนชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการของรัฐไทย จึงได้มีปฏิกิริยาเคลื่อนไหวเพื่อที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินการดังกล่าว จากในระยะแรกของการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีปฏิกิริยาการเคลื่อนไหวของโรงเรียนจีนเพียงโรงเรียนเดียวเพื่อชักชวนกันในหมู่ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนของตนเท่านั้น แต่ในระยะต่อมาเมื่อนายทุนชาวจีนกลุ่มต่างๆ ได้ตระหนักรับทราบถึงการดำเนินการดังกล่าวก็ได้เกิดการรวมตัวกันมากยิ่งขึ้นทั้งในหมู่โรงเรียนจีนเองและชาวจีนกลุ่มต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยน่าจะส่งผลกระทบต่อชาวจีนค่อนข้างมากจึงทำให้คนจีนได้มีการร่วมมือกันในกลุ่มที่ใหญ่มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับรัฐไทยให้มากยิ่งขึ้น

การเคลื่อนไหวดังกล่าวของนายทุนจีนยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาจีนในโรงเรียนจีนของชาวจีนที่มีส่วนทำให้บุตรหลานของตนได้ตระหนักสำนึกใน “ความเป็นคนจีน” อีกด้วย คนจีนจึงไม่ต้องการที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนภาษาจีนใน

---

* ทั้งนี้เนื่องจากเมืองจีนยังมิได้ทำสนธิสัญญากับไทย จึงทำให้คนจีนมิได้มีผู้แทนทางการทูตที่จะปกครองคนจีนในเมืองไทย คนจีนจึงได้มีการรวมตัวในรูปของสมาคมเพื่อที่จะสร้างอำนาจการต่อรองกับรัฐให้กับตนเอง จึงได้มีการตั้งสมาคมต่างๆ ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก แต่สมาคมที่เป็นศูนย์รวมของคนจีนทุกกลุ่มภาษาพูดและเป็นคนจีนระดับที่เป็นผู้นำของชุมชนคนจีนในเมืองไทยและมีบทบาทและการเคลื่อนไหวในการดูแลคนจีนในเมืองไทยมากที่สุดในช่วงเวลานี้ก็คือ สมาคมพาณิชย์จีนแห่งกรุงสยาม รายละเอียดใน มนทิรา เตชะมโนดม, “เซียงหวย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย (พ.ศ.2452 – 2460)”, (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532).

[1] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 99/2475 (2475). เรื่อง พวกจีนจะยื่นคำร้องทุกข์ต่อสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาในท้องที่จังหวัดพระนครและธนบุรี วันที่ 8 มีนาคม .

[2] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 17/2476. (2476). เรื่อง จีนร้องขอให้โรงเรียนปฏิบัติไปตามเดิม วันที่ 28 เมษายน.

โรงเรียนจีน อย่างไรก็ตาม นายทุนชาวจีนเองก็ตระหนักดีว่าตนเองเป็นเพียงผู้อยู่ใต้ปกครองที่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองที่เข้ามาอยู่อาศัย ดังนั้นแม้ว่านายทุนจีนจะมีความไม่พอใจต่อการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทย เนื่องจากการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสำนึกใน "ความเป็นคนจีน" ของบุตรหลานจีนที่คนจีนต้องการที่จะรักษาเอาไว้ แต่นายทุนชาวจีนก็เลือกวิธีการที่จะดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงความไม่พอใจของตนที่สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของรัฐ ด้วยการยื่นคำร้องผ่านสภาผู้แทนราษฎร แทนที่จะเลือกใช้วิธีการตอบโต้ที่รุนแรงอื่นๆ

แต่ปรากฏว่า รัฐไทยก็มิได้มีการผ่อนผันให้กับการขอร้องของนายทุนชาวจีนแต่อย่างใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดและจริงจังของรัฐไทยที่มีต่อการดำเนินการกับโรงเรียนจีนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการทางการเมือง เนื่องจากการเรียนการสอนในโรงเรียนจีนมีส่วนสำคัญในการที่ทำให้บุตรหลานจีนที่ควรจะเป็นคนไทย ตามกฎหมายยังคงผูกพันและเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการในเมืองจีนแทนที่จะผูกพันและสนใจกิจการในเมืองไทย

นอกจากกรณีการเคลื่อนไหวของคนจีนเพื่อขอร้องต่อรัฐไทยให้ผ่อนผันการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดจากการดำเนินการของรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีต่อนายทุนชาวจีนที่เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนจีนแล้ว การเคลื่อนไหวของนายทุนจีนในกรณีที่รัฐไทยได้มีการปิดโรงเรียนจีน เนื่องจากโรงเรียนจีนเหล่านั้นไม่ได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และพระราชบัญญัติประถมศึกษา ในเดือนมกราคม พ.ศ.2477[3] ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกับนายทุนจีน ทั้งนี้การที่รัฐไทยได้ดำเนินการปิดโรงเรียนจีนที่รัฐไทยเห็นว่ามีการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวนั้น ได้ทำให้ชาวจีนในเมืองไทยพากันตื่นตระหนกกับการดำเนินการดังกล่าวของรัฐ และเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อชาวจีน ซึ่งก็คือการที่รัฐไทยมีความไม่พอใจต่อการดำเนินกิจการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนการสอนของคนจีน[4] รัฐไทยจึงได้มีการดำเนินการเพื่อที่จะเข้าควบคุมการดำเนินกิจการของโรงเรียนจีน ชาวจีนจึงเกิดความกังวลในการดำเนินการดังกล่าวของรัฐ และเกรงว่ารัฐอาจจะเข้าควบคุมการดำเนินกิจการในด้านอื่นๆ ของพวกตนอีก

ความตื่นตระหนกของคนจีนจากกรณีการปิดโรงเรียนจีนดังกล่าว ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของรัฐไทยต่อคนจีน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นภายใน

---

[3] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 46/2477. (2477). เรื่อง กระทรวงธรรมการขอออกคำแถลงการณ์เรื่องปิดโรงเรียนจีน วันที่ 16 มกราคม.

[4] แหล่งเดิม.

สังคมไทยได้ หากว่าชาวจีนในเมืองไทยต่างพากันเชื่อว่า การดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยนั้นเป็นเจตนาของรัฐไทยที่จะกีดกันการเรียนการสอนของชาวจีน จึงทำให้รัฐไทยต้องมีการขอออกแถลงการณ์ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2477 เพื่อสร้างความเข้าใจกับชาวจีนว่า การดำเนินการดังกล่าวของรัฐมิได้เป็นแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยมีนโยบายที่จะต่อต้านหรือกีดกันการดำเนินกิจการต่างๆ ของชาวจีน แต่การดำเนินการดังกล่าวของรัฐนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อที่จะควบคุมการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนต่างๆ ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นของชนชาติใดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวเท่านั้น[5] ซึ่งการแถลงการณ์ดังกล่าวของรัฐไทยนั้นคงจะมีส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจกับชาวจีนได้พอสมควร จึงทำให้ชาวจีนมิได้มีการเคลื่อนไหวใดๆ อีกภายหลังจากที่รัฐไทยได้มีการแถลงการณ์กับชาวจีนแล้ว

7.1.2 นายทุนจีนกับการแสดงความไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐไทย

7.1.2.1 นายทุนชาวจีนกับการตอบโต้การดำเนินการของรัฐไทย

นอกจากการแสดงความตื่นตระหนกของนายทุนจีนที่มีต่อการดำเนินการของรัฐไทยดังกล่าวจะเป็นกรณีที่แสดงให้เห็นถึงผลจากการดำเนินการของรัฐไทยต่อชาวจีน ซึ่งอาจจะเป็นผลที่มีต่อชาวจีนและสะท้อนกลับมาให้รัฐไทยต้องดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวที่ยังมิได้ส่งผลกระทบต่อรัฐและชาวจีนมากเท่าใดนักแล้ว ยังมีกรณีที่ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อนายทุนชาวจีนผู้มีส่วนสำคัญในการก่อตั้งโรงเรียนจีนนั้นได้สะท้อนกลับมาให้รัฐไทยต้องแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อรัฐและนายทุนจีนที่รุนแรงมากยิ่งขึ้นอีกด้วย นั่นก็คือ กรณีที่รัฐไทยได้ดำเนินการถอนอนุมัติการเทียบหลักสูตรประถมศึกษาของโรงเรียนจีน ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2477 ทำให้นายทุนจีนส่วนหนึ่งรู้สึกว่าได้รับความเดือดร้อน จึงเกิดความไม่พอใจต่อการดำเนินการดังกล่าวของรัฐเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากบทความในหนังสือพิมพ์สิ้นปี่ เมือง เซี่ยงไฮ้ ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2478 โดยมีชื่อบทความว่า “รัฐบาลสยามกระทำการกดขี่รังแกชาวจีนที่อาศัยเพื่อแสวงหาประโยชน์ของตน” ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกไม่พอใจและความเดือดร้อนที่ชาวจีนในเมืองไทยได้รับจากการที่รัฐไทยได้ดำเนินการกับโรงเรียนจีน ดังใจความว่า

> เมื่อวันก่อนนี้ผู้สืบข่าวของเราได้พบกับนายอึ้งเกี้ยงตง กรรมการผู้อำนวยการสมาคมนี้ (สมาคมชาวจีนต่างด้าว ประเทศจีน - - ผู้เขียน) ได้ให้คำสัมภาษณ์แก่เราว่า เมื่อเช้าวันนี้ได้รับโทรเลขจากกรุงเทพฯ มีมาว่าภายหลังจากที่รัฐบาลสยามได้กวดขันในเรื่องใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาแก่โรงเรียนจีนแล้ว บรรดาชาวจีนคณะต่างๆ ได้พากันคัดค้าน แต่รัฐบาลสยามก็หาได้เอาใจใส่ไม่ ซ้ำกลับบังคับให้โรงเรียนจีนใช้ภาษาไทยทำการสอน และแต่เดิมมาเคยอนุญาตให้

[5] แหล่งเดิม.

> สอนภาษาจีนได้ ๗ ชั่วโมง แต่เวลานี้อนุญาตให้สอนเพียง ๓ ชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนี้ยังบังคับให้โรงเรียนจีนทุกโรงเรียนไปจดทะเบียน การที่บังคับให้กระทำไปดั่งนี้ก็เนื่องมาจากต้องการจะละลายล้างโรงเรียนจีนให้หมดไป...เวลานี้พวกชาวจีนประมาณ ๓ ล้านคนซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศสยามได้รับความกดขี่ดั่งนี้ ต่างโอดร้องครวญครางกำลังรอความช่วยเหลือ และก็มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือ รัฐบาลของเราจะต้องคัดค้านให้เต็มที่ และขอให้คณะจีนทั้งหลายในประเทศร่วมใจพร้อมกันคอยช่วยส่งเสริมพวกชาวจีนที่ตกอยู่ในอันตรายนั้นด้วย[6]

จากการที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยได้รู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างมากจากการดำเนินการกับโรงเรียนจีนของรัฐไทย จึงทำให้นายทุนจีนมีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะตอบโต้การดำเนินการของรัฐออกมาในวงกว้างและค่อนข้างจะส่งผลกระทบกับผลประโยชน์ของรัฐ จนทำให้รัฐไทยต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2478 เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยที่เมื่อนายทุนจีนส่วนหนึ่งในเมืองไทยได้รับความเดือดร้อนอันเกิดจากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐต่อโรงเรียนจีน ก็ทำให้นายทุนจีนในเมืองไทยโดยมีสมาคมพาณิชย์จีนซึ่งเป็นศูนย์กลางของนายทุนชาวจีนในเมืองไทยเป็นแกนนำได้มีการรวมกลุ่มนายทุนชาวจีนและเรียกร้องไปยังชาวจีนที่อยู่ในเมืองจีนรวมไปถึงรัฐบาลจีนเพื่อให้ความช่วยเหลือในการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การดำเนินการกับโรงเรียนจีนของรัฐไทย[7]

สาเหตุที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยต้องเรียกร้องไปยังชาวจีนในเมืองจีนและรัฐบาลจีนนั้นก็อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่คนจีนเองก็ตระหนักดีถึงสถานะของตนเองในเมืองไทยเป็นอย่างดีจากกรณีที่ผ่านๆ มาว่าเมื่อเกิดกรณีที่รัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนแล้วชาวจีนในเมืองไทยมีการเคลื่อนไหวเพื่อขอร้องหรือเรียกร้องให้รัฐไทยผ่อนผันการดำเนินการดังกล่าวนั้นมักจะมิได้รับการปฏิบัติตามจากรัฐไทย เนื่องจากนายทุนจีนในเมืองไทยเพียงกลุ่มเดียวอาจจะขาดอำนาจต่อรองกับรัฐไทย แต่หากนายทุนชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยซึ่งเป็นกลุ่มที่บทบาททางเศรษฐกิจร่วมมือกับชาวจีนในเมืองจีนอันเป็นตลาดการค้าที่สำคัญของไทยก็อาจจะเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐไทยให้มีมากยิ่งขึ้น และอาจจะทำให้รัฐไทยผ่อนผันให้กับการดำเนินการดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยมีการร้องเรียนการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยไปยังกลุ่มชาวจีนในเมืองจีนเพื่อต่อรองกับรัฐไทย โดยชาวจีนได้ใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญของรัฐไทยใน

---

[6] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลหนังสือพิมพ์สิ้นป่อ เมืองเซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม.

[7] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 39/2478. (2478). เรื่อง สมาคมพาณิชย์จีนยุยงให้คนจีนบอยคอตสินค้าสยาม วันที่ 19 กรกฎาคม.

ตลาดเมืองจีนซึ่งก็คือ ข้าว มาเป็นประเด็นในการต่อรอง โดยที่ตลาดข้าวเมืองจีนซึ่งเป็นตลาดข้าวที่สำคัญของไทยจะขึ้นภาษีข้าวไทยหากรัฐไทยยังคงดำเนินการเพิกถอนอนุมัติการเทียบหลักสูตรประถมศึกษากับโรงเรียนจีน[8]

การเคลื่อนไหวดังกล่าวของนายทุนจีนสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการของรัฐไทยนั้นได้ส่งผลกระทบต่อชาวจีนเป็นอย่างมาก จึงทำให้นายทุนจีนออกมาตอบโต้รัฐไทยในแนวทางที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยการเรียกร้องให้รัฐบาลจีนขึ้นภาษีสินค้าข้าวไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีข้าวถึงการขึ้นภาษีสินค้าข้าวไทยในตลาดข้าวเมืองจีน แต่รัฐไทยก็ยังมิได้มีท่าทีที่จะยกเลิกการดำเนินการกับโรงเรียนจีนในเมืองไทย จึงทำให้นายทุนจีนใช้วิธีการตอบโต้การดำเนินการของรัฐที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยชาวจีนในประเทศจีนจะร่วมมือกันที่จะปิดการซื้อข้าวของไทย[9] ทั้งนี้เนื่องจากชาวจีนเห็นว่า หากรัฐไทยจะต้องสูญเสียตลาดข้าวในเมืองจีนซึ่งเป็นตลาดข้าวที่สำคัญ ก็น่าจะทำให้รัฐไทยได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากอันอาจจะทำให้รัฐไทยยุติการดำเนินการดังกล่าวกับโรงเรียนจีน

ดังจะเห็นได้จากบทความในหนังสือพิมพ์ไต้กวงป่อ ที่ฮ่องกง ฉบับวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ที่ได้กล่าวถึงการที่ชาวจีนในเมืองไทยรู้สึกไม่พอใจกับการดำเนินการกับโรงเรียนจีนของรัฐไทย จึงได้ร้องเรียนไปยังชาวจีนในเมืองจีนเพื่อที่จะให้เมืองจีนดำเนินการปิดข้าวไทย ดังใจความว่า

> เมื่อเร็วๆ นี้รัฐบาลสยามประกาศใช้กฎหมายบังคับโรงเรียนจีนที่สอนลูกหลานจีน...เป็นเหตุให้ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในที่นั้นไม่พอใจ จึ่งได้ตั้งผู้แทนกลับมาร้องทุกข์ในประเทศตน ขอให้รัฐบาลจีนจัดการคัดค้าน ให้ยกเลิกการกดขี่ชนจีนเสียโดยเร็ว...ถ้าไม่เป็นผลสำเร็จ ก็จะใช้วิธีบอยคอตต์เข้าเมืองไทยเป็นการแก้แค้น ข่าวว่านายเซียวฮุดเสงกลับไปสยามคราวนี้ ก็จะเจรจาเรื่องนี้กับรัฐบาลสยาม ถ้าไม่ได้ผลดีโดยบริบูรณ์แล้ว ภายหน้าคงจะทำให้การบอยคอตท์เข้าสยามเกิดเร็วขึ้นเป็นแน่ ประเทศสยามกับประเทศจีนเคยทำการค้าขายติดต่อกันเป็นอันดีมาเป็นเวลานาน ขอทราบว่ารัฐบาลสยามจะยอมสละผลประโยชน์เจียวหรือ...

---

[8] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 16/2478. (2478). เรื่อง สมาคมนักเรียนต่างด้าวเปิดประชุมเกี่ยวกับการขึ้นภาษีข้าวสยาม วันที่ 24 พฤษภาคม.

[9] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 47/2478. (2478), เรื่อง นายวิลาศ โอสถานนท์รายงานการไปประเทศจีน วันที่ 7 สิงหาคม.

ประเทศจีนเป็นตลาดการค้าเข้าที่หนึ่งของประเทศสยาม สังเกตตามสภาพการปัจจุบันก็ไม่น่าจะสละเสียได้[10]

จากการนำเสนอบทความดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนมีความเชื่อมั่นว่าเมืองจีนเป็นตลาดข้าวที่สำคัญของข้าวไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งรัฐไทยคงจะไม่ต้องการที่จะสูญเสียตลาดข้าวในเมืองจีนอันจะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมากไป ดังนั้นการที่นายทุนชาวจีนจะดำเนินการเพื่อปิดการซื้อข้าวไทยก็น่าจะทำให้รัฐไทยยุติการดำเนินการกับโรงเรียนจีน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในที่สุดแล้ว รัฐไทยก็มิได้ยกเลิกการดำเนินการดังกล่าวกับโรงเรียนจีน แต่การที่นายทุนจีนได้มีการดำเนินการตอบโต้ต่อการดำเนินการของรัฐไทยในแนวทางที่รุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าในระยะก่อนหน้านี้ น่าจะแสดงให้เห็นว่า การดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับชาวจีนเป็นอย่างมาก จึงทำให้นายทุนชาวจีนทั้งในเมืองไทยและในเมืองจีนเกิดการร่วมมือกันเพื่อที่จะตอบโต้การดำเนินการของรัฐไทย

แต่กระนั้นรัฐไทยก็มิได้มีการผ่อนผันหรือยุติการดำเนินการให้กับโรงเรียนจีน ทำให้ในที่สุดนายทุนชาวจีนก็คงจะยุติการเคลื่อนไหวเพื่อต่อรองกับรัฐไทยดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยได้ยกเลิกคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปัญหาจีนปิดข้าวไทยที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวคงจะสิ้นสุดลงแล้ว รัฐไทยจึงได้ยกเลิกคณะกรรมการดังกล่าวในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2478[11] โดยมิได้ปรากฏหลักฐานการยกเลิกการเพิกถอนการอนุมัติการเทียบหลักสูตรประถมศึกษาให้แก่โรงเรียนจีน ทั้งนี้การยุติการเคลื่อนไหวดังกล่าวของนายทุนชาวจีนอาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่นายทุนจีนเห็นว่า การใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อต่อรองกับรัฐไทยนั้นไม่ได้ผล

เนื่องจากรัฐไทยได้วางแนวทางในการแก้ปัญหาการที่จีนปิดข้าวไทยไว้แล้ว โดยการที่รัฐไทยจะพยายามหาตลาดแห่งใหม่หรือการที่รัฐไทยจะส่งข้าวไทยผ่านไปยังสถานที่อื่นก่อนที่จะส่งไปยังเมืองจีนอีกต่อหนึ่ง เพื่อที่จะปกปิดว่าข้าวนั้นมาจากเมืองไทยเพื่อให้ข้าวไทยยังคงสามารถที่จะขายได้ในตลาดเมืองจีน[12] และการที่นายทุนจีนไม่ซื้อข้าวจากไทยซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจีนที่มีความจำเป็นต้องนำเข้าข้าวจากภายนอกประเทศ เนื่องจากเมืองจีนมีประชากรเป็นจำนวนมากในขณะที่แหล่งผลิตข้าวของจีนนั้นมีอยู่อย่างจำกัด ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหากับชาวจีนทั้งชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เพาะปลูกและผู้ที่พ่อค้าทำหน้าที่

---

[10] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลหนังสือพิมพ์ไต้กวงป่อ เมืองฮ่องกง, ฉบับวันที่ 3 พฤษภาคม.

[11] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 127/2478. (2478). เรื่อง ตั้งซ่อมกรรมการต่างๆ และยุบกรรมการบางคณะ วันที่ 2 มีนาคม.

[12] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 29/2478. (2478). เรื่อง จีนปิดสินค้าข้าวสยาม วันที่ 24 มิถุนายน.

เป็นตัวแทนในการนำข้าวไทยไปขายในเมืองจีนและคนจีนในเมืองจีนที่จะต้องพึ่งข้าวไทย ดังจะเห็นได้จากบทความในหนังสือพิมพ์สิ้นปอ เมืองเซี่ยงไฮ้ ฉบับวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2478 ที่ได้กล่าวแสดงความกังวลในเรื่องดังกล่าว ดังใจความว่า

> เพื่อนร่วมชาติเราอาศัยอยู่ในประเทศสยามมีจำนวนมากกว่าที่อยู่ใน สิงคโปร์และฟิลลิบปิน เป็นชาวเมืองแต้จิ๋วประมาณ ๗๐ เปอร์เซนต์ นอกจากส่วนน้อยซึ่งทำการค้าขายและจัดการศึกษาแล้ว ผู้ที่อาศัยอยู่นานปีโดยมากมีอาชีพในการเพาะปลูก ในระหว่างหลายปีมานี้การค้าขายเจริญดีขึ้น รายได้ก็ค่อยๆ เพิ่มพูน...ถ้าเวลานี้บอยค๊อตกันจริงๆ แล้ว ถึงว่ารัฐบาลสยามต้องร้อนใจก็จริง แต่ชนจีนที่อาศัยอยู่ที่นั่นก็จะต้องรับความเสียหายไม่น้อยเหมือนกัน[13]

เหตุผลดังกล่าวนี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ในที่สุดนายทุนชาวจีนจึงยุติการใช้วิธีการปิดการซื้อข้าวไทยในการต่อรองเพื่อให้รัฐไทยยุติการดำเนินการกับโรงเรียนจีน แม้ว่ารัฐไทยจะยังไม่ยุติการเพิกถอนการอนุมัติการเทียบหลักสูตรประถมศึกษาให้กับโรงเรียนจีนก็ตาม สำหรับรัฐไทยนั้น ถึงแม้จะตระหนักว่า หากจีนดำเนินการขึ้นภาษีข้าวไทยหรือปิดตลาดข้าวไทยนั้นรัฐไทยก็จะได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก แต่รัฐไทยก็ได้วางแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการอื่นแทนที่จะยุติการดำเนินการกับโรงเรียนจีน ซึ่งก็เน้นย้ำให้เห็นว่า สำหรับรัฐไทยแล้วการเข้าควบคุมการดำเนินการของโรงเรียนจีน เป็นเรื่องที่สำคัญกับรัฐเป็นอย่างมาก รัฐไทยจึงเลือกที่จะยังคงดำเนินการเพื่อที่จะควบคุมการเรียนการสอนในโรงเรียนจีน

ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะว่าหากรัฐไทยยังคงอนุญาตให้โรงเรียนจีนยังคงการเรียนการสอนในลักษณะเดิมนั้น นอกจากจะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ สูญเสีย “พลเมือง” ที่ควรเป็นพลเมืองของรัฐไทยที่ควรจะให้ความช่วยเหลือและจงรักภักดีต่อเมืองไทยแล้วก็อาจจะทำให้สูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากตามมา เพราะนายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอยู่ในเมืองไทย ดังนั้นหากว่านายทุนชาวจีนสำนึกในลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนอยู่โดยตลอด ก็อาจจะทำให้มีการถ่ายเทผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเมืองไทยกลับออกไปยังเมืองจีนเป็นจำนวนมากเพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัว ญาติพี่น้องรวมไปถึงประเทศจีน

นอกจากการที่นายทุนจีนจะได้มีการแสดงการตอบโต้การดำเนินการของรัฐด้วยวิธีการดังกล่าวแล้ว นายทุนชาวจีนยังมีการปรับตัวต่อการดำเนินการของรัฐด้วยการเดินทางอพยพออกจากเมืองไทยเพื่อหลักเลี่ยงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพวกตน ดังจะเห็นได้จาก เมื่อรัฐไทยได้มีการ

---

[13] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลหนังสือพิมพ์สิ้นปอ เมืองเซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 30 เมษายน .

ดำเนินการปิดโรงเรียนจีนที่จังหวัดสงขลาทั้งหมด ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2477 เนื่องจากการที่โรงเรียนจีนได้มีการดำเนินการที่ขัดกับพระราชบัญญัติประถมศึกษา และพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ จึงทำให้เกิดข่าวลือในหมู่ชาวจีนในจังหวัดสงขลาว่า รัฐไทยจะควบคุมบุตรหลานชาวจีนโดยการห้ามมิให้บุตรหลานคนจีนออกนอกประเทศโดยมิได้รับอนุญาตในปี พ.ศ.2478 หากผู้ใดมีความประสงค์จะส่งบุตรหลานของตนออกไปจะต้องเสียเงินคนละ 100 –200 บาทบ้าง หรือถึง 500 บาทบ้าง ซึ่งผลจากข่าวลือดังกล่าวทำให้ชาวจีนในจังหวัดสงขลามีการส่งบุตรหลานชาวจีนออกนอกประเทศเป็นจำนวนมากผิดปกติภายหลังจากการดำเนินการปิดโรงเรียนจีนของรัฐไทย และชาวจีนยังได้มีปฏิกิริยาเคลื่อนไหวอื่นเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินการของรัฐไทยด้วยการที่ชาวจีนคิดที่จะไปจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นที่ปาดังเบซาร์ ในเขตไทรบุรีที่อยู่ภายนอกการปกครองของรัฐไทยอีกด้วย[14] เพื่อที่จะทำให้บุตรหลานของตนยังคงสามารถที่จะได้รับการศึกษาในโรงเรียนจีนเหมือนเช่นเดิม โดยมิได้รับผลกระทบจากการดำเนินการปิดโรงเรียนจีนและการใช้กฎหมายในการควบคุมการเรียนการสอนในโรงเรียนจีนของรัฐไทย

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนายทุนชาวจีนที่ทำให้นายทุนชาวจีนมีปฏิกิริยาตอบสนองและในการปรับตัวในลักษณะดังกล่าวนั้น ก็ได้ส่งผลให้รัฐไทยต้องมีการดำเนินการเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวและข่าวลือดังกล่าวในหมู่ชาวจีนนั้นได้ก่อให้เกิดปัญหากับรัฐไทยเอง เพราะว่านอกจากการที่ชาวจีนต่างพากันส่งบุตรหลานเดินทางออกนอกประเทศเป็นจำนวนมากผิดปกตินั้นจะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสีย “พลเมือง” ที่ควรจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและเจริญเติบโตอยู่ในเมืองไทย เพื่อที่จะได้เป็น “ชาวไทย” ตามที่รัฐไทยได้วางนโยบายไว้ที่ทำให้รัฐไทยได้มีการควบคุมการศึกษาภายในโรงเรียนจีนที่มีส่วนทำให้บุตรหลานคนจีนแตกแยกออกจากการเป็นชาวไทยดังกล่าว แต่เมื่อรัฐไทยได้ดำเนินการเพื่อที่จะควบคุมการศึกษาของคนจีนอย่างเข้มงวดดังกล่าว กลับทำให้ชาวจีนพากันส่งบุตรหลานของตนกลับไปยังเมืองจีนซึ่งยิ่งจะทำให้บุตรหลานคนจีนเหล่านั้นมีลักษณะชาวจีนในทางการเมืองมากยิ่งขึ้นจากการที่ได้กลับไปเติบโตและได้รับการศึกษาในเมืองจีน ซึ่งทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียบุตรหลานจีนที่จะกลายเป็น “พลเมืองไทย” ไป

นอกจากนั้นแล้วหากการเคลื่อนไหวและข่าวลือดังกล่าวมีการเผยแพร่ออกไปในหมู่ชาวจีนในวงกว้างมากยิ่งขึ้นก็อาจจะทำให้ชาวจีนพากันตื่นตระหนกกับข่าวลือที่ตนได้รับทราบ และอาจจะทำให้ชาวจีนในเมืองไทยในที่อื่นๆ ได้มีการเคลื่อนไหวออกมาในลักษณะเดียวกันซึ่งยิ่งจะก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากมีการนำเสนอข่าวการส่งบุตร

---

[14] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2. (2477). หนังสือผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, ลงวันที่ 20 ธันวาคม.

หลานคนจีนออกจากเมืองไทยในหัวข้อข่าวชื่อ “จีนปักษ์ใต้เร่งส่งลูกไปพ้นเมือง เกิดมีเสียงลือประหลาดทางสงขลาหาดใหญ่” ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์ ฉบับวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2477 ที่ได้กล่าวถึงการที่คนจีนในจังหวัดสงขลามีการส่งบุตรหลานเดินทางออกจากเมืองไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการที่มีข่าวลือว่ารัฐไทยจะเก็บเงินในการส่งบุตรหลานออกจากเมืองไทยถึง 500 บาท ในปี พ.ศ.2478 ดังใจความ

> บัดนี้ทางหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาได้ตื่นเต้นกันมากถึงเรื่องพ่อค้าจีนซึ่งอยู่ในจังหวัดสงขลาต่างรีบเร่งส่งลูกหลาน ไม่ว่าหญิงหรือชายออกไปต่างประเทศ โดยฉะเพาะไปปีนังมากที่สุด ประมาณว่าในระยะสองสามเดือนมานี้จำนวนเด็กที่จีนส่งไปจากเมืองไทยมีประมาณถึงห้าร้อย…เปนเพราะมีข่าวเล่าลือกันทางปักษ์ใต้ว่า ในราวต้นปี พ.ศ.2478 ที่จะถึงนี้ รัฐบาลสยามจะเรียกค่าธรรมเนียมแก่เด็กจีนที่ออกไปจากเมืองไทยถึงคนละ 500 จึงเปนเหตุให้บรรดาพวกจีนรีบส่งบุตรหลานออกไปเปนจำนวนมากกว่าธรรมดา[15]

การที่หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอข่าวดังกล่าวเท่ากับเป็นการเผยแพร่ข่าวลือดังกล่าวให้แพร่กระจายออกไปในหมู่ชาวจีนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลให้ชาวจีนในที่อื่นๆ พากันตื่นตกใจเกี่ยวกับข่าวลือในเรื่องดังกล่าว และทำให้มีการดำเนินการตามอย่างชาวจีนในจังหวัดสงขลาพากันส่งบุตรหลานจีนออกไปจากเมืองไทยหรืออย่างน้อยที่สุดก็อาจจะทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกวิตกกังวลกับข่าวลือและเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจกับการดำเนินชีวิตในเมืองไทย ดังเช่นที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฮั่วเฉียว ที่ออกในเมืองเซี่ยงไฮ้ ฉบับวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลอันเกิดจากข่าวลือดังกล่าว ดังใจความว่า

> ในขณะเดียวกันก็มีการโจทย์จรรย์ถึงเรื่องรัฐบาลสยามจะเก็บภาษีเด็กจีนออกนอกประเทศคนละ ๕๐๐ บาท อยู่เนืองๆ เป็นเหตุก่อให้เกิดการปริวิตกไปต่างๆ ยิ่งขึ้น[16]

จากการเผยแพร่ข่าวดังกล่าว ส่งผลให้ชาวจีนต่างพากันวิตกกังวลถึงการดำเนินการของรัฐไทยที่จะมีต่อชาวจีน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐไทยต้องมีการวางแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อที่จะลดความตื่นตระหนกและสร้างความเข้าใจกับชาวจีน รัฐไทยจึงได้ให้สำนักงานโฆษณาการออกคำแถลงการณ์เพื่อปฏิเสธข่าวลือที่เกิดขึ้นในจังหวัดสงขลาที่ว่า รัฐไทยจะห้ามการส่งบุตรหลานคนจีน

---

[15] “จีนปักษ์ใต้เร่งส่งลูกไปพ้นเมือง เกิดมีเสียงลือประหลาดทางสงขลาหาดใหญ่”, (2477). กรุงเทพฯ วารศัพท์, ฉบับวันที่ 5 มีนาคม.

[16] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลข่าวหนังสือพิมพ์ฮั่วเฉียว เซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 28 พฤษภาคม.

ออกนอกประเทศโดยมิได้รับอนุญาตในปี พ.ศ.2478 และเพื่อสร้างความเข้าใจในเหตุการณ์ที่รัฐไทยได้ปิดโรงเรียนจีนในจังหวัดสงขลา[17] ซึ่งการออกแถลงการณ์ดังกล่าวของรัฐไทยคงจะสามารถลดความตื่นตระหนกและการเคลื่อนไหวที่อาจจะก่อให้เกิดความวุ่นวายของชาวจีนได้พอสมควร ดังจะเห็นได้จากการที่หนังสือพิมพ์ฮั่วเฉียว ฉบับวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ได้เสนอว่า

> ภายหลังเมื่อปรากฏว่ารัฐบาลนั้น (รัฐบาลไทย - - ผู้เขียน) ไม่รับรองข่าวเรื่องนี้แล้ว และหนังสือพิมพ์ฉะบับนี้ก็ได้ลงให้ความเข้าใจในเรื่องนี้ว่าไม่เป็นความจริงแล้ว บรรดาชาวจีนทั้งหลายจึงค่อยมีความสงบใจ[18]

จากการดำเนินการของรัฐไทยกับชาวจีนดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยให้ความสำคัญกับการควบคุมการศึกษาของบุตรหลานชาวจีนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการศึกษาในโรงเรียนจีนในหลายพื้นที่ที่มีโรงเรียนจีนอยู่ และรัฐไทยก็มีความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวหากเห็นว่าโรงเรียนจีนมีการดำเนินการที่ผิดกฎหมายดังกล่าวก็มีการสั่งปิดโรงเรียนจีนโดยทันที โดยมิได้คำนึงว่าในพื้นที่นั้นจะเป็นพื้นที่ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นจนอาจจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองจากชาวจีนจนอาจจะก่อให้เกิดความวุ่นวายตามมาหรือไม่ จึงทำให้รัฐไทยได้มีการปิดโรงเรียนจีนในจังหวัดสงขลาเสียหมดจนทำให้ชาวจีนมีการเคลื่อนไหวที่นำไปสู่ความวุ่นวายจนซึ่งทำให้รัฐไทยต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่กระนั้นรัฐไทยก็มิได้ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการผ่อนผันให้กับโรงเรียนจีนแต่อย่างใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยให้ความสำคัญกับการควบคุมในเรื่องการศึกษาของบุตรหลานชาวจีนเป็นอย่างมาก

ในขณะเดียวกัน สำหรับชาวจีนแล้ว ชาวจีนก็ให้ความสำคัญกับการที่จะให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาในโรงเรียนจีนที่จะช่วยอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานของตนมีลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จาก เมื่อรัฐไทยได้มีการดำเนินการกับโรงเรียนจีนอันทำให้โรงเรียนจีนไม่สามารถที่จะทำการเรียนการสอนได้เช่นเดิม ชาวจีนก็จะมีปฏิกิริยาเคลื่อนไหวเพื่อที่จะเรียกร้องให้โรงเรียนจีนสามารถที่จะทำการเรียนการสอนได้เช่นเดิม หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้ใกล้เคียงกับการศึกษาแบบเดิม แต่เมื่อการเรียกร้องดังกล่าวของตนไม่เป็นผลสำเร็จ ชาวจีนก็จะหาวิธีให้บุตรหลานของตนยังคงสามารถที่จะได้รับการศึกษาแบบจีนได้เช่นเดิม โดยการส่งบุตรหลานของตนกลับไปรับการศึกษาที่เมืองจีน หรือในพื้นที่ที่มีโรงเรียนจีน

---

[17] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2. (2477). เรื่อง เสนอข่าวแถลงการณ์ปฏิเสธข่าวลือในจังหวัดสงขลาเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติ, ลงวันที่ 26 ธันวาคม.

[18] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลข่าวหนังสือพิมพ์ฮั่วเฉียว เซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 28 พฤษภาคม.

แบบจีนจัดตั้งอยู่ รวมไปถึงการคิดที่จะจัดตั้งโรงเรียนจีนของคนจีนในเมืองไทยขึ้นเองในพื้นที่ที่ไม่มีการควบคุมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนจีน เพื่อที่จะทำให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาในโรงเรียนจีนที่มิได้มีการควบคุมการเรียนการสอนตามแบบที่ชาวจีนต้องการได้เช่นเดิม แสดงให้เห็นถึงการที่ชาวจีนให้ความสำคัญกับการที่จะให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาแบบจีน

7.1.2.2 นายทุนชาวจีนกับการดึงรัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของรัฐไทย

นอกจากการแสดงความไม่พอใจด้วยการตอบโต้การดำเนินการของรัฐแล้ว นายทุนชาวจีนยังมีการแสดงความไม่พอใจด้วยการดึงรัฐบาลจีนให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองคนจีนในเมืองไทย ในรูปแบบของการขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับไทย ซึ่งนายทุนชาวจีนเห็นว่าน่าจะช่วยให้ชาวจีนได้รับการปกครองที่ดีขึ้นโดยมิได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของรัฐไทย ด้วยเหตุดังนี้ เมื่อรัฐบาลจีนได้รับทราบข่าวหรือข้อเรียกร้องจากนายทุนจีนในเมืองไทยเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐไทย รัฐบาลจีนก็จะเข้าเกี่ยวข้องในรูปแบบดังกล่าว แต่รัฐบาลไทยก็มักจะหลีกเลี่ยงการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนนับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จนกระทั่งถึงภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แล้ว[19] แต่รัฐบาลจีนก็มีความพยายามที่จะเข้ามาแทรกแซงการปกครองคนจีนในเมืองไทยอยู่โดยตลอด ดังนั้นเมื่อรัฐบาลจีนไม่สามารถเจรจาทำสัญญาสัมพันธไมตรีเพื่อแต่งตั้งผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจีนโดยตรงได้ จึงได้ใช้วิธีการในการขอแต่งตั้งข้าหลวงพาณิชย์จีนประจำเมืองไทยในปี พ.ศ.2475เพื่อเป็นตัวแทนของรัฐบาลจีนแทน

ทั้งนี้เนื่องจากการที่จีนเป็นตลาดสินค้าที่สำคัญของไทย จึงทำให้รัฐไทยไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการขอแต่งตั้งในครั้งนี้ได้ เนื่องจากหากรัฐไทยไม่ยินยอมให้จีนแต่งตั้งข้าหลวงพาณิชย์จีนก็จะทำให้สินค้าของไทยไม่สามารถที่จะส่งเข้าไปขายในเมืองจีนได้ อย่างไรก็ตาม รัฐไทยก็ยินยอมเพียงให้ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการค้าและการสลักหลังบัญชีสินค้าเท่านั้น โดยไม่ยินยอมให้มีหน้าที่อื่นใดอันเกี่ยวข้องกับการปกครองดูแลคนจีนโดยตรงหรือทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจการทางการทูตเป็นอันขาด[20] ทางรัฐบาลจีนจึงได้แต่งตั้ง นายตันซิวเม้ง หวั่งหลี เป็นข้าหลวงพาณิชย์จีนคนแรก โดยในระยะแรกเขาก็ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่มีต่อรัฐไทยในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้าเท่านั้น แต่ในเวลาต่อมาเมื่อรัฐบาลจีนเห็นว่าคนจีนในเมืองไทยไม่ได้รับความสะดวกในการ

---

[19] เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์, (2547). เชียวฮุดเสง สีบุญเรือง: ทัศนะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย,, หน้า 96 – 98.

[20] ปรารถนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีน พ.ศ.2457 – 2488. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยม, หน้า 142 – 143.

เดินทางกลับเมืองจีน รัฐบาลจีนจึงได้มีการเรียกร้องกับรัฐบาลไทยเพื่อที่จะขอเพิ่มอำนาจให้กับข้าหลวงพาณิชย์จีนให้สามารถออกหนังสือเดินทางให้แก่ชาวจีนได้ ซึ่งเท่ากับเป็นเพิ่มอำนาจให้กับข้าหลวงพาณิชย์จีนให้ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจการทางการทูตด้วย อันเป็นกระทำที่ขัดต่อข้อตกลงดังกล่าว รัฐไทยจึงมีความเห็นว่า "...จะยอมให้ไม่ได้..."[21] เนื่องจากรัฐไทยมีความเห็นว่าการออกหนังสือเดินทางนั้นเป็นอำนาจของผู้แทนฝ่ายทูตหรือกงสุลเท่านั้น ซึ่งรัฐบาลไทยถือว่าข้าหลวงพาณิชย์จีนไม่มีหน้าที่และฐานะอย่างเจ้าพนักงานทูตหรือกงสุล[22] แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยไม่ต้องการให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองคนจีนในเมืองไทย โดยการให้ชาวจีนมีผู้แทนเข้ามาปกครองดูแล แต่ต้องการที่จะให้ชาวจีนยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อเรียกร้องของรัฐบาลจีนจะไม่ประสบความสำเร็จ แต่จากการเคลื่อนไหวของรัฐบาลจีนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลจีนได้ตระหนักถึงความสำคัญของชาวจีนในเมืองไทย รัฐบาลจีนจึงต้องการที่จะเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทยเอง และยังได้สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของปฏิกิริยาตอบสนองหรือการปรับตัวต่อการดำเนินการของรัฐไทยต่อชาวจีนด้วยการพยายามดึงรัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยเมื่อรู้สึกว่าตนได้รับความไม่สะดวกจากรัฐไทยในการเดินทางกลับเมืองจีน

ดังนั้นการที่รัฐไทยไม่ยินยอมต่อข้อเรียกร้องดังกล่าว นอกจากจะเป็นเพราะ รัฐไทยไม่ต้องการที่จะให้ข้าหลวงพาณิชย์จีนทำหน้าที่เป็นผู้แทนทางการทูตแล้ว ยังอาจจะเกิดขึ้นเนื่องมาจากหากรัฐไทยยินยอมตามข้อเรียกร้องก็อาจจะทำให้ชาวจีนในเมืองไทยเกิดความรู้สึกชื่นชม รัฐบาลจีนที่ให้ความช่วยเหลือและต้องการที่จะกลับไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีนหรือมีความรู้สึกผูกพันและจงรักภักดีต่อรัฐบาลจีนมากยิ่งขึ้น

แม้ว่าการเคลื่อนไหวของรัฐบาลจีนดังกล่าวจะเป็นเพียงแต่การขอเพิ่มอำนาจให้กับข้าหลวงพาณิชย์จีน แต่การดำเนินการดังกล่าวก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่ชาวจีนพยายามดึงรัฐบาลจีนให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐบาลไทย ถึงแม้จะยังไม่มีการเรียกร้องขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีโดยตรงก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ในช่วงเวลาการดำเนินการของรัฐไทยยังไม่ส่งผลกระทบต่อชาวจีนมากนัก รัฐบาลจีนจึงยังไม่มีเหตุผลที่จะเข้ามาขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี

แต่ในระยะเวลาต่อมา เมื่อชาวจีนได้รับความเดือดร้อนจากการที่รัฐไทยได้มีการเพิกถอนการอนุมัติการเป็นโรงเรียนประถมศึกษาแก่โรงเรียนจีนจำนวนหนึ่งนั้น ทำให้ชาวจีนรู้สึกว่ารัฐบาล

---

[21] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 13/2476. (2476). เรื่อง ข้าหลวงพาณิชย์จีนขออนุญาตออกหนังสือเดินทางให้แก่คนจีนที่จะกลับประเทศจีน, วันที่ 8 สิงหาคม.

[22] แหล่งเดิม.

ไทยทำการกดขี่และไม่ให้ความยุติธรรมแก่คนจีน จึงทำให้นายทุนชาวจีนมีการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีน ดังที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไต้กวงป่อ เมืองฮ่องกง ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ.2478 ถึงการที่ชาวจีนในเมืองไทยได้มีการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีนถึงความเดือดร้อนของชาวจีนอันเกิดจากการดำเนินการของรัฐไทย ดังใจความว่า

> เหตุที่รัฐบาลสยามออกกฎหมายอันรุนแรงใช้บังคับกดขี่ชนจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นเมือง กระทำให้ชนจีนที่นั่นไม่พอใจนั้น ต่อมาชนจีนในสยามได้ขอร้องมายังประเทศปิตุภูมิของตน ขอให้บอยค๊อตเข้าสารสยามที่ส่งเข้ามาจำหน่ายเพื่อบีบเส้นชีวิตแห่งเศรษฐกิจของสยาม และเตือนใจรัฐบาลสยามให้รู้สำนึกเสียบ้าง[23]

แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนซึ่งเป็นแกนนำของชาวจีนในเมืองไทยได้มีการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีน จึงทำให้รัฐบาลจีนได้มีการเคลื่อนไหวทั้งการให้ความร่วมมือกับชาวจีนในเมืองไทยปิดการซื้อข้าวไทยดังที่ได้กล่าวไปแล้ว รัฐบาลจีนยังได้เรียกร้องเพื่อขอเจรจาทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลไทยอีกด้วย ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2478 ว่า รัฐบาลจีนได้มีการทาบทามรัฐบาลไทยเพื่อขอเจรจาทำหนังสือสัญญาสัมพันธไมตรี ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลจีนได้รับทราบข่าวจากนายทุนชาวจีนในเมืองไทยว่า “...รัฐบาลสยามกดขี่คนจีนที่เข้ามาอยู่อาศัยอยู่ในประเทศนี้ เช่น แกล้งปิดโรงเรียนจีน...”[24] รัฐบาลจีนจึงต้องการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีเพื่อที่จะทำให้คนจีนในเมืองไทยมีผู้แทนของรัฐบาลจีนเข้ามาปกครองดูแลโดยตรง อันน่าจะทำให้คนจีนมีอำนาจต่อรองกับรัฐบาลไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้นซึ่งคงจะช่วยบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของคนจีนได้

นอกจากการเรียกร้องของรัฐบาลจีนแล้ว นายทุนชาวจีนในเมืองไทยก็ยังได้มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อสนับสนุนการขอเจรจาทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีของรัฐบาลจีน ดังปรากฏในบทความของผู้ใช้ชื่อว่า ส. กิม ฮวด ในหนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ.2478 ในเรื่อง “ปัญหาการทำสัญญาระหว่างจีนกับสยาม” ดังใจความว่า

> การทำสัญญาระหว่างจีนกับสยามหากจะเปรียบกับก่อนๆ นี้ ดูค่อยๆ กระเตื้องและคึกคักขึ้นมาก...เพื่อเปนความรู้ของประชาชนทั้งหลาย เราจะได้ทำความเข้าใจกันดังต่อไปนี้ ๑. พูดถึงสัมพันธภาพระหว่างสองชาติ ดินแดนก็อยู่ติดต่อกัน การเกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจก็เปนไปโดยสนิธสนม...ถ้าพูดตามหลัก

---

[23] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลลงหนังสือพิมพ์ไต้กวงป่อ เมืองฮ่องกง, ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม.

[24] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่41/2478. (2478)., เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับจีน วันที่ 24 กรกฎาคม.

> เศรษฐกิจแล้ว ประเทศจีนได้ช่วยพยุงสยามมากทีเดียว...เพราะฉะนั้นสิ่งที่สยามจะต้องรีบเร่งจัดการก็คือ ทำสัญญาพาณิชยระหว่างจีนและสยามเสีย...๒.จีนและสยามต่างก็เปนประเทศเอกราชทางบูรพาทิศ ต่างก็เปนสมาชิกของสันติบาตชาติ...เพื่อดำรงความเกี่ยวพันธ์กันนี้ให้ถาวรต่อไป ควรจะเจริญทางพระราชไมตรีซึ่งกันและกัน...๓.ถ้าเราหยิบยกเอาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างสองชาตินี้มาแยกดูแล้ว ยิ่งให้เรามีความเชื่อแน่ว่าสยามต้องรีบเร่งทำสัญญาไมตรีกันโดยเร็ว[25]

แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนบทความนี้ซึ่งดูจากชื่อที่ใช้ในการเขียนก็น่าจะเป็นชาวจีนหรือบุตรหลานของชาวจีนได้ให้การสนับสนุนการที่รัฐบาลจีนจะขอเจรจาทำสนธิสัญญากับรัฐบาลไทย และต้องการให้ทั้งชาวจีนและชาวไทยร่วมกันสนับสนุนการขอทำสนธิสัญญาดังกล่าว ซึ่งหากผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามการชี้แจงของบทความนี้ก็อาจจะทำให้การเรียกร้องให้รัฐบาลไทยทำสนธิสัญญากับรัฐบาลจีนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อันอาจจะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลไทยในเรื่องดังกล่าว

นอกจากบทความนี้จะแสดงการสนับสนุนการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีและต้องการกระตุ้นให้เกิดกระแสการสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวแล้ว บทความนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การที่รัฐบาลจีนและนายทุนชาวจีนได้มีการเรียกร้องและแสดงความต้องการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลไทยนั้นเกิดขึ้นเนื่องจาก ความเดือดร้อนและความรู้สึกไม่พอใจที่ชาวจีนได้รับจากการดำเนินการของรัฐไทย จึงทำให้ชาวจีนเห็นว่าทางที่จะแก้ปัญหาและทำให้มิตรภาพของจีนและไทยแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นก็คือการที่จะต้องให้รัฐบาลจีนได้ทำสนธิสัญญากับรัฐบาลไทย ดังใจความว่า

> เราได้สังเกตดูรัฐบาลสยามได้ประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษาทำให้โรงเรียนหายใจไม่ทั่วท้อง...ความมุ่งหมายของรัฐบาลสยามจะมีอย่างไรเราไม่ทราบด้วย ความสัมพันธ์อันสนิทสนมที่มีมาแต่ปางก่อนอาจจะต้องขาดสบั้นลงโดยพระราชบัญญัติต่างๆ นี้ก็ได้ จากเหตุผลเหล่านี้ สัมพันธภาพระหว่างจีนและสยามไม่มีหวังที่จะมีโอกาศงอกเงยขึ้นอีกแล้ว เรากล้าพูดได้ว่า ถ้ายังจะหวังการฟื้นฟูไมตรีภาพเพื่อไว้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ก็มีแต่จะรีบเร่งเจริญทางพระราชไมตรีกันทางเดียวเท่านั้น[26]

แสดงให้เห็นว่า การที่รัฐบาลจีนและนายทุนชาวจีนได้ร่วมกันเรียกร้องให้รัฐบาลไทยทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากการที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการกับโรงเรียนจีน จึงทำให้คนจีนเกิดความรู้สึกไม่พอใจและได้มี

---

[25] ส. กิมฮวด. (2478). "ปัญหาการทำสัญญาระหว่างจีนกับสยาม", หลักเมือง, ฉบับวันที่ 4 มิถุนายน.

[26] แหล่งเดิม.

การร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีน ซึ่งวิธีการที่จะช่วยชาวจีนได้ก็คือ การให้รัฐบาลจีนสามารถเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทยโดยตรง ด้วยการขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทย

แม้ว่าจะมีกระแสการเรียกร้องให้มีการทำสนธิสัญญาระหว่างทั้งสองชาติทั้งจากรัฐบาลจีนและในหมู่ชาวจีนในเมืองไทย แต่รัฐไทยก็ยังคงมีความเห็นว่าในดังกล่าวว่า "...ควรประวิงไว้..."[27] ทั้งนี้เนื่องมาจากรัฐไทยเห็นว่าในเมืองไทยนั้นมีชาวจีนเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก หากต้องกลับไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีนที่ยังมีสถานะที่ไม่มั่นคงก็อาจจะก่อให้เกิดความวุ่นวายตามมาและอาจจะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมากจากการที่ชาวจีนต้องไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีน[28] ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงยังไม่ต้องการทำสนธิสัญญากับจีน

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนก็ยังคงพยายามที่จะเข้ามาดูแลชาวจีนในเมืองไทย จึงทำให้รัฐบาลจีนที่ถึงแม้จะไม่สามารถแต่งตั้งผู้แทนทางการทูตเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนโดยตรงได้ จึงได้ใช้รูปแบบของการส่งผู้แทนรัฐบาลจีนเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยแทน ดังจะเห็นได้จากภายหลังจากที่รัฐไทยได้ดำเนินการกับโรงเรียนจีน และรัฐบาลจีนได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาลไทยในการขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีนั้น รัฐบาลจีนจึงได้ใช้การติดต่อกับรัฐบาลไทย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2478 เพื่อที่จะทราบความคิดเห็นของรัฐบาลไทยในการขอส่งผู้แทนจากรัฐบาลจีนเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยว่า รัฐไทยจะอำนวยความสะดวกแก่ผู้แทนรัฐบาลจีนหรือไม่[29] ซึ่งรัฐไทยก็ตอบรับในการที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่รัฐบาลจีนตามสมควร แต่เนื่องจากการที่รัฐไทยได้ยืนยันถึงการที่รัฐไทยจะยังไม่ทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีน จึงทำให้รัฐไทยต้องยืนยันมติในการให้การต้อนรับผู้แทนรัฐบาลจีนว่าเป็นการต้อนรับ "...ซึ่งไม่ใช่ทางราชการ..."[30]

จากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาลจีน น่าจะสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลจีนพยายามที่จะแสดงให้ทั้งชาวจีนและรัฐบาลไทยเห็นว่า รัฐบาลจีนยังคงให้ความสำคัญกับชาวจีนในเมืองไทยในฐานะที่เป็น "พลเมือง" ของจีน จึงทำให้รัฐบาลจีนมีความพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือและดูแลชาวจีนในเมืองไทย อันอาจจะทำให้คนจีนในเมืองไทยรู้สึกพึงพอใจต่อการให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลจีน และตระหนักสำนึกถึงการเป็น "พลเมืองจีน" อันจะทำให้ชาวจีนให้ความช่วยเหลือกิจการต่างๆ ภายในเมืองจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลจีนต้องการ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการ

---

[27] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 41/2478. (2478)., เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับจีน วันที่ 24 กรกฎาคม.

[28] แหล่งเดิม.

[29] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 58/2478. (2478)., เรื่อง รัฐบาลจีนจะส่งข้าราชการเข้ามาเยี่ยมแสดงสันถวะไมตรี วันที่ 30 สิงหาคม.

[30] แหล่งเดิม.

ดังกล่าวของรัฐบาลจีนนั้นเป็นการเคลื่อนไหวอันเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อการที่รัฐไทยได้ดำเนินการกับชาวจีน ด้วยเหตุนี้แม้ว่ารัฐไทยจะให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้แทนรัฐบาลจีนที่จะเข้ามาเยี่ยมเยียนดูแลคนจีนในเมืองไทยตามสมควร แต่รัฐไทยก็พยายามยืนยันให้ทั้งชาวจีนและรัฐบาลจีนเห็นว่า การให้การต้อนรับนั้นเป็นการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยก็ยังมิได้มีความสัมพันธ์ที่เป็นทางการกับรัฐบาลจีน และรัฐบาลไทยก็เห็นว่า การเข้ามาเยี่ยมเยียนคนจีนของผู้แทนรัฐบาลจีนนั้นก็เป็นเพียงการมาเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุขของชาวจีนโดยทั่วไป มิได้เป็นการเดินทางเข้ามาในฐานะผู้ปกครองของคนจีนแต่อย่างใด ทั้งนี้รัฐบาลไทยยังคงถือเป็นผู้ปกครองคนจีนในเมืองไทยอย่างเป็นทางการจึงกำหนดให้การเยี่ยมเยียนนั้นเป็นไปตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนด

การที่รัฐไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองให้การตอบรับการที่คณะผู้แทนรัฐบาลจีนจะเดินทางเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยนั้น ทำให้คณะผู้แทนจีน 15 คนสามารถที่จะเดินทางเข้ามาเมืองไทยได้ โดยคณะผู้แทนรัฐบาลจีนได้เดินทางออกจากเมืองเซี่ยงไฮ้เพื่อเดินทางเข้ามาในเมืองไทยในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2479 และได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยทั้งในภาคเหนือและภาคใต้[31] ซึ่งการที่คณะผู้แทนรัฐบาลจีนสามารถที่จะเดินทางไปเยี่ยมเยียนชุมชนคนจีนได้อย่างสะดวกนั้น ก็เนื่องมาจากการที่รัฐไทยให้การอำนวยความสะดวกแก่คณะผู้แทนจีน แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐบาลจีนจะได้มีความพยายามแสดงให้คชาวจีนเห็นถึงการที่รัฐบาลจีนให้ความสำคัญและต้องการที่จะเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทยมากเพียงใดก็ตาม แต่การดำเนินการของรัฐบาลจีนจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็จะต้องได้รับการยินยอมจากรัฐบาลไทยในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งยิ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงอำนาจของรัฐบาลไทยในการปกครองชาวจีน

นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงสถานะความไม่เข้มแข็งของรัฐบาลจีนที่ยังไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะดำเนินการต่อรองกับรัฐบาลไทยเพื่อที่จะให้ข้อเรียกร้องหรือความต้องการของตนประสบความสำเร็จไปได้ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลจีนจะส่งคณะผู้แทนรัฐบาลจีนเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยนั้นก็จะต้องดำเนินไปภายใต้การเห็นชอบของรัฐไทย ทั้งในเรื่องของการให้การต้อนรับที่รัฐไทยยืนยันถึงการให้การต้อนรับอย่างไม่เป็นทางการ และการที่จะเดินทางไปยังสถานที่ใดๆ ในเมืองไทย รวมไปถึงระยะเวลาที่จะอยู่ในเมืองไทยก็จะต้องให้รัฐไทยเห็นชอบ ดังจะเห็นได้จากการที่จากแต่เดิมรัฐบาลจีนได้ขออนุญาตให้คณะผู้แทนจีนอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลา 3 สัปดาห์ แต่เมื่อเดินทางเข้ามาแล้วคณะผู้แทนจีนเห็นว่าควรจะขยายเวลาในการอยู่ในเมืองไทย

---

[31] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2479. (2479)., เรื่อง รัฐบาลจีนจะส่งข้าราชการ 15 นายเข้ามากรุงเทพฯ, วันที่ 27 พฤษภาคม.

ออกไปเป็น 4 สัปดาห์ จึงต้องขออนุมัติจากรัฐบาลไทยก่อน ซึ่งรัฐบาลไทยก็อนุญาตให้กับการขอขยายเวลาของคณะผู้แทนจีน ทำให้คณะผู้แทนจีนสามารถที่จะเดินทางเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยได้เป็นระยะเวลานานมากยิ่งขึ้น[32]

นอกจากการอนุญาตให้คณะผู้แทนรัฐบาลจีนเดินทางเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทย จะเป็นการที่รัฐไทยพยายามแสดงให้ชาวจีนเห็นถึงความปรารถนาดีที่รัฐไทยมีต่อชาวจีน เพื่อเป็นการลดความไม่พอใจของชาวจีนอันเกิดจากการดำเนินการของรัฐไทยต่อชาวจีนที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้านี้ เพื่อที่จะทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกที่ดีขึ้นต่อรัฐไทยและพอใจที่จะอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลไทยต่อไป โดยไม่เรียกร้องให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของไทยแล้ว ยังมีการดำเนินการของรัฐไทยที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยไม่ต้องการให้ชาวจีนไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีน ซึ่งก็คือ การปฏิเสธการที่รัฐบาลจีนขอตั้งผู้แทนชนิดที่ไม่ใช่การทูต (non diplomatic agent) ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2481[33]

การที่รัฐบาลจีนได้เรียกร้องมายังรัฐบาลไทยเพื่อขอแต่งตั้งผู้แทนชนิดไม่ใช่การทูตนั้นก็เกิดขึ้นเนื่องจากการที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับชาวจีน โดยมีการจับชาวจีนตามโรงสูบฝิ่นต่างๆ ประมาณ 4,700 คน เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2481[34] ทำให้เมื่อรัฐบาลจีนได้รับทราบการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยจึงเกิดความกังวลว่าการดำเนินการของรัฐไทยนั้นจะเป็นลักษณะของการต่อต้านชาวจีนในเมืองไทยโดยได้รับแรงกดดันจากญี่ปุ่น เนื่องจากในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นกำลังเกิดสงครามกับจีนและได้มีการสู้รบกันเรื่อยมานับตั้งแต่ที่ญี่ปุ่นได้เริ่มรุกรานจีนในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2480[35] รัฐบาลจีนจึงได้ให้เอกอัครราชทูตจีน ประจำกรุงลอนดอนสอบถามไปยังอัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอนถึงการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทย เพื่อที่จะได้ทราบถึงสาเหตุที่รัฐไทยได้ดำเนินการจับกุมชาวจีนเป็นจำนวนมาก และทราบว่ารัฐไทยได้ดำเนินการเช่นใดกับชาวจีนที่ถูกจับกุมทั้งหมด

รัฐบาลไทยก็ได้ตอบเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจกับรัฐบาลจีนว่า การดำเนินการกับชาวจีนดังกล่าวของรัฐไทยมิได้เกิดขึ้นจากการที่รัฐไทยต่อต้านชาวจีนโดยได้รับแรงกดดันจากญี่ปุ่น เพราะรัฐไทยถือหลักความเป็นกลางในปัญหาระหว่างจีนกับญี่ปุ่นที่กำลังเกิดขึ้นและไม่มีนโยบายที่จะ

---

[32] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 12/2479. (2479)., เรื่อง เงินค่าใช้จ่ายในการรับรองคณะข้าหลวงเศรษฐกิจจีน, วันที่ 22 มิถุนายน.

[33] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10 . (2481).เรื่อง รัฐบาลจีนขอตั้งเอเยนต์ชะนิดไม่ใช่เป็นการทูตในประเทศไทย, วันที่ 17 พฤศจิกายน.

[34] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง เอกอัครราชทูตจีน ณ กรุงลอนดอน มาถามเรื่องการจับจีนในกรุงเทพฯ, ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

[35] ทวีป วรดิลก. (2538). ประวัติศาสตร์จีน, กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, หน้า 748.

ต่อต้านชาวจีน แต่การที่รัฐไทยจำเป็นที่จะต้องจับกุมชาวจีนนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะจัดการกับคนจรจัดที่ไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้และต้องตกเป็นภาระของประชาชนในประเทศ ดังเช่นที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2481 ที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นถึงนโยบายเกี่ยวกับคนต่างด้าวว่า รัฐไทยมิได้มีนโยบายที่จะกีดกันการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยของคนต่างด้าว รวมถึงชาวจีน หากว่าชาวจีนนั้นสามารถที่จะเสียค่าธรรมเนียมในการเข้าเมืองและเลี้ยงดูตนเองได้เมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองไทย แต่ถ้าหากชาวจีนนั้นต้องตกเป็นภาระเลี้ยงดูของประชาชนแล้วรัฐไทยก็จะไม่อนุญาตให้ชาวจีนคนนั้นดำรงอยู่ในเมืองไทย ดังใจความว่า

> กระทรวงการต่างประเทศได้พิจารณาแล้วเห็นว่า คนต่างด้าวที่จะเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสยาม ถ้าสามารถที่จะเสียเงินค่าธรรมเนียมเข้าเมืองและปฏิบัติถูกต้องตามพระราชบัญญัติเข้าเมืองแล้ว ก็ไม่น่าจะกีดกันอย่างไร... เมื่อเห็นว่าเป็นบุคคลที่จะไม่ตกเป็นภาระประชาชนจะต้องเลี้ยงดูแล้ว ก็อนุญาตให้อยู่ต่อไปได้ ถ้าหากเห็นว่าน่าจะตกเป็นภาระที่ประชาชนจะต้องเลี้ยงดูแล้วหรือเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจก็ไม่อนุญาตให้อยู่[36]

การที่รัฐไทยต้องดำเนินการจับกุมชาวจีนจรจัดจำนวนมาก็เนื่องมาจากรัฐไทยต้องดูแลรับผิดชอบความสงบสุขเรียบร้อยภายในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลไทยเป็นห่วงพ่อค้าจีนที่เป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทยจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูคนจรจัดเหล่านี้ รัฐไทยจึงได้มีการจับกุมคนจรจัดที่ไปอาศัยอยู่ตามโรงฝิ่นทั้งที่เป็นชาวจีนและคนสัญชาติอื่น รวมไปถึงชาวไทยด้วย ดังที่ปรากฏในหนังสือของอัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน ลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2481 มีใจความว่า

> การกระทำของตำรวจในเรื่องนี้ มิได้กระทำเพราะเกลียดจีนเลย เพราะในพวกที่ถูกจับโดยหาว่าเป็นคนจรจัดประมาณ ๕๐๐๐ คนนี้ มีคนไทยราว ๕๐๐ คน และคนสัญชาติอื่นด้วย...คนเหล่านี้เป็นคนซึ่งขืนปล่อยไว้จะรบกวนประชาชน และนำมาซึ่งการยุ่งยากต่อการปกครอง อีกประการหนึ่ง รัฐบาลสยามก็ต้องคิดเป็นห่วงทางหมู่พ่อค้าจีนในประเทศสยามอยู่มาก จึ่งต้องพยายามป้องกันไม่ให้

---

[36] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 35/2481. (2481)., เรื่อง จีนและยิวจะเข้ามาประเทศสยาม วันที่ 14 ตุลาคม.

การกระทำของบุคคลซึ่งไม่ต้องการเหล่านั้น ไปทำความเดือดร้อนให้แก่หมู่พ่อค้าประชาชนได้[37]

จะเห็นได้ว่า รัฐไทยได้มีการอธิบายให้ผู้แทนรัฐบาลจีนเข้าใจถึงสาเหตุที่รัฐไทยต้องมีการดำเนินการจับกุมชาวจีนเป็นจำนวนมาก โดยพยายามแสดงให้เห็นว่าการจับกุมนั้นก็เป็นการดำเนินการกับคนจรจัดหลายๆ ชาติ มิได้เจาะจงที่จะดำเนินการกับชาวจีนเท่านั้น และที่ต้องดำเนินการจับกุมที่อาจจะมองว่าเป็นการดำเนินการที่รุนแรงก็เนื่องมาจากการที่รัฐคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาวจีนส่วนใหญ่ที่อยู่ในเมืองไทยว่าอาจจะต้องสูญเสียผลประโยชน์และได้รับความเดือดร้อนหากปล่อยให้ชาวจีนที่เป็นคนจรจัดเหล่านี้พักอาศัยอยู่ตามโรงฝิ่นต่อไป ซึ่งการที่รัฐไทยใช้เหตุผลเรื่องการดำเนินการกับคนจรจัดทุกชาติอย่างเท่าเทียมกันและการคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนจีนส่วนใหญ่นั้นน่าจะแสดงให้เห็นว่า รัฐไทยตระหนักดีถึงความไม่พอใจและความต้องการที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองชาวจีนในเมืองไทยของรัฐบาลจีน โดยการที่รัฐบาลจีนอาจจะหยิบยกการปกครองที่ไม่เป็นธรรมของรัฐบาลไทยขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องให้ชาวจีนต่อต้านรัฐบาลไทยและต้องการให้รัฐบาลจีนเข้ามาปกครองแทน รัฐบาลไทยจึงได้ยกเหตุผลเพื่อแสดงให้เห็นถึงการดำเนินการที่ธรรมและเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชาวจีนโดยส่วนรวม ซึ่งถือว่าเหตุผลดังกล่าวเกิดจากการเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดีของรัฐบาลไทย จึงทำให้เหตุผลในการดำเนินการของรัฐไทย “...เป็นที่พอใจของรัฐบาลจีน และขอขอบใจมาด้วย...”[38]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำตอบของรัฐไทยจะเป็นที่พอใจแก่รัฐบาลจีน และทำให้รัฐบาลจีนเข้าใจถึงความจำเป็นที่รัฐไทยต้องมีการดำเนินการกับคนจีนในลักษณะดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่จากการที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการจับกุมชาวจีนก็ยังคงทำให้รัฐบาลจีนเห็นว่า รัฐบาลจีนควรที่จะส่งผู้แทนเข้ามาดูแลและให้ความช่วยเหลือชาวจีนในเมืองไทย โดยรัฐบาลจีนได้ใช้สถานการณ์การที่รัฐไทยจะต้องจับกุมชาวจีนจรจัดนั้นเป็นเหตุผลในการที่รัฐบาลจีนจะขอตั้งผู้แทนชนิดไม่ใช่การทูตเข้ามาเพื่อช่วยดูแลคนจีนและช่วยลดปัญหาของรัฐบาลไทยอันเกิดขึ้นจากคนจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย [39]

---

[37] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง หนังสือเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอนถึงรัฐมนตรีว่ากระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

[38] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง หนังสือเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอนถึงรัฐมนตรีว่ากระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

[39] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง เอกอัครราชทูตจีน ณ กรุงลอนดอน มาถามเรื่องการจับจีนในกรุงเทพฯใ, ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

การดำเนินการของรัฐบาลในครั้งนี้ที่จะขอแต่งตั้งเพียงแค่ผู้แทนชนิดไม่ใช่การทูตนั้นก็เกิดขึ้นเนื่องมาจากการที่รัฐบาลจีนตระหนักดีจากการเรียกร้องที่ผ่านๆ มาว่า อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยก็คงจะไม่ยินยอมที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนอันจะทำให้รัฐบาลจีนมีผู้แทนทางการทูตประจำเมืองไทยในช่วงเวลานี้อย่างแน่นอน รัฐบาลจีนจึงได้พยายามหาวิธีการอื่นที่จะทำให้รัฐบาลจีนสามารถที่จะมีผู้แทนของรัฐบาลเข้ามาดูแลชาวจีนในเมืองไทยได้ รัฐบาลจีนจึงได้หลีกเลี่ยงไปขอตั้งเพียงแค่ผู้แทนที่ไม่ใช่การทูตซึ่งคงจะเห็นว่าหากมิใช่ผู้แทนทางการทูตอย่างเป็นทางการประกอบกับการให้เหตุผลในการแต่งตั้งว่าเพื่อจะได้ช่วยระงับปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากชาวจีนให้แก่รัฐบาลไทย ก็คงจะทำให้รัฐไทยเห็นด้วยกับการขอแต่งตั้งผู้แทนจีน ดังปรากฏในรายงานเรื่องเอกอัครราชทูตจีน ประจำกรุงลอนดอน มาถามถึงเรื่องการจับจีนในกรุงเทพฯ ลงวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2481 ที่ได้กล่าวถึงสาเหตุและเหตุผลที่รัฐบาลจีนขอแต่งตั้งผู้แทนชนิดไม่ใช่การทูต ดังใจความว่า

> เดิมรัฐบาลจีนตั้งใจจะขอตั้งอัครราชทูต ณ กรุงเทพฯ แต่เข้าใจว่า ทางรัฐบาลสยามคงจะขัดข้อง บัดนี้จะขอตั้งแต่เพียง agent ชนิดไม่ใช่เป็นอย่างทูต (not diplomatic representative) หากแต่เป็น agent ของรัฐบาลเฉยๆ เพื่อช่วยดูแลจีนและช่วยระงับความลำบากแก่รัฐบาลที่เกิดขึ้นจากคนชนชาวชาติจีน รัฐบาลจีนเข้าใจว่า จะเป็นประโยชน์แก่กันทั้งสองฝ่าย[40]

แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยยังคงยืนยันในนโยบายเดิมที่ไม่ต้องการที่จะให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองชาวจีนในเมืองไทย โดยให้เหตุผลของการที่รัฐไทยปกครองชาวจีนเสมือนเป็นคนไทยอยู่แล้ว ดังปรากฏในเหตุผลที่อัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอนได้ให้กับเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงลอนดอนในรายงานของอัครราชทูตไทยถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2481 มีใจความว่า

> ชนชาติจีนในสยามนั้น ได้รับการปฏิบัติเหมือนคนไทยอยู่แล้ว ทำอะไรก็ได้อย่างไทย เข้าไหนเข้าได้ทุกทาง ฉะนั้นเห็นว่าทางรัฐบาลจีนไม่น่าจะเป็นห่วงเลยในเรื่องนี้[41]

การตอบของอัครราชทูตไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยไม่ต้องการให้รัฐบาลจีนได้มีผู้แทนไม่ว่าจะเป็นผู้แทนทางการทูตหรือไม่ใช่ผู้แทนทางการทูตเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทย หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า รัฐไทยเห็นว่าชาวจีนเป็นเสมือนคนไทยอยู่แล้ว ดังนั้น

---

[40] แหล่งเดิม.

[41] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง หนังสือเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอนถึงรัฐมนตรีว่ากระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

ชาวจีนก็ควรอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทยและตระหนักสำนึกในการเป็นชาวไทยมากกว่าการเป็นชาวจีนและรัฐบาลจีนก็ไม่ควรที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทย

จากการรัฐบาลจีนยังคงให้ความสำคัญกับชาวจีนในเมืองไทยอยู่โดยตลอด ดังนั้น เมื่อชาวจีนในเมืองไทยได้รับรับความเดือดร้อนหรือได้รับการดำเนินการที่รุนแรงมากจนเกินไปนั้น รัฐบาลจีนก็จะพยายามแสดงให้ทั้งรัฐบาลไทยและชาวจีนเห็นว่า รัฐบาลจีนยังคงให้ความสนใจและต้องการที่จะเข้ามาให้ความปกครองดูแลและให้ความช่วยเหลือชาวจีนในเมืองไทย แต่เนื่องจากรัฐบาลจีนก็ตระหนักดีถึงสถานการณ์ที่รัฐบาลจีนยังไม่สามารถที่จะต่อรองกับรัฐบาลไทยได้ รัฐบาลจีนจึงได้ขอแต่งตั้งเพียงผู้แทนที่ไม่ใช่การทูต เพราะเห็นว่ารัฐบาลไทยอาจจะยินยอมและอย่างน้อยที่สุดหากการดำเนินการดังกล่าวประสบความสำเร็จก็อาจจะมีผลทำให้ชาวจีนในเมืองไทยเกิดความรู้สึกชื่นชมและพอใจการที่รัฐบาลจีนแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือคนจีน อันจะส่งผลต่อความช่วยเหลือเมืองจีนของชาวจีนในเมืองไทย

ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับคนจีนที่มีความเข้มงวดและรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้ส่งผลต่อการแสดงปฏิกิริยาของคนจีนและรัฐบาลจีนในการที่จะเข้าแทรกแซงการปกครองคนจีนในเมืองไทย ดังจะเห็นได้จาก ภายหลังจากที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับทั้งโรงเรียนจีนและคนจีน ในปี พ.ศ.2482 ที่ทำให้มีโรงเรียนจีนถูกปิดกว่า 20 โรงเรียน และมีคนจีนถูกจับเป็นจำนวนมากนั้น[42] ได้ส่งผลต่อการที่รัฐบาลจีนให้เอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงลอนดอน สอบถามอัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน ถึงสาเหตุที่รัฐไทยได้มีดำเนินการที่ค่อนข้างจะรุนแรงต่อคนจีน ดังปรากฏในหนังสือของอัครราชทูตไทยประจำลอนดอนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2482 มีใจความว่า

> รัฐบาลจีนได้รับคำร้องทุกข์มาจากประเทศไทย ว่าในสองสามวันนี้มีชาวจีนถูกจับมากมาย โรงเรียนจีนกว่า ๒๐ โรงเรียนถูกรัฐบาลสั่งให้ปิด และผู้จัดการแบ่ง Hua Chiao และแบงก์ Canton ถูกจับ รัฐบาลจีนได้ขอให้อัครราชทูตประจำกรุงเทพฯ พูดจาขอร้องให้ปล่อยผู้จัดการแบงก์ทั้งสองนี้จากที่คุมขังในระหว่างที่คุมขังในระหว่างที่รอการฟ้องร้องต่อศาล แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ รัฐบาลจีนจึงมาขอร้องทางสถานทูตไทย ณ กรุงลอนดอน ขอให้รัฐบาลไทยโปรดให้ความเสรีภาพแก่บุคคลทั้งสองนี้ในระหว่างที่รอการพิจารณาคดีต่อไป และขอทราบว่าเหตุใดจึงมีการจับกุมชาวจีนมากมายเช่นนี้ และทำไมโรงเรียนเหล่านั้นจึงถูกสั่งปิด[43]

---

[42] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่องจีนมาสอบถามข้อความบางอย่าง, ลงวันที่ 5 สิงหาคม .

[43] แหล่งเดิม.

จากหนังสือดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนในเมืองไทยได้มีปฏิกิริยาโดยการเรียกร้องเพื่อให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่เข้มงวดกับชาวจีนของรัฐไทย จึงทำให้รัฐบาลจีนร้องเรียนให้รัฐบาลไทยผ่อนผันการจับกุมชาวจีน และต้องการให้รัฐไทยชี้แจงถึงเหตุผลในการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวที่รัฐบาลจีนเห็นว่ามีความรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐบาลจีนเกรงว่าการดำเนินการของรัฐไทยจะเกิดจากความรู้สึกต่อต้านชาวจีนของรัฐไทยอันอาจจะส่งผลให้ชาวจีนได้รับความลำบากมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหากรัฐไทยไม่สามารถชี้แจงได้อย่างชัดเจน ก็อาจจะทำให้รัฐบาลจีนใช้เป็นเหตุผลในการเจรจาขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี

การที่รัฐบาลจีนเป็นกังวลถึงการดำเนินการของรัฐไทยว่าจะเป็นการต่อต้านชาวจีนโดยอาจจะถูกกดดันจากญี่ปุ่น น่าจะเป็นสิ่งที่รัฐไทยก็ตระหนักถึงเป็นอย่างดี เนื่องมาจากการที่รัฐบาลจีนได้เคยแสดงความกังวลในเรื่องดังกล่าวมาแล้วในการดำเนินการของรัฐไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังนั้นรัฐไทยจึงได้แสดงให้รัฐบาลจีนเห็นว่าการดำเนินการนั้นมิได้เกิดจากนโยบายต่อต้านชาวจีน แต่เป็นการดำเนินการตามกฎหมายของไทย ดังใจความในหนังสือฉบับเดียวกันว่า

> ขอรับรองได้ว่า การกระทำต่างๆ ของรัฐบาลไทยนั้น กระทำไปตามกฎหมายของบ้านเมืองโดยความยุตติธรรมทั้งสิ้น มิได้มีเจตนาร้ายต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด[44]

นอกจากนั้นแล้วรัฐไทยยังได้พยายามแสดงให้รัฐบาลจีนเกิดความเข้าใจและเกิดความเชื่อมั่นว่ารัฐไทยได้ดำเนินการกับชาวจีนอย่างยุติธรรมและเกิดจากการที่คนจีนได้กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งรัฐไทยได้อธิบายถึงการดำเนินการของรัฐอย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏในหนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูตไทยประจำลอนดอน ในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2482 ที่ได้กล่าวถึงสาเหตุที่รัฐไทยได้ดำเนินการกับคนจีน เพื่อให้อัครราชทูตนำเหตุผลดังกล่าวไปชี้แจงต่อเอกอัครราชทูตจีน ประจำลอนดอน ดังใจความว่า

> ฉะเพาะเรื่องการปิดโรงเรียนนั้น ตามคำแถลงการณ์ของกระทรวงธรรมการ ลงวันที่ ๙ เดือนนี้ ซึ่งได้ส่งมา ณะ ที่นี้ด้วยแล้ว ปรากฏว่า กระทรวงธรรมการมิได้ปิดฉะเพาะแต่โรงเรียนจีนเท่านั้น โรงเรียนของชนชาติอื่น และแม้โรงเรียนไทยก็ได้ถูกสั่งปิดด้วยเหมือนกัน ทั้งนี้ ใช่อื่นไกล เพื่อกวดขันให้โรงเรียนทั้งหลายปฏิบัติให้เปนไปตามระเบียบแบบแผนตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติเท่านั้น ส่วนเรื่องการจับกุมผู้จัดการธนาคารจีนนั้น ข้อเท็จจริงมีว่า เมื่อเช้าวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๒ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุม นายอองไทยี และนายเซ่ง

---

[44] แหล่งเดิม.

เซงฮี้ ผู้จัดการและผู้ช่วยผู้จัดการโอเวอร์ซีซไชนีสแบงก์ และผู้จัดการธนาคารกวางตุ้ง โดยข้อหาว่า เปนสมาชิกในสมาคมก๊กมินตั้ง และเปนพรรคพวกของสมาคมลับ ก่อความไม่สงบโดยมีการบังคับขู่เข็ญมิให้จำหน่ายสินค้าญี่ปุ่นและเรี่ยไรเงินโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อหาเหล่านี้แล้ว และในเวลานี้กำลังอยู่ในระหว่างการสืบและการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนการประกันในกรณีนี้ ในระหว่างการสืบและการสอบสวน กรมตำรวจยังจะให้ประกันไม่ได้ แต่กรมตำรวจก็ได้ผ่อนผันให้ผู้ต้องหามีโอกาสได้พบกับบุคคล ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของธนาคาร กับทั้งให้โอกาสไปเปิดและปิดห้องเงินอีกด้วย ขอชี้แจงเพิ่มเติมให้ท่านทราบด้วยว่า คนจีนที่อยู่ในประเทศไทยนั้นย่อมได้รับผลประติบัติอย่างเที่ยงธรรมอย่างเดียวกับคนชาติของประเทศอื่นๆ ดุจกัน แต่คนจีนที่อยู่ในเมืองไทย ก็ย่อมต้องเคารพต่อบทกฎหมายของไทยเช่นเดียวกับคนต่างด้าวอื่นเหมือนกัน ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยดำเนินการต่อคนจีนบางคนที่เกี่ยวข้อง ก็เพราะเหตุว่า คนจีนเหล่านั้นฝ่าฝืนบทกฎหมายของไทยนั่นเอง การปิดโรงเรียนนั้น ก็เพราะเหตุว่าโรงเรียนเหล่านั้นฝ่าฝืนบทกฎหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนที่ฝ่าฝืนกฎหมายไม่ว่าจะเปนโรงเรียนจีนหรือโรงเรียนของคนชาติอื่น และแม้โรงเรียนไทยเองก็ถูกสั่งปิดทั้งนั้น ส่วนนโยบายของรัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ทางการก็ได้แถลงไว้หลายครั้งหลายหน และก็ได้แถลงซ้ำอีกครั้งหนึ่งเมื่อเร็วๆ นี้ว่า ฝ่ายเราจะรักษาไว้ซึ่งมิตรภาพกับนานาประเทศทั้งหลายโดยเท่าเทียมกัน[45]

คำตอบดังกล่าวของรัฐไทยน่าจะทำให้รัฐบาลจีนเกิดความเข้าใจและรู้สึกพอใจ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐบาลจีน "...รู้สึกขอบใจสถานทูตไทยมาก ที่กรุณาช่วยเป็นธุระสอบสวนข้อความต่างๆ..."[46]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจีนจะรู้สึกพอใจต่อคำตอบของรัฐไทยที่มีต่อกรณีดังกล่าว แต่จากการที่รัฐบาลจีนได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทยอยู่โดยตลอด รัฐบาลจีนจึงได้ให้เอกอัครราชทูตจีน ประจำกรุงปารีสไปพบอัครราชทูตไทย ประจำกรุงปารีส เพื่อแจ้งให้ทราบว่ารัฐบาลจีนจะขอส่งคณะข้าหลวง (Goodwill Mission) เข้ามาเยี่ยม

---

[45] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). หนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน, วันที่ 12 มีนาคม.

[46] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่องจีนมาสอบถามข้อความบางอย่าง, ลงวันที่ 5 สิงหาคม.

เมืองไทยเพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างคนทั้งสองชาติให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เพราะยังคงมีข่าวลือเกี่ยวกับการที่ในเมืองไทยมีความเกลียดชังชาวจีนมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในรายงานของอัครราชทูตไทย ประจำกรุงปารีส ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2482 มีความว่า

> ด้วยท่าน เวลลิงตัน กู เอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงปารีส ได้มาพบกับข้าพเจ้าที่สถานทูตวันนี้...เอกอัครราชทูตได้กล่าวว่า ท่านได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้มาติดต่อกับข้าพเจ้าว่า รัฐบาลจีนมีความปรารถนาจะส่งคณะข้าหลวงจีน (Goodwill Mission) ไปเยี่ยมประเทศไทยในเร็วๆ นี้จึงใคร่ขอให้ข้าพเจ้าเรียนถามเข้ามาว่า รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะยินดีรับคณะข้าหลวงจีนที่ว่านี้เพียงใดหรือไม่...ท่านกู ก็ได้เล่าว่า รัฐบาลจีนเป็นห่วงอยู่มากที่ได้ข่าวในระหว่างนี้ว่าประเทศไทย โดยฉะเพาะอย่างยิ่งที่กรุงเทพ ฯ ความเกลียดชังคนจีน (anti – Chinese feelings) ได้ทวีมากขึ้น รัฐบาลจีนจึงดำริส่งคณะข้าหลวงนี้เข้ามา เพื่อสมานไมตรีระหว่าง ๒ ประเทศให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น[47]

จากรายงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลจีนยังคงมีความกังวลสถานการณ์การดำเนินการกับชาวจีนในเมืองไทย จึงต้องการที่จะส่งผู้แทนเข้ามาดูแลคนจีนในเมืองไทยเองทั้งนี้อาจจะเป็นไปเพื่อดูสถานการณ์ในเมืองไทยและหากพบว่ารัฐไทยและคนไทยมีการดำเนินการที่ไม่ดีต่อชาวจีนจะได้ใช้เป็นเหตุผลในการขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีต่อไป

รัฐไทยก็คงจะตระหนักดีถึงความต้องการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการตกลงกัน ในวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2482 ในการประชุมคณะรัฐมนตรีว่า

> ในเวลานี้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเราก็ดีอยู่แล้ว จึงยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องส่งผู้แทนเข้ามา เท่าที่เราได้ปฏิบัติไปนั้นก็เพื่อชนจีนเอง ทั้งนี้ชาวจีนที่เป็นพ่อค้าใหญ่ในเมืองไทยย่อมทราบดี[48]

มติในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยน่าจะตระหนักดีถึงการที่รัฐบาลจีนต้องการที่จะขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทย ซึ่งรัฐไทยยังไม่ต้องการ ดังที่ปรากฏในความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์

---

[47] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2482). หนังสืออัครราชทูต ณ กรุงปารีส ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 16 สิงหาคม.

[48] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 45/2482. (2482). เรื่อง รัฐบาลจีนทาบทามการส่งคณะข้าหลวงมายังประเทศไทย, วันที่ 28 สิงหาคม.

พ.ศ.2481 ว่า “นโยบายของเราก็ไม่ยอมให้ตั้งทูต”[49] และได้กล่าวถึงเหตุผลที่ไม่ควรอนุญาตให้คณะข้าหลวงจีนเดินทางเข้ามาในเมืองไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2482 มีใจความว่า

> ความจริงเราดีต่อจีนอยู่แล้ว จะส่งมาทำไมกัน ข่าววิทยุกระจายเสียงที่จุงกิงก็โฆษณาแอนตี้เราเสมอ ทั้งๆ ที่เราไม่ได้ทำอะไรเขาเลย เหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นก็เพราะคนจีนฆ่าคนจีนต่างหาก เราเป็นรัฐบาลเป็นฝ่ายที่คอยระงับเหตุร้ายเหล่านี้ต่างหาก เพราะทำผิดกฎหมายบ้านเมือง[50]

จากความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นแสดงให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีนโยบายที่ค่อนข้างจะชัดเจนเกี่ยวกับการที่ไม่ต้องการให้รัฐบาลจีนส่งผู้แทนเข้ามาในเมืองไทย ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงการดำเนินการที่รัฐไทยมีต่อชาวจีนได้ในสองลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ ในลักษณะแรกก็คือ รัฐไทยเห็นว่ายังมิได้มีการดำเนินการต่อชาวจีนที่รุนแรงเกินไป รัฐไทยจึงไม่เห็นความจำเป็นที่รัฐบาลจีนจะส่งผู้แทนเข้ามาในเมืองไทยอันเป็นการแสดงออกถึงการเป็นผู้ปกครองชาวจีนด้วยการแสดงความเป็นห่วงและส่งผู้แทนเข้ามาดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนที่อาจจะส่งผลทำให้คนจีนเกิดความจงรักภักดีและตระหนักสำนึกใน “ความเป็นคนจีน” ของตนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยไม่ต้องการ สำหรับลักษณะที่สองก็คือ รัฐไทยอาจจะมีการดำเนินการที่มีความเข้มงวดและจริงจังกับชาวจีน จึงทำให้รัฐไทยเกรงว่าผู้แทนจีนจะใช้สถานการณ์ดังกล่าวกดดันรัฐไทยในการเจรจาขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี ซึ่งก็เป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามยังไม่ต้องการให้เกิดขึ้น รัฐไทยจึงยืนยันที่จะไม่ให้ผู้แทนจีนเดินทางเข้ามา

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่ารัฐไทยจะเห็นว่ารัฐไทยได้มีการดำเนินการที่เข้มงวดหรือไม่เข้มงวดต่อคนจีนก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากการที่รัฐไทยไม่อนุญาตให้ผู้แทนรัฐบาลจีนเดินทางเข้ามาในเมืองไทยนั้น ก็คือ รัฐไทยไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนเกิดการตระหนักสำนึกใน “ความเป็นคนจีน” ในทางการเมือง ทั้งที่จะเกิดขึ้นจากการที่รู้สึกซาบซึ้งการที่รัฐบาลจีนส่งผู้แทนเข้ามาดูแลพวกตน หรือที่จะเกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลจีนได้เจรจาขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทย จึงทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมืองอย่างเข้มงวดและจริงจัง

---

[49] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2481. (2481). เรื่อง รัฐบาลจีนขอตั้ง agent ชะนิดไม่ใช่เป็นการทูต, วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

[50] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 45/2482. (2482). เรื่อง รัฐบาลจีนทาบทามการส่งคณะข้าหลวงมายังประเทศไทย, วันที่ 28 สิงหาคม.

นอกจากนั้นการดำเนินการที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้นของรัฐไทยต่อชาวจีนยังทำให้สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่าได้มีโทรเลขเพื่อสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทย และเรียกร้องให้รัฐไทยปฏิบัติต่อจีนด้วยความยุติธรรมเพื่อความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศ[51] ซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินการของรัฐไทยต่อชาวจีนนั้นเป็นที่รับรู้ในหมู่ชาวจีนในที่ต่างๆ โดยทั่วถึงกัน และแสดงให้เห็นถึงความเป็นห่วงเป็นใยกันในระหว่างคนจีน อาจจะสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดยังคงมีความผูกพันกับชาวจีนด้วยกัน และสะท้อนให้เห็นว่านายทุนชาวจีนน่าจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องของสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่าในครั้งนี้ เนื่องจากน่าจะมีการติดต่อสัมพันธ์กันในฐานะที่เป็นนายทุนดำเนินธุรกิจอยู่ในประเทศต่างๆ เช่นเดียวกัน จึงอาจเป็นไปได้ที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยได้เรียกร้องให้นายทุนชาวจีนในพม่าเข้าแทรกแซงการดำเนินการกับชาวจีนของรัฐไทยในครั้งนี้

รัฐไทยก็ได้มีโทรเลขตอบไปยังประธานสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่า เพื่อชี้แจงให้ชาวจีนในพม่าได้เข้าใจถึงการที่รัฐไทยได้มีการปิดโรงเรียนจีน และหนังสือพิมพ์จีนนั้นเป็นการดำเนินการอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย และรัฐไทยยังได้ยืนยันในนโยบายที่จะปฏิบัติกับชนทุกชาติในเมืองไทยอย่างเท่าเทียมกัน[52] คำตอบดังกล่าวก็เพื่อให้คนจีนในที่ต่างๆ เข้าใจว่ารัฐไทยมิได้มีนโยบายต่อต้านชาวจีน เพราะหากชาวจีนในพม่าเชื่อว่ารัฐไทยได้มีการดำเนินการที่เข้มงวดแต่กับเฉพาะคนจีนเท่านั้น ก็อาจจะทำให้ชาวจีนในพม่าได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การดำเนินการ

---

[51] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). โทรเลขจากสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่าถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 8 สิงหาคม. ดังในความในโทรเลขว่า We learn with great concern report of alleged arrests Chinese residents as well as closing Chinese schools in Thailand. STOP. We respectfully appeal Your Excellency's Government treat our Compatriots residing Thailand with justice in view of the friendly relationship between two coumtries.

[52] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). โทรเลขจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงประธานสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่า, วันที่ 12 สิงหาคม. ดังใจความในโทรเลขว่า In reply, I am to assure you that the Chinese residing in Thailand are treated with justice in the same manner as the nationals of any other friendly country. Chinese nationals, however, like the nationals of any other country, have to abide by the law of the land; and it is only for violations of the law that action has to be taken against the particular Chinese residents concerned. If a number of Chinese schools and of Chinese newspapers have had to be closed, it is because similar action is also taken against other foreign as well as Thai schools and newspapers which have violated the law and regulations governing such matters. The policy of the Thai Government is, as has often been stated and only just recently reiterated, one of equal friendship with all the Powers alike.

ของรัฐไทย อันอาจจะทำให้สถานการณ์ความไม่เข้าใจกันระหว่างรัฐไทยกับชาวจีนมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและปัญหาที่ควรจะเป็นปัญหาภายในประเทศอาจจะลุกลามออกไปภายนอกประเทศได้

จากการที่การดำเนินการของรัฐไทยต่อคนจีนที่เข้มงวดและรุนแรงมากยิ่งขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำให้รัฐบาลจีนและชาวจีนในที่ต่างๆ พยายามเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทย แสดงให้เห็นว่าข่าวการดำเนินการของรัฐไทยนั้นได้แผ่กระจายออกไปไกลและยากเกินกว่าที่รัฐไทยจะควบคุมได้ จึงทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้มีการปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 เพื่ออธิบายให้เห็นว่ารัฐไทยมีนโยบายต่อต้านจีน แต่การดำเนินที่เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็นการปฏิบัติกับทุกชาติอย่างเท่าเทียมกันมิได้เฉพาะเจาะจง นอกจากนั้นรัฐไทยยังได้พยายามแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยได้ปฏิบัติต่อชาวจีนดีกว่าคนชาติอื่น ดังนั้นชาวจีนก็ควรที่จะละทิ้งความคิดเห็นที่ว่ารัฐไทยต้องการที่จะต่อต้านชาวจีนเสียแล้วหันมาปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองอันจะทำให้ชาวจีนอยู่ในเมืองไทยได้อย่างมีความสุข ดังใจความว่า

> การปฏิบัติที่เกี่ยวพาดไปถึงชนจีนก็มีอยู่หลายประการ...อันการปฏิบัติต่างๆ เหล่านี้ถ้าใคร่ครวญให้รอบคอบด้วยเหตุผลตามคำนองคลองธรรมแล้ว ก็จะเล็งเห็นได้ว่ามิได้เป็นการดำเนินทำนองปฏิปักษ์ต่อชาวจีนเลย แต่เป็นการผดุงความสงบและความปลอดภัยของประเทศ ซึ่งชาวจีนที่พำนักอยู่ในประเทศนี้ที่มีส่วนได้รับประโยชน์ด้วย...ชาวจีนซึ่งมาพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อใคร่ครวญโดยน้ำใจอันสุจริตเที่ยงธรรมแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าได้รับสิทธิเสรียิ่งกว่าชนต่างด้าวอื่นใดเสียอีก เพราะเป็นมิตรต่างด้าวซึ่งสนิทสนมและมีความสัมพันธ์มากับไทยช้านานกว่าชนชาติอื่น...ทุกคนไม่ว่าสัญชาติหรือเชื้อชาติใด เมื่อละเมิดกฎหมายก็ย่อมได้รับผิดมีโทษตามกฎหมายโดยทำนองเดียวกันทั้งสิ้น การที่โรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์จีนต้องถูกงดใบอนุญาต ก็เป็นด้วยโรงเรียนจีนประพฤติผิดพระราชบัญญัติ... การดำเนินการจับกุมผู้ทำการเรี่ยไรเงิน และผู้เกี่ยวข้องกับกิจการสมาคมลับ ก็เนื่องด้วยบุคคลเหล่านี้ประพฤติผิดกฎหมาย มีการบังคับเรี่ยไรเงินอันผิดกฎหมาย ทำร้ายร่างกายกันตั้งสมาคมลับ และมีการบังคับขู่เข็ญชนจีนที่ประพฤติเรียบร้อยอยู่เป็นเนืองนิจ เป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชน...ในกรณีทั้งหลายเหล่านี้ หากชาวจีนจะใช้ดุลยพินิจพิเคราะห์อย่างเที่ยงธรรม โดยเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เพ่งเล็งไปแต่แง่ร้ายด้านเดียวกัน ก็จะเห็นได้ชัดแจ้งว่า รัฐบาลไทยได้รักษานโยบายความเป็นกลางอย่างแน่นตระหนักมาแต่ไรแล้วโดยมิได้เปลี่ยนแปลง...กรณีเช่นนี้ชาวจีนควรจะละปล่อยความเล็งคิดในแง่ร้ายที่มีต่อประเทศไทยทั้งมวล และกระทำความเข้าใจอัน

ถูกต้องเที่ยงธรรมเสีย แล้วจีนทั้งมวลก็จักอาศัยอยู่ และประกอบอาชีพในประเทศไทยได้ด้วยความสงบและชื่นบาน สัมพันธภาพของทั้งสองฝ่ายก็จักดำเนินไปโดยราบรื่น[53]

จากคำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนเข้าใจว่าการดำเนินการกับชาวจีนดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่รัฐไทยมีนโยบายต่อต้านชาวจีนโดยเฉพาะ ซึ่งการพยายามสร้างความเข้าใจกับคนจีนนั้น ก็คงจะสืบเนื่องมาจากการที่รัฐไทยยังคงตระหนักดีถึงการที่รัฐยังคงต้องพึ่งพาชาวจีน โดยเฉพาะในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากเหตุผลที่รัฐไทยเห็นควรให้สนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคที่ทำขึ้นโดยชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนายทุนชาวจีนในเมืองไทยด้วย เนื่องจากรัฐไทยมีความเห็นว่า “เรายังไม่พร้อมที่จะให้เขาออกไปจากเมืองไทยทั้งหมด”[54]

ด้วยเหตุจึงทำให้รัฐไทยไม่อาจที่จะปล่อยให้นายทุนชาวจีนเข้าใจว่ารัฐไทยต่อต้านนายทุนชาวจีนที่อาจจะทำให้นายทุนชาวจีนเกิดความไม่พอใจและไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ หรือพากันอพยพออกจากเมืองไทยเนื่องจากเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิตในเมืองไทย ซึ่งจะทำให้รัฐไทยสูญเสียผลประโยชน์จากการที่ต้องสูญเสียนายทุนชาวจีนที่เป็นกำลังสำคัญในทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะได้หาทางป้องกันการมาเกี่ยวข้องของรัฐบาลจีนด้วยการอธิบายถึงการที่รัฐไทยต้องมีการดำเนินการกับชาวจีนที่เข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลจีนก็ยังคงพยายามที่จะเกี่ยวข้องกับการปกครองของไทย ดังจะเห็นได้จากการที่เจียงไคเช็ค ประธานคณะมนตรีป้องกันชาติอันสูงสุดของจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำคนสำคัญของเมืองจีนในขณะนั้น ได้มีโทรเลขถึงจอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีของไทย ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 เพื่อขอร้องให้รัฐไทยให้ความคุ้มครองชาวจีนในเมืองไทย และให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะประกอบอาชีพต่างๆ ได้อย่างอิสระ โดยมิได้รับการกดดันจากมาตรการใดๆ ของรัฐไทย ดังมีใจความว่า

> ข้าพเจ้าจึงขอร้องให้รัฐบาลของประเทศไทยให้ความคุ้มครองโดยเต็มที่แก่ชีวิตและทรัพย์สินของชาวจีนซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศของท่าน และอนุญาตให้เขาเหล่านี้ประกอบการงานของเขาโดยชอบด้วยกฎหมายโดยปราศจาก

---

[53] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2884). คำปราศรัยนายกรัฐมนตรีแก่คนจีนทางวิทยุกระจายเสียง, วันที่ 18 พฤศจิกายน.

[54] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 64/2482, (2482). เรื่อง การส่งเสริมเครื่องอุปโภคบริโภคที่กำเนิดหรือประดิษฐ์ขึ้นในประเทศไทย วันที่ 5 พฤศจิกายน.

> เบียดเบียนเหมือนเช่นแต่ก่อน วิธีการคุ้มครองใดๆ ซึ่งรัฐบาลของท่านให้แก่ประชาชนชาวจีนในขณะที่ชาติของเราอยู่ในความคับขันครั้งนี้ รัฐบาลและประชาชนชาวจีนจะรู้สึกขอบบุญคุณยิ่งกว่าในขณะอื่น และจะยังประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยและประเทศจีนทั้งสองฝ่าย[55]

จากใจความในโทรเลขของเจียงไคเช็ค นอกจากจะเป็นการพยายามเข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองของไทยเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลไทยให้ความดูแลเอาในใส่นายทุนชาวจีนในเมืองไทย อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นห่วงเป็นใยที่รัฐบาลจีนมีต่อชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยแล้ว โทรเลขดังกล่าวยังอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐบาลจีนยังคงถือว่าแม้ว่าชาวจีนจะเดินทางเข้ามาอยู่ในเมืองไทยและอยู่ใต้การปกครองของรัฐบาลไทย แต่ก็ยังคงเป็น “พลเมือง” ของเมืองจีน ดังคำกล่าวที่เจียงไคเช็คใช้คำว่า “ชาติของเรา” ก็อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ที่ผู้นำจีนที่แฝงอยู่ในข้อความที่ส่งถึงรัฐไทยเพื่อที่จะแสดงให้รัฐไทยเห็นว่ารัฐบาลจีนยังคงถือว่า เมืองจีนนั้นเป็นของชาวจีนทุกคนไม่ว่าคนจีนนั้นจะอาศัยอยู่ที่ใดซึ่งทำให้ชาวจีนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องจงรักภักดีต่อชาติและให้ความช่วยเหลือชาติของตนให้รอดพ้นจากภาวะคับขันนี้ไปให้ได้

นอกจากนั้นรัฐบาลจีนยังได้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าชาวจีนจะเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทย แต่ก็มิได้ทำให้คนกลายเป็น “พลเมือง” ของรัฐไทย เนื่องจากชาวจีนมีจุดประสงค์ในการเข้ามาในเมืองไทยเพียงเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเท่านั้น และการที่ชาวจีนอยู่อาศัยในเมืองไทยมาหลายชั่วอายุคนนั้นทำให้คนจีนที่อยู่ในเมืองไทยเป็นผู้เชื่อมโยงเมืองไทยกับเมืองจีนให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้นมากกว่าที่จะเป็นการตัดสายสัมพันธ์ของชาวจีนออกจากเมืองจีนแล้วกลายมาเป็นคนไทย ดังใจความในโทรเลขฉบับเดียวกันว่า

> ชาวจีนนั้นโดยอุปนิสัยเป็นคนที่รักสงบ ปฏิบัติตามกฎหมายและชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยก็เป็นคนทำงานหนักและมีใจสุจริต และในการที่เลือกไปอาศัยอยู่ในหมู่คนไทยนั้น ก็ไม่มีจุดประสงค์อย่างอื่นใด นอกจากจะหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตสำหรับตัวเขาเอง และมีส่วนช่วยบำรุงสวัสดิภาพและความรุ่งเรืองของประเทศไทยตามสมควร การที่ได้อยู่โดยสันติ และการที่ได้ติดต่อเป็นอย่างดีกับคนไทยมาปีแล้วปีเล่า และหลายชั่วอายุคนนั้นเป็นมูลฐานอันแน่นหนาแห่ง

---

[55] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). คำแปลโทรเลขจากเจียงไคเช็ค ประธานคณะมนตรีป้องกันชาติอันสูงสุดของจีน, 29 พฤศจิกายน.

มิตรภาพตามประเพณีนิยมระหว่างประเทศของเราทั้งสอง และซึ่งจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น[56]

จากการที่เจียงไคเช็ค ผู้นำของเมืองจีนได้มีโทรเลขถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งตระหนักดีถึงความพยายามของรัฐบาลจีนที่ต้องการจะเข้ามาปกครองชาวจีนในเมืองไทย นายทุนชาวจีนในเมืองไทยน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องให้รัฐบาลจีนแทรกแซงการดำเนินการของรัฐไทยในครั้งนี้ด้วยเพราะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทและรัฐบาลจีนต้องการพึ่งพา รัฐบาลจีนจึงอาจจะดำเนินการเข้ามาแทรกแซงการดำเนินการของรัฐไทยตามการเรียกร้องของนายทุนชาวจีน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของนายทุนชาวจีนในรูปแบบหนึ่งเมื่อได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยก็เรียกร้องให้รัฐบาลจีนเข้าให้ความช่วยเหลือโดยการเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทยเอง อันเป็นสิ่งที่รัฐไทยไม่ต้องการ โดยได้พยายามบ่ายเบี่ยงมาโดยตลอด ดังนั้นเพื่อมิให้รัฐบาลจีนใช้การดำเนินการที่เข้มงวดและจริงจังของรัฐไทยเป็นเหตุผลในการขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี รัฐไทยจึงได้ตอบเพื่อทำความเข้าใจกับรัฐบาลจีนว่าการที่รัฐไทยมีการดำเนินการที่เข้มงวดและรุนแรงกับชาวจีนนั้นก็เพราะชาวจีนมีการกระทำที่ผิดกฎหมายและเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองรวมไปถึงการกระทำของชาวจีนนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของชาวจีนอื่นๆ เอง และรัฐไทยยังได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยได้ให้ความคุ้มครองชาวจีนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว และชาวจีนสามารถที่จะประกอบอาชีพต่างๆ ได้โดยไม่ถูกเบียดเบียน ดังปรากฏในโทรเลขของจอมพล ป. พิบูลสงครามถึงเจียงไคเช็ค ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2482 ความว่า

> ในเวลาไม่นานมานี้ มีคนบางจำพวกที่ไม่เคารพต่อกฎหมาย ได้ประกอบกิจการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการเสื่อมเสียแก่ความสงบเรียบร้อยของประชาชนในแผ่นดินและเป็นเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของชาวจีนที่ดีนั้นเอง การปราบปรามที่จำเป็นต้องกระทำไปนั้น ได้กระทำเพื่อปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายดั่งที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น การที่รัฐบาลแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้กระทำไปนี้ ก็มีความมุ่งหมายที่บันลุวัตถุประสงค์ตามที่เพ่งเล็งอยู่ คือ การอำนวยความคุ้มครองเต็มที่แก่ชีวิตและทรัพย์สินของพลเมืองจีนที่อยู่ในประเทศนี้

---

[56] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). คำแปลโทรเลขจากเจียงไคเช็ค ประธานคณะมนตรีป้องกันชาติอันสูงสุดของจีน, 29 พฤศจิกายน.

และอนุญาตให้ชาวจีนเหล่านี้ประกอบการงานโดยชอบด้วยกฎหมายได้โดยไม่ถูกเบียดเบียน[57]

การตอบของจอมพล ป.ที่ต้องการแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยได้มีการปกครองชาวจีนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว และรัฐไทยมีนโยบายที่ชัดเจนจะรักษาสัมพันธไมตรีอันดีกับนานาประเทศอย่างเท่าเทียมกันนั้น ก็คงจะเป็นไปเพื่อที่จะให้รัฐบาลจีนยุติความหวาดระแวงสงสัยต่อการดำเนินการกับชาวจีนของรัฐไทย เพื่อที่จะทำให้รัฐบาลจีนไม่พยายามเข้าเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของรัฐไทยอีก ซึ่งการที่รัฐไทยได้ตอบเพื่อยืนยันถึงการที่รัฐไทยได้มีการปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทยเป็นอย่างดีในครั้งนี้ก็อาจจะเป็นไปตามที่รัฐไทยต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานว่าภายหลังจากการตอบโทรเลขของจอมพล ป. พิบูลสงครามถึงเจียงไคเช็คแล้ว รัฐบาลจีนได้พยายามเกี่ยวข้องกับการปกครองชาวจีนของรัฐไทยอย่างใดอีก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์ภายในเมืองไทยที่รัฐไทยยังคงมีการดำเนินการกับคนจีนอย่างต่อเนื่องทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะส่งผลให้ชาวจีนในเมืองส่วนหนึ่งรู้สึกว่าตนได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทยและอาจจะมีการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีนจึงทำให้ในเวลาต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ.2483 รัฐบาลจีนก็ยังคงมีความพยายามที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทย โดยการขอส่งคณะข้าหลวงมายังประเทศไทย

การขอส่งคณะข้าหลวงเข้ามาเมืองไทยในครั้งนี้ นอกจากน่าจะเป็นผลจากการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อชาวจีนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังอาจจะเกิดจากการที่เมืองจีนยังคงต้องทำสงครามกับญี่ปุ่นอยู่อย่างต่อเนื่องทำให้รัฐบาลจีนต้องการการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากนายทุนชาวจีนภายนอกประเทศ ดังนั้นจึงน่าจะทำให้รัฐบาลจีนต้องการที่จะส่งคณะข้าหลวงเข้ามาในเมืองไทยเพื่อบอกเล่าสถานการณ์การสู้รบที่เกิดขึ้นในเมืองจีนอันเกิดจากการรุกรานของญี่ปุ่น เพื่อกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ให้เกิดขึ้นในหมู่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยที่จะร่วมกันให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีนในการทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ดังเช่นที่รัฐบาลจีนได้เคยดำเนินการในช่วงที่ผ่านมา อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มนายทุนชาวจีนที่มีต่อรัฐบาลจีน อันน่าจะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่ดึงให้รัฐบาลจีนเข้ามาแทรกแซงการดำเนินการของรัฐไทย

โดยรัฐบาลจีนได้ให้เอกอัครราชทูตจีน ประจำกรุงลอนดอนติดต่ออัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน เพื่อขอทาบทามในการที่รัฐบาลจีนจะส่งคณะข้าหลวงเข้ามาในเมืองไทย เพื่อที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนให้เจริญยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับการขอส่งคณะข้าหลวงคณะนี้เข้ามาเป็นอย่างมาก ดังที่ปรากฏในโทรเลขจากอัคร

---

[57] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). โทรเลขจากหลวงพิบูลสงครามถึงเจียงไคเช็ค. วันที่ 2 ธันวาคม.

ราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน ถึงกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 มีใจความว่า

> เอกอัครราชทูตจีน ประจำกรุงลอนดอนซึ่งข้าพเจ้าได้พบในการรับทานอาหารกลางวัน ได้แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า โดยที่รัฐบาลจีนปรารถนาที่จะให้ความสัมพันธ์อันดีซึ่งมีอยู่ระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทยเจริญยิ่งขึ้น จึงดำริที่จะส่งคณะทูตจำเริญทางไมตรี (Goodwill Mission) มายังประเทศไทย...ข้าพเจ้ารู้สึกว่า รัฐบาลจีนถือว่า การที่จะส่งคณะทูตไปคราวนี้ เป็นการสำคัญมากและรู้สึกยินดียิ่งหากท่านจะพิจารณาด้วยดี[58]

จากโทรเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลจีนต้องการที่จะส่งผู้แทนคณะนี้เข้ามาในเมืองไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้นอกจากจะต้องการเจริญสัมพันธไมตรีกับรัฐไทยแล้ว ยังต้องการที่จะแสดงให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยอันเป็นเป้าหมายสำคัญเห็นถึงความสนใจที่รัฐบาลจีนมีต่อชาวจีนในเมืองไทย ในขณะที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงให้เห็นอยู่โดยตลอดว่าไม่ต้องการที่จะให้ผู้แทนรัฐบาลจีนเดินทางเข้ามาในเมืองไทย และอาจจะประกอบกับการที่รัฐบาลจีนขอส่งผู้แทนเข้ามาในครั้งนี้มีการเรียกคณะผู้แทนว่าเป็น “คณะทูตจำเริญทางไมตรี” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลจีนต้องการเจรจาในเรื่องการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลไทย รัฐไทยจึงได้ปฏิเสธการขอส่งผู้แทนรัฐบาลจีนเข้ามาในครั้งนี้ ดังที่ปรากฏในหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2483 มีใจความว่า

> ในเรื่องที่รัฐบาลจีนปรารถนาจะส่งคณะข้าหลวงมาประเทศไทยนี้ได้มีการทาบทามมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อต้นปี พ.ศ.๒๔๘๒ ซึ่งเมื่อกระทรวงการต่างประเทศได้นำเรื่องนี้ขึ้นเรียนปฏิบัติคณะรัฐมนตรี ๆ ก็ได้ลงมติว่า ในเวลานี้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเราก็ดีอยู่แล้ว จึงยังไม่มีความจำเปนที่จะต้องส่งผู้แทนเข้ามา ฯลฯ ...เนื่องจากที่ได้มีการทาบทามมาใหม่ครั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศจึงได้นำเรื่องเสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ศกนี้ คณะรัฐมนตรีได้ปรึกษาลงมติให้เปนไปตามมติเดิม[59]

จากรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐไทยยังคงยืนยันในการที่ไม่อนุญาตให้คณะข้าหลวงจีนเดินทางเข้ามาในเมืองไทยอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้คงจะเกิดจากการที่รัฐไทยเกรงว่า

---

[58] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2483). โทรเลขจากเอกอัครราชทูตณะกรุงลอนดอน, วันที่ 25 พฤศจิกายน.

[59] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2483). หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ลงวันที่ 2 ธันวาคม.

หากรัฐไทยอนุญาตให้คณะทูตจำเริญทางไมตรีเดินทางเข้ามาในเมืองไทยอย่างเป็นทางการก็อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจว่ารัฐไทยยินดีที่จะให้การต้อนรับและยินดีให้คณะผู้แทนรัฐบาลจีนคณะนี้ปฏิบัติภารกิจของตนในการเป็น "ทูตจำเริญทางไมตรี" ที่อาจจะมีการเจรจาขอทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีได้ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยยังไม่ต้องการให้เกิดขึ้น และอาจจะประกอบกับการที่รัฐไทยเกรงว่า การอนุญาตให้ผู้แทนรัฐบาลจีนเดินทางเข้ามาก็เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของรัฐบาลจีนในการส่งผู้แทนของรัฐบาลเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในเมืองไทยซึ่งอาจจะส่งผลให้คนจีนเกิดการตระหนักสำนึกในลักษณะของคนจีนในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรัฐไทยจึงยังคงยืนยันตามมติเดิมในการที่ไม่อนุญาตให้คณะผู้แทนจีนเดินทางเข้ามาในเมืองไทยอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะไม่อนุญาตให้ผู้แทนจีนได้เข้ามาอย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจจะเท่ากับเป็นการแสดงให้รัฐบาลจีนและนายทุนชาวจีนเห็นว่ารัฐไทยให้การยอมรับผู้แทนจีนในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลที่จะเข้ามาทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยไม่ต้องการให้เกิดขึ้น แต่รัฐไทยก็มิได้กีดกันการที่คณะผู้แทนรัฐบาลจีนจะเดินทางเข้ามาอย่างไม่เป็นทางการดังที่ปรากฏในรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2484 เกี่ยวกับการที่คณะทูตจำเริญทางไมตรีของจีนจะเดินทางเข้ามาในเมืองไทย ซึ่ง "...นายกรัฐมนตรีมีบัญชาให้ตอบว่า เข้ามาได้ แต่ไม่ใช่ทางการ..."[60]

ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะการเข้ามาอย่างไม่เป็นทางการโดยการเดินทางเข้ามาในฐานะเอกชนต่างด้าวคนหนึ่งนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมิได้ให้การรับรองการเข้ามาของชาวจีนในฐานะผู้แทนรัฐบาลจีน ซึ่งทำให้ผู้แทนจีนไม่สามารถที่จะเจรจาทางการเมืองกับรัฐบาลได้ ซึ่งน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายกับผลประโยชน์ของรัฐน้อยกว่าการที่จะไม่อนุญาตให้เข้ามาในเมืองไทยเลย โดยจะเห็นได้จาก เมื่อรัฐไทยอนุญาตให้ผู้แทนจีนเดินทางเข้ามาอย่างไม่เป็นทางการแล้ว ทางรัฐบาลจีนก็มิได้เข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองของไทย ดังปรากฏในรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ว่า "...ทั้งนี้เขาคงจะเห็นใจในกิจธุระของเราก็เลิกยุ่ง..."[61] ซึ่งการที่รัฐบาลจีนมิได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของไทยก็อาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐบาลจีนเองก็คงจะตระหนักดีถึงการที่รัฐไทยไม่ต้องการให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องในการปกครองชาวจีน โดยการปฏิเสธการขอเข้ามาอย่างเป็นทางการของผู้แทนจีนชุดดังกล่าว

---

[60] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). รายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ลงวันที่ 5 มกราคม.

[61] แหล่งเดิม.

การที่รัฐบาลจีนมิได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยอีกยังอาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐบาลจีนเห็นว่าการได้เดินทางมาเมืองไทยไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็จะให้ประโยชน์กับรัฐบาลจีนทั้งในการได้แสดงให้ชาวจีนเห็นถึงความปรารถนาดีของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนและการขอการสนับสนุนในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจีนจึงไม่มีข้อเรียกร้องใดๆ ต่อรัฐบาลไทยอีกและยอมรับที่จะส่งคณะทูตจำเริญทางไมตรีดังกล่าวเข้ามาในเมืองไทยอย่างไม่เป็นทางการ ดังที่ปรากฏในรายงานของเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2484 ถึงการที่คณะทูตจำเริญทางไมตรีของรัฐบาลจีนที่อยู่ที่ปีนังได้แจ้งถึงการที่จะคณะทูตกำลังจะเดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ และได้สอบถามกับรัฐบาลไทยอีกครั้งว่ารัฐบาลไทยจะขัดข้องในการตรวจสอบหนังสือเดินทางให้หรือไม่ หากขัดข้องก็ขอให้มีคำสั่งเป็นโทรเลขแจ้งไปยังคณะทูตดังกล่าว ซึ่งรัฐไทยก็ได้ยืนยันคำสั่งของจอมพล ป. พิบูลสงครามถึงการอนุญาตให้เข้ามาได้แต่เป็นการเข้ามาอย่างไม่เป็นทางการ ดังใจความว่า

> หนังสือที่ น ๑๐๙/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๕ เดือนนี้ ส่งสำเนาโทรเลขจากรองกงสุล ณ เมืองปีนัง รายงานเรื่องคณะข้าหลวงไมตรีจีนประสงค์จะเดินทางมากรุงเทพฯ รองกงสุลจึงขอคำสั่งโดยทางโทรเลข หากจะเห็นไม่สมควรตรวจตราหนังสือเดินทางให้ ซึ่งนายกรัฐมนตรีมีบัญชาให้ตอบว่า เข้ามาได้ แต่ไม่ใช่ทางการ และกระทรวงการต่างประเทศได้โทรเลขตอบรองกงสุลตามนัยแห่งบัญชาท่านนายกรัฐมนตรีแล้ว[62]

จากการที่รัฐไทยยังคงยืนยันในการอนุญาตให้คณะทูตจำเริญทางไมตรีเดินทางเข้ามาในเมืองไทยได้แต่ไม่เป็นทางการนั้น ทำให้คณะทูตนี้ไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ ที่เป็นการติดต่อกับรัฐบาลไทยได้ ด้วยเหตุที่รัฐบาลจีนยังไม่ประสบความสำเร็จในการที่จะเข้ามาปกครองชาวจีนในเมืองไทยหรือเจรจาใดๆ กับรัฐไทย จึงทำให้รัฐบาลจีนยังคงมีความพยายามที่จะดำเนินการในกิจการดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ

ดังนั้นเมื่อปรากฏการรายงานจากชาวจีนที่ได้เดินทางเข้ามาในเมืองไทยถึงการดำเนินการของรัฐไทยต่อคนจีนอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2484 จากการที่ “นายโอวบุ้นโฮ้ว” ได้เดินทางเข้ามาในเมืองไทยเพื่อนำเงินจำนวนหนึ่งมามอบให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่อสมทบทุนองค์การอาสากาชาด เนื่องจากการที่หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นผู้อำนวยการกองอาสากาชาด ซึ่งการพบปะกันระหว่างหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์และนายโอวบุ้นโฮ้วนั้น ได้มีการสนทนากันเกี่ยวกับเรื่องการที่รัฐไทยได้มีการปิดโรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์จีน โดย

---

[62] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). รายงานของเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 9 มกราคม.

ทางรัฐไทยได้อธิบายถึงสาเหตุที่มีการดำเนินการกับโรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์ในลักษณะดังกล่าวก็เพราะโรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์จีนเหล่านั้นไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย[63]

นายโอวบุ้นโฮ้วกลับนำไปรายงานต่อรัฐบาลจีนว่า การที่รัฐไทยได้มีการปิดโรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์จีนก็เพื่อที่จะกำจัดอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ และยังได้มีการแนะนำต่อไปว่า ถ้ารัฐบาลจีนได้ส่งผู้แทนเข้ามาในเมืองไทย รัฐบาลไทยก็พร้อมที่จะพิจารณานโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ใหม่[64] รัฐบาลจีนจึงได้ดำเนินการตามคำแนะนำดังกล่าว ด้วยการให้เอกอัครราชทูตจีน ประจำกรุงวอชิงตัน เจรจากับอัครราชทูตไทย เพื่อทาบทามขอให้แต่งตั้งผู้แทนทูตระหว่างไทยกับจีน เนื่องจากทางรัฐบาลจีนเห็นว่าจะทำให้ปัญหาอันเกิดจากชาวจีนในเมืองไทยหมดสิ้นไป ซึ่งทางรัฐบาลจีนก็ได้พยายามอธิบายเหตุผลถึงความจำเป็นที่ควรจะมีทูตจีนในเมืองไทยว่า การที่ชาวจีนในเมืองไทยมีการกระทำที่ผิดกฎหมายนั้นก็เนื่องมาจากการที่ชาวจีนรู้สึกว่าไม่มีผู้แทนที่จะดูแลสิทธิและผลประโยชน์ต่างๆ ให้ ดังนั้นจึงได้ดำเนินการเอาเองโดยการปิดบังซ่อนเร้นที่ผิดกฎหมาย ดังปรากฏในรายงานของอัครราชทูตไทยประจำวอชิงตัน ในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2484 ว่า

> วันนี้เอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงวอชิงตันได้มาหาข้าพเจ้า และมอบบันทึกไว้กับข้าพเจ้าฉะบันหนึ่ง ซึ่งมีใจความว่า...ฝ่ายรัฐบาลจีนนั้น มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะส่งเสริมไมตรีอันได้มีมาเป็นนิจระหว่างประเทศไทยและจีน การที่โรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์จีนจะได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการต่อไปนั้น ไม่ฉะเพาะแต่ชนชาติจีนในประเทศไทยเท่านั้น แม้รัฐบาลจีนและประชาชนในประเทศจีนเอง ต่างก็จะต้อนรับการเช่นนี้ด้วยความรู้สึกบุญคุณในฐานที่เป็นการแสดงออกซึ่งความปรารถนาอันดี ซึ่งสำหรับเวลานี้ จะช่วยส่งเสริมความไมตรีระหว่างประเทศทั้งสองให้สนิทแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น...อนึ่ง ทูตจีนได้ปรารภต่อไปด้วยว่า ท่านก็ทราบอยู่แล้วเหมือนกัน ถึงความยุ่งยากที่พวกจีนบางหมู่บางเหล่าไปก่อขึ้นในเมืองไทย แต่ท่านเชื่อว่า เรื่องอย่างนี้จะหมดสิ้นไป ในเมื่อมีทูตหรือกงสุลจีนไปประจำอยู่ในประเทศไทยสำหรับดูแลชนชาติจีน เพราะเป็นธรรมดาอยู่เอง เมื่อคนเหล่านี้รู้สึกว่าตนไม่มีผู้ใดคอยจะดูแลสิทธิและส่วนได้เสียต่างๆ ให้ ก็จะชวนให้ประพฤติตนเป็นพาลไปได้ สิ่งใดที่พอจะเจรจากันได้โดยผ่านทางผู้แทนทางการทูตนั้น เมื่อไม่มีผู้แทนเช่นนั้น ก็เลยต้องไปคิดอ่านทำกันเองโดย

---

[63] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). เรื่องรัฐบาลจีนใคร่จะส่งผู้แทนมาประเทศไทย, วันที่ 23 พฤษภาคม.

[64] แหล่งเดิม.

อาการซ่อนเร้นปิดบัง ทูตจึงใคร่จะได้เห็นการมีผู้แทนทางการทูตของจีนบังเกิดขึ้นในประเทศไทย[65]

จากรายงานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลจีนต้องการที่จะให้มีการเจรจาสัมพันธไมตรีเพื่อที่จะได้มีการแต่งตั้งผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจีนเข้ามาปกครองชาวจีนในเมืองไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทางรัฐบาลจีนจะได้อธิบายให้เห็นถึงความจำเป็นของการที่จะต้องมีผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจีนในเมืองไทย อันจะเป็นการแก้ปัญหาความวุ่นวายที่เกิดขึ้นจากชาวจีนในเมืองไทย แต่ทางอัครราชทูตไทย ประจำอชิงตันก็ตระหนักดีถึงการที่ทางรัฐบาลไทยยังไม่ต้องการที่จะให้มีการแต่งตั้งทูตจีน จึงได้มีการชี้แจงให้รัฐบาลจีนทราบถึงปัญหาในการปกครองชาวจีนในเมืองไทยว่าเกิดขึ้นจากการที่ชาวจีนในช่วงเวลานี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเอาใจออกห่างรัฐบาลไทยและเมืองไทย ซึ่งเกิดที่ชาวจีนตระหนักสำนึกถึงลักษณะของคนจีนในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในรายงานฉบับเดียวกันนี้ที่ได้กล่าวถึงลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวจีนดังกล่าวว่า

> ข้าพเจ้าได้ชี้แจงให้ทูตจีนทราบว่า แต่เดิมมานั้น ไทยกับจีนก็สนิทสนมกันเหมือนเป็นคนชาติเดียวกัน จีนเข้ามาเมืองไทย ก็มาได้เมียไทยเป็นส่วนมาก ลูกเกิดมาก็นับเป็นคนไทย สิทธิและผลประโยชน์ใดๆ ที่ไทยพึงมีพึงได้ ก็ตกได้แก่จีนด้วยเสมอมา ความสนิทสนมระหว่างไทยกับจีนแน่นแฟ้นยิ่งนัก จนทั้งไทยและจีนไม่เห็นเลยว่า จะต้องมีผู้แทนทางการทูตเพื่อประโยชน์อะไร แต่มาในชั้นหลังๆ นี่จีนเองตีตัวออกห่างจากไทย ตั้งโรงเรียนสอนภาษาของตนเอง ไม่ยอมเรียนภาษาไทย มีหนังสือพิมพ์ของตนเอง ไม่อ่านหนังสือพิมพ์ไทย คนรุ่นหลังๆ แยกจีนแยกไทย ไม่คบค้าสมาคมกันเหมือนแต่ก่อน จึงเกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ด้วยประการต่างๆ[66]

จากการที่อัครราชทูตไทยอธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแก่รัฐไทยในการปกครองชาวจีนในขณะนั้นแก่เอกอัครราชทูตจีน แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยเห็นว่าปัญหาในการปกครองชาวจีนที่เกิดขึ้นแก่รัฐไทยนั้นเป็นเพราะชาวจีนเองที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่สามารถผสมกลมกลืนกับชาวไทยได้โดยง่าย แต่ในขณะนั้นคนจีนได้มีการแยกตัวออกจากชาวไทยและรวมกลุ่มกันอยู่ในหมู่ชาวจีนเพิ่มมากยิ่งขึ้น อันมีผลทำให้ชาวจีนเกิดการตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทาง

---

[65] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). เรื่อง เอกอัครราชทูตจีนทาบทามขอให้แต่งตั้งผู้แทนทูตระหว่างไทยกับจีน, วันที่ 5 มีนาคม.

[66] แหล่งเดิม.

การเมืองมากขึ้น ซึ่งทำให้ชาวจีนเกิดความเข้าใจผิดและไม่พอใจเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐไทยเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลจีนเข้ามาปกครองชาวจีนในเมืองไทยดังกล่าว

จากการอธิบายของเจ้าหน้าที่รัฐไทยดังกล่าวนั้นเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงสิ่งที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามไม่ต้องการให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งก็คือ การตระหนักสำนึกในลักษณะของคนจีนทางการเมืองหรือการเกิดความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” นั่นเอง เพราะการที่ชาวจีนเกิดความสำนึกดังกล่าวนั้นได้ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการปกครองชาวจีนของรัฐไทย เนื่องจากทำให้ชาวจีนมีการแบ่งแยกตัวเองออกจากคนไทยและรวมกันอยู่เฉพาะในหมู่คนจีน รวมไปถึงมีการเคลื่อนไหวที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของเมืองจีนมากกว่าผลประโยชน์ของเมืองไทย

การเคลื่อนไหวดังกล่าวของชาวจีนก็ยิ่งทำให้ชาวจีนเกิดการตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองมากยิ่งขึ้นและการตระหนักสำนึกดังกล่าวก็มิได้รับการกระตุ้นแต่เฉพาะชาวจีนที่เดินทางมาจากเมืองจีนเท่านั้น แต่ชาวจีนได้พยายามที่จะปลูกฝังความรู้สึกดังกล่าวในหมู่บุตรหลานคนจีนที่ควรจะเป็นคนไทยตามกฎหมายด้วย อันเป็นสิ่งที่รัฐไทยไม่ต้องการให้เกิดขึ้นจึงทำให้รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับชาวจีนในด้านต่างๆ เพื่อที่จะควบคุมการดำเนินการกับทั้งองค์กร สื่อต่างๆ และการเคลื่อนไหวของชาวจีนที่มีส่วนในการกระตุ้นสำนึกดังกล่าวอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐไทยเห็นว่าจะทำให้การปกครองชาวจีนของรัฐไทยดำเนินไปได้อย่างราบรื่นโดยไม่มีความพยายามที่จะดึงรัฐบาลจีนเข้าแทรกแซงการปกครองชาวจีนของรัฐไทยเช่นเดียวกันกับในช่วงที่ชาวจีนยังคงเกิดสำนึกหรือความรู้สึกดังกล่าวน้อย

จากการที่รัฐไทยไม่ต้องการให้ชาวจีนเกิดการตระหนักสำนึกลักษณะของคนจีนในทางการเมืองหรือความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ที่ทำให้ชาวจีนแบ่งแยกออกจากชาวไทย จึงน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้รัฐไทยบ่ายเบี่ยงในการที่รัฐบาลจีนขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้รัฐไทยจึงยังคงยืนยันในการบ่ายเบี่ยงในการที่รัฐบาลจีนให้เอกอัครราชทูตจีนประจำวอชิงตันทาบทามเพื่อขอแต่งตั้งผู้แทนทูตระหว่างไทยกับจีนในครั้งนี้ ด้วยการที่รัฐไทยยังคงยืนยันในมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2482 ดังใจความในรายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2484 ความว่า

> ส่วนการที่รัฐบาลจีนใคร่จะส่งผู้แทนมาประเทศไทยเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไมตรีนั้น เมื่อปี ๒๔๘๒ รัฐบาลจีนก็ได้เคยเสนอขอส่ง Goodwill Mission มายังประเทศไทยครั้งหนึ่งแล้ว ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้นำเรื่องขึ้นเรียนปฏิบัติคณะรัฐมนตรีโดยหนังสือที่ น.๘๖๘๘/๒๔๘๒ ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๒ และคณะรัฐมนตรีได้ลงมติในขณะนั้นว่า “ในเวลานี้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเราดีอยู่แล้ว จึงยังไม่มีความจำเปนที่จะต้องส่งผู้แทนเข้ามา เท่าที่เราได้ปฏิบัติไปนั้นก็เพื่อชนจีนเอง ทั้งนี้ชาวจีนที่เปนพ่อค้าใหญ่ๆ ใน

> เมืองไทยย่อมทราบดี มติคณะรัฐมนตรีนี้กระทรวงการต่างประเทศเข้าใจว่าเปนมติวางหลักการเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนโดยทั่วๆ ไป หาใช่เพื่อกรณีฉะเพาะหน้าเกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลจีนจะส่ง Goodwill Mission มาประเทศไทยเท่านั้นไม่ กระทรวงการต่างประเทศจึงได้มีหนังสือแจ้งมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้ไปยังอัครราชทูต ณะ กรุงวอชิงตัน[67]

จากรายงานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนอย่างชัดเจนว่า รัฐไทยเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีนที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ก็คือ การที่มิได้มีการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างกันนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสมดีอยู่แล้ว เพราะความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนั้นทำให้รัฐไทยสามารถที่จะดำเนินการปกครองคนจีนในเมืองไทยได้อย่างเต็มที่ ถึงแม้รัฐบาลจีนจะพยายามเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง แต่เนื่องจากการที่รัฐบาลจีนยังมิได้มีการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทย ประกอบกับการที่รัฐบาลจีนในขณะนั้นกำลังประสบปัญหาทั้งการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศจึงทำให้รัฐบาลจีนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะกดดันในการขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาหรือขอให้ไทยอนุญาตให้ส่งผู้แทนรัฐบาลจีนเข้ามาได้ ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยยังคงยืนยันในการที่จะรักษาความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวระหว่างไทยกับจีนเอาไว้

สำหรับสาเหตุอีกส่วนหนึ่งก็อาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยมิได้มีการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนนั้น ทำให้รัฐไทยมีฐานะเป็นผู้ปกครองของชาวจีนในเมืองไทยโดยตรงซึ่งทำให้รัฐอาจจะถือได้ว่าผลประโยชน์ใดๆ ก็ตามที่เป็นผลประโยชน์อันเกิดจากการดำเนินกิจการของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทยก็ย่อมเป็นผลประโยชน์ของรัฐไทยตามไปด้วย ดังนั้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่ในมือของนายทุนชาวจีนนั้นก็ยังคงเป็นผลประโยชน์ของรัฐ แต่ถ้าเมื่อใดรัฐไทยทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนก็อาจจะทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเหล่านั้นตกไปเป็นผลประโยชน์ของรัฐบาลจีนไป

อาจจะรวมไปถึงว่าหากรัฐไทยทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนแล้วก็อาจจะทำให้รัฐไทยจะต้องสูญเสียกลุ่มคนที่เคยอยู่ภายใต้อำนาจในการปกครองของรัฐไทย ซึ่งกลุ่มคนนี้เป็นกลุ่มคนที่สามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์กับรัฐได้เป็นจำนวนมาก รัฐไทยจึงคงจะไม่ต้องการที่จะสูญเสียกลุ่มนายทุนชาวจีนให้ไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ได้มีนโยบายที่พยายามจะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทย ดังที่ปรากฏในความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 1 พฤศจิกายน

---

[67] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). หนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงนายกรัฐมนตรี, วันที่ 23 พฤษภาคม.

พ.ศ.2482 ที่ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐต้องการให้ชาวจีนกลายเป็นชาวไทย โดยมีการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ มีใจความว่า

> หลวงพิบูลสงคราม: เราควรทำความเข้าใจกับพวกจีน ให้มาร่วมมือกับไทยอย่างเห็นอกเห็นใจ ข้าพเจ้าเห็นในคั่นแรกเราอาจได้ทั้งขึ้นทั้งล่อง เช่นจีนที่สิงคโปร์ เวลาอยากมาหากินเมืองไทย เราก็ประสงค์ คนจีนจะแปลงชาติเป็นไทยก็ยอม โดยให้เปลี่ยนชื่อทำการสมาคมกับคนไทย นี่เป็นแง่ที่เราแสดงเจตนาดีต่อจีน มีปัญหาว่าเราจะทำอย่างไรให้จีนมาเป็นไทยได้บ้าง เช่น ไม่เอาค่าธรรมเนียม เปิดโอกาสให้ ๓ - ๔ เดือนเป็นไทย ฯลฯ[68]

จากความเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐไทยที่ต้องการจะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทย ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะว่าการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์กับรัฐไทย เพราะนอกจากรัฐไทยจะได้ประชากรที่รัฐเห็นว่าจะสามารถทำประโยชน์ให้รัฐได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นและทำให้รัฐถือได้ว่าผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจการของนายทุนชาวจีนเป็นผลประโยชน์ของรัฐแล้ว ยังอาจจะเป็นการป้องกันปัญหาในการที่หากรัฐไทยไม่สามารถที่จะบ่ายเบี่ยงในการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนได้ในอนาคต รัฐไทยก็จะไม่ต้องสูญเสียชาวจีนให้กลับไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีน เนื่องจากชาวจีนเหล่านี้ได้กลายเป็นคนไทยแล้ว จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีนโยบายที่จะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทยมากกว่าที่จะผลักดันคนจีนให้กลับไปอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีน ดังนั้นรัฐไทยจึงไม่ต้องการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีน

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนที่พยายามปรับตัวเองจากการดำเนินการที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้นของรัฐไทย โดยการพยายามดึงรัฐบาลจีนให้เข้ามาแทรกแซงการดำเนินการของรัฐไทย ทั้งการส่งผู้แทนเข้ามาเยี่ยมเยียนและการพยายามเจรจาสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีอันจะทำให้รัฐบาลจีนได้เข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทยเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินการจากรัฐไทย และแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยเองก็เห็นความสำคัญของนายทุนชาวจีนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอยู่ในเมืองไทย จึงไม่ต้องการที่จะสูญเสียคนกลุ่มนี้ไปจึงได้พยายามบ่ายเบี่ยงการเจรจาสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีและได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยมิได้ต้องการดำเนินการที่เข้มงวดและรุนแรงกับคนกลุ่มนี้ แต่ในทางตรงกันข้ามรัฐไทยพยายามที่จะดึงนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ให้กลายมาเป็นชาวไทยมากกว่า

---

[68] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 62/2482. (2482)., เรื่อง ปัญหาคนจีน วันที่ 1 พฤศจิกายน.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะยืนยันนโยบายที่ไม่ต้องการให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่เป็นอยู่ในขณะนั้นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยมีการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี แต่เมื่อรัฐบาลจีนได้ทราบถึงการดำเนินการกับคนจีนของรัฐไทย รัฐบาลจีนก็ได้มีการแทรกแซงการดำเนินการของรัฐไทยโดยการให้เอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงวอชิงตัน และประจำกรุงลอนดอนสอบถามไปยังอัครราชทูตไทยที่ประจำอยู่ทั้งสองแห่ง เกี่ยวกับการที่ทางรัฐบาลจีนได้ทราบมาว่า ชาวจีนในเมืองไทยต้องได้รับความเดือดร้อนต่างๆ เนื่องจากการดำเนินการของรัฐไทย รัฐบาลจีนจึงต้องการให้มีการสอบสวนข้อเท็จจริง และหากมีการดำเนินการที่ไม่เป็นธรรมกับชาวจีนจริงก็ขอให้รัฐไทยจัดการแก้ไขด้วย[69]

การดำเนินการที่รัฐบาลจีนเห็นว่าไม่เป็นธรรมนั้น ก็คือ เรื่องเกี่ยวกับการค้าข้าวซึ่งเคยอยู่ในมือของพ่อค้าจีน แต่รัฐบาลไทยได้ให้สิทธิในการค้าข้าวดังกล่าวแก่บริษัทมิตซุยของญี่ปุ่นและพ่อค้าอังกฤษบางคนซึ่งทำให้พ่อค้าจีนต้องสูญเสียผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก และรัฐบาลไทยยังได้มีคำสั่งให้ริบสวนยางสามพันไร่ของคนจีนและได้ขับไล่คนจีนออกจากสวนยางอันเป็นที่อยู่อาศัยของคนจีน ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2484 อีกด้วย นอกจากนั้นแล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยยังได้ประกาศใช้กฎข้อบังคับที่ห้ามไม่ให้ออกใบอนุญาตขับขี่รถที่เดินทางไกลแก่คนต่างด้าวในเมืองไทย ซึ่งมีชาวจีนประกอบอาชีพนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวจีนในเมืองไทยได้รับความเดือดร้อน รวมไปถึงการที่รัฐบาลจีนได้ทราบข่าวว่ารัฐบาลไทยจะจำกัดจำนวนนักเรียนจีนที่จะเดินทางออกจากเมืองไทย อันเป็นอุปสรรคกับบุตรหลานคนจีนที่จะเดินทางไปศึกษาในสถานที่อื่นๆ ซึ่งทำให้ชาวจีนในเมืองไทยต้องประสบความยากลำบากเป็นอย่างมากในการดำเนินชีวิต รัฐบาลจีนจึงต้องการที่จะทราบถึงข้อเท็จจริงและต้องการให้รัฐบาลไทยแก้ไขหากมีการดำเนินการดังกล่าวจริง เพื่อให้เป็นไปตามคำมั่นที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้ไว้กับจอมพลเจียงไคเช็คในโทรเลข ปี พ.ศ.2482 ว่า “รัฐบาลไทยจะได้พิจารณาอยู่เสมอในอันที่จะคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของคนจีนในประเทศไทยและอนุญาตให้ประกอบกิจการอันชอบธรรม”[70]

จากบันทึกของเอกอัครราชทูตจีนดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยได้มีการดำเนินการที่ค่อนข้างจะมีความเข้มงวดและได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนายทุนชาวจีนเป็นอย่างมาก จึงส่งผลให้นายทุนชาวจีนได้มีการปรับตัวด้วยการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีนเพื่อให้รัฐบาลจีนให้ความช่วยเหลือ และมีความเป็นไปได้ว่ารัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน ดังจะเห็นได้

---

[69] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). เรื่อง รัฐบาลจีนขอร้องให้ไต่สวนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อชนชาติจีนในประเทศไทย, วันที่ 29 พฤศจิกายน .

[70] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). บันทึกของเอกอัครราชทูตจีน ณ กรุงวอชิงตัน ถึงอัครราชทูต ณ วอชิงตัน, ลงวันที่ 14 มิถุนายน.

จากคำตอบของอัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอนที่ได้อธิบายให้เอกอัครราชทูตจีน ในวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2484 เพื่อให้เข้าใจถึงการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อนายทุนชาวจีน มีใจความว่า

> รัฐบาลของทุกประเทศย่อมมีหน้าที่ ๆ จะต้องช่วยทำนุบำรุงฐานะและการดำรงชีพของราษฎรของตนให้เจริญยิ่งขึ้นทุกทาง และเมื่อถึงคราวจำเป็นก็ต้องช่วยเหลือหาทางให้ราษฎรเหล่านั้นมีโอกาศหาเลี้ยงชีพได้โดยสะดวกโดยออกกฎข้อบังคับต่างๆ เช่นในประเทศอังกฤษเองก็มีกฎข้อบังคับมากมาย ซึ่งห้ามไม่ให้ชาวต่างประเทศทำงานสิ่งโน้นสิ่งนี้เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้คนอังกฤษมีโอกาศหางานได้ง่ายขึ้น ฉะนั้นในประเทศไทยก็อาจจะมีกฎข้อบังคับเช่นนั้นได้ แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าเมื่อรัฐบาลไทยออกกฎข้อบังคับใดๆ สำหรับการเช่นนี้แล้ว กฎข้อบังคับเหล่านั้นคงใช้บังคับถึงชาวต่างประเทศทุกคนโดยไม่เลือกเจาะจงแต่ชาวต่างประเทศชาติใดชาติหนึ่งเป็นแน่ นอกจากจะมีเหตุผลจำเป็นจริงๆ ที่จะต้องปฏิบัติเช่นนั้น[71]

จากการตอบดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยน่าจะได้มีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวตามที่ทางจีนได้สอบถาม เนื่องจากการที่อัครราชทูตไทยมิได้มีการปฏิเสธเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐไทย แต่กลับพยายามชี้แจงให้เอกอัครราชทูตจีนเข้าใจว่าเป็นสิทธิที่รัฐไทยสามารถที่จะทำได้ และรัฐไทยก็มิได้มุ่งที่จะใช้กับนายทุนชาวจีนเท่านั้นแต่ได้ใช้กับชาวต่างประเทศทุกๆ ประเทศ ซึ่งการชี้แจงดังกล่าวก็คงจะเป็นไปเพื่อที่จะให้รัฐบาลจีนเห็นว่า รัฐไทยมิได้มีนโยบายต่อต้านนายทุนชาวจีน เพื่อมิให้ส่งผลกระทบในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน ถึงแม้ทั้งสองประเทศจะยังไม่มีสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีต่อกัน แต่ในช่วงที่รัฐไทยได้ดำเนินนโยบายเป็นกลางในระหว่างสงครามโลกนั้น รัฐไทยคงจะไม่ต้องการที่จะที่เป็นปฏิปักษ์กับชาติหนึ่งชาติใดอย่างเปิดเผย รัฐไทยจึงได้อธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจกับรัฐบาลจีน เพื่อไม่เกิดการเข้าใจผิดอันอาจจะส่งผลกระทบในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ ดังที่ปรากฏการอธิบายของรัฐไทยในหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูตไทย ประจำกรุงวอชิงตัน ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2484 มีใจความว่า

> ๑.ในเรื่องการควบคุมการส่งข้าวออกนอกประเทศนั้น กระทรวงการเศรษฐกิจได้ชี้แจงมาว่าการที่รัฐบาลไทยจำเปนต้องควบคุมการส่งข้าวออกนอกประเทศ ก็เพราะการทำนาใน พ.ศ.๒๔๘๓ ได้ผลน้อย จริงอยู่ที่การควบคุมนี้ทำความกระทบกระเทือนให้แก่บันดาพ่อค้าข้าวบ้างแต่ไม่รุนแรงนัก และไม่ฉะเพาะ

---

[71] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). หนังสืออัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 13 มิถุนายน.

แต่ชาวจีน พ่อค้าข้าวทั่วไปไม่ว่าไทย จีน หรือชาวต่างด้าวใดๆ ได้รับความกระทบกระเทือนเสมอหน้ากันหมด...ในปัจจุบันนี้ บันดาพ่อค้าจีนและพ่อค้าอื่นก็ได้รับอนุญาตให้ส่งข้าวไปได้ตามความประสงค์โดยทั่วหน้ากัน ไม่ปรากฏว่า มีผู้ใดได้รับความเดือดร้อนแม้แต่น้อย และพ่อค้าข้าวชาวจีนในประเทศไทยยังคงประกอบการค้าอยู่เป็นปรกติแทบทุกราย อนึ่งการที่รัฐบาลไทยจะตกลงให้สิทธิในการส่งข้าวออกนอกประเทศแก่บริษัทญี่ปุ่นและพ่อค้าข้าวอังกฤษบางคนนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะการกระทำดังนั้นเท่ากับจำกัดการค้าข้าวของตนเองให้มีวงแคบเข้าแทนที่จะขยายตลาดข้าวให้กว้างขวางออกไป

๒.ในเรื่องการริบสวนยางของคนจีนนั้น กระทรวงเกษตราธิการได้ชี้แจงมาว่า กรมที่ดินและโลหะกิจได้ออกคำสั่งขับไล่พวกจีนซึ่งเข้าครอบครองที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน...ให้ออกไปเสียจากที่ดิน พวกจีนเหล่านี้ได้พากันเข้าหักล้างถางป่าตัดฟันไม้ใหญ่ลง แล้วปลูกยางและบ้านเรือนที่พักอาศัยในบริเวณที่บุกเบิกป่านั้น ในเวลาภายหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ แล้ว โดยมิได้รับอนุญาตอันถูกต้องจากเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติให้เป็นการชอบด้วยกฎหมาย การขับไล่นี้ได้กระทำแต่ฉะเพาะที่ดินในบริเวณที่ผู้เข้าครอบครองทำโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัติเท่านั้น นอกจากนั้นแล้วพวกจีนที่กล่าวยังได้กระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติควบคุมยาง พุทธศักราช ๒๔๗๗ กล่าวคือ ทำการปลูกยางโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ อนึ่ง ในเรื่องการกระทำฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินนั้น ผู้กระทำจะเป็นคนไทยก็ดี หรือคนต่างด้าวชาติใดก็ดี ทางการจำต้องดำเนินการตามบทบัญญัติเช่นเดียวกันทั้งสิ้น...ส่วนที่ดินในท้องที่นาบอน (มิใช่นอบาน) ปรากฏว่า มีสวนยางใหญ่ของคนจีนปลูกมาก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ อยู่เป็นส่วนมาก จำนวนหลายพันไร่ ทางการหาได้ออกคำสั่งขับไล่ให้ผู้ที่ครอบครองออกไปจากที่ดินประการใดไม่

๓.ในเรื่องใบอนุญาตขับขี่รถที่เดินทางไกลนั้น กระทรวงมหาดไทยได้ชี้แจงมาว่า การที่เอกอัครราชทูตจีนแจ้งมานั้น ไม่มีความจริงอย่างใดเลย แต่ตามพระราชบัญญัติล้อเลื่อน (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ นั้น ผู้ขับขี่ล้อ-เลื่อนรับจ้างจะต้องมีสัญชาติเป็นไทยตามกฎหมาย พนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะออกใบอนุญาตให้ ซึ่งทั้งนี้ก็เพื่อสงวนอาชีพนี้ไว้ให้แก่คนไทย แต่ก็ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนต่างด้าวชาติหนึ่งชาติใดโดยฉะเพาะ และในพระราชบัญญัติล้อเลื่อน

(ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ ดังกล่าวก็มีข้อผ่อนผันไว้ในมาตรา ๔ คือ “มิให้ใช้บังคับแก่ผู้ที่มีใบอนุญาตเปนผู้ขับขี่ล้อเลื่อนอยู่แล้วในวันใช้พระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะขาดต่อใบอนุญาตหรือถูกถอนใบอนุญาต

๔.ในเรื่องเกี่ยวกับการปิดโรงเรียนจีนนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้แจ้งมาว่า ไม่มีนโยบายที่จะจำกัดจำนวนนักเรียนจีนที่ออกไปเรียนในโรงเรียนภายนอกประเทศไทย[72]

จากการอธิบายดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนโดยเฉพาะในประเด็นทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องการควบคุมการค้าข้าว การริบสวนยางของคนจีน และการสงวนอาชีพการขับขี่ล้อเลื่อนรับจ้างจริงเช่นที่เอกอัครราชทูตจีนได้สอบถามมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นจนทำให้นายทุนชาวจีนได้รับความเดือดร้อน และพยายามปรับตัวโดยได้มีการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีนเพื่อให้เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม จากคำตอบของรัฐไทยก็ได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยก็ยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จาก การที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนยังคงสามารถประกอบอาชีพต่างๆ เหล่านั้นอยู่ได้แม้ว่าจะได้รับการควบคุมจากรัฐไทยในบางส่วนก็ตาม ซึ่งนายทุนจีนก็น่าจะยังคงสามารถประกอบอาชีพเหล่านี้อยู่ได้ดังที่รัฐไทยได้ชี้แจง เพราะถ้าหากว่านายทุนชาวจีนไม่สามารถประกอบอาชีพเหล่านี้ได้ ก็น่าจะส่งผลให้รัฐบาลจีนมีการสอบถามถึงความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของนายทุนชาวจีนมายังรัฐบาลไทยอีก แต่ก็ไม่ปรากฏว่ารัฐบาลจีนได้สอบถามเพิ่มเติม

นอกจากนั้น แม้ว่าการที่รัฐบาลจีนได้เข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองชาวจีนของรัฐไทยในครั้งนี้ รัฐบาลจีนจะมิได้มีการกล่าวโดยตรงถึงการขอส่งผู้แทนเข้ามาเยี่ยมเยียนคนจีนในเมืองไทย หรือขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทยแต่อย่างใด แต่จากการที่เอกอัครราชทูตจีนได้ให้เหตุผลถึงการที่ต้องมาสอบถามผ่านอัครราชทูตไทยว่า “...จำใจต้องมารบกวนเช่นนี้ ก็เพราะไม่มีผู้แทนทางการทูตของจีนในประเทศไทยพอที่จะมอบหมายให้ทำการติดต่อกับรัฐบาลไทยโดยตรงได้...”[73] ก็น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของรัฐบาลจีนในการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐไทย เพราะถ้าหากทั้งสองประเทศมีสนธิสัญญาต่อกันแล้ว รัฐบาลจีนก็จะมี

---

[72] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). หนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูตไทยณะกรุงวอชิงตัน, ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน.

[73] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). เรื่อง รัฐบาลจีนขอร้องให้ไต่สวนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อชนชาติจีนในประเทศไทย,วันที่ 29 พฤศจิกายน.

ผู้แทนทางการทูตที่จะดำเนินการเจรจากับรัฐไทยเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนายทุนชาวจีนได้โดยตรง โดยมิต้องรบกวนหรือทำความเดือดร้อนให้กับอัครราชทูตไทยในประเทศอื่นๆ

แต่รัฐไทยก็มิได้มีการกล่าวถึงความยุ่งยากในการใช้วิธีการติดต่อผ่านทูตในประเทศอื่นแต่อย่างใด แต่กลับแสดงให้เห็นว่าการติดต่อกันด้วยวิธีการดังกล่าวนั้นก็สามารถที่จะทำให้รัฐบาลจีนทราบถึงการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อชาวจีนได้เป็นอย่างดีด้วยการพยายามชี้แจงถึงการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อนายทุนชาวจีนอย่างค่อนข้างจะละเอียด ทั้งนี้ก็คงจะเป็นไปเพื่อแสดงให้รัฐบาลจีนเห็นว่าถึงแม้จะมิได้มีการทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างกันนั้นก็มิได้เป็นอุปสรรคต่อการที่รัฐบาลจีนจะได้ทราบถึงการดำเนินการของรัฐไทย ซึ่งทำให้รัฐบาลจีนไม่สามารถที่จะนำปัญหาในการติดต่อกันมาเป็นข้ออ้างในการขอทำสนธิสัญญาได้ อันเท่ากับเป็นการปฏิเสธการที่รัฐบาลจีนจะขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีโดยทางอ้อม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยยังคงยืนยันในการปฏิเสธการขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญากับรัฐบาลจีนเรื่อยมาทั้งการปฏิเสธโดยตรงและโดยทางอ้อมด้วยวิธีการดังกล่าว ก็อาจจะส่งผลให้รัฐบาลจีนได้ตระหนักเป็นอย่างดีแล้วว่า อย่างไรก็ตามรัฐไทยในช่วงเวลานี้ก็ยังคงไม่ต้องการที่จะทำสนธิสัญญากับจีน และอาจจะประกอบกับสถานการณ์ในเมืองจีนและสถานการณ์ในโลกในช่วงเวลานั้นที่กำลังอยู่ในสภาวะสงครามที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเมืองไทยเองก็เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในปลายปี พ.ศ.2484 และได้ประกาศเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายอักษะอย่างเป็นทางการในเดือนมกราคม พ.ศ.2485 ที่ทำให้รัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีนมีสถานะเป็นคู่สงครามกัน และสถานการณ์ของสงครามที่ได้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ก็อาจจะส่งผลให้รัฐบาลจีนที่ได้พยายามเข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองชาวจีนในเมืองไทยมาโดยตลอดนั้นมิได้มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีอีก เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องนี้ของรัฐบาลจีนอีกภายหลังจากที่รัฐบาลจีนไม่ประสบความสำเร็จในการขอเจรจาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2485

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เนื่องจากรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากขึ้นในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการเมืองที่รัฐแทบจะไม่มีการผ่อนผันให้กับชาวจีน เนื่องจากรัฐไม่ต้องการให้ชาวจีนในเมืองไทยยังคงตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองหรือเกิดความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” อันเป็นการแบ่งแยกชาวจีนออกจากคนไทย จึงทำให้ชาวจีนส่วนหนึ่งที่เกิดความรู้สึกไม่พอใจรัฐไทยได้ดึงรัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทย ด้วยการพยายามที่จะส่งผู้แทนของตนให้เข้ามาเยี่ยมเยียนคนจีนในเมืองไทย และการขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรี เพื่อที่จะได้มีผู้แทนรัฐบาลจีนเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าความพยายามที่จะแทรกแซงการปกครองคนจีนในเมืองไทยของรัฐบาลจีนนั้นมีเป็นจำนวนมากครั้งกว่าในช่วงที่ผ่าน

มา ซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินการกับชาวจีนอย่างเข้มงวดและรุนแรงมากยิ่งขึ้นและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องแล้วยังน่าจะเกิดขึ้นเนื่องจากสถานการณ์ในเมืองจีนเองที่กำลังประสบปัญหาการทำสงครามทั้งภายในและภายนอกอย่างรุนแรง จึงทำให้รัฐบาลจีนต้องการการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากนายทุนชาวจีนในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น จึงได้เข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยบ่อยครั้งกว่าในช่วงก่อนหน้านี้ ตามการเรียกร้องและปรับตัวของนายทุนชาวจีนในเมืองไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจีนพยายามที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองชาวจีนในเมืองไทยมากเท่าใดก็ตาม แต่จากที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นถึงนโยบายอย่างชัดเจนของรัฐไทยที่ไม่ต้องการที่จะทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับรัฐบาลจีนและไม่ต้องการที่จะให้ลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง หรือความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ดำรงอยู่ในหมู่ชาวจีนในเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนชาวจีนอันเป็นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจของไทย รัฐไทยจึงได้ยืนยันในการปฏิเสธความพยายามของรัฐบาลจีนในทุกๆ ครั้ง และถึงแม้จะมีการอนุญาตให้ผู้แทนรัฐบาลจีนเดินทางเข้ามาก็เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการเพื่อแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยไม่รับรองคณะผู้แทนรัฐบาลจีน ซึ่งก็ทำให้ผู้แทนรัฐบาลจีนไม่สามารถที่จะขอเจรจากับรัฐบาลไทยได้

4.2 นายทุนชาวจีนกับทางเลือกในการแสดงออกถึงลักษณะของตนเอง

จากการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น แต่เป็นการดำเนินการที่แตกต่างกันตามลักษณะของคนจีน โดยการที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการที่ค่อนข้างจะมีความเข้มงวดกับลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง แต่กลับมีการผ่อนผันให้กับลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ก็น่าจะส่งผลให้คนจีนที่ได้ตระหนักถึงการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวของรัฐ ได้แสดงออกถึงความเป็นตนเองในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามผลประโยชน์ของคนจีนแต่ละคน ซึ่งสามารถจะแบ่งการแสดงออกถึงลักษณะของตนเองของคนจีนออกได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ ชาวจีนที่แสดงออกถึงลักษณะของการเป็นชาวไทย และชาวจีนที่ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง หรืออาจจะกล่าวได้ว่ายังคงรักษา “ความเป็นคนจีน” ของตนเอาไว้

4.2.1 นายทุนชาวจีนกับการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทย

นอกจากการที่นายทุนชาวจีนจะมีการปรับตัวหรือมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการดำเนินการของรัฐไทย โดยการเรียกร้องเพื่อให้รัฐบาลไทยมีการผ่อนผันให้ และแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของตนเอง ด้วยการแสดงการตอบโต้และเรียกร้องให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องการปกครองของรัฐไทยแล้ว นายทุนชาวจีนในเมืองไทยยังได้มีปฏิกิริยาออกมาในลักษณะของการพยายามที่จะแสดงให้รัฐไทยเห็นว่า ตนเองมีความปรารถนาดีต่อรัฐไทยและต้องการที่จะเป็นชาวไทยมากกว่าที่จะแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่ยังคงมีความจงรักภักดีต่อเมืองจีน

การปรับตัวของนายทุนชาวจีนในลักษณะนี้จะเห็นได้จากการที่คนจีนบางส่วนแม้ว่าจะยังคงลักษณะบางส่วนของ “ความเป็นคนจีน” เช่น การที่ยังคงมีชื่อเป็นจีน แต่กลับพยายามที่จะแสดงตนเป็นชาวไทย ดังเช่นในกรณีของนายซี. กิมฮะ จิวจินดา เจ้าของบริษัทซี. กิมฮะ ถึงแม้จะยังคงมีทั้งชื่อตัวและชื่อบริษัทเป็นชื่อจีน อันอาจจะทำให้มีความเห็นว่านายซี. กิมฮะจะยังคงมีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีน แต่นายซี. กิมฮะกลับพยายามที่จะแสดงออกถึงการเป็นชาวไทยของตนเอง ด้วยการประกาศตัวว่าเป็น “พ่อค้าไทย” โดยได้เป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมในการจัดตั้ง “หอการค้าไทย” ในปี พ.ศ.2476 เพื่อรวบรวม “พ่อค้าไทย” ทำการแข่งขันกับ “พ่อค้าจีน”[74] ที่กลุ่มกันในสมาคมพาณิชย์จีน ดังนั้นผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกของหอการค้าไทยนั้นก็คือกลุ่มพ่อค้าที่แสดงออกถึง “ความเป็นคนไทย” แทนการแสดงออกถึง “ความเป็นคนจีน”

นอกจากนายซี. กิมฮะแล้ว ยังมีนายทุนชาวจีนอื่นๆ ที่ยังคงมีชื่อเป็นภาษาจีนและเป็นเจ้าของร้านค้าที่ยังคงใช้ชื่อร้านเป็นภาษาจีน แต่เข้าร่วมเป็นผู้ก่อตั้งหอการค้าไทย ซึ่งเท่ากับเป็นการพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของชาวไทยของบุคคลเหล่านั้น อันได้แก่ นายเซ้ ฮุนมูเซ้ เจ้าของห้างย่งฮั้ว นายกิมเซ็ง กิมสุวรรณ์ ห้างขายยาบุญมี นายกิมเจ็ง สุสังกรกาญจน์ ห้างปุสตาคาร และนาย เต็ก โกเมศ บริษัทไทยใหม่ จำกัด[75] แสดงให้เห็นว่า มีนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ยังคงลักษณะบางประการของชาวจีน แต่กลับไม่แสดงถึงการเป็นชาวจีนโดยเข้าร่วมสมาคมพาณิชย์จีน โดยได้พยายามแสดงออกให้เห็นถึงการเป็นชาวไทย โดยการเข้าร่วมองค์กรที่เป็นของชาวไทย

การพยายามแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยของนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้เกิดและเติบโตในเมืองไทยที่ทำให้บุคคลเหล่านี้เป็นชาวไทยตามกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากการที่คนเหล่านี้หลายคนได้มีนามสกุลเป็นภาษาไทยมิได้ใช้แซ่เช่นคนจีนรุ่นแรกที่เพิ่งเดินทางเข้ามาในเมืองไทย แต่ด้วยลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนในการตั้งชื่อจึงทำให้บุคคลเหล่านี้ยังมีชื่อจีนอยู่และด้วยการที่บรรพบุรุษของบุคคลเหล่านี้เป็นชาวจีนก็อาจจะทำให้คนเหล่านี้ต้องรับการสืบทอดกิจการที่ยังคงเป็นชื่อจีนอยู่

อย่างไรก็ตาม การที่ตามกฎหมายนั้นถือว่าคนที่เกิดในเมืองไทยเป็นชาวไทย นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จึงได้พยายามแสดงให้รัฐไทยเห็นถึง ”ความเป็นคนไทย” ของตนด้วยการเข้าร่วมในองค์กรที่เป็นของคนไทย เพื่อที่จะได้รับความไว้วางใจจากรัฐไทย อันอาจจะเป็นประโยชน์มากกว่าการที่

---

[74] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.52/15. (2476). หนังสือพระยาภิรมย์ภักดี ประธานผู้เริ่มก่อการหอการค้าไทย ถึงนายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ลงวันที่ 17 มกราคม.

[75] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.52/15. รายนามผู้เริ่มก่อการ Siamese Chamber of Commerce และนามบริษัทห้างร้านซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในขณะนี้, ไม่ปรากฏวันที่.

จะแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีน หรือการแสดงลักษณะของชาวไทยของคนเหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่คนเหล่านี้ได้เห็นถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในช่วงเวลานี้ในหลายๆ ด้าน รวมไปถึงการดึงอำนาจทางเศรษฐกิจให้กลับมาอยู่ในมือชาวไทย นายทุนชาวจีนเหล่านี้จึงได้แสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยเพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์จากการที่รัฐส่งเสริมชาวไทยในทางเศรษฐกิจ

นอกจากการเข้าร่วมองค์กรที่ถือว่าเป็นของชาวไทยแล้ว ในบางครั้งนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังได้พยายามแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยด้วยการให้ความช่วยเหลือกิจการของรัฐไทย ดังเช่น กรณีของนายซี. กิมฮะ นั้นนอกจากจะร่วมก่อตั้งหอการค้าไทยแล้ว นายซี. กิมฮะยังได้พยายามแสดงให้รัฐไทยเห็นถึงลักษณะของชาวไทยที่ต้องการจะให้ความช่วยเหลือกิจการของรัฐในด้านต่างๆ อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่นายซี. กิมฮะ ได้แจ้งในเดือนมีนาคม พ.ศ.2476 ถึงการที่ตนจะเดินทางไปญี่ปุ่น เพื่อที่จะอาสาให้ความช่วยเหลือรัฐบาลไทยในการดำเนินการต่างๆ ในประเทศญี่ปุ่น[76] ซึ่งการแสดงออกถึงการเป็นชาวไทยของนายซี. กิมฮะดังกล่าว ก็อาจจะถือได้ว่านายซีกิมฮะประสบความสำเร็จในการทำให้รัฐไทยเกิดความไว้วางใจ ซึ่งก็น่าจะส่งผลทำให้รัฐไทยเห็นว่า นายซี. กิมฮะ เป็นชาวไทยมากกว่าเป็นชาวจีน ดังจะเห็นได้จาก ความเห็นของรัฐไทยเกี่ยวกับการที่นายซีกิมฮะอาสาจะให้ความช่วยเหลือกิจการของรัฐบาล ที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยมีความพึงพอใจและไว้วางใจที่จะมอบหมายให้นายซี. กิมฮะ ช่วยเหลือในดำเนินการต่างๆ ดังใจความว่า

> การที่นายซี. กิมฮะ รับจะช่วยรัฐบาลเป็นการดีแล้ว ฉะนั้นกระทรวงใดมีเรื่องที่จะขอร้องให้นายซี. กิมฮะช่วยแล้วก็ให้แจ้งให้กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบ เพื่อจะได้รวบรวมมอบให้นายซี. กิมฮะ[77]

จากความคิดเห็นที่แสดงความไว้วางใจของรัฐไทยที่มีต่อนายซี. กิมฮะ สะท้อนให้เห็นว่าในสายตารัฐไทยนั้นแม้ว่านายซี. กิมฮะ จะยังคงลักษณะบางประการของการเป็นชาวจีนเอาไว้ แต่ลักษณะดังกล่าวก็หาใช่อุปสรรคที่จะขัดขวางความเชื่อมั่นที่รัฐไทยมีต่อตัวนายซี. กิมฮะ เพราะการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้จะเห็นว่าบุคคลใดเป็นชาวไทยหรือไม่อาจจะมิได้อยู่ที่ลักษณะภายนอกเท่านั้น แต่อยู่ที่การแสดงออกถึงลักษณะของคชาวทยของคนเหล่านั้นมากกว่า

นอกจากนายซี.กิมฮะแล้ว ยังมีตัวอย่างของนายทุนชาวจีนอื่นๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือกิจการของรัฐไทย เพื่อที่จะให้รัฐไทยเห็นถึงลักษณะของชาวไทยของตน เพื่อจะได้รับความ

---

[76] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 15/2476. (2476)., เรื่อง นายซีกิมฮะ จะไปประเทศญี่ปุ่น วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

[77] แหล่งเดิม.

ไว้วางใจและให้การยอมรับในฐานะที่เป็นชาวไทยคนหนึ่ง ดังปรากฏการรายงานถึงการที่นายทุนชาวจีนได้ให้ความช่วยเหลือรัฐไทย ในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ฉบับวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2481 เพื่อที่จะแสดงให้รัฐไทยเห็นถึงความจงรักภักดีและความปรารถนาดีต่อชาวไทยและเมืองไทยของพวกตน ดังใจความว่า

> นายกิมลั้ยกับนายกิมฮั้ย เคียงศิริ บริจาคเงินจำนวน ๒๐๐๐ บาท ซื้อปืนกลหนัก ๑ กระบอกให้ราชการทหาร ทำให้นึกได้ว่า เมื่อสองสามปีที่แล้วมานี้ ในงานฉลองรัฐธรรมนูญที่พระราชอุทยานสราญรมย์ นายตันซิวเม้งกับนายม้าเลียบคุณได้ไปเที่ยวในงานนี้ด้วยกัน พอไปถึงหน้าร้านเจ้าคุณพหลฯ คุณหญิงพหลฯ เห็นเข้าก็เชิญพ่อค้าจีนทั้งสองนี้เข้าไป แล้วปราสัยว่า “ท่านเจ๊สัวเข้ามาก็ดีแล้ว เชิญอุดหนุนกองทัพบก โดยออกเรี่ยไรเงินซื้ออาวุธหน่อยเถอะ” นายตันซิวเม้งกับนายม้าเลียบคุณแสดงความยินดี และลงนามออกเงินคนละ ๑๐๐๐ บาททันที[78]

จากรายงานข่าวดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึง การที่นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งได้พยายามแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทย ด้วยการบริจาคเงินซื้ออาวุธเพื่อนำมาใช้ป้องกันประเทศไทยอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีและการให้ความช่วยเหลือเมืองไทย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงลักษณะหนึ่งของการเป็นชาวไทย เพื่อให้รัฐไทยเกิดความพอใจและมีความไว้วางใจ รวมไปถึงให้การยอมรับพวกเขาให้ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยได้อย่างราบรื่น สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยน่าจะให้ความสำคัญกับการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยของนายทุนชาวจีนด้วยการให้ความช่วยเหลือในกิจการต่างๆ ของไทย จึงทำให้ชาวจีนเหล่านี้มีความพยายามที่จะแสดงให้รัฐไทยเห็นลักษณะของชาวไทยของตนเองในทันทีที่รัฐไทยต้องการ

นอกจากการแสดงถึงลักษณะของชาวไทยด้วยการให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินแล้ว นายทุนชาวจีนยังได้มีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยด้วยการให้ความช่วยเหลือในกิจการด้านอื่นๆ ของรัฐไทยเพื่อแสดงความปรารถนาดีและความจงรักภักดีต่อเมืองไทยอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวจีนได้ให้ความช่วยเหลือรัฐไทยในการปราบกบฏบวรเดช ซึ่งทำให้ชาวจีนผู้นั้นได้รับการตอบแทนจากรัฐไทยในการกระทำความดีดังกล่าว ดังที่ปรากฏในรายงานในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2478 มีใจความว่า

> ประธานกรรมการพิจารณาบำเหน็จความชอบในเรื่องการปราบกบฏรายงานว่า คณะกรรมการฯ ได้ประชุมพิจารณาเห็นควรให้นายบูฮุย แซ่ฉั่ว บ้านร้านขายเครื่องยาต่างประเทศ สถานีบ้านภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้ทำ

---

[78] “เงินไทยในเมืองไทย”, (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 31 ตุลาคม.

การช่วยเหลือในคราวปราบกบฏได้รับเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญเป็นบำเหน็จความชอบ[79]

จากการกระทำความดีของชาวจีนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าชาวจีนได้มีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยด้วยการให้ความช่วยเหลือรัฐไทยด้วยวิธีการอื่นๆ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือรัฐไทยดังกล่าวของชาวจีน น่าจะทำให้ชาวจีนได้รับการยอมรับใน “ความเป็นคนไทย” จากรัฐ จึงได้มีการมอบรางวัลที่ให้เพื่อเป็นเกียรติแก่ชาวไทยที่เข้าร่วมในการปราบกบฏบวรเดชด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งการมอบรางวัลดังกล่าวของรัฐนั้น อาจจะเป็นไปเพื่อต้องการให้ชาวจีนนี้รู้สึกภาคภูมิใจในการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยที่ให้การช่วยเหลือเพื่อรักษาบ้านเมือง เพื่อที่จะทำให้ชาวจีนเห็นว่าการทำประโยชน์เพื่อเมืองไทยนั้นทำให้ตนได้รับการยอมรับและยกย่องจากรัฐไทย ซึ่งน่าจะส่งผลต่อจิตใจให้คนจีนผู้นั้นต้องการที่จะแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทย ด้วยการให้ความช่วยเหลือเมืองไทยในด้านต่างๆ ต่อไป ดังนั้นวิธีการตอบแทนความดีความชอบของรัฐไทยนั้นอาจจะมีส่วนในการดึงดูงนายทุนชาวจีนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยปรับตัวและพร้อมที่จะแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยได้ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้เลือกที่จะใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อที่จะดึงนายทุนชาวจีนให้แสดงออกถึงลักษณะของชาวไทย โดยที่ยังไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย

นอกจากกรณีของการที่ชาวจีนให้ความช่วยเหลือเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของบ้านเมืองที่รัฐไทยจะมีการตอบแทนการทำความดีเพื่อดึงดูดใจให้ชาวจีนแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยแล้ว การกระทำความดีความชอบในเรื่องทั่วๆ ไป ของนายทุนจีน รัฐไทยก็มีการตอบแทนความดีความชอบของชาวจีนด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยได้มีการมอบเครื่องราชย์ให้แก่นายกิมเฮง แซ่คู ในรายงานวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2479 ดังใจความว่า

> คณะกรรมการจังหวัดนครพนมได้ส่งสำนวนการสอบสวนนายกิมเฮง แซ่คู ราษฎรบ้านท่าอุเทน ตำบลท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ผู้ซึ่งได้กระทำการช่วยเหลือเด็กหญิงเฉลาให้พ้นอันตรายจากการจมน้ำ มาเพื่อขอพระราชทานเหรียญราชนิยม กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการที่นายกิมเฮง แซ่คู ได้ฝ่าอันตรายเข้าไปกระทำการช่วยเหลือเด็กหญิงเฉลา ซึ่งถูกกระแสน้ำพัดเข้าไปอยู่ใต้ท้องแพให้รอดพ้นจากการจมน้ำได้นี้เป็นการกระทำที่ได้แสดงกล้าหาญช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นอันตราย โดยมิได้คำนึงอันตรายที่จะพึงบังเกิดแก่ตน และได้กระทำไปโดยใจสมัครของตนเองโดยมิได้มีหน้าที่ๆ จะต้อง

---

[79] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 9/2478. (2478). เรื่อง บำเหน็จความชอบในการปราบกบฏของนายบูฮุย แซ่ฉั่ว วันที่ 29 เมษายน .

พึงกระทำด้วยนับว่าได้ปฏิบัติต้องตามมาตรา ๓ (ข) และมาตรา ๓๐ อนุมาตรา (๒) แห่งพระราชบัญญัติเหรียญราชนิยม ร.ศ.๑๓๑ จึ่งเสนอมาเพื่อขอพระราชทานเหรียญราชนิยมให้แก่นายกิมเฮง แซ่คู เพื่อเป็นเกียรติยศและจะได้เป็นตัวอย่างสำหรับบุคคลอื่นๆ ต่อไป[80]

จากการมอบเหรียญราชนิยมให้แก่ชาวจีนที่ทำความดี ถึงแม้จะมิได้เป็นการกระทำต่อรัฐบาลโดยตรง ก็น่าจะส่งผลให้ชาวจีนเกิดความซาบซึ้งใจต่อการกระทำของรัฐไทยที่ให้การยกย่องตนเองที่น่าจะทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและเกิดความจงรักภักดีต่อรัฐไทยที่เห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งอาจจะมีผลต่อการโน้มน้าวจิตใจของชาวจีนให้มีการแสดงออกถึงลักษณะของการเป็นชาวไทยด้วยการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อรัฐไทยและเมืองไทย

ด้วยเหตุที่รัฐไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ความสำคัญกับการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยมากกว่าลักษณะภายนอกดังกล่าวอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังมิได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนชื่อและชื่อสกุลของบุคคลที่ยังคงลักษณะของชาวจีน ด้วยการใช้ชื่อและชื่อสกุลภาษาจีน และอาจจะรวมไปถึงการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังไม่มีนโยบายที่จะให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยถือว่าการที่บุคคลผู้นั้นจะได้รับการยอมรับจากรัฐไทยว่าเป็นชาวไทยหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการแสดงออกของบุคคลนั้นมากกว่าการเปลี่ยนแปลงแต่ลักษณะภายนอกหรือการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายให้มีความเป็นไทยขึ้นมา

ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในด้านต่างๆ ที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็น่าจะทำให้นายทุนชาวจีนได้ตระหนักถึงการดำเนินการดังกล่าวของรัฐไทย ซึ่งได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนได้แสดงปฏิกิริยาอันเป็นการตอบสนองต่อการดำเนินการของรัฐไทย ด้วยความพยายามที่จะแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยของตนเอง เพื่อที่จะไม่ต้องได้รับผลกระทบจากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทย

การแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยดังกล่าวของนายทุนจีนหากเป็นบุตรหลานคนจีนที่เกิดในเมืองไทยก็อาจจะแสดงลักษณะดังกล่าวเพื่อให้ได้รับความเชื่อใจและไว้วางใจจากรัฐได้โดยง่าย ทั้งนี้เนื่องจากบุตรหลานคนจีนเหล่านี้ถือเป็นชาวไทยตามกฎหมายอยู่แล้ว เพียงแต่อาจจะต้องแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยในทางปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติตนตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนด หรือการให้ความช่วยเหลือกิจการของรัฐบาลไทย รวมไปถึงอาจจะต้องพยายามแสดง

---

[80] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 59/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงมหาดไทยขอพระราชทานเหรียญราชนิยมให้แก่นายกิมเฮง แซ่คู วันที่ 4 พฤศจิกายน.

ให้รัฐไทยเห็นว่าตนเองมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีความผูกพันจงรักภักดีต่อเมืองจีน ซึ่งหากบุตรหลานนายทุนชาวจีนได้ปฏิบัติตามแนวทางของการเป็นชาวไทยที่รัฐไทยกำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ก็น่าจะทำให้บุตรหลานนายทุนชาวจีนเหล่านั้นได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากรัฐไทย

แต่ถ้าหากเป็นนายทุนชาวจีนที่มิได้เกิดในเมืองไทย ก็อาจจะประสบปัญหาและอุปสรรคในการแสดงถึงลักษณะของชาวไทยที่จะทำให้ได้รับการยอมรับจากรัฐไทยมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากชาวจีนเหล่านี้มิได้มีลักษณะของชาวไทยตามกฎหมาย จึงทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการดำเนินการของรัฐไทยต่อนายทุนชาวจีน ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีลักษณะของชาวไทยตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งมีการปรับตัวออกมาในลักษณะของการเรียกร้องต่อรัฐไทยเพื่อที่จะขอแปลงสัญชาติให้เป็นชาวไทยตามกฎหมาย ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 นั้นมีนายทุนชาวจีนขอแปลงสัญชาติเป็นไทยอยู่โดยตลอด ดังเช่นที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2476 ที่กล่าวถึงการที่คนจีนได้มีการยื่นคำร้องเพื่อขอเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทย แม้ว่ารัฐไทยจะยังมิได้มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแปลงสัญชาติของนายทุนชาวจีน ซึ่งรัฐมีความเห็นว่ายังไม่ควรอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย[81] ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ารัฐไทยต้องการที่จะพิจารณาถึงผลได้ผลเสียอันจะเกิดจากการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติให้แน่ชัดเสียก่อนเพื่อที่จะได้มีการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐออกมาอย่างชัดเจน

ในเวลาต่อมาเมื่อมีการเคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนเพื่อขอแปลงสัญชาติอีก ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2477 รัฐไทยจึงได้ให้กระทรวงยุติธรรมพิจารณาถึงผลได้ผลเสียเกี่ยวกับการขอแปลงสัญชาติของชาวจีน และกำหนดเป็นนโยบายของรัฐในช่วงเวลานี้ที่ไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย[82] ทำให้แม้ว่าในช่วงเวลานี้จะมีชาวจีนขอแปลงสัญชาติอยู่โดยตลอด แต่รัฐไทยก็ได้ดำเนินตามนโยบายที่ได้วางไว้แล้วอย่างเคร่งครัด จึงไม่มีนายทุนชาวจีนที่มีสัญชาติจีนได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐไทยจะได้กำหนดนโยบายอย่างชัดเจนดังกล่าวแล้ว แต่จากผลกระทบที่นายทุนชาวจีนสัญชาติจีนได้รับจากการดำเนินการของรัฐไทยที่มีอยู่โดยตลอดในช่วงเวลานี้ จึงยังคงทำให้นายทุนชาวจีนมีการเคลื่อนไหวเพื่อขอแปลงสัญชาติเป็นไทยอยู่โดยตลอด ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2477 ก็มีรายงานเรื่องนายปุ้ยจุ้ตวน ขอแปลงสัญชาติเป็น

---

[81] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 19/2476. (2476). เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 14 กุมภาพันธ์.

[82] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2477. (2477). เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 3 เมษายน.

ไทย[83] และในเวลาต่อมาเมื่อรัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ด้วยการบังคับใช้กฎหมายหลากหลายฉบับที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับ “สัญชาติ” ซึ่งคงจะทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งรู้สึกว่าผลกระทบที่ตนได้รับนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ยังคง “สัญชาติจีน” เอาไว้ จึงทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้มีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2477 ดังใจความว่า

> ปรึกษาเรื่องกระทรวงการต่างประเทศรายงานว่า ตามที่คณะรัฐมนตรีชุดก่อนได้ลงมติในเรื่องคนจีนขอแปลงชาติเป็นไทยว่า ไม่ควรให้แปลงชาติเป็นไทย เพราะเรายังไม่มีกฎหมายให้ราษฎรโอนมาเป็นพลเมืองได้ บัดนี้ปรากฏว่าได้มีคนจีนมาขอแปลงชาติมากรายขึ้นทุกที กระทรวงการต่างประเทศจึงเห็นสมควรที่จะเสนอเรื่องคนจีนขอแปลงชาติขึ้นเรียนปฏิบัติคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง[84]

จากรายงานดังกล่าว อาจจะสะท้อนให้เห็นว่า การคงไว้ซึ่ง “สัญชาติจีน” ของนายทุนชาวจีนน่าจะทำให้คนจีนเหล่านี้ได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิตในเมืองไทย จึงเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้มีนายทุนชาวจีนที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีลักษณะของชาวไทยตามกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งเน้นย้ำให้เห็นว่า รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น จึงทำให้นายทุนชาวจีนต้องการที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการดำเนินการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม รัฐไทยก็ยังคงยืนยัน “...ให้ถือนโยบายเดิมไปก่อนจนกว่าจะได้พิจารณาเรื่องปัญหาคนจีนเสร็จแล้ว...”[85] ซึ่งทำให้นายทุนชาวจีนที่ขออนุญาตแปลงสัญชาติเหล่านี้ยังไม่สามารถที่จะแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ แต่เนื่องจากการที่รัฐไทยยังคงมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านการเมืองที่รัฐแทบจะไม่มีการผ่อนผันให้ จึงทำให้จำนวนนายทุนชาวจีนที่ขออนุญาตแปลงสัญชาติเป็นไทยเพิ่มสูงขึ้นอยู่โดยตลอดในช่วงเวลานี้ ซึ่งได้ส่งผลให้กระทรวงการต่างประเทศเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาถึงนโยบายการแปลงสัญชาติของคนจีนใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2480 เพื่อที่จะอนุญาตให้คนจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ เนื่องจากเห็นว่ารัฐไทยก็ได้ให้สิทธิบางประการแก่ชาวจีนเหมือนกับชาวไทยอยู่แล้ว ดังนั้นการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติก็ไม่น่าจะทำให้รัฐต้องสูญเสียผลประโยชน์ในการปกครองแต่อย่างใด ดังปรากฏในรายงานของกระทรวงการต่างประเทศ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2480 มีใจความว่า

---

[83] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2477. (2477). เรื่อง นายปุ้ยจู้ด้วน ขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 3 เมษายน.

[84] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 45/2477. (2477). (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477), เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 14 มกราคม.

[85] แหล่งเดิม.

> เนื่องด้วยแต่เดิมคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเรื่องนายปุ้ยจูต้วน ชาติจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทยว่าไม่ควรให้บุคคลผู้นี้แปลงชาติเป็นคนไทย เพราะยังไม่มีกฎหมายให้ราษฎรโอนมาเป็นพลเมืองได้ และต่อมาโดยเหตุที่ได้มีคนจีนมาขอแปลงชาติมากขึ้นทุกที กระทรวงการต่างประเทศจึ่งได้หารือมายังคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งว่า ควรถือนโยบายเดิมเป็นทางปฏิบัติต่อไปหรือประการใด คณะรัฐมนตรีได้ลงมติว่าในขณะนี้ให้กระทรวงการต่างประเทศถือนโยบายเดิมไปก่อนจนกว่าคณะกรรมการพิจารณาปัญหาคนจีนที่กระทรวงมหาดไทยได้ตั้งขึ้นพิจารณาเรื่องปัญหาคนจีนได้พิจารณาเสร็จแล้ว บัดนี้ได้มีคนจีนมาแสดงความจำนงขอแปลงชาติเป็นคนไทยต่อเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศอยู่เสมอ เมื่อพฤติการณ์เป็นอยู่เช่นนี้ กระทรวงการต่างประเทศจึงเห็นว่า…คนจีนแม้ไม่แปลงชาติก็มีสิทธิเหมือนคนไทย …กระทรวงการต่างประเทศเห็นควรวางนโยบายใหม่ ให้คนจีนแปลงชาติเป็นไทยได้[86]

จากรายงานดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนน่าจะได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยในช่วงที่ผ่านมาค่อนข้างมาก จึงทำให้แม้ว่ารัฐไทยจะแสดงนโยบายอย่างชัดเจนที่ไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติ แต่จำนวนชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติก็ยังมีมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งคงจะเป็นจำนวนที่มากพอสมควร จึงทำให้กระทรวงการต่างประเทศซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ เห็นว่า รัฐไทยควรที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการเคลื่อนไหวเพื่อขอแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมากของชาวจีน ซึ่งนอกจากจะเป็นเพราะเห็นว่าจะไม่ทำให้รัฐไทยต้องประสบปัญหาในการจัดการปกครองแล้ว ยังอาจจะเป็นเพราะเห็นว่าการอนุญาตให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาตินั้นจะทำให้รัฐไทยได้รับประโยชน์จากการที่มี “พลเมือง” เพิ่มมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับนโยบายที่จะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทยอีกด้วย

ดังเช่นที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันเดียวกันที่แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยเองก็ต้องการที่จะดึงชาวจีนมาเป็นชาวไทยอยู่แล้ว รัฐไทยจึงได้มีกำหนดในพระราชบัญญัติสัญชาติว่า บุตรคนจีนที่เกิดในเมืองไทยนั้นถือว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย ดังความว่า “ตามพระราชบัญญัติสัญชาติพยายามดึงจีนมาเป็นไทย…”[87] อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะกรรมการพิจาณาปัญหาคนจีนได้นำเรื่องการแปลงสัญชาติของคนจีนไปพิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐไทยควรที่

---

[86] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 5/2480. (2480).เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 19 พฤษภาคม.

[87] แหล่งเดิม.

จะปฏิบัติตามนโยบายเดิมที่ไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะการที่รัฐไทยเห็นว่า ชาวจีนได้รับความคุ้มครองอย่างชาวไทยอยู่แล้ว และหากรัฐไทยอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติก็เท่ากับแสดงให้เห็นว่าชาวจีนมีสถานะด้อยกว่าชาวไทยอันอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ รัฐบาลจีนขอเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือชาวจีนให้มีสถานะที่ดีขึ้น อันเป็นสิ่งที่รัฐไทยยังไม่ต้องการให้เกิดขึ้นแล้ว[88]

การที่รัฐไทยยังยืนยันในนโยบายเดิม ยังอาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่รัฐไทยยังไม่ต้องการที่จะให้ชาวจีนได้รับสิทธิในการเลือกตั้ง ในขณะที่รัฐไทยยังไม่มีความไว้วางใจชาวจีน เพราะรัฐไทยมีความเห็นว่าชาวจีนในช่วงเวลานี้มีการผสมกลมกลืนกับชาวไทยได้ยากขึ้นกว่าชาวจีนในอดีต เนื่องจากการที่ชาวจีนในช่วงเวลานี้มักมีความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ที่จะคอยให้ความช่วยเหลือกิจการต่างๆ ของจีน[89] จึงทำให้รัฐไทยยังไม่มีความมั่นใจว่าชาวจีนที่ขออนุญาตแปลงสัญชาตินั้นต้องการที่จะเป็นชาวไทย และคำนึงถึงผลประโยชน์ของเมืองไทยอย่างแท้จริง ซึ่งถ้าชาวจีนเหล่านี้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติและมีสิทธิทางการเมืองก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในทางการเมืองการปกครองได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะทำให้รัฐไทยจะต้องมีการพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนในการที่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะตามมาจากการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติ

นอกจากที่รัฐไทยจะยังคงยืนยันในนโยบายที่ไม่อนุญาตให้คนสัญชาติจีนโดยทั่วไปแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังไม่อนุญาตให้ชาวจีนที่มีบรรดาศักดิ์จากการรับราชการกับรัฐไทยเองแปลงสัญชาติเป็นไทยด้วย แม้ว่ากระทรวงการต่างประเทศจะมีความเห็นว่าคนจีนที่เป็นข้าราชการมีบรรดาศักดิ์นั้นก็น่าจะเป็นการแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนผู้นั้นคงได้รับความดีความชอบต่อราชการมาแล้ว จึงต้องการที่จะทราบถึงนโยบายของรัฐไทยว่าการไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้นรวมถึงคนจีนที่ได้รับบรรดาศักดิ์ด้วยหรือไม่ ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2480 มีใจความว่า

> ตามที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติในเรื่องคนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทย ว่าเห็นชอบด้วยความเห็นของคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องคนจีน ในอันที่รัฐบาลควรถือนโยบายเดิม กล่าวคือ ไม่ยอมให้คนจีนแปลงชาติเป็นคนไทยในขณะนี้ กระทรวงการต่างประเทศได้ถือเป็นทางปฏิบัติเสมอ มาบัดนี้ ได้มีคนจีน

---

[88] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 9/2480. (2480)., เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 5 มิถุนายน.

[89] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.76/1. (2476). MEMORANDUM ON REGISTRATION OF ALIENS, ลงวันที่ 12 มกราคม.

> เกิดในประเทศจีนชื่อขุนประดิษฐผดุงคาม (กวงเจียว แซ่หน้า) อยู่จังหวัดแพร่ ได้ขอแปลงชาติเป็นคนไทย การได้รับบรรดาศักดิ์จะเป็นสัญญาบัตรหรือประทวนก็ตามเป็นเหตุผลอันหนึ่งที่แสดงว่าผู้ได้รับคงได้มีความชอบต่อราชการมาแล้ว กระทรวงการต่างประเทศจึ่งมีความสงสัยว่า มติคณะรัฐมนตรีในอันที่ไม่ยอมให้คนจีนแปลงชาติเป็นคนไทยนั้น รวมความถึงคนจีนที่มีบรรดาศักดิ์เช่นในกรณีขุนประดิษฐ์ผดุงคามนี้ด้วยหรือไม่[90]

จากรายงานของกระทรวงการต่างประเทศนั้น ได้แสดงให้เห็นว่า นโยบายเกี่ยวกับการขอแปลงสัญชาติเป็นไทยของชาวจีนในช่วงเวลานี้ ยังมิได้มีการกำหนดเป็นนโยบายที่มั่นคง ดังจะเห็นได้จากการที่กระทรวงการต่างประเทศมักจะมีข้อสอบถามถึงการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอยู่โดยตลอดเมื่อต้องประสบกับการที่มีชาวจีนขอแปลงสัญชาติเพิ่มมากขึ้นหรือการที่เงื่อนไขของชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติมีความแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานของรัฐเห็นว่านโยบายดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้หากสถานการณ์หรือเงื่อนไขเปลี่ยนแปลงไป ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เสนอให้รัฐไทยวางหลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยเสียใหม่ เนื่องจากการที่เงื่อนไขของผู้ขอแปลงสัญชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยการที่ชาวจีนที่มีบรรดาศักดิ์ขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ดังใจความในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันเดียวกันว่า

> ขอให้วางหลักเกณฑ์ดั่งนี้ จีนที่เป็นกรมการพิเศษหรือช่วยราชการยอมให้แปลงชาติได้ เพราะจะแปลงชาติมาได้ก็มีจำนวนไม่เท่าใด และกว่าจะมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็อีกหลายปี ไม่มีอันตรายประการใด[91]

จากความเห็นดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐบาลคนเห็นว่านโยบายการแปลงสัญชาติของชาวจีนอาจจะเปลี่ยนแปลงได้แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่า การที่รัฐไทยได้กำหนดนโยบายในการไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาตินั้น เนื่องมาจากการที่รัฐไทยยังคงมีความกังวลว่าชาวจีนจะได้รับสิทธิทางการเมืองในการเลือกตั้งและลงสมัครรับเลือกตั้งหากชาวจีนได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทย รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงได้ยืนยันนโยบายเดิมในการไม่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติอยู่โดยตลอด แม้ว่าชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติจะเป็นผู้ที่ได้รับบรรดาศักดิ์จากรัฐไทยอันแสดงให้เห็นถึงการที่ชาวจีนนั้นเป็นผู้ที่ได้ทำความดีความชอบให้แก่ทางราชการก็ตาม

---

[90] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 17/2480. (2480)., เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทยและกรรมการพิจารณาปัญหาคนจีน วันที่ 7 กุมภาพันธ์.

[91] แหล่งเดิม.

ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันกับเรื่องชาวจีนโดยทั่วไปขอแปลงสัญชาติเป็นคนไทย[92] ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยยังคงไม่มีความไว้วางใจชาวจีนที่มีสัญชาติจีนนั้นเกิดและอาจจะเติบโตในเมืองจีน ซึ่งน่าจะทำให้ชาวจีนเหล่านี้ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองไว้อย่างค่อนข้างจะเหนียวแน่นและละทิ้งลักษณะดังกล่าวได้ค่อนข้างยาก ถึงแม้ว่าจะได้รับบรรดาศักดิ์จากรัฐไทยก็มิได้หมายความว่าชาวจีนเหล่านี้จะจงรักภักดีต่อเมืองไทยมากกว่าเมืองจีน

นอกจากการที่มีนายทุนชาวจีนสัญชาติจีนขอแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว ยังมีนายทุนชาวจีนที่อยู่ในบังคับชาติตะวันตกมีการขอแปลงสัญชาติด้วย ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากดำเนินการของรัฐไทยกับนายทุนชาวจีนนั้นอาจจะส่งผลกระทบต่อคนจีนที่อยู่ในบังคับตะวันตกด้วย ทั้งนี้น่าจะเนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนเหล่านี้แม้จะอยู่ในบังคับตะวันตกแต่ก็ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนของตนไว้ทั้งในทางการเมืองและทางสังคมและวัฒนธรรมที่ที่ทำให้ยังมีการให้ความช่วยเหลือในกิจการต่างๆของเมืองจีน ทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ได้รับได้รับการเพ่งเล็งจากรัฐไทยและเมื่อประกอบกับการที่คนจีนเหล่านี้ก็ยังคงถือว่าเป็นคนสัญชาติอื่น จึงทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นเพื่อที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยได้อย่างราบรื่น นายทุนชาวจีนเหล่านี้จึงต้องการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชาวไทยด้วยการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ด้วยเหตุดังนี้จึงปรากฏว่ามีนายทุนชาวจีนในบังคับตะวันตกขออนุญาตแปลงสัญชาติอยู่โดยตลอดในช่วงเวลานี้

ดังเช่นที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรับมนตรี ในวันที่ 14 กันยายน พ.ศ.2477 ถึงการที่นายบาจี้ แซ่โก คนจีนฮกเกี้ยน บังคับชาติอังกฤษ ขอแปลงสัญชาติเป็นคน ไทย[93] ซึ่งถึงแม้รัฐไทยจะยังไม่มีนโยบายให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นคนไทย แต่สำหรับชาวจีนในบังคับชาติตะวันตกนั้น รัฐไทยมีนโยบายที่แตกต่างกัน โดยที่รัฐไทยเห็นว่าสามารถอนุญาตให้นายทุนชาวจีนในบังคับชาติตะวันตกได้รับการแปลงสัญชาติได้ หากพิจารณาเป็นอย่างดีแล้วว่านายทุนชาวจีนผู้นั้นมีอาชีพการงานมั่นคงอยู่ในเมืองไทยและมีการแสดงออกให้เห็นซึ่งลักษณะของชาวไทยอย่างชัดเจนด้วยการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อรัฐไทย ดังจะเห็นได้จากเหตุผลของรัฐไทยที่ให้ไว้ในการอนุญาตให้นายบาจี้ แปลงสัญชาติเป็นคนไทยว่า

> เป็นผู้มีความประพฤติดี มีรายได้พอจะเลี้ยงตนเองได้ กระทรวงการต่างประเทศเชื่อว่ามีความจงรักภักดีต่อกรุงสยามโดยสุจริต กระทรวงเศรษฐการ

---

[92] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 29/2480. (2480)., เรื่อง คนจีนที่มีบรรดาศักดิ์ขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 21 มีนาคม.

[93] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 54/2477. (2477). เรื่อง นายบาจี้ แซ่โก ขอแปลงชาติ วันที่ 14 กันยายน.

ซึ่งผู้ร้องสังกัดอยู่ก็เห็นชอบด้วย กระทรวงการต่างประเทศจึ่งเห็นสมควรอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้[94]

จากเหตุผลที่รัฐไทยได้ให้ไว้ แสดงให้เห็นว่า สำหรับนายทุนชาวจีนในบังคับชาติตะวันตกแล้ว รัฐไทยมีนโยบายที่แตกต่างออกไป ซึ่งการที่รัฐไทยไม่กีดกันการขอแปลงสัญชาติของชาวจีนในบังคับตะวันตกนั้น อาจจะเกิดจากการที่รัฐไทยต้องการจะแก้ไขปัญหาคนในบังคับชาติตะวันตกอันเป็นปัญหาที่เรื้อรังมาเป็นเวลานานแล้ว เนื่องจากการที่คนเอเชียโดยเฉพาะชาวจีนมักจะไปสมัครเข้าเป็นคนในบังคับชาติตะวันตกแทนที่จะอยู่ในบังคับไทย เพราะต้องการได้รับผลประโยชน์เช่นเดียวกับคนในชาติตะวันตกนั้นๆ อันเป็นการทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียประชากรของรัฐไป รัฐไทยจึงได้พยายามที่จะแก้ปัญหาการที่คนเอเชียไปอยู่ในบังคับชาติตะวันตกมาโดยตลอด[95] และอาจจะประกอบกับการที่รัฐไทยเองก็มีนโยบายที่ต้องการจะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทย แต่รัฐไทยยังไม่อาจที่จะปฏิบัติกับชาวจีนสัญชาติจีนทั้งหมดได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากและรัฐไทยยังไม่มีความมั่นใจใน “ความเป็นคนไทย” ของชาวจีนสัญชาติจีน รัฐไทยจึงใช้นโยบายการอนุญาตให้เฉพาะนายทุนชาวจีนในบังคับชาติตะวันตกแปลงสัญชาติเป็นไทยได้

โดยที่รัฐไทยจะมีการพิจารณาถึงลักษณะของชาวไทยของชาวจีนนั้น หากมีลักษณะตามแนวทางที่รัฐไทยต้องการ นายทุนชาวจีนในบังคับตะวันตกนั้นก็จะได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติ ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2477 ที่รัฐไทยได้อนุญาตให้นายกิมลั้ยและนายกิมฮั้ย เคียงศิริ คนจีนในบังคับชาติอังกฤษแปลงสัญชาติเป็นไทย เนื่องจากรัฐไทยเห็นว่า

> ผู้ร้องทั้งสองเกิดในเมืองไทย มีความรู้ภาษาไทย มีภริยาและบุตรเกิดในเมืองไทย ไม่เคยต้องโทษหรือต้องหาในคดีอาชญา มีความประพฤติเรียบร้อยและมีทรัพย์สมบัติเป็นหลักฐานมั่นคง กระทรวงการต่างประเทศเชื่อว่าผู้ร้องทั้งสองมีความจงรักภักดีต่อกรุงสยามโดยสุจริต เห็นสมควรอนุญาตให้แปลงชาติได้[96]

หรือดังที่ปรากฏในการที่รัฐไทยได้อนุญาตให้นายอังไชเจือ ชาวจีนในบังคับชาติโปรตุเกสขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2477 เนื่องจากเห็นว่า

---

[94] แหล่งเดิม.

[95] พลกูล อังกินันทน์. (2514). บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัตฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, หน้า 74 - 78.

[96] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 71/2477. (2477)., เรื่อง นายกิมลั้ย และนายกิมฮั้ย เคียงศิริ ขอแปลงชาติ วันที่ 5 พฤศจิกายน.

> ผู้ร้องมีมารดาเป็นคนไทย บิดาชาติจีนสังกัดชาติโปรตุเกส มีอาชีพทางค้าขาย มีทรัพย์สมบัติเป็นหลักฐาน เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่เคยต้องโทษหรือต้องหาในคดีอาญาอย่างใด เวลานี้มีภริยาเป็นคนไทย กระทรวงการต่างประเทศเชื่อว่าผู้ร้องมีความจงรักภักดีต่อประเทศสยามโดยสุจริต เห็นควรจะอนุญาตให้แปลงชาติได้[97]

หรือการที่รัฐไทยได้อนุญาตให้นายหลีทองเจียง หรือลีทองเชียง ชาวจีนในบังคับชาติอังกฤษแปลงสัญชาติได้ ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2479 โดยให้เหตุผลของการที่รัฐไทยเห็นควรอนุญาตให้แปลงสัญชาติว่า

> ผู้ยื่นเรื่องราวมีอายุ ๓๗ ปี นับถือสาสนาพุทธ เกิดที่ตำบลศาลเจ้าเก่า จังหวัดพระนคร มีความรู้ภาษาไทยสอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๗ ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย มีรายได้ประมาณเดือนละ ๓๐๐ บาท มีทรัพย์สมบัติและที่ดินรวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่เคยกระทำความผิดอย่างใดๆ เป็นคนมีความประพฤติเรียบร้อย กระทรวงการต่างประเทศได้พิจารณาแล้วเห็นเป็นการสมควรที่จะอนุญาตให้แปลงชาติเป็นคนไทยได้[98]

หรือการที่รัฐไทยได้อนุญาตให้นายชั่วเจ็ง กิติบุตร์ ชาวจีนในบังคับชาติอังกฤษแปลงสัญชาติเป็นไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2480 โดยให้เหตุผลในการอนุญาตให้แปลงสัญชาติว่า

> กระทรวงการต่างประเทศได้พิจารณาโดยถี่ถ้วนแล้วเห็นว่า ผู้ยื่นเรื่องราวต้องด้วยลักษณะในการแปลงชาติในฐานะผู้ยื่นเรื่องราวเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศสยาม มีทรัพย์สมบัติเป็นหลักฐานและมีความประพฤติดี น่าเชื่อว่าผู้ยื่นเรื่องราวร้องขอแปลงชาติด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ และมีความจงรักภักดีต่อประเทศสยามโดยสุจริต พะยานของผู้ยื่นเรื่องราวก็นับว่าพอเชื่อถือได้ กระทรวงการต่างประเทศเห็นเป็นการสมควรที่จะอนุญาตให้บุคคลผู้นี้แปลงชาติเป็นคนไทย[99]

จากการที่รัฐไทยมักจะอนุญาตให้ชาวจีนบังคับชาติตะวันตกได้แปลงสัญชาติเป็นไทย ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยไม่น่าจะมีนโยบายกีดกันการแปลงสัญชาติของชาวจีนในบังคับ

---

[97] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 55/2477. (2477). (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477), เรื่อง นายอังไชเจือ สังกัดชาติโปรตุเกส ขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 4 กุมภาพันธ์.

[98] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 43/2479. (2479)., เรื่องนายหลีทองเจียง หรือลีทองเชียง สังกัดชาติอังกฤษ ขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 23 กันยายน.

[99] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2480 .(ตอนที่ 2). (2480).เรื่อง นายชั่วเจ็ง กิติบุตร์ สังกัดชาติอังกฤษขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 25 สิงหาคม.

ชาติตะวันตก ซึ่งจะแตกต่างจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังคงยืนยันนโยบายการไม่อนุญาตให้ชาวจีนสัญชาติจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย อย่างไรก็ตามรัฐไทยก็จะพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนถึงลักษณะของชาวไทยตามแนวทางที่รัฐไทยต้องการของชาวจีนในบังคับตะวันตกนั้น ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อเมืองไทยอย่างบริสุทธิ์ใจ การเกิดและเติบโตในเมืองไทย และการได้รับการศึกษาจากโรงเรียนไทย รวมไปถึงการที่แสดงให้เห็นว่าภายในครอบครัวมีลักษณะของคนไทยในลักษณะอื่นๆ เช่น การมีภรรยาเป็นคนไทย หรือการมีบุตรที่เกิดในเมืองไทย เป็นต้น[100] ก่อนที่จะอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยในช่วงเวลานี้จะให้การยอมรับและไว้วางใจชาวจีนที่มีและแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยตามแนวทางที่รัฐต้องการ จึงทำให้รัฐไทยแม้ว่าจะต้องการแก้ปัญหาคนในบังคับตะวันตกแต่ก็จะต้องพิจารณาถึงลักษณะของชาวไทยของชาวจีนคนนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วนเสียก่อนจึงจะอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะอนุญาตให้มีการแปลงสัญชาติเฉพาะชาวจีนในบังคับตะวันตกเท่านั้น ซึ่งได้มีนายทุนชาวจีนในบังคับตะวันตกขอแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมากนั้น แสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนในเมืองไทยได้มีการปรับตัวโดยการยอมรับลักษณะของชาวไทยตามแนวทางที่รัฐกำหนดเพื่อที่จะไม่ต้องได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อนายทุนชาวจีน อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐไทยยังมิได้มีการอนุญาตให้นายทุนชาวจีนสัญชาติจีนแปลงชาติเป็นไทย แต่รัฐไทยก็มิได้ต้องการที่จะผลักดันนายทุนชาวจีนสัญชาติจีนทั้งหมดให้ออกจากเมืองไทย เนื่องจากการที่รัฐไทยยังคงพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ รัฐไทยจึงยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนสัญชาติจีนที่แม้จะยังไม่ได้รับการอนุญาตให้แปลงสัญชาติ แต่หากนายทุนชาวจีนนั้นมีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทย รัฐไทยก็ให้การยอมรับและมีการผ่อนผันให้ในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงสามารถที่จะรักษาบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของตนอยู่ต่อไป

ดังจะเห็นได้จากภาพสะท้อนของสังคมไทยที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ปัญหาหนึ่งที่รัฐไทยในสมัยดังกล่าวเป็นกังวลก็คือ การที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากในระบบเศรษฐกิจของไทย ดังเช่นที่ปรากฏในการกล่าวในรายการวิทยุของนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2484 ที่กล่าวถึงการที่เศรษฐกิจของไทยถูกครอบงำโดยชาวต่างประเทศ ดังใจความว่า

---

[100] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 18/2477 (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477). เรื่อง นายกิมล้ย เคียงศิริ กับนายกิมฮั้ย เคียงศิริ ขอแปลงชาติ วันที่ 5 พฤศจิกายน.

คง เวลานี้ ทั้งอาชีพที่เป็นหลัก และอาชีพที่เป็นเกร็ดปลีกย่อย มีชาวต่างประเทศทำอยู่เต็มเมือง ทำไมเราไม่คิดทำบ้าง

มั่น ตราบใด ที่คนต่างด้าว ยังสามารถประกอบอาชีพได้เต็มเมือง ตราบนั้น เราจะร้องว่า เราไม่มีอาชีพทำ และจะอดตายนั้น ไม่ถูกเลย การตัดผม ใครตัด การตัดเสื้อ ขายอาหาร ค้าข้าว ค้าไม้ ฯลฯ เหล่านี้ใครทำ คนต่างด้าวทำตั้ง ๙๐% คุณคงจะว่ากระไร...

คง เรามีที่ดินว่างถมไป มีงานสำหรับทำสาระพัดอย่าง ตราบใดที่มีชาวต่างประเทศเข้ามาจับงานของเราทำตั้ง ๙๐ เปอร์เซนต์เช่นนี้แล้ว ตราบนั้นเราไม่ควรจะร้องว่าอดหรือหางานทำไม่ได้[101]

จากการสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทยดังกล่าว แม้ว่าจะมิได้มีการกล่าวว่าชาวจีนยังคงเป็นผู้ที่ครอบงำเศรษฐกิจของไทยโดยตรง แต่การที่การสนทนานี้ได้กล่าวถึงการที่อาชีพต่างๆ ที่สำคัญของไทยมีชาวต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการที่สำคัญ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอาชีพที่นายทุนชาวจีนมีบทบาทสำคัญอยู่ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะได้เริ่มมีการดำเนินการเพื่อที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน และดึงชาวไทยเข้าไปดำเนินการในหลายๆ ด้านเพิ่มมากขึ้น แต่นายทุนชาวจีนก็ยังคงรักษาบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้ อันน่าจะสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมีการผ่อนผันในการดำเนินการทางเศรษฐกิจให้กับนายทุนชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากนายทุนชาวจีนนั้นได้แสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยซึ่งเป็นแนวทางที่รัฐต้องการ นายทุนชาวจีนนั้นก็ยังสามารถที่จะรักษาบทบาททางเศรษฐกิจได้อยู่ต่อไป ดังที่ปรากฏถึงการครอบงำทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนในการสนทนานี้ ซึ่งได้ส่งผลให้รัฐไทยในสมัยต่อมาต้องหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเข้มงวดและจริงจังมากขึ้น เพื่อให้ชาวไทยได้มีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น

หรือที่จะเห็นถึงการที่นายทุนชาวจีนยังรักษาบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ในการแสดงความคิดเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามเอง ในการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2482 เกี่ยวกับการที่รัฐไทยเห็นว่าจะต้องแก้ไขปัญหาในการที่ชาวต่างประเทศครอบงำเศรษฐกิจของไทยด้วยการที่รัฐจะจัดตั้งบริษัทไทยขึ้นในจังหวัดต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือชาวไทยให้สามารถทำการค้าแข่งขันกับชาวต่างประเทศได้ ดังใจความว่า

---

[101] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.18/1. (2484). บทสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ กับนายคง รักไทย แสดงทาง วิทยุฯ, วันที่ 18 ตุลาคม.

เรื่องนี้เนื่องมาจากการค้าของเราตกอยู่ในมือชาวต่างประเทศ ยิ่งในต่างจังหวัดด้วยแล้ว ยิ่งจะไม่ได้พบร้านค้าขายของคนไทยเลย ผมจึงได้คิดจะให้สโมสรทางราชการได้เปิดการค้าขายขึ้นก่อน เพื่อฝึกหัดคนไทยให้ชำนาญในการค้าขาย เมื่อข้าหลวงแกทราบความประสงค์ของผมแกจึงได้คิดจะจัดตั้งเป็นบริษัทของไทยเราขึ้นในจังหวัด[102]

จากความเห็นดังกล่าวที่ถึงแม้จะมีได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่าชาวต่างประเทศที่ครอบงำการค้าของไทยนั้นเป็นคนชาติใด แต่ก็คงจะเป็นที่รับทราบโดยทั่วกันว่าชาวต่างประเทศที่มีบทบาทอยู่ในการทำการค้าในเมืองไทยก็คือ นายทุนชาวจีน ดังจะเห็นได้จากที่รายการวิทยุนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2484 ที่ได้กล่าวแสดงให้ถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนที่ครอบงำการทำการค้าขายในเมืองไทย เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนมีมานะอดทนและทำการค้าขายในทุกๆ ประเภท ดังใจความว่า

มั่น ชาวจีน เข้ามาในประเทศเรา ปีละหลายหมื่นคน แต่ละคน มีแต่กางเกงขาสั้นมาตัวเดียวเท่านั้น สมบัติของเขาที่เป็นชิ้นเป็นอันนอกจากนี้ก็ไม่มีอะไรเลยนอกจากร่างกายของเขา...

คง ตอนนี้ ผมก็เป็นพรยานด้วยอีกคนหนึ่ง ใครจะหาว่า จีนทำอาชีพต่ำต้อยอย่างไรก็ตามจีนไม่ได้คำนึงถึง ถึงจะเหนื่อยวันยังค่ำ คืนยังรุ่ง จีนก็ไม่ว่า ขอแต่ให้ได้เงินมาด้วยน้ำพักน้ำแรงก็แล้วกัน

มั่น แล้วผลเป็นอย่างไรคุณรู้ไหม? ไม่ช้า เขาก็เข้าเป็นเจ้าของที่ดินไทย แล้วรับพวกจีนของเขาที่มาใหม่ๆ เลี้ยงดูกันต่อไป ที่สุดเขาก็กลายเป็นคนมั่งมีอยู่ในดินไทยทั่วไป เราไม่ต้องไปไกล ที่จะดูตัวอย่างเหล่านี้

คง อีกพวกหนึ่ง ก็ฝากชีวิตไว้แก่คนไทยเหมือนกัน คือพวกค้าขาย

มั่น อ๋อ พวกนี้ สำเร็จในอาชีพอย่างน่าปลาด ทีแรกก็ขายเม็ดแตงโมแล้วก็ขยายกิจการออกไปทุกที จนเป็นเจ้าของห้างใหญ่โต มีตัวอย่างเห็นอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองนั่นเพราะอะไร?

คง เพราะเขาถือคติ พึ่งตนเองละซิ

มั่น แล้วเขาก็เข้าลัทธิพวกเราช่วยกัน ในระหว่างคนจีน[103]

---

[102] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 69/2482. (2482). เรื่อง การตั้งบริษัทไทยในจังหวัดต่างๆ , วันที่ 6 ธันวาคม.

[103] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.18.1/1. (2484). บทสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ทางสถานีวิทยุฯ, วันที่ 10 ตุลาคม.

แสดงให้เห็นว่า บทบาทในการครอบงำการค้าของนายทุนชาวจีนนั้นน่าจะเป็นที่ตระหนักรับรู้กันเป็นอย่างดีภายในสังคมไทย ดังนั้นแม้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมิได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนถึงชาวต่างประเทศที่ครอบงำการค้าของไทยก็น่าจะเป็นที่รับทราบกันเป็นอย่างดีว่าหมายถึงนายทุนชาวจีน จากการแสดงความคิดเห็นของจอมพล ป. จึงแสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนยังคงรักษาบทบาทของตนในการทำการค้าในเมืองไทยได้เป็นอย่างดีในสมัยต่อมา แม้จะมีการดำเนินการเพื่อลดบทบาทในทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนโดยรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วก็ตาม

หรือที่ปรากฏในเหตุผลถึงการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะจัดตั้งบริษัทค้าพืชผลไทยนั้น ก็เนื่องมาจากการที่ชาวต่างประเทศที่ถึงแม้จะมิได้ระบุว่าเป็นคนชาติใด แต่จากการที่บทบาททางการค้าของนายทุนชาวจีนเป็นที่ตระหนักรับรู้กันเป็นอย่างดีดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ก็น่าจะทำให้ทราบว่าชาวต่างประเทศนั้นก็คือ นายทุนชาวจีน ได้เป็นผู้ดำเนินการค้าภายในเมืองไทยอยู่เป็นจำนวนมาก ดังใจความว่า

> เดิมกระทรวงเศรษฐการ (เดิม) รายงานว่า ได้สังเกตุเห็นชาวไทยเราเวลานี้ไม่ค่อยรู้จักค่าของการค้า เป็นเหตุให้ชนต่างชาติเข้าทำหน้าที่อย่างหนาแน่น ทำให้สินค้าต่างๆ ถูกกดราคา และลำพังคนไทเป็นรายตัวแล้วคงไม่สามารถเข้าไปแข่งขันแย่งคืนมาได้ กระทรวงเศรษฐการ (เดิม) จึ่งเห็นว่าถ้าจะให้กรมรถไฟทำการค้าพืชผลไทยคงจะได้ผลดี[104]

จากเหตุผลที่รัฐไทยเห็นควรจัดตั้งบริษัทค้าพืชผลไทยนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของนายทุนชาวจีนในการที่ยังคงครอบงำการค้าของไทยอยู่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงทำให้รัฐไทยต้องการที่จะลดการครอบงำการค้าของนายทุนชาวจีน เพื่อดึงการค้ากลับมาอยู่ในมือชาวไทยด้วยการตั้งบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นเป็นชาวไทยเท่านั้น[105] ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้น รัฐไทยยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาในการครอบงำทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนได้ ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่รัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

ทั้งนี้การที่นายทุนชาวจีนยังคงรักษาบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้นั้น นอกจากจะเป็นเพราะการที่รัฐไทยมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนแล้ว ยังอาจจะเกิดจากนายทุนชาวจีนเองก็มีความพยายามที่จะรักษาบทบาทในทางเศรษฐกิจของตนเอง ดังที่จะเห็นได้จากการที่นายทุนชาวจีนยังคงมีความพยายามที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ

---

[104] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/4 เรื่องหุ้นบริษัทค้าพืชผลไทย จำกัด , ไม่ปรากฏวันที่.

[105] แหล่งเดิม.

แม้ว่าอาจจะตระหนักว่ารัฐไทยเริ่มมีนโยบายที่จะส่งเสริมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทย ซึ่งทำให้มีการกีดกันนายทุนชาวจีนมากยิ่งขึ้น แต่นายทุนชาวจีนก็ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ยังคงมีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะได้เข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจอยู่เช่นเดิม

ดังเช่นที่ปรากฏในรายงานการขอรับสัมปทานในการดำเนินการทางเศรษฐกิจจากรัฐไทยนั้นก็มักจะปรากฏรายชื่อของนายทุนชาวจีนที่เป็นผู้ขอสัมปทานเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ในรายงานการขอสัมปทานทำเหมืองแร่ดีบุก ในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2478 ก็มีรายชื่อนายทุนชาวจีนเป็นผู้ได้รับสัมปทาน 2 คน จากผู้ที่ขอรับสัมปทานทั้งหมด 3 คน และนายทุนชาวจีนขอโอนสัมปทานของตนให้ผู้อื่นอีก 1 คน ดังใจความว่า

> ขอออกและโอนสัมปทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกให้แก่ผู้ยื่นเรื่องราวขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก ๔ ราย ซึ่งคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องแร่และป่าไม้ได้พิจารณาแล้วรายงานว่า...รายนายหลีส้ม ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก เห็นควรอนุมัติให้ออกประทานบัตรได้...รายนายฟูอาลี่ โล่เซ่ง ขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกให้ขุนสวัสดิ์ภักดี เห็นควรอนุมัติให้โอนได้...นายเข้งเหี้ยง คิ้งชู่เผ่ง ขอประทานบัตรอีกราย ขอประทานบัตรอีกรายหนึ่ง[106]

หรือที่ปรากฏในรายงานการขอออกและโอนสัมประทานเหมืองแร่ ในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2479 ที่มีผู้ยื่นขอสัมปทานทั้งหมด 25 คน โดยมีนายทุนชาวจีนเป็นผู้ที่ได้รับสัมปทานเป็นจำนวนมากที่สุด ดังใจความในรายงานว่า

> คณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องแร่และป่าไม้พิจารณาแล้ว เห็นควรอนุญาตให้ดำเนินการต่อไปได้รวม ๒๕ ราย คือ (๑) นายเอียบหลง ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลบึงหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร (๒) นายตันเอี้ยวเพ้ง ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี....(๖) นายตันม่าจิ้ว ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต (๗) นายตันกองเซ้ง ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลสามกอง อำเภอทุ่งคา จังหวัดภูเก็ต...(๑๐) นายลิมบุนหงวน ขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก ตำบลทุ่งคาโงก อำเภอท้ายช้าง จังหวัดพังงา ของขุนวณิชพันทรา...(๑๒) นายหลีต่วม ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ตำบลตะเนาะปุโต๊ะ อำเภอบันนังสะตา จังหวัดยะลา (๑๓) นายจงอุ้มสิน ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ

---

[106] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 61/2478. (2478). เรื่อง ขอโอนสัมปทานเช่าทำป่าไม้และขอออกและโอนประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก วันที่ 6 กันยายน.

จังหวัดชุมพร (๑๔) นายจิวเอ่งปัง ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลท่าชี อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (๑๕) นายติวเงียนเค้ ขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกให้แก่นายอุยอีหยิน (๑๖) นายนำโช ลิ่มเลี้ยงต่วน ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุก ตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเขานิเวศน์ จังหวัดระนอง (๑๗) นายตันหงวนหิ้น ขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก...(๑๙) นายโฮ่ซุนหลง ขอประทานทำเหมืองแร่ดีบุกในที่ลานแร่ ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี...(๒๒)นายต่อเก็งต๋อง ผู้ถือประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก ตำบลสะบ้า อำเภอทุ่งคา จังหวัดภูเก็ต ขออนุญาตเปิดทำการเหมืองแร่วุลแฟรมในที่ประทานบัตรแปลงนี้ขึ้นอีกชะนิดหนึ่ง (๒๓) นายลิ่มซุนหงวน ผู้ถือประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก ตำบลลานสะตา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ขออนุญาตเปิดทำการเหมืองแร่วุลแฟรมในที่ประทานบัตรแปลงนี้ขึ้นอีกชะนิดหนึ่ง ที่ประชุมตกลงไม่ทักท้วงประการใด และให้นำความกราบบังคมทูลต่อไปได้[107]

หรือดังที่ปรากฏในรายงานของกระทรวงเกษตราธิการถึงการขอออกและโอนสัมปทานการทำเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2479 ก็ยังคงมีรายชื่อของนายทุนชาวจีนได้รับสัมปทานการทำเหมืองแร่อย่างเช่นที่ผ่านๆ มา ดังใจความว่า

ปรึกษาเรื่องประธานอนุกรรมการพิจารณาเรื่องแร่และป่าไม้รายงานว่าได้พิจารณาเรื่องกระทรวงเกษตราธิการขออนุมัติออกประทานบัตร และขอโอนประทานบัตรให้แก่ผู้ยื่นเรื่องราวขอรับและขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรมแล้ว...คือ (๒) นายต่อเก็งต๋อง ชาติจีนกวางตุ้ง บังคับสยามขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม ในที่ทางแร่ตำบลสะบ้า จังหวัดภูเก็ต (๓) นายส่องไชยเบี้ยง ชาติจีนแคะ บังคับสยาม ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ในที่ลานแร่ ตำบลปง จังหวัดพังงา...(๑๒) นายเง่าทายซาน ชาติจีนฮกเกี้ยน บังคับสยาม ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ในที่ลานแร่ อำเภอบาเจาะ จังหวัดยะลา...(๑๖) นายเจียวบุนเจา ชาติจีนฮกเกี้ยน บังคับสยาม ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ในที่ลานแร่และทางแร่ ตำบลฉลอง จังหวัดนครศรีธรรมราช...(๑๙) นายลิ่มโก ชาติจีนฮกเกี้ยน บังคับญี่ปุ่น ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ในที่ลานแร่ ตำบลสะเดา จังหวัดสงขลา...(๒๕) นายหงวนเตา ชาติจีนฮกเกี้ยน บังคับสยาม ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ในที่ลานแร่ ตำบล

---

[107] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 26/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขอออกและโอนประทานบัตรทำเหมืองแร่ วันที่ 5 สิงหาคม.

ลำพะยา จังหวัดยะลา (๒๖) ห้างหุ้นส่วนสามัญ เจงท่ายก๊งเหยียบกงษี ขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก ตำบลหนองปรือ จังหวัดตรัง รวม ๒ แปลง ให้แก่นายหลีเองฮอก ชาติจีนฮกเกี้ยน บังคับอังกฤษ เป็นผู้ถือประทานบัตรต่อไป...เห็นควรอนุมัติให้กระทรวงเกษตราธิการดำเนินการออกและอนุญาตให้โอนประทานบัตรได้ทุกราย[108]

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยจะได้เริ่มมีการเสนอนโยบายเพื่อที่จะต้องการให้การทำเหมืองแร่ดีบุกอยู่ในมือชาวไทย ดังเช่นที่ปรากฏในการเสนอร่างพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พุทธศักราช 2477 แต่ชาวจีนก็ยังคงมีความพยายามที่จะขอสัมปทานการทำเหมืองแร่ดีบุกจากรัฐไทย และรัฐไทยเองก็ยังคงผ่อนผันโดยมีการอนุญาตให้นายทุนชาวจีนได้รับสัมปทานในการทำเหมืองแร่ดีบุก จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงรักษาบทบาทในการทำเหมืองแร่ดีบุกเอาไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากรายงานเกี่ยวกับจำนวนเหมืองแร่ดีบุกในเมืองไทย ในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ซึ่งปรากฏว่าเหมืองแร่ในเมืองไทยนั้นยังคงเป็นเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีนเป็นจำนวนมากที่สุด ดังปรากฏว่ามีเหมืองแร่ของบริษัทต่างประเทศทั้งหมด 54 แห่ง เหมืองของนายทุนชาวจีนที่ใช้เครื่องสูบ 29 แห่ง เหมืองของนายทุนชาวจีนที่ทำโดยวิธีอื่นนอกจากเครื่องสูบ 185 แห่ง เหมืองที่ลูกหลานจีนใช้เครื่องสูบ 9 แห่ง เหมืองของชาวไทยที่ใช้เครื่องสูบ 3 แห่ง และเหมืองของคนไทยที่ทำโดยวิธีการอื่นนอกจากเครื่องสูบ 5 แห่ง[109]

แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะได้มีความพยายามในการควบคุมการทำเหมืองแร่ของนายทุนชาวจีน โดยได้มีการสงวนโควตาดีบุกไว้ให้ชาวไทยรับช่วงไปทำต่อนั้น[110] แต่จากการที่รัฐไทยตระหนักดีว่าชาวไทยยังไม่สามารถที่จะทำเหมืองแร่แทนที่นายทุนชาวจีนได้ทั้งหมด และนายทุนชาวจีนเองก็ยังมีความพยายามที่จะขอสัมปทานการทำเหมืองแร่อยู่โดยตลอด จึงทำให้รัฐยังคงอนุมัติให้กับการขอสัมปทานเหมืองแร่เพิ่มเติมของนายทุนชาวจีน จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงรักษาบทบาทในการเป็นผู้ทำเหมืองแร่ที่สำคัญของไทยอยู่ได้ทั้งที่บทบาทดังกล่าวของนายทุนชาวจีนน่าจะลดลงจากการที่รัฐได้มีเงื่อนไขเพิ่มมากขึ้นต่อการที่จะให้สัมปทานกับนายทุนชาวจีน

---

[108] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 63/2479. (2479).เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขอออกและขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม รวม ๒๗ ราย วันที่ 25 พฤศจิกายน.

[109] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 6/2480. (2480). เรื่อง บริษัทไซมิศทินไมนส์ขอให้รัฐบาลร่วมมือในการบังเกิดดีบุก วันที่ 20 พฤษภาคม.

[110] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 66/2477. (2477). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติจำกัดแร่ดีบุกแก้ไขเพิ่มเติม, วันที่ 7 กุมภาพันธ์.

ตัวอย่างของความพยายามในการรักษาบทบาทสำคัญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจอีกด้านของนายทุนชาวจีนก็คือ การพยายามรักษาบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประมูลอากรรังนก ทั้งนี้เนื่องจากนายทุนชาวจีนได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประมูลอากรรังนกมาเป็นระยะเวลานาน ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ที่ได้รับสัมปทานรังนกนับตั้งแต่ช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นมักจะเป็นนายทุนชาวจีน ดังเช่น หลวงบันจงวานิช (เหล่าบุ้นโซ่ย - - ต้นสกุลพิศลยบุตร) ชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นผู้รับสัมปทานรังนกในเขตพื้นที่เมืองไชยา ปะทิว ชุมพร และบางนางรม ในปี พ.ศ.2482[111] หลวงบันจงวานิช ทำอากรรังนกที่ชุมพรอยู่ 13 ปี จนกระทั่งถึงแก่กรรมในปี พ.ศ.2395 จีนยิ้มซึ่งเป็นบุตรชายจึงได้ทำอากรรังนกในเขตพื้นที่เดิมต่อจากบิดา โดยจีนยิ้มได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนปักษาไสยวานิช” และทำอากรรังนกต่อมาอีก 5 ปี (พ.ศ.2396 – 2400) หลังจากนั้นได้แพ้ประมูล[112] ต่อมาในปี พ.ศ.2413 ผู้ที่ได้นายอากรรังนกในเขตพื้นที่เมืองไชยา ปะทิว ชุมพร และบางนางรม ก็คือ พระยาเจริญราชธน หรือจีนเท่ง ชาวจีนฮกเกี้ยน[113]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นายทุนชาวจีนได้เป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้ประมูลอากรรังนกมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนมีความชำนาญและมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าว นายทุนชาวจีนจึงต้องการที่จะรักษาบทบาทของตนในการเป็นผู้ได้รับการประมูลอากรรังนก และอาจจะประกอบกับการที่ชาวไทยและรัฐไทยอาจจะยังไม่มีความรู้ความชำนาญในการดำเนินการดังกล่าวอย่างเพียงพอ จึงทำให้รัฐไทยยังคงอนุญาตให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะรักษาบทบาทในการเป็นผู้ประมูลอากรรังนกเอาไว้อยู่โดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการรายงานในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2475ถึงการที่นายอากรรังนกคนเดิมได้ทำผิดสัญญา จึงได้ให้มีการประมูลอากรรังนกใหม่นั้น ก็ปรากฏว่าทั้งนายอากรรังนกคนเก่าและนายอากรรังนกคนใหม่นั้นก็เป็นนายทุนชาวจีน ดังใจความว่า

> ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายลิ่มยิ่มค้อ เป็นนายอากรรังนก (งวดตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๓ ถึงกันยายน พ.ศ.๒๔๗๖) นั้น บัดนี้ นายลิ่มยิ่มค้อได้ทำผิดสัญญาไม่ส่งเงินอากรรังนกตามกำหนด เจ้าพนักงานได้เลิกสัญญากับนายลิ่ม

---

[111] รัชดาพร ศรีภิบาล, “กงเอี้ยนเกาะงาม การผูกขาดสัมปทานรังนกของชาวจีน” . (2543). เมืองโบราณ.. ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน), หน้า 62.

[112] แหล่งเดิม.

[113] หจช, หนังสือกราบบังคมทูล ร.5 มร.5 นก/12 เลขที่ 117 เรื่อง หลวงบำรุงราชกร หลวงเจริญราชธน กราบบังคมทูล เรื่องทำอากรรังนกและอากรฝิ่นฝ่ายเหนือ, ไม่ปรากฏวันที่.

ยิ่มค้อและจัดการว่าประมูลใหม่ นายกังเลี่ยงฮึงให้เงินอากรสูงกว่าผู้อื่น ได้ตกลงให้นายกังเลี่ยงฮึงเป็นนายอากรรังนก[114]

นอกจากนั้นแล้ว ยังปรากฏว่ารายชื่อผู้ที่เข้าประมูลอากรรังนกส่วนใหญ่ยังเป็นนายทุนชาวจีนอีกด้วย ดังที่ปรากฏในบัญชีรายการแสดงรายนามผู้ยื่นประมูลอากรรังนกและจำนวนเงินอากร[115] ด้านล่าง

เลขที่	รายนามผู้ยื่น	ระยะที่ ๑ ให้เงินประมูล	ระยะที่ ๒ ปีที่ ๑	ให้เงินประมูลปีที่ ๒	รวม ๒ ระยะเป็นเงินอากร
๑	นายเอียงเส็ง	๑๒๓,๒๕๐	๑๔๒,๒๕๐	๑๔๒,๒๕๐	๔๐๗,๗๕๐
๒	นายเทียนเป้า	๖๐,๖๐๐	๑๒๑,๖๐๐	๑๒๑,๖๐๐	๓๐๓,๘๐๐
๓	นายเป๊กฮั้ว	๑๐๒,๕๐๐	๑๔๕,๐๐๐	๑๔๕,๐๐๐	๓๙๒,๕๐๐
๔	นายจือกวง	๘๑,๕๐๐	๑๕๐,๗๕๐	๒๐๑,๕๐๐	๔๓๓,๗๕๐
๕	นายชิวเต๊ก	๑๔๑,๕๐๐	๑๖๑,๕๐๐	๑๖๑,๕๐๐	๔๖๔,๕๐๐
๖	ขุนเศรษฐ์ภักดี	๑๓๓,๑๕๐	๑๕๓,๑๕๐	๑๕๓,๑๕๐	๔๓๙.๔๕๐
๗	นายกังเลี่ยงฮึง	๑๖๕,๐๐๐	๑๖๕,๐๐๐	๑๖๕,๐๐๐	๔๙๕,๐๐๐
๘	นายลิ่มยิ่มค้อ	๑๔๕,๐๐๐	๑๔๕,๐๐๐	๑๔๕,๐๐๐	๔๓๕,๐๐๐

จากบัญชีรายนามการประมูลอากรรังนกและรายงานถึงนายอากรรังนกคนใหม่ดังกล่าวที่มีผู้ที่เข้าประมูลอากรรังนกส่วนใหญ่เป็นนายทุนชาวจีนและผู้ชนะการประมูลเป็นนายทุนชาวจีนนั้น น่าจะสะท้อนให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนน่าจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอยู่ในเป็นนายอากรรังนก จากการที่นายทุนชาวจีนได้เป็นนายอากรรังนกมาเป็นเวลาจึงทำให้มีความรู้ความชำนาญทั้งในวิธีการประมูลและการคิดคำนวณจำนวนเงินในการประมูลที่คาดหวังได้ว่าตนเองจะได้กำไรจากการเป็นนายอากรรังนก จึงทำให้มีนายทุนชาวจีนเป็นผู้ที่เข้าแข่งขันในการประมูลอากรรังนกเป็นส่วนใหญ่ และจากการที่รัฐไทยได้ตกลงให้นายกังเลี่ยงฮึงเป็นนายอากรรังนกก็แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้มีการกีดกันนายทุนชาวจีนในการที่จะเป็นนายอากรรังนกแต่อย่างใด

---

[114] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.6/1. (2475). หนังสือพระยามโนปกรณ์นิติธาดากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า, ลงวันที่ 30 ธันวาคม.

[115] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.6/1 บาญชีรายการแสดงรายนามผู้ยื่นประมูลอากรรังนกและจำนวนเงินอากร.

นอกจากนั้นแล้วการประมูลอากรรังนกที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่อมา เนื่องจากสัญญาผูกขาดอากรรังนกกำลังจะสิ้นสุดลง ก็ยังคงปรากฏว่านายทุนชาวจีนก็คือ นายตั้นจี้ฮ้อง แซ่ตัน เป็นผู้ประมูลอากรรังนกได้ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2478 ซึ่งรัฐไทยก็มิได้แสดงความเห็นคัดค้านการที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้ประมูลอากรรังนกได้แต่อย่างใด[116] แต่ภายหลังจากที่รัฐไทยทราบถึงผลการประมูลและรายได้ที่ได้จากการประมูลแล้ว รัฐไทยเห็นว่าควรให้มีการประมูลอากรรังนกใหม่ในครั้งนี้ใหม่ แต่มิใช่เนื่องจากสาเหตุที่ผู้ประมูลได้เป็นนายทุนชาวจีน แต่เนื่องมาจากการที่รัฐไทยเห็นว่ารายได้ที่ได้จากการประมูลในครั้งนี้ต่ำกว่าที่เคยได้จากการประมูลในครั้งก่อนจึงให้มีการจัดการประมูลใหม่ ดังปรากฏในรายงานฉบับเดียวกันความว่า

> ผู้ประมูลให้เงินอากรสูงสุด เป็นเงินปีละ ๖๕,๐๐๐ บาทต่ำกว่าที่ได้ใน ๓ ปีที่แล้วมา ซึ่งได้อยู่ปีละ ๑๖๕,๐๐๐ บาท จึ่งได้เจรจากับผู้ชะนะประมูลขอให้เพิ่มเงินอากรขึ้นอีกบ้าง ในที่สุดได้เงินอากรขึ้นอีกปีละ ๕,๐๐๐ บาท รวมเป็นปีละ ๗๐,๐๐๐ บาท ...รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ (พระสารสาสน์ประพันธ์ - - ผู้เขียน) เสนอว่า เรื่องนี้ขอตั้งข้อสังเกตว่าการประมูลได้เงินอากรต่ำมาก ควรจัดการประมูลใหม่ โดยวางเกณฑ์อัตราอย่างต่ำ ๗๐,๐๐๐ บาท ที่ประชุมตกลงให้กระทรวงการคลังหาทางที่จะได้เงินอากรมากกว่าจำนวนเงินอากรที่เสนอมา และให้ส่งข้อสังเกตของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการให้กระทรวงการคลังทราบด้วย[117]

แสดงให้เห็นว่า การที่รัฐไทยได้ให้ประมูลอากรรังนกใหม่มิใช่เกิดจากการที่ผู้ประมูลได้เป็นนายทุนชาวจีน เพราะปรากฏว่าเมื่อจัดให้มีการประมูลอากรรังนกใหม่แล้วผู้ที่ประมูลได้ก็ยังคงเป็นนายทุนชาวจีนดังที่ปรากฏในรายงานในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2478 ถึงผู้ที่ประมูลอากรรังนกได้ ซึ่งก็คือ นายเอี้ยเก็งหงวน โดยรัฐไทยก็มิได้แสดงความไม่พอใจที่นายทุนชาวจีนเป็นผู้ประมูลอากรรังนก แต่กลับเห็นสมควรอนุมัติให้นายเอี้ยเก็งหงวนได้เป็นผู้รับสัมปทานรังนกคนต่อไป ดังใจความในรายงานว่า

> ตามที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้เปิดประมูลอากรรังนกเป็นการทั่วไปนั้น กระทรวงการคลังได้ดำเนินการต่อไปแล้ว โดยได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเป็นผู้จัดการ ซึ่งมีรัฐมนตรีช่วยราชการกระทรวงการคลังเป็นประธาน บัดนี้ได้รับรายงานของคณะกรรมการนี้ว่า นายเอี้ยเก็งหงวน ให้เงินอากรปีละ ๑๒๐,๐๐๐

---

[116] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 70/2478. (2478). เรื่อง กระทรวงการคลังเสนอผลการประมูลอากรรังนก วันที่ 30 กันยายน.

[117] แหล่งเดิม.

บาท ในกำหนด ๓ ปี เป็นเงิน ๓๖๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นรายสูงสุด จึงเห็นควรให้นายเอี้ยเก็งหงวน เป็นนายอากร...ที่ประชุมตกลงให้กระทรวงการคลังทำสัญญากับนายเอี้ยเก็งหงวน ผู้ประมูลสูงสุดต่อไป[118]

จากผลของการประมูลและความเห็นของรัฐไทยดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้มีการกีดกันนายทุนชาวจีนในการที่จะเข้าประมูลอากรรังนกแต่อย่างใด และรัฐไทยยังเห็นชอบด้วยกับการที่นายทุนชาวจีนจะเป็นผู้ที่ชนะการประมูลอากรรังนกหากนายทุนชาวจีนนั้นสามารถที่จะให้ผลประโยชน์กับรัฐไทยได้ในอัตราที่สูง นอกจากการที่รัฐไทยจะมิได้ขัดขวางการที่นายทุนชาวจีนจะรักษาบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจแล้ว รัฐไทยยังแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐตระหนักดีถึงการที่จะต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจอยู่ ดังจะเห็นได้จากกรณีของการประมูลอากรรังนกที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นว่าการจะประมูลอากรรังนกนั้นจะต้องแจ้งให้นายทุนชาวจีนจำนวนมากทราบด้วย โดยให้มีการแจ้งความในหนังสือพิมพ์ภาษาจีน เพื่อที่จะให้นายทุนชาวจีนได้ทราบข่าวเกี่ยวกับการประมูล ดังปรากฏในรายงานฉบับเดียวกันที่กล่าวว่า หากจะต้องประมูลอากรรังใหม่ เนื่องจากผู้ที่ประมูลได้ไม่สามารถทำได้นั้น ก็ให้ประมูลใหม่โดยเป็นการประมูลแบบเปิดและให้แจ้งความในหนังสือพิมพ์ภาษาจีนด้วย ดังใจความว่า

> ถ้านายเอี้ยเก็งหงวน ทอดทิ้งไม่ยอมเป็นนายอากร หรือฐานะไม่เป็นที่พอใจ ก็ให้กระทรวงการคลังดำเนินการประมูลโดยเปิดเผยใหม่อีกครั้งหนึ่ง และการประมูลโดยเปิดเผยครั้งนี้ให้ประกาศทางหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย ๕ วัน[119]

จากความเห็นของรัฐไทยดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยมิได้มีการกีดกันนายทุนชาวจีนในการจะเข้าประมูลอากรรังนก และยังต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนได้รับทราบข่าวเกี่ยวกับการประมูล เพื่อที่อาจจะทำให้มีนายทุนชาวจีนเข้าร่วมการประมูลอากรรังนกเป็นจำนวนมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง จะได้มีความพยายามที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่รัฐไทยก็ตระหนักดีถึงการที่ต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในบางประเภทอยู่ เนื่องจากรัฐและชาวไทยยังไม่พร้อมที่จะเข้าดำเนินการในกิจการนั้นๆ ด้วยตนเอง รัฐไทยจึงยังให้ความสำคัญกับนายทุนชาวจีนในการที่จะให้นายทุนชาวจีนที่มีศักยภาพเพียงพอเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไป

---

[118] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 74/2478. (2478)., เรื่อง ประมูลอากรรังนก วันที่ 9 ตุลาคม..

[119] แหล่งเดิม.

จากที่ยกตัวอย่างการประมูลอากรรังนกมาทั้งหมดนั้นได้แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในการประมูลอากรรังนกอยู่โดยตลอด จากการที่ทั้งนายทุนชาวจีนเองก็ได้พยายามที่จะปรับตัวเพื่อรักษาบทบาทของตนเองโดยการที่ยังคงยื่นประมูลอากรรังนกเพื่อแข่งขันกับผู้ประมูลคนอื่นๆ และรัฐไทยเองก็ยังคงเห็นความสำคัญของนายทุนชาวจีนในการเป็นผู้ประมูลอากรรังนก จึงยังคงให้โอกาสนายทุนชาวจีนได้เข้าประมูลอากรรังนกและอนุมัติให้นายทุนชาวจีนเป็นผู้ชนะในการประมูลหากนายทุนชาวจีนนั้นให้รายได้ต่อรัฐในอัตราที่รัฐไทยเห็นว่ามีความเหมาะสม อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยยังคงมีการผ่อนผันให้ลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งนายทุนชาวจีนเองก็ตระหนักดีถึงการผ่อนผันของรัฐดังกล่าว นายทุนชาวจีนจึงได้รักษาลักษณะของตนในทางเศรษฐกิจด้วยการเข้าร่วมในการขอเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจจากรัฐไทย อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมากลับปรากฏว่านายทุนชาวจีนไม่ยอมเข้าร่วมการประมูลอากรรังนก ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2481 จึงทำให้รัฐไทยเกิดความไม่พอใจและเห็นว่าหากนายทุนชาวจีนไม่ต้องการที่จะเข้าร่วมการประมูล รัฐก็น่าจะเข้าดำเนินการในการทำรังนกเสียเอง ดังใจความว่า

> รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรายงานว่า ได้จัดการเรียกประมูลอากรรังนกโดยเปิดเผยตามมติคณะรัฐมนตรีแล้ว ไม่มีใครเข้าสู้ประมูล...เขานัดไม่มาประมูลอย่างนี้ คนเก่าก็อยากทำเพราะรังนกที่มีอยู่เก็บไว้เสีย เขาคิดว่ารัฐบาลจะง้อเขา ฉะนั้นเราควรเริ่มลงมือทำ แล้วขายให้ถูกกว่าของเขา เพื่อให้เขารู้ว่าเราไม่ง้อเขา[120]

แต่รัฐไทยก็ยังคงเป็นกังวลว่าหากรัฐทำเองแล้วนายทุนชาวจีนที่เป็นผู้รับซื้อรังนกไม่ยอมซื้อรัฐก็จะประสบปัญหา ดังที่รัฐไทยได้กล่าวว่า "... ถ้าเขาไม่ซื้อเราก็ลำบาก"[121] แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยตระหนักดีถึงการที่รัฐยังไม่สามารถที่จะเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจทั้งหมดเองได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากนายทุนชาวจีน ทำให้แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะได้มีความเข้มงวดในการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่รัฐไทยก็ยังคงต้องมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนเพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทต่างๆ

ดังจะเห็นได้จากในที่สุดแล้ว รัฐไทยก็ยังคงต้องยอมให้นายทุนชาวจีนเป็นนายอากรรังนกต่อไป แม้ว่ารายได้ที่ได้จากนายอากรรังนกคนเดิมที่เป็นนายทุนชาวจีนอาจจะยังไม่เป็นที่พอใจของ

---

[120] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 35/2481. (2481)., เรื่อง การประมูลอากรรังนก วันที่ 14 ตุลาคม..

[121] แหล่งเดิม..

รัฐเท่าใด ทั้งนี้เนื่องจากการที่รัฐตระหนักดีว่าไม่สามารถที่จะทำรังนกแทนที่นายทุนชาวจีนได้ ดังใจความในรายงานจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเกี่ยวกับมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องการประมูลอากรรังนก ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2481 ว่า

> ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๕ เดือนนี้ ท่านเสนอว่า ตามที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติรับหลักการในการที่จะทำรังนกและให้มอบให้กระทรวงการคลังดำเนินการต่อไปนั้น บัดนี้ได้ปรึกษาหารือเจ้าหน้าที่แล้ว เห็นว่าการทำรังนกนั้นทำได้ แต่เกรงว่าจะขายไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่าจะตลาดได้ที่ไหน และไม่มีผู้ชำนาญที่เข้าใจในเรื่องนี้ดี ทั้งได้พยายามสอบถามพ่อค้าจีนถึงวิธีการขายแล้วก็ไม่มีทางจะสำเร็จ ประจวบกับผู้ประมูลราย ๗๑,๐๐๐ บาทต่อปี คือ นายฮะ แซ่เจีย เสนอขึ้นค่าอากรให้อีก ๑,๐๐๐ บาท เป็นปีละ ๗๒,๐๐๐ บาท ฉะนั้นจึ่งขอเสนอเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติอนุมัติให้กระทรวงการคลังรับประมูลรายนายฮะ แซ่เจีย ปีละ ๗๒,๐๐๐ บาทได้[122]

จากรายงานดังกล่าวยิ่งเท่ากับเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของนายทุนชาวจีนในการเป็นนายอากรรังนก เนื่องจากการมีความรู้และความชำนาญทั้งในเรื่องการประมูล การเก็บรังนกและการที่นายทุนชาวจีนมีตลาดที่จะจำหน่ายรังนกที่เก็บได้อยู่แล้ว ในขณะที่รัฐไทยขาดความรู้ความชำนาญและไม่รู้แหล่งตลาดที่จะทำการขายรังนก ทำให้รัฐไทยไม่สามารถที่เข้าทำรังนกด้วยตนเองได้ ด้วยเหตุดังนี้ จึงทำให้แม้ว่ารัฐไทยต้องการที่จะลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจหรือต้องการที่จะตอบโต้การที่นายทุนชาวจีนไม่ยอมให้ความร่วมมือกับรัฐ แต่รัฐไทยก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพานายทุนชาวจีน ซึ่งนายทุนชาวจีนเองก็อาจจะตระหนักถึงการที่รัฐยังคงต้องอาศัยตนเองดังกล่าว จึงอาจจะมีส่วนที่ทำให้นายทุนชาวจีนให้เงินในการประมูลอากรรังนกในอัตราที่ต่ำกว่าช่วงที่ผ่านๆ เพราะตระหนักดีว่าอย่างไรรัฐก็ยังต้องให้นายทุนชาวจีนเป็นผู้ทำรังนกอยู่ต่อไป

จากการที่ในท้ายที่สุดแล้วรัฐไทยก็ต้องยอมให้กับการดำเนินการทางเศรษฐกิจของนายทุนจีน แม้ว่ารัฐอาจจะมีความไม่พอใจในตัวนายทุนชาวจีนและไม่พอใจในรายได้ที่ได้รับจากการประมูลอากรรังนกก็ตาม ก็ยิ่งกลับไปช่วยเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทยที่จะทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทต่างๆ สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีหรือจะต้องสะดุดหยุดลง ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังคงมี

---

[122] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.6/4. (2481). หนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 26 พฤศจิกายน .

การผ่อนผันให้กับการดำเนินการกับนายทุนชาวนในทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการที่นายทุนชาวจีนเองก็พยายามที่จะปรับตัวเพื่อรักษาบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอยู่ในระบบเศรษฐกิจของไทย

นอกจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้ยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจประเภทดังกล่าวแล้ว รัฐไทยยังได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการก่อสร้างอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อรัฐไทยต้องการที่จะสร้างโรงหีบฝ้ายสาขาของกรมเกษตรและการประมงนั้น รัฐไทยก็ยังคงต้องอาศัยบริษัทก่อสร้างของนายทุนชาวจีน เนื่องจากบริษัทของนายทุนชาวจีนตั้งราคาในการก่อสร้างต่ำที่สุด และใช้ระยะเวลาน้อยที่สุดด้วย รัฐไทยจึงใช้บริษัทของนายทุนจีน โดยมิได้มีการตั้งข้อกีดกันว่าเป็นบริษัทของชาวจีนจึงไม่สมควรจะชนะการประมูลแต่อย่างใด และรัฐไทยก็มิได้ตั้งเงื่อนไขกับบริษัทนี้เป็นพิเศษดังที่รัฐเคยได้กำหนดไว้ในระเบียบในการจ้างเหมาทำของ, ทำการก่อสร้าง และการจ้างซ่อมแซมในหน่วยงานของรัฐบาลว่าผู้ที่จะได้รับจ้างงานต่างๆ ดังกล่าวของรัฐบาลได้ต้องใช้กรรมกรที่เป็น “คนไทย”[123] โดยจะเห็นได้ว่ารัฐไทยมิได้กล่าวถึงเงื่อนไขดังกล่าวในการอนุญาตให้บริษัทนายทุนชาวจีนได้รับการก่อสร้างในครั้งนี้ ดังใจความในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2479 ว่า

> ปรึกษาเรื่องกระทรวงเกษตราธิการรายงานว่า ได้เปิดประมูลการก่อสร้างโรงหีบฝ้ายของกรมเกษตรและการประมงแล้ว กรรมการเปิดซองประมูลได้วินิจฉัยเห็นควรให้ยี่ห้อคงกี่เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง เพราะเป็นผู้ยื่นราคาถูกที่สุด กำหนดเวลาก่อสร้างสั้นที่สุด และให้แบบแปลนอันเป็นที่พอใจ สำหรับโรงหีบฝ้ายศูนย์กลางผู้รับเหมาได้ยื่นราคา ๔๐,๐๐๐ บาท ซึ่งอยู่ภายในวงเงินงบประมาณที่ตั้งไว้ ๔๕,๐๐๐ บาท นับว่าเป็นการสะดวก แต่สำหรับโรงหีบฝ้ายสาขาผู้รับเหมาได้ให้ราคา ๑๗,๐๐๐ บาท ซึ่งสูงกว่างบประมาณที่ตั้งไว้ ๑๐,๐๐๐ บาท ไป ๗,๐๐๐ บาท จึ่งเสนอมาเพื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาและอนุมัติให้ขยายวงเงินค่าก่อสร้าง โรงหีบฝ้ายสาขาที่ต้องเพิ่มนี้เสียก่อน แล้วจึ่งจะได้จัดหาหรือตั้งเงินไปเพิ่มจ่าย เพื่อจัดการก่อสร้างได้ต่อไป[124]

จากรายงานดังกล่าว อาจจะสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะมีนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ที่ทำให้รัฐไทยมีการกำหนดนโยบายหรือ

---

[123] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2478. (2478)., เรื่อง ระเบียบการจ้างเหมา วันที่ 8 เมษายน .

[124] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 64/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขออนุมัติขยายวงเงินก่อสร้างโรงหีบฝ้ายสาขา วันที่ 2 ธันวาคม.

เงื่อนไขในการดำเนินการทางเศรษฐกิจในประเภทต่างๆ โดยเฉพาะงานของรัฐบาล เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชาวไทยในทางเศรษฐกิจ แต่หากว่ารัฐไทยเห็นว่าเงื่อนไขต่างๆ ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ หรือหากดำเนินการตามเงื่อนไขแล้วอาจทำให้รัฐต้องสูญเสียผลประโยชน์ รัฐก็ยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนจีนให้สามารถที่จะได้รับงานของรัฐบาล เพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ

จากการที่รัฐจะดำเนินนโยบายใดๆ นั้น รัฐจะต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญดังกล่าว ทำให้แม้ว่ารัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจะมีนโยบาย "ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ" แต่ก็เป็นการดำเนินการที่สัมพันธ์กับผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ จึงอาจจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐไทยยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยไม่อาจที่จะดำเนินการตามนโยบายในทางเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ได้อย่างจริงจังมากนัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอยู่ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่คนจีนยังคงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอยู่ได้ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

หรือดังที่จะเห็นได้ถึงบทบาทในการเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนที่ปรากฏออกมาในนวนิยายไทยเรื่อง "ชัยชนะของหลวงนฤบาล" ของ ดอกไม้สด (ม.ล.บุปผา นิมามานเหมินท์) ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2478 ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเจริญของสังคมเมืองในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีนายทุนชาวจีนเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจที่สำคัญประเภทต่างๆ ดังใจความว่า

> มองเข้าไปในร้านทุกร้าน ที่เต็มแน่นด้วยสินค้าเบ็ดเตล็ดทั้งภาชนะ ผ้า แพร หนัง จะได้เห็นเจ้าของร้านล้วนแต่เป็นจีน ร้านตัดผมไม่ต่ำกว่า ๓ ร้าน ช่างจีนเป็นผู้ตัด ร้านทำฟันใหญ่โตสะอาด ช่างจีนเป็นผู้ทำ ร้านถ่ายรูปครึกครื้นด้วยภาพถ่ายในท่าที่เก๋และหรูของหนุ่มสาวชาวไทย ช่างจีนเป็นคนถ่าย โฮเต็ลใหญ่ที่สุดในจังหวัดนับชั้นได้ถึง ๑๐ ชั้น นับห้องได้สักครึ่งร้อยห้อง คนจีนเป็นผู้จัดการ โรงน้ำแข็งที่จำหน่ายไปตามบ้านตามร้านทั้งหมด คนจีนเป็นเจ้าของและผู้ทำ[125]

ภาพสะท้อนจากนวนิยายไทยเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงการที่นายทุนชาวจีนยังคงเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจของไทยในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่รัฐมีนโยบาย "ชาตินิยมไทย" ซึ่งนอกจากตัวอย่างต่างๆ ดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยได้มีการผ่อนผันในการดำเนินการทางเศรษฐกิจให้กับนายทุนชาวจีนแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการคงอยู่ของกิจการของนายทุนชาวจีนในกิจการประเภทที่หลากหลาย ที่น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงการที่นายทุนชาวจีนยังคงพยายามที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาล เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของ

---

[125]ดอกไม้สด, ชัยชนะของหลวงนฤบาล. (2516). กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, หน้า 79.

ตนเอาไว้ให้ได้ โดยการแสดงให้รัฐไทยเห็นว่าการดำเนินการทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่รัฐไทย อาจจะเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นผู้ที่ครอบงำอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยอยู่ได้แม้ว่าจะยังมิได้รับอนุญาตให้มีการแปลงสัญชาติเป็นไทยตามกฎหมายในช่วงเวลานี้ก็ตาม

ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นรัฐไทยอาจจะมีมุมมองเกี่ยวกับการแปลงสัญชาติของชาวจีนที่แตกต่างออกไป โดยเห็นว่าควรที่จะยอมให้คนจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ ทั้งนี้ก็คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยในสมัยนี้การดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับรัฐไทยในช่วงเวลานี้ ดังจะเห็นได้จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2486 ที่ได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐบาลไม่เห็นด้วยกับมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่ให้มีการออกพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่า พุทธศักราช 2486 นั้น รัฐไทยได้แสดงความเห็นว่า “สมัยนี้จะคุมกันโดยกดหมาย…”[126] แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการออกกฎหมายเพื่อมาบังคับใช้เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปตามแนวทางที่รัฐต้องการ

ดังนั้นเมื่อรัฐไทยในสมัยนี้มีนโยบายที่จะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทย จึงอาจจะเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยในสมัยนี้เห็นว่านอกจากที่จะดูถึงการแสดงออกถึง “ความเป็นคนไทย” ของชาวจีนคนนั้นแล้วก็ควรจะให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางกฎหมาย และอาจจะประกอบกับการที่รัฐไทยเห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมีชาวจีนมาขออนุญาตเพื่อแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมากขึ้น เนื่องจากการที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากขึ้น ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2481 ถึงความเห็นของรัฐไทยเกี่ยวกับการที่รัฐไทยเห็นว่าชาวจีนได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินการของรัฐไทย จึงทำให้ชาวจีนมาขอแปลงสัญชาติเป็นจำนวนมาก มีใจความว่า

> เวลานี้อาชีพของคนจีนก็งวดเข้ามามากแล้ว โดยเหตุที่เราแย่งอาชีพมาให้คนไทย คนจีนอยากมาเป็นคนไทยจำนวนมาก[127]

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยเองก็ตระหนักดีว่าการที่รัฐไทยได้ดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากขึ้นนั้นได้ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนหนึ่งต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินการของรัฐไทย และเมื่อประกอบกับการที่รัฐไทยเองก็มีความต้องการพลเมืองเพิ่มมากขึ้น รัฐไทยในสมัยนี้จึง “เห็นชอบด้วยในนโยบายที่จะให้

---

[126] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ -/2486. (2486)., เรื่อง ตั้งกัมการตามพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่า วันที่ 29 กันยายน.

[127] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2481 (ตอน 2). (2481)., เรื่อง ตั้งกรรมการพิจาณาวางเงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

คนต่างประเทศขอแปลงชาติได้ทุกๆ ชาติ..."[128] ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวจีนสามารถที่จะขออนุญาตในการแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ จึงทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชาวไทยตามกฎหมายเพื่อที่จะมิต้องได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐ

ตัวอย่างของนายทุนชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนด เพื่อให้สามารถรักษา "ผลประโยชน์" ของตนเอาไว้ได้ จะเห็นได้จาก กรณีของม้าเลียบคุน (หรือเลียบคุง แซ่หม่า ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ-สกุลเป็น นายมา บูลกุล) เป็นคนจีนกวางตุ้งรุ่นที่สอง ที่เกิดที่อำเภอท้อยซ้น มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน ในเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ.2440 ได้เดินทางเข้ามาเมืองไทยในปี พ.ศ.2459 เพื่อมารับช่วงสืบทอดกิจการของบิดาและได้ขยายกิจการออกไปเป็นการขนส่งออกข้าวและการเดินเรือ ทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่งคั่งและมั่นคง ทำให้ในปี พ.ศ.2473 ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพาณิชย์จีน[129]

จากการที่นายม้าเลียบคุน ถือได้ว่าเป็นนายทุนชาวจีนคนหนึ่งที่ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลานานและเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง จึงน่าจะส่งผลให้นายม้าเลียบคุน พร้อมที่จะดำเนินตามนโยบายของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยการยอมรับการเปลี่ยนแปลงตนเองโดยการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ซึ่งได้รับอนุมัติให้แปลงสัญชาติได้ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2485 นอกจากนั้นนายม้าเลียบคุน ยังได้ขอให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วยตั้งนามสกุลให้ ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ตั้งให้ว่า "บูลกุล" และเปลี่ยนชื่อเป็น "มา" ด้วย[130] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นายม้าเลียบคุน พร้อมที่จะยอมรับและปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐกำหนดเป็นอย่างดี โดยการดำเนินการตามขั้นตอนที่รัฐไทยได้เปิด "ช่องทาง" ไว้ให้เพื่อให้เกิดการยอมรับลักษณะของชาวจีนของเขาในสายตาของรัฐไทย

นอกจากนี้แล้ว ก็ยังมีตัวอย่างอื่นๆ ของนายทุนชาวจีนที่ได้รับผลจากการดำเนินการของรัฐไทยแล้วต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง อันได้แก่ กลุ่มคนจีนที่ขอแปลงสัญชาติจากสัญชาติจีนเป็นสัญชาติไทย ที่แสดงให้เห็นการยอมรับและปฏิบัติตามการเปลี่ยนแปลง "ความเป็นคนจีน" ของตน ตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนด ซึ่งกลุ่มนายทุนชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติจากสัญชาติจีนเป็นสัญชาติไทยที่มีจำนวนมากพอสมควร เช่น ขุนศรีศาลารัชต์ อายุ 63 ปี ได้อยู่อาศัยในเมืองไทยมาเป็นเวลา 32 ปี พูดภาษาไทยได้ดี เป็นกำนันที่ตำบลศาลาแดง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัด

---

[128] แหล่งเดิม..

[129] หนังสืองานศพ นายมา บูลกุล, 2517. อ้างถึงใน เออิจิ มูราชิมา. การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924 –1945. วรศักดิ์ มหัทธโนบล , (แปลและบรรณาธิการ).(2539). กรงเทพ ฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , , หน้า 187.

[130] ประชาชาติ. (2484).ฉบับวันที่ 3 กุมภาพันธ์.

ฉะเชิงเทรา และยังได้ประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าค้าขายข้าวเปลือกและเป็น เอเยนต์น้ำมัน หรือ นายเตี้ยว แซ่ตั้น อายุ 53 ปี อยู่อาศัยในเมืองไทยมาเป็นเวลา 32 ปี พูดภาษาไทยได้ดี เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 17 ตำบลฉิมพาลี และได้ให้เช่าที่นาห้องแถว หรือ นายบุ้นฮั้ว อัศวาณิชย์ อายุ 38 ปี อยู่อาศัยในเมืองไทยมาเป็นเวลา 22 ปี รู้หนังสือไทยพออ่านออกเขียนได้ ประกอบอาชีพในทางการค้าขายสุรา ทำนา และเป็นเจ้าของโรงสีไฟ ตลาด และโรงมหรสพ[131] หรือนายเซีย แซ่เตียว อายุ 35 ปี รู้ภาษาไทยพออ่านออกเขียนได้ ประกอบอาชีพในการค้าขายเสา, ไม้กระดาน สังกะสี และสิ่งของเบ็ดเตล็ด หรือนายเต๊กซี จ่าวตระกูล อายุ 41 ปี อยู่ในเมืองไทยมาประมาณ 27 ปี มีพื้นความรู้ภาษาไทยสอบไล่ได้ชั้น ม.5 แห่งโรงเรียนกรุงเทพฯ คริสเตียนวิทยาลัย เป็นเจ้าของและผู้จัดการร้านขายเครื่องยนต์และเครื่องอาหลั่ยรถยนต์ หรือนายเซียวยู้ แซ่โค้ว อายุ 49 ปี อยู่ในเมืองไทยมาประมาณ 34 ปี พูดภาษาไทยได้ดี ประกอบอาชีพในทางขายส่งผ้าต่างๆ[132] เป็นต้น

นอกจากการที่รัฐไทยมีการดำเนินการที่เข้มงวดและรุนแรงกับนายทุนชาวจีนจะทำให้นายทุนชาวจีนมีการขอแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว ยังมีตัวอย่างของนายทุนชาวจีนที่แม้จะมีลักษณะของชาวไทยในทางกฎหมายเนื่องจากการเกิดในเมืองไทยแล้วแต่ยังคงลักษณะบางประการของคนจีนก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าวของตนเอง ก็คือการที่นายทุนชาวจีนที่เกิดในเมืองไทยแต่คงยังมีชื่อเป็นภาษาจีนอยู่ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการรักษาลักษณะของชาวจีนบางประการเอาไว้ ซึ่งอาจจะทำให้เขายังได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยได้ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนชื่อให้เป็นสำเนียงไทยซึ่งเป็นการแสดงออกถึงลักษณะของคนไทยอย่างชัดเจนเป็นอย่างมาก ดังที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยให้ความสำคัญกับการที่นายทุนชาวจีนที่จะขอแปลงสัญชาติควรที่จะเปลี่ยนชื่อให้เป็นภาษาไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2482 ว่า

> การเปลี่ยนชื่อให้ประสานกับสำเนียงไทยนี้เป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะผูกพันให้ผู้ที่แปลงชาติมีน้ำใจเป็นไทยจริงๆ และจะทำให้เขาระลึกว่าเขาเป็นไทยแล้ว ในเมื่อได้ยินชื่อของเขา เพราะแม้ข้าราชการของเราเอง รัฐบาลก็มีนโยบายให้เปลี่ยนชื่อเป็นสำเนียงไทยอยู่แล้ว จึงมีบัญชาให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาแก้ไขระเบียบที่วางไว้ในข้อนี้เสีย โดยยกมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการ

---

[131] หจช. เอกสาร (2) ส.ร.0201.82.2/1. (2483). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับสยาม ลงวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2476 – 19 กันยายน.

[132] หจช. เอกสาร (2) สร0201.82/6. (2485). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับไทย, วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2484 – 30 พฤษภาคม.

อนุญาตให้แปลงชาติ และการเปลี่ยนชื่อนี้ ควรเปลี่ยนก่อนที่จะกราบบังคมทูลขออนุญาตให้แปลงชาติขึ้นมา[133]

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยในสมัยนี้ให้ความสำคัญกับการที่นายทุนชาวจีนรวมถึงบุตรหลานชาวจีนที่ยังคงมีชื่อจีนให้มีการเปลี่ยนชื่อให้เป็นภาษาไทยเป็นอย่างมาก รัฐจึงได้กำหนดเป็นเงื่อนไขสำคัญข้อหนึ่งในการพิจารณาว่าจะอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้หรือไม่ และรัฐไทยยังได้มีคำสั่งให้ข้าราชการที่มีชื่อเป็นภาษาต่างประเทศ รวมทั้งภาษาจีนเปลี่ยนชื่อเป็นไทยด้วย ดังที่ได้ปรากฏคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรื่อง "ให้ผู้ที่มีนามตัวหรือนามสกุลเป็นภาษาต่างด้าวให้เปลี่ยนเป็นภาษาไทย..."[134] ซึ่งจากคำสั่งดังกล่าวได้ส่งผลให้ข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหมที่มีชื่อและ/หรือชื่อสกุลเป็นภาษาจีนได้มีการขอเปลี่ยนชื่อและชื่อสกุล เพื่อที่จะทำให้สามารถรับราชการต่อไปได้หรืออย่างน้อยที่สุดก็เพื่อที่จะไม่ให้ได้รับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากความไม่พอใจของรัฐไทย

ดังเช่นในกรณีของจ่าตรีเป๋ง บุญก่อเกื้อ ได้ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อตัวใหม่ต่อคณะกรมการอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งทางการก็ได้อนุมัติให้ใช้ชื่อใหม่ว่า "จำนงค์" ตามที่ได้ขอเปลี่ยน[135] หรือในกรณีของพลทหารเจ๋ง สิงควนิช ก็ได้มีการขออนุญาตเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นภาษาไทยว่า "จริน" ซึ่งทางการไทยก็อนุญาตให้เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทยได้[136] หรือเช่นที่ปรากฏในการรายงานเรื่องข้าราชการสังกัดทหารเรือขอเปลี่ยนชื่อใหม่ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้อนุญาตแล้ว โดยมีรายชื่อของผู้ที่มีชื่อภาษาจีนขอเปลี่ยนชื่อในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

นายทองหยู่ ปรุงพริกส์ เปลี่ยนชื่อตัว "ทองหยู่" เป็น "วิชัย"...
นายทองหยู่ พึ่งวงศ์ เปลี่ยนชื่อตัว "ทองหยู่" เป็น "หยู่"...
นายกุ่ย จันทร์สำราญ เปลี่ยนชื่อตัว "กุ่ย" เป็น "แก้ว"...
นายต่วน ได้เริกส์ไกร เปลี่ยนชื่อตัว "ต่วน" เป็น "อนันท์"...
นายตุ๊ คล้ายวิเสส เปลี่ยนชื่อตัว "ตุ๊" เป็น "วิเสส"...

---

[133] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 27/2482. (2482). , เรื่อง เงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 12 กรกฎาคม.

[134] แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/84. (2483).เรื่อง พ.จ.ท.สนอง ชุ้นพงษ์ ขอเปลี่ยนนามสกุลใหม่, 30 กรกฎาคม.

[135] แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/76. (2486). เรื่อง เปลี่ยนชื่อ – นามสกุล, 15 พฤษภาคม.

[136]แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/98. (2486). เรื่อง ขอเปลี่ยนชื่อตัว – สกุล, 3 กุมภาพันธ์.

นายเอี้ยน พริกเลี่ยม เปลี่ยนชื่อตัว “เอี้ยน” เป็น “ไพโรจน์”[137]

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดได้แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยให้ความสำคัญกับการมีชื่อเป็นภาษาไทยค่อนข้างมากจึงทำให้รัฐไทยมีคำสั่งให้ข้าราชการที่มีชื่อเป็นภาษาต่างประเทศรวมถึงภาษาจีนต้องมีการเปลี่ยนชื่อให้เป็นภาษาไทย ทั้งนี้ก็คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยเห็นว่าการมีชื่อและชื่อสกุลเป็นภาษาไทยนั้นเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนถึงลักษณะของชาวไทยของบุคคล ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีชื่อภาษาจีนที่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทยสามารถที่จะรักษาตำแหน่งหน้าที่ทางราชการของตนเอาไว้ได้ นอกจากข้าราชการแล้วก็ยังมีนายทุนชาวจีนอื่นๆ ที่มีชื่อภาษาจีนมาขอเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทยตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อที่จะทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐและอาจจะเป็นไปเพื่อต้องการที่จะได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจการร่วมกับรัฐไทยอีกด้วย

ดังจะเห็นได้จากกรณีของนายเจียร วานิช ซึ่งมีชื่อเดิมว่า “เอียบกิมเจี้ยน” ซึ่งเป็นบุตรของนายฮวด และนางอิวอิ่น ชาวจีนฮกเกี้ยน ที่ได้เดินทางเข้ามาอยู่ในเมืองไทย เมื่อปี พ.ศ.2439 นายเจียร วานิช นั้น เกิดในเมืองไทย เมื่อปี พ.ศ.2449 ซึ่งน่าจะทำให้เขามีสัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่การที่เขายังคงมีชื่อเป็นภาษาจีนนั้นอาจจะเป็นอุปสรรคกับการดำเนินกิจการของเขา เนื่องจากการที่เขาก็ได้เข้าเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างสถานที่ราชการต่างๆ และสร้างเรือยนต์ขนส่งสินค้าและผู้โดยสารระหว่าง พังงา – ภูเก็ต – กันตัง - ปีนัง และสิงคโปร์[138] ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากรัฐบาล ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขาได้เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทยก็คือ เจียร วานิช ซึ่งเป็นการแสดงให้รัฐไทยเห็นว่าเขาพร้อมที่จะสละลักษณะของชาวจีน และแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยไว้วางใจในตัวเขาและทำให้ได้เข้าเป็นผู้ดำเนินการในกิจการของรัฐบาล

นอกจากนั้นแล้วการที่นายเจียร วานิช ได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้มีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยอย่างชัดเจนมากขึ้นนี้ก็น่าจะมีส่วนที่ทำให้เขาเป็นหนึ่งในชาวจีนที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเลือกให้เข้ามาเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือรัฐในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ โดยได้เข้ารับตำแหน่งเป็นผู้จัดการบริษัทพังงาพาณิชย์จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทของรัฐบาล เนื่องจากทางราชการได้มองเห็นความสำคัญและให้ความเชื่อถือในตัวเขา[139] ทั้งนี้เนื่องจากการที่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเขาได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเมืองจีนอย่างเปิดเผย

---

[137] แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/100. (2487). เรื่อง ข้าราชการและทหารขอเปลี่ยนชื่อ – ชื่อสกุล, 3 มกราคม.

[138]หนังสืออนุสรณ์วันพระราชดินและเครื่องขมาศพ นายเจียร วานิช บ.ช. (2524). ณ สุสานตระกูลวานิช อำเภอเมือง จังหวัดพังงา วันที่ 7 เมษายน ใ, ชีวประวัติย่อ เจียร วานิช.

[139] สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชิณการณ์. (2544). จีนทักษิณ : วิถีและพลัง, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),หน้า 199.

จึงทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. มีความเชื่อถือในตัวเขาและมิได้ดำเนินการใดๆ กับตัวเขา ทำให้เขายังคงรักษาผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้และยังทำให้เขาได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้นจากการได้รับความไว้วางใจจากรัฐไทยอีกด้วย

จากประวัติในการขอแปลงสัญชาติและการเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีลักษณะของชาวไทยที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นของคนจีนกลุ่มนี้ได้แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้จะเป็นคนจีนที่ได้อยู่อาศัยในเมืองไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นว่าคนเหล่านี้ต้องการที่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยอย่างถาวร และมีอาชีพการงานที่มั่นคงทั้งในทางธุรกิจหรือการรับราชการ ดังนั้นเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยและประกอบอาชีพต่างๆ ต่อไปได้อย่างราบรื่น จึงทำให้คนจีนกลุ่มนี้ยอมรับและปรับเปลี่ยนตนเองตามแนวทางที่รัฐไทยได้เปิดโอกาสไว้ให้สำหรับชาวจีนที่ไม่ต้องการได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทย

เมื่อนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงตนเองตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนดแล้ว นอกจากจะทำให้สามารถที่จะดำเนินชีวิตและรักษาสถานะทางเศรษฐกิจของตนได้อย่างเป็นปกติแล้ว และในบางครั้งรัฐไทยยังได้ยกย่องสถานะและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินเศรษฐกิจให้มากขึ้นอีกด้วย ดังเช่น กรณีของนายมา บูลกุล ที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้เป็นผู้จัดการบริษัทข้าวไทย อันเป็นกิจการของรัฐ ในปี พ.ศ.2481 แม้ว่าการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะเกิดขึ้นก่อนการแปลงสัญชาติของเขา แต่จากการที่เขาได้รับเลือกให้เป็นผู้จัดการของบริษัทข้าวไทยนั้น ก็น่าจะแสดงให้เห็นว่านายม้าเลียบคุน จะต้องปฏิบัติตนตามแนวทางที่รัฐกำหนดในการให้ความร่วมมือกับรัฐในทางเศรษฐกิจ ตามที่รัฐบาลได้วางนโยบายเอาไว้ว่าจะให้ความช่วยเหลือ “ชาวจีนใจไทย” ซึ่งก็คือ นายทุนชาวจีนที่แสดงตนตามลักษณะของชาวจีนในทางเศรษฐกิจตามที่รัฐกำหนด ให้เข้าดำเนินกิจการต่างๆ ก่อนชาวจีนแท้[140]

ต่อมานายม้าเลียบคุนจึงได้เปลี่ยนแปลงตนเองในทางกฎหมายให้เป็นไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดอย่างชัดเจน ก็ยิ่งทำให้เขาได้รับการยอมรับจากรัฐมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อม้าเลียบคุนได้มีการโอนสัญชาติเป็นไทยและเปลี่ยนชื่อสกุลเป็นไทยแล้วนั้น ทำให้เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท ไทยเศรษฐกิจประกันภัย จำกัด ที่เป็นบริษัทของรัฐบาลอีกด้วย[141]

ในกรณีของนายเจียร วานิช ที่ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนชื่อและสกุลเป็นไทยแล้วก็จะเห็นได้ว่าสามารถที่จะประกอบอาชีพได้เป็นปกติ และยังได้รับความไว้วางใจของรัฐบาลในการให้เข้ารับ

---

[140] หจช. เอกสาร (2) สร0201.57.1/2. (2480). เรื่องกระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 15 มกราคม.

[141] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. (2537). 55 ตระกูลดัง ภาค 1, กรุงเทพฯ : บริษัทเนชั่นมัลติมีเดียกรุ๊ป มหาชน จำกัด, หน้า 7.

ตำแหน่งผู้จัดการในกิจการบริษัทจังหวัดของรัฐอีกด้วย และสำหรับนายทุนชาวจีนคนอื่นๆ เมื่อได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติจากจีนเป็นไทยแล้ว ก็อาจจะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับนายทุนจีนทั้งสองที่ยังสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพของตนต่อไป โดยมิได้รับการต่อต้านจากรัฐบาล เนื่องจากไม่ถือว่าเป็น “คนต่างด้าว” ที่จะได้รับผลกระทบจากกฎหมายฉบับต่างๆ ที่แสดงการต่อต้านลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองด้วยการมีสัญชาติจีนของรัฐบาลไทยอีกต่อไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นายทุนชาวจีนที่ยอมรับและมีการเปลี่ยนแปลงตนเองตามแนวทางตามที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดนั้น จะเป็นกลุ่มนายทุนชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลานาน จนอาจจะทำให้มีความตั้งใจที่จะตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรภายในเมืองไทย และการที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ไม่มี “ผลประโยชน์” ที่ผูกพันอย่างใกล้ชิดกับเมืองจีน รวมถึงเป็นชาวจีนที่มีฐานะทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมที่ค่อนข้างจะมั่นคง จึงไม่ต้องการที่จะกระทำการที่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาลไทย อันจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของตนและครอบครัวโดยตรง จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดและต้องการที่จะให้เกิดขึ้นในหมู่นายทุนชาวจีนในเมืองไทย ทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ และหันมาเน้นในการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางเศรษฐกิจอันเป็นแนวทางที่รัฐไทยมีการผ่อนผันให้ ทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้สามารถที่จะรักษาสถานะต่างๆ ของตนไว้ได้ และไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐ รวมถึงในบางครั้งยังทำให้ได้รับผลประโยชน์จากการให้ความร่วมมือกับรัฐมากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

นอกจากนี้การที่นายทุนจีนกลุ่มนี้ได้เปลี่ยนแปลงลักษณะของชาวจีนทั้งในทางกฎหมายและทางปฏิบัติ อันสัมพันธ์กับความต้องการของรัฐไทยในสมัยนี้แล้ว ก็อาจจะส่งผลให้ความตระหนักสำนึกและความผูกพันกับเมืองจีนของนายทุนจีนกลุ่มนี้ลดน้อยลงไป เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองจีนแทบจะไม่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา จึงน่าจะส่งผลให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ไม่ดำเนินการเคลื่อนไหวใดๆ ที่สัมพันธ์กับการเมืองที่เกิดขึ้นในเมืองจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลานี้ก็คือ การดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น ทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้นอกจากจะไม่ต่อต้านญี่ปุ่นแล้ว นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังอาจจะถือว่าการที่จะมีผลประโยชน์ร่วมกับญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาอีกด้วย[142]

ดังเช่น กรณีของนายม้าเลียบคุน ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้จัดการบริษัทข้าวไทยนั้น ก็เป็นการดำเนินการที่มีการให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น เนื่องจากบริษัทนี้เป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นโดยการผลักดันของญี่ปุ่น และญี่ปุ่นเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการเข้ามาควบคุมการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิด

---

[142] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 185.

ผลประโยชน์แก่ญี่ปุ่น[143] ซึ่งในฐานะผู้จัดการบริษัท นายม้าเลียบคุนย่อมจะต้องมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การดำเนินการในธุรกิจการค้าข้าวของญี่ปุ่นประสบความสำเร็จ

จากการที่นายม้าเลียบคุณให้ความช่วยเหลือญี่ปุ่นนี้ แสดงให้เห็นว่าไม่ว่านายม้าเลียบคุณจะยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนเอาไว้หรือไม่ก็ตาม แต่การที่นายม้าเลียบคุณได้แสดงให้รัฐไทยเห็นถึงความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้มี ลักษณะของชาวไทยในทุกๆ ด้านจนได้รับความไว้วางใจจากรัฐไทยที่ทำให้เขาสามารถรักษาบทบาทและการดำเนินการทางเศรษฐกิจของตนเองเอาไว้ได้ และยังได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมในกิจการของรัฐนั้น ก็ทำให้เขาได้แสดงออกให้รัฐไทยเห็นถึงการละทิ้งลักษณะของคนจีนในทางการเมืองของเขาโดยการให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นซึ่งถือได้ว่าเป็น “ศัตรู” ของชาวจีนในขณะนั้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิธีการของรัฐไทยที่เปิดโอกาสให้นายทุนชาวจีนได้มีการปรับเปลี่ยนตนเองในทางกฎหมายที่ทำให้ได้รับผลประโยชน์จากรัฐเช่นชาวไทยโดยทั่วไปนั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐไทย เพราะว่านอกจากจะทำให้รัฐไทยได้ประชากรที่เป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมาเป็น “พลเมือง” ของรัฐเพิ่มมากขึ้นแล้ว ยังทำให้นายทุนจีนเหล่านั้นพร้อมที่จะแสดงออกให้เห็นถึงการละทิ้งลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองและพร้อมที่จะให้ความร่วมกับรัฐในทุกๆ เรื่องแม้จะเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของเมืองจีน ซึ่งก็อาจจะส่งผลให้เขาถอยออกจากลักษณะของชาวจีนและผูกพันเข้ากับลักษณะของชาวไทยมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยในสมัยนี้ต้องการให้เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะอนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ก็ตาม แต่เนื่องจากการที่เงื่อนไขในการที่จะอนุญาตให้คนแปลงสัญชาตินั้นมีค่อนข้างมาก เนื่องจากการที่รัฐไทยต้องการที่จะมั่นใจได้ว่านายทุนชาวจีนที่จะอนุญาตให้แปลงสัญชาติมีลักษณะของคนไทย และมีความจงรักภักดีต่อเมืองไทยอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงทำให้แม้ว่าอาจจะมีนายทุนชาวจีนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยและต้องการที่จะปรับเปลี่ยนตนเองในทางกฎหมายไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่รัฐไทยก็ไม่อาจที่จะอนุญาตให้ชาวจีนทุกคนได้แปลงสัญชาติหากรัฐยังไม่มีความเชื่อมั่นในการเป็นชาวไทยของนายทุนชาวจีนเหล่านั้น

ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากที่รัฐไทยในสมัยนี้เห็นว่านายทุนชาวจีนในขณะนั้นกำลังเกิดความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” จึงทำให้ผสมกลมกลืนกับลักษณะของชาวไทยได้ยากขึ้นกว่าเดิม ดังที่

---

[143] พรรณี บัวเล็ก. (2545). ลักษณะของนายทุนไทย ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2457 – 2482 : บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม. กรุงเทพฯ : พันธกิจ, หน้า 440 – 441.

ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2482 ที่ได้กล่าวถึงการที่แรงงานในเมืองไทยส่วนมากมักจะเป็นชาวจีน ซึ่งรัฐไทยมีความเห็นว่ากลายเป็นคนไทยได้ยากขึ้นเนื่องจากการที่เกิดลัทธิชาตินิยมจีน รัฐไทยจึงเห็นว่าไม่สามารถที่จะพึ่งพิงแต่ชาวจีนได้ดังเช่นเมื่อก่อน มีใจความว่า

> แรงงานต่างๆ จึ่งต้องอาศัยคนต่างด้าวเป็นส่วนมาก มาบัดนี้คนต่างด้าวได้มีลัทธิชาตินิยมไม่ยอมกลายเป็นคนไทยเหมือนแต่ก่อน หากจะพึ่งคนต่างด้าวดังแต่ก่อนแล้ว ภัยอันใหญ่หลวงก็จะบังเกิดแก่ชาติและความเจริญในทางเศรษฐกิจก็จะหยุดชะงักลง[144]

ถึงแม้ว่าในรายงานนี้จะมิได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่าคนต่างด้าวนั้นคือคนชาติใด แต่จากการที่รัฐกล่าวถึงบทบาทของคนต่างด้าวนี้ว่าเป็นแรงงานที่สำคัญของไทย ก็น่าจะทำให้เข้าใจได้ว่าหมายถึง ชาวจีน หรือที่รัฐไทยได้มีการพิจารณาใหม่ถึงการที่จะให้สิทธิในการถือครองที่ดินแก่ชาวจีนหรือไม่นั้นรัฐจะต้องมีความระมัดระวังให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากรัฐเห็นว่าชาวจีนในสมัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนชาวจีนในอดีตที่กลายเป็นไทยได้ จึงได้รับสิทธิถือครองที่ดินเสมือนกับชาวไทย ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2482 มีใจความว่า

> ที่เป็นปัญหาต้องพิจารณาเป็นพิเศษก็มีแต่ “จีน” จะควรให้หรือไม่ให้สิทธิเพียงใด จีนเคยได้รับผลปฏิบัติเสมือนคนไทยในการที่ล่วงมาแล้วตามนโยบายในสมัยหนึ่ง เพราะมีทางกลับกลายเป็นคนไทยได้ แต่ในสมัยหลังนี้ การได้เปลี่ยนแปลงผิดกับเก่ามา จึงต้องระวังมากขึ้น[145]

จากรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการที่รัฐไทยไม่ไว้วางใจชาวจีนในสมัยนี้เนื่องจากการที่ชาวจีนมิได้กลายเป็นคนไทยได้ง่ายเช่นแต่ก่อน ดังนั้นการที่รัฐจะให้สิทธิประโยชน์ใดๆ กับชาวจีนนั้น รัฐไทยจะต้องมีการพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อน ซึ่งการที่นายทุนชาวจีนที่ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติก็จะทำให้ได้รับสิทธิหลากหลายประการที่เสมือนเป็นชาวไทยคนหนึ่ง ทำให้การที่รัฐจะอนุญาตให้นายทุนชาวจีนคนใดแปลงสัญชาติเป็นไทยได้นั้นรัฐจะต้องมีความมั่นใจว่านายทุนชาวจีนนั้นต้องการเป็นชาวไทยอย่างแท้จริง จึงต้องมีการพิจารณากันอย่าง

---

[144] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2482. (2482). เรื่อง การส่งเสริมสมรรถภาพของชาติ วันที่ 8 พฤษภาคม.

[145] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 85/2482. (2482)., เรื่อง กรรมการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการถือที่ดินของชนต่างด้าว และพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยฐานะของวัดบาดหลวงโรมันคาธอลิกกับพิจารณายกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการถือที่ดินทั่วๆ ไป ขอทราบนโยบายที่ดิน วันที่ 8 พฤษภาคม.

ละเอียดรอบคอบ ทำให้นายทุนชาวจีนที่ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยอาจจะมีจำนวนไม่มากนักในช่วงเวลานี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะอนุญาตให้นายทุนชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ไม่มากนัก แต่รัฐไทยก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐไทยยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ดังเช่นที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2482 ที่รัฐได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญในทางเศรษฐกิจของรัฐก็คือการที่ชาวไทยไม่ยอมทำงาน จึงทำให้ชาวจีนเข้ามาเป็นทำงานส่วนใหญ่ในเมืองไทย มีใจความว่า

> กระทรวงเศรษฐการได้พบอุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมพาณิชย์และเศรษฐกิจของชาติอย่างหนึ่ง คือ ราษฎรของเราไม่ค่อยจะยอมทำงาน ทั้งๆ ที่ราชการได้เปิดช่องทางการช่วยเหลือให้ทุกประการ ฉะนั้นแรงงานต่างๆ จึ่งต้องอาศัยคนต่างด้าวเป็นส่วนมาก[146]

ดังนั้นจากการที่รัฐไทยต้องมีการพิจารณาถึงลักษณะของชาวไทยของชาวจีนที่ขออนุญาตแปลงสัญชาติอย่างละเอียดรอบคอบ รัฐจึงไม่อาจที่จะอนุญาตให้กับชาวจีนที่ขอแปลงสัญชาติได้ทั้งหมด ประกอบกับรัฐไทยตระหนักถึงการที่ยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ จึงทำให้รัฐไทยได้มีเปิด “ช่องทาง” อื่นไว้ให้สำหรับนายทุนชาวจีนที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐ โดยให้เน้นการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางเศรษฐกิจตามแนวทางที่รัฐกำหนดที่รัฐเห็นว่าแม้อาจจะยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงตนเองตามกฎหมาย แต่ก็มีลักษณะของชาวไทยเพียงพอที่รัฐจะอนุญาตให้นายทุนชาวจีนนั้นดำเนินชีวิตในเมืองไทยต่อไปได้อย่างราบรื่นและสามารถที่จะรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้ โดยที่รัฐเรียกนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “ชาวจีนใจไทย”

การที่รัฐจะผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ให้สามารถที่จะรักษาการดำเนินการทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้ เพื่อที่จะเป็นการรักษา “ผลประโยชน์” ของรัฐโดยส่วนรวมเอาไว้นั้น ก็น่าจะเป็นสิ่งที่นายทุนชาวจีนตระหนักรับรู้ได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เปิดโอกาสให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะเข้าร่วมการดำเนินการทางเศรษฐกิจกับรัฐได้ ดังเช่น ในกรณีของกิจการของบริษัทข้าวไทย ที่รัฐยังคงต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และความชำนาญของชาวจีน ทั้งนายม้าเลียบคุน ในฐานะผู้จัดการของบริษัทที่ได้รับตำแหน่งตั้งแต่ในช่วงที่ยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชาวไทยตามกฎหมาย และนายเจียร กอวัธนา ในฐานะกรรมการของบริษัท ซึ่งการที่บุคคลทั้งสองได้รับ

---

[146] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2482. (2482)..เรื่อง การส่งเสริมสมรรถภาพของชาติ วันที่ 8 พฤษภาคม.

ตำแหน่งดังกล่าวในบริษัทข้าวไทยนั้น ก็เนื่องมาจากความรู้และความชำนาญของบุคคลทั้งสองในธุรกิจการค้าข้าวและโรงสีข้าว อันเป็นลักษณะของชาวจีนในทางเศรษฐกิจ บุคคลทั้งสองจึงสามารถที่จะนำโรงสีของตนเข้าดำเนินการในนามของบริษัทข้าวไทย ทำให้กิจการโรงสีข้าวของบุคคลทั้งสองยังสามารถดำเนินการต่อไปได้[147] และบุคคลทั้งสองนี้ยังได้รับการยอมรับจากรัฐไทยอีกด้วย

ในกรณีของบริษัทอื่นๆ ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นมา แม้ว่าจุดประสงค์เริ่มแรกจะต้องการที่จะให้เป็นบริษัทของชาวไทย แต่รัฐก็ยังคงต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการเข้าช่วยเหลือ ดังเช่นที่ปรากฏในรายชื่อคณะกรรมการบริษัทเรือลำเลียง จำกัด ซึ่งได้จัดตั้งในปี พ.ศ.2485 เพื่อควบคุมการขนส่งสินค้าจากเรือที่จอดกลางแม่น้ำไปยังเกาะสีชังเพื่อรอการขนถ่ายสินค้าส่งไปยังต่างประเทศต่อไปนั้น[148] ก็ยังคงมีนายทุนชาวจีนเป็นกรรมการของบริษัทอยู่ ได้แก่ นายมา บุลกุล นายฮงหน่ำ แซ่อุ่ย นายหมุยเก๋า แซ่เหีย ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของเหียกวงเอี่ยมที่ได้เดินทางมาจากเมืองจีนเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทย ในปี พ.ศ.2467[149] และนายเจียร กอวัธนา[150] หรือในบริษัทเกลือไทยนั้นก็ยังคงมีผู้จัดการบริษัทเป็นคนจีนอยู่ ก็คือ นายฉั่นจีเส็ง[151] ทั้งนี้เนื่องจากการที่บริษัทเกลือไทยทำการค้าเกลือไปยังต่างประเทศโดยมีสาขาอยู่ที่ฮ่องกงจึงยังคงมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในการดำเนินการเพื่อติดต่อการค้าที่ฮ่องกงอยู่[152]

หรือในกรณีของบริษัทจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนการค้าของรัฐตามจังหวัดต่างๆ ก็ได้อาศัยนายทุนชาวจีนในการดำเนินการ เช่น บริษัทพังงาจังหวัดพาณิชย์ จำกัด ก็ได้ขอร้องให้นายเจียร วานิช มาเป็นผู้จัดการของบริษัท[153] หรือ บริษัทจังหวัดพิจิตรจำกัด สาขาหัวดง ก็ได้โก เด้ง (พี่ชายของเฉลียว อยู่วิทยา) ลูกจีนไหหลำ ดำรงตำแหน่งผู้จัดการบริษัท[154] แสดงให้เห็นว่ารัฐ

---

[147] หจช. เอกสาร (2) สร.02101.57.3/3. (2486). รายงานจากรัฐมนตรีว่ากะซองพานิช ถึง เลขาธิการคนะรัฐมนตรี เรื่องกัมการบริสัทข้าวไทย จำกัด, ลงวันที่ 10 มีนาคม.

[148] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 34/2485. (2485)., เรื่อง ปัญหาเรือลำเลียงขนส่งในแม่น้ำและเกาะสีชัง, วันที่ 8 กรกฎาคม.

[149] อัมพร เอี่ยมสุรีย์, เล่มเดิม, หน้า 56 – 57.

[150] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/17. (2487). รายชื่อกัมการบริสัทเรือลำเลียง จำกัด (ตามหนังสือบริคนห์สนธิบริสัท), วันที่ 29 มีนาคม.

[151] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/17. (2487). รายชื่อกัมการบริสัทเกลือไทย, วันที่ 3 เมษายน.

[152] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/10. (2485). รายงานการประชุมคนะกัมการพิจารณาปรับปรุงกัมการบริสัทต่างๆ ที่รัถบาลมีหุ้น, วันที่ 19 มิถุนายน .

[153] สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชิณการณ์, แหล่งเดิม, หน้า 199.

[154] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. (2537). ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2.,กรุงเทพฯ : บริษัทเนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป มหาชนจำกัด, หน้า 316.

ไทยก็ยังต้องอาศัยนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งการที่รัฐได้อาศัยนายทุนชาวจีนในกิจการที่ต้องการจะให้เป็นบริษัทของชาวไทย ก็น่าจะทำให้นายทุนชาวจีนได้ตระหนักถึงการที่รัฐยังคงต้องพึ่งพาคนจีนในเศรษฐกิจด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากการดำเนินการในทางปฏิบัติที่จะทำให้นายทุนชาวจีนตระหนักได้ถึงการที่รัฐไทยได้มีการผ่อนผันให้กับคนจีนในทางเศรษฐกิจแล้ว การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กล่าวสุนทรพจน์เพื่อแสดงความเข้าใจกับนายทุนชาวจีนเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลนั้นก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่น่าจะมีส่วนทำให้นายทุนจีนตระหนักถึงการที่รัฐไทยยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่ เนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนได้มีบทบาทอยู่ในธุรกิจที่หลากหลาย ดังใจความในสุนทรพจน์ของจอมพล ป. ที่กล่าวแก่นายทุนชาวจีนทางวิทยุกระจายเสียง ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2482 ว่า

> ประเทศไทยได้ให้การปฏิบัติและความคุ้มครองต่อชาวจีนดีกว่าที่ชนจีนพึงได้รับหลายแห่งในต่างประเทศ ดังเช่นตามสถิติคนเข้าเมืองก็ปรากฏว่ามีชาวจีนเข้ามาในประเทศมากกว่าชนชาติอื่นเป็นจำนวนหลายเท่า ในการอาชีพชาวจีนก็ได้รับความสดวกไม่น้อยกว่าคนไทย ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศเอง นับแต่การค้าเร่เล็กๆ น้อยๆ ตลอดขึ้นไปจนถึงกิจการค้าที่สำคัญ และการเกษตรกรรม การอุตสาหกรรมเป็นอาทิ ก็ได้รับความสะดวกทุกประการอีกเช่นกัน ปรากฏว่าชนจีนมีเป็นจำนวนไม่น้อยที่สามารถตั้งหลักฐานเป็นปึกแผ่นมั่นคงสืบถือชั้นลูกหลานตราบเท่าทุกวันนี้[155]

หรือในสุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียงของพ.อ.พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2481นั้น ก็ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจของไทย โดยการแสดงให้เห็นว่าไม่มีชาวไทยเข้าดำเนินการในกิจการที่สำคัญของประเทศ ดังความว่า

> จากสาเหตุหลายประการซึ่งทำให้ประเทศของเราไม่ร่ำรวยหรือเจริญในทางเศรษฐกิจ เท่าที่ควรจะเจริญได้นั้นอยู่ที่เหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ “ชาวเราไม่ทำการค้า” เมื่อพวกเราปล่อยช่องโหว่ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญ ช่องทางหาเงินเสียเช่นนี้ คนอื่นเขาก็จะทำเสียหมด ซึ่งเป็นของธรรมดา พวกท่านทำนา ได้ข้าวเปลือกแล้วต้องขายให้ใคร? มีชาวไทยล่องเรือข้าวกี่คน? ตลอดทางรถไฟมีฉางข้าวของพวกเรากี่ฉาง? ในจำนวนโรงสีข้าว ๘๔๐ โรงในประเทศเราใครเป็นผู้ลงทุนสีข้าวบาง? มีคนไทยบ้าง หรือไม่ที่ส่งข้าวไปขายต่างประเทศ? มีเรือสยาม

---

[155]หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/1. (2482). เรื่อง นายกฯ พูดกับชาวจีน, ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน.

อันแท้จริงบ้างหรือไม่ ซึ่งบรรทุกข้าวไปขายในต่างประเทศ? มีคนไทยบ้างไหมซึ่งตั้งโล้งขายข้าวในต่างประเทศ[156]

ถึงแม้ว่าสุนทรพจน์ดังกล่าวจะมิได้กล่าวกับนายทุนชาวจีนโดยตรง แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลอย่างมากในทางเศรษฐกิจของไทย ซึ่งน่าจะมีส่วนที่ทำให้นายทุนชาวจีนได้ตระหนักถึงความสำคัญของพวกตนในทางเศรษฐกิจ และทำให้เห็นว่ารัฐไทยยังคงต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่ จึงทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงตนเองในทางกฎหมายได้เลือกที่จะดำเนินการตามแนวทางของการแสดงออกถึงลักษณะของการเป็น "ชาวจีนใจไทย" ซึ่งมีความหมายถึง ลูกจีน หรือจีนที่มีภรรยาไทยและมีความรู้สึกเป็นไทย เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตและดำเนินการทางเศรษฐกิจในเมืองไทยต่อไปได้อย่างราบรื่น

ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยถือว่าคนที่ "เกิดในดินแดนไทยก็เป็นไทย"[157] ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยถือว่าลูกจีนที่เกิดในเมืองไทยนั้นมีลักษณะของคนไทย ดังนั้นรัฐไทยจึงจะมีการผ่อนผันให้ในการดำเนินการต่างๆ หรือจะเห็นได้จากการที่รัฐไทยแสดงการให้การยอมรับชาวจีนที่มีภรรยาเป็นไทยว่ามีลักษณะของคนไทย ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2486 มีใจความว่า

> นาย ว. วิจิตรวาทการ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ - - ผู้เขียน): มันมีปัญหาเรื่องจีนมีเมียไทย จะจดทะเบียน แต่เขามีเมียเมืองจีนไว้แล้วจะมาจดทะเบียนเมียไทยก็ไม่ได้
>
> จอมพล ป. พิบูลสงคราม: แก้กดหมาย ให้ชาวต่างประเทสที่มีเมียไทยให้เปนไทย
>
> นายเดือน บุนนาค (รัฐมนตรี - - ผู้เขียน): ไนทางกดหมายไปทางแปลงชาติได้ ถ้าแกมีเมียไทย ก็ให้แปลงได้
>
> นาย ว. วิจิตรวาทการ: เรารีค๊อกไน้ซเมียไทย จะลองร่างกดหมายเสนอ
>
> ที่ประชุมตกลง ให้รัถมนตรีว่าการกะซงวงการต่างประเทสรับไปพิจารนาร่างกดหมายเสนอต่อไป[158]

---

[156] หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/1. (2481)., สุนทรพจน์ เรื่อง "การพาณิชย์" ของ พ.อ.พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการแสดงทางวิทยุกระจายเสียง, ลงวันที่ 7 มีนาคม.

[157] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 85/2482. (2482)., เรื่อง พระราชบัญญัติทะเบียนคนต่างด้าว (ฉะบับที่...) พุทธศักราช 2482 วันที่ 27 มีนาคม.

[158] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ -/2486. (2486)., เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับคนจีน วันที่ 9 มิถุนายน..

หรือการที่รัฐไทยในสมัยนี้มีความเห็นว่าคนที่จะถือได้ว่าเป็นชาวไทยในสายตาของรัฐไทยนั้น นอกจากที่จะคนไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติแล้ว รัฐไทยยังเห็นว่า “คนไทยมีหลายอย่าง เช่น...คนที่ผ่านโรงเรียนไทยมา ซึ่งบางทีเจ้าหน้าที่ของเราไม่เฉลียวใจคิด ว่าเป็นชาวไทย จึ่งใคร่จะขอให้ระมัดระวังมากสักหน่อย...”[159] ทั้งนี้การที่รัฐไทยถือว่าคนที่ผ่านโรงเรียนไทยก็มีลักษณะของคนไทยนั้นก็คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐเห็นว่าการศึกษาแบบไทยน่าจะมีส่วนกล่อมเกลาจิตใจให้คนเหล่านั้นเข้าใจและการตระหนักสำนึกใน “การเป็นคนไทย” จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความเห็นว่าชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ไม่ว่าจะด้วยการเป็นลูกจีน มีภรรยาเป็นคนไทย หรือมีความรู้สึกเป็นไทยนั้นก็ล้วนแล้วแต่มีลักษณะของคนไทยในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง จึงอาจจะถือได้ว่าเป็นชาวไทยคนหนึ่ง ฉะนั้นนายทุนชาวจีนเหล่านี้จึงไม่ได้รับผลกระทบจากการที่รัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน

นอกจากการที่นายทุนชาวจีนที่ได้แสดงให้รัฐไทยเห็นถึงลักษณะการเป็น “ชาวจีนใจไทย” จะทำให้ดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยได้อย่างราบรื่นแล้ว ยังทำให้นายทุนชาวจีนที่แสดงลักษณะดังกล่าวสามารถที่จะรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้ได้ด้วย ถ้าหากไม่แสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนโดยเปิดเผย รัฐไทยก็จะยังมีการผ่อนผันให้กับชาวจีนแสดงออกถึงการเป็น “ชาวจีนใจไทย” ให้สามารถดำเนินกิจการต่างๆ ต่อไปได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่รัฐไทยจะมีการผ่อนผันให้ จึงทำให้แม้ว่ารัฐไทยจะมีการต่อต้านลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างค่อนข้างจะเข้มงวดและจริงจัง แต่หากการรักษาลักษณะดังกล่าวของชาวจีนนั้นไม่ส่งผลกระทบกับรัฐจนมากเกินไปแล้ว รัฐไทยก็เลือกที่จะให้นายทุนชาวจีนผู้นั้นสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจต่อไปได้มากกว่าที่จะผลักดันนายทุนชาวจีนผู้นั้นออกจากสังคมไทย

ดังนั้นนายทุนชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งที่ตระหนักดีถึงการผ่อนผันให้กับคนจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของรัฐไทยด้วยการแสดงออกให้รัฐไทยเห็นถึงการเป็น “ชาวจีนใจไทย” ก็อาจจะเลือกการแสดงออกในลักษณะนี้เพื่อที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยต่อไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ในบางส่วนนอกจากจะมีการแสดงออกถึงการเป็น “ชาวจีนใจไทย” เพื่อที่จะได้รับความไว้วางใจจากรัฐไทยแล้ว ก็อาจจะยังคงมีการรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้ด้วย เพียงแต่จะไม่แสดงลักษณะดังกล่าวโดยเปิดเผยนัก เพื่อมิให้เกิดการขัดแย้งกับรัฐไทย

ตัวอย่างของคนจีนในกลุ่มนี้ เช่น ตันชิวเม้ง หวั่งหลี บุตรชายคนที่ 2 ของนายตันลิบบ๊วยและนางเห่งชิวงี้ หวั่งหลี ได้รับการสืบทอดกิจการที่มีขนาดใหญ่ของบิดา ซึ่งมีทั้งโรงสีข้าวขนาด

---

[159] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 16/2482. (2482)., เรื่อง การบรรจุข้าราชวิสามัญในกรมศิลปากร วันที่ 16 มิถุนายน..

ใหญ่หลายโรง กิจการเดินเรือกลไฟกับเมืองท่าต่างประเทศ สาขาทำการค้าข้าวที่ฮ่องกง สิงคโปร์ ซัวเถา และไซ่ง่อน ทั้งยังได้จัดตั้งธนาคารหวั่งหลี และจัดตั้งบริษัทหวั่งหลีประกันภัยอีกด้วย เนื่องจากการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ทำให้ตันชิวเม้งได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพาณิชย์จีนในปี พ.ศ.2475–เดือนมีนาคม พ.ศ.2477 และได้รับตำแหน่งอีกครั้งในปี พ.ศ.2485[160] ซึ่งเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งกองทัพในเมืองไทยแล้ว ตันชิวเม้งได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลไทยและกองทัพญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ดังเช่น การที่ตันชิวเม้งได้มีบทบาทสำคัญในการจ้างและจัดส่งกรรมกรจีนไปทำงานในการสร้างทางรถไฟทหารเพื่อเชื่อมระหว่างไทยกับพม่าของญี่ปุ่น ทำให้การสร้างทางรถไฟของญี่ปุ่นนั้นสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้อย่างราบรื่น[161]

การที่ตันชิวเม้งตระหนักดีถึงการต่อต้านการรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เขาจึงมิได้แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าวอย่างเปิดเผย และได้ใช้ “ช่องทาง” ที่รัฐเปิดไว้ให้สำหรับการที่รัฐต้องพึ่งพานายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเขาก็ถือเป็นผู้ที่มีลักษณะของคนจีนตามที่รัฐกำหนดก็คือ การเป็นลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย เขาจึงได้รับการสนับสนุนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทำให้เขาได้ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับรัฐบาลไทยและกองทัพญี่ปุ่น ในฐานะที่เขามีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” จึงทำให้เขายังคงรักษาสถานะและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้อย่างมั่นคง โดยมิได้ผลกระทบหรือการเพ่งเล็งจากรัฐและการดำเนินการของญี่ปุ่นต่อชาวจีนในเมืองไทยแต่อย่างใด ทำให้เขาสามารถที่จะรักษาลักษณะของคนจีนในทางการเมืองของเขาเอาไว้ได้ โดยมิได้รับการปราบปราม ทั้งนี้การที่เขาที่เป็นลูกจีนที่เกิดในเมืองไทยแต่ยังคงมีลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง ก็อาจจะเป็นผลอันเนื่องมาจากการที่ตันชิวเม้งได้รับการศึกษาในเมืองจีน จึงทำให้ตันชิวเม้งยังคงมีความผูกพันกับเมืองจีนและตระหนักสำนึกในความเป็น “พลเมืองจีน” ของตนที่มีหน้าที่ที่จะให้ความช่วยเหลือบ้านเมือง

ตันชิวเม้งจึงได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองสัมพันธ์กับการเมืองในเมืองจีน ด้วยการต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับๆ ในเมืองไทย โดยที่เขาได้เข้าเป็นฝ่ายของเจียงไคเช็คผู้นำรัฐบาลของพรรคก๊กมินตั๋งของจีน และได้เป็นหนึ่งในจำนวน 24 คน ของคณะกรรมการขายพันธบัตรรัฐบาลในสมัยสงคราม ที่มีเจียงไคเช็คเป็นประธาน ใน พ.ศ.2482 ซึ่งเขาได้แถลงว่า เขาสามารถขายพันธบัตร

---

[160] ประวัตินายตันชิวเม้ง หวั่งหลี และนางทองพูล หวั่งหลี. (2515). หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายตันชิวเม้ง หวั่งหลี และนางทองพูล หวั่งหลี ณ เมรุวัดธาตุทอง วันจันทร์ที่ 10 มกราคม.

[161] พรรณี บัวเล็ก. (2540). จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกับพัฒนาการทุนนิยมไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 – 2 (พ.ศ.2452 – 2484)., กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ, หน้า 214 - 217.

ให้กับรัฐบาลของเจียงไคเช็คได้ถึง 1 ล้านเหรียญจีน[162] การให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีนของตันชิวเม้ง แสดงให้เห็นว่าเขายังคงมีความผูกพันกับเมืองจีนที่ต้องการจะให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เมืองจีนสามารถที่จะต่อสู้กับญี่ปุ่นได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเขายังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง เพียงแต่เขาจะไม่แสดงลักษณะดังกล่าวอย่างเปิดเผย เนื่องจากอาจจะเกรงว่าส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเขา และอาจจะทำให้การเคลื่อนไหวเพื่อช่วยเหลือเมืองจีนจะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาล ดังนั้นการที่เขาจะเลือกที่จะแสดงออกถึงลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจตามแนวทางของรัฐ และรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้อย่างไม่เปิดเผยนั้น ก็น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตัวตันชิวเม้งและกับเมืองจีนมากกว่าการที่เขาจะแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองออกมาอย่างชัดเจน

ในกรณีของ นายสหัท มหาคุณ หรือนายเตียลั่งชิ้ง ลูกจีนที่เกิดในเมืองไทยก็เป็นการแสดงออกในลักษณะของนายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้เช่นเดียวกัน สหัท มหาคุณเป็นบุตรคนที่สองของนายซกไซและนางซุ้น โดยบิดามารดาได้ประกอบการค้าไม้และอุปกรณ์การก่อสร้าง เมื่อเขามีความรู้ความชำนาญในกิจการของบิดามารดาพอสมควรแล้ว จึงได้ประกอบกิจการค้าด้วยตนเอง โดยจัดตั้งบริษัทง่วนเลี่ยงไถ้ จำกัด ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัทมหาคุณ ประกอบกิจการด้านการรับเหมาก่อสร้าง กิจการของเขาเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างดี[163]

จากฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงของเขา ทำให้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพาณิชย์จีน ในปี พ.ศ.2483 ซึ่งเขาได้มีบทบาทในการเป็นผู้ที่ประนีประนอมกับรัฐบาลและให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น โดยเขาได้รับหน้าที่เป็นผู้จัดหากรรมกรจีนไปสร้างทางรถไฟทหารสายไทย - พม่าของญี่ปุ่น และธุรกิจส่วนตัวของเขาเองก็ยังเข้าไปเกี่ยวข้องกับกองทัพญี่ปุ่นด้วย โดยเฉพาะการรับเหมาย่อยหินเพื่อนำไปใช้ในการสร้างทางรถไฟทหารของญี่ปุ่น การแสดงออกในลักษณะดังกล่าวของเขา ได้แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตนตามลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ซึ่งตรงกับลักษณะของเขาที่เป็นลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย และให้ความร่วมมือกับรัฐบาลและไม่ต่อต้านพันธมิตรของรัฐบาลทำให้เขาสามารถที่จะรักษาสถานะทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากรัฐในทางเศรษฐกิจอีกด้วย

การที่นายสหัท มหาคุณ ปฏิบัติตนตามลักษณะของคนจีนในทางเศรษฐกิจนั้น ส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากการที่ฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงของเขานั้น เกิดขึ้นจากการดำเนินรับเหมาก่อสร้าง

---

[162] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 45.

[163] ประวัตินายสหัท มหาคุณ. (2504). หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสหัท มหาคุณ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส ในวันที่ 22 พฤศจิกายน.

ให้กับกิจการของรัฐบาล เช่น การก่อสร้างประตูน้ำของกรมชลประทานหลายแห่ง การก่อสร้างทางรถไฟสายอีสานบางตอนไปถึงนครราชสีมา การก่อสร้างตึกทำการไปรษณีย์กลาง สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชย ตึกที่ทำการปทุมวัน และสนามบินดอนเมือง เป็นต้น[164] ทำให้เขาจำเป็นที่จะต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาล นอกจากนั้นแล้วนการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลและญี่ปุ่นก็จะทำให้เขาได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

ในขณะที่นายสหัท มหาคุณ ได้แสดงออกให้รัฐบาลไทยและญี่ปุ่นเห็นถึงการปฏิบัติตามตนตามลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้น เขาก็ได้แสดงบทบาทของชาวจีนผู้หนึ่งที่มีความรักเมืองจีนและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเมืองจีน โดยได้มีบทบาทในการเป็นผู้รับบริจาคเงินของคนจีนกลับไปสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเช็ค ในปี พ.ศ.2484[165] ทั้งนี้การที่เขายังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง ก็อาจจะสืบเนื่องมาจากการที่เขาเป็นนายกสมาคมพาณิชย์จีนซึ่งเป็นสมาคมที่ถือได้ว่าเป็น “ตัวแทน” ของคนจีนในเมืองไทยและได้รับการรับรองจากรัฐบาลจีน ทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาลจีน ความมั่นคงของสมาชิกและสมาคมนี้ก็ขึ้นอยู่กับความมั่นคงของรัฐบาลจีนด้วย สมาคมนี้จึงได้ให้การสนับสนุนกิจการต่างๆ ของรัฐบาลจีนมาโดยตลอด[166]

ดังนั้นเมื่อนายสหัท มหาคุณ แม้ว่าจะเกิดและเติบโตในเมืองไทย ซึ่งน่าจะมีความผูกพันกับเมืองจีนลดลง แต่ได้ดำรงตำแหน่งประธานของสมาคมแห่งนี้ จึงย่อมจะทำให้เขาเข้าไปมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาลจีน และย่อมต้องมีการเคลื่อนไหวที่จะให้การสนับสนุนรัฐบาลจีนเพื่อความมั่นคงของสมาคมและสถานะในการเป็น “ผู้นำ” ชาวจีนในเมืองไทยของตัวเขาเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเขายังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้แต่จะไม่แสดงลักษณะของชาวจีนดังกล่าวอย่างเปิดเผย เนื่องจากอาจจะส่งผลกระทบกับฐานะและบทบาททางเศรษฐกิจของตนได้

หรือในกรณีของเหียกวงเอี่ยม ที่เกิดที่เกาะหน่ำโป่ยจิว เขตแต้จิ๋ว ในปี พ.ศ.2422 และได้เดินทางเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ในปี พ.ศ.2445 โดยได้เริ่มทำงานที่โรงงานผักดองเซี่ยงกี่ ต่อมาเมื่อเก็บสะสมเงินได้มากขึ้นเขาจึงได้เปิดกิจการขนส่งสินค้าขึ้นเอง และด้วยความสามารถและประสบการณ์ของเขาทำให้ธุรกิจการเดินเรือและการค้ากับต่างประเทศของบริษัทของเขาขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของเขาดีขึ้นเป็นอย่างมาก ต่อจากนั้นเขาจึงได้ขยายการ

---

[164] แหล่งเดิม.

[165] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม,, หน้า 195.

[166] มนทิรา เตชะมโนดม. (2539). เซียงหวย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย (พ.ศ.2452 – 2460). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 94 – 137.

ลงทุนเข้าไปดำเนินธุรกิจที่มีความสำคัญก็คือ โรงสีข้าว ทำให้เขามีฐานะมั่นคงอยู่ในกลุ่ม "เจ้าสัว"[167]

หลังจากที่แขาสร้างฐานะทางเศรษฐกิจจนมั่นคง ทำให้เขาได้รับการยอมรับในชุมชนคนจีนมากยิ่งขึ้น เขาจึงได้รับเลือกให้เป็นประธานสมาคมพาณิชย์จีนในปี พ.ศ.2479 ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เขาได้รับเลือกเป็นประธานสมาคมพาณิชย์จีนก็คือ การที่เขาสามารถที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลและประชาชนไทย นอกจากนั้นแล้วเขายังทำงานเพื่อรับใช้สังคม โดยให้การสนับสนุนทั้งการศึกษาทั้งของโรงเรียนจีนและโรงเรียนอื่นๆ ที่มาขอความช่วยเหลือ และยังให้ความช่วยเหลือในงานสังคมสงเคราะห์ โดยได้รับเลือกให้เป็นประธานมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งคนแรก ในปี พ.ศ.2480 ซึ่งทำให้เขาได้มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทั้งชุมชนคนจีนและคนไทยมากยิ่งขึ้น[168]

การที่เหียกวงเอี่ยมเป็นชาวจีนที่เกิดในเมืองจีน และได้เป็นผู้นำของสมาคมพาณิชย์จีน ซึ่งเป็นสมาคมที่เปรียบเสมือนเป็น "ตัวแทน" ของรัฐบาลจีนในเมืองไทย จึงทำให้เป็นการยากที่เขาจะละทิ้งลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตาม การที่เขาได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับรัฐบาลไทย ในฐานะที่เป็นเสมือน "ผู้นำ" ชุมชนคนจีน ซึ่งน่าจะได้มีการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ ประกอบกับการที่ได้เห็นการดำเนินการที่จริงจังของรัฐต่อนายทุนชาวจีนที่แสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างชัดเจน ก็น่าจะทำให้เขาได้ตระหนักดีว่ารัฐไทยมิต้องการที่จะให้ชาวจีนแสดงลักษณะดังกล่าวอย่างเปิดเผย

ดังนั้นเมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2480 นั้น เขาจึงได้ดำเนินการเพื่อเคลื่อนไหวในการให้ความช่วยเหลือเมืองจีนอย่างไม่เปิดเผยมากนัก โดยการใช้วิธีการรับบริจาคและขายพันธบัตร และเพื่อที่จะมิให้เปิดเผยมากนัก เขาจึงใช้วิธีส่งคนออกเรี่ยไรเงินและขายพันธบัตรตามบ้าน[169] การดำเนินการดังกล่าวก็เพื่อมิให้กระทบกระเทือนความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย และแสดงให้เห็นถึงการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการที่จะไม่แสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างเปิดเผย ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อ "ผลประโยชน์" ทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตในเมืองไทยของเขาและครอบครัวที่ค่อนข้างจะมีความมั่นคงแล้วในเมืองไทย

หรือตัวอย่างของ ขุนเศรษฐภักดี มีชื่อเดิมว่า เจิ่นสง (จิ้งซ้ง) ชื่อรองว่า กงผู่ (ก่งผ่อ) แซ่เลี่ยว เป็นบุตรของพระยาประดินันท์ภูมิรัตน์ (เลี่ยวเชียงสูน) ซึ่งเกิดที่อำเภอเฉิงไห่ มณฑลกว่างตง ประเทศจีน พระยาประดินันท์ภูมิรัตน์ได้เดินทางเข้ามาในเมืองไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระ

---

[167] อัมพร เอี่ยมสุรีย์, (เขียน), เล่มเดิม, หน้า 27 – 41.

[168] แหล่งเดิม, หน้า 77 – 89.

[169] แหล่งเดิม, หน้า 125.

มงกุฎเกล้าฯ และได้ภรรยาเป็นชาวนครศรีธรรมราช ได้ให้กำเนิดบุตรในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2435 ซึ่งก็คือ ขุนเศรษฐภักดี ในวัยเยาว์นั้นขุนเศรษฐภักดีได้รับการศึกษาทั้งภาษาไทยและภาษาจีน เพียงอายุ 15 ปี ขุนเศรษฐภักดีก็สามารถช่วยเหลือกิจการงานด้านค้าขายของบิดาเป็นอย่างดี โดยได้รับมอบหมายจากบิดาให้ดูแลการสร้างตลาด, โรงสีไฟ, โรงเลื่อยจักร, โรงน้ำแข็ง, โรงภาพยนตร์ ในสมัยบุกเบิกเมืองบ้านดอน และได้รับผูกขาดการเก็บรังนกนางแอ่นตามเกาะต่างๆ ทางปักษ์ใต้ด้วย ทำให้รากฐานการค้าขายนับวันขยายตัวกว้างขวางเป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น และด้วยความดีความชอบที่มีต่อทางราชการ ก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนเศรษฐภักดี”

เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2480 นั้น ขุนเศรษฐภักดีได้ร่วมกับผู้นำสังคมคนจีนในประเทศไทย อันได้แก่ เหียกวงเอี่ยม, แต้จือปิง, ตั้งเก๋งช้วง และอื้อจือเหลียง เป็นอุปนายก “สมาคมกิจกรรมระดมเงินทุน (สาขาประเทศไทย)” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเมืองจีนในยามสงคราม ซึ่งมีนายเซียวฮุดเส็ง ดำรงตำแหน่งนายกสมาคม ทำให้การช่วยเหลือเมืองจีนของสมาคมประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

นอกจากนั้นขุนเศรษฐภักดี ในฐานะที่เป็นอุปนายกสมาคมแต้จิ๋วในช่วงสงครามต่อต้านญี่ปุ่น ที่ทำให้บริเวณเมืองเฉาซัน คือ เมืองเฉาโจว (แต้จิ๋ว) และซันโถว (ซัวเถา) เกิดขาดแคลนเสบียงอาหาร ประชาชนประสบภาวะอดอยากอย่างมาก ยังได้ร่วมมือกับผู้รับผิดชอบ พร้อมกับผู้นำทางปัญญาในองค์กรพลังกลุ่มทั้งหลาย จัดตั้ง “บริษัทแต้จิ๋วค้าข้าวราคาเยา” จัดซื้อข้าวสารบรรทุกเรือไปยังเมืองเฉาซันแล้วจัดจำหน่ายข้าวในราคาถูก ด้วยการตรึงราคาข้าวสารไว้ เพื่อไม่ให้ราคาแพงมากเกินไป หรือข้าวสารถูกกักตุนไว้หวังเก็งกำไรจนเกิดการขาดแคลน ซึ่งกิจกรรมนี้ดำเนินไปอย่างราบรื่นชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ต้องหยุดชะงักเมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้เข้ายึดครองเมืองเฉาซันอย่างสิ้นเชิง[170]

จากการเคลื่อนไหวของขุนเศรษฐภักดีนั้น แสดงให้เห็นว่า เขายังรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอยู่ เพียงแต่เขาจะไม่แสดงลักษณะดังกล่าวออกมาอย่างเปิดเผยและรุนแรงมากนัก แต่เขาจะแสดงลักษณะดังกล่าวออกมาในรูปของการให้ความช่วยเหลือทางสังคมต่อชาวจีนในเมืองจีน โดยมิได้มีการเคลื่อนไหวใดๆ ในลักษณะที่รุนแรง ที่จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับรัฐไทย จึงทำให้เขาสามารถดำเนินชีวิตและดำเนินการเศรษฐกิจในเมืองไทยต่อไปได้อย่างราบรื่น

หรือในกรณีของอื้อจือเหลียง หรือจือเหลียง แซ่อื้อ หรืออีกนามหนึ่ง หยูจื่อเลี่ยง คนจีนแต้จิ๋ว เกิดเมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ.2442 ณ ตำบลอึ่งกึ่ง อำเภอเยี่ยวเพ้ง เมืองกึงจิว มณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน ในปี พ.ศ.2461 อื้อจือเหลียงได้เดินทางเข้ามาในเมืองไทยโดยได้เริ่มต้นการทำงานด้วยการเป็นลูกจ้างในร้านขายสีของเพื่อน แต่ใช้ระยะเวลาไม่นานเขาก็ผันตัวเองเป็นเถ้าแก่

---

[170] สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชิณการณ์. เล่มเดิม, หน้า 243-244.

ในการกิจการค้าสีย้อมผ้า ด้วยการร่วมทุนกับเพื่อนคนหนึ่งชื่อ “อื้อยองซอ” จัดตั้ง บริษัทอื้อง่วนกี่ จำกัด ขึ้นในปลายปี พ.ศ.2467 เพื่อจำหน่ายสีย้อมผ้าตราสิงโต ตรานางละครคู่ และสตางค์คู่ อีกด้วย ทำให้บริษัทของอื้อจือเหลียงสามารถควบคุมตลาดสีย้อมผ้าไว้ได้เกือบทั้งหมด ทำให้ในเวลาไม่นาน ฐานะของอื้อจือเหลียงก็รุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถขยายกิจการค้า ไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนบริษัทต่างประเทศจำหน่ายสีย้อมผ้าในประเทศไทย แต่ยังได้ขยายการลงทุนไปในธุรกิจการค้าหลายประเภท ที่สำคัญได้แก่การจัดตั้งบริษัทอื้อเต๊กกี่ จำกัด เพื่อจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคหลากหลายประเภท นอกจากนั้นเขายังมีธุรกิจโรงพิมพ์ โรงเลื่อย โรงสีข้าว และกิจการทอผ้าอีกด้วย ซึ่งทำให้อื้อจือเหลียงมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่งคั่งมากขึ้นที่จัดได้ว่าอยู่ในระดับ “เจ้าสัว”[171]

ในขณะที่ธุรกิจการค้าของอื้อจือเหลียงกำลังเจริญรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จอย่างสูงนั้น เป็นช่วงเดียวกับที่เมืองจีนเกิดสงครามกับญี่ปุ่น ในช่วงปี พ.ศ.2480 อื้อจือเหลียงจึงได้ให้ความช่วยเหลือเมืองจีนทั้งการบริจาคทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือในการทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น และได้เป็นรองประธานจัดตั้งหาทุนทรัพย์ เพื่อดำเนินการในการหาทุนในการอุดหนุนช่วยเหลือรัฐบาลจีนอีกด้วย[172] ซึ่งการที่อื้อจือเหลียงเป็นนายทุนชาวจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและเป็นเจ้าของธุรกิจหลากหลายประเภทที่มีความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของเมืองไทย จึงอาจจะเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐไทยมิได้ดำเนินการใดกับอื้อจือเหลียง แม้ว่าเขายังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองด้วยการเคลื่อนไหวดังกล่าว ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะการที่รัฐจะมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจแล้ว ยังอาจจะเป็นเพราะการแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของเขานั้น เป็นเพียงการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ที่อาจจะมิได้ส่งผลกระทบกับความสงบเรียบร้อยภายในมากนัก และมิได้เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยมากนัก จึงทำให้เขาสามารถที่จะรักษาบทบาททางเศรษฐกิจอยู่ได้โดยมิได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐ

นอกจากการที่นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ จะไม่แสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองออกมาอย่างเปิดเผย เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐไทยแล้ว นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังได้ให้ความร่วมมือกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐบาล เพื่อที่จะแสดงให้รัฐเห็นว่า ได้ปฏิบัติตนตามแนวทางที่รัฐกำหนดคือ การเป็น “ชาวจีนใจไทย” ที่พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเมืองไทยเพื่อ “ผลประโยชน์ “ ของ “ชาติไทย” ดังจะเห็นได้จาก การที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้ร่วมกับบริจาคเงินเพื่อซื้อปืนกลให้กับรัฐบาล ในงานรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2482 โดยแกนนำที่บริจาคเงินเพื่อซื้อปืนกลหนักคนละหนึ่งกระบอก เช่น นายตันชิวติ่ง นายตันเกงช้วน นายเหียกวงเอี่ยม นายโล๊วเต๊ก

---

[171] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2,หน้า 400 – 404.

[172] แหล่งเดิม, หน้า 405.

ชวน และแกนนำที่บริจาคเงินเพื่อซื้อปืนกลเบาคนละหนึ่งกระบอก เช่น นายก๊วยซิดซิว (กันธร วิสุทธิผล) นายเลี่ยงกงโพ้ว นายแต้จือปิง นายอื้อจือเหลียง นายยิบอินซอย และนายเตียลั่งชิ้ง (นายสหัท มหาคุณ) เป็นต้น[173] เพื่อแสดงให้รัฐบาลเห็นว่าพวกตนมีความยินดีและเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือกิจการของรัฐ เพื่อทำให้การป้องกันประเทศของไทยมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการแสดงออกถึงลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจตามแนวทางที่รัฐกำหนด ที่ความจงรักภักดีและปรารถนาดีกับเมืองไทย

นอกจากการบริจาคเงินเพื่อซื้ออาวุธ ที่แสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้แสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยตามแนวทางที่รัฐกำหนดแล้ว การยอมปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลไทย แม้คำสั่งนั้นจะขัดต่อความต้องการที่จะแสดงออกตามลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง ก็เป็นอีกสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะดังกล่าวของนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ ดังตัวอย่างของการดำเนินงานของมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง* ที่ได้จัดตั้งหน่วยแพทย์ที่จะไปสร้างเป็นหน่วยพยาบาลเข้าไปช่วยกองทัพในเมืองจีนทำสงครามกับญี่ปุ่น แต่เมื่อจะส่งไปนั้น รัฐไทยไม่อนุญาต นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ก็ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐไทยโดยมิได้ส่งหน่วยแพทย์นี้ไป แต่ได้มีการปรับปรุงโดยทำเป็นหน่วยปฐมพยาบาลทำคลอดภายในเมืองไทย และเป็นที่มาของโรงพยาบาลหัวเฉียว[174] นั้น แสดงให้เห็นว่านายทุนจีนกลุ่มนี้ไม่ต้องการที่จะขัดแย้งกับรัฐบาลไทยโดยการยืนยันที่จะแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของพวกตน แต่กลับยอมที่จะปิดบังลักษณะของคนจีนดังกล่าวของตน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐไทย และการปรับหน่วยแพทย์ดังกล่าวมาใช้ในเมืองไทย ก็ยิ่งเป็นการแสดงให้รัฐไทยเห็นว่านายทุนชาวจีนกลุ่มนี้มีความปรารถนาดีต่อเมืองไทย โดยการที่จะให้ความช่วยเหลือในการรักษาพยาบาลในเมืองไทย อันเป็นลักษณะของชาวไทยที่รัฐไทยต้องการ

อย่างไรก็ตาม นายทุนชาวจีนเหล่านี้ก็ยังให้การสนับสนุนรัฐบาลจีนและมีการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านญี่ปุ่นในเมืองไทยเพียงแต่จะเป็นกระทำอย่างลับๆ ดังเช่น การที่นายอื้อจือเหลียง ได้จัดประชุมบรรดาแกนนำคนจีนในเมืองไทยขึ้นในปี พ.ศ.2484 โดยคนจีนที่เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ อาทิ

---

[173] ประชาชาติ. (2482). ฉบับวันที่ 12 ธันวาคม.

* รายนามกรรมการมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป๊อเต็กเซี่ยงตึ้ง สมัยที่ 1 (พ.ศ.2480) ได้แก่ นายเหียกวงเอี่ยม (ประธานกรรมการ), นายอุเทน เตชะไพบูลย์ (รองประธานกรรมการ), นายเบ๊ไก่อู๋ (กรรมการเลขาธิการ), นายกุ่ยคิม สงวนดี (กรรมการเหรัญญิก), นายแต้เก้งฮุ้ง (กรรมการ), นายตั้งเก็งชวน (กรรมการ), หนายเอี้ยงิ้มเส่า (กรรมการ) นายโง่วเพ็กง้ำ (กรรมการ), นายสงวน บุญยรักษ์ (กรรมการ), นายเอี่ยวเง็กฮุย (กรรมการ), นายอื้อบุ้งยิ้ง (กรรมการ), นายตั้งฮ่งงี้ (กรรมการ), นายลีเง็กเซ้ง (กรรมการ), นายลีจือเซ็ง (กรรมการ), ผู้แทนหนังสือพิมพ์มิ่นก้กหยิดป่อ (กรรมการ), ผู้แทนหนังสือพิมพ์ฮั่วเคี้ยวหยิดป่อ (กรรมการ).

[174] กรรณิการ์ ตันประเสริฐ, (บรรณาธิการ). (2543). ร้อยคำบอกเล่าเรื่องมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง,. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, หน้า 240.

เช่น นายตันเกงช้วน นายเลี่ยงกงโพ่ว นายอั่งกำเท้ง และนายอั้งเทียงสิ่ว (หรือนายเทียน อังสะนันท์) เป็นต้น ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต่างยืนยันในลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของพวกตน โดยต่างมีอารมณ์ที่เต็มไปด้วยความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่น และมีความพร้อมที่จะต่อสู้กับญี่ปุ่นอยู่เสมอ และเห็นว่าหากไม่อาจรับใช้เมืองจีนจนสุดความสามารถแล้ว ก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าละอายแก่ใจมาก และจากการประชุมครั้งนี้ นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้ให้สัญญาร่วมกันว่า แม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายเพียงใด ทุกคนก็จะรักษาความรักเมืองจีนเอาไว้จนถึงที่สุด และจะไม่ยอมให้ญี่ปุ่นแม้แต่น้อย และทุกคนจะเสียสละทรัพย์สินเงินทองส่วนตัวเพื่อรับใช้ชาติตลอดไป[175]

จากมติของที่ประชุมนายทุนชาวจีนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการยังคงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่มีความจงรักภักดีและต้องการให้ความช่วยเหลือเมืองจีนของคนจีนกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี เพียงแต่การแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้นั้นจะเป็นการแสดงออกภายในกลุ่มของตน โดยพยายามจะไม่เปิดเผยและจะไม่ทำให้การแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของพวกเขานั้น จนส่งผลกระทบให้รัฐบาลไทยเกิดความไม่พอใจ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้นั้นจะเป็นกลุ่มคนจีนที่รู้จักประสาน “ผลประโยชน์” ทั้งของตนเอง “ชาติไทย” และ “ชาติจีน โดยการที่จะแสดงออกถึงลักษณะของการเป็นนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการที่ตระหนักดีว่ารัฐไทยยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ และรัฐเองก็ได้เปิด “ช่องทาง” ไว้ให้สำหรับชาวจีนที่อาจจะยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชาวไทยในทางกฎหมายแต่ต้องการที่จะรักษาสถานะทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ คนจีนกลุ่มนี้จึง “เลือก” ปฏิบัติตนตามแนวทางของการแสดงการเป็นนายทุนชาวจีนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่รัฐกำหนด โดยการแสดงออกซึ่งความเป็น “ชาวจีนใจไทย” ที่คำนึงถึงการให้ความช่วยเหลือและรักษา “ผลประโยชน์” ของเมืองไทย แต่ในขณะเดียวกันนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ก็ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่ยังคงมีความรักความผูกพันและต้องการให้ความช่วยเหลือเมืองจีนให้ปลอดภัยจากการรุกรานของ “ศัตรู” ภายนอกเอาไว้ด้วย แต่จะไม่พยายามแสดงลักษณะดังกล่าวอย่างเปิดเผยมากนัก

การประสาน “ผลประโยชน์” ของทั้ง “ชาติจีน” และ “ชาติไทย” ของนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จะเห็นได้จากการเคลื่อนไหวของเหียกวงเอี่ยมที่แสดงให้เห็นว่าเขายังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองโดยการเคลื่อนไหวในด้านๆ ต่างเพื่อให้การช่วยเหลือกิจการในเมืองจีน แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ได้คำนึงถึงการดำเนินการเพื่อ “ผลประโยชน์” ของ “ชาติไทย” และได้มีความเอา

---

[175] หนังสืองานศพของอึ้จือเหลียง, (กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี่ฯ จำกัด, 2519), อ้างถึงใน เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 195.

ในใส่อย่างมากต่อการส่งเสริมมิตรภาพอันดีระหว่างประชาชนไทยและจีนอีกด้วย ดังที่ อัมพร เอี่ยมสุรีย์ บุตรชายของเขาได้กล่าวในหนังสือ “รักชาติยิ่งชีพ: ชีวประวัติเหียกวงเอี่ยม” ว่า

> ท่านพูดเสมอว่า เรามาอยู่เมืองไทย กินข้าวไทย ทำมาหาเลี้ยงชีพบนผืนแผ่นดินไทย ก็ควรจะต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนไทย...ในช่วงที่พ่อดำรงตำแหน่งประธานหอการค้าไทย-จีน ท่านยิ่งให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้มากเป็นพิเศษ โดยมักจะเข้าร่วมและให้การสนับสนุนกิจกรรมที่จัดโดยองค์กรสาธารณกุศลของไทยอย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังให้บริจาคเงินร่วมการกุศลครั้งละมากๆ พ่อมักเข้าพบเยี่ยมเยียนบุคคลสำคัญในรัฐบาลไทยเพื่อส่งเสริมมิตรภาพอันดีระหว่างคนไทยและคนจีน[176]

การที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้มีการประสาน “ประโยชน์” ของทั้งสองชาตินั้น อาจจะเป็นเพราะว่า นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้มักจะเป็นกลุ่มที่เป็นแกนนำของชาวจีนในเมืองไทยและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง รวมทั้งบางคนยังเป็นชาวจีนที่เกิดในเมืองไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงในเมืองไทยแล้ว จึงทำให้ไม่ต้องการที่จะเกิดการขัดแย้งกับรัฐบาล อันจะส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตในเมืองไทย นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จึงเลือกที่จะแสดงออกถึงการเป็นคนจีนในทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันการที่นายทุนชาวจีนเหล่านี้ก็ยังมีผูกพันกับเมืองจีนอยู่ อาจจะเนื่องมาจากการเป็นที่เกิดในเมืองจีน เช่น เหียกวงเอี่ยม หรืออาจจะเกิดจากการที่นายทุนชาวจีนเหล่านี้ได้รับการศึกษาแบบจีนทั้งในเมืองจีนและในเมืองไทย เช่น ตันซิวเม้ง หรืออาจจะเกิดจากการที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้เป็นสมาชิกขององค์กรที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเมืองจีน ดังเช่น สมาคมพาณิชย์จีน ที่ทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังคงตระหนักสำนึกในความเป็น “พลเมืองจีน” ของตนอยู่ หรืออาจจะเป็นผลจากการอบรมสั่งสอนภายในครอบครัวที่ทำให้คนจีนกลุ่มนี้ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนไว้ ทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังมีการดำเนินการเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของเมืองจีน

จากการที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการผ่อนปรนให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวจีนในเมืองไทยตระหนักรับทราบเป็นอย่างดี จึงทำให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเลือกที่จะเน้นการแสดงออกถึงลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของรัฐไทยในการที่จะดำเนินชีวิตและดำเนินการทางเศรษฐกิจอยู่ในเมืองไทยต่อไป และในขณะเดียวกันนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐไทยไม่ต้องการให้นายทุนชาวจีนแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง จึงทำให้

---

[176] อัมพร เอี่ยมสุรีย์, (เขียน). เล่มเดิม,, หน้า 105 –106.

นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ที่แม้จะยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้ แต่จะไม่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าวอย่างเปิดเผย เพื่อมิให้กระทบกระเทือนถึงการดำเนินชีวิตของตนในเมืองไทย จึงอาจจะถือได้ว่านายทุนชาวจีนกลุ่มนี้มีการประสาน “ผลประโยชน์” ทั้งของ “ชาติไทย” ในการฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองไทย และของ “ชาติจีน” ในฐานะที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเมืองจีน

นอกจากการที่นายทุนชาวจีนที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” จะดำรงอยู่ในสังคมไทยโดยมิได้รับความกระทบกระเทือนจากนโยบายของรัฐบาลไทยแล้ว นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังไม่ได้รับการลงโทษที่รุนแรงจากรัฐไทยทั้งที่ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง และมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับเมืองจีนอยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากการที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับเมืองจีนนับตั้งแต่การที่จีนได้ทำสงครามกับญี่ปุ่นในปี พ.ศ.2480 เรื่อยมา แต่ก็จะมิได้รับการลงโทษอย่างใดจากรัฐบาลไทย ซึ่งจะผิดกับนายทุนชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งที่จะได้รับการลงโทษถึงขั้นเนรเทศ ทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้สามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยได้อย่างราบรื่น จนกระทั่งเมื่อญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ภาคใต้ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 จึงทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ อันได้แก่ ขุนเศรษฐภักดี และพรรคพวกรวม 13 คน อาทิ เช่น ตั้งเกงช้วน ถูกทหารญี่ปุ่นจับกุม[177] เนื่องจากทางญี่ปุ่นอ้างว่า

> มีเอกสารหลักฐานเพียงพอที่สามารถชี้ชัดว่า ท่านเคยเป็นสมาชิกหัวเรี่ยวหัวแรงของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งมีความผิดที่จะต้องรับโทษร้ายแรง แต่เราจะให้โอกาสแก่ท่าน เพื่อจะได้กลับใจปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ อุทิศพลังสร้างสรรค์ให้แก่โครงการร่วมวงศ์ไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพากันเถิด[178]

แต่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ไม่ยอม จึงทำให้ถูกตัดสินให้คุมขังไว้โดยไม่ระบุกำหนดเวลา จนกระทั่งญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามโดยปราศจากเงื่อนไขในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2488 แล้ว นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จึงได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ หรือในกรณีของอื้อจือเหลียง และแต้จือปิง (บิดาของอุเทน เตชะไพบูลย์) ก็เช่นเดียวกัน ที่ได้มีการรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองแต่มิได้มีการแสดงออกอย่างเปิดเผยนัก ประกอบกับการที่ได้ทำประโยชน์ให้กับรัฐไทยทำให้มิได้รับการลงโทษใดๆ จากรัฐไทย แต่เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทยแล้ว ก็ได้มีการพยายามจับกุมทำให้อื้อจือเหลียงต้องหลบหนีไปอยู่ที่ปีนัง แต่ในที่สุดก็ถูกทหารญี่ปุ่นจับได้ และกลายเป็นเชลย

---

[177] แหล่งเดิม, หน้า 103.

[178] สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชิณการณ์. เล่มเดิม, หน้า 245.

ศึกหรือนักโทษของญี่ปุ่นทันทีที่ถูกจับกุม และถูกคุมขังอยู่ในคุกจนกระทั่งญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม ในปี พ.ศ.2488 จึงได้รับอิสรภาพ[179]

สำหรับในกรณีของแต้จือปิงนั้น ก็ต้องหลบหนีการจับกุมของญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน โดยในตอนแรกนั้นเขาจะเดินทางกลับไปยังบ้านเกิดที่เตียเอีย ประเทศจีน แต่ไม่อาจจะเดินทางไปได้ จึงได้ย้อนกลับมาเข้ากรุงเทพฯ และถูกทหารญี่ปุ่นบังคับให้เป็นผู้นำควบคุมกิจการสมาคมจีนในประเทศไทย แต่เขาปฏิเสธและได้หลบหนีไปอยู่ต่างจังหวัด และจากการที่ต้องเดินทางอยู่ในป่าทุกวันจนร่างกายอ่อนเพลียและถูกโรคภัยไข้เจ็บคุกคาม ไม่มียารักษาโรง ทำให้เขาไม่อาจจะทนสภาพความป่วยไข่ได้ จึงเป็นเหตุให้ต้องเสียชีวิตลงในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2487[180]

หรือตัวอย่างจากการให้สัมภาษณ์ของคุณปิยวดี สีบุญเรือง บุตรสาวของนายเซียงทรงขิม ซึ่งมีตำแหน่งทางราชการที่สำคัญอยู่ในเมืองจีนในขณะนั้น ก็ได้กล่าวถึงการที่ตนเองและครอบครัวได้ดำเนินชีวิตในเมืองไทยได้อย่างราบรื่นมาโดยตลอด จนกระทั่งเมื่อญี่ปุ่นได้เข้ามาในเมืองไทย จึงทำให้ตนและพี่น้อง รวมทั้งคนดูแลบ้านถูกญี่ปุ่นจับกุม แต่เนื่องจากการที่ครอบครัวของตนได้รักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐไทย โดยมิได้แสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง จึงทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐไทยทำให้ได้รับการปล่อยตัวในที่สุด[181]

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยเองนั้นมิได้ต้องการที่จะลงโทษใดที่รุนแรงต่อการแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างไม่เปิดเผยมากนักหรือการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจีนของคนจีนกลุ่มนี้ ที่มิได้ส่งผลกระทบร้ายแรงใดต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐไทย แต่การลงโทษนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้เกิดจากการกระทำของญี่ปุ่น ช่วยย้ำให้เห็นว่า รัฐไทยมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน ที่มีการแสดงออกถึงลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” เป็นอย่างมาก ถึงแม้นายทุนชาวจีนเหล่านี้จะยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้ แต่ตราบใดที่นายทุนชาวจีนไม่แสดงลักษณะของคนจีนในทางการเมืองอย่างชัดเจนแล้ว ก็จะไม่ได้รับการลงโทษที่รุนแรงจากรัฐไทย นอกจากนั้นแล้ว ในกรณีที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้ทำประโยชน์ให้กับเมืองไทย ก็ยังได้รับการยกย่องจากรัฐไทยอีกด้วย ดังเช่น กรณีของตันชิวเม้ง ที่รัฐไทยก็ได้ขอพระราชทานเหรียญตราเพื่อยกย่องคุณงามความดีเพื่อเป็นเกียรติแก่เขา[182]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้นายทุนชาวจีนทั้งสองกลุ่มที่กล่าวถึงข้างต้นจะมีการ “เลือก” วิธีการในการหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีความ

---

[179] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2, หน้า 406 – 407.

[180] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. 55 ตระกูลดัง ภาค 1,, หน้า 178.

[181] คำสัมภาษณ์คุณปิยวดี สีบุญเรือง. (2549). เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม.

[182] “ข่าวพายในประเทส”. (2487). ตงง้วน., ฉบับวันที่ 15 กุมภาพันธ์.

เข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นในรูปแบบที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นายทุนชาวจีนในกลุ่มแรกนั้นจะเป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชาวไทยในทางกฎหมายตามแนวทางที่รัฐกำหนด ส่วนนายทุนชาวจีนกลุ่มที่สองนั้น แม้จะมิได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางกฎหมาย แต่ได้ปฏิบัติตนตามแนวทางที่รัฐกำหนดในแสดงออกถึงลักษณะของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความเป็น “ชาวจีนใจไทย” ซึ่งเป็นลักษณะของชาวจีนที่รัฐไทยอนุญาตให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ แต่นายทุนชาวจีนทั้งสองกลุ่มก็ได้มีการเคลื่อนไหวในหลายๆ ส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การได้รับการยอมรับให้ดำรงบทบาทและฐานะทางเศรษฐกิจของตนในเมืองไทยต่อไปได้เหมือนกัน หรือการที่ได้รับยกย่องจากรัฐไทยเหมือนกันในกรณีที่ทำประโยชน์ให้แก่รัฐ

การที่นายทุนชาวจีนทั้งสองกลุ่มที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะของตนในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่มีการเคลื่อนไหวในหลายๆ ส่วนที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการยอมรับในสายตารัฐไทยนั้น แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยนั้นผ่อนปรนให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ถ้าหากว่า นายทุนชาวจีนเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงความ “ตั้งใจดี” ที่มีต่อเมืองไทยในการดำเนินกิจการต่างๆ แล้ว รัฐไทยก็จะให้การยอมรับและให้การสนับสนุนนายทุนชาวจีนเหล่านั้น ไม่ว่านายทุนชาวจีนเหล่านั้นจะได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อเข้าสู่การเป็นชาวไทยโดยการแปลงสัญชาติหรือไม่ก็ตาม

การที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีการผ่อนปรนให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นยังจะเห็นได้จากการที่นายทุนชาวจีนยังคงสามารถเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจหรือนายทุนชาวจีนบางคนยังสามารถที่จะสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของตนขึ้นมาได้ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังเช่น การขึ้นมามีฐานะทางเศรษฐกิจของ เฮงเทียม แซ่ลี้ (หรือลี้เฮงเทียม หรือเทียม โชควัฒนา) “ลูกจีน” ที่เกิดในเมืองไทยเมื่อ 14 มกราคม พ.ศ.2459 ที่ได้มีการขยายกิจการค้าของตน โดยเปิดร้านเฮียบเซ่ง ในปี พ.ศ.2485 แม้ว่าภาวะสงครามจะทำให้เขาต้องประสบความยากลำบากในการค้าขาย แต่เขาก็ยังสามารถที่จะดำเนินกิจการค้าและขยายการค้าโดยการไปซื้อสินค้าญี่ปุ่นมาขายจนทำให้กิจการค้าของเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น จนเป็นที่มาของสหพัฒนพิบูลจำกัดในปัจจุบัน[183]

หรือการดำเนินการทางเศรษฐกิจของเจี่ย เอ็กชอ ชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยเมื่อปี พ.ศ.2464 และได้มีการนำพันธ์ผักคุณภาพดีเข้ามาจำหน่ายในกรุงเทพฯ ต่อมาในปี พ.ศ.2482 เจี่ย เอ็กซอ ก็ได้ขยายกิจการของร้ายเจียไต๋ของตนออกไปที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยได้เปิดร้านเล็กๆ ที่ถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 ชื่อร้านเจียไต๋จั่น ซึ่งกิจการที่ร้านนี้ได้ดำเนินไป

---

[183] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. 55 ตระกูลดัง ภาค 1, หน้า 124.

ด้วยดี ทำให้เขาได้ใช้ร้านที่หาดใหญ่เป็นฐานในการขยายกิจการของเขาไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ รวมทั้งดินแดนอื่นๆ ใกล้เคียงอีกด้วย[184]

หรือในกรณีของตั้งเพี้ยกชิ้ง หรือเพี้ยงชิ้ง แซ่ตั้ง (หรือชิน โสภณพนิช) "ลูกจีน" ที่เกิดในเมืองไทย เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2453 ที่ได้เริ่มดำเนินกิจการโดยการร่วมทุนเปิด บริษัท เซียมเฮงล้ง จำกัด ในปี พ.ศ.2482 เพื่อจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง นับเป็นบริษัทที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว และเป็นที่รู้จักมักคุ้นอย่างแพร่หลายของผู้อยู่ในวงการก่อสร้างยุคนั้น จนกลายเป็นบริษัทที่มีชื่อทางด้านจำหน่ายอุปกรณ์ก่อสร้างครบวงจร และทำให้เขาสามารถที่จะไปลงทุนในกิจการของตนเองในช่วงต้นของสงครามมหาเอเชียบูรพา โดยการเปิดร้านค้า ใช้ชื่อยี่ห้อว่า เอเชีย เพื่อจำหน่ายสินค้าหลากหลายทั้งจำหน่ายเครื่องเหล็ก วัสดุก่อสร้าง ของเบ็ดเตล็ด ซึ่งกิจการทั้งสองทำให้เขามีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและเป็นที่รู้จักมากขึ้น จนทำให้เขาได้เข้าร่วมทุนในการก่อตั้งธนาคารกรุงเทพ ในปี พ.ศ.2487[185]

แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ ให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจหรือขยายกิจการทางเศรษฐกิจของตนออกไปได้ ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการที่นายทุนชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความชำนาญในการดำเนินการทางเศรษฐกิจของเมืองไทยมาเป็นระยะเวลานาน จึงเป็นการยากที่รัฐไทยในสมัยจอมพล ป.จะขจัดนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ รัฐไทยจึงได้เปิดช่องทางไว้ให้สองแนวทางทั้งการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนไทยตามกฎหมายและการแสดงออกถึงการเป็น "ชาวจีนใจไทย" เพื่อให้นายทุนชาวจีนสามารถที่จะมีบทบาททางเศรษฐกิจต่อไปได้ อันเป็นการรักษาผลประโยชน์ของรัฐไทยโดยส่วนรวม

นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการกับชาวจีนของรัฐไทยก็ได้ตระหนักรับรู้ถึงช่องทางที่รัฐไทยได้เปิดไว้ให้ นายทุนชาวจีนจึงได้มีการเลือกที่จะดำเนินการในแนวทางที่เห็นว่ามีความเหมาะสมกับตนเองและได้รับการเห็นชอบจากรัฐไทย จึงทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้รับการยอมรับจากรัฐไทยและสามารถที่จะรักษาบทบาทและสถานะทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้ แม้ในบางครั้งนายทุนชาวจีนเหล่านี้จะมีการเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นถึงการรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองแต่ถ้ามิได้ส่งผลกระทบกับรัฐมากจนเกินไป ก็มิได้รับการลงโทษจากรัฐไทย และนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังสามารถที่จะเข้าร่วมการดำเนินการทางเศรษฐกิจกับรัฐไทยได้ และหากนายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางที่รัฐไทยต้องการได้เป็นอย่างดี ก็ยังได้รับรางวัลเพื่อเป็นการยกย่องคุณความดีจากรัฐ

---

[184] แหล่งเดิม, หน้า 102 – 103.

[185] ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์, ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2,,หน้า 244 – 250.

นอกจากนั้นแล้ว การที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตนเองไปตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนด และอาจจะประกอบกับนโยบายของรัฐไทยที่ต้องการจะดึงชาวจีนให้มาเป็นชาวไทยนั้น ยังทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้รับสิทธิประโยชน์บางประการเสมือนกับชาวไทยจากรัฐไทยอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อรัฐไทยออกพระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช 2486 ที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวที่ไม่มีสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับไทยถือครองที่ดินในเมืองไทย ซึ่งจะทำให้ชาวจีนไม่อาจจะถือครองที่ดินได้นั้น แต่รัฐไทยก็เห็นว่าควรที่จะผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนที่แปลงชาติและลูกจีนให้สามารถที่จะถือครองที่ดินได้เสมือนกับคนไทย ดังปรากฏในรายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2487 ที่ได้มีการปรึกษากันเกี่ยวกับการที่จะให้ลูกจีนและชาวจีนที่แปลงชาติมีสิทธิถือครองที่ดินหรือไม่ ซึ่งในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีก็เห็นสมควรที่จะให้ลูกจีนและชาวจีนที่แปลงชาติมีสิทธิในที่ดิน เนื่องจากการที่รัฐไทยมีนโยบายที่จะให้บุตรของคนต่างด้าวมาเป็นชาวไทยและเห็นว่าคนที่แปลงชาติแล้วแม้อาจจะรักชาติไทยไม่เท่าชาติจีนแต่ถ้ามีความจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อเมืองไทย รัฐไทยก็ควรที่จะให้สิทธิประโยชน์แก่คนเหล่านี้ด้วย ดังใจความว่า

> ปรึกษาเรื่องกะซวงมหาดไทยหารือนโยบายที่ดินไนส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าวมา ความว่าพระราชบัญญัติที่ดินไนส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธสักราช 2486 เปิดโอกาสให้บุตรของชนชาติจีนที่เกิดไนเมืองไทย ซึ่งเปนคนไทยตามกดหมายทำการซื้อที่ดินทำนองเปนตัวแทนกันได้ จะสมควนกีดกันหรือปล่อยไปประการได...
>
> พล.ต.อ. อ. อดุลเดชจรัส (รัถมนตรีช่วยว่าการกะซวงมหาดไทย - - ผู้เขียน): ไนความเห็นของผม ถ้าเปนไปตามพระราชบัญญัตสัญชาติแล้ว ก็ควนให้เขา เขาจะซื้อหรือรับโอนหย่าไปป้องกันเลย เพราะมันเปนที่ดินหย่างไรๆ มันก็คง หยู่ไนเมืองไทย เอาไปไหนไม่ได้ ผิดกับพวกที่มันจะบินไปได้ เช่น เพชร ทอง จึงต้องระวัง ถ้าเปนไทยหยู่แล้วตามพระราชบัญญัติสัญชาติควนยอมได้ เมื่อเราต้องการหย่างหนึ่ง ซึ่งเปนส่วนไหย่แล้ว ส่วนน้อยก็ควนยอมให้เขาไปบ้าง...
>
> นายดิเรก ชัยนาม (รัถมนตรีว่าการกะซวงการต่างประเทส - - ผู้เขียน): ต่างประเทสเขาถือว่า คนที่แปลงชาตินั้น รักชาติที่แปลงมาไหม่น้อยกว่าชาติที่เกิด
>
> จอมพล ป. พิบูลสงคราม: ผมเห็นว่า หยู่ที่ว่า มาหยู่โดยไม่ซื่อสัตย์ ถ้าแกเปนคนดีต่อเรา ซื้อสัตย์ตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินแล้ว เราก็ควนยอมให้เขา... ผมเหนว่าจะต้องมีคนะกัมการพิจารนาเรื่องนี้ เรื่องซื้อที่ดินนั้นแกทำประโยชน์จิงไหมแล้วไม่เปนภัยแก่ชาติไทยด้วย ไห้มีเจ้าหน้าที่ตรวด ควนจะไห้อำนาดแก่คนะกัมการ แม้คนต่างประเทสเองถ้าแกซื่อสัตย์ก็ควนไห้...

ที่ประชุมตกลง มอบให้เลขาธิการคณะกัมการกริสดีการับไปร่างกดหมาย ขึ้น เพื่อให้อำนาดคณะกัมการพิจารนาไนการโอนและรับโอนที่ดิน ดังได้รับซาบน โยบายไปแล้ว[186]

จากการแสดงความเห็นของคณะรัฐมนตรีนั้น สะท้อนให้เห็นว่าการที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้แสดงออกตามวิถีทางที่รัฐไทยต้องการในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตนเอง จึงทำให้ได้รับผลประโยชน์จากรัฐเสมือนกับคนไทย ซึ่งอาจจะส่งผลให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ตระหนักถึงการที่รัฐได้ดูแลชาวจีนเหล่านี้เหมือนกับชาวไทย ที่จะทำให้นายทุนชาวจีนได้แสดงออกถึงความจงรักภักดีและให้การช่วยเหลือกิจการของรัฐไทยเพื่อเป็นการแสดงความเป็นชาวไทยของตนด้วย นอกจากนั้นแล้วการที่นายทุนชาวจีนที่แสดงลักษณะของคนไทยได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากยิ่งขึ้นจากรัฐไทย ก็อาจจะมีส่วนในการชักจูงให้นายทุนชาวจีนอื่นมีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยตามแนวทางที่รัฐกำหนดได้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่านอกจากรัฐไทยจะอนุญาตให้นายทุนชาวจีนที่ได้มีการแสดงออกตามแนวทางทั้งสองที่รัฐกำหนดสามารถที่จะดำเนินชีวิตในเมืองไทยได้อย่างราบรื่นและสามารถที่จะรักษาบทบาทในทางเศรษฐกิจของตนเอาไว้ได้ รวมไปถึงการได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากการดำเนินกิจการร่วมกับรัฐไทยแล้ว รัฐไทยยังอนุญาตให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ได้รับสิทธิประโยชน์บางประการที่ถึงแม้รัฐจะแสดงให้เห็นถึงการตัดสิทธิของนายทุนชาวจีนในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยก็มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนทั้งที่มีการเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทยและที่มีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ให้ยังได้รับสิทธิประโยชน์เหล่านั้นเสมือนกับชาวไทย เพื่อที่จะดึงนายทุนจีนเหล่านี้ให้เป็นคนไทยตามนโยบายของรัฐบาล

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าจากการที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น ได้ทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงจากผลกระทบดังกล่าวมีการแสดงออกถึงลักษณะของตนเองไปตามแนวทางที่รัฐไทยต้องการ โดยการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตนเองในสองแนวทาง อันได้แก่ การขออนุญาตแปลงสัญชาติเป็นไทยและการแสดงออกถึงลักษณะของการเป็น “ชาวจีนใจไทย” ซึ่งทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้สามารถที่จะดำเนินชีวิตและรักษาบทบาทและสถานะทางเศรษฐกิจของตน รวมไปถึงการได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพิ่มมากยิ่งขึ้นจากรัฐไทยอีกด้วย ซึ่งสะท้อนกลับไปให้เห็นว่ารัฐไทยในช่วงเวลานี้แม้จะมีการดำเนินการที่เข้มงวดและจริงจังกับนายทุนชาวจีนมากยิ่งขึ้น แต่รัฐก็มิได้ต้องการที่จะขจัดนายทุนชาวจีนทั้งหมดออกจากสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากรัฐไทยเองก็ยังคงตระหนักถึงการที่รัฐ

---

[186] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2487.(2487). เรื่อง ที่ดินไนส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว วันที่ 25 มกราคม.

ยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐไทยมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจค่อนข้างมากด้วยการกำหนดแนวทางทั้งสองแนวทางไว้ ซึ่งนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ต้องการดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยต่อไปก็ได้ตระหนักดีถึงการผ่อนผันของรัฐไทยดังกล่าวจึงได้เลือกที่จะแสดงออกถึงลักษณะของตนเองตามแนวทางที่รัฐไทยเปิดโอกาสให้ทั้งสองแนวทางดังกล่าว ซึ่งจะเน้นการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางเศรษฐกิจที่รัฐไทยผ่อนผันให้เป็นสำคัญ

7.2.2 นายทุนชาวจีนกับความพยายามในการรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินการของรัฐไทยต่อนายทุนชาวจีนจะทำให้นายทุนชาวจีนจำนวนหนึ่งเกิดความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นชาวไทยตามกฎหมาย แต่ก็ยังคงมีนายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งที่ถึงแม้ว่าจะต้องได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทย แต่ก็ยังคงต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่ยังคงความจงรักภักดีต่อเมืองจีนและให้ความช่วยเหลือเมืองจีนอยู่โดยตลอด ซึ่งความช่วยเหลือที่เมืองจีนต้องการจากนายทุนชาวจีนในเมืองไทยก็คือ ความช่วยเหลือในทางเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงทำให้ชาวจีนในเมืองไทยได้แสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนเอง โดยการส่งเงินไปให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีน ดังเช่นที่ปรากฏในการรายงานถึงการที่โรงเรียนจีนมีการเรี่ยไรเงินพ่อค้าคหบดีจีน ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2477 ซึ่งรัฐไทยเห็นว่าการดำเนินการเรี่ยไรเงินของโรงเรียนจีนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม[187]

รัฐไทยจึงได้พยายามที่จะดำเนินการกับการเรี่ยไรเงินพ่อค้าของโรงเรียนจีน โดยรัฐไทยได้อาศัยการดำเนินการที่รัฐบาลอังกฤษได้ใช้กับการเรี่ยไรเงินของโรงเรียนจีนในสหรัฐมลายู ที่อังกฤษได้สั่งห้ามปรามการเรี่ยไรเงินอย่างกวดขัน รัฐไทยจึงมีความเห็นว่า รัฐไทยก็ควรที่จะมีความเข้มงวดในการเรี่ยไรเงินของโรงเรียนจีนด้วย[188] รัฐไทยจึงต้องการที่จะนำกฎหมายที่อังกฤษได้บังคับใช้กับโรงเรียนจีนในมลายูที่มีความเข้มงวดกับการเรี่ยไรเงิน มาร่างไว้ในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เพื่อที่จะทำให้สามารถควบคุมการเรี่ยไรเงินของโรงเรียนจีนได้อย่างจริงจัง และเพื่อที่จะให้การนำกฎหมายของมลายูมาไว้ในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ของไทยสำเร็จลุล่วง

---

[187] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 7/2477. (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477)., เรื่องกระทรวงธรรมการขอให้กวดขันโรงเรียนจีนบางแห่งที่เรี่ยไรพ่อค้า วันที่ 10 ตุลาคม.

[188] แหล่งเดิม..

ไปได้ด้วยดี รัฐไทยจึงได้มีการตั้งกรรมการเพื่อกวดขัดโรงเรียนจีนที่เรี่ยไรพ่อค้าขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ในการร่างกฎหมายดังกล่าว[189]

การที่นายทุนชาวจีนใช้โรงเรียนจีนเป็นสื่อกลางในการเรี่ยไรเงินนั้น อาจจะเนื่องมาจากการที่โรงเรียนจีนมีส่วนสำคัญในการอบรมบุตรหลานของชาวจีนให้รักษาไว้ซึ่งลักษณะของคนจีนในทางการเมือง จึงมีความเหมาะสมในการกระตุ้นให้เกิดความรักชาติและให้ความช่วยเหลือเมืองจีน ประกอบกับการที่ครูในโรงเรียนจีนมักจะมาจากเมืองจีนและมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเมืองจีน และอาจจะรวมไปถึงการใช้โรงเรียนจีนเป็นสถานที่เรี่ยไรนั้นน่าจะสะดวกในการหลบเลี่ยงจากการเพ่งเล็งจากรัฐไทยได้ดีกว่าการใช้องค์กรอื่นๆ ของคนจีน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านายทุนชาวจีนจะมีการใช้โรงเรียนจีนเพื่อหลบเลี่ยงรัฐไทย แต่รัฐก็ยังคงทราบความเคลื่อนไหวในการเรี่ยไรเงินของชาวจีนและมีความไม่เห็นด้วยกับการเรี่ยไรเงินของโรงเรียนจีน แม้ว่าโรงเรียนจีนอาจจะอ้างว่าจะนำเงินที่ได้จากการเรี่ยไรไปใช้ในการบำรุงกิจการของโรงเรียนก็ตาม แต่รัฐไทยก็ยังคงเห็นว่า โรงเรียนจีนไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเรี่ยไรเงินเพื่อนำมาบำรุงกิจการของโรงเรียน การเรี่ยไรเงินของโรงเรียนจีนจึงเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมที่รัฐไทยควรจะจัดการไม่ให้เกิดขึ้นอีก[190] จึงทำให้รัฐไทยได้มีการดำเนินการอย่างเข้มงวดและจริงจังกับโรงเรียนจีน ทั้งในการพยายามปรับปรุงกฎหมายที่จะนำมาใช้กับโรงเรียนจีนและการดำเนินการกับโรงเรียนจีนในทางปฏิบัติที่ทำให้มีการปิดโรงเรียนจีนจำนวนหนึ่ง

นอกจากการเรี่ยไรเงินผ่านโรงเรียนจีนแล้ว นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ยังคงรักษาลักษณะของคนจีนในทางการเมืองเอาไว้ก็ยังได้มีการเคลื่อนไหวในลักษณะอื่นๆ เพื่อที่จะเรี่ยไรเงินส่งไปยังเมืองจีนอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก รายงานของกระทรวงมหาดไทยถึงนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2475 ถึงการที่มีนายทุนชาวจีนได้มีการเรี่ยไรเงินส่งไปยังเมืองเซี่ยงไฮ้เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือเมืองจีนในการทำสงครามกับญี่ปุ่น ดังใจความว่า

> ด้วยได้รับใบบอกสมุหเทศาภิบาลมณฑลปราจีนว่า เจ้าหน้าที่จังหวัดชลบุรีสืบทราบว่าพวกจีนในอำเภอบางปลาสร้อยทำการเรี่ยไรเงินส่งไปเมืองเซี่ยงไฮ้ ผู้ที่รับเงินไว้มีหนังสือตอบมาเป็นอักษรจีน แต่อัดเป็นรูปโปสต์ก๊าด สมุหเทศาภิบาลจึงส่งรูปโปสต์การ์ด สมุหเทศาภิบาลจึงส่งรูปโปสต์ก๊าดอักษรจีน ๑ ฉะบับเข้ามาหารือยังกระทรวงมหาดไทยว่าจะควรจัดการประการใด

---

[189] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2477 (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477)., เรื่องตั้งกรรมการพิจารณาเรื่องกระทรวงธรรมการขอให้กวดขันโรงเรียนจีนบางแห่งที่เรี่ยไรพ่อค้า วันที่ 12 ตุลาคม.

[190] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 7/2477 (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477). เรื่องกระทรวงธรรมการขอให้กวดขันโรงเรียนจีนบางแห่งที่เรี่ยไรพ่อค้า วันที่ 10 ตุลาคม.

กระทรวงมหาดไทยได้ให้เจ้าหน้าที่แปลอักษรจีนในรูปโปสต์การ์ดนั้น ได้ความว่า เป็นหนังสือของกองทัพจีนที่ ๑๙ ตอบขอบใจผู้ที่ส่งเงินและสิ่งของไปให้เป็นกำลังแก่กองทัพที่ทำการต่อสู้กับญี่ปุ่น[191]

จากรายงานของกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนยังได้มีการเรี่ยไรเงินผ่านตัวแทนของชาวจีนที่สามารถทำการติดต่อกับรัฐบาลจีนหรือผู้แทนรัฐบาลจีนในเมืองจีนได้ เพื่อที่จะนำเงินที่ได้จากการเรี่ยไรส่งต่อไปยังรัฐบาลจีนได้อย่างสะดวก ซึ่งได้ปรากฏตามรายงานฉบับเดียวกันนี้ว่า ที่โปสการ์ดฉบับดังกล่าวได้มีลายดุนเป็นตัวอักษรภาษาไทยตรงมุมล่างข้างซ้ายว่า “ฉายาจัน กวง ตำบลวัดตึก ถนนเจริญกรุง” จึงทำให้รัฐไทยมีความคิดเห็นว่า

> ต้นฉะบับภาษาจีนคงได้มาจากประเทศจีน แล้วอัดที่ฉายาจันกวงทางกรุงเทพฯ ออกแจกจ่ายไปยังผู้ที่ออกเงินช่วย แล้วใช้ตราของคณเรี่ยไรเงินช่วยทุกขภัย ซึ่งมีอยู่ในประเทศสยามประทับ[192]

จากความเห็นของรัฐไทยดังกล่าวก็ช่วยเน้นย้ำให้เห็นว่าผู้แทนจีนที่ทำการเรี่ยไรเงินในครั้งนี้น่าจะมีการติดต่อกับรัฐบาลจีนหรืออย่างน้อยที่สุดก็ผู้แทนของรัฐบาลจีนในเมืองจีน จึงทำให้ได้รับโปสต์การ์ดขอบใจฉบับภาษาจีนมาจากเมืองจีน และยังยังสะท้อนให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนได้พยายามหลีกเลี่ยงการเพ่งเล็งจากรัฐไทยในการที่จะเรี่ยไรเงินส่งไปช่วยเหลือเมืองจีน โดยอ้างว่าเป็นการเรี่ยไรของคณะเรี่ยไรเงินช่วยทุกขภัย ทั้งนี้ก็คงจะเป็นไปเพื่อ ให้รัฐไทยเห็นว่าการเรี่ยไรเงินนั้นเป็นการนำไปให้ความช่วยเหลือเมืองจีนทางด้านสังคม เพื่อแก้ปัญหาในการตกทุกข์ได้ยากของคนจีนในเมืองจีน มิใช่เป็นการนำเงินไปช่วยเหลือเมืองจีนทางด้านการเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง นายทุนชาวจีนจึงได้ใช้ตราประทับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเมืองจีนทางสังคมที่รัฐไทยมิได้ห้ามปราม เพื่อที่จะทำให้สามารถเรี่ยไรเงินจากชาวจีนได้โดยมิได้รับการขัดขวางจากรัฐไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านายทุนชาวจีนจะพยายามหลีกเลี่ยงการเพ่งเล็งของรัฐไทยในการส่งเงินไปช่วยเมืองจีนทำสงครามต่อสู้กับญี่ปุ่นแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากการที่รัฐไทยให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวในทางการเมืองเป็นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อนายทุนชาวจีนมีการเรี่ยไรเงินแม้จะมีการใช้ตราสัญลักษณ์ของคณะเรี่ยไรเงินช่วยทุกขภัยในเมืองจีนแล้วก็ตาม แต่รัฐไทยก็ยังคงให้ความสนใจต่อการเรี่ยไรเงินของคนจีนในครั้งนี้ จึงทำให้รัฐไทยได้นำโปสการ์ดฉบับภาษาจีนมาแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งทำให้รัฐไทยได้ทราบว่า การเรี่ยไรเงินนั้นมิได้เป็นการเรี่ยไรเพื่อไปช่วยคนจีนที่ประสบ

---

[191] หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). หนังสือผู้ทำการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 30 มกราคม.

[192] แหล่งเดิม.

ทุกข์ภัย แต่เป็นการนำเงินไปช่วยเหลือเมืองจีนในการทำสงครามกับญี่ปุ่น อันเป็นการแสดงออกถึงการตระหนักสำนึกในลักษณะของชาวจีนทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐไทยต่อต้านและไม่ต้องการให้เกิดขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว การที่รัฐไทยไม่ต้องการให้นายทุนชาวจีนเรี่ยไรเงินยังอาจจะเกิดจากการที่รัฐไทยเกรงว่าการที่คนจีนในเมืองไทยเกิดการตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองจะก่อให้เกิดความวุ่นวายในเมืองไทย จากการที่รัฐบาลจีนได้มีการกระตุ้นสำนึกดังกล่าวผ่านสถานการณ์การที่ญี่ปุ่นรุกรานจีน ดังเช่นข้อความในโปสการ์ดแสดงขอบคุณในการเรี่ยไรเงินไปช่วยเหลือเมืองจีนในครั้งนี้ ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐบาลจีนได้ใช้สถานการณ์ที่ญี่ปุ่นรุกรานจีนกระตุ้นให้นายทุนชาวจีนรู้สึกถึงการเป็นชาวจีนที่มีหน้าที่จะต้องร่วมกันต่อต้านศัตรูของชาติ ดังใจความว่า

> ด้วยเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พวกโจรญี่ปุ่นบุกรุกเมืองเซี่ยงไฮ้ ข้าพเจ้ากับพวกถือความชอบธรรมในการรักษาเขตต์แดนและป้องกันประเทศ จึงคุมกองทัพที่ ๑๙ เข้าต้านทานที่ระวังตำบลวูชุงกับจ้าปั๊ก เวลานั้นเพื่อนร่วมชาติชายหญิงทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยพากันส่งเงินกับสิ่งของและสะเบียงอาหารไปเป็นกำลังแก่กองทัพและทำให้นักรบมีน้ำใจนั้นนับไม่ถ้วน แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีมานะต้านทานศัตรูพร้อมกัน นักรบทั้งหลายมีความขอบคุณในความกรุณาของท่าน ได้อุตส่าห์ประหยัดการบริโภคอุปโภคและตั้งหน้าต่อสู้ศัตรูจนพวกศัตรูมีความย่อท้อไม่กล้าหึกเหิมแล้ว[193]

จากข้อความดังกล่าว น่าจะมีส่วนที่ทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือชาติบ้านเมืองและมีความรู้สึกไม่พอใจญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยเกิดการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นในเมืองไทยเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว[*] ที่จะ

---

[193] หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). คำแปลหนังสือจีนถ่ายไว้ในโปสก๊าศ, วันที่ 14 มกราคม.

[*] คนจีนในเมืองไทยได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นมาแล้ว อย่างน้อยที่สุด 5 ครั้ง โดยในครั้งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2452 เนื่องจากการที่ญี่ปุ่นได้เรียกร้องผลประโยชน์ในเมืองจีนเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากการที่จีนพ่ายแพ้สงครามต่อญี่ปุ่น ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2458 เนื่องจากการที่ญี่ปุ่นได้ยื่นคำขาด 21 ข้อ อันจะทำจีนมีสถานะเป็นเมืองขึ้นของญี่ปุ่น ครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2462 เนื่องจากมติในที่ประชุมสันติภาพแวร์ซายส์ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้วินิจฉัยยกมณฑลชานตุงของจีนให้ญี่ปุ่นเต็มที่ตามที่ญี่ปุ่นเรียกร้อง ครั้งที่ 4 เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2466 เนื่องจากการที่คนจีนในเมืองเทียนสินได้มีการจัดการประชุมและมีการเดินขบวนในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2465 (การนับปีปฏิทินแบบเดิม) เพื่อเป็นการเรียกร้องการโอนท่าเรือปอร์ตอาเธอร์และแหลมตาเลียนวันซึ่งญี่ปุ่นได้เช่าจากจีนคืนมา และเรียกร้องให้ยกเลิกข้อเรียกร้อง 21 ข้อของญี่ปุ่นทำให้คนจีนในเมืองไทย

ก่อให้เกิดความวุ่นวายภายและอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้หนังสือของสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลปราจีน ผู้ส่งโปสการ์ดแสดงความขอบใจฉบับภาษาจีนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2475 มีความว่า

> พวกจีนในอำเภอบางปลาสร้อยทำการเรี่ยไรเงินส่งไปเมืองเซี่ยงไฮ้ ผู้ที่รับเงินไว้มีหนังสือตอบมาชะนิดโปสก๊าศอัดรูปถ่าย หนังสือตอบเป็นตัวอักษรจีน ข้อความจะกว่าประการใดยังมิได้ความ เป็นเหตุให้สงสัยว่าหนังสือนี้จะมีข้อความอันเป็นทางกระทบกระเทือนแห่งความสงบสุขบังเกิดขึ้นได้ในท้องที่ จึ่งได้ส่งโปสก๊าศที่อัดอักษรจีน ๑ ฉะบับมายังมณฑล ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้ว สงสัยว่าพฤตติการณ์แห่งเรื่องนี้อาจจะเกี่ยวพันและกระทบกระเทือนแก่การปกครองอยู่บ้าง[194]

ประกอบกับการรายงานของผู้ทำการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่กล่าวถึงการเรี่ยไรเงินดังกล่าว ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2475 ที่ได้แสดงให้เห็นถึงว่า รัฐไทยไม่ต้องให้นายทุนชาวจีนทำการเรี่ยไรเงินไปช่วยเหลือเมืองจีนเพราะอาจจะกระทบความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ ดังใจความว่า

> การเรี่ยไรเงินส่งออกไปช่วยจีนต่อสู้กับญี่ปุ่นในประเทศจีนคราวที่แล้วมานี้ กรมตำรวจได้ระแวดระวังอย่างกวดขันมิให้พวกจีนกระทำ เพราะถือว่าการกระทำเป็นปฏิปักษ์แก่ชาติที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีต่อประเทศสยาม แต่ก็มีพวกจีนแอบเรี่ยไรกันส่งออกไปเป็นการลับได้[195]

จากความเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยทั้งสองนั้น ได้แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยไม่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนมีการเรี่ยไรเงินไปทำสงครามกับญี่ปุ่น เพราะอาจจะก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นภายในเมืองไทย อันจะเป็นปัญหาในการจัดการปกครองของรัฐไทยและอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจที่รัฐไทยมีต่อการ

ได้เกิดการตื่นตัวตามกระแสการเคลื่อนไหวของคนจีนในเมืองจีนและมีการปิดสินค้าญี่ปุ่นในเมืองไทย และครั้งที่ 5 เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2471 เนื่องจากญี่ปุ่นได้ยกกองทัพมาขัดขวางการที่เจียงไคเช็ค ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งจะทำสงครามเพื่อรวมประเทศจีน อันเท่ากับเป็นการขัดขวางการรวมประเทศจีนให้เป็นหนึ่งเดียว. รายละเอียดใน เพ็ญ พิสุทธิ์ อินทรภิรมย์, เล่มเดิม, หน้า 33, 113, 128, 138 และ 294.

[194] หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). หนังสือสมุหเทศาภิบาลสำเร็จรายการมณฑลปราจีนบุรี ขอประทานกราบเรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, ลงวันที่ 12 มกราคม.

[195] หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). หนังสือผู้ทำการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 30 มกราคม.

เคลื่อนไหวของนายทุนชาวจีนในเมืองไทยที่เมื่อเห็นพฤติกรรมใดๆ ของนายทุนชาวจีนที่เชื่อว่าน่าสงสัยก็จะมีการนำหลักฐานมาตรวจสอบเพื่อที่จะได้ทราบว่า นายทุนชาวจีนได้มีการเคลื่อนไหวอย่างไรเพื่อที่จะได้ควบคุมการเคลื่อนไหวที่รัฐไม่ต้องการให้เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที และยังสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยไม่ต้องการให้นายทุนชาวจีนมีการเรี่ยไรเงินไปช่วยเหลือเมืองจีนซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการที่นายทุนชาวจีนยังคงตระหนักสำนึกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนอยู่โดยตลอดและยังทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียรายได้อีกด้วย รัฐไทยจึงได้ติดตามความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ในเมืองจีนและนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดกวดขันมากยิ่งขึ้น

แม้ว่ารัฐไทยจะเพิ่มความเข้มงวดในการติดตามการเรี่ยไรเงินของนายทุนชาวจีนแล้วก็ตาม แต่การที่นายทุนชาวจีนในเมืองไทยยังคงยึดมั่นในความจงรักภักดีต่อเมือง จึงทำให้นายทุนชาวจีนพยายามที่จะหลบเลี่ยงการตรวจตราของรัฐไทย โดยการใช้วิธีการที่หลากหลายทั้งการใช้โรงเรียนจีนเป็นสื่อกลางในการเรี่ยไร หรือการใช้ตัวแทนจีนในการเรี่ยไรโดยแสดงเหตุผลในการเรี่ยไรว่าเป็นการเรี่ยไรเพื่อนำเงินไปช่วยชาวจีนที่ประสบทุกข์ภัยในเมืองจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านายทุนชาวจีนในเมืองไทยส่วนหนึ่งยังคงยึดมั่นในลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตน จึงพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเมืองจีนในทุกๆ ด้านแม้ว่าจะต้องประสบความยากลำบากจากความเข้มงวดกวดขันในตรวจตราความเคลื่อนไหวของชาวจีน แต่ก็มิได้ทำให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งละทิ้งลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองแต่อย่างใด

ทั้งนี้การตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างลึกซึ้งของนายทุนจีนในเมืองไทยกลุ่มนี้คงจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่นายทุนชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่น่าจะเกิดในเมืองจีนจึงทำให้มีความผู้พันกับเมืองจีนในฐานะที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอนและอาจจะยังคงมีญาติพี่น้องอยู่ในเมืองจีนจึงทำให้ความผูกพันและการช่วยเหลือเมืองจีนมีเพิ่มมากขึ้น เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของญาติพี่น้องของตน และหากเป็นคนจีนที่มิได้เกิดขึ้นในเมืองจีนก็อาจจะเกิดจากการได้รับการศึกษาแบบจีนไม่ว่าจะเป็นการกลับไปศึกษาในเมืองจีน ในเมืองไทย หรือสถานที่อื่นๆ ที่มีการจัดการศึกษาแบบจีนก็ตาม ก็น่าจะทำให้คนจีนได้รับรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองจีนและเกิดความภาคภูมิใจในเมืองจีนรวมไปถึงเกิดความซึมซับลักษณะของคนจีนของตนจากการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของชาวจีนและต้องการที่จะแสดงออกถึงลักษณะดังกล่าวเมื่อมีโอกาสที่จะทำได้

ดังตัวอย่าง ในกรณีของบุตรธิดาของเหียกวงเอี่ยม ที่เหียกวงเอี่ยมได้ส่งบุตรธิดาให้ได้รับการศึกษาในโรงเรียนจีนซึ่งมีผลทำให้บุตรธิดาของเขายังคงตระหนักสำนึกในลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเป็นอย่างมาก ทำให้เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2480 ที่เมืองจีนต้องการการสนับสนุนทางการเงินเป็นอย่างมาก บุตรธิดาของเหียกวงเอี่ยมที่ในขณะนั้นกำลังเรียนชั้นประถมก็ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเคลื่อนไหวในการเข้าร่วมกู้ “ชาติจีน” โดย

ได้ร่วมบริจาคเงินจากค่าขนมของตนเพื่อนำไปสนับสนุนการทำสงครามของรัฐบาลจีน ดังที่ได้ปรากฏในหนังสือของ **อัมพร เอี่ยมสุรีย์** ผู้เป็นบุตรของเหียกวงเอี่ยม ในหนังสือเรื่อง "**รักชาติยิ่งชีพ: ชีวประวัติเหียกวงเอี่ยม**" ที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนจีนนั้นมีส่วนกระตุ้นความรู้สึก "ชาตินิยมจีน" อันเป็นผลต่อการตระหนักสำนึกถึงลักษณะของคนจีนในทางการเมืองที่มีภาระหน้าที่ที่ต้องให้ความช่วยเหลือเมืองจีนเป็นอย่างมาก ดังใจความว่า

> กระแสของการเคลื่อนไหวในโรงเรียนเป็นไปอย่างดุเดือดเข้มข้นยิ่งกว่าพวกเราซึ่งขณะนั้นกำลังเรียนชั้นประถม ก็ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเคลื่อนไหวครั้งนี้ด้วย... ทุกๆ เช้าเมื่อเริ่มเรียนชั่วโมงแรก ครูประจำชั้นจะเล่าความคืบหน้าของเหตุการณ์สงครามในแนวหน้าให้พวกเราฟังก่อน ตอนนั้นพวกเรายังเด็กมาก อายุแค่ ๗ - ๘ ขวบเท่านั้น ฟังแล้วเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง แต่พวกเราจะจำชื่อแปลกๆ ซึ่งปกติไม่เคยได้ยินมาก่อน เช่น "ไถเอ๋อจวง" "ซื่อหังซังขู้" ได้อย่างขึ้นใจ เพราะเป็นชื่อสถานที่ที่มีการสู้รบครั้งสำคัญๆ เกิดขึ้น ชื่อของผู้นำทางการทหาร เช่น หลี่จงเหยิน ไป๋ฉงซี จูเต๋อ พวกเราก็จำได้แม่นยำ....หลังจากเล่าสถานการณ์การรบจบลง ครูประจำชั้นก็จะชักชวนให้บริจาค ตอนนั้นพวกเราได้รับเงินค่าอาหารกลางวันและค่าขนมเพียงวันละ ๑๐ สตางค์ แต่ก็จะบริจาคเงินให้ครึ่งหนึ่งเป็นอย่างน้อย ยิ่งถ้าวันไหนได้ข่าวว่าสถานการณ์การรบรุนแรง เช่น ทหารจีนได้รับชัยชนะหรือประสบความพ่ายแพ้ครั้งสำคัญ ก็จะมีการเรียกร้องให้บริจาคเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ แต่ละคนมักจะต้องให้มากกว่าปกติคนละ ๑ - ๒ สตางค์...[196]

จากตัวอย่างของบุตรเหียกวงเอี่ยมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการที่บุตรหลานคนจีนที่เกิดในเมืองไทยได้รับการศึกษาแบบจีนในโรงเรียนจีนนั้นมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ยังคงรักษาและแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตน เนื่องจากการที่ยังมีการเรียนการสอนในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเมืองจีนเป็นสำคัญ และในกรณีที่เมืองจีนเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญโรงเรียนจีนก็ได้นำเหตุการณ์มาถ่ายทอดให้บุตรหลานคนจีนได้รับทราบอยู่โดยตลอด ซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้ให้บุตรหลานคนจีนเกิดการตระหนักสำนึกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนเอง ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือเมืองจีน

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างดังกล่าวก็เพียงเพื่อจะแสดงให้เห็นว่าลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองนั้นจะได้รับการปลูกฝังเป็นอย่างมากในหมู่ผู้ที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนจีน ดังคำให้สัมภาษณ์ของจากคำสัมภาษณ์ของ **พ.ต.อ.ประสิทธิ์ รักประชา** ในหนังสือเรื่อง "**ร้อยคำบอกเล่า**

---

[196] อัมพร เอี่ยมสุรีย์, (เขียน), เล่มเดิม, หน้า 129 – 130.

เรื่องมูลนิธิป่อเต๊กตึ้ง" ว่า "ด้วยได้รับการศึกษาจากจีน เราจึงมีจิตใจรักประเทศจีน" [197] ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินการอย่างจริงจังในการจัดการกับโรงเรียนจีน แต่การที่ชาวจีนแต่ละคนจะแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนโดยเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยนั้นขึ้นอยู่กับ "ผลประโยชน์" ของคนจีนแต่ละคน ดังเช่นในกรณีของบุตรธิดาของ เหียกวงเอี่ยมนั้น ถึงแม้จะมีการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนแต่ก็เป็นการแสดงออกภายในชุมชนคนจีน ซึ่งก็คือ โรงเรียนจีน แต่จะมิได้มีการดำเนินการเคลื่อนไหวอย่างเปิดเผยหรือมีการดำเนินการที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยภายในเมืองไทยอันจะทำให้รัฐไทยเกิดความไม่พอใจ ทั้งนี้เนื่องจากการที่เหียกวงเอี่ยมยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องรักษา "ผลประโยชน์" ของตนในเมืองไทยจึงไม่อาจที่จะให้ทั้งตนและบุตรธิดาดำเนินการใดที่ขัดกับนโยบายของรัฐไทยโดยเปิดเผยได้

นอกจากนั้นแล้ว การที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ยังคงยึดมั่นในลักษณะของชาวจีนทางการเมือง อาจจะเกิดจากการที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรทางการเมืองหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองใดๆ ในเมืองจีน ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีส่วนในความเกี่ยวข้องและรับผิดชอบต่อเหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวใดๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองจีนจึงทำให้ยังคงรักษาและแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตน และอาจจะรวมไปถึงการที่นายทุนชาวจีนนั้นอาจจะได้รับแรงกระตุ้นจากสถานการณ์ในเมืองจีนหรือกลุ่มชาวจีนอื่นๆ ถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อเมืองจีนอันอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนนั้นเกิดการตระหนักสำนึกและแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตน

แม้ว่าในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐไทยจะได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะปราบปรามลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างค่อนข้างจริงจังและรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่ารัฐไทยในช่วงก่อนหน้านี้ก็ตาม แต่ก็ยังคงมีนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่พร้อมที่จะรักษาและแสดงออกซึ่งลักษณะของชาวจีนทางการเมืองโดยไม่เกรงกลัวการดำเนินการของรัฐบาล ซึ่งกลุ่มนายทุนชาวจีนที่แสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนโดยเปิดเผยนั้น ดังตัวอย่างของนายทุนชาวจีนที่ถือได้ว่าเป็นบุคคลระดับแกนนำของชาวจีนที่อยู่ในกลุ่มนี้ที่มีชื่อเสียง อย่างเช่น นายล้วน ว่องวานิช เกิดที่เกาะไหหลำ ประเทศจีน เมื่อปี พ.ศ.2434 และเดินทางเข้ามาในเมืองไทยพร้อมกับพี่เขย ในปี พ.ศ.2446 ได้รับการศึกษาสูงสุดชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งของโรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อพี่เขยเสียชีวิตก็ต้องออกมาหางานทำโดยได้ทำงานอยู่ในห้างขายยา 2-3 แห่ง และมีหุ้นอยู่ในร้านขายยากับบั้งลู่ ฮั้ว (โกศล ปังศรีวงศ์) นายล้วน ว่องวานิช เริ่มสร้างฐานะทางเศรษฐกิจได้ในปี พ.ศ.2471 เมื่อเขารับช่วงซื้อกิจการห้างขายยาจากชาวอังกฤษและดำเนินกิจการ

---

[197] แหล่งเดิม, หน้า 102.

ภายใต้ชื่อ “ห้างขายยาอังกฤษ (ตรางู)” โดยนายล้วน ว่องวานิช ได้เข้าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของถงเหมิงฮุ่ย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2451 ซึ่งเป็นองค์กรที่สนับสนุนการปฏิวัติของซุนยัดเซนตั้งแต่ช่วงที่การดำเนินการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสาธารณรัฐของจีนยังไม่ประสบความสำเร็จ และเขาได้เป็นสมาชิกขององค์กรที่ให้การสนับสนุนซุนยัดเซนและพรรคก๊กมินตั๋งมาโดยตลอด

ดังนั้นเมื่อเกิดสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2480 นายล้วน ว่องวานิช จึงได้บริจาคเงินเพื่อส่งเยาวชนจีนในเมืองไทยกลับไปต่อต้านญี่ปุ่นในเมืองจีน และได้จัดตั้งอาสาสมัครของตนขึ้นเพื่อให้การช่วยเหลือในการต่อต้านญี่ปุ่นของรัฐบาลจีน รวมทั้งได้จัดส่งยาจากห้างขายยาอังกฤษ (ตรางู) ไปช่วยเหลือคนจีนในเมืองจีนอีกด้วย[198] ซึ่งจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เด่นชัดของเขา ทำให้เขาถูกจับกุมและเนรเทศไปเมืองจีนในเดือนมีนาคม พ.ศ.2483 ในข้อหาก่อตั้ง “สมาคมลับอันเป็นภัยต่อสังคม” พร้อมกับแกนนำคนจีนรวมกว่า 200 คน[199] ซึ่งถึงแม้นายล้วนจะได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อขอพระมหากรุณางดการเนรเทศ หรืออย่างน้อยที่สุดให้เป็นการเนรเทศแบบกำหนดเวลาเพื่อที่เขาจะเดินทางกลับเข้ามาในเมืองไทยได้อีก แต่รัฐไทยก็ไม่อนุญาตให้นายล้วนได้รับพระมหากรุณา ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2483 มีใจความว่า

> ปรึกษาเรื่องนายล้วน ว่องวานิช ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระมหากรุณางดการเนรเทศ หรือขอให้กำหนดเวลาการเนรเทศ แต่เพียงเล็กน้อยเพื่อมีโอกาสกลับประเทศไทย เรื่องนี้กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาแล้ว เห็นว่ายังไม่เป็นเหตุอันสมควรที่ผู้ฎีกาจะได้รับการผ่อนผันการเนรเทศหรือกำหนดเวลาการเนรเทศแต่เพียงเล็กน้อยประการใด[200]

การที่นายล้วนได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการที่เขามีครอบครัวและกิจการที่ยังคงอยู่ในเมืองไทยทำให้ถึงแม้เขาจะได้เขาไปเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในเมืองจีนแต่ก็ยังคงต้องการกลับมาดำเนินชีวิตในเมืองไทย สะท้อนให้เห็นว่านายทุนชาวจีนที่ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้นได้ตระหนักรับรู้ถึงช่องทางที่รัฐไทยเปิดไว้ให้สำหรับการผ่อนผันให้กับชาวจีนที่ถูกเนรเทศ ทำให้เมื่อนายล้วนได้รับการเนรเทศก็ได้ดำเนินการตามช่องทางที่รัฐไทยได้เปิดไว้ให้ดังกล่าวเพื่อที่จะขอผ่อนผันการลงโทษ ที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเขา

---

[198] 100 ปีทอง ห้างขายยางอังกฤษ (ตรางู). (2535). กรุงเทพฯ: บริษัทอีคอนนิวส์, หน้า 66.

[199] หอจดหมายเหตุการทูต, กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น, A. 6.0.0. 1-27, “เรื่องเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับการเมืองภายในประเทศต่างๆ : กรณีประเทศไทย เล่ม 2”. (ภาษาญี่ปุ่น), อ้างถึงใน เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 53.

[200] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 10/2483. (2483)., เรื่อง นายล้วน ว่องวานิช ขอพระมหากรุณางดการเนรเทศ วันที่ 5 มิถุนายน.

มากนัก ซึ่งการที่นายทุนชาวจีนก็ตระหนักรับรู้ถึงช่องทางในการของดการเนรเทศนั้น อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยที่ยังคงตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง มีการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในเมืองจีนแม้จะตระหนักดีถึงการดำเนินการอย่างเข้มงวดของรัฐไทย เพราะคาดว่าอาจจะใช้ช่องทางการผ่อนผันการเนรเทศทำให้ตนเองไม่ต้องได้รับการลงโทษจากรัฐไทยได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะได้เปิดช่องทางเพื่อขอผ่อนผันการเนรเทศได้ แต่รัฐไทยก็มิได้จะอนุญาตให้กับชาวจีนทุกคน ทั้งนี้ดังที่รัฐไทยได้แสดงให้เห็นว่าในการงดการเนรเทศนั้น รัฐไทยมักจะอนุญาตกับคนจีนที่ "...มีเมียเป็นไทย ลูกเป็นไทยเราก็สั่งเนรเทศตามกฎหมาย แต่แล้วก็สั่งรอการเนรเทศไว้" ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยจะมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะของ "ชาวจีนใจไทย" ซึ่งเป็นลักษณะของชาวจีนที่รัฐต้องการ ซึ่งนายล้วนอาจจะมีภรรยาเป็นชาวจีนที่มีสัญชาติจีนจึงอาจจะทำให้เขาไม่มีลักษณะของชาวจีนที่รัฐจะมีการผ่อนผันให้จึงทำให้เขาไม่ได้รับอนุญาตให้งดการเนรเทศ หรืออาจจะเกิดจากการที่นายล้วนเป็นชาวจีนที่มีสัญชาติจีนและมีเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองภายในเมืองจีนที่ทำให้เขามีการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับเมืองจีนมาโดยตลอด และการเป็นการเคลื่อนไหวที่เปิดเผย และอาจจะรวมไปถึงการที่นายล้วนมิได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือให้ความช่วยเหลือรัฐไทยเช่นนายทุนชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่ง จึงทำให้เขามิได้รับการงดเว้นการเนรเทศ

จากการที่นายล้วน ว่องวานิช เป็นคนจีนสัญชาติจีนและยังคงตระหนักสำนึกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของตนนั้น น่าจะมีส่วนที่ทำให้เขาไม่พบอุปสรรคในการกลับไปดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองจีนหลังจากที่เขาได้รับการเนรเทศออกจากเมืองไทยมากนัก ดังปรากฏว่าเมื่อเขาได้เข้าไปอยู่ในเมืองจีน เขาก็ได้นำความรู้ที่ได้เขาได้รับจากกิจการในเมืองไทยกลับไปเปิดร้านขายยาขึ้นที่นั่น และได้ช่วยเหลือ Dr.Chu Yoon Sim โดยสมัครเป็นแพทย์ที่โรงพยาบาลของสภากาชาดของมณฑลกวางสีที่เมืองลิ่ว โดยทำหน้าที่รักษาผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจากการสู้รบและผู้ป่วยจากโรคภัยต่างๆ[201] ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การที่นายล้วนของดการเนรเทศนั้นอาจจะเกิดจากต้องการที่จะดำเนินการตามช่องทางที่รัฐได้เปิดไว้ให้ หากได้รับการอนุญาตก็จะทำให้เขาสามารถที่จะอยู่ในเมืองไทยได้ต่อไปและจะไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเขาในเมืองไทย แต่หากรัฐไทยไม่อนุญาต เขาก็ยังคงสามารถกลับไปอยู่เมืองจีนและให้ความช่วยเหลือเมืองจีนอยู่ต่อไป

ด้วยเหตุที่นายทุนชาวจีนมักจะอาศัยช่องทางการผ่อนผันการเนรเทศเพื่อให้สามารถอยู่ในเมืองไทยต่อไปได้ โดยมิได้ละทิ้งการให้ความช่วยเหลือเมืองจีนนั้นอาจจะเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ในการที่รัฐไทยจะพิจารณาผ่อนผันการเนรเทศให้กับคนจีนคนใดนั้น รัฐไทยต้องมีการพิจารณา

---

[201] 100 ปีทอง ห้างขายยางอังกฤษ (ตรางู)., หน้า 67.

อย่างละเอียดถี่ถ้วนถึงความสัมพันธ์ที่เขามีในเมืองไทยและความสัมพันธ์ที่เขามีต่อเมืองจีน เพราะหากรัฐผ่อนผันให้กับคนที่ยังคงมีความผูกพันอยู่กับเมืองจีนเป็นอย่างมาก ก็อาจจะทำให้เขายังคงมีการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับเมืองจีนอยู่ต่อไป เนื่องจากเห็นว่ารัฐไทยมิได้มีการดำเนินการอย่างเข้มงวดและจริงจัง อันจะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์จากการที่รัฐได้เปิดช่องทางไว้เพื่อให้ความช่วยเหลือชาวจีนที่มีลักษณะที่รัฐต้องการ ดังนั้นรัฐไทยจึงค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับการพิจารณาเพื่องดการเนรเทศให้กับชาวจีนเป็นอย่างมาก ดังที่รัฐไทยไม่ผ่อนผันให้กับนายล้วน แม้ว่านายล้วนจะได้มีกิจการที่มีความมั่นคงและมีครอบครัวตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยก็ตาม

หรือการที่มีอาจารย์ของโรงเรียนจีนในจังหวัดภูเก็ตถูกเนรเทศ และผู้ประศาสน์การของโรงเรียนอีก 6 นายต้องถูกคุมขัง ซึ่งรัฐบาลจีนได้เข้าแทรกแซงการด้วยการให้เอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงปารีสติดต่อขอผ่อนผันผ่านอัครราชทูตไทย ประจำกรุงปารีส แต่รัฐไทยก็ได้ยืนยันถึงการเนรเทศและคุมขังคนจีน ดังปรากฏในหนังสือของอัครราชทูต ประจำกรุงปารีส ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2482 ว่า

> เรื่องที่เจ้าหน้าที่ไดจัดการไปตามกฎหมายแก่คนจีน เพราะรู้สึกว่ารัฐบาลจีนที่จุงกิงเคยเผยแพร่ข่าวกล่าวหารัฐบาลไทยในข้อเท็จๆ อยู่เสมอ ข้าพเจ้าได้พูดถึงเรื่องหนังสือพิมพ์หรือโรงเรียนไทยและต่างประเทศอื่นๆ ว่า ที่ฝ่าฝืนกฎหมายก็ต้องถูกปิด หรือผู้ใดเรี่ยไรเงินและส่งออกนอกประเทศโดยฝ่าฝืนกฎหมายก็ต้องได้รับโทษ และการดำเนินการอื่นๆ เช่น ตั้งสมาคมเป็นอั้งยี่ ก็ย่อมต้องถูกปราบปรามตามสมควร และว่าการที่รัฐบาลปฏิบัติไปนั้น นอกจากจะเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้ว ก็ยังเป็นการคุ้มครองชาวจีนที่ประกอบอาชีพต่างๆ โดยชอบด้วยกฎหมายอันเป็นส่วนมากของชาวจีนในประเทศไทยด้วย เพราะปรากฏว่าชาวจีนที่ประกอบอาชีพดังกล่าวนั้น ได้ถูกชาวจีนในจำนวนส่วนน้อยขู่เข็ญและทำร้ายอยู่เนื่องๆ[202]

แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าการสั่งเนรเทศนายทุนชาวจีนของรัฐไทยจะได้รับการแทรกแซงจากรัฐบาลจีนเพื่อให้มีการผ่อนผัน แต่เมื่อรัฐไทยเห็นว่านายทุนชาวจีนคนนั้นมีการกระทำที่ผิดกฎหมายของไทย รัฐไทยก็จะยังคงยืนยันในการสั่งเนรเทศ และจากรายงานดังกล่าวยังเน้นย้ำให้เห็นว่ารัฐไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเพื่อกระตุ้นการตระหนักสำนึกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองหรือความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” ผ่านโรงเรียนจีนและหนังสือพิมพ์ภาษาจีน หรือการดำเนินการกับการ

---

[202] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2482). หนังสืออัครราชทูตจีน ณ กรุงปารีส ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 28 ตุลาคม .

เรี่ยไรเงินเพื่อส่งไปช่วยเหลือเมืองจีน รวมไปถึงการรวมกลุ่มสมาคมของชาวจีนในลักษณะอั้งยี่ที่มักจะมีการดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อให้ความช่วยเหลือเมืองจีนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวของนายทุนชาวจีนล้วนแล้วแต่เป็นการเคลื่อนไหวอันสัมพันธ์กับการตระหนักสำนึกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้รัฐไทยจึงได้มีการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมืองอย่างเข้มงวดและจริงจัง

นอกจากนายล้วน ว่องวานิช แล้วยังมีนายทุนชาวจีนอีกคนที่อยู่ในกลุ่มนี้และได้รับการจับกุมและถูกเนรเทศพร้อมกัน ก็คือ นายบั้งลู่ฮั้ว หรือ บี.เอ็ล.ฮั้ว.หรือ โกศล ปังศรีวงศ์ เป็นนายทุนชาวจีนที่เดินทางมาจากเกาะไหหลำเข้ามายังสิงคโปร์ แล้วจึงเดินทางเข้ามาในเมืองไทยในเวลาต่อมา นายบั้งลู่ฮั้วได้สร้างฐานะทางเศรษฐกิจจนได้เป็นเจ้าของร้านขายยา บี.เอ็ล.ฮั้ว. นายบั้งลู่ฮั้วก็เช่นเดียวกับนายล้วน ว่องวานิช ก็คือได้เข้าเป็นสมาชิกของถงเหมิงฮุ่ย และเมื่อองค์กรนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรคก๊กมินตั๋ง เขาก็เขาเป็นสมาชิกและกรรมการในสาขาของพรรคการเมืองนี้มาโดยตลอดและได้รับการแต่งตั้งให้เป็น 1 ในคณะกรรมการขายพันธบัตรกู้ชาติให้กับเมืองจีน[203]

สำหรับสาเหตุในการเนรเทศนายบั้งลู่ฮั้วนั้น ได้ปรากฏตามเอกสารของญี่ปุ่นที่ได้บันทึกเอาไว้ว่า นายบั้งลู่ฮั้วได้กล่าวต่อบรรดาแกนนำชาวจีนในเมืองไทยขณะนั้นว่า ชาวจีนในเมืองไทยน่าจะรำลึกถึงเหตุการณ์การหยุดค้าขายในปี 1910 (พ.ศ.2453) เมื่อได้ถูกรัฐบาลบีบบังคับใช้รัชชูปการกับชาวจีน การประท้วงด้วยการหยุดค้าขายในทุกกิจการของชาวจีนในครั้งนั้น ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวไทยเป็นอย่างมาก เพราะไม่อาจหาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคได้ จนเกิดเป็นความวุ่นวายขึ้น และการเคลื่อนไหวดังกล่าวก็ได้ทำให้รัฐบาลสยามตระหนักในพลังของชาวจีนโพ้นทะเลว่า เป็นพลังที่จะถูกมองข้ามไม่ได้ แต่ปัจจุบันนี้ รัฐบาลไทยได้ลืมบทเรียนในครั้งนั้น โดยได้ใช้มาตรการต่างๆ บีบบังคับชาวจีนอีกครั้งหนึ่ง ฉะนั้นชาวจีนควรที่จะร่วมมือกันแสวงหามาตรการตอบโต้ที่ได้ผลอีกครั้งหนึ่ง จากการที่บั้งลู่ฮั้วได้มีการเคลื่อนไหวโดยการเป็นแกนนำปลุกเร้าความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” อย่างค่อนข้างจะเปิดเผยจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาถูกเนรเทศจากเมืองไทยพร้อมกับนายล้วนและคนจีนอื่นๆ อีกจำนวนมาก[204]

การที่รัฐไทยได้ทราบถึงการที่นายทุนชาวจีนได้มีการชุมนุมและกล่าวปราศรัยดังกล่าว ก็คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยมีความไม่ไว้วางใจในตัวของนายบั้งลู่ฮั้วอยู่แล้ว เนื่องจากการที่รัฐไทยทราบดีถึงการที่เขาเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองในเมืองจีน รัฐไทยได้คอยสอดส่องพฤติกรรมของเขาอยู่โดยตลอด ทำให้ทราบถึงการชุมนุมของคนจีนดังกล่าว ดังปรากฏหลักฐาน

---

[203] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 187.

[204] มิยาฮาร่า ทาเกโอ, บทรำลึกในสายลมกับบางเรื่องในเมืองไทย, (โตเกียว : โอกากุวะ โชโบ,1940), หน้ 81 – 82. อ้างถึงใน แหล่งเดิม, หน้า 188.

เกี่ยวกับการที่รัฐไทยมีความไม่ไว้วางใจนายบั้งลู่ฮั้ว หรือบี.แอล.ฮั้ว. ที่ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง โดยการเป็นผู้แทนของรัฐบาลจีน ซึ่งทำให้รัฐไทยเห็นว่าการที่นายทุนชาวจีนยังมีการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับเมืองจีนเป็นปัญหาของคนจีนในทางการเมืองที่มีสำคัญซึ่งรัฐควรจะให้ความระมัดระวัง ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 มีใจความว่า

> พวกเป็นจีนใหม่สำคัญมาก เช่น บี.แอล.ฮั้ว. ตัวแกเป็นจีนและเป็นผู้แทนจุงกิง ลูกเป็นไทยเป็นอาจารย์จุฬาฯ เรื่องเช่นนี้มีอีกหลายต่อหลายแห่ง ลูกจีนที่เข้ารับราชการก็มี ฉะนั้นปัญหาเรื่องคนจีนหรืออิทธิพลของจีนในการเมืองจีนสำคัญมาก[205]

แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยให้ความสนใจกับการเคลื่อนไหวของนายบั้งลู่ฮั้วอยู่แล้ว จึงทำให้รัฐทราบถึงการที่นายบั้งลู่ฮั้วนั้นเป็นผู้แทนของรัฐบาลจีนที่จุงกิง อันแสดงถึงการยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองของเขาจึงทำให้รัฐไทยเห็นว่ารัฐควรจะต้องให้ความสนใจและคอยระมัดระวัง ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะทำให้เมื่อรัฐไทยได้ทราบถึงการการเคลื่อนไหวดังกล่าวของเขา รัฐจึงได้มีคำสั่งให้เนรเทศนายบั้งลู่ฮั้วออกจากเมืองไทย ถึงแม้ว่าเขาจะมีลูกเป็นไทย อันอาจจะทำให้เขามีลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ก็ตาม แต่จากการแสดงออกและการเคลื่อนไหวของเขาได้ทำให้รัฐไทยเห็นว่าเขามีลักษณะของชาวจีนมากกว่าลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ดังนั้นจากกรณีของนายบั้งลู่ฮั้วอาจจะสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยจะมีการเปิดช่องทางที่จะขอผ่อนผันให้กับชาวจีนที่มีลักษณะที่รัฐไทยต้องการ แต่หากรัฐเห็นว่าคนจีนนั้นแม้ว่าจะมีลักษณะบางประการของ “ชาวจีนใจไทย” แต่เมื่อปรากฏว่ายังคงมีการแสดงออกที่แสดงให้ถึงการรักษาและแสดงถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างค่อนข้างจะเปิดเผยที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบกับรัฐไทยได้ รัฐก็จะไม่มีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีนนั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยมีความเข้มงวดและจริงจังในการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมือง

การเคลื่อนไหวของบุคคลทั้งสองในการช่วยเหลือเมืองจีนนั้น เป็นการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างค่อนข้างจะเปิดเผย ดังจะเห็นได้จาก กรณีของนายล้วน ว่องวานิช นั้นก็ได้มีการจัดตั้งองค์กรอาสาขึ้นมา ซึ่งการที่มีการจัดตั้งองค์กรที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ดังจะเห็นได้จากการที่มีการแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยๆ ถึง 6 หน่วยด้วยกัน แสดงว่าจะต้องมีสมาชิกขององค์กรมากพอสมควร ซึ่งสะท้อนว่าการเคลื่อนไหวของเขามิได้เป็นการดำเนินการอย่างลับๆ และด้วยเหตุที่เป็นการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ทำให้ยากที่จะปิดบังนี่เอง จึงทำให้นายล้วน ว่องวานิช

---

[205] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 5/2483. (2483). เรื่อง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง วันที่ 4 พฤศจิกายน.

ได้รับการจับกุมและเนรเทศออกจากเมืองไทย หรือในกรณีของนายบั้งลู่ฮั้ว ก็ได้มีการกล่าวปราศรัยที่แสดงความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาลไทยอย่างเปิดเผย จึงทำให้เขาได้รับการจับกุมและถูกเนรเทศเช่นเดียวกัน และด้วยการแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างเปิดเผย ในขณะที่รัฐไทยได้ให้เห็นถึงความต้องการที่จะปราบปรามชาวจีนในทางการเมือง จึงทำให้รัฐไทยไม่สามารถที่จะอนุญาตให้บุคคลทั้งสองมีการเคลื่อนไหวที่ขัดกับนโยบายของรัฐอยู่ในเมืองไทยได้

นอกจากบุคคลทั้งสองแล้ว ยังมีคนจีนที่จัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มที่ยังคงแสดงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างเปิดเผยอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งก็คือกลุ่มนายทุนชาวจีนที่ได้รับการจับกุมพร้อมกับบุคคลทั้งสอง เนื่องจากมีการเคลื่อนไหวเพื่อให้การสนับสนุนทางการเมืองในเมืองจีน เช่น นายโซวจงเจ๊ก อดีตเลขานุการของนายเหียกวงเอี่ยม นายเคยต่าย หรือหลวงสิทธิสุโรปกรณ์ เจ้าของร้านหกเฮ้งหลี มีอาชีพจัดหาแรงงานกุลี นายเหียอาเท้ง หัวหน้ากุลีโรงสีไฟต่างๆ และเป็นแกนนำสมาคม “สามแต้ม” นายตั้งเอ็กมิ้ง อดีตนักข่าวหนังสือพิมพ์กัวมินยิดป่อ และนายเอี๊ยสั่ง หัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่ “เลือดกับเหล็ก” และครูใหญ่โรงเรียนหมิงกวาง[206]

นอกจากนี้ยังมีผู้นำสมาคมของชาวจีนต่างๆ อีกหลายคนที่ได้รับการจับกุม เช่น สมาคมจีนแต้จิ๋ว สมาคมจีนไหหลำ และสมาคมจีนฮกเกี้ยนแห่งประเทศไทย เป็นต้น[207] รวมไปถึง นายอองไทยี ผู้จัดการธนาคารโอเวอร์ซี ไชนีสแบงกิงคอปอเรชั่น และนายเช่ง เช่งฮี้ ผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารแห่งเดียวกัน ที่ถูกจับกุมโดยข้อหาว่าเป็นสมาชิกในพรรคก๊กมินตั๋ง และเป็นพรรคพวกของสมาคมลับ ก่อความไม่สงบโดยมีการบังคับขู่เข็ญมิให้จำหน่ายสินค้าญี่ปุ่นและเรี่ยไรเงินโดยมิได้รับอนุญาต[208]รวมไปถึงเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือทางการเงินด้วยการทำการจำหน่ายพันธบัตรให้แก่รัฐบาลจีน[209] และแม้ว่าภายหลังจากที่บุคคลทั้งสองถูกจับกุมนั้น ทางรัฐบาลจีนจะได้พยายามเข้าแทรกแซงเพื่อขอให้รัฐไทยอนุญาตให้บุคคลทั้งสองได้รับการประกันตัวในระหว่างการสืบและการสอบสวน แต่รัฐไทยก็มิได้อนุญาตแต่อย่างใด

ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากรัฐไทยเห็นว่าบุคคลทั้งสองได้ถูกตั้งข้อหาหลายข้อหาด้วยกัน และในแต่ละข้อหานั้นก็เป็นความผิดที่สัมพันธ์กับการตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองและอาจจะประกอบกับการที่รัฐไทยไม่ต้องการให้รัฐบาลจีนเข้าแทรกแซง ซึ่งจะเป็น

---

[206] เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 187 - 188.

[207] ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475 - 2500). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 102.

[208] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11 เรื่อง จีนมาสอบถามข้อความบางอย่าง, 12 สิงหาคม พ.ศ.2482.

[209] หจช. เอกสาร (2) สร.02.01.33/5 เรื่อง เนรเทศอองไทยี, ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2482.

ตัวอย่างให้แก่ชาวจีนอื่นๆ ที่จะดึงรัฐบาลจีนเข้ามาให้ความช่วยเหลือ และอาจจะรวมไปถึงการที่รัฐไทยมีหลักฐานเกี่ยวกับความผิดของบุคคลทั้งสองอย่างค่อนข้างจะชัดเจน นอกจากนั้นแล้วอาจจะเกิดจากที่รัฐไทยเห็นว่ารัฐมีการผ่อนผันให้กับบุคคลทั้งสองได้มีโอกาสพบกับบุคคล ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของธนาคาร และให้โอกาสไปเปิดและปิดห้องเงินของธนาคาร[210] ที่น่าจะทำให้กิจการธนาคารสามารถจะดำเนินต่อไปได้อันจะไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจแล้ว รัฐไทยจึงไม่อนุญาตให้บุคคลทั้งสองได้รับการประกันตัว

แสดงให้เห็นว่า รัฐไทยค่อนข้างที่จะมีความเข้มงวดและจริงจังในการดำเนินการกับชาวจีนที่มีการเคลื่อนไหวอันเกี่ยวกับการรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองโดยจะไม่มีการผ่อนผัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยไม่ต้องการให้ลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองดำรงอยู่ในสังคมไทย จึงได้ดำเนินการปราบปรามอย่างค่อนข้างจะเข้มงวดและจริงจัง รัฐไทยจึงได้ดำเนินการกับบุคคลทั้งสองอย่างเข้มงวดและจริงจัง ดังปรากฏหลักฐานว่าบุคคลทั้งสองและคนจีนอื่นๆ อีก 5 คน ได้แก่ นายแอนโทนี จั๊ว, นายม้งชั้งเยี่ยง, นายใช้ หรือชิงจูชอย, นายไลฟุงเกาะ และนายล่ำซีอิก หรือซีเอ๊ก ที่ได้กระทำความผิดในกรณีเดียวกันกับเจ้าหน้าที่ธนาคารทั้งสอง ได้ถูกเนรเทศออกจากเมืองไทย ในฐานะที่เป็นบุคคลต่างด้าวอันไม่พึงปรารถนา ตามกฎหมายเนรเทศ ร.ศ.131 มาตรา 1 ในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2482[211]

การที่คนจีนทั้ง 7 คนดังกล่าวได้รับการเนรเทศเนื่องจากความผิดในข้อหาที่พวกเขายังคงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในเมืองจีนนั้น แสดงให้เห็นว่าคนจีนทั้ง 7 คนยังคงยึดมั่นในลักษณะของชาวจีนทางการเมืองจึงได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อให้ความช่วยเหลือเมืองจีนแม้จะขัดต่อกฎหมายไทยก็ตาม ซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนเหล่านี้ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของเมืองจีนเป็นอย่างมากโดยไม่ได้คำนึงว่าการดำเนินการเพื่อเมืองจีนดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อตนเองหรือต่อเมืองไทยอย่างไรบ้าง รัฐไทยจึงได้ลงโทษนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้อย่างเด็ดขาด

นอกจากกรณีของนายทุนชาวจีนทั้ง 7 คนที่ได้แสดงให้เห็นถึงการยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองทำให้ได้รับการลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐไทยแล้ว ก็ยังปรากฏหลักฐานถึงชาวจีนอื่นที่มีการเคลื่อนไหวที่สะท้อนให้เห็นถึง การรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง อันได้แก่ นาย คีฟอง แซ่ลิ้ม และนายซันเซา หรือฉ่อน แซ่ใต ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าได้เข้าเป็นสมาชิกของพรรคก๊กมินตั๋ง และได้มีขู่เข็ญทำร้ายพ่อค้าที่จำหน่ายสินค้าญี่ปุ่น รัฐไทยจึงได้มีคำสั่งเนรเทศ

---

[210] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่อง จีนมาสอบถามข้อความบางอย่าง, 12 สิงหาคม.

[211] หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่อง การเนรเทศผู้จัดการธนาคารจีนในกรุงเทพฯ, ลงวันที่ 10 กันยายน.

บุคคลทั้งสองออกจากเมืองไทย[212] และสำหรับนายซันเซา แซ่ใตนั้นเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยแล้วก่อนหน้านี้ แต่เมื่อปรากฏหลักฐานอย่างแน่ชัดถึงการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าว รัฐไทยจึงได้มีคำสั่งให้เพิกถอนการแปลงสัญชาติของเขาด้วย ดังที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2482 มีใจความว่า

> พฤตติการณ์ของนายซันเซา หรือฉ่อนผู้นี้เป็นบุคคลอันไม่พึงปรารถนา กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีคำสั่งให้เนรเทศบุคคลผู้นี้ และได้มีกล่าวไว้ในคำสั่งเนรเทศด้วยว่า เนื่องด้วยนายซันเซา หรือฉ่อน หรือช้วน แซ่ใต ผู้นี้เป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้แปลงชาติเป็นคนไทย ฉะนั้นอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยเนรเทศ ร.ศ.๑๓๑ มาตรา ๕ จึงให้เลิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับการแปลงชาติของนายซันเซา หรือฉ่อน หรือช้วน แซ่ใต ผู้นี้เสียด้วย กระทรวงการต่างประเทศได้พิจารณาเรื่องนี้โดยถี่ถ้วนแล้ว เห็นว่า สมควรที่จะเพิกถอนการแปลงชาติของบุคคลผู้นี้เสียตามคำสั่งเนรเทศของกระทรวงมหาดไทย[213]

จากการที่รัฐไทยได้มีคำสั่งให้เพิกถอนสัญชาติแก่คนจีนนั้น สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่ารัฐไทยจะมีช่องทางเพื่อที่จะผ่อนผันให้กับชาวจีนได้เปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นชาวไทย แต่หากรัฐไทยเห็นว่าคนจีนที่ได้รับการผ่อนผันนั้นยังคงแสดงออกอย่างค่อนข้างชัดเจนถึงการยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง รัฐไทยก็พร้อมที่จะลงโทษชาวจีนนั้นอย่างเด็ดขาดและจริงจัง ด้วยการเนรเทศออกจากเมืองไทยและเพิกถอนการแปลงสัญชาติของนายทุนชาวจีนนั้น

ทั้งนี้คงจะเป็นไปตามเงื่อนไขในการแปลงสัญชาติของรัฐไทยที่ได้กำหนดไว้ว่า แม้จะเป็นคนจีนที่รัฐเห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมที่ได้รับการแปลงสัญชาติเป็นไทยแล้วก็ตาม "...ถ้าไม่ดีก็ถอนสัญชาติและเนรเทศได้"[214] อันเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าหากนายทุนชาวจีนที่ได้รับการแปลงสัญชาติ ยังคงมีการเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างค่อนข้างชัดเจน รัฐไทยก็จะไม่ผ่อนผันให้

จากการที่ตัวอย่างของคนจีนที่ถูกจับกุมและได้รับการเนรเทศเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากการที่คนจีนเหล่านี้มีการเคลื่อนไหวในการให้การสนับสนุนกิจการทางการเมืองในเมืองจีนอย่างค่อนข้างจะเปิดเผย จึงทำให้รัฐไทยมิอาจที่จะปล่อยให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยต่อไปได้ แม้ว่าคนเหล่านี้บางคนจะมีลักษณะบางประการที่รัฐไทยต้องการ ไม่ว่าจะเป็น

---

[212] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 85/2482. (2482). เรื่อง เลิกถอนสัญชาติของนายซันเซา หรือฉ่อน วันที่ 27 มีนาคม.

[213] แหล่งเดิม.

[214] รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ -/2486. (2486)., เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับคนจีน วันที่ 9 มิถุนายน.

การได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยหรือการเป็น “ชาวจีนใจไทย” ก็ตาม แต่เมื่อแสดงออกถึงความต้องการเป็นชาวจีนมากกว่าเป็นชาวไทย รัฐไทยก็จะไม่มีการผ่อนผันให้แต่อย่างใด สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยมีความเข้มงวดและจริงจังในการปราบปรามชาวจีนในทางการเมืองเป็นอย่างมาก

จากประวัติของนายทุนจีนกลุ่มนี้ ยังทำให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ยังคงแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองโดยเปิดเผย ทั้งๆ ที่น่าจะตระหนักดีถึงนโยบายที่เข้มงวดและจริงจังของรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า อาจจะเกิดจากการที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองในเมืองจีน ทำให้มีโอกาสที่จะเข้าไปใกล้ชิดและมีส่วนร่วมทางการเมืองของเมืองจีนและได้รับทราบความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายในเมืองจีนอยู่โดยตลอด ประกอบกับการที่นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้มักจะเป็นนายทุนชาวจีนที่เกิดในเมืองจีนจึงยังคงสัญชาติจีน ทำให้เขาไม่มีสิทธิทางการเมืองภายในเมืองไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติเลือกตั้ง พ.ศ.2475 – 2476 ซึ่งให้สิทธิเฉพาะผู้ที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายเท่านั้น[215] จึงไม่ได้รับสิทธิทางการเมืองในเมืองไทย นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จึงกลับไปเคลื่อนไหวทางการเมืองในเมืองจีนเมื่อมีโอกาส

ดังจะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างของนายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้นั้นแทบจะทุกคนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองในเมืองจีน ทำให้ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองภายในเมืองจีน ก็น่าจะมีส่วนที่ทำให้พวกเขายังคงตระหนักสำนึกลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองและมีความผูกพันกับเมืองจีน รวมถึงให้ความสำคัญและความสนใจกับความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองจีนเป็นอย่างมาก และรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองที่จะต้องให้ความช่วยเหลือเมืองจีน เพราะความมั่นคงของเมืองจีนก็อาจจะส่งผลถึงความมั่นคงขององค์กรของพวกเขา อันหมายถึงบทบาทและฐานะทางการเมืองของพวกเขาในการเป็นสมาชิกอีกด้วย

จากการเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองทำให้พวกเขา “เลือก” ที่จะรักษาและ “กล้า” ที่จะแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างเปิดเผย แม้ว่าการให้ความช่วยเหลือเมืองจีนนั้นจะส่งผลให้ได้รับการปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนทำให้พวกเขาต้องถูกเนรเทศกลับไปอยู่เมืองจีน แต่พวกเขาก็มิได้ย่อท้อ และเมื่อพวกเขากลับไปเมืองจีนแล้ว ก็ยังคงเคลื่อนไหวเพื่อให้การช่วยเหลือเมืองจีนต่อไป จนกระทั่งทำให้นายทุนชาวจีนบางคนในกลุ่มนี้ได้รับตำแหน่งทางการเมืองในเมืองจีนอีกด้วย ดังเช่นนายล้วน ว่อง

---

[215] วิลเลียม จี สกินเนอร์. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย :ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, หน้า 242.

วานิช ได้รับตำแหน่งจากรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐจีนให้เป็น "ข้าหลวงจีนแห่งภาคโพ้นทะเล" (Oversea Chinese Commissioner)[216] และนายบั้งลู่ฮั้ว ก็ได้รับตำแหน่งเป็นข้าหลวงที่คอยให้คำแนะนำกับคนจีนต่างด้าวที่ได้กลับไปยังประเทศจีน[217]

จากตัวอย่างการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนายทุนชาวจีนที่อยู่ในกลุ่มนี้ที่ยังคงรักษาและแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอย่างเปิดเผย โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของตนเองนั้น ได้แสดงให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับ "ผลประโยชน์" ของ "ชาติจีน" เป็นอย่างมาก จึงได้มีการดำเนินการเพื่อที่จะช่วยในการรักษาสถานะและความมั่นคงของเมืองจีนเอาไว้ โดยมิได้คำนึงว่าเป็นการดำเนินการที่ขัดต่อนโยบายของรัฐไทย อันอาจจะส่งผลกระทบถึงสถานะและความมั่นคงของ "ชาติไทย" รัฐไทยจึงไม่อาจที่จะให้ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองไทยต่อไปได้

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า จากการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนนั้น ได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนมีการดำเนินการหรือการแสดงออกในสองลักษณะใหญ่ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ในลักษณะแรกก็คือนายทุนชาวจีนที่อาจจะเกิดและเติบโตในเมืองไทยหรืออยู่ในเมืองไทยเป็นระยะเวลานาน รวมไปถึงนายทุนชาวจีนที่ได้รับการศึกษาแบบไทย ซึ่งนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จะมีการแสดงออกให้เห็นถึงการประนีประนอมกับรัฐไทย โดยจะมีการปรับเปลี่ยนตนเองไปตามแนวทางที่รัฐเปิดโอกาสให้ ทั้งการแปลงสัญชาติเป็นไทย และการแสดงออกถึงการเป็นชาวไทยหรือการแสดงออกตามลักษณะของ "ชาวจีนใจไทย" สำหรับในลักษณะที่สองนั้นก็จะเป็นนายทุนชาวจีนที่ยังคงมีความผูกพันและจงรักภักดีต่อเมืองจีน เนื่องจากการเป็นชาวจีนรุ่นแรกหรือการได้รับการศึกษาแบบจีน รวมไปถึงการเข้าเป็นสมาชิกองค์กรต่างๆ ในเมืองจีน ที่ทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้จะได้แสดงความไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐและมีความพยายามดึงรัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยและยังคงรักษาการแสดงออกถึงลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม การสรุปดังกล่าวนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเท่าที่ปรากฏในหลักฐานที่พบในขณะนี้และเป็นข้อสรุปที่เกิดจากการแสดงออกที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนของนายทุนชาวจีนเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีกรณีของนายทุนชาวจีนที่แสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเป็นชาวจีนในลักษณะหนึ่ง แต่ภายในหรือการแสดงออกที่ไม่ปรากฏในหลักฐานหรือยังไม่พบหลักฐาน

---

[216] ล้วน ว่องวานิช. (2508). สาธุชนนุสรณ์ นายล้วน ว่องวานิช. กรุงเทพฯ : สว่างศิลป์, หน้าชีวประวัติโดยย่อ.

[217] บันทึกชาวจีนไหหลำโพ้นทะลในไทย. (2505)., กรุงเทพฯ,: ม.ป.พ., (ภาษาจีน). หนังสืองานศพบั้งลู่ฮั้ว อดีตผู้ร่างรัฐธรรมนูญจีนสยาม. (2511).กรุงเทพฯ: ไทยวิสินการพิมพ์. (ภาษาจีน) และประวัติของข้าพเจ้า : บี.เอ็ล.ฮั้ว. (2500). กรุงเทพฯ :บุ้นควง. อ้างถึงใน เออิจิ มูราชิมา. เล่มเดิม, หน้า 188.

อาจจะมีการแสดงออกในอีกลักษณะหนึ่งก็เป็นได้ แต่อย่างน้อยที่สุดจากการแสดงออกมาอย่างชัดเจนของนายทุนชาวจีนนั้นก็น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่เขาต้องการจะแสดงให้รัฐไทยเห็น อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของงานวิจัยฉบับนี้ที่ต้องการจะศึกษาถึงการปรับตัวของนายทุนชาวจีนที่เกิดจากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทย ดังนั้นการที่จะศึกษาถึงการปรับตัวจึงได้เน้นการศึกษาถึงลักษณะที่นายทุนชาวจีนแสดงออกให้รัฐไทยเห็นอย่างชัดเจนอันน่าจะเป็นสิ่งที่สะท้อนกลับจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาได้ดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น

บทที่ 8
บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 – 2487) นั้นได้มีนโยบายและการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและรุนแรงมากยิ่งขึ้น จนทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยต้องมีการเคลื่อนไหวเพื่อปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้สามารถรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของตนเองอยู่ได้ในสังคมไทย สาเหตุที่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้นนั้นเกิดจากปัจจัยที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในรัฐไทยเองและจากภายนอกประเทศซึ่งก็คือ สถานการณ์ภายในเมืองจีน รวมไปถึงปัยจัยที่เกิดจากนายทุนชาวจีนที่รัฐไทยเห็นว่าเป็นปัญหาที่ยังมิได้รับแก้ไขอย่างจริงจังในหลายๆ ประการ กล่าวคือ ปัจจัยที่เกิดจากภายในรัฐไทยนั้นก็เนื่องมาจากการที่รัฐไทยในช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่เพิ่งจะเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง “ชาติ” “ชาตินิยมไทย” “การเป็นเจ้าของชาติ” และหน้าที่ของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปจากรัฐในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

โดยการที่รัฐในช่วงเวลานี้ได้เน้นถึง “ความเป็นไทย” “ความรักชาติไทย” และ “ความเป็นพวกเดียวกัน” ภายในชาติ เพื่อที่จะกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นคนไทย” ของคนในชาติ โดยการที่รัฐได้ “สร้าง” สัญลักษณ์ที่จะใช้เป็นศูนย์รวมของ “ความเป็นคนไทย” ขึ้นมาใหม่ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้รัฐธรรมนูญ ธงชาติไทย เพลงชาติไทย หรือโครงการอบรมเพื่อปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ และเพื่อที่จะให้ลักษณะของการเป็นคนไทยปรากฏออกมาอย่างชัดเจนนั้น รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงได้ “สร้าง” ลักษณะของคนอื่น หรือ “ความเป็นอื่น” ภายในสังคมไทยขึ้นมาด้วยเพื่อใช้เป็นคู่เปรียบเทียบซึ่งลักษณะของคนอื่นหรือความเป็นอื่นที่ค่อนข้างจะเด่นชัดที่รัฐไทยได้ใช้ในการกระตุ้นให้คนไทยแสดงออกถึงลักษณะของคนไทยที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามแนวทางที่รัฐต้องการก็คือ ชาวจีน หรือ ลักษณะของชาวจีน ที่เป็นคนกลุ่มอื่นในสังคมไทย แต่กลับเป็นกลุ่มที่เข้ามามีบทบาท โดยเฉพาะบทบาททางเศรษฐกิจ เป็นอย่างมากในสังคมไทยอันเป็นสิ่งที่คนไทยโดยทั่วไปตระหนักรับรู้ได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะมีส่วนที่ทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้เลือกที่จะใช้การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนเพื่อที่จะกระตุ้นให้คนไทยเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

นอกจากนั้นการที่รัฐไทยได้ใช้ “สัญชาติไทย” เป็นตัวกำหนด “ความเป็นคนไทย” ยังทำให้นายทุนชาวจีนที่มีสัญชาติจีนถูกแบ่งแยกออกไปอย่างชัดเจน จึงทำให้นายทุนจีนนอกจากจะไม่ได้รับสิทธิของคนไทยแล้ว ยังได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐ ที่เน้นที่จะให้ความ

ช่วยเหลือชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจตามนโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” เพื่อลดบทบาทของ “คนกลุ่มอื่น” ในสังคมไทย ซึ่งได้ทำให้นายทุนชาวจีนซึ่งถือเป็น “คนกลุ่มอื่น” ที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวของรัฐ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น

นอกจากปัจจัยภายในเมืองไทยมีนโยบายและการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นแล้ว ปัจจัยภายนอกจากสถานการณ์ของเมืองจีนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้สามารถที่จะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนได้อย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่เมืองจีนต้องประสบปัญหาทั้งความแตกแยกภายในและการรุกรานจากภายนอกประเทศ ทำให้รัฐบาลกลางของจีนไม่ค่อยมีเสถียรภาพและความมั่นคงเท่าที่ควร ซึ่งรัฐไทยเองก็ตระหนักรับรู้ถึงความไม่เข้มแข็งมั่นคงของรัฐบาลจีนเป็นอย่างดี เนื่องจากรัฐไทยได้ติดตามความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ต่างๆ ภายในเมืองจีนอยู่โดยตลอด จึงทำให้รัฐบาลจีนไม่มีอำนาจที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยได้มากนัก

นอกจากปัจจัยจากสถานการณ์ภายในเมืองจีนที่มีผลต่อการดำเนินการที่เข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นต่อนายทุนชาวจีนแล้ว การที่รัฐไทยเห็นว่านายทุนจีนในเมืองไทยเองก็เป็นปัญหาสำคัญที่ยังมิได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยในช่วงเวลานี้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากนายทุนชาวจีน โดยเฉพาะเรื่องที่นายทุนจีนซึ่งมิใช่คนกลุ่มใหญ่ของเมืองไทย แต่กลับเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยเอาไว้ ที่อาจจะทำให้นายทุนชาวจีน โดยเฉพาะบุตรหลานคนจีนที่ถือได้ว่าเป็นชาวไทยตามกฎหมาย จะเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองในช่วงเวลานี้ที่การเมืองไทยได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองที่ทำให้ “ชาวไทย” ทุกคนสามารถที่จะมีบทบาททางการเมืองได้

ในขณะที่นายทุนชาวจีนในช่วงเวลากลับผสมกลมกลืนเป็นไทยได้ยากขึ้นกว่าแต่ก่อน เนื่องจากการสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเมืองจีนได้ทำให้รัฐบาลจีนและกลุ่มการเมืองต่างๆ ในเมืองจีนพยายามที่จะปลุกเร้ากระแส “ชาตินิยมจีน” ในหมู่คนจีนในเมืองไทยอยู่โดยตลอด ซึ่งได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนที่แม้ว่าจะเกิดและเติบโตในเมืองไทยที่มีฐานะเป็นคนไทยตามกฎหมาย แต่ก็กลับไปผูกพันและจงรักภักดีต่อเมืองจีน จึงทำให้รัฐไทยเกิดความไม่ไว้วางใจว่าบุตรหลานจีนเหล่านี้จะมี “ความเป็นคนไทย” ที่จงรักภักดีต่อเมืองไทยมากกว่าเมืองจีน รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงต้องการที่จะแก้ปัญหาที่นายทุนชาวจีนยังคงลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่มีความจงรักภักดีและให้การช่วยเหลือเมืองจีนเพื่อที่จะทำให้คนจีนได้มีการแสดงถึงลักษณะของชาวไทยหรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นลักษณะของคนจีนตามแนวทางที่รัฐไทยกำหนดไว้ จึงทำให้รัฐไทยใน

ช่วงเวลานี้ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการกับชาวจีนทางการเมือง

จากสาเหตุและปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนั้นทำให้รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งนี้นอกจากจะเกิดจากสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ยังประกอบกับการที่นโยบายของรัฐไทยในช่วงนี้ต้องการเน้นที่จะ “สร้าง” ลักษณะของชาวไทย หรือ “ความเป็นไทย” ที่มีความเข้มข้นและจริงจังเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม รัฐไทยก็มิได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เป็นการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะที่แตกต่างหลากหลายที่สัมพันธ์กับนโยบายและทัศนะของรัฐไทยที่มีต่อลักษณะของชาวจีนในแต่ละด้าน

การดำเนินการของรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นได้ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการกับคนจีนของรัฐไทยนั้นมีความแตกต่างหลากหลายอย่างน้อยที่สุดใน 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ รัฐไทยค่อนข้างที่จะมีความเข้มงวดและจริงจังในการดำเนินการกับชาวจีนในทางการเมือง เพื่อที่จะขจัดความรู้สึกผูกพันและจงรักภักดีที่คนจีนมีต่อเมืองจีน เพื่อที่จะช่วยทำให้นายทุนชาวจีนเหล่านี้ผสมกลมกลืนเข้ากับชาวไทยได้โดยง่ายเช่นในอดีต หรือให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดีต่อเมืองไทยอย่างแท้จริง แต่สำหรับการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้น รัฐไทยค่อนข้างจะมีการผ่อนผันให้แม้ว่ารัฐไทยจะใช้ประเด็นการที่นายทุนชาวจีนเข้ามาครอบงำเศรษฐกิจของไทยในการโจมตีนายทุนชาวจีน เพื่อปลุกเร้าให้ชาวไทยเกิดการตื่นตัวในการเป็นชาวไทยของตนที่จะร่วมมือกันในการเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจแทนที่นายทุนชาวจีน

ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการที่การครอบงำทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนเป็นสิ่งที่ชาวไทยตระหนักรับรู้กันเป็นอย่างดี และเป็นสิ่งที่ชาวไทยเสียเปรียบนายทุนชาวจีนมาโดยตลอดจึงน่าจะเป็นประเด็นที่ใช้ปลุกกระตุ้นการตื่นตัวในการเป็นชาวไทยที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐได้โดยง่าย รัฐไทยจึงเลือกใช้ประเด็นการครอบงำทางเศรษฐกิจของไทยในการโจมตีนายทุนชาวจีน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว รัฐไทยค่อนข้างจะผ่อนผันให้กับนายทุนจีนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งก็คงจะเนื่องมาจากการที่รัฐไทยเองก็ตระหนักดีถึงการที่รัฐยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจอยู่เป็นอย่างมาก เพราะชาวไทยเองก็ยังไม่มีความรู้ความชำนาญและความสามารถอย่างเพียงพอที่จะเข้ามีบทบาททางเศรษฐกิจแทนที่นายทุนชาวจีนได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงทำให้แม้ว่ารัฐไทยจะมีนโยบายออกมาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะลดบทบาททางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีน และส่งเสริมบทบาทของชาวไทยในทางเศรษฐกิจเข้าแทนที่ แต่ก็มักจะปรากฏว่าทั้ง

ในตัวนโยบายและในทางปฏิบัตินั้นรัฐไทยก็ยังคงเปิดช่องทางในการผ่อนผันไว้ เพื่อให้นายทุนชาวยังสามารถที่จะดำเนินการในทางเศรษฐกิจต่อไปได้

ดังนั้นการที่รัฐไทยมีนโยบายในทางเศรษฐกิจออกมาอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยต้องการดำเนินการเพื่อลดบทบาทของนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจนั้นก็เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงการที่รัฐไทยพิจารณาเห็นว่าการใช้ประเด็นการครอบงำทางเศรษฐกิจของนายทุนชาวจีนนั้นสามารถปลุกเร้าการแสดงออกถึงลักษณะของชาวไทยตามแนวทางที่รัฐต้องการให้เกิดขึ้นได้โดยง่าย โดยการที่รัฐได้แสดงออกให้ชาวไทยโดยทั่วไปได้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือชาวไทยในทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง ด้วยการออกกฎหมายเป็นจำนวนมากเพื่อส่งเสริมบทบาทของชาวไทย ซึ่งทำให้ชาวไทยตื่นตัวและเห็นถึงความปรารถนาดีของรัฐไทยที่มีต่อชาวไทย อันจะส่งผลให้ชาวไทยให้ความร่วมมือกับรัฐในการดำเนินการในด้านต่างๆ

ดังนั้น การที่รัฐไทยมีนโยบายในทางเศรษฐกิจออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐไทยต้องการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนจึงเป็นประโยชน์กับรัฐ เพราะนอกจากจะมีส่วนในการกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” เพื่อให้ความร่วมมือกับรัฐแล้ว การออกนโยบายดังกล่าวของรัฐไทยยังเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ดำเนินการตามหลัก 6 ประการที่รัฐได้ประกาศไว้กับชาวไทย ซึ่งจะส่งผลให้ชาวไทยเกิดความรู้สึกว่ารัฐไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ดำเนินการตามแนวนโยบายที่ให้สัญญาไว้กับชาวไทย ซึ่งก็จะทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นภาพลักษณ์ที่ดีและเป็นที่พึงพอใจของคนไทย อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ และยังช่วยลดความรู้สึกไม่พอใจของคนบางกลุ่มที่มีต่อรัฐภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองลงได้อีกด้วย

จากประโยชน์ที่รัฐจะได้รับจากการออกนโยบายทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือชาวไทยดังกล่าว จึงมีส่วนที่ทำให้รัฐไทยได้มีการออกนโยบายเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางเศรษฐกิจ แต่สำหรับในทางปฏิบัติแล้วรัฐไทยยังคงมีการผ่อนผันให้กับนายทุนชาวจีน เนื่องจากรัฐไทยและชาวไทยยังไม่สามารถที่ดำเนินการได้เองทั้งหมด นายทุนชาวจีนจึงยังสามารถที่จะรักษาบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยอยู่ได้

จากการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในสองลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่รัฐไทยต้องการดำเนินการหรือต้องการที่จะขจัดออกจากสังคมไทยก็คือลักษณะของชาวจีนในบางประการที่รัฐไทยไม่ต้องการ ซึ่งก็คือ ลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่ยังคงมีความผูกพันและจงรักภักดีต่อเมืองจีน นอกจากนั้นแล้ว ลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองยังเป็นสิ่งที่ทำให้นายทุนชาวจีนซึ่งหมายรวมถึงบุตรหลานจีนที่ถือเป็นชาวไทยตามกฎหมาย มีการแบ่งแยกตนเองออกจากชาวไทยและสังคมไทย อันเป็นสิ่งที่ขัดกับนโยบายของรัฐไทยที่ต้องการสร้างความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ “ชาวไทย” ประกอบกับการที่รัฐไทยยังคงต้องการความร่วมมือจากนายทุนชาวจีน โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ แต่การที่นายทุนชาวจีนแบ่งแยกตนเองออกไปก็อาจจะส่งผลกระทบต่อความร่วมมือกับรัฐในด้านต่างๆ ได้และอาจจะรวมไปถึงการที่ลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองหรือความรู้สึก “ชาตินิยมจีน” นั้นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ของรัฐ รัฐไทยในช่วงเวลานี้จึงไม่ต้องการที่จะให้นายทุนชาวจีนรักษาหรือปลูกฝังลักษณะดังกล่าว

ดังนั้นรัฐไทยจึงดำเนินการกับคนจีนในลักษณะที่แตกต่างหลากหลายอย่างน้อยที่สุดใน 2 แนวทางอันเป็นการดำเนินการที่สัมพันธ์กับทัศนะและนโยบายของรัฐ ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวของรัฐก็ได้ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวและการแสดงตัวตนของคนจีนในลักษณะที่แตกต่างกันตามลักษณะของคนจีนแต่ละคนตามไปด้วย ซึ่งสามารถแบ่งผลกระทบที่มีต่อนายทุนชาวจีนได้เป็นสองลักษณะใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ ปฏิกิริยาตอบสนองของชาวจีนที่มีต่อการดำเนินการของรัฐ และการแสดงออกถึงลักษณะของตนเองของคนจีนแต่ละคน

ในลักษณะแรกนั้น จากการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อนายทุนชาวจีนได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยแล้วก็จะมีการแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสองแนวทางด้วยกัน อันได้แก่ แนวทางแรกนั้นนายทุนชาวจีนจะมีการเรียกร้องต่อรัฐไทยโดยตรงเพื่อให้รัฐไทยผ่อนผันในการดำเนินการต่างๆ กับนายทุนชาวจีน ซึ่งน่าจะถือได้ว่าเป็นปฏิกิริยาของนายทุนชาวจีนที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐไทย แต่หากรัฐไทยไม่มีการผ่อนผันให้ โดยเฉพาะการดำเนินการในทางการเมือง นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ก็จะโอนอ่อนในการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐไทย แต่สำหรับปฏิกิริยาของคนจีนในแนวทางที่สองนั้น ก็อาจจะเกิดขึ้นเมื่อการดำเนินการในลักษณะแรกไม่ประสบความสำเร็จก็จะมีนายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งที่เห็นว่าไม่ควรโอนอ่อนตามนโยบายของรัฐไทย จึงได้มีการเคลื่อนไหวต่อเพื่อต้องการให้รัฐไทยผ่อนผันหรือยุติการดำเนินการกับนายทุนชาวจีน หรืออาจจะเกิดขึ้นจากคนจีนอีกกลุ่มหนึ่งที่แยกจากคนจีนที่มีปฏิกิริยาในแนวทางแรก โดยการที่นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้จะมีการแสดงการตอบโต้ต่อการดำเนินการของรัฐและบางส่วนจะมีการร้องเรียนไปยังรัฐบาลจีนถึงการดำเนินการของรัฐไทย เพื่อที่จะให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยต้องการให้รัฐบาลจีนเข้ามาปกครองดูแลชาวจีนในเมืองไทย ซึ่งถือได้ว่าปฏิกิริยาของนายทุนชาวจีนกลุ่มนี้เป็นการเคลื่อนไหวภายนอกขอบเขตของรัฐไทยด้วยการแสดงให้เห็นว่าไม่ต้องการที่จะอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทยโดยตรง

ปฏิกิริยาของนายทุนชาวจีนทั้งสองแนวทางอันเป็นผลจากการที่รัฐไทยมีการดำเนินการกับคนจีน สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างกันของนายทุนชาวจีนในเมืองไทย กล่าวคือ นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่ง ได้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับที่จะอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐไทยด้วยการเคลื่อนไหวภายใต้ขอบเขตของรัฐไทย เมื่อเห็นว่ารัฐไทยมีการดำเนินการกับพวกตนที่รุนแรงเกินไป ในขณะที่นายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงการยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทาง

การเมืองด้วยการพยายามดึงรัฐบาลจีนให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยเพื่อที่จะได้กลับไปอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของรัฐบาลจีน อย่างไรก็ตาม ลักษณะของนายทุนชาวจีนทั้งสองกลุ่มดังกล่าวนั้นอาจจะมิได้แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้เนื่องจากอาจจะมีนายทุนชาวจีนบางส่วนที่อยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลานานหรือเป็นผู้นำชุมชนคนจีน ทำให้เมื่อเห็นว่ารัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่รุนแรงเกินไปก็ทราบถึงวิธีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวภายใต้ขอบเขตของกฎหมายไทยโดยการขอผ่อนผันต่อรัฐไทยโดยตรง

ในขณะเดียวกัน จากการที่นายทุนชาวจีนเหล่านี้ยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐบาลจีนทำให้เมื่อการเรียกร้องภายใต้ขอบเขตของรัฐไทยไม่ประสบความสำเร็จ จึงอาจจะเรียกร้องไปยังรัฐบาลจีน เพื่อให้รัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทยด้วยก็เป็นได้ แต่การที่กล่าวถึงปฏิกิริยาของคนจีนแบ่งแยกออกจากกันเป็นสองแนวทางนี้ ก็เนื่องมาจากว่าน่าจะมีนายทุนชาวจีนที่มีปฏิกิริยาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเท่านั้น ที่ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า นายทุนชาวจีนในเมืองไทยเองก็มีลักษณะความผูกพันและความสำนึกในความเป็นตัวตนของตนเองที่แตกต่างกัน โดยนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งมีความผูกพันและความสำนึกในความเป็นตัวตนของตนเองที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐไทย จึงทำให้นายทุนชาวจีนส่วนนี้มีการเคลื่อนไหวอยู่ภายในของเขตของรัฐไทย แต่นายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งมีความผูกพันและสำนึกในความเป็นตัวตนของตนเองอยู่ภายใต้รัฐบาลจีน จึงทำให้นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้มีความพยายามที่จะดึงรัฐบาลจีนให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทย

การแบ่งแยกลักษณะการเคลื่อนไหวของคนจีนออกเป็นสองแนวทางนั้นก็เพื่อที่จะช่วยเน้นย้ำให้เห็นว่า การที่นายทุนชาวจีนมีลักษณะที่แตกต่างกันในสองแนวทางดังกล่าวนี้ก็น่าจะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่แตกต่างกันและช่วยสะท้อนให้เห็นว่าจากการที่มีนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งที่ยังคงมีความผูกพันและจงรักภักดีต่อเมืองจีนที่มีการดึงรัฐบาลจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของรัฐไทย จึงทำให้รัฐไทยมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในทางการเมืองที่มีความเข้มงวดและจริงจัง เพื่อที่จะขจัดลักษณะของคนจีนดังกล่าวออกไปจากสังคมไทย เนื่องจากลักษณะดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกภายในสังคมไทยทั้งในระหว่างนายทุนชาวจีนด้วยกันเองและในระหว่างชาวจีนกับชาวไทย ด้วยการที่นายทุนชาวจีนมีการตระหนักสำนึกที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหากับรัฐไทยทั้งในทางการเมืองการปกครองที่จะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียพลเมืองและปัญหาในทางเศรษฐกิจที่จะทำให้รัฐไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่ในการควบคุมของนายทุนชาวจีนอีกด้วย รัฐไทยจึงไม่ต้องการที่จะให้ลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองดำรงอยู่ในสังคมไทย

สำหรับผลที่เกิดกับนายทุนชาวจีนในลักษณะที่สองก็คือ การที่นายทุนชาวจีนมีการแสดงลักษณะของตนเองหรือความเป็นตัวตนของตนเองออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้

น่าจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ความเป็นมา วิถีชีวิต และผลประโยชน์ของนายทุนชาวจีนแต่ละคน โดยอาจจะแบ่งได้เป็นสองลักษณะ ก็คือ นายทุนชาวจีนที่มีการปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นชาวไทยหรืออย่างน้อยที่สุดมีการปรับตัวไปตามแนวทางของการแสดงออกถึงการเป็นชาวไทยตามที่รัฐไทยกำหนด กับนายทุนชาวจีนที่ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองเอาไว้

สำหรับนายทุนชาวจีนที่มีการแสดงตัวตนของตนเองในลักษณะแรกนั้นก็คือ กลุ่มนายทุนชาวจีนที่เลือกที่จะมีการแสดงออกถึงความเป็นชาวไทยของตนเอง ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการที่นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้เป็นชาวจีนที่เกิดและเติบโตในเมืองไทยหรืออยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลานานทำให้มีการดำเนินชีวิตและอาจจะมีผลประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองไทย การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงใดๆ ในเมืองจีนจึงอาจจะไม่ส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ โดยในช่วงเวลาก่อนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่รัฐไทยยังมิได้อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย นายทุนชาวจีนกลุ่มนี้ก็จะพยายามแสดงออกถึงลักษณะของการเป็นชาวไทยด้วยการให้ความร่วมมือกับรัฐไทยในด้านต่างๆ และปฏิบัติตามแนวทางและนโยบายของรัฐไทยเป็นอย่างดี รวมไปถึงการเข้าร่วมองค์กรที่ถือว่าเป็นองค์กรของชาวไทย เพื่อที่จะแสดงให้รัฐไทยเห็นถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางที่รัฐไทยต้องการ

ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่อนุญาตให้ชาวจีนแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ก็จะมีการดำเนินการเพื่อขอแปลงสัญชาติเป็นไทย เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า พวกเขาต้องการเป็นชาวไทยอย่างแท้จริงโดยการที่พร้อมที่จะละทิ้งลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง ซึ่งก็คือ สัญชาติจีนที่เป็นเครื่องผูกพันพวกเขากับรัฐบาลจีน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะเป็นชาวไทยที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งนอกจากจะทำให้พวกเขาสามารถที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างราบรื่นโดยไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยแล้ว ยังอาจจะทำให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้ได้รับผลประโยชน์จากรัฐไทยในฐานะที่เป็นชาวไทยอีกด้วย

นายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งที่อาจจะถือได้ว่าอยู่ในกลุ่มนี้ถึงแม้จะมิได้มีการเปลี่ยนแปลงตนเองโดยการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย แต่นายทุนชาวจีนในส่วนนี้ก็จะมีการปรับเปลี่ยนตนเองโดยการแสดงถึงลักษณะของการเป็นชาวไทยของตนตามแนวทางที่รัฐไทยได้เปิดช่องทางไว้ให้ ซึ่งก็คือ การแสดงลักษณะของ “ชาวจีนใจไทย” ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือรัฐไทยอันเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อเมืองไทยในลักษณะหนึ่ง ซึ่งก็จะทำให้นายทุนชาวจีนที่แสดงตนในลักษณะนี้สามารถดำเนินชีวิตในเมืองไทยต่อไปได้อย่างราบรื่นเช่นเดียวกัน ซึ่งในบางครั้งนายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้บางส่วนแม้จะแสดงตนว่ามีลักษณะของชาวจีนใจไทย แต่ก็ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีน เนื่องจากที่การเป็นชาวจีนรุ่นแรกหรือเป็นผู้นำชุมชนหรือองค์กรของชาวจีนที่ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐบาลจีนอยู่โดย

ตลอด หรือเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาแบบจีน แต่นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้มักจะไม่แสดงการให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีนอย่างเปิดเผย ทำให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้มักจะไม่ได้รับผลกระทบหรือการลงโทษจากรัฐไทย และในบางครั้งยังได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากความร่วมมือกับรัฐ และได้รับการยกย่องจากรัฐไทยอีกด้วย

จากผลที่เกิดขึ้นกับนายทุนชาวจีนจากการดำเนินการของรัฐไทยที่ทำให้มีนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งพยายามแสดงให้รัฐไทยเห็นถึงลักษณะของชาวไทยของตน ก็อาจจะช่วยสะท้อนให้เห็นว่า การปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในสังคมไทยของรัฐในช่วงเวลานี้ ประสบผลสำเร็จพอสมควรจากการที่สามารถดูดกลืนนายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งให้เข้ากับ “ความเป็นไทย” ได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐไทยจะดำเนินการกับนายทุนชาวจีนอย่างเข้มงวดและจริงจังเพื่อที่จะให้นายทุนชาวจีนดำเนินการตามแนวทางที่รัฐกำหนดแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีนายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองอันเป็นลักษณะที่รัฐไทยไม่ต้องการให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยเอาไว้

ทั้งนี้ก็คงจะเนื่องมาจากการที่นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้มักจะเป็นคนจีนรุ่นแรกที่เดินทางมาจากเมืองจีนทำให้ยังคงมีความผูกพันและตระหนักสำนึกในการเป็นชาวจีนในทางการเมือง ประกอบกับการที่นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้อาจจะได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองในเมืองจีน จึงทำให้ทราบความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองจีนอยู่โดยตลอด และเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกขององค์กรที่ต้องให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีน นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้จึงยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมืองและพร้อมที่จะแสดงออกถึงลักษณะดังกล่าวออกมาอย่างเปิดเผยหากรัฐบาลจีนต้องการความช่วยเหลือ แม้จะตระหนักว่าการแสดงออกถึงลักษณะดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่รัฐไทยไม่ต้องการให้เกิดขึ้นก็ตาม จึงทำให้นายทุนชาวจีนในกลุ่มนี้มักจะได้รับการลงโทษจากรัฐไทยอย่างเด็ดขาดและจริงจัง

จากการศึกษาถึงทั้งการดำเนินการของรัฐไทยและการปรับตัวของนายทุนชาวจีน ได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าในภาพรวมของนโยบายและการดำเนินการของรัฐไทยในช่วงเวลานี้นั้นอาจจะทำให้เห็นว่ารัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังเป็นอย่างมาก แต่จากการศึกษาทำให้เห็นว่ารัฐไทยจะมีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่แตกต่างกันอันสัมพันธ์กับทัศนะและนโยบายของรัฐไทยที่มีต่อนายทุนชาวจีนในแต่ละด้าน กล่าวคือ รัฐไทยจะมีความเข้มงวดและจริงจังกับชาวจีนในทางการเมือง แต่จะมีการผ่อนผันให้กับชาวจีนในทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น การศึกษาเรื่องการปรับตัวของ “นายทุนชาวจีน” ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจชาตินิยมไทย” (พ.ศ.2475-2487) ทำให้เห็นว่าจากปัจจัยภายในของรัฐไทยที่ต้องการปลุกกระแส “ชาตินิยมไทย” ในความหมายใหม่ที่ใช้สัญชาติไทยเป็นตัวกำหนดการเป็นชาวไทยและการดำเนิน

นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ประกอบกับปัจจัยภายนอกก็คือ สถานการณ์ความไม่มั่นคงของรัฐบาลจีน รวมไปถึงนายทุนชาวจีนในเมืองไทยเองที่รัฐไทยเห็นว่าเป็นปัญหาที่ยังมิได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จึงทำให้รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้น แต่การดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยในช่วงเวลานี้มิได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการที่จะขจัดนายทุนชาวจีนหรือลักษณะของชาวจีนออกจากเมืองไทยทั้งหมด แต่รัฐไทยจะมีการดำเนินการที่แตกต่างกันออกเป็น 2 แนวทางอันสัมพันธ์กับทัศนะและนโยบายของรัฐไทยและลักษณะการแสดงออกที่แตกต่างกันของนายทุนชาวจีนเองด้วย และการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยก็ได้ส่งผลต่อการปรับตัวของนายทุนชาวจีนทั้งในลักษณะของปฏิกิริยาตอบสนองของนายทุนชาวจีนที่มีสองแนวทางอันได้แก่ การขอผ่อนผันและการแสดงความไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐไทย และลักษณะการแสดงตัวตนของนายทุนชาวจีน ซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นสองลักษณะใหญ่ๆ ก็คือ นายทุนชาวจีนที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเป็นชาวไทย และนายทุนชาวจีนที่ยังคงรักษาลักษณะของชาวจีนในทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม จากการที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีนโยบายและการดำเนินการในทางปฏิบัติที่มีความเข้มงวดและจริงจังมากยิ่งขึ้นต่อนายทุนชาวจีน ได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนส่วนหนึ่งรู้สึกว่าตนเองได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐและเกิดความรู้สึกไม่พอใจรัฐไทยและชาวไทยที่ทำให้การดำเนินชีวิตของพวกเขาต้องประสบความยากลำบากมากยิ่งขึ้น แต่ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษานี้นายทุนชาวจีนยังไม่สามารถที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบโต้หรือแสดงความไม่พอใจของตนออกมาในลักษณะที่รุนแรงได้ ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสถานการณ์ภายในที่รัฐบาลไทยค่อนข้างจะมีอำนาจและความเข้มงวดกวดขันและสถานการณ์ภายนอกที่รัฐบาลจีนยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะต่อรองกับรัฐบาลไทย

แต่เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปภายหลังที่จีนเป็นฝ่ายชนะสงครามภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2488 นั้น ได้ส่งผลให้จีนเป็น 1 ใน 5 มหาอำนาจของโลกในเวลานั้น* จึงทำให้นายทุนชาวจีนในเมืองไทยเกิดความตื่นตัวและความภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของชาติจีน จึงทำให้นายทุนชาวจีนที่รู้สึกว่าตนเองได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงการตอบโต้การดำเนินการของรัฐไทยและประกาศความยิ่งใหญ่ของชาติจีนด้วยการทำร้ายคนไทยที่อยู่ในบริเวณเป็นชุมชนคนจีน เช่น เยาวราช, ราชวงศ์, ทรงวาด, พาดสาย เป็นต้น อย่างรุนแรงจนลุกลามกลายเป็นเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เรียกว่า “เลียะพะ” อยู่เป็นระยะ

---

* อันประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, สหภาพโซเวียต และจีน.

เวลานาน ทำให้ทางการไทยต้องใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างจริงจัง เหตุการณ์ดังกล่าวจึงได้สงบลง[1]

จากเหตุการณ์ความวุ่นวายอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของนายทุนชาวจีนที่มีต่อชาวไทยนั้น อาจจะช่วยสะท้อนกลับไปให้เห็นว่า รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งเป็นรัฐบาลในช่วงก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์ในครั้งนี้ น่าจะมีการดำเนินนโยบายที่มีความเข้มงวดและจริงจังกับนายทุนชาวจีนที่มีลักษณะหรือการดำเนินการที่ไม่เป็นที่ต้องการของรัฐ ทำให้นายทุนชาวจีนที่ได้รับผลกระทบเกิดความรู้สึกไม่พอใจต่อการดำเนินการของรัฐไทย จึงได้มีการแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อรัฐไทยและชาวไทยอย่างเปิดเผยและรุนแรงดังกล่าว

จากการศึกษาถึงการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนของรัฐไทยและการปรับตัวของนายทุนชาวจีนในครั้งนี้ ก็น่าจะมีส่วนช่วยในการสะท้อนให้เห็นว่า ในการดำเนินนโยบายของรัฐนั้นไม่ควรที่จะมีความเข้มงวดกวดขันกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากจนเกินไป เพราะอาจจะนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงเช่นเดียวกับกรณีของชาวจีนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ได้แสดงออกถึงความไม่พอใจต่อรัฐไทยและคนไทย อย่างไรก็ตาม จากการที่เหตุการณ์ความรุนแรงในครั้งนี้เป็นการกระทำของนายทุนชาวจีนเพียงส่วนหนึ่งก็อาจจะช่วยสะท้อนให้เห็นว่า รัฐไทยมิได้ดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในลักษณะที่เข้มงวดกวดขันแต่เพียงอย่างเดียว แต่รัฐไทยได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในลักษณะที่หลากหลายที่มีทั้งการผ่อนผันและการไม่แทรกแซง จึงทำให้นายทุนชาวจีนอีกส่วนหนึ่งที่รู้สึกว่าตนไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐไทย จึงมิได้มีปฏิกิริยาที่รุนแรงต่อรัฐและชาวไทย ดังนั้นทำให้เห็นได้ว่า การที่รัฐไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินการกับนายทุนชาวจีนในลักษณะที่แตกต่าง ได้ส่งผลให้นายทุนชาวจีนมีการปรับตัวและแสดงออกต่อรัฐและชาวไทยในลักษณะที่แตกต่างกัน ออกไปด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินนโยบายของรัฐไทยจะส่งผลกระทบต่อนายทุนชาวจีนทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองดังกล่าว แต่เนื่องจากการที่รัฐไทยยังคงต้องพึ่งพิงนายทุนชาวจีนในการดำเนินเศรษฐกิจในด้านต่างๆ อยู่ จึงทำให้นายทุนชาวจีนยังคงเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของไทยเช่นเดิม

---

[1] "อั่งยี่กวนเมือง "เลียะพะ" หลังสงครามมาดจีนมหาอำนาจ" (2530).ใน คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2., กรุงเทพฯ: สหมิตรการพิมพ์, หน้า 320 – 323.

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

การต่างประเทศ, กระทรวง. (ไม่ปรากฏวันที่.). เลขที่แฟ้ม พพ.2/2:8 ความตกลงทางการค้าและเรื่องเกี่ยวกับการเงินกับญี่ปุ่น, “เรื่องจำนวนหนังสัตว์ที่กำหนดไว้ในร่างความเข้าใจกัน ว่าด้วยการค้ากับญี่ปุ่น (ลับ - ด่วน)”.

การต่างประเทศ, กระทรวง. เลขที่แฟ้ม 2/7.1 เศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย พ.ศ.๒๔๘๒ - ๒๔๙๒, “บันทึกเรื่องการกำหนดบริเวณให้คนไทยทำการค้าในพระนคร– ธนบุรี (ลับ).

คำสั่งกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ม.๖๑๐๑/๒๔๘๒._(2482).._“เรื่องสนับสนุนให้ข้าราชการเบี้ยบำนาญทำการค้าข้าวสารของบริษัทข้าวไทย” จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 23 กันยายน.

คำสั่งกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลับ – ด่วนที่ อ.7599/2485. (2485).“เรื่องอนุมัติจ่ายเงินกู้ในประเทศเพื่อประกอบการอุตสาหกรรมเพื่อจัดทำโรงงานฟอกหนัง” จาก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, ลงวันที่ 15 ตุลาคม.

คำสั่งอธิบดีกรมตำรวจ. (2486). เลขที่ 28/2486, ลงวันที่ 20 มกราคม.

บันทึกหลวงพิบูลสงครามถึงพระยาพหลพยุหเสนา. (2481). ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์.

แผนกเก็บ ศลร , ปึกที่ 1 แฟ้มที่ 35 / 1 (2484). เรื่องคำวิงวอนของนายกรัฐมนตรีแด่พี่น้องสตรีไทย. เมื่อ 24 มิถุนายน .

แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/76. (2486). เรื่อง เปลี่ยนชื่อ – นามสกุล, 15 พฤษภาคม.

แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/84. (2483).เรื่อง พ.จ.ท. สนอง ซุ้นพงษ์ ขอเปลี่ยนนามสกุลใหม่, 30 กรกฎาคม.

แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/98. (2486). เรื่อง ขอเปลี่ยนชื่อตัว – สกุล, 3 กุมภาพันธ์.

แผนกเอกสาร กองประวัติศาสตร์ โยธาธิการทหารเรือ เอกสาร 3.6/100. (2487). เรื่อง ข้าราชการและทหารขอเปลี่ยนชื่อ – ชื่อสกุล, 3 มกราคม.

" พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พ.ศ. 2485 ". (2485). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 59 ตอนที่ 38 ลงวันที่ 9 มิถุนายน, หน้า 1221.

" พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ พ.ศ. 2484 ". (2484). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 58 ตอนที่ 64_ลงวันที่ 30 กันยายน , หน้า 1220.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 50/2475. (2475). เรื่อง จีนในเมืองไทย วันที่ 27 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 77/2475. (2475). เรื่อง พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง แก้ไขเพิ่มเติม วันที่ 30 ธันวาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 99/2475 (2475). เรื่อง พวกจีนจะยื่นคำร้องทุกข์ต่อสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาในท้องที่จังหวัดพระนครและธนบุรี วันที่ 8 มีนาคม .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 13/2476. (2476). เรื่อง ข้าหลวงพาณิชย์จีนขออนุญาตออกหนังสือเดินทางให้แก่คนจีนที่จะกลับประเทศจีน, วันที่ 8 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2476. (2476). เรื่อง โรงรับจำนำ วันที่ 11 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 15/2476. (2476)., เรื่อง นายชีกิมฮะ จะไปประเทศญี่ปุ่น วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 16/2476. (2476). เรื่อง หน้าที่ราชการของสภาเศรษฐกิจ วันที่ 16 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 17/2476. (2476). เรื่อง จีนร้องขอให้โรงเรียนปฏิบัติไปตามเดิม วันที่ 28 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 19/2476. (2476). เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 14 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1 / 2477. (2477).เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาปัญหานายทุนชาวจีน วันที่ 3 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2477. (2477). เรื่อง นายทุนชาวจีนขอแปลงชาติเป็นไทย, วันที่ 3 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2477. (2477). เรื่อง นายปุ้ยจู้ต้วน ขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 3 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 7/2477. (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477)., เรื่องกระทรวงธรรมการขอให้กวดขันโรงเรียนจีนบางแห่งที่เรี่ยไรพ่อค้า วันที่ 10 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2477 (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477)., เรื่องตั้งกรรมการพิจารณาเรื่องกระทรวงธรรมการขอให้กวดขันโรงเรียนจีนบางแห่งที่เรี่ยไรพ่อค้า วันที่ 12 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 18/2477 (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477). (2477). เรื่อง นายกิมล้ย เคียงศิริ กับนายกิมฮ้ย เคียงศิริ ขอแปลงชาติ วันที่ 5 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 42/2477. (2477). เรื่อง หอการค้าไทยขออนุญาตมีงานออกร้าน วันที่ 17 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 45/2477. (2477). (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477), เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 14 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 46/2477. (2477). เรื่อง กระทรวงธรรมการขอออกคำแถลงการณ์เรื่องปิดโรงเรียนจีน วันที่ 16 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 54/2477. (2477). เรื่อง นายบาจี้ แซ่โก ขอแปลงชาติ วันที่ 14 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 55/2477. (2477). (สมัยรัฐบาลวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2477), เรื่อง นายอังไชเจือ สังกัดชาติโปรตุเกส ขอแปลงชาติเป็นไทย วันที่ 4 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 66/2477. (2477). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติจำกัดแร่ดีบุกแก้ไขเพิ่มเติม, วันที่ 7 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 71/2477. (2477)., เรื่อง นายกิมล้ย และนายกิมฮ้ย เคียงศิริ ขอแปลงชาติ วันที่ 5 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2478. (2478)., เรื่อง ระเบียบการจ้างเหมา วันที่ 8 เมษายน .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 9/2478. (2478). เรื่อง บำเหน็จความชอบในการปราบกบฏของนายบูฮุย แซ่ฉั่ว วันที่ 29 เมษายน .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2478. (2478). เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีนในประเทศสยาม, วันที่ 15 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 16/2478. (2478). เรื่อง สมาคมนักเรียนต่างด้าวเปิดประชุมเกี่ยวกับการขึ้นภาษีข้าวสยาม วันที่ 24 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 21/2478 (2478). เรื่องข้อหารือจากข้าหลวงประจำจังหวัด เรื่องปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ 5 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 29/2478. (2478). เรื่อง จีนปิดสินค้าข้าวสยาม วันที่ 24 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 34/2478. (2476). เรื่อง ขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม, วันที่ 5 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 39/2478. (2478). เรื่อง สมาคมพาณิชย์จีนยุยงให้คนจีนบอยคอตสินค้าสยาม วันที่ 19 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 41/2478. (2478). เรื่องการเจริญทางพระราชไมตรี. วันที่ 24 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่41/2478. (2478)., เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับจีน วันที่ 24 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42/2478. (2478). เรื่อง การขออนุญาตให้ชนชาติญี่ปุ่นเป็นครูสอนวิชาการประมงในเขตต์จับสัตว์น้ำสยาม, วันที่ 26 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 47/2478. (2478). เรื่อง นายวิลาศ โอสถานนท์ รายงานการไปประเทศจีน. วันที่ 7 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 58/2478. (2478)., เรื่อง รัฐบาลจีนจะส่งข้าราชการเข้ามาเยี่ยมแสดงสันถวะไมตรี วันที่ 30 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 61/2478. (2478). เรื่อง ขอโอนสัมปทานเช่าทำป่าไม้และขอออกและโอนประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก วันที่ 6 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 66/2478. (2478). เรื่อง ตั้งโรงเรียนการประมง วันที่ 18 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 70/2478. (2478). เรื่อง กระทรวงการคลังเสนอผลการประมูลอากรรังนก วันที่ 30 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 74/2478. (2478)., เรื่อง ประมูลอากรรังนก วันที่ 9 ตุลาคม..

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 75/2478 (2478). เรื่องระเบียบการชักธงชาติสยาม. วันที่ 11 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 79/2478 (2478). เรื่องการปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ 15 พฤศจิกายน .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 92/2478 (2478). เรื่อง รายงานอัครราชทูตณกรุงโตกิโอรายงานเกี่ยวกับนโยบายของประเทศญี่ปุ่นในประเทศจีนภาคเหนือ. วันที่ 29 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 95/2478. (2478). เรื่อง กฎกระทรวงธรรมการออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2478, วันที่ 13 ธันวาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 99/2478 (2478). เรื่อง อัครราชทูตสยามณกรุงโตกิโอ รายงานเกี่ยวกับนโยบายของญี่ปุ่นในประเทศจีน. วันที่ 25 ธันวาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 105/2478, (2478). เรื่องโรงเรียนการประมง วันที่ 10 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 122/2478 (2478). เรื่องพระราชบัญญัติธง พุทธศักราช 2478. วันที่ 19 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 127/2478. (2478). เรื่อง ตั้งซ่อมกรรมการต่างๆ และยุบกรรมการบางคณะ วันที่ 2 มีนาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 2/2479. (2478). เรื่อง ขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกวุลแฟรม และทองคำ, วันที่ 8 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2479. (2479)., เรื่อง รัฐบาลจีนจะส่งข้าราชการ 15 นายเข้ามากรุงเทพฯ, วันที่ 27 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2479. (2479). เรื่อง ขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม นายเง่า ทายซายกับพวกรวม 23 นายกับข้อสังเกตของอนุกรรมการ, วันที่ 3 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 12/2479. (2479)., เรื่อง เงินค่าใช้จ่ายในการรับรองคณะข้าหลวงเศรษฐกิจจีน, วันที่ 22 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 26/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขอออกและโอนประทานบัตรทำเหมืองแร่ วันที่ 5 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 43/2479. (2479)., เรื่องนายหลีทองเจียง หรือลีทองเชียง สังกัดชาติอังกฤษ ขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 23 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 51/2479. (2479). เรื่อง พระราชบัญญัติการจดทะเบียนและการออกใบอนุญาติเรืองจับสัตว์น้ำ พ.ศ.2477, วันที่ 14 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 55/2479. (2479). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม (ฉะบับที่ 2) พ.ศ.2479, วันที่ 23 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 57/2479. (2478). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการเสนอที่ๆ จะจัดการโรงงานทำน้ำตาล,วันที่ 8 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 59/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงมหาดไทยขอพระราชทานเหรียญราชนิยมให้แก่นายกิมเฮง แซ่คู วันที่ 4 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขอออกและโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม รวม 27 นาย, วันที่ 18 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 63/2479. (2479).เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขอออกและขอโอนประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกและวุลแฟรม รวม ๒๗ ราย วันที่ 25 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 64/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเกษตราธิการขออนุมัติขยายวงเงินก่อสร้างโรงหีบฝ้ายสาขา วันที่ 2 ธันวาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 71/2479. (2479). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติจ่ายเงินช่วยเหลือหอการค้าไทย, วันที่ 19 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 79/2479. (2478). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขอดำเนินงานอุตสาหกรรมสาวไหม และทำน้ำตาลเป็นแบบบริษัท วันที่ 8 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 5/2480. (2480).เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 19 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 6/2480 (พิเศษ). (2480). เรื่อง บริษัทไซมิสทินไมนส์ขอให้รัฐบาลร่วมมือในการบังเกิดดีบุก, วันที่ 20 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2480 .(ตอนที่ 2). (2480).เรื่อง นายซั่วเจ็ง กิติบุตร์ สังกัดชาติอังกฤษขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 25 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 9/2480. (2480)., เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 5 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 10/2480 (สมัยที่ 2). (2480). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติหลักการในโครงการบางอย่าง, วันที่ 21 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 11/2480 (ตอน 2). (2480). เรื่อง กระทรวงเศรษฐการขออนุมัติหลักการในโครงการณ์บางอย่าง สำหรับ พ.ศ.2481, วันที่ 24 มกราคม .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 15/80 (ตอน 2) (2480). เรื่องส่งเสรริมให้ราษฎรนิยมทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์. วันที่ 13 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 17/2480. (2480)., เรื่อง คนจีนขอแปลงชาติเป็นคนไทยและกรรมการพิจารณาปัญหาคนจีน วันที่ 7 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 22/2480 (ตอน 2). (2480). เรื่องชำระเงินกู้ปี 1905 และ 1907. วันที่ 17 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 29/2480. (2480)., เรื่อง คนจีนที่มีบรรดาศักดิ์ขอแปลงชาติเป็นคนไทย วันที่ 21 มีนาคม.

รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 1/2481. (2481). เรื่อง นโยบายของคณะรัฐบาล วันที่ 24 ธันวาคม .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. (2481).ครั้งที่ 4/2481, เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเรือสยาม พุทธศักราช 2481 วันที่ 11 มกราคม.

รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2481 (ตอนที่ 2. (2481). เรื่อง ตั้งกรรมการพิจารณาวางเงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2481. (2481). เรื่อง รัฐบาลจีนขอตั้ง agent ชนิดไม่ใช่เป็นการทูต, วันที่ 6 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2481 (2481). เรื่องกระทรวงเศรษฐการขอทราบนโยบายเกี่ยวกับปัญหากรรมกร. วันที่ 10 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 11/2481 (ตอน 2). (2481). เรื่อง บันทึกการประชุมคณะกรรมการพิจารณาวางเงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 17 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 13/2481. (2481). เรื่อง การออกกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติว่าด้วยการจดทะเบียนและออกใบอนุญาตสำหรับเรือจับสัตว์น้ำสยาม พุทธศักราช.2477 วันที่ 15 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่13/2481. (2481). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมง ในเขตต์การประมงสยาม พุทธศักราช 2481, วันที่ 10 กุมภาพันธ์.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. (2481). ครั้งที่16/2481, เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติเรือสยาม วันที่ 3 มีนาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 29/2481. (2481). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของนายเอื้อน ณ สงขลา, วันที่ 9 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 35/2481. (2481)., เรื่อง การประมูลอากรรังนก วันที่ 14 ตุลาคม..

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 35/2481. (2481)., เรื่อง จีนและยิวจะเข้ามาประเทศสยาม วันที่ 14 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2482. (2482). เรื่อง การส่งเสริมสมรรถภาพของชาติ วันที่ 8 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 4/2482 (2482). เรื่อง การเปลี่ยนนามประเทศ. วันที่ 8 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2482. (2482). เรื่อง การส่งเสริมสมรรถภาพของชาติ, วันที่ 8 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 9/2482 (2482). เรื่อง ร่างบันทึกของรัฐบาลเรื่องคิดที่จะเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย. วันที่ 31 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่15/2482. (2482). เรื่อง การจัดตั้งบริษัทการค้าพืชผลไทย วันที่ 14 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 16/2482. (2482). เรื่อง การบรรจุข้าราชการวิสามัญในกรมศิลปากร. วันที่ 16 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 27/2482. (2482). , เรื่อง เงื่อนไขในการแปลงชาติ วันที่ 12 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 31/2482. (2482). เรื่อง สมาคมและโรงเรียนคนต่างด้าวที่ไม่มีสนธิสัญญากับประเทศไทย วันที่ 24 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33/2482. (2482). เรื่อง ธนาคารโอเวอร์ซีกับธนาคารกวางตุ้ง วันศุกร์ที่ 28 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 35/2482 (2482). เรื่องท่านฮิตเลอร์เชิญนายพันโทประยูร ภมรมนตรีไปร่วมในงาน Congrès de la paix วันที่ 7 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 45/2482. (2482). เรื่อง รัฐบาลจีนทาบทามการส่งคณะข้าหลวงมายังประเทศไทย, วันที่ 28 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 62/2482. (2482). เรื่องปัญหาชาวจีน, วันที่ 1 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 64/2482. (2482). เรื่อง การส่งเสริมเครื่องอุปโภคบริโภคที่กำเนิดหรือประดิษฐ์ขึ้นในประเทศไทย วันที่ 15 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 68/2482. (2482). เรื่องการซื้อหุ้นของบริษัทประมวลไทยพาณิชย์ กัมมาลจ จำกัด, วันที่ 29 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 69/2482. (2482). เรื่อง การตั้งบริษัทไทยในจังหวัดต่างๆ , วันที่ 6 ธันวาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 75/2482. (2482). เรื่อง การตั้งบริษัทไทยในจังหวัดต่างๆ , วันที่ 17 มกราคม.

รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 76/2482. (2482). เรื่อง การจับปลาทะเล วันที่ 24 มกราคม

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 77/2482. (2482). เรื่อง บริษัทไทยนิยมพาณิชย์จำกัด ขอให้องค์การณ์ของรัฐบาลช่วยเหลือบริษัท วันที่ 31 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 85/2482. (2482)., เรื่อง กรรมการยกร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการถือที่ดินของชนต่างด้าว และพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติว่าด้วยฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาธอลิกกับพิจารณายกร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการถือที่ดินทั่วๆ ไป ขอทราบนโยบายที่ดิน วันที่ 8 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 85/2482. (2482). เรื่อง การจำหน่ายหุ้นบริษัทข้าวไทย จำกัด วันที่ 27 มีนาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 85/2482. (2482)., เรื่อง พระราชบัญญัติทะเบียนคนต่างด้าว (ฉะบับที่...) พุทธศักราช 2482 วันที่ 27 มีนาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 85/2482. (2482). เรื่อง เลิกถอนสัญชาติของนายซัน เซา หรือฉ่อน วันที่ 27 มีนาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 5/2483. (2483). เรื่อง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง. วันที่ 4 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 10/2483. (2483)., เรื่อง นายล้วน ว่องวานิช ขอพระมหากรุณางดการเนรเทศ. วันที่ 5 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่15/2483. (2483). เรื่อง ร่างกฎกระทรวงเศรษฐการออกตามความในพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ (ฉะบับที่ ๒), วันที่ 3 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่16/2483. (2483). เรื่อง การจัดตั้งบริษัทจังหวัด วันที่ 10 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่17/2483. (2483). เรื่อง การผ่อนผันให้บริษัทเดินเรือไทยใช้คนประจำเรือชาวต่างประเทส, วันที่ 17 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 15/2484. (2484). เรื่อง ให้พิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล และการใช้อิทธิพลในหน้าที่ราชการ วันที่ 19 มีนาคม .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 21/2484. (2484). เรื่อง ส่งผู้มีพื้นความรู้วิชาชีพไปศึกษาต่อในต่างประเทศ, วันที่ 16 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 23/2484. (2484). เรื่อง อาชีพของไทยในประเทศไทย วันที่ 30 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่24/2484. (2484). เรื่อง พระราชบัญญัติควบคุมคนต่างด้าว วันที่ 7 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 24/2484. (2484). เรื่อง หลักเกณฑ์ที่กรมรถไฟวางโครงการช่วยเหลือกิจการค้าของบริษัทในอุปการะของรัฐบาล วันที่ 7 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีพิเศษ, ครั้งที่ 25/2484. (2484). เรื่อง พระราชบัญญัติอาชีพสงวน พุทธศักราช 2484 วันที่ 9 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 26/2484. (2484). เรื่อง กำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว วันที่ 14 พฤษภาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 30/2484. (2484). เรื่อง การค้ากำไรเกินควร วันที่ 4 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 30/2484. (2484). เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกำจัดสิทธิคนไทยผู้กระทำการอันเป็นภัยแก่ชาติ พุทธศักราช 2484 วันที่ 4 มิถุนาย.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 48/2484. (2484). เรื่อง พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ วันที่ 27 สิงหาคม .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 53/2484. (2484). พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์หวงห้ามคนต่างด้าว วันที่ 17 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่123/2484. (2484). เรื่อง บริษัทค้าพืชผลไทย วันที่ 19 มีนาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 21/2485. (2485). เรื่อง ตั้งกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เพิ่มเติม วันที่ 8 เมษายน .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 22/2485. (2485). เรื่อง ร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพบางประเภทไว้สำหรับเป็นอาชีพและวิชาชีพเฉพาะคนไทย พุทธศักราช 2485 วันที่ 15 เมษายน

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 25/2485. (2485). เรื่อง กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงพาณิชย์ วันที่ 29 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 34/2485. (2485)., เรื่อง ปัญหาเรือลำเลียงขนส่งในแม่น้ำและเกาะสีชัง, วันที่ 8 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 37/2485. (2485). เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับการพานิช วันที่ 29 กรกฎาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 41/2485, (2485). เรื่อง นโยบายการให้สิทธิตรวดหาและทำเหมืองแร่ วันที่ 26 สิงหาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 50/2485. (2485). เรื่อง การตั้งร้านค้าของคนไทยและการปันส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค วันที่ 14 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 55/2485. (2485). เรื่อง กะซวงเกสตราธิการขออนุมัติยืมเงินซื้อพันธุทปสุสัตว วันที่ 18 พฤศจิกายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ -/2486. (2486)., เรื่อง ตั้งกัมการตามพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่า วันที่ 29 กันยายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ _/2486. (2486). เรื่อง พระราชกำหนดควบคุมการฟอกหนัง พุทธสักราช 24.., วันที่ 21 เมษายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ -/2486. (2486). เรื่อง นโยบายเกี่ยวกับชาวจีน วันที่ 9 มิถุนายน.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ _/2486. (2486). เรื่อง อพยพคนต่างด้าว วันที่ 22 กันยายน .

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 4/2487. (2487). เรื่อง ที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว วันที่ 25 มกราคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2487. (2487). เรื่อง การอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองแร่ให้แก่คนต่างด้าว วันที่18 ตุลาคม.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2487. (2487). เรื่อง ยกเลิกการสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับคนไทย, วันที่ 18 ตุลาคม.

สำเนา (ลับ) ไปรษณีย์อากาศที่ ต.๑๑๘๘/๒๔๘๔. (2484). “เรื่องเอกอัครราชทูตจีนส่งคำร้องไปยังรัฐบาลไทย” จากอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 14 มิถุนายน.

หจช, หนังสือกราบบังคมทูล ร.5 มร.5 นก/12 เลขที่ 117 เรื่อง หลวงบำรุงราชกร หลวงเจริญราชธน กราบบังคมทูล เรื่องทำอากรรังนกและอากรฝิ่นฝ่ายเหนือ, ไม่ปรากฏวันที่.

หจช. เอกสาร ศธ. 0701.29/5 ความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรม.

หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/1. (2481)., สุนทรพจน์ เรื่อง “การพาณิชย์” ของ พ.อ.พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการแสดงทางวิทยุกระจายเสียง, ลงวันที่ 7 มีนาคม.

หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/1. (2482). เรื่อง นายกฯ พูดกับชาวจีน, ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/3 ปึก 1 “แก้ตัวให้หลวงวิจิตร?” , ไม่ปรากฏวันที่.

หจช. เอกสารส.บ.9.2.3/3 ปึก 1. (2481). ผดุงชาติ, ฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม.

หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/3 ปึก 1, “เรื่องไม่ดูละคร”, หลักเมือง, ฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2481.

หจช. เอกสาร ส.บ.9.2.3/3 ปึก 3. (2481). ใบปลิวทิ้งตอนเช้ามืด, ลงวันที่ 8 สิงหาคม .

หจช. เอกสาร สบ.9.2.3/5. (2481). ใบปลิวทิ้งตอนเช้ามืด, วันที่ 8 สิงหาคม.

หจช. เอกสาร สร.0201.8/20 (2475 – 2479). พระยาสุริยานุวัตร.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/3 (2475). รายงานการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านราษฎร. ลงวันที่ 25 กรกฎาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/15 (2475). คำแถลงนโยบายของรัฐบาลครั้งพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี. วันที่ 20 ธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.10/15 (2481). คำแถลงนโยบายของรัฐบาลในสภา. ลงวันที่ 26 ธันวาคม.

หจช เอกสาร (2) สร.0201.10/50. (2482). คำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของนายกรัฐมนตรี เนื่องในท้ายศก, ลงวันที่ 31 มีนาคม.

หจช เอกสาร (2) สร.0201.10/50. (2483). คำกล่าวทางวิทยุกระจายเสียงของนายกรัฐมนตรี เนื่องในวันชาติ, ลงวันที่ 24 มิถุนายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.18/1. (2484). บทสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ กับนายคง รักไทย แสดงทาง วิทยุฯ, วันที่ 18 ตุลาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.18.1/1. (2484). บทสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ และนายคง รักไทย ทางสถานีวิทยุฯ, วันที่ 10 ตุลาคม.

หจช เอกสาร (2) สร.0201.18.1/1. (2484). บทสนทนารายการวิทยุนายมั่น - นายคง, ลงวันที่ 14 ตุลาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.18.1/1. (2484). รายการสนทนานายมั่น – นายคง, วันที่ 13 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.22/3 (2477). เรื่องโครงการเศรษฐกิจสมัยพระยามโนปกรณ์เป็นนายกรัฐมนตรี .18 มีนาคม พ.ศ.2475 – 6 ตุลาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.02101.22.2/20. (2484). เรื่องรายงานการประชุมกรรมการพิจารณางานอุตสาหกรรมของรัฐบาล, ลงวันที่ 1 กรกฎาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.22.2.15/3. (2486). หนังสือ อธิบดีกรมตำหรวจถึงผู้รักสาการแทนนายกรัถมนตรี, ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์.

หจช. เอกสาร (2) สร.02101.22.3/1. (2485). เรื่อง บันทึกการประชุมกรรมการสร้างอุตสาหกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 12 , ลงวันที่ 6 พฤษภาคม .

หจช. เอกสาร (2) สร.02101.22.5/1 โครงการอุตสาหกรรมแห่งชาติ, ไม่ปรากฏวันที่.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.23/19 (2478). เรื่องโครงการณ์ของบริษัทสุวรรณ. วันที่ 27 กรกฎาคม.

หจช. เอกสาร สร.0201.23/36. (2485). บันทึกเรื่อง เรือลำเลียง, ลงวันที่ 6 กรกดาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.24.5/7 (2486). บันทึกการประชุม เรื่องการปรับปรุงการศึกสาผู้ใหย่. วันจันทที่ 17 พรึสภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.02.01.33/5 เรื่อง เนรเทศอองไทยี, ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2482.

หจช. เอกสาร (2) ส.ร. 0201.35/7 สุนทรพจน์และคำปราศรัยของบุคคลสำคัญเนื่องด้วยการขอปรับปรุงเส้นเขตแดนระหว่างไทย – อินโดจีน – ฝรั่งเศส.

หจช. เอกสาร (3) สร.0201.45/8 (2478). เรื่องโครงการพาณิชย์การสงเคราะห์. 21 พฤศจิกายน – 11 กุมภาพันธ์.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/3. (2482). บันทึกการตั้งบริษัทเดินเรือ, กันยายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/4 เรื่องหุ้นบริษัทค้าพืชผลไทย จำกัด , ไม่ปรากฏวันที่.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/5. (2482). หนังสือข้าราชการจังหวัดหนองคายถึงนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 12 กันยายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/5. (2483). เรื่อง การจัดตั้งบริษัทจังหวัด, ลงวันที่ 5 กรกฎาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6. (2482). เรื่องบริษัทค้าพืชผลไทย, วันที่ 14 มิถุนายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6.(2484). เรื่องให้พิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล, ลงวันที่ 21 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6. (2484). เรื่องพิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล, ลงวันที่ 9 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/6. (2484). เรื่องพิจารณาจัดการประสานงานบริษัทต่างๆ ของรัฐบาล, ลงวันที่ 3 กรกฎาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/10. (2485). รายงานการประชุมคนะกัมการพิจารณาปรับปรุงกัมการบริสัทต่างๆ ที่รัถบาลมีหุ้น, วันที่ 19 มิถุนายน .

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/17. (2487). รายชื่อกัมการบริสัทเกลือไทย, วันที่ 3 เมษายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.51/17. (2487). รายชื่อกัมการบริสัทเรือลำเลียง จำกัด (ตามหนังสือบริคนห์สนธิบริสัท), วันที่ 29 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร. 0201.51/22 เรื่องให้พิจารณาเลิกบริษัทต่างๆ ที่อยู่ในความควบคุม, ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2488.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.52/15. รายนามผู้เริ่มก่อการ Siamese Chamber of Commerce และนามบริษัทห้างร้านซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในขณะนี้, ไม่ปรากฏวันที่.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.52/15. (2476). หนังสือพระยาภิรมย์ภักดี ประธานผู้เริ่มก่อการหอการค้าไทย ถึงนายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ลงวันที่ 17 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร0201.57.1/2. (2482). เรื่องกระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 15 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.57.1/3. (2486). เรื่องการรวบรวมโรงสีข้าวมาเป็นของไทย, ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.02101.57.3/3 . (2486).รายงานจากรัฐมนตรีว่ากะซวงพานิช ถึงเลขาธิการคนะรัฐมนตรี เรื่องกัมการบริสัทข้าวไทย จำกัด, ลงวันที่ 10 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.52/2 (2475). โครงการชั่วคราว “สมาคมบำรุงสินค้าไทย”. ลงวันที่ 1 สิงหาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.57.1/2 (2492). กระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว. 21 กรกฎาคม พ.ศ.2477 – 17 กันยายน.

หจช. เอกสาร (2) ส.ร. 0201.57.1/2 (2480). เรื่องกระทรวงเศรษฐการเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ลงวันที่ 15 มกราคม.

หจช., เอกสาร (2) สร.02101.57.1/7. (ไม่ปรากฏวันที่). เรื่อง สำรวจโรงสีข้าวคนต่างด้าวทางภาคเหนือ 6 จังหวัดเพื่อรับช่วงมาจัดการ (ม.ท.)

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.60/12 (2477).บันทึกร่างประชุมโดยย่อ ร่างพระราชบัญญัติให้ร่อนและขุดหาแร่ พ.ศ.2477, ลงวันที่ 17 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.76/14 สำเนาคำสั่งท่านนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2486.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.76/15. (2486). เรื่องไห้คนต่างด้าวอพยพชั่วคราว, ลงวันที่ 24 กันยายน.

หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). คำแปลหนังสือจีนถ่ายไว้ในโปสก๊าศ, วันที่ 14 มกราคม.

หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). หนังสือผู้ทำการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถึงนายกรัฐมนตรี, ลงวันที่ 30 มกราคม.

หจช. เอกสาร(2) สร.0201.77/2. (2475). หนังสือสมุหเทศาภิบาลสำเร็จรายการมณฑล ปราจีนบุรี ขอประทานกราบเรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, ลงวันที่ 12 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2. (2477). หนังสือผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, ลงวันที่ 20 ธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2. (2477). เรื่อง เสนอข่าวแถลงการณ์ปฏิเสธข่าวลือในจังหวัดสงขลาเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติ, ลงวันที่ 26 ธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2. (2482). รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62/2482, วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร0201.77/2.11. (2482). รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33/2482 เรื่องปัญหาชาวจีน.. วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2.11. (2482). สำเนารายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 62 / 2482 วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/2.12. (2485). บันทึกเรื่อง การควบคุมชาวจีนในประเทศไทย ของนายวิจิตร วิจิตรวาทการ ลงวันที่ 20 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/6. (2477). เรื่องตอบชี้แจงในการพิจาณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีน, ลงวันที่ 25 มิถุนายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/6. (2478). เรื่องตั้งกรรมการพิจาณาปัญหาเรื่องนายทุนชาวจีนในประเทศสยาม, ลงวันที่ 21 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10 . (2481).เรื่อง รัฐบาลจีนขอตั้งเอเยนต์ชนิดไม่ใช่เป็นการทูตในประเทศไทย, วันที่ 17 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง หนังสือเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอนถึง รัฐมนตรีว่ากระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/10. (2481). เรื่อง เอกอัครราชทูตจีน ณ กรุงลอนดอน มาถาม เรื่องการจับจีนในกรุงเทพฯ., ลงวันที่ 12 ตุลาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่อง การเนรเทศผู้จัดการธนาคารจีนในกรุงเทพฯ, ลงวันที่ 10 กันยายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่องจีนมาสอบถามข้อความบางอย่าง, ลงวันที่ 5 สิงหาคม .

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). เรื่อง จีนมาสอบถามข้อความบางอย่าง, 12 สิงหาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). โทรเลขจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงประธานสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่า, วันที่ 12 สิงหาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). โทรเลขจากสมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศพม่าถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 8 สิงหาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). หนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน, วันที่ 12 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). คำแปลโทรเลขจากเจียงไคเช็ค ประธานคณะมนตรีป้องกันชาติอันสูงสุดของจีน, 29 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/11. (2482). โทรเลขจากหลวงพิบูลสงครามถึงเจียงไคเช็ค. วันที่ 2 ธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2482). หนังสืออัครราชทูต ณ กรุงปารีส ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 16 สิงหาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2483). โทรเลขจากเอกอัครราชทูตณะกรุงลอนดอน, วันที่ 25 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2483). หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ลงวันที่ 2 ธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). รายงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ลงวันที่ 5 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). รายงานของเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 9 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). เรื่องรัฐบาลจีนใคร่จะส่งผู้แทนมาประเทศไทย, วันที่ 23 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). เรื่อง เอกอัครราชทูตจีนทาบทามขอให้แต่งตั้งผู้แทนทูตระหว่างไทยกับจีน, วันที่ 5 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). หนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงนายกรัฐมนตรี, วันที่ 23 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/12. (2484). คำปราศรัยนายกรัฐมนตรีแก่คนจีนทางวิทยุกระจายเสียง, วันที่ 18 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2482). หนังสืออัครราชทูตจีน ณ กรุงปารีส ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 28 ตุลาคม .

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). บันทึกของเอกอัครราชทูตจีน ณ กรุงวอชิงตัน ถึง อัครราชทูต ณ วอชิงตัน, ลงวันที่ 14 มิถุนายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). เรื่อง รัฐบาลจีนขอร้องให้ไต่สวนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อชนชาติจีนในประเทศไทย, วันที่ 29 พฤศจิกายน .

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). หนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงอัครราชทูตไทยณะกรุงวอชิงตัน, ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.77/13. (2484). หนังสืออัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ลงวันที่ 13 มิถุนายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.82.2/1 (2476). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับสยาม ลงวันที่ 9 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) ส.ร.0201.82.2 / 1 (2476 - 2483). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับสยาม. 9 มีนาคม – 19 กันยายน.

หจช. เอกสาร (2) สร0201.82/6. (2485). คนในบังคับจีนขอแปลงชาติเป็นคนในบังคับไทย, วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2484 – 30 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). ข่าวหนังสือพิมพ์จีน, 29 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลข่าวหนังสือพิมพ์ฮั่วเฉียว เซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 28 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลหนังสือพิมพ์ไต้กวงป่อ เมืองฮ่องกง, ฉบับวันที่ 3 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลลงหนังสือพิมพ์ไต้กวงป่อ เมืองฮ่องกง, ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลหนังสือพิมพ์สิ้นป่อ เมืองเซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 30 เมษายน .

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.92/9. (2478). คำแปลหนังสือพิมพ์สิ้นป่อ เมืองเซี่ยงไฮ้, ฉบับวันที่ 4 พฤษภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.6/1. (2475). หนังสือพระยามโนปกรณ์นิติธาดากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า, ลงวันที่ 30 ธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.6/1 บาญชีรายการแสดงรายนามผู้ยื่นประมูลอากรรังนกและจำนวนเงินอากร.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.6/4. (2481). หนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 26 พฤศจิกายน .

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.94.8/3. (2478). หนังสือของคณะกรมการจังหวัดฉะเชิงเทราเรียนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, ลงวันที่ 11 เมษายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวแก่กิจการต่างประเทส, วันที่ 25 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของจังหวัดและอำเพอ, วันที่ 2 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมปรึกสาหารือการเมืองต่างประเทสพายไน จังหวัดจำปาสักดิ์, วันที่ 5 มกราคม.

หจช. (2) สร.0201.98.1/9. (2486). รายงานการประชุมจังหวัดชุมพร. วันที่ 25 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9 . (2486).รายงานการประชุมจังหวัดน่าน, วันที่ 20 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/9. (2486). หนังสือจากข้าหลวงประจำจังหวัดลพบุรี ถึง ปลัดกะซวงมหาดไทย, ลงวันที่ 29 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.02101.98.1/9 ปึก 3 . (2485).เรื่อง ข้อประชุมลับ เกี่ยวกับการต่างประเทส ประจำเดือนธันวาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของจังหวัดและอำเพอ, วันที่ 8 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของอำเพอประจำกิ่งวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร, มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของอำเพอสินธุสงครามชัย จังหวัดพิบูลสงคราม, วันที่ 8 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/11. (2486). หนังสือจากคนะกรรมการจังหวัดปราจีนบุรีถึงปลัดกะซวงมหาดไทย, ลงวันที่ 8 เมสายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/15. (2486). รายงานประชุมกรมการอำเภอและ จังหวัดน่าน วันที่ 5 พรึสจิกายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/16. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทสของอำเพอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์, วันที่ 20 มกราคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/16. (2486). รายงานประชุมกรมการอำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร วันที่ 24 มีนาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/16. (2486). รายงานการประชุมกรมการอำเพอเมืองกำแพงเพชร, วันที่ 5 พรึสภาคม.

หจช. เอกสาร (2) สร.02101.98.1/16. (2486). เรื่อง การประชุมเกี่ยวกับการต่างประเทศพายไนของจังหวัดและอำเพอ, ลงวันที่ 22 มิถุนายน.

หจช. เอกสาร (2) สร.0201.98.1/17. (2486). รายงานการประชุมเกี่ยวกับการการเมืองพายไน อำเพอเกรียงสักดิ์พิชิต จังหวัดพิบูลสงคราม, วันที่ 15 พรึสภาคม.

หจช. เอกสาร สร. 0201.103/12 เรื่องรูปท่านนายกรัฐมนตรีและทำเนียบรัฐบาล.

อุตสาหกรรม, กระทรวง. (2485). แฟ้ม อก.4.10 โรงงานฟอกหนัง, “คำสั่งกระทรวงอุตสาหกรรมที่ 1224/2485 เรื่องรายงานการตรวจตรายึดโรงงาน จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ถึงเสนาธิการกองทัพสนาม”, ลงวันที่ 29 สิงหาคม.

อุตสาหกรรม, กระทรวง. (2485). แฟ้ม อก.4.10 โรงงานฟอกหนัง, “คำสั่ง ท.สนาม กองบัญชาการทหารสูงสุดที่ 7190/2485 เรื่องโรงงานฟอกหนัง จากผู้บัญชาการทหารสูงสุด ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, ลงวันที่ 17 กันยายน.

หนังสือพิมพ์

“กระทรวงธรรมการให้โรงเรียนกวดขันการขายอาหาร”. (2481). ไทยใหม่, 23 ธันวาคม.

“ข่าวพายไนประเทส”. (2487). ตงง้วน., ฉบับวันที่ 15 กุมภาพันธ์.

“ข่าวพายไนประเทส”. (2487). ไทยฮั้วเซียมป่อ, ฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์.

“เงินไทยในเมืองไทย”, (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 31 ตุลาคม.

“จับพ่อค้าจีนนั บร้อย”. (2482). ประชาชาติ, ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม .

“จะให้นักเรียนหญิงขายอาหารข้าราชการ”. (2482). ศรีกรุง, วันที่ 11 พฤศจิกายน.

“จีนกับญี่ปุ่นเกิดยิงกันขึ้นที่ลูเกาเชียว” (2480). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม.

“จีนปักษ์ใต้เร่งส่งลูกไปพ้นเมือง เกิดมีเสียงลือประหลาดทางสงขลาหาดใหญ่”, (2477). กรุงเทพฯวารศัพท์, ฉบับวันที่ 5 มีนาคม.

“ฉ่ำไม่พอใจที่จับเลียงโยนน้ำ ถอดเสื้อก่ำแสดงกิริยาฮึดฮัด”. (2481). ประชามิตร, ฉบับวันที่ 9

“ช่วยพ่อค้าไทยซื้อสินค้า”. (2486). สรีกรุง, ฉบับวันที่ 3 มิถุนายน.

“เซียวฮุดเส็งพูดเรื่องกบฏในเมืองซีอาน”” (2480). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 21 กรกฎาคม.

“ตรวจคดีพ่อค้าจีน”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 7 พฤศจิกายน.

“ตื่นเถิดชาวไทย”(2481). ผดุงชาติ, ฉบับวันที่ 5 สิงหาคม.

“ทัพจีนญี่ปุ่นปะทะกันแล้ว” (2480). สยามนิกร. ฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม.

“ท่านนายกรัฐมนตรีปราศรัยกับชาวจีน”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน.

“ทุนกู้อุตสาหกรรมจะเลยไปถึงการค้า”. (2482). ไทยใหม่, วันที่ 19 พฤศจิกายน.

“ไทยนิยมกำไรปีที่แล้วสี่แสนเสส”. (2486). สรีกรุง, 21 มีนาคม .

“ธรรมการกำลังจะขับจีนออกไปจากกระทรวงในเร็ววันนี้”. (2481). ไทยใหม่, วันที่ 24 ธันวาคม.

“ธรรมการออกคำสั่งห้ามควบคุมการขายอาหาร”. (2481). ไทยใหม่, 5 มกราคม.

“ธรรมการมิได้กวดขันชนต่างด้าวนัก”. (2481). ไทยใหม่, วันที่ 5 มกราคม.

“นายกฯ ปราศรัย”. (2482). ประชาชาติ, ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน.

““นายกฯ ปราศรัย”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 23 พฤศจิกายน.

“แนวปติบัติส่งเสริมร้านค้าย่อย”. (2486). สรีกรุง, 17 กุมภาพันธ์.

“บริษัทไทยพุ่งสู่ความนิยม”. (2482). สรีกรุง, 5 กันยายน.

ประชาชาติ. (2482). ฉบับวันที่ 12 ธันวาคม.

ประชาชาติ. (2484).ฉบับวันที่ 3 กุมภาพันธ์.

“ประชาชนคับคั่งฟังปาฐกถารัฐมนตรี”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 19 กรกฎาคม.

“พ่อค้าจีนนับพันถูกสอบสวนอีก”. (2482). ประชาชาติ. ฉบับวันที่ 18 ตุลาคม.

“พูดกันวันว่าง” (2481). วารศัพท์, ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม.

“รัฐบาลไม่รับผิดชอบในความคิดเห็นบุคคล”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม. สิงหาคม.

“รัฐบาลเริ่มการขุดแร่เหล็ก, (2483). นิกร, ฉบับวันที่ 26 กันยายน.

ร้านค้าไทยรับจะทำการขายโดยสุจริต”. (2486). นิกร, ฉบับวันที่ 5 มีนาคม.

“เรื่องจีนยิ่งกว่ายิว” (2481). สยามรีวิว, ฉบับวันที่ 30 กรกฎาคม.

“เรื่องไทยกับจีน” (2481). ไทยใหม่. ฉบับวันที่ 22 กรกฎาคม.

“โรงสีข้าวไทยกำลังสร้างใหมีอีกแห่ง”. (2482). ไทยใหม่, 11 มิถุนายน.

เลือดสุวรรณภูมิ, “เปนภัยหรือไม่” (2481). ชาตินิยม. ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม.

“วิธีการส่งเสริมให้คนไทยทำการค้า”. (2487). สรีกรุง, ฉบับวันที่ 10 กุมภาพันธ์.

ศรีกรุง. (2480). ฉบับประจำวันที่ 3 เมษายน.

ส. กิมฮวด. (2478). “ปัญหาการทำสัญญาระหว่างจีนกับสยาม”, หลักเมือง, ฉบับวันที่ 4 มิถุนายน.

“ส่งให้สันติบาลสืบสวนคดีใบปลิวเถื่อนต่อไปอีก”, ประชามิตร, วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2481.

“หลวงพิบูลฯ ตอบกระทู้เรื่องหลวงวิจิตร”. (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 7 สิงหาคม.

“หลวงวิจิตรฯ กล่าวว่า จีนยิ่งกว่ายิวเสียอีก”. (2481). สยามนิกร, ฉบับวันที่ 18 กรกฎาคม .

“หลวงวิจิตร์ ถูกตำรวจเชิญไปไต่สวน สงสัยว่าเครื่องพิมพ์ดีดในกรมศิลปากรพิมพ์ใบปลิวด่าผู้แทน”. (2481)..ประมวญวัน, วันที่ 16 สิงหาคม.

“ให้หลวงวิจิตรวาทการประกันตัวเองอาจได้ผู้ต้องหาอีกหลายคน”. (2481). ประชามิตร, วันที่ 17 สิงหาคม.

“555 กับผู้เขียน” (2481). วารศัพท์, ฉบับวันที่ 29 กรกฎาคม.

555 “นายทุนชาวจีนเงินไทย”. (2481). ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 28 กรกฎาคม.

เอกสารชั้นรอง

กรรณิการ์ ตันประเสริฐ, (บรรณาธิการ). (2543). ร้อยคำบอกเล่าเรื่องมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง,. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

ข้อหนังสือสัญญาระวางกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ ลงนามกัน ณ กรุงลอนดอน (2468). วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2468 แลกเปลี่ยนสัตยาบัน 30 มีนาคม.

เขียน ธีรวิทย์. (2509). วิวัฒนาการการปกครองของจีน. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2. (2530). กรุงเทพฯ: สหมิตรการพิมพ์,

คำให้การต่อศาลอาชญากรสงครามของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าทิพอาภา . (2488).19 ตุลาคม .

จรูญ สุภาพ. (2518). สารานุกรมรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และขัตติยา กรรณสูตร (รวบรวม). (2532) เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ.2417 – 2477). กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). ประวัติการเมืองไทย 2475 – 2500. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และวิกัลย์ พงศ์พนิตานนท์ , บรรณาธิการ. (2544). บันทึกการสัมมนาจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เชวง เรียงสุวรรณ. (2513). การจัดตั้งองค์การรัฐวิสาหกิจ 2513, พระนคร: ชุมนุมสหกรณ์การซื้อและการขาย.

ณรงค์ เพชรประเสริฐ. (2518). สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,(อัดสำเนา).

ดอกไม้สด, ชัยชนะของหลวงนฤบาล. (2516). กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

เดือน บุนนาค. (2517) ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้นการพิมพ์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็???จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2505) จดหมายเหตุประกอบเรื่องไกลบ้าน. พระนคร: พระจันทร์.

แถมสุข นุ่มนนท์. (2526). “การสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงครามสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2” ธรรมปาฐกถาจากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2520 – 2521. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

แถมสุข นุ่มนนท์ ,“เมืองไทยยุคเชื่อผู้นำ” (2519). วารสารธรรมศาสตร์. (ปีที่ 6 เล่มที่ 1 มิถุนายน– กันยายน).

ทรงศรี อาจอรุณ. (2506).การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ทวีป วรดิลก. (2538). ประวัติศาสตร์จีน, กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

ที่ดิน, กรม. (2511). " พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช 2486 " , รวม กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน..พระนคร : สหกรณ์ขายส่งแห่งประเทศไทย.

เทอด ประชาธรรม. (2518). เหมาเจ๋อตงผู้นำจีนใหม่. กรุงเทพฯ: แสงตะวัน,.

ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. (2537). ตำนานชีวิตเจ้าสัว 55 ตระกูลดัง ภาค 2.,กรุงเทพฯ : บริษัทเนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป มหาชนจำกัด.

ธนวัฒน์ ทรัพย์ไพบูลย์. (2537). 55 ตระกูลดัง ภาค 1, กรุงเทพฯ : บริษัทเนชั่นมัลติมีเดียกรุ๊ปมหาชน จำกัด.

ธรรมการ, กระทรวง. (2480). ประมวลการศึกษาพิเศษ ภาค 1 ตอนที่ 2 ประมวลการสอนชั้นมัธยมต้น. พระนคร: ช่างพิมพ์วัดสังเวส.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์.. (2528). ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของการเปลี่ยนระบอบการปกรองสยามระหว่าง พ.ศ. 2470 - 2480. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2542). “พลังของแนวคิดชาติ-ชาตินิยม กับการเมืองไทยในสมัยแรกเริ่มของรัฐประชาชาติ”, รัฐศาสตร์สาร. (ปีที่ 21 ฉบับที่ 3).

บุญทอง เลขะกุล (ผู้รวบรวมพิมพ์). (2477). คู่มือระบอบใหม่. พระนคร: สยามพาณิชยการ.

ปรัศนีย์ เกศะบุตร. (2529). การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2481 – 2487. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวัตินายตันชิวเม้ง หวั่งหลี และนางทองพูล หวั่งหลี. (2515). หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายตันชิวเม้ง หวั่งหลี และนางทองพูล หวั่งหลี ณ เมรุวัดธาตุทอง วันจันทร์ที่ 10 มกราคม.

ประวัตินายสหัท มหาคุณ. (2504). หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสหัท มหาคุณ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส ในวันที่ 22 พฤศจิกายน.

ประอรรัตน์ บูรณมาตร์. (2528).หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : ธรรมศาสตร์, หน้า 31.

ปรารถนา โกเมน. (2533). สมาคมชาวจีน พ.ศ.2440 – 2488. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผาณิต รวมศิลป์. (2521).นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ.2481 ถึง2487. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรรณี บัวเล็ก. (2540). จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกับพัฒนาการทุนนิยมไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 – 2 (พ.ศ.2452 – 2484). กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ.

พรรณี บัวเล็ก. (2545). ลักษณะของนายทุนไทย ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2457 – 2482 : บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่โศกนาฏกรรม. กรุงเทพฯ : พันธกิจ.

พลกูล อังกินันทน์. (2514). บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปริญญานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัตฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์, (2547). เชียวฮุดเสง สีบุญเรือง: ทัศนะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย.

แฟร์แบงก์, จอห์น เค. เอ็ดวิน โอไรเชาเวอร์ และแอลเบิร์ต เอ็มเครท,. (2525).เอเชียตะวันออกยุคใหม่ เล่ม 3. กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยโชค จุลศิริวงศ์, แปล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475 -2500). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนทิรา เตชะมโนดม. (2539). เชียงหวย : การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย (พ.ศ.2452 – 2460). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาดไทย, กระทรวง. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด พุทธศักราช 2484 เล่ม 1, ม.ป.ท. หน้า 67.

มไหสวรรย์, พระยา. (2518). “พระยามไหสวรรย์”. หนังสือที่ระลึกในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพลิงศพพระยามไหสวรรย์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 9 กรกฎาคม. หน้า 99.

มัลลิกา เรืองระพี.(2518). บทบาทของชาวจีนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูราชิมา, เออิจิ. (2539). การเมืองจีนสยาม: การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย, วรศักดิ์ มหัทธโนบล, แปลและบรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โยชิกาวา, โทชิฮารุ.(2528). รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และสงครมแปซิฟิค. อาทร ฟุ้งธรรมสาร, แปล. กรุงเทพฯ: โครงการแปลไทย-ญี่ปุ่น มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโตโยต้า ประเทศญี่ปุ่น.

รอง ศยามานนท์. (2520). ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ราม วัชรประดิษฐ์. (2539). พัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติในประเทศไทย พ.ศ.2411 – 2487.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 90–92.

รายงานพิเศษเศรษฐกิจนิยมไทย ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475” (2528).ศิลปวัฒนธรรม. (ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน) .

รัชดาพร ศรีภิบาล, “กงเอี้ยนเกาะงาม การผูกขาดสัมปทานรังนกของชาวจีน” . (2543). เมืองโบราณ.. ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน).

เรืองวิทย์ ลิ่มปนาท. (2537). บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ.2475 – 2500. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ล้วน ว่องวานิช. (2508). สาธุชนนุสรณ์ นายล้วน ว่องวานิช. กรุงเทพฯ : สว่างศิลป์.

เลขาธิการรัฐสภา,สำนักงาน. (2476). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร์ (สมัยสามัญ) พ.ศ.2476. พระนคร: สำนักเลขาธิการรัฐสภา.

เลขาธิการรัฐสภา, สำนักงาน. (2477). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) พ.ศ.2477. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, หน้า 329.

เลขาธิการรัฐสภา, สำนักงาน. (2478). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ปี พ.ศ.2478. พระนคร; สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา.

เลขาธิการรัฐสภา,สำนักงาน. (2479). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ปี พ.ศ.2479. พระนคร; สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา,.

วนิช ปานะนนท์ . (2490). “ประวัตินายวนิช ปานะนนท์” ใน ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนายวนิช ปานะนนท์. วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2490. กรุงเทพฯ: พระจันทร์.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2525). “จีนในไทย”, ใน ชาวจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศิริชัยการพิมพ์.

เศรษฐการ, กระทรวง. (2502). เรื่องอุตสาหกรรมของประเทศไทย (ฉบับปรับปรุง), ม.ป.ท.

สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529) สังคมจีนในประเทศไทย :ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. พรรณี ฉัตรพลรักษ์, แปล. (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สมเกียรติ วันทะนะ,. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมาคมพ่อค้าไทย. (2514). “ประวัติสมาคมพ่อค้าไทย”. ที่ระลึกเปิดอาคารสมาคมพ่อค้าไทย. พระนคร: กรุงสยามการพิมพ์.

สารานุประพันธ์, พ.ต.หลวง. (2479). “การป้องกันชาติ”, ยุทธโกศ, 5: 1 (10 ตุลาคม).

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชิณการณ์. (2544). จีนทักษิณ : วิถีและพลัง, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สุรพันธุ์ บุณยมานพ. (2521). การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปรปักษ์ทางการเมืองในปี พ.ศ.2481. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2544). อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม : รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม. (2477). “พระราชบัญญัติเลือกตั้ง พุทธศักราช 2476”, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 46 พ.ศ.2476. พระนคร: นีติเวชช์.

เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม). (2478). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 47 พ.ศ.2477. พระนคร: นีติเวชช์.

เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม. (2478). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 48 พ.ศ.2478. “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีที่7/182 พ.ศ.2478 เรื่องการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติ”. พระนคร: นีติเวชช์,.

เสถียร ลายลักษณ์, รวบรวม, (2479). “กฎกระทรวงเกษตราธิการออกตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉะบับที่ ๑)”, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 49.

เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม), “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมฉะบับที่ ๕ เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๕๒ (ภาค ๒).

เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม). (2497). “พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พุทธศักราช ๒๔๘๖, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 56 พ.ศ.2486. พระนคร: นีติเวชช์.

หนังสืออนุสรณ์วันพระราชดินและเครื่องขมาศพ นายเจียร วานิช บ.ช. (2524). ณ สุสานตระกูลวานิช อำเภอเมือง จังหวัดพังงาน วันที่ 7 เมษายน , ชีวประวัติย่อ เจียร วานิช.

หอการค้าไทย. (2525). บทบาทของหอการค้าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ. กรุงเทพฯ: แผนกวิจัยและวางแผน หอการค้าไทย.

อ. พิบูลสงคราม.(2540). จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

อนุสรณ์งานศพนายกรรชิง โชติกเสถียร ต.ช. (ม.ป.ป.). เราต่างเป็นห่วงอย่างเดียวกัน. ม.ป.ท.

อุตสาหกรรม, กระทรวง. (2510,). อนุสรณ์ครบรอบ 25 ปี กระทรวงอุตสาหกรรม 5 พฤษภาคม 2510. พระนคร: กระทรวงอุตสาหกรรม.

อุทัย สินธุสาร. ธุรกิจของรัฐ, (2496).วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

100 ปีทอง ห้างขายยางอังกฤษ (ตรางู). (2535). กรุงเทพฯ: บริษัทอีคอนนิวส์, หน้า 66.

Cowan, C.D.. (1964). The Economic Development of Southeast Asia: Studies in Economic History and Political Economy. London: George Allen and Unwin ltd.

Landon, Keneth Perry. (1941). The Chinese in Thailand. New York : Institute of Pacific Relation.

Skinner, William G. (1957). Chinese Society in Thailand: An Analytical History, Ithaca, New York: Cornell University Press.

William, Lea E. (1966). The Future of Oversea Chinese in Southeast Asia. New York : McGraw – Hill Book Co.

การสัมภาษณ์

คำสัมภาษณ์คุณปิยวดี สีบุญเรือง. (2549). เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล	นางเพ็ญพิสุทธิ์ ทองมี
วันเดือนปีเกิด	11 ตุลาคม 2520
สถานที่เกิด	นครปฐม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1332/35 S Condo ซ.สุขุมวิท 50
	ถ.สุขุมวิท แขวงพระโขนง เขตคลองเตย
	กรุงเทพฯ 10260
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2537	โรงเรียนสตรีวิทยา
พ.ศ.2541	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) (เกียรตินิยมอันดับ 1)
	จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ.2544	อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (อ.ม.)
	จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2549	อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อ.ด.)
	จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย